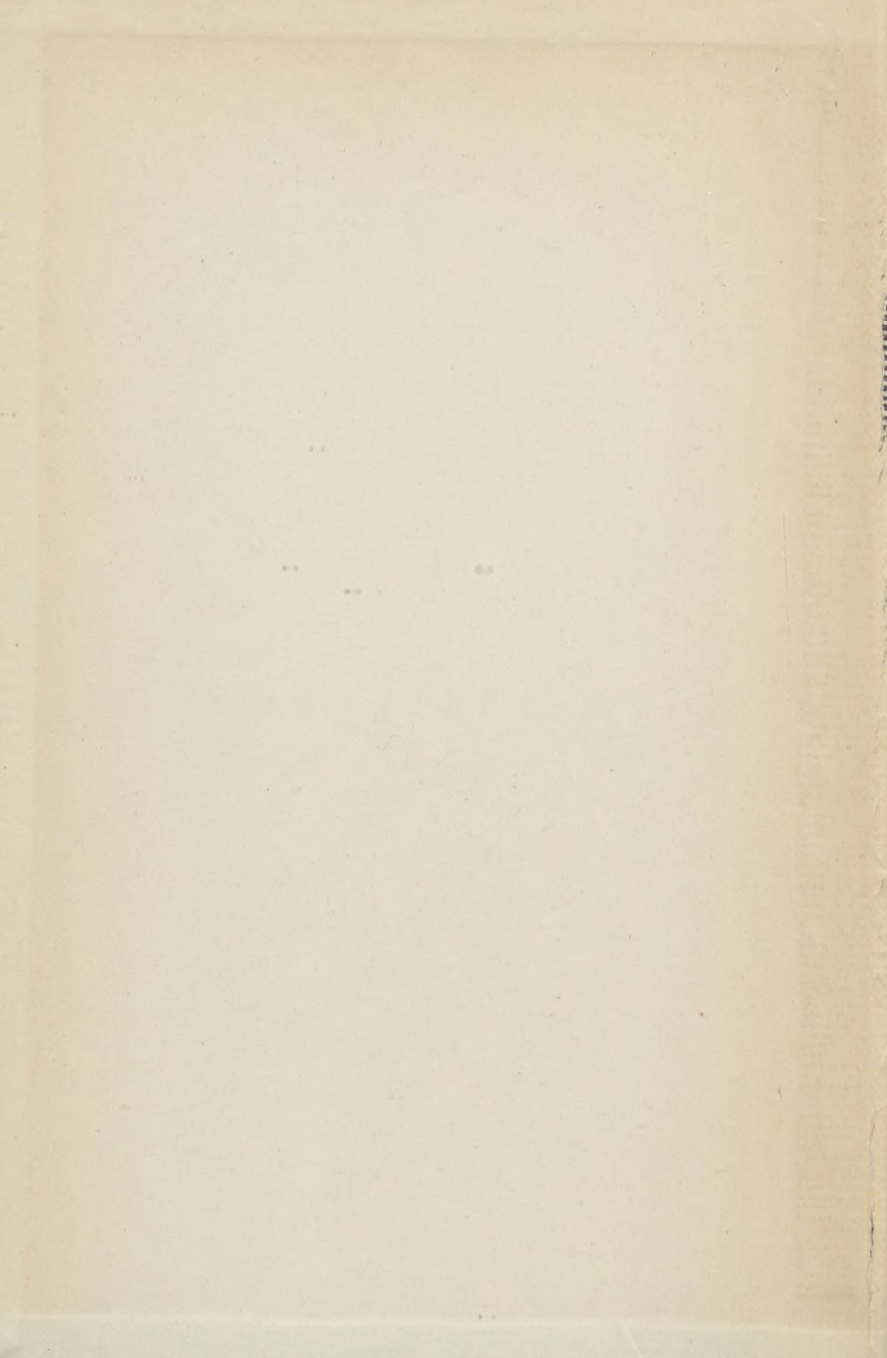

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

ÁRNYÉK

LENGYELI DÉNESZS. F. NAGY SÁNDOR

VISSZAK ÉS ELŐRE

1884. JANUÁR 2. KÖNYVTÁR

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

Szerkeszti

LENGYEL DÉNES ÉS NAGY MIKLÓS

CIKKEK ÉS BESZÉDEK

1302057

JÓKAI MÓR

CIKKEK ÉS BESZÉDEK

(1847. JANUÁR 2 — 1848. MÁRCIUS 12)

I. KÖTET

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

SZEKERES LÁSZLÓ

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1965

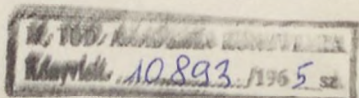
501193

Lektorálta
LUKÁCSY SÁNDOR

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1965

Printed in Hungary

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. jan. 2.]

I

Hajdanában a háboruk világában, midőn még lőpor és
 lőgyapot nem voltak feltalálva, s rövid kardok és hosszú bátor-
 ság valának divatban, a quiritesek abban lelték fő-főgyönyörü-
 ket, hogy kiállítanak két vagy három és több markos legényt a
 5 piac közepére, mit akkoriban circusnak neveztek, — azokat
 bekenték kátránynyal, adának kezökbe ólomkeztyűt, vagy vas-
 villát s tapsolának neki, ha egyik vagy másik keresztül dárdázva
 kiadá lelkét; az ilyeneket azután nevezték gladiatoroknak . . .
 Vagy pedig összefogtak egy pár oroszánt s ugyanannyi tigrist,
 10 azokat egymásnak uszíták, kik is solenniter megmarakodának.

Már a mostani kor igényei szelidülvén, e szép multságok
 színe nagyon megváltozott. Mai nap a tisztelt quiritesek, kiket
 már most „nyájas közönségnek” szoktuk titulálni, más alakban
 ismerik a tigrist és oroszánt, s azoknak marakodásait; nagy
 15 örömet leli ugyan mindekkorig abban a nyájas közönség, midőn
 vitéz férfiak kiállnak a sikra s csipőre tett kezekkel képeket
 vágnak egymás szeme közé s hadnak hadával rontanak egy-
 másra, és egymást csunyául összesarkantyus-csizmázzák. Csak-
 hogy e vitézlő férfiak nem hivatnak e mai ludtollas világban
 20 gladiatoroknak, hanem civilisáltabb néven kritikusoknak, iro-
 dalmi táborszemeknek, szemleiróknak, színibirálóknak és a
 többi. Hadi fütyköseik nem dárda és Péterkés többé, hanem
 finom epigrammi gombostő, humoros vizipuska és polemicus
 25 karikás ostor. Az egy kátránynyali bekenetés az, mi a régi gla-
 diátorokról rójok is elszármazott.

S az illy irodalmi kakasviadal neveztetett azután *criticának*.

Mások ormótlan pápaszemet nyomván orrukra, elkezdek keresni a kákán a csomót, beszéltek sajtan dolgot a aesthe-
sistről és műphilosophiáról, léptek nagyokat a cothurnusban,
30 elmondának mindent, a miről senki sem kétkedett, s mikor a nyájas olvasótól agyonásítatának: büszke önérzettel kiáltának ekként: ime hazám, ne mondd: hogy hiában éltem, ketté hasítottam két szál szőrt, leteszem oltárodra.

S az illy aesthetikai papirosnyirbálás neveztetett azután
35 *criticának*.

Szerintem a critica nem ilyen szűrben jár.

Én a polemiát, a gáncsvetést szerencsétlen véralkat crisi-
sének tartom, de nem *criticának*, — vagy ha ez a critica, úgy
nem tudom, hogy a critica és a cserebogarak mi célra keltek ki
40 a világra?

Tán a közönséget mulattatni? van szerencsém a közönség-
hez tartozni, de nem vettem észre magamon e hatást. Sőt
szegény profanus embernek azt az egyetlen élvezetét is, mit
a szépművészet nyujtana neki, tönkre silányítja, midőn az
45 arról lefaragott tyukszemforgácsokat elébe találja. Épen mintha az ember egy szép Irist tartana kezében, mellynek színeit bámulja s jőne egy szakértő botanicus, elhasitná a virágot, s felboncolván, tudtára adná: hogy ez a virág háromhimes.

Vagy tán az illetők épülésére szolgál? Legjobb esetben
50 is — ha tudniillik elolvastatnak az illyszerű *criticák* — azt mondja rá az ember: el lehetett volna ezt négyszem közt is mondani, minek minden gyarlóságot a sikra kiterelni? — Mások rettentő példájára? aztán az még a mulatság, ha egyik bíráló azt akarja, hogy rajta ülj az öszvéren, másik azt, hogy
55 a hátadon vidd; egyiknek fehér az, a mi a másiknak fekete, — egyik azért szid, a miért a másik megdicsér és megforditva, — hogy *criticánknak* párt és pártnézetek általi teljesen decreditált állapotját, mint mellynek nem a critica, hanem az emberek okai, végkép elhallgassam.

Aztán hol venné magát nálunk az igazi critica? Erre nézve tán előbb irodalmunknak, művészetünknek kellene kifejlve lenni? S ki venné magának még ilyenkor is azt a fáradságot, hogy az aestheticát *kizárólagos studiumává* tegye? hogy a minden nemzet költői jellemében rejlő önálló sajátságot, mely nálunk még kifejlve sehogysincs, illő figyelemmel tudja kísérni, nehogy dolgokat mondjon el, mik igazak, de nem újak, vagy újak ugyan, de nem igazak és ránk nem alkalmazhatók.

Szóval: irodalmunkból és művészetünkéből criticánknek épülni nehéz ugyan, de még irodalmunknak a criticából épülni sem könnyű feladat ám. . .

Szerintem a critica hivatása nem az, hogy a konkolyt válogassa a tisztabuza közül, hanem az: hogy a hol gyöngyöt talál, azt hozza napfényre; mert a mi rút, arra nem szükség ujjal mutatni, meglátja azt a nélkül is minden jólélek.

Illy nézetekkel a criticáról fogtam a nemzeti színház szemlevivéséhez, mely intézetnek előttem nemcsak művészeti, de főleg nemzeti érdeke is lévén, lelkiismeretem ügyei közé tartozónak tartom, ez intézetnek erkölcsi hitelét tehetőségem szerint szilárdítani; nem mondom ezzel, hogy mindent, mi ebben és e körül történend, jót roszat nyakrafőre fogok dicsérni, magasztalni; hanem ha olykor ez intézetet balítéletes félreértések vádja találná terhelni: erre nézve ingerületlen, higgadt fölvilágosítást adni; ha pedig saját nézeteimmel összeütköző intézkedéseket vagy hiányokat vennék észre, ez iránt, az anonymitás köpenyét levetve, személyesen szólítani fel az illetőket, tartandom hivatásomnak; a tisztelt közönség ítéletét és a nyilvánosság birói pálcáját csak a *legutolsó* esetre tartván fen magamnak. — Aprócska scandalumokat, minők, ha a lámpák elhomályulnak, ha egyik másik szereplő sáros csizmában lép föl, ha a fehér macska felvonás alatt keresztül fut a színen, s egyéb eféléket, miknek közlésében sem érdek, sem haszon, az olvasó közönség iránti tiszteletből el fogok

hallgatni, míg ellenkezőleg ha bármi szépet, nagyszerűt, érde-
95 keset és meglepőt fedezek föl, annak kellő méltánylattal meg-
említését el nem mulasztandom. S a mint fogom egyrészről
kerülni a pártcivakodásokba elegyedést: úgy fogom kerülni
más részről a langymelegség kétszínűségeit, s bár ha mit mon-
dok, szép szóval mondom is, de határozottan és egyenesen.

100 Ezennel tehát térjünk az előadásokra.

2

Dec. 22d. Először „*Pasquil*”, vigjáték 3 felv. Irta *Szig-
ligeti*. Lesz idő, mikor Szigligetiről és színműveiről teljes figye-
lemmel és hosszasabban fogok értekezni; jelenleg mint már
egyszer megemlített tárgyról, röviden fogok e színműről szó-
105 lani. Sok volt ben a pasquili elem, és sok helyütt találó, éles,
minők a házaselet körüli jelenetek és egyes jellemrajzok; ha-
nem az, mi minden figyelmet levarázsolt, mi egyszerre az elé-
gűltség kacajára és bámulatra birt ragadni mindent: volt Fir-
kászi szerepe *Egressy* Gábor által személyesítve.

110 *Egressy* G. t. soha sem tudtuk mi annyira méltánylani,
mennyire megérdemelte. Ki birt az általunk ismertek közül
olly önálló character-szerepeket *teremteni*, mint ő? Tragikai és
comikai szerepeket egyaránt. *Hamlet*, *Garrick* *Bristolban*,
Coriolan, *Gritti*, *Krumm* *Illés*, miknek mindegyikében művé-
115 szet és élet együtt volt összpontosítva, s miket egyenként elis-
mert remekeiül lehet felmutatni a személyesítő művészetnek,
s mellyek pedig egyenként olly egymástól különböző egyéni-
ségű jellemek, hogy egy vonásról nem lehetne e másokban mű-
ködött *Egressyre* ismerni. És mégis, míg számtalanok, kiknek
120 kellemes alakjokon és stereotyp fogásaikon kívül semmit sem
adott a művészet istennője, bálványaivá, ünnevelt celebritásaivá
birtak emelkedni a közvéleménynek: addig *Egressy*, egyike a
leggondolkodóbb művészeknek, kiben az irodalom is egyik csil-

125 lagát veszíté el, — ne szégyeljük kimondani, nem hogy kegyen-
ce, de érdemei szerint megtapsoltja sem volt közönségünknek
soha! vigasztalásul ígérjük-e az utókor elismerését? Szép elismerés!
Ki emlékezik, hogy Megyeri élt valaha? pedig ő volt a comicumban az,
mi Egressy a tragicumban és comicumban együtt, — és Egressyt kétszer felejtendi el az utókor.
130 holta után, művészetéről semmi, de semmi emlék nem marad.
— Jelen szerepe Egressynek az, miben a személyesítő művészet ne továbbját éri el.
Minden mozdulat, minden arc kifejezés olly talált, olly összeillő,
olly jellemvisszaadó, hogy maga az élet saját képének árnyékaul tűnik fel mellette.
135 Közönségünk kacagott, tapsolt, jól mulatta magát. Ő tudja, hogy miért?
— Én részemről a művészet remekelését bámulám benne.
— Vannak urak, kiknek semmi sincs kedvökre; vannak urak,
kik igen szép kenyérnek tartják a fogadatlan prókátoroskodás
kenyerét s az ilyenek monstrosus célzásokat találnak
140 e szerepben publicus egyénekre, s méltatlankodó philippicákkal ostromolják
az illetőket és védik az illetetteket. Én részemről, ha ez utóbbiaknak volnék,
az ilyen védelmet még csak meg sem köszönném.

3

Dec. 26. „*Farsangi iskola*”, vigj. 3 felv. Irta Vahot Imre.
145 Nem fölösleges a közeledő farsang előtt ez ugyan már kitanult iskolán
bennünket keresztül bocsátani. Vannak dolgok, miket nem lehet elég-
szer elmondani. Veronka szerepét Komlossy Ida játszá kellő kedves
falusias ügyetlenséggel, s bíráló épen nem érez magában hajlamot
a tisztelt hölgy furcsa fejdíszét megróni. Épen nem. Izlés dolga,
150 magánügy s illyekbe nem akar elegyedni. Hanem Réti mind e mai
napig capitalis fiu. Genre szerepei, ha elemében van, festői alakok.
Egy jelenete van felvonás végén s a közönség azt is végig ismételteté.
Szentpétery és Szathmáryné szokott kedélyes humorral sze-

155 repeltek. Béla bácsi szerepét Farkas ur vitte. — Farkas ur vendég. — Mi pedig a vendégszeretetet igen szép nemzeti érinynek tartjuk.

4

Dec. 27. A „*Pasquil*” ismételtett. *Egressy ur* kiléptekor sziszegés, sőt egy solo fütty is hallatszott. Isten tudja, miért? Ha-
160 nem következett erre olly óriási taps és éljenvihar, melly két első percig eltartott s mellyhez hasonlót a nemzeti színház még nem ért meg; midőn ez rögtön lecsendesült, illy értelmű felkiáltásokat lehetne hallani: „a füttyülő gazember”, „semmire való!” „ki kell vetni!” stb. mind olly szép cimék, mikhez az
165 érdekllett már hozzá látszik szokni. — *Egressy* még remekebbül játszott, mint első előadáskor. Nagy kedve telt a közönségnek még *Szentpétery* és *Szatmáryné* játékaiban is; azonban *Laborfalvy R.* szerepe a milly fárasztó, olly hálátlan is volt. — *Szigety* urat egész barátsággal kívánjuk rá figyelmeztetni: hogy ollykor
170 igen sok a keze és igen kevés a lába. — Végül *Szilágyi Lillát* kell megemlitenünk, ki, fiatal korához mérve, elég ügyesen jár el rövid szerepecskéiben s miért eléggé nem lehet dicsérni; semmiféle affectatiókra nem mutat hajlamot, minélfogva veszszük magunknak azt a bátorságot: hogy neki művészeti szempontból igen szép jövőndőt merünk ígérni, mit, hisszük, hogy
175 Isten segítségével, saját szorgalmával s az illetők akaratával el is érend.

5

Dec. 28-án. „*Linda*”, opera. Biráló megvallja egész alázatossággal azon gyarlóságát, hogy operákhoz nem igen ért.
180 Nagy gyönyörét leli ugyan a szép énekben, s őt is megrázzák a lélektáncoltató trillák és fioriturák, s noha őtet is megolvasztják Sch-né lángerejű hangjai és megszellemíti H. Cornelia tündér éneklése, s noha neki is nagy jó kedve támad, ha E. Béni urat énekelni látja: mindazáltal a dolog nem levén mestersége
185 s gallimathiasokat mondani épen nem akarván, átengedi az

e tárgybani fejtegetéseket más magánál érdemesebbeknek, kiket a sors inkább e célra szült s saját egyéniségéből legfőlebb is ennyit mond felőle: Istenem! beh szép „a ki így tud.”

6

190 Dec. 29. „*Eszter*” és *Dávid*.” Irta *Scribe*. Jó irányu, élénk francia vigjáték, mellynek hatását az illető működők pontos és kielégítő játéka erősen emelte. László elemében volt, s különösen rajta és Komlósy Idán feltűnő volt a művészet studiuma. A darab tartalmát elmondani nem érdemes a fáradságra s mégis milly élénk ez! milly tűzzel tele, végig érdekes, végig mulat-
195 tató!”... Bizony mondom nektek, drámák és vigjáték írói: hijába jártok ti a német iskolába, a papiros és a betű német; de az élet és a lélek francia, s inkább az iszonyirodalom tarajos csörgőkigyóit, mint ezt a pápaszemes teknősbékát!... Felvonások végén a táncszemélyzet előadásai akarták mulattatni a közönséget. A táncok Kolosánszky által voltak betanítva, a mi
200 elég arra, hogy nem tetszettek.

2

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 7.]

I

Hogy Ádám apánkon kezdjük el a szóbeszédet, — valamint neki szüksége volt egy olly házi perpetuum mobilére, ki neki reggeli kávézás közt illő eloquentiával megbeszélje: hogy mik történtek ott künn a paradicsom kertében? — Hús- és liszt-
5 árusok milly szűk mértéket adnak? — a révészek az Euphratesen, nemkülönben a cédulaszedők mennyire gorombák? — az éjjel hány arslánt köpönyegtelenítének (!) meg? Hány gon-

datlan fejet s hány találatlan fejü gazdát leltek meg az utcán? És a bérkocsisok, a tüzi és vizi veszedelmek, éhhalálok, béka-
10 esők, vargalázadások, bolhaölés elleni egyesületek és az Euphratespart
majomkirály, kik és mik ország- és városszerte grassálnak a népen, s kiket az édes oldalborda, — levén az irás szavai-
ként azért adatva az öreg ur mellé, hogy legyen őneki napestig
mit hallgatni, — olly ékes előadással, olly kellemes commenta-
15 tióval bírt előszámlálni, mint bármellyike szeretetreméltó unokáinak; — hasonlatosképen elválhatlanul édes házastársa az
ujdonságíró a haragszikképü hirlapi világnak, kit elővesz a nyá-
jasnak címezett olvasó, miután honemelő eszmék magas repü-
lését kísérni elfáradt s könyökig vájkála oriási tervek olympi
20 halmazában: „halljunk már most egy zsemlyeviccet” mondván
széles jó kedvében.

2

Az előttünk szólamlott becses ujdondász ur mód nélkül
lekötelezé baráti érzeményinket azon eléggé nem méltányolható
nagylelkűsége által: miszerint helyettünk bemutatá az alázatos
25 ujévet a tisztelt közönségnek s az ujévvvel együtt magát és
successorait az illetők kegyeibe ajánlva, azoknak egyuttal egy-
szer mindenkorra egy évre való áldást, békességet kívánni el
nem mulasztá. (Legalább fölteszszük róla: hogy szívében meg-
fordult e kíváнат.) Mert megvalljuk egész őszinteséggel — s
30 az őszinteség nyavalyájában, nem tagadjuk: hogy gyakorta
szenvedünk s fogunk is szenvedni, — a szerencsekivánáshoz
nem nagyon értünk, mert ha értenénk, azt illy egoisticus
világban, mint a mai, legelsőbb is magunknak kívánnánk, s
ha kívánnánk, ezt nem azon kezdenők: hogy ujságírónak
35 csapjunk fel. . .

3

Tele az ujdondász élete örömessentiával. Zöld szemüvegen
át nézi a világot, — járnia kell ott is, hol a madár sem jár, meg-

látnia mindent, a mit eltakarnak, — megszagolni mindent,
minek jó szaga nincs s mindenbe benyulni, a mi darázsfé-
40 szek. — Máskor ha valami közintézkedési botránykövön keresz-
tülbotlott és betörte orrát, elhallgatott vele s begyógyult
orra; — most még majd a miatt is panaszt kell emelnie, ha más
esik el s más töri be orrát. — Máskor ha valahol a nép össze-
futott, szépen más utcára kerül s phlegmatica mondá: hiszen
45 csak mulassák magukat; — most azonban még csak úgy ne
forduljon a dolog, hogy szükség esetén magának ne kelljen
publicum spectaculumra themákat szolgáltatni. — Pirongatni
mindent, mi rossz törekvésre emeli szarvait s hivatalosan
bámulni országos és világos hírességeket, — oktatni a tudóso-
50 kat és a tudatlanoktól leckéket hallgatni, — haragudni, mikor
legjobban fél, — nevetni, mikor boszankodik s mikor nevet-
hetnékje van, academicus képet vágni a világnak. — Bizony
fele sem tréfa ennek.

4

Azonban egy régi embertanként „hét bőre vagyon min-
55 den embernek” mi az ujdondásznak véghetlen vigasztalására
szolgál, mert ha hatot lehúznak róla, egy még akkor is meg-
marad rajta, s ebeli elbizottságában ime kijelenti: hogy igen
is szólni fog mindig, mikor azt az igaz ügy kívánja — ki fogja
mindazt emelni, mit igaz hazafiság, becsületérzet és erények, —
60 nemzet és emberiség érdekében tenni fognak, hasznosat és
szépet, tettet és törekvést, hogy azokat követésre méltó példá-
kul felmutassa; — míg más részről ki fogja azokat is emelni,
kik e szent érdekek ellen piszkos kezeiket ártani kinyújtják,
ki fogja őket emelni, de üstökeiknél fogva s kívánandja nekik,
65 hogy még magasabbra is jussanak, mint őket keze emelheti,
de még sem a csillagokba. — Apró botránykákat, mik a közön-
ség lábai alatt szétszaladnak, kit szép szóval, kit sámfával rendre

igazítand s langymeleg „sem ide — sem oda” notitiákkal sem az olvasó közönséget, sem saját lelkiismeretét terhelni nem fogja, hanem a miről szóland, az leszen határozott szó.

5

Nem igen rég bizonyos *nagybirtoku* vidéki család Pesten megtelepedvén, rendesen havi díjazott egyedet tart azon célra: hogy ez neki naponként referálja a nemzeti színházban történt előadásokat. És im ez is egy új neme a mulatságnak. Az ember a színházig sem fárad s mégis mindent megtud, s hova kell több? Csak nincs párja a leleményességnek. Csak azt szeretnők tudni: vajjon az operákat is elénekli é ama másnaknéző referens? Gyönyörű lehet, mikor egyszerre declamál, súg és tapsol maga magának!

6

Kénytelenek vagyunk ez uttal is vadászaton kezdeni naplónkat, még pedig hajtóvadászaton, előre kijelentvén: hogy e hajtóvadászat nem a viccek országában követtetett el; sőt inkább Pesttől nem tova a nyulak országában. — Hogy hajtóvadászaton sok nyúl, még több bak lövetik, az nem ujság, hanem az az ujság, hogy midőn az elesettek öszszeszedetének egy bokor mellett vérében heverve egy agyonlőtt férfi találtattott, kinek, mint sejtethető volt, igen közélről kellett agyonlövetni. Halántéka volt bezúzva s fegyvere töltötten hevert előtte. — Halála után senki sem tölti meg fegyverét, ezt mindnyájan tudjuk, ha nem tapasztalásból is, de a logikából mindenesetre s innét nem volt nehéz gyanítani: hogy gyilkolási büntény forogna fen. — Azonban szerencsére ott volt a törvényes bizonyosság, szolgabíró és esküdt. Ki is képzelné hajtóvadászatot legale testimonium nélkül? A legale testimonium tehát köteleességéhez és hivatalához képest, tudomásul vevén a dolgot, ott rögtön a hely színén — megszámláltatá az elesett nyulakat. —

Egyebet? oh egyebet nem tett ez ügyben. Ki is fárasztaná magát olyankor, mikor mulatásnak van ideje, hivatalos eljárások unalmaival? Az volna még csak hátra, hogy a közügyek még az erdőben és a vadászcsizmában is fölkeressék az embert; a kinek panasa van, várjon addig, míg az ember haza megy és átöltözködik, mit zavarja a nemes mulatságot rögtönzött eljárásokkal?...

7

Minthogy már benne vagyunk, a nemes tettek napfényre hozásában, mondjunk még egyet. Egy gazdag úr, kinek nevét nem kevesen ismerik, mult télen Pestről egy lányt elvitt. Szép szóval, nem szép szóval — denique elvitte. Mostanában e szerencsétlen nő ismét viszszajutott Pestre, nem a gazdag ur hozta őt vissza. Mindenkitől elhagyatva, a legnyomorúbb állapotban tért meg, családjától s ismerőseitől kerülve, és nem látogatva egyébtől, mint a sors haragjától. Itt súlyos betegségbe esett, mit a nyomoron kívül még az anyává levés átka is nehezít. Kit mind ez eset legkevésbé érdekel, az a gazdag férfit. Nem első eset ez már, mi nővel történik, nem is első nő ez, kivel illyesmi történik; ezzel vigasztalja magát. — Néhány ezer forint, mit a gazdag úr *egy kártyalapra is feltesz és elveszít*, lenné a szerencsétlenről legalább a nyomort, — a mit elveszítte, úgy sem adhatná neki többé semmi kéz vissza. — De nem — a gazdag úr nem is akarja a boldogtalant illy ajánlattal megbántani, hallgat a dologról egész kimélettel, s hogy megmutassa szíve bánatát, keres magának másikat, érdemesebbet hasonló boldogításra. — Mi szép dolog gazdag urnak lenni. . . Hát becsületes embernek lenni? . . . No. . . az is csak megjárja. . .

8

A napokban, mint mondják, egy szekérrel belerohantak a lovak a Dunába. A lovak bele fultak, hanem a szekér szeren-

csésén kiuszott. Nem igaz ugyan, de ujság, és Pesten történt. Továbbá azt is mondják, hogy előkelő humanus férfiú gyöngéd hitvestársát saját uri kezeivel úgy meg találta verni, hogy a boldogtalan hitves, noha neki volt igaza, mégis ő fekszik bele. Ez sem ujság ugyan, hanem azért igaz és szinte Pesten történt.

9

Mint mondják, bizonyos egylet számára, hazánk és a külföld bizonyos uraitól következő ujévi ajándékok gyültek össze: kétszáz rőf kolbász, kétszáz mérő máléliszt, két hordó caviar és fejenként egy pár bagaria; viseljük egészséggel.

10

A hamvaiból kikelt phoenix a *Merkur* három napos éltevel ismét *fato obiit* s lelke átszárnnyalt ama boldogabb hazába. Mondják, hogy huszonhat előfizetője volt, kik közt huszonkilenc ingyenpéldányos. Érdeemes szerkesztője ismét visszatért eredetéhez a Honderühöz, hol két, sőt három akkora közönség előtt fog működni, mint saját lapjáé volt. — A nagy világon e kívül nincsen számodra hely! Vajjon ki fog *ezentúl* tollhegygyel mutatni K. Kálmánra, hacsak a *Kundschafts-Blatt* nem. — Boldog föltámadást kedves halott. Majd ott, ott a boldogabb világban ismét látjuk egymást.

11

Degre Alajos „Divatvilág” című vígjátéka legfelsőbb helyeken is helybenhagyatván, legközelebb szinpadra fog kerülni, ajánljuk figyelmébe kivált azon érdeemes lapnak, melly szinte „Divatvilág” cím alatt kezdett uj rovatot. Leendenek homonymítások.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 9.]

Jan. 5. *Kalmár és tengerész.* Drama 4 felvonásban. Irta Czakó Zsigm. Minden héten ötször jut eszünkbe, hogy Lendvay oda van. Ha már csakugyan kell két hónapig utazniok színészeinknek, vidéken gyűjtendő tanulmányok végett: inkább
 5 zárjuk be két nyári hónapra a színházat, hadd utazzanak egyszerre mind, hogysem ilyenkor, mikor a közönségnek egyetlen élvezete a színház, hol egyik, hol másik jobb színészünk fordítson hátat az intézetnek. — Van Szigety urnak egy rendes szokása, ha tudniillik valami nagyot, de igen nagyot akar mon-
 10 dani, olyankor hármat hátralép, ha meglepetést akar kifejezni, kettőt lép hátra, ha szerelmet akar vallani, akkor csak — négyet. Szigety ezelőtt 3 évvel sokkal előbb volt, mint most. Ennek az a sok hátralépegetés az oka, és még az, hogy az akkori eredeti typusa helyett most utánzásokra adja fejét, holott, ha
 15 maradt volna azon genrenél, mellyre hivatása volt, az intricumoknál: jelentékenynyé tehetné volna magát, míg Lendvay szerepeiben csak azt láttatja velünk, hogy mekkora a különbség az eredeti és a másolat között. Egész jó szívvél figyelmeztetjük rá, hogy ne lépjen többet hátra.

4

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 10.]

I

De már nem sokáig állhat fen a világ, közel vagyon elpusztulásának ideje és napjai meszsze nem haladnak! egyik varju a másik szemét vájja. — Lőn pedig, hogy Pharaó király mód

nélkül megszeppenne az Izrael szertelen elszaporodásán, s Pest
5 város tisztelt tanácsa jónak látná ez érdemes nép azon egyedeit,
kik az ittlakhatási jogot harminc s néhány jó forint lefizetése
mellett maguknak megszerezni elmulaszták, vidékre vendég-
szerepekre küldeni s e végett kiadá a rendeletet az érintett
közönség előljáróinak, hogy az illetén obsitot kapandó egye-
10 deket ne sajnálja kijelelni. A felszólított előljárók tehát küldének
ki keblökből e végre illető tagokat, kik is az illetendőket meg-
kérétvén, — miután azoknak érzékenyen szívökre kötötték
azon eset nagy voltát, ajánlák azokra nézve a közbenjárást
a t. városi tanácsnál, nem tudjuk mit indorsáltak ez ajánlatra?

2

15 Az ember szereti az ollyast, minek jót nevetett, másnak
is elmondani: egy bizonyos arszlán egy bizonyos hölgyet hinta-
jába emelvén, szokott illemes udvariassággal és bókanyarító
üdvözléssel odacsukta saját kabátja szárnyát a kocsiajtóhoz.
„Magamat ajánlom.” „Agyiő mosziő.” A kocsis a lovakra vág,
20 a hintó megiramodik, az arszlán pedig érezvén megfogatását,
nyargal, a mint lábai vihetik, a hintó mellett ordítván ajaxi
ordításokat a lovak medveprémes kormányzójára, ki azonban
angol phlegmával vivé az önkénytelen kengyelfutót utca-
hosszszant vizen, sáron és hókupokon keresztül, míglen az
25 arszlán kaputjának egyik füle szerencséjére oda szakadt. — Ezt
nevezem aztán *gyalog lóversenynek*.

3

Mindenfelől panasz van a roszt termésre. Hogy fogunk meg-
élni? Kivált bizonyos lap roppant gyér aratást tett az idén elő-
fizetők és viccek dolgában. Főképp utóbbiakra nézve még azt is
30 felszedi, a mivel őt hajíták hátba. Nagyon éhes lehet az, ki még
a mérget is megeszi. Kilenc tizedrésze csupa polemia, mi csalha-

35 tatlan jelensége a közelgő halálnak. Venit inevitabile fatum. Már a verebek és más apróbb baromfiak is kezdenek zirrfelni az elhagyott tanyán. — Hja ja — Sic transit gloria mundi. — Igy
40 mulik el a világnak minden dicsősége. — A mákvirág lehull, — a kikirics elsápad, — és a földi bodza és a kakukfű és az ökörfarkkóró és a pipacs mind mind lehervadnak s mi lesz e szép virágokból? Széna. Csak egyedül maradand meg a levélfosztott ágakon a más nedvéből élődő fagyöngy. Oh te kegyetlen halál!!

4

Persze, ha most egy komáromi kalendáriom volna kezünkben, mindjárt meg tudnók mondani: millyen idő lesz akkor, mikor ezen sorok a nap fényit látják, mert ugy nem szeretnénk járni, mint egyszeri collegánk, ki akkor jövendölte meg, hogy
45 a hidat ide s tova ki is fogják szedni, mikor már előtte volt nap elvitte azt a jég. Sok bajunk van ugyanis az idők járásával. Egy valaki azt állítá: hogy minden mérges hernyó és bogár még maga a kritika is, ez az egyiptusi sáska, a gonosz időjárás követkevénye. Örömet elhiszszük, ha nem igaz is. De az elvitázhatatlan: hogy a révész uraknak, ő vastagságuknak egyedül az időjárás életrehozója. Van szerencsénk velök többször összejutni. Sokszor haladunk el ama lánchidi bálványok előtt egy csolnakban illy díszes férfiakkal. Még megszidnak bennünket, ha nem bírjuk magunkat hintálni a jég közt s másfél óra hosszas
55 „lulley machen” a Duna közepén, hogy az embernek igazán „gnu” (Adelung szerint „genug”) az élvezet, mire általtutott. — Boldog Isten! mi hivatás vár e dicső férfiakra, akaránk mondani, ezek unokáira, ha a lánchid elkészülésének napjai elérkeznek? Azt hiszszük: ez mind a magyar irodalomhoz
60 pártol át, miért ne? ehez nem kell egyéb, mint kijelenteni, hogy ők ezentul magyarul akarnak írni, és tárt kebel fogadandja őket, sőt az illető szerkesztők olly asteriscust vágandnak verseik alá, hogy zöld karikát hány tőle szeme, a ki elolvassa.

Oh látjuk már előre, mint fogják majd ezek nyújtani a két
65 úju keztyűt a hazának, mondván: „nemzetkém, kis leányom,
adsza kacsócskádát, majd vezetlek én szépen, hogy el ne találj
esni;” oh látjuk előre, mint fognak teremni özönei a didas-
kaliáknak, ha ezek az evezőlapáttól elmaradnak, oh boldog
jövendő, aranypillangószárnyu, biborhajnalhasadásu jövendő!

5

70 E héten a nemzeti színházban új operát láttunk: „Nabucodonosor.” Meg nem állhatjuk, hogy itt két rendbeli érdem-
lett dicséreteket ki ne szolgáltassunk. — Egyik színi díszítő mes-
terünket illeti, ki a kellő díszítvényeket valódi keleti phantasiá-
val és művészi fölfogással állítá elő. Többek azon észrevétele,
75 hogy még azon időkben pyramisok nem léteztek, úgy hiszszük,
csak tréfabeszéd, mert Nabucodonosort századokkal megelőz-
ték Semnesertenus és Acanthus pharaók; kiket már pyramisok
alá temettek. Másik dicsőség a karszemélyzetre jár, mellynek
éneklése egyetlen öszszevágó hang, egy tökéletes, minden
80 részeiben kifogástalan egész, melly ellen ezuttal a legfinnyá-
sabb criticasternek sem lehet megrovása. Birják a méltánylást
azon mértékben, mellyben megérdemelték.

6

Még egy necrologot kell legvégül idejegyeznünk: a nem-
zetes ujság fekete napjának (*) egyszerre kilencelménckedése szü-
85 letett halottan! csak megvan ez akadva szegény viccelés dolgá-
ban s ha végre saját füle mögül nem bír mit kivakarni, harminc
éves kalendáriomok elmés ötleteit adoptálja édes fiaul, vagy
a „honi vezér”eket orgyilkolja sorra eszmezsákmányokért. De
csak aztán ne politizálna! vagy ha már egyáltalában nem tudja
90 magát ettől megtartóztatni, legalább mondana hében korban
igazat is. Mult kedden budai és pesti ujdonságaiban egész

sarkantyús csizmában „jó napot” kíván, (servus!) s elkezd
 illő phrasisok közt illyeket fogni ránk, illetőleg a Jelenkorra:
 95 hogy mi „nem találtuk tenyésztőnek az ellenzéki climát” (figu-
 ra multum dicendo nihil dicendi) s ujjalag ócska programmun-
 kat vettük elő. „Mi ugyan okai nem vagyunk, hogy Önke-
 gyedben olly vékonyan maradt a tanítás sikere: miszerint
 a megolvasott dolgot megérteni nem képes. E program
 intelligens férfiak számára volt szerkesztve, kik a „quae maribu-
 100 son” kívül még más egyebeket is olvasgattak s illő képzett-
 ségöknél fogva jobban tudnak szavakból érteni, mint mások,
 kiknek e szerencse nem jutott. Továbbá erősen örvendez
 a felett „hogy bizonyos szép tehetségek lapunkban lépvén föl”
 politikai működéseiket elkülönzék az ellenzéktől, noha alább
 105 egy sorral „ugyanegy politikai célra törekvő egyedeknek (!)”
 ismeri el az illetőket s mód nélkül sajnálkozik rajta: hogy „annyi
 féle cégért függesztünk ki, midőn az áru ugyan egy.” Meg-
 követjük, cégért csak önöknél szokás kitűzni, illy zászlófaj
 önöket illeti, *nálunk sem bort sem pályinkát nem mérnek*, nem is
 110 árulunk semmit, hanem mint fogja ön tapasztalni, adunk min-
 dent ingyen. Elvégre megigéri hogy majd „erről még másutt és
 máskor.” — Hagyja abban frater, nem kenyere ez magának.
 Egyet mondunk, kettő lesz belőle. Sok szép legény fogja
 a csoroszlya végét; — fogadja ön meg őszinte szívből eredt
 115 tanácsadásunkat, — milyen szép pálya az a pályinka-főzés,
 vagy a birkateleltetés, borjunevelés s a többi. . . még önből, ha
 hivatását elérte, nagy, kövér férfiu lehet. — Gondolja rá ma-
 gát. — Mi önnek tiszta szívből kívánandunk szerencsét.
 Jóéjszakát édes fekete nap! nyugodalmas jóéjszakát.

7

120 A műkedvelő társulat Shakspeare „Violáját” tanulja be
 leendő előadás végett. Ideje is már, hogy szóljon egyet megint,
 még valaki majd azt találja ráfogni; hogy egyebet sem tesz,
 mint gondolkodik.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 14.]

I

Mult szombat éjjel a fővárosi iparüzők nagyszerű fáklyá-
 zenével tisztelték meg közszeretben álló két alispáninkat.
 Egy tagja e szerény osztálynak igen értelmes szónoklatot tar-
 5 tott a tisztelt férfiakhoz, kiknek buzgó közremunkálása erélye-
 sen fogja siettetni az iparüző osztálynak a céhek által rájuk
 rakott bilincseiből leendő megváltatását. Vajha reményeik kivé-
 telek lennének a remények közül és teljesülnének s vajha
 a helyett, hogy magyar köntösbe öltöző polgárokkal szaporod-
 10 dunk, szaporodnánk magyar szívvel magyar érdekekért hevülő
 honfiakkal inkább!

2

Minthogy a szélsőségek egymást érik, beszéljünk e kedves
 hír után a mult pénteken színpadra került „*Férszelidítőről*.”
 Gyönyörű színpadi szerkezet, pompás characterek, világos élet-
 15 philosophia, eredetiség az eszmék létesítésében, meglepő fordulatok,
 művészi összeállítás, hatályos párbeszédek, átszőve a legremekebb
 eszmevirágokkal s a legtalpraesettebb elmeszikrák gyöngyeivel,
 mind ezen itt elősorolt szép dolguk együl egyig hiányzot-
 tak a szeretetre méltó műben. Bátran elmondhatni róla, hogy
 20 *classicus*, mert meguntatta a közönséget, melly is csak várta, csak
 várta: h. mikor kezdődik már a vígjáték, (mert vígnak
 kellett volna lennie) s alig akarta hinni, hogy már vége
 van, mikor a harmadik felvonást is eltakarta a legördült füg-
 göny az illetők szemei, vagy mit mondok? ásitásai elől. Ugy
 25 kellett a zártszék-nyitogatóknak majd mindenkit egyenkint
 fölébreszteni és hazaküldeni, különben tán még most is ott
 ülnének, magokat a lámpásokat is csak az imádság őrizte, hogy

el nem aludtak s a színfalak valamennyi ajtaji bedagadtak a darab hatásától, sem ki sem be nem lehetne rajtok keresztül hatolni. Hallatlan szerzője e remek színműnek valami Túrkevi.
30 Hihetőleg álnév, de melly egy csapással bankróttá tett minden nevet mi túron kezdődik, még a túrósgaluskát is. Novitius rhetor korában írhatta valamellyik budavárosi írnoknak másodrendű vicepatvaristája. Mások ugyan magasabb irodalmi capacitásokat emlegetnek, de mi nem szeretünk senkire is toll-
35 hegygyel mutatni

3

Omnia jam fient, fieri quae posse negabam. Egy magyar költőt kiraboltak! Már ez is eléggé mutatja a világ felfordulandását. — Hogy a napszámostól ellopják a fűrész, a koldustól a mankót, vagy bizonyos hölgylapból egy eredeti viccet, még
40 ez mind meglehet; de hogy költőt rabolnak meg, magyar költőt! már ez túl megy a Cataractus által előszámlált bűnabszurdításokon is! — Az ekép meglátogatott fiatal férfiú azonban sarkalni kezdé a dolgot s ide s tova nyomára jött a szurkos kéz gazdájának, midőn az illetők részéről azon barátságos intésben
45 részesült: hogy ha meg nem egyezkedik, hanem a dolgot még tovább űzi hajtja, majd egyszer azon veszi észre magát: hogy valamellyik utcaszegleten agyondurrantják. Szép. Még ide stova megérjük, hogy a gazemberek fognak statariumot tartani a becsületes emberek felett.

4

50 El nem tudtuk egy időig képzelni, mint lehetnek emberek Pestnek városában, kik széles utcán minden kaputos embernek kalapot emelnek, legyen az boldog vagy boldogtalan, *kék kaputos* vagy *sárga kaputos*. . . Megmagyaráztaték nekünk ez állapot. Levén bizonyos hölgylap, melly képeket Párizsból, elméncsége-

55 ket Londonból, munkatársakat Vestfáliából, előfizetőket az operentiákból kap, ezen hölgylap tehát kiadá az ukázt minden segédjeinek és munkatársainak, kihordóinak és javitnokainak: hogy széles utcán széles jó kedvökben, a kinek csak szeméből kinézik, miszerint ez, ha nem most, de még valaha érdemdu
60 lapjuk előfizetője leendhet, annak mélységes alászolgáját csapni semmikép el ne mulasztzák. És el nem mulasztják.

5

Mult vasárnap tartotta a nőegylet első táncvigalmát a redoutteremekben. Nem dicsekedhetünk azon komornatalentummal, miszerint a legfenköltebb máslitól a legszerényebb
65 cipeorrig mindenkinek öltönyqualitásáról pontos szemlét birjunk adni, mint ezzel más valaki ugy is eleget dicsekszik; hanem azzal dicsekedhetünk, hogy a táncrenden *egyetlen egy csárdás sem* volt kitéve. Kárpótlásul perse meg volt az tömve keringőkkel. Éltesse a magyarok Istene sokáig a rendező urat! Pedig bi
70 zony hijába hunyjuk be szemünket, azért megvirad és a nap orrára süt az aludni akarónak. A legzajosabb közkívánat volt végre is kénytelen kedvelt nemzeti táncának az őt illető helyet kiostromlani s járta azt minden olly hévvel, olly lelkesültséggel, hogy káprázhatott belé eléggé a szeme ama nemzet el nem ismerő
75 knek. Meddig fognak még a magyarnak saját házában saját fogadott fiai tubákat szórni szeme közé?!

6

A nemzetes fekete nap szörnyen jajveszékel és panaszkodik a Jelenkornak, (kit egész confidentiával csak amugy csutoraharapva, per „Mihály ur” tractál) hogy ő a mi *compániánktól*
80 rettentőképen és *méltán irtózik* s kérve kéri: hogy ha már olly *tisztán hangzó* nevek, minőket programmjában említ a Jelenkor, lesznek munkatársai (ez is új idea: neveket képzelni dolgozó

társaknak) tehát hagyja meg nekünk: hogy ezentul tárgyainkat és személyeinket a művelt osztályból válogassuk; következ-
 85 zőleg ő róla, t.i. a fekete napról többé ne értekezzünk. Sajnáljuk, gyomrunkból sajnáljuk édes fekete nap, hogy bele találtunk hágni önök terrenumába, de hisz előre megmondottuk, hogy sokat leszünk kénytelenek megszagolni, minek jószaga nincs
 90 s bizony higye el ön, csak a kényszerítő kötelesség vihet rá bennünket, hogy olly laphoz nyuljunk, melly *cigarófüsttel* stef. traktálja olvasóit, különben annyit még is megigérünk, hogy valahányszor a nemzeteshez fogunk ezentul nyulni, nem mulasztandjuk el kezünkre keztyüt huzni, még pedig vastagot.

7

A nemzeti színházban egy valaki a parterren operngucker
 95 helyett telescopiumon szokja nézni a világot. Szép az a szép találékonyság! Egyik kezével egy szemét befogja, a perspectivát végig nyújtja szomszédja vállán s egész commoditással neki terpeszkedve figyelmesen bámulja a bámulandókat. Quod fuit
 100 demonstrandum: egyik szemével is annyit lát az ember, mint mind a kettővel.

8

A gyűldében, mit mondják, nagyszerű hangversenyek
 adatnak. A napokban hirszerint egyikében ezen hangverse-
 nyeknek igen meglepő szépségű költeményt fog felolvasni
 egy álnevű szerző illy címmel: „a m. . . birkaakol”. Re-
 105 ményljük: hogy a közhasznú gyűlde iparkodni fog e szép költeményt lapok útján a közönséggel hovahamarább megismértetni. Szellemi működéseit a nélkül is olly mély titokba szokta rejteni: hogy szinte senki sem veszi észre.

110 Megjelent Szigligeti összes színműveiből a IV. füzet. Zách
unokái. A nemzeti színháztól 1846ra kitűzött 100 arany pályá-
díjt nyert eredeti dráma. A szép költői eszmék, mikkel e mű
telve van, eléggé ajánlják azt minden olvasni és a mellett
élvezni szeretőnek, de ajánlja főleg azon eset: hogy a Honderű
115 sok rosszszat beszéltetett róla, mi úgy hiszszük, elég nagy
dicséret.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 16.]

Jan. 6. *Othello*, szomorujáték 5 felv. Irta *Shakespeare*. Ismét
egyike Egressy Gábor mesterszerepeinek, melyben kivált sza-
valati tekintetben nem hagy kívánni valót hátra. Szigeti ezuttal
igen eltálalta szerepe jóoldalait; a közönség megtapsolta őt
5 és méltán. Megvalljuk, hogy nem tartozunk azok közé, kik
csak azért fintorgatják orraikat, hogy maguknak a tömeg
felett suprematiát idősithessenek el, — s saját lelkünk élveiről
senki fitymálási szeszélyeért le nem mondunk. Minthogy azon-
ban vannak emberek, kiknek szemek rövidlátósága füleikben
10 van kárpótolva, ezeknek kedvéért még egyszer elmondjuk,
mint legelső szavaink közt elég világosan tudtokra adtunk.
Igenis: hiszszük, hogy a critica hasznos, hogy a critica szükséges;
hogy meg kell róni mindent, mi akár a művészet, akár az
irodalom dolgában igazításra vár; de ezt a maga helyén és
15 a maga idejében s hogy ezen idő *mindig* az olvasók ideje,
ezen hely *mindig* a journalistica tere volna, azt kereken tagadjuk.
Vannak az irodalomnak és művészetnek személyes kezelői, kik a
jóakarat szülte bírálatot mindig jó neven veendik: míg ellenben

20 nem ritkán a kiméletlen, személyes, piszkos, érdekszülte critica
 volt az, mi ideiglenes hibákat tulzott üldözései által dacosan
 megrögzött örökszokássá keményite. Nem tartjuk mi a criticát
 szemétdombnak, hova minden ház kihordja undokságait;
 de még azon gombokat, mik illy szemétdombból kinőnek,
 25 sem tartjuk ám criticusoknak! — Van bizonyos lapnál
 egy dühös bíráló (nem akarjuk nevével e lapokat beszennyez-
 ni), kivel mi komoly, férfihoz illő értekező vitába szándéko-
 zánk keveredni; miután azonban Németország valamenynyi
 30 zugiróiból compilált bírálatait (?) megolvastva tapasztaltuk,
 hogy ez embernek minden okoskodása egyegy vakmerő szem-
 telenséggel odahányt sophisma, hangulata a legegésőbb irigy-
 ség, nézetei központja: zsoldba szegődött megtorlása elhara-
 pózott személyes bántalmaknak, s minden egyes határozott álli-
 tása, határozott álnok elferdítés, — szóval: miután meggyőződ-
 35 tünk e nyomoru személyke menthetlen rosszakarata felől;
 ha saját magunknak nem tartoznánk is, de tartozunk a közön-
 ségnek, hogy e bérlett nyelveskedővel szóba ne álljunk, s ezt
 egyszerre, mindenkorra kinyilatkoztatni kénytelenek valánk.

7

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 17.]

I

Honfi érzetink legfájdalmasb hangja szól belőlünk, midőn e
 fekete sorokat írjuk, miknél feketébb a gyász, melly hazánkat
 érte. Fenséges nádorunk, kinek fenkelt homlokát ötven éves áldó
 honboldogításaért néhány hó előtt örömmünnepünk hálaüzérével
 5 készültünk koszorúzni, mult szerdán reggel megkoronáztatott

az örök üdvezület koronájával. Dicsőült szelleme, egy nemzet
áldásit vivén magával el, megtért a királyok királya jobbára,
ki fölkenete őt: hogy legyen e honnak szerető édes atya, s a ki
elhítta őt magához: hogy ismérje meg e nép: mit tesz az árva-
10 ság! Szívünk nem tud egyebet érzeni, szánk nem tud egyebet
mondani e fájdalmas gondolatnál, mellynek nemzetre terjedő
nagysága előtt megnémulnak saját fájdalmink, megnémulnak
ugy is gyér örömeink, ez országos gyászfátyol eltakarja lelkünk
szemei elől a világ minden törpeségét. Végig gondoljuk azt, mit
15 ötven év adott nekünk a megdicsőültben s mit öt perc visszavett
tőlünk benne s lelkünk öszzeroskad ez eszme alatt. Oh magyar
nép hazája, te viharok közt hányt vetett hajó, e gyászfátyol
alatt mi jövőendő közelget el reád? vajha az, kinek balkeze csa-
pásokkal látogat, — a Mindenható, — jobb kezének áldásit ne
20 vonja meg tőled! vajha teljesüljenek bimbóikban alvó reményid:
hogy ez emlékezet, mellynek neve most fájdalom és köny, egy-
kor mint öröm és áldás örök dicsfényül körözhesse elhunyt
nagy halottja nevét!

2

Minden örömhang egyszerre elhallgatott, a vigalmak far-
25 sangi zaja helyett a halálharangok gyászkongása szól, színhá-
zaink, tánctermeink zárva, városházunk tornya fölött leng
a fekete lobogó. Ki egykor az egész hazának élt, az most az
egész hazának halottja. Most lenne idő: hogy mutassa meg a ma-
gyar nemzet, mikép tud háladatos lenni elhunyt jobbai iránt.
30 Itt lenne az alkalom és idő. Ha azon kövekből, mikből öröm-
ünnepe hálaoltárát készült építeni nemzetünk dicsőült nádorunk-
nak, építne most halotti tiszteletére egy más oltárt az inséggel
küzdő nép számára, melly atyját, jóltevőjét kesergi benne: *Taka-
rékmagtárákat*. Ez eszme legelső létrejöttét üdvezült nagy nádo-
35 runknak köszönheti. Kegyence volt a nép mindig neki, s hol
azzal jót kelle tenni, hogy a sirók könnyeit le kelle törlni, ő

volt mindenkor az első és legnagyobb. Éltében nem létesíthet-
ez áldó eszmét, mely a kegyelt nép jövőjét biztosítandotta s
mellyre soha olly szükség nem volna, mint jelen percekben,
40 vajha elhunytával létesíthetné azt! Ez lenne a legőszintébb
gyászolás, mellyel egy haza dicsőült jobbait megtisztelheti, ez
a legdicsőbb emlékoszlop, mellyben honboldogítói nevét egy
nemzet örökítheti. Igy kellene fájdalma szentségét kimutatni
a sokszáju, kevéskezű magyar nemzetnek.

3

45 Reményteljes hazánkfia Faragó szobrász felől, ki itteni
műkiállításinkon is, mint első rendű tehetség tüntette ki magát,
legközelebb igen kedvező híreket vettünk mostani tanulmányai
helyéről, Münchenből. A „Bayerische Landbote” következő
50 cikket közöl róla: „Az idei műkiállításon ismét örömmel szem-
léltünk egy művet Halbig iskolájából, Magyarhon fölvirágzását
Faragótul. Egy domborművekkel ékitett talapzatra támaszkodó
Genius, kezében fölemelt fáklya. A fiatal szép alak s a gyöngéd-
ség a kivitelben tanusítják azon szorgalmat és hajlamot, mellyel
Faragó jelen művét kidolgozá. Minél fogva nem mellőzhetjük
55 el, hogy Faragó urnak, mint szinte a k. polyt. intézetnek
szerencsét ne kívánjunk, hogy olly érdemteljes oktatót bír,
ki szintolly jeles tanítványokat képez, mint azt már a Kosow-
sky által kiállított domborműben, „a vakot gyógyító Krisztus-
ban” leheté tapasztalni. Reményljük, hogy saját „hazánk föl-
60 virágzása” nem fog idegen kezekre jutni. Azonban szerfölött
kiváncos Faragónknak a művészeti tanulmányokban előmene-
telére gyámoló segedelem, melly őt takarékos, józan és szerény
tulajdoni mellett arra képesítse, hogy München s Európa híres
szobraival megismékedvén — Róma, főleg a művészetre nézve
65 örök Róma enyészhetlen becsü remekei studiuma mintázása
által képezhesse, magasíthassa természetadta talentumit.

Ez évben ismét több új lappal gazdagodott a magyar időszaki irodalom. Az eddig német „Vaterland” is megtért és magyar lón s most „Hazánk” cím alatt mint kereskedelmi és
 70 szépirodalmi lap jelenik meg minden kedden, csütörtökön és szombaton. Hiszszük, hogy pártolókban nem fog szűkölködni sem szellemi, sem anyagi tekintetben. Első számban Petőfi és Kovács Pál nevei díszlenek s munkatársakul és levelezőkül
 75 irodalmi vállalatot, mint első nevezeteseb magyar képviselőjét provincialis érdekeknek. Üdvözljük az érdekes szerkesztőt, egyikét veterán íróinknak e pályán, kívánva neki sok sikert és kivált erős szerkesztői taktikát és legkivált azt az egyet: hogy
 80 levelezője szelleméből kezdjük gyanítani. Legyen meg a belletristikának is kimondott szabad elve és kitartása; — az illy ügy előbb vagy utóbb győzni fog.

5

Dunánk e napokban a hidlábak fölött beállt. Ide s tova természet-alkotta hidon járhatunk egyik testvérvárosból a másikba.
 85 Időnk folyvást hideg, minek egyébiránt most van ideje, ama török áldásként: „a te teled legyen tél, a te nyarad legyen nyár.”

6

Hartleben K. Adolf egyik legvállalkozóbb szellemű könyvárusunk kereskedésében megjelent, s általa minden hiteles
 90 könyvárusnál kapható „Világtörténet a legrégibb időktől korunkig. Irta Bajza.” VI. füzet. Tartalma a régi Italia és népei; ára csak 45 pkr. Milly hasznos olvasmány nyújtatik a magyar közönségnek e válogatott gyűjteményben, azt a könyv pusztá

95 címe is mutatja. Történeti isméretekre a polgári világ minden szakmáinak szüksége van, s mégis annyi egyéb közt — főleg a hisztória az, mellyben haladni csak a legujabb időben kezdünk. A magyar olvasó közönségen a sor létesíteni azt, hogy e téren mozgalmink ne maradjanak a csupa kezdetnél, hanem tovább haladjanak a tökélesbülés temploma felé, hová a többi művelt nemzet közt a magyar is hivatalos.

8

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 21.]

I

5 Dicsőült nádorunk magas tetemei hétfőn délután 3 óraker
tettek az örök nyugalom helyére. E tárgy nem az, mellyel
embert mulattatni lehet, illy ünnepnek még pompája is sötét.
A végtelen néptömeg, melly e fejedelmi gyászt ünnepélyesíteni
5 öszszegyült, nyilván mutatta azt: mennyire szerette a nép őt,
ki a népnek édes atyja volt. A magas holttest harmadik beszen-
telés után számos gyászoló országnagy és felnők kíséretében a
fejedelmi sírboltba letéttetett, üdv szellemének, áldás hamvainak!
Míg magyar él, míg magyar szív érez, szentség lesz és ereklje
10 a dicsőült neve annak emlékében!

2

De nem fordítá el tőlünk arcát a népek Istene. Mit egyik
kezevel elvesz, másikkal visszaadja, hol égő sebet ejt, gyógyító
balzamat is cseppent reá s a kinek fájdalomkönyeket ad, öröm-
könyeivel is meglátogatja azt. A milly nagy volt fájdalmunk,

- 15 olly nagy vigasztalódásunk, midőn örömmel értesülünk a felől, hogy ő cs. kir. főhercegsége István fels. fejedelmünk kegyelméből felejtethlen sokérdemű atyja helyébe *királyi helytartóvá* lőn kinevezve. Legohajtottabb reményinket látjuk így teljesülésbe menni. Mit a sír elvett, az ég visszaadta. A legboldogabb
- 20 jövendőnek nézünk elibe: látjuk e hazát ismét fölviruló férfi erejében, látjuk méltó helyet foglalni a népek sorai közt, kibékülve önmagával, lélekben és erőben gazdagon látjuk a nemzeti érdekek föléledését, intézetink emelkedését; — jóllétét, jogbirtokit egyeseknek, boldogságát, szabadságát az egésznek.
- 25 Szent neve magyarnak e név „István”. Legelső királyát is Istvánnak nevezték és *szentnek*! Isten áldása legyen országunkon!...

3

- Már is kezdjük érzeni az emelkedő honszellem áldását rajtunk. A minden igazügy átka: az egyet nemértés a pártszakadás le kezd maradni rólunk. Tisztába jövünk minma-
- 30 gunkkal, két jobb irányu *körünk a pesti és nemzeti mult vasárnap elhatározó az egyesülést.*

4

- Lehetetlen méltánylattal nem említenünk helybeli városi hatóságunk azon emberbaráti intézkedését, miszerint az itteni tulszaporodott szegények között élelemsegélyt osztogat ki.
- 35 Fogadja hálás köszönetünket mind azért, mit a népért és a nép érdekében tesz.

5

Dunánk erősen beállt a hidlábak fölött, mint mondják: első nap hatan szakadtak be a jégen, — nem láttuk, nem állunk jól érte.

40 Zsák meglelte foltját: a Honderü védi a nemzeti ujságot,
 kit is *solennter* aszszonynénjének titulál. . . . *Jól van, no . . .*
Többek között az érdeemes „ökörszem” (ez vezetékeve az új
 Sancho Pansának) mód nélkül indignálódik a borjunevelte-
 45 sáját neveléséről. Mint mondják a Honderűnek érdeemes szer-
 kesztője Párizsba készül emigrálni, hihetőleg ott fogja ezentul
 kiadni lapját. Helyesen. Mit sem fog vele veszíteni. Előfizetője
 lesz annyi mint most, olvasni ott is ugy fogják mint itt, még
 50 csak lapja címén sem kell változtatnia, egyedül francia idiomák-
 kal írnia.

Mi ugyan meg fogjuk siratni, ha bennünket elhagy, csak
 még utána ne bujdossunk, de hiszszük: hogy isméretes kérel-
 minket nem fogja megvetni, hogy sikerülend őt körünkben
 tovább is megtarthatni. Oh igen, ön nem hagyhat bennünket
 55 árván édes Honderű, ha szíveinket meg nem akarja repeszteni,
 önnek itt kell maradnia a mi forrón ölelő karjaink között, ön
 nem ejthet illy váratlan csapást szegény fejünkön, kik önt
 annyira szeretjük, bámuljuk, dicsőítjük . . . Ne legyen kőszívű.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 24.]

A Társalkodó legközelebbi számában a héber közönség
 érdeemes előljárói intéznek nyílt felszólítást hitsorsosaikhoz,
 melly mindazokat, kik a közönség morális hitelét vesztegetik,

- a héber népjellemet uzsoraimádó lelkök bűneivel beszennyezni
5 elég elvetemültek, közmegvetés és gyalázat tárgyaivá átkozza el és saját kebeléből kitaszítandóknak nyilatkoztatja. Bizony keserves állapot is az, midőn egyesek vétkei az egyetemes hitelt gyilkolják le s ezek bűnhődnek azért, mi nem az ő vétkök s viselik az előítéletek átkozott terhét, melyektől főlebb hivatkozás
10 nincsen. Most az ügyvédi karon van már *a sor*. — *Itt is* majd ugyanazon okok, ugyanazon következmények mik amott. Egyes ferde jellemek, kik becsületök dolgaiból készek vásárt ütni, megmérgezik az özszesz faj iránti elővéleményt, mely egyes balvonásokat felkapva, ezekből következtet a többire.

2

- 15 Még eddig nálunk *az ügyvédi kar* nincsen alakulva, bele kontárkodik boldog, boldogtalan, kinek diplomája van, egy némellyik ügyfeleit nyúzza, ravaszkodik, szilárd hitel helyett arcátlan nyegleséggel hadakozza ki magának a feltűnést s orgyilkul használja az igazság védpallosát. S miért ne volna hatal-
20 munkban az illet körünkből proscibálhatni? Ha saját orgánistát egészet képeznének, tehetnék ezt, védhetnék magunkat a közvélemény ellenében. Igazságot szolgáltatathatnánk ott, hol a becsület finom ügyeiben s terhes de tényleg be nem bizonyítható gyanuknál a pókhálóját ügyesen font ármány ellen a tör-
25 vénynek nincsen fegyvere. . . Legközelebb valljuk meg, milly decreditált név e szó: „váltóügyvéd”, pedig újainkon lehetne felszámolni azokat, kik ezt megbecstelenítették. Minap ezek egyike egy szegény pór ellen olly ügyben, mellynek érdeme 5 p ftos váltó volt, 180 p. ftnyi perköltséget tudott csinálni,
30 mind a mellett, hogy a nyúzott alperes rögtöni fizetést ajánlott. A véletlen jó sors ugyan boszut állt, de nem ő rajta, hanem segédjén. Megbízás nélkül talált procedálni s az illető bíróság irgalom nélkül megnyelvváltságozta. A segéd elnyomorodott, semmivé lett, az öreg pók pedig hízik és neveti a dolgot. Ez szo-

35 kás: ha van kényes ügy, melyben a főnök saját nevét compro-
mittálni fél, a segédet rántja elő, hadd evickeljen az. S illy célra
kaphatni fiatal embert eleget, ki tiz igazi forintért havonként,
kész bárkinek bal kezévé lenni s kinek figurans neve amannak
40 plastrona, melly róla a törvénytörő csapásit felfogja. S ez így
lesz mindaddig, míg az ügyvédi kar magát erélyesen nem orga-
nizálja s az illyeket, kiknek tényeik a közjellemet beszennyezik,
kik a társalom fenéji, magából ki nem vágja. . . .

3

A magyar színház mult csütörtökön nyitattott meg
„Lammermoori Lucia”-val; a ház fuladásig tömve volt. Reszler
45 ur ugyan nem igen magas ember, de azért ha hozzá fog, olyakat
bicsaklik hangja, mint egy nyári vásár. — A napokban kerül
színpadra „Ernani” Hollósy Cornélia jutalmul. Iparkodjék, ki
helyhez akar jutni.

4

A dunáninneni helvét egyházkerület Nagy Mihály urat, e
50 dunántuli egyházkerület superintendensét pompás billikommal
tisztelte meg, annak emlékeül, midőn a fentisztelt ur Polgár
Mihály urat az említett egyházkerület superintendensévé föl-
szentelte.

5

Megjelent az „Irodalmi szemlé”ből is vagy három szám,
55 külseje ugyan nem sokat ígér, de el kell belsejét olvasni. Kár,
hogy lapszemlét nem ad. A journal-irodalomnak aligha több
érdeke nincs a közönség előtt, mint Berzsenyi verseinek.

6

Megjelent „Tigris és hyena” dráma 4 felvonásban. Petőfi
Sándortól, ára 40 kr p. Kapható Emich Gusztávnál.

- 60 A két kör mai nap tartja tetteleg egyesítő közgyűlését zavaros időknél nézünk ellenébe. Majd annak idejében elmondandjuk az eseményeket.

Pestmegye f. hó 25én tartandja igen érdekesnek jósolható közgyűlését. Majd annak idejében többet e tárgyról.

- 65 Az irodalmi mezőn legújabbán következő termékek jelentek meg: A kir. magyar természettudományi társulat névkönyve és naptára 1847re. Szerkeszték dr Montedegoi Albert Ferenc és dr Török József. Első év. Ára 40 kr p. p. Továbbá Magyarország Karai és Rendeinek szavazati joga a közgyűlésen, különös figyelemmel az egyházi rendére és a sz. kir. városokéra. Fejtegette Podhracky József. Ára egy p. ft. Egyedül a szerzőnél kapható Budavárban uriutca 31. sz. Nemzeti dalok és indulók, gyűjtögetve Kecskeméthy Csapó Dániel által. Emich Gusztáv sajátja; ára 10 p. kr.
- 70

- 75 A már említettük iparos táncvigalom, melyet az iparegyleti rajziskola fiatalsága a rajz s építési mintagyűjtemény szaporítására Glembay rajztanár felügyelése mellett rendez, jövő febr. hó 2kán fog a városi redouttermekben tartatni, mi iránt már a szerződés is meg van az illető bérlővel kötve. Az iparoság különféle ágait jelképező, csinos jegyek egy pengő forintjával Lueff M. illatárus boltjában, Kristóftéren — Nádosy István posztó-kereskedésében, váci utca — Nagy Józsefnél az ipar-
- 80

85 mütárban — Szilágyi István gombkötőnél, ferenciek terén, Tóth Gáspár magyar szabónál, urak utca Jankovich ház — az iparegyesület szállásán, a rajztanodában — és szerkesztőségünkben is kaphatók! A közhasznú céllal öszszekötött vigalom remélljük általános pártoltatásnak fog örvideni.

IO

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 28.]

I

5 „Bontják e világot! fusson, ki merre futhat! valami ex-
serfőző, névszerint Weinbach András uj rendszert talált ki-
dolgozni a világnak, mellyben annak semmi porcikája nem
marad eddig megvolt helyén. Soha illy világrevolutiót, millyet
10 ez elkövet! Szerinte a föld a mindenség központja (a föld köz-
pontja természetesen Westphalia, ennek központja pedig ama
kétszáz akós hordó?) e körül forog az egész bohó világ, még
pedig olly becsülésre méltó szép rendben: mikép a planéták
15 keletről járnak nyugatra, az ugynevezett ,magas ég' pedig nyu-
gatról ballag keletre. Első planétája e világnak a hold, és így
természetesen legnagyobbik is, melly a föld körül forog,
második a nap (szegény nap! ezt ugyan degradálták) ez már
nem forog, hanem azon szívességet mégis megcselekszi: hogy a
kosbul a rákba elsetál; ott meg kapja magát, visszafordul s a
20 melly uton jött, azon megint visszazagyalogol. Egyébiránt nincs
20 millió mérföldnyire az Ararát hegyétől, mint ezt eddig álli-
tották az astronomusok, hanem csak 77 ezer mérföldre és így
alig két puskalövéscopyire a holdtól. (Így még majd a chinai
csillagvizsgálóknak is igazságuk talál lenni, kiknek okoskodásuk

20 szerint, mivel napfogyatkozás akkor áll elő: ha a nap és föld
közé egyenes vonalban jut a hold, ergo — holdfogyatkozás
meg úgy támad, ha a nap jut a föld és hold közé, nem is ezer-
szer akkora aztán a nap, mint a föld, hanem azzal éppen olly
25 egyenlő mekkoráságu, mint két egysütésü pékzsemlye, (még rá-
jövünk: hogy a föld melegíti a napot, a hold pedig világítja.)
A többi csillag aztán, ki a nap körül, ki a hold körül, ki a
norimbergai polgármester orra körül üreg, forog és kering,
hogy csupa gyönyörűség őket nézni. Ezt mondja amaz érdemes
kitanult serfőző. S ez még hagyján. Megesik néha emberséges
30 emberen is, kivált ki a serrel szokott közelebb érintkezésbe jöni,
hogy hátrafelé baktat vele a világ s ilyenkor aztán heted
magával táncol előtte a csillagos ég, s bukfencet hány fejében
a circuli quadratura, s nem is volna részünkről senki fiának illy-
szerű privát szenvedélyei ellen semmi kifogásunk, ha e hitét
35 szépen magának tartaná, vagy legfeljebb hagyná végrendelet-
ben valamellyik német tudós társulatnak; — de Weinbach
András nem éri be ezzel: hanem fölszólítja hirlapok utján az
őszszes világ természettudósait, s ígér 200 darab Fridrikaranyat
azon ember fiának, ki az ő állításait megcáfolandja. Oh édes
40 Weinbach András, ha már ön ollyan könnyen bánik a nappal,
tegye meg azon szívességet: hozza közelebb egy pár mérfölddel
illy téli időben hozzánk, vagy ha ezt rösteli, szóljon neki: hogy
ne járjon keljen annyit, hanem vagy maradjon veszteg, vagy
lásson dolgához s térjen eszére, s ne nyáron melegítsen, mikor a
45 nélkül is izzad az ember, hanem télen, mikor hideg van. Tegye
meg ezt Weinbach András, hisz magának ez semmibe sem
kerül. . . . Hála neked magyarok istene, hogy ezt az embert
Weinbach Andrásnak hiják. De ez természetes. Semmi nemzet
nyelve nem bírja e kifejezést visszaadni: „Marktschreier.” Illy
50 sedez-kiadásu Tycho de Braheknban csak Teutoniának van joga
(és méltán) büszkélkedni. Jól teszi, legyen rájuk büszke.

De már vége lesz „a tolvajok becsületének”. Megint egy magyar költőnek van rájuk panasza. De már ez több mint kettő! Ha még egy illy vád talál előfordulni, akkor aztán aus ist
 55 a credittel, senki sem fog a tolvajokban hinni többé, mint nem hisz senki a boszorkányokban, létezésök is meg leszén tagadva. Még megérjük azon *anomalíát*, melly így fog hangzani „De furtis vero, quae non sunt, nulla amplius fiat quaestio.”

A jótékony nőegylet e napjaiban az általános inségnek
 60 hetenként háromszor oszt ki öt helyen 600 szegény között, kik azonban sokszor 700ra is felszaporodnak, meleg élelmiszereket s gondoskodik számukra fűtött szobákról. Ez aztán a gyöngy, mellynek fénye minden gyémántét is tulragyogja, a jótékonyság gyöngye. Tőlünk férfiaktól természetesen elég az, ha
 65 dictiókat tartunk a szegény elnyomorodtak vigasztalására.

Kávézni szeretők számára merünk recommendálni egy bizonyos utcaszegletboltot, hol is a legszebb zöld színű moccabab kapható, mellynek azon szeretetre méltó tulajdonsága van, hogy az embernek, ki megiszsa, colossalis hascsikarásai támadnak miatta, melly csupán változatosság kedvéért is nem megvetendő élvezet. Ez onnét származhatik, mivel azon fentisztelt kávé zöld gálicban és rézrozsdában lehet fürösztve, azon *philanthropicus* nézetből: hogy színe tetszetős. Hogy a zöld gálic és rézrozsdá ennivaló portékák é? azt persze sem az, a ki eladja,
 70 sem a ki megveszi, tudni nem tartozik, megtanulhatja egyébiránt mindkettő maga kárán.

E napokban került színpadra a „Csikós” Szigligeti leg-
 újabb népszínműve. Csak az hibája: hogy a címszerep nem volt
 a főszerep, meg hogy kicsiny hiján reggelig tart. Mulattató
 80 ugyan van benne mind végig elég, kivált a népies elemben,
 melyben Réty és Bartha különösen saját terrenumokon látszo-
 tak magokat érezni. Mi ugyan Füredy dalait napestig elhallgat-
 nók, hanem azt az egyet mondhatjuk neki, hogy mi, kik nem
 akkor hallottunk először csikós beszédek, mikor az irodalom
 85 mezejére léptünk, az ő különben kedves vaaci dialectusaaban
 sehogy sem ismértünk sem a nyiri, sem a kecskeméti csikós ac-
 centusra, pedig a tájkiejtések hű visszaadása sokat segít az illu-
 sión. E mű soknak nem tetszett, — e műben sok igazság volt
 mondvá.

90 Kezdünk magyarosodni nyakrafőre. Egy u. utcai ház
 kapuján illyforma jelentés olvasható: „Ide ebe a Hazbe vani ged
 monatzimmer, a ki gel, megszolja magad a pan Hazmesteral.”
 Miért nem maradtál krumpliországodban?

95 A tegnapra hirdetett új opera „Ernani” Kőszeghi rögtöni
 elrekedte miatt nem adathatott.

A jég a Gellérthegy alatt is megállt, hanem ha az idő így
 neki esik a kiengesztelésnek, mint elkezdte, aligha nem fogja
 magát ajánlani.

„Jó kedvem legyen é a jövő órában, vagy rossz?” kérde egy kedvelt urhölgy kedélyes barátneját. — Oh melly nagy annak boldogsága, ki akkor tud haragudni, a mikor akar, addig tud haragudni, a meddig akar, és úgy tud haragudni, a mint kedve tartja! Mi részünkről jó kedvet kívánunk a tisztelt hölgynek, ő se kívánjon aztán nekünk rosszat.

10

Mint rebesgetik: a német színházban tehát csakugyan magyar Thalia fogja hirdetni az ígét. Hirszerint lelkes hazánkfia gróf Ráday szándékozik azt kibérleni. Csak aztán úgy ne járunk vele, mint a budaival, mert ha úgy járunk vele, mint a budaival, ez is úgy fog járni velünk, mint a budai járt velünk; hát a budai hogyan járt velünk? Hja. Tudnók mi, de nem mondjuk meg.

11

Jövő hó 3án adatik színházunk első rendü művésze Egressy Gábor jutalomjátékaul III. Richard. Hiszszük, hogy a milly nagy várakozásunk, olly nagy lesz az élvezet, mellyben a művész játéka bennünket akkor különösen részesíteni fog.

12

A városházunk fölé kitüzött gyászlobogó az egész udvari gyász alatt fen fog maradni.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 31.]

I

Napokban épen gyertyagyújtás előtt egy isméretlen fiatal ember rontott ránk, ki is, midőn a szürkületi félhomályba elfogadására saját személyünkben elibe léptünk, ilyen szavakkal borula nyakunkba: „Ah Eulália!!!” — „A gutát! atyafi. Régen lehetett az, mikor engem Euláliának hittak, az én nevem Márton.” A fiatal vitéz ekkor rettent vissza bariton szavunktól s három lépést ugrott volna hátrafelé, ha szobánk terjedelme illyszerű salto mortalékat engedne, „nini, nemjő helyen járok”, menté magát mód nélkül összeviszsa zavarodva. „Azaz hogy: jó helyen jár ön itt, hanem tán nem az *igazi helyen*.” — „Ejnye no; szólt homlokát dörzsölve, nem ez a XXXdik számú ház?” — „De bizony csak ez” — „Kukorica-utca?” „Kukorica” — „4dik számú ajtó?” — „Tökéletesen a negyedik” — „ugy itt kell lennie!” — „Hát hiszen itt vagyok” — „nem önnek, az 15 ördögbe! orditá tombolva az ifju óriás, hanem Euláliának!” — „vagy ugy? Az nincsen itt” — „Ugy én iszonyuan meg vagyok csalatva, engem ide rendelt, imhol levele, mellyben azt írja: hogy hön dobogó szívvvel fog várni, esteli hat órakor, itt meg itt, és — oh — nem — nem lehet! Itt tévedésnek kell lenni 20 a dologban. Kell még több Kukorica-utcának és több XXXdik számú háznak és több 4dik ajtónak lenni a világon,” — „nincs biz ott barátom, hanem farsang van, ilyenkor sok tréfa történik az emberrel, alkalmasint jó kedvű elmés hölgyre talált ön akadni, ki önt január közepén küldötte aprilisbe.” — „Lehetetlen, 25 hiszen nézze csak milyen rózsaszínű levelet küldött és milyen jó szagu!” — „Látom: biz az jó szagu” — „És mégis megcsalt, oh galambfejű kigyó!” kiálta a mint torkán kifért, a vendégsze-

replő don Juan, s két akkori széllel, mint mekkorával jött, kirohant szobánkból. Mikor kinn volt az udvaron, utána
30 kiálték: „álljon csak meg egy szóra domine Bramarbas!” —
— „no?!” — „hát csak azt akarom mondani: hogy ha össze-
talál ön azon tiszteletre méltó hölgygyel jőni, ki önt illy szépen
felültette, ne sajnálja neki szives köszönetünket átadni e tré-
fáért. Erősen meg voltunk szorulva ujdonság dolgában, hanem
35 ezen tárgy épen jókor jött helyünkbe, ezer köszönet! ezer köszö-
net!” — „Hogyan? sápitá az ifju arszlán nagyra meresztett szájjal
és szemekkel, — tán csak nem akarja ön azt az istentelenséget el-
követni: hogy ujságban tegyen ki?” — „Sajnálom, igen sajná-
lom, de kiteszem biz én.” „Hah! ekkor egy golyón röpittem
40 keresztül önnek a fejét! vagy akarom mondani: önnek fejét
röpittem keresztül egy golyón!!!” — „Reszketek ugyan, mint
a kocsonya meg a nyárfalevél, de azért kiteszem” — „ugyan
hallja, szólt lassudott, engesztelődött hangon az ifju — adok ön-
nek egy 50 ftos váltót, ne tegyen ki.” — „Köszönöm a jó
45 akaratot, — de azért — már majd csak kiteszem” — „no isten!
addig is él ön!” agyarkodék a kis óriás s azzal kirohant a ház-
ból. — Mi pedig, hogy bemutassuk, milly keveset hiszünk a
prófétziákban, szavunkat álltuk és ime: uti figura docet; ki-
tettük.

2

50 Mult csütörtökön a barátok terén egy dilettans escamoteur
egy paszomántos kirakatát fényes nappal kirabolta, de a boldog-
talant rajta kapták a sujtás-orzáson s in facie loci úgy megrakták
másforma sujtásokkal: hogy halva kísérték be a Rókus
kórházba.

3

55 Hat fiatal ember vacsorált egy helyen. Vacsora idején
vigan szokott költeni az ember s ez nem csuda, nem ujság. Vala
azonban hat közül ötnél nagy holdfogyatkozás az erszényben,

60 mig a hatodik, kit most szalasztának faluról, jól ki volt bélelve
emberséggel. Midőn a fizetések óráji bekövetkeznének, egyike a
furfangosabbaknak azt indítványozá, hogy összes költségeiket
egy fizesse ki közülök s ezen egy az legyen, ki egy játék magyar
65 kártyából a *makkhetest* kihuzza. Mindnyájan rá álltak. A tucat
kártya előadatott s az asztalon képpel aláfelé kiterítettén leg-
első volt huzni a vidéki pénzhambár, ki is miután sokáig
70 válogatott benne, egyikhez nyult, meg a másikhöz, meg a har-
madikhoz, végre kirántott egyet s — az volt a makkhetes! vad
áldások közt fizette ki a keserves contót s nem tudta elképzelni,
mint üldözhet valakit így a vakszerencse? s ebbeli biztában tán
75 spleent és világkeserveket kapott volna, ha végre solutis
solvendis meg nem mutatták volna neki a fatalis kártyákat:
mind a harminckettő makkhetes volt. . . .

4

Egy vendéglőben a mandzsur étlapra illynemű pecsenye
van feljegyezve: „ungarisch Rebhaendl” az ember azt hinné:
valami szárnyas állat, pedig utóbb kisl: hogy „borjukocsonya.”

5

75 Egy fiatal ember, kinek rendesen igen sok hitelezője és
kevés pénze szokott lenni, rohan ló halálában egy ifju ismer-
rősehez: „barátom Miklós! kiált az ajtón berohanva, adj pénzt
de mindjárt, különben rögtön a Dunának megyek!” — „Nem
várhatnál addig, mig megfizeted, a mivel ez időig tartozol” —
80 „De ne tréfálj, ha éltelmet szereted, holnap Agnes napja, az én
imádott Agnesemnek névnapi ajándékot kell vennem, de pom-
pásat, különben főbe lövöm magam, mert már a szobalyány-
nak elmondtam, hogy mit veszek, — az bizonyosan besugta
85 kisaszszonyának, már most meg kell lenni, — ha föld alól terem-
tem is elő azt a nyomoru száz pengőt.” — „Hát csak nagyon

imádod te azt az angyali teremtetést?” — „Az örülésig barátom, az örülésig!” — „Hát megállj. Pénzt nem adok, mert magamnál is szűken van, hanem adok egy olly gyönyörű névnapi ajándéknak valót, hogy szemed szád táva marad belé, ha meglátod.” — „Ide vele” — Ezzel a felszólított barát egy csomó szerelmes levelkét keresett elő fiókjából, illatos aranszegélyes, kék, és rózsaszín levelkéket s azokat a szerelmes markába nyomta. — Képzелhetni ennek meglepetését, midőn az adottakat felbontva, hüledezve tapasztalá, mikép ezen édes levelkéket saját Ágnese küldözé a felszólított ismerősnek.

6

A két Kör tehát csakugyan összeházasodott: még most ugyan csak jegyben járnak, minthogy szállásaikra nézve ketten két felé tartanak; közös elnökük gróf Teleki László, alelnökük Vörösmarty Mihály és Fényes Elek.

12

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 4.]

I

Dicsőült nádorunkért a gyászmise tegnap tartatott Ferencrendiek egyházában, kinek üdvéért egy nemzet őszinte imája száll az égbe, annak még szelleme is fejedelem leszen a megboldogultak között. — Buzgó alpolgármesterünk indítványa után az elhunyt dicső nevének örökítésére a p. polg. emlékoszlopot emel, nehogy elfelejtse a hálás utókor megáldott emléket, mikép elfelejté legjobbait, kik áldva működött neveiket nem irták fel vérrel a multak könyvébe! A nép, az utóvilág

10 többnyire annak emlékét tartja fen szívében kitörölhetlenül, ki abban sebeket hagyott, ritkábban azét, ki azokat begyógyítá. Érc emléket annak, ki a hont boldogítá! mert bizony ha egy nemzedék kihalt, már a következő gyéren tudja, hogy azon gyümölcsöket, miket ő most leszed, ki keze ültette? . . .

2

15 A *Kisfaludy társaság* folyó hó 6kán tartandja nagygyűlését a megye teremében. Azon előleges hírek, mik az idei pályamunkálatok (névszerint: a népies költemények és a legendák) jelessége felől elterjedtek, általános várakozásban tartják az irodalom minden barátit; — a leghitelesebb szavak után indulva: népirodalmunknak egészen új és szeretni méltó oldalával
20 fogunk megismérkedni, melly reményünkben foganszott őszinte örömünket nem titkolhatjuk el nemcsak azért, mivel tiszta nyereségnek vesszük; mentül több oldalul leszen irodalmunk, mindig újabb faj és ágban irt elméművek által; de főleg, mert elvithatlan meggyőződés él bennünk: hogy a mi erő még
25 megmaradt nemzetünkben, az a népben maradt meg s ha volt és lesz mi lételünket ez időig az irgalmazó Isten különös kegyelméből megtartotta, az népünk vegyületlen jellemsajátsága s ez az, miben jövendőnknek le van alapja rakva; ez, minek tekintélyt, jelentéket, nemzetérdeket kívíni hazafiui kötelessége
30 mindennek, ki magát írónak és az írói nevet becsülendőnek tartja. Az idei népies költeményre feltett jutalmat „*Toldi Miklós*” című pályamű nyerte, szerzője *Arany János*, ugyanaz, ki a tavalyi pályadíjt is nyeré. Hozzá legközelebb áll „*Szuhay Mátyás*” pályamű. Amazt a népies nyelv, emezt a népies elem
35 teszik különösen érdekessé. Majd ha felolvastatnak, többet szólunk rólok. A legendai jutalmat *Garay* koszorus költőnk nyerte. Végre a Császártól feltett „sonett elméletére” irt értekezésnél *Lakner Sándor* lett a *bélleventa*. Új tagokká választattak *Tompa, Pulszky, és Szenczy*.

40 Kezdenek könyvárusaink is figyelmet fordítani a magyar művekre; legközelebb *Petőfi* összes művei fognak megjelenni Emich Gusztáv költségin olly diszkiadásban, minőt még magyar könyv nem ért. A legnagyobb octav, satinirozott ket-
 45 tős velinen, elől a költő acélba metszett arcképével, mintegy száz uj költeménynyel bővitve. Ára 3 f. p. Nem hiszszük, hogy legyen magyar, ki Petőfit, a lélekszabadság szent eszméinek apostolát ne ismérje; de hiszszük, hogy kinek szemei e nagy eszmék ragyogványától nem kápráznak; — ki eddig kimondani nem mert igazságokat meghallani nem fél s magyar szívvél
 50 magyarul tud érzeni: annak Petőfit szeretnie kell. Ajánlatunk rá nézve, ama néhány szűkkeblű botorkász ellenében, kik személyes irigységből támadtak ellene, elkésett szó lenne. A közvélemény ítéletet hozott s Petőfi tisztán, mocsoktalanul áll előtte jellemében és szellemében egyaránt megtámadtathatlan. Férfi-
 55 homlokát illeti a borostyán, bár ha több lenne is a tövis rajta, mint a levél; — gyermekek és charlatánoké a papiros korona, mit a szolgadicséret fejük lágyára nyom.

Irtózatoss esemény hírével van városunk telve: *A német színház* febr. 2dikán *kedden viradatkor leégett!* Belülről gyuladt
 60 ki s mire észrevevék, már késő volt minden segély, a lángok öszszecsaptak a tetőn, még egyszer olly magasra lobogva föl, mint maga e roppant épület, melly vérrel vereslő fényével iszonyuan világítá be a város legtávolabb utcáit is. Néhány óra alatt az egész tető leégett, a kúpozat beszakadt, be az alatta
 65 levő pincebolt is, szinfalak, diszítvények, ruhatár odalett, (a festőterem, színházi könyvtár, ben lakó magányosak szállásaik, boltjaik s raktáraik, a redouttermek a duna felőli egész homloképületestül épen maradtak) a kár mind e mellett pár száz-

ezerre megy. Dél felé már be lehetett menni az épület egyik ka-
 70 puján; de milly rettentő látvány mutatkozott ott! a tágas ki-
 pusztult terem feketére égve, páholyok, zártszékek, szinpadnak
 semmi nyoma, a falak öszszerepedezve, a szinpad helyén két
 oszlop, egyik félig leroskadva, másik ketté hasadva, szerte alá
 75 görbendező vasrudak meredeznek alá a falakról, lenn pedig tiz
 ölnyi mélységben olthatlan izzó lávatenger forr, égő kövek és
 gerendák és ércek folyadéka, melly el nem alszik, míg fenéki-
 ki nem ég; fölötte azonban a derült ég a beszakadt kúpozaton
 át keresztül világol. A pusztulás iszonyu alakban látszik itt, vá-
 rosunk legpompásabb épülete így rommá égve, mint kormos
 80 agg düledék füstölög fel az égre, koronként földrendítő zuhana-
 tok hallatszanak, a mint a párkányzatok szakadoznak alá. A tájat
 szüntelen fegyverben álló katonaság őrzi a tolakodó kíváncsiak
 elől. Általányos a leveretés, városunk különben is annyival van
 terhelve, csak nem rég állotta ki a vizár-csapást, mikép fogja
 85 e kárt ismét földözhetni? — De remélljük, hogy a nemzet ma-
 gáévá teendi e veszteséget s nem hagyandja legreményteljesb
 intézeteinek egyikét így semmivé lenni, hanem tetteleg rajta
 leend a vészszel látogatott város polgárhatóságival kezét fogva
 ennek ujjabb, kívánatosb felvirágzásán. Azonban
 90 — Gróf Ráday Gedeon emberszerető lelkes szinigazgatónk
 sietve a támadt inséget enyhíteni, *a mult szerdai előadás félbevétel-
 lét a kárvallott német színszemélyzet fölsegéllésére engedte által* —
 Illy tettek neve igaz honfierény, mellynél szebbet a keresztyén-
 ség őselőszakai is alig mutathatnak. Legyen elismerve s áldva a
 95 tisztelt hazafi e valódi ősmagyar szívnemességet tanusító lelkes
 tetteért.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 7.]

I

Sok hatalmas uraság lakja e kerek földet tagadhatlan, de hogy mind megannyi földi hatalmasság közt legirgalmatlanabbul regnáló uraság sok házi ur; ez még tagadhatlanabb. Korlátlan terjedelmű uralkodásuk mivolta és az ő deliberatumaiktól

5 nincs fölebb hivatkozás sic volo, sic jubeo, az ő aranyos jelszavuk; mi pedig táncolunk, a mint ők fütyölnek. És pedig ugyan sokszor és ugyan nem szépeket szoktak ám fütyölni, épen nem ismerni bennök a magyar nótára, mert a refraine minden versnél: „fizess.” A b. utcán lámpáit egygyel szaporitják; ürügy:

10 valamennyi utca házi uraira nézve a házbért 5 procentóval fölebb rugtatni. — A c. utcát kövezni akarják; ürügy: másik 5 pct. emelésre; — a v. utcát öntözik, — az újépületnél fákat ültetnek, — a dunapartra szemetet hordanak, — ez mind megannyi alapos ok a *lakbér-felemelésre*, sőt uram bocsá, mint ezt egy

15 érdemes lapban olvastuk: még a német színház szerencsétlen tűzbejöveteleéből is azon tanulságot meríti egynémellyik: hogy a 200 ftos házbért jó 20 ftal öregbitse. Ehez csak értenének az ilyen jó urak, maguknak nem igen lehet magukra panasza; de ha arra kerül a sor, hogy zselléreiknek a kialakult kényelmeket

20 megszerezzék, hogy lakásaikat jó rendben tartsák: bezzeg nagyot hallanak akkor! Legközelebb egy bizonyos házban, egy köztisztletben álló férfit, ki házi urának azon kényelemért, hogy számára az erkélyt használható állapotba tétesse, évenként 50 igazi forintot fizetett a házbéren felül, két évig nem birt rá menni, hogy e kívánata foganatba vétessék, miglen végre is sok

25 csürés csavarás után *megadták neki a módját, de* olly módra: hogy *megesett volna rajta szive* még a krimi kozáknak is. Perse: hogy a

házi ur kövér ember, de még persébb: hogy lakosai meg soványak. De hát mit tegyen az ember velök! ott hagyja őket? pogányabbra talál „cseberből vederbe”.

2

A napokban szemünk láttára csiptek meg egy emberséges embert a párisi utcában, kinek csak azon egyetlen egy gyarlósága volt, hogy a mint Pozsonybul eljött, más valakinek 20 ezer forintja vele együtt szinte el talált jőni. Az a más valaki azonban, ki neki történetesen sógora, nem találta tréfára venni a dolgot, hanem utána eredt és lefoglalta az eltüntet és tetetté őt kemény zár alá, nem is volt szép tőle, hogy el sem bucsuzott édes sógorától.

3

Egy fontos vegytani kérdést intézünk a tisztelt pék urakhoz: vajjon a legyek, szalmaszálak, lószőrgubancok, széndarabkák, fenyűforgácsok, papiros és rongyfoszaladékok, nemkülönben a kövecsek, kőporhulladékok s több efféle ártatlan portéka, kellékei s ingredientái é a tésztának? vagy csak azért szoknak a zsemlyékbe süttetni, hogy szaporítsanak? Mai nap már majd minden zsemlyét meg kell az embernek vizsgálni, mint a tulért cseresznyét: hogy termett é benne Gáspár, pedig az csak különös szoktatás: hogy az ember először keresse a zsemlye máját és veséit, azután haraphasson belé. Mi nem tudjuk: így kell é annak lenni? a tisztelt urak talán jobban fogják tudni?

4

A nemzeti színházban egy bizonyos földszinti páholy bérloínek azon szeretetre méltó szokásuk van: hogy midőn a darabot második felvonás alatt ott hagyják, rendesen az ajtót is nyitva hagyják, mellyen azután tódul be a szél a sok megkalap-

55 talanitott fejre, a meddig neki tetszik. Pedig nem sok költségbe kerülne ám azon dicsérettel említett uri familiának egy kapust tartani, ki a páholy-ajtót utánok rendesen becsukja. Azt különben mi magunk is elismerjük: hogy egy egész közönség iránt figyelemmel lenni, minden ajtót becsukni, a mit az ember kinyitott, nagyon is lateiner gondolat volna, hanem a kapus
60 mind ezt kipótolná, ne vegyék rossz néven a jó tanácsot

5

Az iparegylet táncvigalma a véletlen szerencsétlenség (a színházépület leégte) miatt mult keddről elmaradván, hir szerint jövő vasárnap fog megtartatni. — Idei vigalmink szörnyen halványak, ez az év igen szomorun indult, — báltredezők,
65 ékszerészek, kalmárok, varrónők, zeneüzők és táncmesterek vakarják fejeiket, mindenik, tudniillik, a magáét és van is okuk rá.

6

70 Mult szerdán adatott a nemzeti színházban „Ernani” új opera Hollóssy Kornélia jutalmaul. Ujabban értesülve hirdetni kötelességünk: hogy a tisztelt kisaszszony jövedelme felét szinte odacsatolta az igazgatóságtul a károsult német színészek fölsegélésére szánt összeghez. Ez megint olly szép tett, hogy az ember csak kissebbitné, ha dicsérni akarná.

7

75 Nem tudjuk: részesül é más is azon élvezetben, mellyben mi szoktunk részesülni rendesen minden operai előadáskor. A tatár odához vagy három jó családból való civilisált vadembert hátunk mögé, kik ugyanott, t. i. hátunk mögött, az egész operát végig kornyikálják, van kinja illyenkor a szegény két tűz közé szorult békés polgárnak, mikor egyik előlről,

80 másik hátulról operál a fülébe. De olly pogány is akad, ki ha egyebet nem tehet, füttykösével veri a tactust ártatlan szomszédok tyukszeméi nagy multságára. Ugyan nem jó volna é, ha ezen jó urak, ki hegedűt, ki cimbalmot, ki klarinétot hozván magával, együtt dudálnának, furuglyáznának és tamburálnának
85 a zenekarral? vagy még jobb volna, ha ezen jó urak érezvén magukban ellenállhatlan természeti szükségét az énekelhetnék-ségnek, cum honore félremennének s odakünn kiüritvén magokból a kikivánczó dallamokat, úgy jönének ismét vissza. Az indítvány pártoltatásra számít.

8

90 Nota bene: igen szép idő van. Az *i kalendárium szerint az egész héten igen szép derült, tartós, változékony, hófergeteges és állandó, hideg, szeles és esős napokat várhatunk „vagy jó idő, vagy rossz idő, valami de lesz.”

9

Folyó évi február 23án volt nemzeti színigazgató Bartay
95 Endre családja fölsegélésére a városi nagy redoutteremben nagy szavalati, énekes és zenészi *hangversenyt* adand; mellyben a nemzeti színház orsz. főigazgató engedelmével, a fennemlített orsz intézet tagjai u. n. Lendvayné és Schódelné aszszonyságok, Laborfalvi Róza és Hollóssy Kornélia kisaszszonyok, Egressy
100 Gábor, Fánecs, Wolf, Füredy urak stb. által s más kitűnő művészek közremunkálásával, több mű között Bartay Endre egyházi magyar, dramai s végül *Árpád* népe című legujabb szavalati-melodramai karénekes zeneszerzeménye lehető legnagyobb pontossággal fognak előadatni. A rendes program
105 majd később fog közöltetni.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 11.]

I

Mult szombaton tartotta a Kisfaludy-társaság közgyűlését
 a megye teremében. Szép méltányosság volt ez uttal is Pest
 megye rendeitől: hogy noha e napra saját gyűlésök volt hir-
 detve, a megyei teremtet ez országos pártoltatást érdemlő, de
 5 abban mind eddig nem részesülhetett intézetnek átengedni szí-
 veskedének. Mert sok szép egyesület született már meg e ma-
 gyar hazában, de olly kevés erővel olly sokat egy sem tett, mint
 ezen semmi önérdektől, csupán a legnemesb ihlettség szellemé-
 től föntartott társulat, melly jóvá tevé az irodalom fejlesztése
 10 által mind azon rosszat — mit amaz irodalmi cridatariusok,
 kiknek érdekükben áll mindent, ki és mi fölöttük áll, leráncigál-
 ni s kiknek száma legio — elfogultságuk által az igazi ügyön
 rontani tudtak. Azonban a kivivott siker és elismerés legjobban
 dicséri a buzgó társulatot. Ha egyebet nem tett volna is, mint
 15 a „népdalok” öszszegyűjtését, ezzel is annyi érdemet szerzende
 magának a nemzet irányában, a mennyi demeritumot szerzett
 valamennyi eddig élt és ezután élendő criticastere a két magyar
 hazának. E népdalgyűjtemény legszebb kincse nemcsak népéle-
 tünknek, de nemzetéletünknek is! Most még népköltészetünk
 20 prósai részét, a mondákat és babonákat kellene öszszegyűjtenie,
 miknek érdeke nem kisebb, mint népdalainké, helyhezkött
 objectivitása pedig még népjellemzőbb, mint amazoké. A gyű-
 lés mind végig igen érdekes volt, az olvasványok közt kitűnő
 szépségű mű Székács satyrája „Mint lehet híressé lenni?” A kö-
 25 zönség, közte, szépszámu hölgykoszoru, mindvégig érdekel
 és figyelemmel kísérte a felolvastakat. Nem ártott volna azon-
 ban a népies költemények közül vagy „Toldit” vagy „Szuhay

Mátyást” megismértetni a hallgatókkal, ha bár hoszszu lett volna is e felolvasás, hiszszük, hogy szívesen elhallgatta volna
30 bár dél-vagy napestig minden jó lélek.

2

Mult hétfőn reggel Budán egy katonát végeztek ki roppant néptömeg szeme láttára, az nap este egy haza botorkáló mesterember agyonszurattott jó hét forintjáért tizenkét krajcárjáért a kurta mándlijaért. Itt a példa hatása. Így lehet rémiteni a halál-
35 büntetéssel. — A tettes a meggyilkoltat egy szemétdomb alá elásta, melly helyen egy élő aszszonyszemély, ki a vendégszeretetlen éjszaka hidege elől ugyanott menedéket keres, észrevevé a gyilkost s utána lopózva in flagranti elfogatta. — Jó urak, neveljétek az embereket.

3

A vasárnapi souvenirbálban minden részvevő egyegy bizonyosan nyerő sorsjegyet is kapott. Kinek egy pár gombostű, kinek fogpiszka vagy mézesbáb, keztyűgomboló, fűzőtű, fejkető-szorító s más tárgy, mellyek egyébiránt emlékül meg-
40 járnak; valamint megjárták az illető sógorok a polkát, mikor legjobban huzták volt a Rákóczy-indulót; — ezt is eltehetik egyébként emlékül.

4

Hanem ilyen az ember. Tisztelet becsület kedves uraiméknak, — mi ugyan szívünkben szeretjük őket, — de az már még is több mint kettő: hogy még a leégett színházat is pénzért
50 akarják mutogatni. A mit meg is tesznek, ha az illető hatáság több kegyelettel nem viseltetik e szomorú esemény iránt, mint-hogy annak illy spectaculommá lételét megengedhesse s a vállalkozókat kérelmüktől el nem mozditja.

55 Ad vocem „elmozdítja.” Azon merész szándék, miszerint az elpusztult színház felépüléseig egy ideiglenes deszkacircus építtessék, meggátoltatott.

60 Ki hitte volna; hogy Vác városában már 1487dik esztendőben adattak gyermektáncvigalmak? Mi magunk sem hinnók, ha kezünkbe nem lenne a documentum, melly 1487dik év január 3ire meghija az illető szüléket serdülő magzataival és kedves önnönjeikkel egyetemben, az ortographia is egyébiránt, mellyen a documentum szerkesztve van tökéletesen a tizenötödik századra mutat.

65 Kedden reggel egy csoport beteg tót napszámost vezetett a kórházba egy rendőr, a legirtózatosabb phantasia nem birna olly arcot képzelni a nyomornak, minő ezek tekintete volt. Azok a sápadt elfogyott alakok!

70 Szerdán este tartatott az „ifjak bálja” a redoutteremben. Az elrendezés körüli pompa mindent fölülmult, mit az idén e nemben láthattunk. Jól tesszük, vigadjunk! ugy is ki tudja: meddig élünk? Halál után nincsen redout, sem polka, sem cotillon. . .

75 Szombaton f. hó 13án Egressy Gábor javára adatni fog „III. Richard” dráma. A jeles művész közösen elismert érdeme legszámasabb közönséget méltán várhat.

Megjelent Peregriny Elek természettana az ifjuság számára. Jeles mű, mit akár olvasványul, akár iskolai kézikönyvül jó lelkiismerettel ajánlhatunk.

15

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 14.]

I

Fővárosunkban napról napra kezd szaporodni a népesség, de nincs köszönet benne. Mint a tatárjárás, ugy tódul a felsőbb vármegyékből, csoportonként az eléhült népség, arcán a nyomort, hátán gyermekeit hozva s ebben semmi haszon; kapáló
 5 kezekre itten nincs szükségünk, nem is universalis karavánsérail és koldusdepot fővárosunk, hogy minden megye ide ereszsze közénk, kiket eltartani kedve nincsen. — Szép tőlők! — Alig hallják meg a tisztelt hatóságok: hogy Pesten jótékonyági mozgalmak történnek, azonnal megnyitják — nem ugyan
 10 erszényeiket, hanem kapuikat: hadd siessen ide, ki nekik terhökre van. — A philanthropia ugyan is szép gondolat, de csak sziveskedjék azt mindenki saját rovására gyakorolni, a jó Isten és Pest városa nem viselhet gondot kerek Magyarország földönfutóira. — Helyhatóságunk kénytelen volt legközelebb a nm. Htótanácshoz folyamodni e népvándorlás
 15 erélyes meggátlása végett, különben kénytelen lesz városunk közül cordont huzni s egyenesen utját vágni a költözéseknek.

Minap egyike ez emigransoknak betért egy uri házba s a kezén vitt kis gyermeket fülénél rángatva ösztönzé megható rivásra; hol is midőn enyhítést adának, egyszer azt vevék észre: hogy a gyermek egyedül maradt, az érzékeny apa egész seriositással szedé a sátorfát a zalogban ott hagyá a négy éves fiut.

Minthogy az extremumoknak nagy baráti vagyunk: beszéljünk az urfiak báljáról. Ki mondja azt: hogy a mi fiatalságunkból kifogyott az igaz hazafi tűz? Ki meri azt szemünkbe mondani? Láttátok volna ez ifju nemzedéket, milly vágatva hordta magát, mint brillírozott a keringők rohanásaiban! oh párducos Árpád, ha te Zalán vitézt innét el nem futamitod, ki walzerezne most a szőke Duna partján? ha te ki nem hozod népedet a Kurtveltw mellől, ki volna most a kerek világ majmolója? — Bizony lepiszeztük ott a csárdást, le bizony! kifütyöltük a csárdást, ki bizony! és huzattunk helyette walzert és ismét walzert és walzert for over! Huzattunk bizony, oh reményei a hazának, ifju urfiak? gyönyörködik a mi szívünk, midőn ti rólatok beszél, de már azért csak még is kár volt kipiszezni azt a magyar táncot. Hiszen tudjuk mi jól, mikép nevetséges dolog, nekünk magyar nemzetiséget emlegetni és plane Magyarországbán, hanem már csak még is 40 türnök el közöttünk ezt a szegény magyar népet és annak magyaros jellemét s ha már hozzánk nem illik is ez idegen jövevény népet, kik magyaroknak neveztetnek, elismerni és őket szeretni, legalább ne bántanók őket. . . Oh Magyarországnak lelkes csemetéi, ne haragudjatok ti olly iszonyú haraggal ezekre a szegény magyarokra. Imádjátok Istent; hogy ti 45 nem tartoztok közéjük.

Bizonyos vendéglőben ebéd idején rendesen megjelen két *dominatio spectabilis*, kiknek következő jó tulajdonságaik vannak: 1) mind kettő *fiscalis* 2) mind kettőnek kaputját a fekete bankó-világában varrták, a cholera-
 50 a kór pedig megfordították s az *urbarium* születésekor reparálták. 3) mind kettő a legsötétebb szögletben gyertyavilágnál ebédel, 4) mind kettő csak tótul és diákul beszél... oh édes magyar hazám — Tótország!...

55 Igen szép és dicséretre méltó politzia némelly uraktól: hogy a Dunából felhordatnak egy határ jeget házok elibe; — a mennyire aztán szükségük van, annyit eltesznek, a többit pedig elfelejtik. Elég ideje lesz a *cániculáig* ott elolvadni. De már jó uraim, ha kitalálták önök, hát csak viseljék is el egészség-
 60 séggel, de a közönséget semmikép se ajándékozzák meg vele. Semmikép sem fogadhatjuk el önöktől ez ajándékot, nem vagyunk rá érdemesek.

Báró Jósika munkát irt. Tárgya „*Lachanes Hordukubas*” ama híres bolgár jós, ki *Palaeologus* császár alatt mint második
 65 messiás nagy *sensatiót* csinált jövendő-mondásaival a nép között s a bolgár fejedelmet megölve, annak özvegyét vevé nőül. Az eszme magában is nagyszerű, képzelhetni a költő ismert ihlettsége milly remeket alkothatott abból?

Vahot Imrétől új színművet fogadott el a választvány
 70 „*A vén csapodár*.” Az elseje a gőzösön játszik, még pedig úgy: hogy egyszerre a földözeten is, a hajószobában, alul is, fölül is működni. Ez is új és eredeti eszme.

75 Operáink ismét egygyel fognak szaporodni: „Les mous-
quetiers.” Mint mondatik, már tanulják *befelé* (nincs mód
ezt a phrasist másképp kitchetni.)

9

A napokban egy uri hölgy a pesti parton a csolnakok
egyikébe akarván lépni, a csolnak éppen akkor megindult s
ő a kezét nyújtó révészszel együtt a Dunába esett, pedig most
nagyon hideg van fürödni.

16

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 18.]

I

Ama nem régiben közlött Euláliaféle kalandunknak, mely-
nek úgy történtét tanukkal is készek vagyunk bebizonyítani,
egy fiatal barátunktól *következő* másolatát hallottuk: Lőn pedig,
hogy egy valaki, kit mi egyszerűen (minthogy rá is szolgált)
5 X urnak fogunk titulálni a nemzeti színházban *egy pár fekete*
szemnek sugáritól szörnyen megrészegülvén, miután e szemek
bájos tulajdonosnéjához férkezhetni semmi utat és módot nem
talált, idézett barátunkat fogja körül, kérve kérvén: hogy kö-
nyörüljön szive keservein s mutassa be ama mennyei hölgnél,
10 kivel említett barátunkat néha egy pár szót váltani láta. A mi
barátunk, nagy tisztelője lévén az illetén érzelmeknek és elő-
mozdítója minden ismérkedési törekvésnek?! kapott az alkal-
mon s harmadik kézen át *kieszközlé* az ohajtozó X urnak az
elfogadtatási engedélyt a hölgy szüleitől, legalább mindketten

15 azt hitték, hogy kieszközölték. Vala azonban az ügybe befolyása
Éva aszszony egyik legelmécebb *unokáinak*, mert könnyebb
 vala lelkének: ha valakivel tobák helyett paprikát szagoltatha-
 tott s így lön: hogy midőn a kirendelt napon a gavallérok neki
 20 hölgynek soi dit lakását fölkeresni elindultak s menének a *
 utcába és keresék a ???d. számú házat, úgy találták: hogy azon
 ???d. számú házban egy árva lélek sem lakik, levén az épen
 részint roskadozó, részint épülendő félben. Ez még nem volt
 elég: ekkor a szomszéd házakat járták sorrul sorra, de ott is
 25 mindenütt csizmadiát fogtak; majd bábaaszszonyokhoz vezette
 őket a sors, majd a második emeletre utasíták őket s directe
 a padlásra jutottak. Egyszer pedig már szinte rá is akadtak
 a keresett valakire: csak hogy az nem volt urihölgy, hanem
 timárlegény. Eként megrémült képpel ismét viszatértek s
 30 most szörnyűek az ő beszédek a női kijátszások és ármányko-
 dások felől.

2

A legközelebbi Divatlapban egy valaki illy című könyvet
 hirdet: „*nincs többé csütörtök*”! beszélvén tudniillik a lögyapot
 eminentiáiról. Bár inkább a Pénteket vesztette volna el, az
 35 Istenadtát! hisz úgy utólér bennünket a sok böjt, hogy utóljára
 még papirosból sütünk kenyeret s holdvilágot harapunk hozzá,
 pedig keserves dolog ám, mikor az embernek ép, egészséges
 gyomorral kell diétát tartani; — azért tehát csak cseréljük
 vissza azt a csütörtököt édes — — nem tudom kicsoda ur! mert
 40 többet ér egy kövér csütörtök, mint száz sovány péntek.

3

Bizonyos valakik, lehetnek vagy huszan — minden áldott
 este végig danolják a hoszsu ország uton „Elszegődtem Tar-
 nócára bujtárnak” ha ugyan danolásnak nevezhető az, mikor

valaki a szelekről jövőndől, megfenyegetőznek mindennap:
45 hogy így viszik, úgy viszik tulipántos ládájokat, furuglyájokat,
dudájokat s másnap megint csak ott vannak s óbégatnak szegény
békességes polgárok füleibe. . . Hát szén csak szegődjenek
el önök, biz az a bujtárság igen szép mesterség, de már minek
abból olly lármát csapni?

4

50 A chinai császár (nem tréfa) mint tudva van verseket
is ír, mellyekben a *theát* halhatatlanítja, hír szerint Ck. K.
ur ezen verseket magyarra szándékozik fordítani több theatár-
sulat szíve örömére. — Egyébiránt ismerünk mi más császári
költőt is, kinek versei bátran kiállják a concurrentiát a chinai-
55 akkal. „Akkor Nikápoly, Várna, Rigómező!” Hah! „A gyön-
ge mellü Sára lopóival.” Ah! . . .

5

Azt hittük: valaki éjjelenként nekünk ad éji tisztelgő zené-
ket solo öregdobbal: hanem csalatkozánk. Szomszédunkban
így szokás fölébreszteni a süket házmestert, ki a csengetyü
60 hangra fülét sem billenti: hogy a kapualja rugdaltatik erős
sarokkal. Ez aztán használ, valamennyi szomszéd mind fölébred;
hanem a házmester marad in statu quo. Leg is gyökeresebb
módszer a korhelykedések megszüntetésére: nem ereszteni be
őket szállásukra. Mondjuk mi, hogy utóljára is a házmesterek
65 fogják reformálni a világot.

6

Bizonyos bálban, mint ezt Ungar collegánktól halljuk,
a rendező egy kakast tűzött ki jutalmul, vagyis nyereményül
ollyképen, hogy a melly hölgy a szünóra előtti végkeringő

70 utólsó hangjainál e kakas alá jut táncosával, az azt magával viheti (nem a táncost hanem a kakast) hogy a táncosok mi jutalmat kapnak? arról hallgat a krónika. Talán libát?

7

75 Egy másik rendű bál pedig rendesen azon szokott végződni, hogy a tisztelt közönség egymás hajába kap s ad vivum producálja a trójai kötényháborut, ilyenkor aztán vagy az urfiakat verik ki a mészárosok, vagy a mészárosok verik ki az urfiakat; a mint éppen a sors hozza magával.

8

80 Farsangi curiosumképen megemlítendő: hogy egy valaki móringlevelében holta utáni minden vagyonát menyaszzonyának hagyományozta s meg még azonfelül 300 forintot, bankó cédulában.

9

85 A k. utca két szegletén két bolt van egymással szemközt. Az egyiknek gazdája olly gyertyát talált föl, mellyet meg sem kell gyujtani, még is elolvad, a másiké pedig olyan puskaport, mit a tűzbe lehet dobni, még sem olvad el... Adassatok magatoknak exclusivum privilegiumot rá.

10

Nagy Ignác vigjátékokot irt illy cim alatt: „Kontár és mes-ter.” Vahot Imre szinte vigjátékok, mellynek keresztneve: „Kézműves.” Dicséretes az ismert nevű szerzőktől: hogy a polgári rend érdekére fordíták figyelmöket.

11

90 Czakó dramája „Könnyelműek” e hó 26kán kerül szinpadra, hacsak történetből Reszler ur el nem reked.

Megjelentek s Heckenast G. könyvkereskedésében kaphatók: Jósika Miklós báró újabb novellái.

95 Legközelebbi éjjel fülünk hallatára raboltak ki egy hazatérő férfit, a cukorutca szegletén. Mire segélyordításaira kirohantunk, már akkor a rablók a kifosztott köpenyével, kalapjával és tárcájával együtt a Muzeum körül jártak s noha eléggé biztattuk őket: hogy álljanak meg, de biz azok nem fogadták a szót. Nevezetesen, hogy azon jó urnak törpálcáját is elvivék.
100 Azért hordjon aztán az ember törpálcát magával.

Bizonyos hölgylap szerkesztője illy szókat mond a többek közt: „*ökör bácsi*” Tehát *bácsi*?! Gyönyörű *atyafiság*; par nobile fratrum. — Sokat rakoncátlankodik még ez *érdemes ur.* — *Perse* hogy ez nagyon könnyű annak, ki már önmaga iránt sem tartozik semmi kimélettel. De már vegyük fel tőle, hiszen vannak lények a példabeszéd szavaiként, kiktől *mindent fel kell venni* s vannak hangok, mik szinte a példabeszéd szavaiként nem *jutnak mennyországig.* Hallgassuk el szegénynek; — kit a világ annyira leültetett, azon kifogni lovagiatlanság volna. De — aut
110 vere, aut nihil; — tehát nihil.

Megjelent Szigligeti özszesz színműveinek Vdik füzetek: „Pasquil” hiszszük: hogy azon *sensatio*, mit e mű előadásakor a néző közönségben gerjesztett elég érdeket támasztott ez iránt az olvasó közönségben. Ára 30 p. kr.

115 A becsületesség egy szép példáját sietünk olvasóinkkal
tudatni, melly ritkasága miatt is méltó a feljegyzésre. Febr.
12kén Budán a Rudasfürdőben egy londoni polgár hazánkfia
1—2 óra közt 2800 p. ft. 100 pftos banknótákban *Flóra* nevű
külön fürdőben a pamlag boritványa alá dugott sárga pettyű
120 selyem kendőben s ott feledé; mit aztán *Dittrich* Mária egy ó bu-
dai bádogos mester özvegye fiatal menyecske talált meg s azt
a kárvallott tulajdonosnak viszszaszolgáltató. Becsületességének
1000 v. ft. jutalom adatott.

17

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 21.]

I

(Kénégeny-álmak) Megértük tehát: hogy az ember né-
hány percre megviselheti a halál gyönyöreit, hogy ismét fel-
ébredve, hirt mondhasson rólok. Mert gyönyörök azok,
minőkrül emberi szívnek eddig fogalma nem volt, valami
5 hatodik érzés, valami isméretlen kéj, melly hatezreden át rejtve
volt minden élő előtt. Mi ki szinte beléptünk néhány percre ez
édes halál országába, hirt mondhatunk róla. Késő beszívásánál
ez altató illanynak már érzeni az izgató mánort, melly minden
idegzeten végig vonul, mintha kellemes rezgés ringatná a lel-
10 ket, később minden külsőbb érzék elhal, hanem még az öntudat
megmarad, a szem már nem lát tárgyakat, hanem helyette
a lélek látja végtelenül csodás színvegyületét milliárd ki nem
mondható phantasticus ábráknak, a körül beszélők szavait még

hallani. Majd elvész az öntudat is, az ember megszűnik saját
15 testéről érzeni, valami édes küzdés támad benne, mintha börtönéből küzdené fel magát a lélek; a test örömeivel együtt le
kezd maradozni; — egek, menyországok nyílnak meg magas
szivárványos boltozataikkal, — a lélek egy rózsaszínű felhő,
melly rajtok keresztül repül — még egy lehellet, — a lélek
20 lerázta magáról az életet s a mi ezután következik, az a halál,
mellyből nem hoz vissza semmi emléket a gondolat, mellynek
minden phasisait elfelejteti vele a fölébredés perce; — ha mind
azt, a mit ember valaha életében remélt, ohajtott, a miben
gyönyörét találta, a mi kéjt érezett, mind azt teljesülve, hat-
25 ványozva egy perc alatt végig érezné, egy perc alatt egy egész
élet örömét, akkor lehetne fogalma azon kéjről, mit kimondani
nem, csak érezni lehet. Egyébiránt ennek is különböző
hatása van a véralkatok szerint, — némellyik csak rögtöni
szélütést érez, más alig félperceig tartó mámort s még utána is
30 olly sokáig mámoros és exaltált marad s kivált ilyenkor erősen
kitűnnek az ember uralkodó szenvedélyei. Fölébredtekor egyik
„bort” kiáltott, — másik zongorázott a levegőben, egy barátunk
pedig szinte kivert bennünket a házból. Bizton elmondhatjuk:
hogy egy egy szebb találvánnyal mint ez, nem ajándé-
35 kozta meg az emberiséget az emberi ész. Próbálták már e szert
kinos szüléseknél is a legjótékonyabb sikerrel s e szerint a szent-
írás egyik átka: „fájdalommal szüld gyermekeidet!” emberi ész
ereje által engesztelve volna legalább. — S e szert maguknak
egyesek is megszerezhetik, mellynek azon előnye van a mákony
40 fölött, hogy nem bódít, az idegeket nem tompítja el, és semmi
rosz utóérzetet nem hagy maga után.

Az ellenzéki kör azon része, melly magát hajdan pestinek
nevezé, megunva a magányos életet, megtért kedves élete
párjához a Horváth házba s régi szállását a Kunewalder házban

45 ezennel bezárta, ne higye valaki, mintha az olajat és fát kimé-
nénk ezzel, oh nem, ez csupán surlódás vagy inkább öszszesimu-
lás végett történt, hogy addig is öszszeszokjanak és egymást
megszeressék. Hogy miért nem surlódnak vagy simulnak öszsze
50 a Kunewalder házban? vagy miért nem mind a kettőben, mi-
után mind kettőnek fizetik árát jövő sz. György napjáig, az
megint más kérdés. Elég az hozzá: hogy kicsukták őket. Mond-
hatná az ember: hogy e láthatlan okok kényelmeik felétől
foszták meg a részeseket, de erre azt felelik: hogy a tulságos
kényelem elpuhulásra vezér! és elkorcsosítja a nemzedéket;
55 azért nagyon jól van az: hogy most vagy kilencszázan járnak
egy körbe. A spartaiak sokkal többen el tudtak egy asztalnál
ebédelni.

3

Halad szépen a vasut kifelé Magyarországból. Már azt
megértük; hogy a vasuti személyzetről ledisputálták a magyar
60 köntöst; most ismét azt kezdjük megérni: hogy a hivatalnokok
közül mustrálják ki a magyart. Hja, mióta Mesmer feltalálta
a magnetismust, mindenki fel van jogositva, különféle sym-
pathiákat érzni.

4

A Budapesti Híradóban egy valaki ordaliákat tart a ma-
gyar irodalom fölött. Elvei valóban fölségesek. Bátorkodom
65 néhány általa felállított syllogismussal szolgálni; például: 1) A
ki ur, annak módjában volt magát kimivelni; — a ki magát
kimivelte, az okos ember, tehát a ki ur, az okos ember. 2) A ki
fiatal ember, az még nem sokat élt, nem sokat tanult; a ki nem
70 sokat tanult, nem sokat tud; — tehát a ki fiatal ember, üljön
a pad alá. 3) A betyárok erősek szoktak lenni, tehát a kiben
erő van: az betyár. 4) A pártoskodás igen rut dolog; ugy de
csak akkor rut, ha mi ellenünk pártoskodnak, szép azonban,
ha mi pártoskodunk mások ellen; tehát a pártoskodás igen

75 szép dolog. 5) A mi gyönyörűségre vezet, az gyönyörűséges,
ugy de az álom gyönyör, tehát X ur munkája gyönyörűséges.
— (Elvesztéd szarvaidat?? ha elvesztéd, voltak, ha nem vesz-
téd, vannak.) Ha a critica a helyett: hogy a művekkel bajlód-
80 a hamis mértéket. Így például említvén K. . . . K.-t, azt fogja
rá: hogy e valaki régiebb de üldözött capacitás, holott mi e köl-
tői személynek ismerőitől hitelesen tudjuk: hogy ő egy P. *
városi cukorsütőnek első évi jogot hallgató magzatja s külön-
ben igen reményteljes fiatal csemete.

5

85 Egy itteni szép író (Calligraph) kinek mult műkiállításon
csinos tollrajza volt kitéve, minap a Dunaparton egy tömött
zacskó aranyat talált, kissé odább menvén pedig egy rémulve
futosó szerb legényt, ki elvesztett pénzét jajgatva keresé, kit
is midőn a talált pénz tulajdonosának lenni tapasztalt, nem
90 késett azzal őt megörvendeztetni. — A hálás szerb meg akarta
vele osztani a pénz, de a szépiró megtagadta tőle annak elfo-
gadását. — Az már csak szépen írhat, kinek ilyen szép vonásai
vannak.

6

95 Egy tisztelt előfizetőnk a vidékről, ki már csak azért is
emlékszobrot érdemel, (ha akkorát nem is, mint mekkorát
Mátyás királynak emelt a magyar nemzet,) mivel 1834d. évtől
fogva állandó előfizetője lapunknak, minap azon kérelemmel
örvendeztete meg bennünket: hogy miután ő már idős ember,
és szemei romlanak, legyünk annyi jóval iránta, hogy legalább
100 az ő számára küldött példányt nyomassuk nagyobb betűkkel.
Szívesen tisztelt pártfogónk, mért ne tennénk meg illy tiszte-
letre méltó férfiúnak ilyen csekélységet! ugyan miért ne? Ezen-
tul a kegyednek küldendő példányt igen igen nagy betűkkel
fogjuk nyomatni.

105 Egy bizonyos szeglet-kávéházban mult hétfőn leült egy csomó ember kártyázni; — ma vasárnap van, — még ma is ottan ülnek. S kinek mi köze hozzá? Ki mint mulathat, úgy mulat. —

110 L. F. ur szörnyen öszszeszid bennünket szegény magyarokat: hogy még nem értünk meg a journalisticára; L. F. ur soha sem olvasott egy drága magyar betűt sem; hanem azért L. F. ur még is öszszeszid bennünket. Éljen és dacapo éljen!

Legközelebb mi is elmondandjuk véleményeinket a sokképen felfogott színházi viszonyokról.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 25.]

Nagy kára volt nemzeti színészetünknek abban: hogy Pest városában német színház állott; nagyobb volt abban: hogy leégett; de legnagyobb lesz abban: ha felépül. — — Sokat és sokfélét szólottak e tárgyban a lapok, némellyek buzgón, hazafié-
5 zettel, mások cosmopoliticus langymelegséggel, de többnyire korán kelt és a körülményektől még meg nem érlelt szavakat. Sok szép, sok igaz lehetett ezek közt s a cél alkalmasint mind-

nyájoknál egy volt, melyet mi is értünk s magunkénak vallunk, de melynek kimondására még nem látjuk itt az időt, valamint a szép és igaz szavakat sem tartjuk eszköznek e cél elérhetősére. — Kiáltó szavak ezek a pusztában, melyek, ha ovatosan szelidítgetők, szépen elhangzanak; ha határozottan követelők, gyűjtik az ingerültséget, melynek csak épen ez esetről nem lehet semmi nekünkvaló eredménye. Hiába figyelmeztetjük mi hazánk fővárosa előljáróit, hogy itt van a perc, melyben érdemeket szerezhetni a nemzet irányában; hiába kérjük idegenajku polgárainkat: hogy ha nyelvben azok is, legalább szívből ne legyenek mostoha fiai a hazának; hasztalan türelmetlenségünk minden energiája, mellyel nemzetietlenség ellen küzdeni akarunk, hasztalanok kamatra adott édesgetésink; a jó akaratot, nemzethezi vonzódást siketre rá erőtetni nem lehet. Kérélmink, kapacitásink *siket füleknek beszélnek*, heveskedésinknek semmi hitele. Az ügy fontosságát mindnyájan elismerjük, szeretnők, ha nemzetiségünk diadalmaskodnék, de az út és mód iránt, mellyen az elérhető, nem vagyunk tisztában. Pedig út és mód olly közel van hozzánk és ollyan egyszerű. A cél ez: fővárosunkban ne legyen más színház, más közönség, mint magyar! Hanem — non fit hoc verbis! Meg kell bennünket, nemzeti sajátságinkat, nyelvünket, színészetünket *szeretniök* azoknak, kik eddig mind ezeket ignorálni, mellőzni tudták s még úgy jöhet, hogy igen sokáig mellőzhetik, a nélkül: hogy a világtörténet kijöjön kerékvágásából... Ugy véljük, nem lesz nehéz kitalálni, hol és kitől függ e nemzet-érdeki ügyünket szilárdítandó szellemi kihatás létesítése? Mi részünkről úgy hiszszük: hogy itt e hatást Isten kezén kívül leginkább nemzeti színházunktól lehet és kell várni. Most volna itt az idő: használni az arannyal fizethetlen körülményt, melly kínálva kínálkozik: hogy nemzetiségünk Szionjának örök alapját rakjuk le a nép szívébe, most kellene meg feszített erővel rajta lennünk: hogy nemzeti színházunkat nemcsak mint *nemzeti*, hanem mint *művészeti* intézetet minden áron jelentéskessé

tegyük, közönségünk élveit s ez által közönségünket magát sokszorozzuk, hogy ne csak *hazafiság* hanem *élnyereség* legyen a főmotívum, miért színházunkat pártolni kell s hogy ne csupán a közorganumok kötelességszerű buzgósa, hanem közönségünk elégteltsége, lelkesülése szerezze számunkra meg a proselytákat s fogyaszsa az idegen elem tömegét. Szóval minden tehetségével, minden áldozatával oda kellene fordulni nemz. színházunknak, hogy mire a városi színház fölépül, bárki által, bárki számára; akkorra ne legyen más közönség, mint magyar, vagy ha lesz, legyen az töredék, legyen az kisebb szám, ne a miénk! Ragyognia kellene ez évben színházunknak s mindent elkövetnie, mit nemzeti intézet saját — és hona érdekében elkövetni képes, félretenni nyereszkesedést, mellékérdekeket, anti- és sympathiákat s nem kimélnie semmi áldozatot, melly a gazdagon jutalmazó remény teljesülésére vezet, buzdítani a dramai irodalmat, színészeknek *rivalisokat* szerezni, gyors változatosságot, élénkséget hozni a repertoriumba s a közönséget részeltetni minden rendű kényelem és élvezetben! — Ez eszménél alig lehet valami egyszerűbb s nem is hiszszük: hogy mi volnánk: kik először jövőnk e dologra, hanem attól kezdünk tartani: hogy nemzeti színházunk és környezete legutóljára fog rá jöni. Legalább mindeddig nem igen tapasztaljuk: hogy valami mozgás történne e cél felé. Minden halad maga régi csiga-utján, a maga régi zsebedugott kezeivel. Két hónap alatt egy új dráma kerül színpadra, ott is a legvitézebb férfiu a sugó, egy két jó lelket kivéve, ki igazi studiumot fordít szerepére, a többi a művészetet szokássá vált manierokkal akarja elütni. Egyszer egyik megy sétálni pár hónapra, másszor másik s mikor hazajött azon veszi magát észre, hogy a legtökéletesebb vidéki képmutatóvá és szóficamitóvá mivelte ki magát, néha pedig valamennyi feljogosítva érzi magát roskedvűnek lenni s ha mindezekről az ember panaszkodni talál, takaróznak az igazgató köpenyegébe, kiről tudjuk: hogy országszerte tisztelt férfiu s kinek

az ember örömet nem szerez egy percig tartó kedvetlensé-
 get is az által, hogy a felügyelése alatt álló intézet hibáit, de
 épen nem az ő igazgatásából eredő hibáit feszegetse. Színé-
 szeink nem tűnnek magok körül vetélytársakat, vagy a kit
 80 eltűnnek, attól nekik nincs mit féltetni, a közönségnek nincs
 mit reményleni. Miért nem maradhattak meg a pesti szin-
 padon Komáromy, Dobsa, a Felekyek, Tóth, Szuper, Dézsi
 stb. stb? Millyen méltányosságban részesültek ezek itteni
 vendégszerepléseikkor? — Miért nincs operaszemélyzetünk
 85 közt egy névvel nevezhető bassista? diszitvényeink miért olly
 kopottak, mintha együtt keresték volna Mózzsal a Kana-
 hánt? — Miért fordul el a dramairodalomtól maig minden
 jobb tehetség? — Miért állanak 3—6 sőt tizenhat hónapig is
 az előadásra elfogadott eredeti művek a repertoireban? — S ha
 90 előkerülnek, miért kell nyakrafőre bukniok? Mind ollyan
 kérdések, mikre még, nem ohajtjuk ugyan, de nem lehet-
 len, hogy feleletet is fogunk adni. — — Egyetlen ujtás, mi
 amaz epochalis esemény óta színházunk körül történt, a bér-
 letdíjak tetemes fölemelése, végzetnek jó lett volna, kezdet-
 95 nek rossz volt; nem tehetünk róla, de úgy van. Először érez-
 tetni kellett volna a közönséggel: hogy van ok, a miért élvez-
 zetei szaporodtával ezek árát is szaporítjuk, így csak az elégü-
 letlenség s ellenszenv szaporodott, a vállalat ugyanazért kifi-
 zeti magát, csak hogy nekünk jelen körülményink közt (és
 100 jövőben is) nem pénzt, hanem közönséget kell szereznünk...
 Most hirszerint a felépülendő városi színházat egy bécsi szin-
 ház igazgatója ígérkezik helyreállítani, ígéretei bizony kecse-
 getők s tíz évi használat után ingyen készül azt a városnak
 átadni... „Hannibal ante portas!” akkor bezzeg nem a mos-
 105 tani directio, nem a mostani német színszemélyzet, nem a volt
 alkalmatlan szinpad versenyzend a nemzeti színházzal, hanem
 egy tulnyomó ügyességű bécsi színigazgató és válogatott
 vendégszereplők s pompásan kiállított, legjobb, legkedvezőbb
 helyzetű színház s az igazgatónak nem kell egyébb, mint

110 hogy néha magyar előadásokat is rendezzen s így némi nemzet-
zeti színezetet adjon vállalatának, s akkor aztán „fuiumus Troes”
vihetjük színházunkat a caspiumi tenger mellé, a honnét
ide jöttünk, közönséget és sympathiát keresni számára. Ezért
ismételjük és fogjuk ismételni mindaddig, míg sikerét nem
115 látjuk: hogy színházunknak azon időig, míg a városi szin-
ház kié leendésének nagy kérdése eldül, közönségét minden
órán és minden áron szaporitania kell, azontul teheti, a mi
neki tetszik, e kötelesség azontul csak saját maga és környe-
zete iránti teendője lesz, most pedig ez *kötelessége a nemzet*
120 *érdekében!*

2

Legközelebb a színházi év lefolytával a színszemélyzet
új szerződéseinél, mint képzelhetni igen sokan folyamodtak
fizetéseik fölemeltetéseért, míg egy a jobbak közül, látva szin-
házunk ezer szükségait, eddigi fizetéséből is késznek nyilat-
125 kozott leengedni. E valakire úgy hiszszük könnyű lesz rá
ismerni, ha megmondjuk: hogy szerepét nemcsak rendesen
tudni szokta de rendesen sőt kedvvel szokta is játszani.

3

Mult héten 12 hamis bankjegy-készítőt fogtak el, kik egy
kézre játszva három külön helyen segíték a pénzt szaporítani.
130 Ez alkalommal dicséretesen működött e gyanus népek fölfede-
zésénél egy pestvárosi biztos. Az elfogottak szállásán 30 ezer
pftot találtak jó pénzre beváltva és 20 ezer pftnyi összeget
hamis bankjegyekben!

4

Vasárnap mult egy heti bál alkalmakor egy urasági hintóból
135 két uri hölgy selyemköpenyeit lopták ki. Babonásak azt regé-
lik: hogy ha valakinek köpenyét magára ölti az ember és benne

hál, a köpeny tulajdonosnéja szerelmes lesz belé. Tehát csak mentül előbb antidotumot és praefisciákat szép hölgyek! a magicus hatás ellen.

5

140 Csakugyan addig vitzeltünk a jégre, míg a sok elméncséget s ingerkedést megunva, nagy dérrrel durrall megindult és bucsut vón. Egy álló nap csak úgy bámultunk át a tul partra, mint a ki szeretne át menni, de nem tud. Közelget a tavasz, de nem kell neki hinni, a meleg kályha maig is különb naturae phoenomenon, mint a nap.

6

145 A „Spiegel” mellett műmellékletképen megjelent a német színháznak rézbemetszett égése; a kép valódi tárgyhűséggel van felfogva. Egyetlenegy fecskendő áll az utca végén, az is csak a második emeletig bírja lóditani a vizet; — igen jól van találva.

19

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 28.]

I

(Az Irodalmi Szemle) Vajmi szép: midőn a critica abstrahálni tudja magát a criticustól, s midőn nem személyek bírálják személyeket, hanem elvek és nézetek bírálják műveket, nem tekintve azok szerzőinek egyediségére. Valamint
5 az is igen szép dolog: ha ügyért és elvekért s nem kenyérért

és nem haragból harcolók a velők nem épen egyező véleményt és irányt ingerületlenül, higgadtan bírják szemügyre venni, méltányolva még azokban is az erőt, a kik *ellen* — és meg-
róna a gyöngeséget azokban is, a kikkel *együtt* küzdenek. —

- 10 — Mind ezen szép tulajdonokkal az „Irodalmi Szemle” nem dicsekkethik. Türelmetlen pártnézetek hangja szól majd minden szavából; fennhangu ócsárlása mindennek, a mi fiatal, kérkedékeny affectátiója tudományos túlnyomóságoknak, — ájult torzsalkodás a francia iskola ellen. — Ezek teszik
- 15 alapszinezetét ez új antiquitásnak. Tacticája, miszerint saját pártját, saját nézeteit a másokéinak lealázásával törekszik fel-
emelni, tán célra segítő, de legkevésbé nemes. Azon kegyes atyai érzelmek, mikkel *fiatal* írók iránt viseltetik; azoknak, mint természetes (?) tanulatlan, tapasztalatlan embereknek *pub-*
- 20 *lice* hasznos oktatásokat, tanácsokat, megjelenendő műveikről előleges kereskedő véleményeket adva, mind meg annyi apró malitiácskák, mik azok kisebb nagyobb hitelének szétbon-
tására vagynak kiküldetve. Ama szertelenül pedáns magasra létel saját tudományosságával másoktól ugyan annak positiv
- 25 megtagadása mellett, kis emberi gyarlóság, semmi más; — a mi pedig ugyanott a romanticismus ellen forraltatik, plane katonásdi; hanem azon egy körülmény, hogy szüntelen személyekkel és ismét csak személyekkel van özszeakadása, könnyen azon gondolatra találná vezetni az embert, kivált
- 30 ki egy kevésé scrupulosus is; hogy tán a háttérben, vagy a sugó-
lyukban az illető uraknak valamelly személyes affaireje bujkál, per tropos et allegorias adva ki mérgét az illetendőkön?? s ez aztán, a mit szó nélkül hagynunk nem lehet, és nem szabad. — Legerősebben kimutatja magát e személyek elleni törekvés
- 35 a 8dik számban hozott Értesítőben, hol az van ígérve: hogy
lészen szólás a három Divatlap felől s lett megszólása a három szerkesztőnek s megírása azok biographiájának. Avagy mi köze ahoz a Divatlapnak, hogy Vahot Imre praedicatuma *Vachott-falvai*? kiváltképen: hogy következtethet *ebből* a lap jellemére

40 a bíráló?! És pedig következett. Később rájár a rúd néhány
 jó emberre, kiknek befolyása a Divatlapot itt ott *zsirszaguvá*
 tévé... Ugyan nem méltóztatnék a tisztelt és általunk egész
 45 őszinteséggel nagyrabecsült szerkesztő urnak visszaemlékezni
 azon szavaira, miket a Regélő 1843ik évi mart. 3oiki (26.)
 számában elmondott, mellyek is im itt következnek: „*a tár-*
gyak ... valódi magyar jellemben állitassanak szemünk elé, ha
mindjárt bundaszagban is, mi a pénzsmabúznál semmivel sem rosz-
szabb, sőt hasonszenvileg jobb, aszkórnak pedig még egészséges.”
 Vagy tán „*tempora mutantur etc. etc.*” No ez egy kis feledé-
 50 kenység és elnézhető állapot „*változik az apáturság*” mint
 a példabeszéd mondja; — hanem mit az Életképekről, — vagyis
 helyesebben mondva azok szerkesztőjéről, mond, már az
 több, mint kettő. Legelsőbb is azt fogja rá, hogy e lap azon
 55 *írói párt töredékéből keletkezett* (tehát ismét személyek!), *melly*
egykor a Rajzolatokba tette le gondolatait.... Hja, így írónak
 nálunk mai nap a criticák, dehogy olvassuk el azt, a mit
 bírálni akarunk, elég ha az előszót megnéztük, s a lapokat
 végig pörgettük újjaink között, s beszélünk azután felőle *hir-*
szerint amugy superficiális átalányosságban, mint szól e tisztelt
 60 Értesítő néhány sorral elébb „*hir szerint*”: a Divatlap mivoltáról;
 — mert ha történetesen olvasni találta volna a megbírált
 lap idei folyamát, így látta volna: hogy annak mostani írói
 közül egy sem írt a Rajzolatokba. Igen szép továbbá midőn
 Fr.-ról azt mondja: *hogy még nem élt eleget!* (megint az élemed-
 65 dettség). Ez épen olyan, mint mikor a poétadiák kilép az exam-
 menből s azt mondja: „*héj, mikor én classista voltam!*” Az sem
 áll: hogy *Fr. witzé legfelsőbb szójáték* legyen, valamint az sem
 hogy *ő egy witzért kész legyen az igazságot feláldozni.* Ön édes
 értesítő átalányosságban állit, nekünk jogunk van átalányos-
 70 ságban tagadni s megint csak quittek vagyunk. Egyébiránt
 ha az ember azt akarja valakire közönség előtt ráfogni: hogy
 „*komolyabb dolgokhoz nem ért*” ilyenkor a *pluralis majestativa-*
son kívül még más argumentum is igen elkelne. Mert az:

75 hogy Fr. nem portálja saját barátai véleményét, hanem az
 ellennézeteknek is tért nyit, úgy hiszszük tőle inkább férfias
 loyaltás, mint ingatagság. Egyébiránt „*boldogult é az E K.
 a tudománnyal*” nem boldogult é? azt mi nem mondjuk meg;
 — tisztelt szerkesztője az I. Sz-nek, ki ama tudományos rész-
 nek „*magna pars fuit*” joban tudhatja és érezheti; — tudhatja,
 80 sőt tudja azt is mikép Divatlapnak politikai lappá változ-
 nia, előtte, mint Divatlap szerkesztő előtt ismert okoknál
 fogva, nem lehet, és így nem lehetett. — Legvégül e lapnak
 bizonyos párt, vagy mi, általi *anyagi pártfoglalásról beszél*...
 Hogy illy ráfogás mint jöhet ki solid bíráló tollából? nem bir-
 85 juk, legalább nem akarjuk megmagyarázni. Mit tartoznék
 ez: *ha igaz volna is!* közönség elébe, kritikai lapba? Annyi-
 val inkább, minthogy az egész merő bebizonyíthatlan ráfo-
 gás, minthogy Fr. és lapja senki fiától, a közönséget és köz-
 véleményt kivéve, sem anyagi sem semminemű marokra
 90 fogható és szemrehányható ingyen pártfoglalást nem kap, mire,
 úgy hiszszük nincsen is annyi szüksége, mint volna tán a Szir.
 Sz.nek. Sajnáljuk egyébiránt: hogy egyidőben azt találtuk
 ohajtani: bár az Ir. Sz. lapszemlét is adna, nem véltük: hogy
 95 illy személyeskedésekkel fogja azt kezdeni, mint minőkkel
 kezdte.

2

Különben a Szemle személyei azt tartják: hogy ők
 nem akarnak extensiv csak intensiv hatást gyakorolni (per-
 sze, akármilyet) s hogy nekik *nem kell közönség*. . . A közön-
 100 ség is *ilyenforma* véleménnyel van a Szépirodalmi Szemle
 felől.

3

Dunánk jege szépen eltsztult s megy commode a Fekete
 tenger felé. Szerencsés utat neki! — F. urat pedig a bécsi
 Józsefvárosi színházhoz hiják igazgatónak társaságával egye-

105 temben. Ő neki is szerencsés utat. — Hallomás szerint a hajóhidat még ezidén ismét befogják rakni, a Noththeatert pedig sem ez idén, sem jövőre nem fogják felépíteni. Hagyján! Eleget szerepel az a Nóth szinpad nélkül is. — Egyébiránt, mint a csallóközi pór mondja: a Duna igen kicsiny, nem térvén bele a víz, s ennél fogva árad.

4

110 Mult csütörtökön adták a „Könyelműeket” írta Czakó...

5

A nemzeti ujság 1846iki júniusban megjelent novellákat extrahál és közöl sub titulo: „Vegyes Ujdonságok.”

6

L. M. úr, egyike reményteljes színészeinknek, hír szerint szorgalmasan tanulja a török nyelvet.

7

115 A nemzeti színház csarnokában nem szabad pipázni.

8

A kávéültetvényben egy hirlapíró, saját jelen nem létében, mult szerdán keményen megdöngönyöztek.

9

Az egyesült kör mézes heteit éli = civakodik.

Pénteken egy elitelt közkatonát föbe lőttek.

120 Ma hideg van, tegnapelőtt meleg volt, holnapután ismét
meleg lesz; — hogy két vagy három hét múlva e? azt épen
bizonyosan nem tudjuk, de majd utána járunk.

125 A nádori lak felcsinosítására, mint halljuk, tetemes ösz-
veg utalványoztatott az illető felsőbbiségektől. Tehát ragyogni
fog ismét *Mátyás* palotája! És pedig a szó minden értelmében.

Ad vocem „darázs”. Egyikébe a mult farsangi báloknak
egy vicces fiu egy kezkenőbe kötött jó csomó eleven darázst,
vagy méhet vitt be, melly állatok télen át mint tudva van
alunni szoktak s hagyják ilyenkor magokkal tenni, a mit
130 különben nem hagynának, itt belehelyezé azokat kezkenőstül
együtt kalapjába s kalapjával együtt dugta a pad alá. — A meleg
lég azonban feltámasztá az életet ez alvó bogárkákban, melyet
is érezve, kezdének azon egyenként szétszállinkózni a vigadók
közt, s miután látták azok közt a számos szép virágszált,
135 szálltanak reájok, a szép virágszálakra s azoknak hófehér vál-
lacszkáikra és kacsócskáikra, kik is azonban meg sem küszönték
e mézes hódolók galanteriáit, hanem futának szanaszét
rangjokhoz illő sikoltozások közt s lőn zavar és rémület, mig
nem a férfiak megküzdvén leverték a hivatlan álarcos tömeg
140 szinte rangjokhoz illő teringették között. Nehányan fájdalmas
szurásokat is találtak kapni ez alkalommal, no de majd azok is
meggyógyulnak a jövő farsangig.

145 A Honderü férfiak és nők sikamlós izengetéseinek nyitott meg. Lehet ugyan: hogy e nyilatkozatok saját érdeme ezen lapnak melly esetben gratulálunk neki, hogy úgy eltalálta a hangot, mellyen hölgyek lapjában és hölgyekről beszélni szabad.

150 Megjelent s minden hiteles könyvárusnál kapható: „Politikai Programm Töredékek 1847.” gr. Széchenyi Istvántól, ára 5 ezüst huszas.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 4.]

I

Minden elvetett jó mag megtermi a maga jó gyümölcsét. Mult tisztujításkor t. ns Pestmegye rendei használatba vevén törvényeink azon korszerű engedélyét, melly által a hivatal viselhetés nem nemesekre is ki lőn terjesztve, egy igen szép tudományos előkészületekkel bíró fiatal embert alkalmazának a végrehajtói pályára, ki jelenleg fiatal létére is olly dicséretes hévvel, s célszerű átgondoltsággal halad előre hivatalos működései terén: hogy tőle e pályán csak a legjobbat várhatni. Legközelebb e köznyomor idején buzgó eljárása következtében 500 szűkölködő kap naponként meleg táplálékot, mit illy önző kalmárszellemi világban, hol a népre csak akkor emlékezünk, midőn teherviselő vállakra van szükség, említetlen hagynunk nem lehet. E fiatal tisztviselő, kinek

15 népszerű tekintélyét nem hajdupálca, hanem emberi bánásmód szerezte, neve Á. K. tiszteletbeli eskütt. Isten és emberiség jutalmazza őt érdemei szerint!

2

Megjelent s *Magyar* Mihály könyvtárusnál kapható: *Népdalok, népmondák*, második kötet. Szerkeszti Erdélyi János. Ugy hiszszük e mind irodalmunk, mind nemzetiségünk egyetlen kincsét az olvasó világ figyelmébe és pártolásába ajánlanunk fölösleges; azon várakozás, mit az első kötet hagyott hátra bennünk, teljesen ki van elégitve e második által; — csupán a mondák, és általában népköltészetünk prózai fele hagy némi kívánandót hátra: hol maradtak az annyira elterjedt és élénk mesék, a „borsszem Jankóról” — a „Szalonnávról” — a „csalóka Péterről” — a „molnár királyról” és többek, miket köznépünknel minden gyermek ismer. Hiszszük azonban szerkesztő ur népköltészetünk iránti ismert vonzalmáról, hogy e vállalata sikerültével népregéinket és babonáinkat is kész leend összegyűjteni, mihez előre is sok sikert és pártolást merünk neki ohajtani és jövendőlni. E könyv valódi népkönyv is e mellett, hallatlan olcsósága miatt, (32 iv = 40 pkr.) bárki által megszerezhető levén. Az első kötetből több mint 5000 példány kelt el, reméljük, hogy egykor úgy el fog ez terjedni, mint a Zsoltár s bármellyike szent Énekeinknek.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 7.]

I

(Félreértések). Legvirágzóbb unokája a sophisticus superficialismusnak a mostanában köztünk annyira elhatalmazott félreccsavaristicus ráfogás. — Mult héten a színházi ügyekről szóllottunk e rovatban, elmondva lelkünknek nagy könnyebbségére, a mi azon régóta olly súlyos boszorkánynyomással feküdt, s már e héten nagy örvendezve tapasztaljuk, hogy e szavainkból némelly tekintetes lapok azt abracadabrázzák ki: miképen mi apodictice a színházi beléptidíjak fel-
 5 emelése ellen szavaztunk. Épen nem úgy van a dolog. Azt kívántuk mi: hogy elébb, mintsem e dijemelés terhét érezné a közönség, érezhesse annak okait, láthassa, hallhassa és tapasztal-
 10 talhassa azon előremenetelt, melly e föllebbemelést igényli s mellyről ha meggyőződött, hiszszük: hogy minden zúgolódás nélkül helybenhagyandja emezt. Már most csak az
 15 a kérdés: vajjon a közönség lássa e *elébb* a színházi ügyek *haladását*, vagy pedig a színház lássa *elébb* a közönség *pénzét*? Csekélyke véleményünk szerint ez esetben a közönséget illeti az elsőbbség. . . Sohasem bocsátanók meg magunknak, ha ez egyetlen virágzó nemzeti intézetünk decreditálása
 20 bűnének legvékonyabb árnyékát vonnánk is magunkra, de épen a színház érdeke az, mi bennünket, kik a közönség közt forogván, annak véleményeiről világosabb fogalmakat szerezhetünk, mint ki abban a színpadról nézve csak egy tapsoló tömeget vél látni, — felszólalni késztet. — — Közönségünk — elismert dolog — hogy már is tulságosan követelő és criticus, most még csak az volna hátra: hogy elégületlenné is tegyük, mi nem fogna nagy fáradságba kerülni.

Mit feleljünk neki: ha azt találja kérdeni, mi javult a színház-
nál, a miért többet fizessünk? — Ki hall az új szerződött
30 tagok felől valamit? Senki. — Ki hallja az új bassista hang-
ját? — Senki. — (Beck ur, tudunkra bariton). — Ki látja
az új diszitvényeket? — Senki. — Szini előadásaink? — Már
ezeket akárki láthatja, de ismét nem az előmenetelt ben-
nők. — És pedig színészink új fölemelendő szerződésai teszik
35 a jövőendő költségek legerősebb rovatát. — Jó, — eleget
nélkülöztek, eleget fáradtak azon időkbén, mikor még nem
volt a színészet állása hazánkban biztosítva, — hadd szed-
jék már most *ők* a gyümölcseit is fáradalmaiknak, — ez ellen
semmi kifogásunk (noha eddigi fizetésök is — tudniillik az
40 elsőbeknek, fölülhaladja 1 fels. rang. t. viselő fizetését) —
hanem más részről *ők* is tegyék kötelességeiket, s ezt tőlük
nem kérjük, hanem követeljük. Egynek kettőnek művészi
áttanult játéka még nem fedi el a többi gyöngye oldalait, vagy
mért nem tud valamennyi olly studiummal látni a maga
45 dolgához, mint azon néhány nagyon is elismert színésztárs?
Hiszen a művészi játék Isten adománya, s onnét felülről
jön, de a szerep megtanulása emberi dolog, és jön onnét
alulról a sugó kastélyból. Miért hát e csaknem napirenden
levő hanyagság, vagy tán a közönség nem veszi észre: hogy
50 mikor a sugó nagyon beszél, a színész akkor rosszszul játszik.
S hát az előadások rendje? Ki az oka: hogy az előrehirdetett
hetirend sorában ollykor de csak egy darab sem áll meg a maga
helyén? Egyik szombatra a hetirend hirdeti „Lammermoori
Luciát” előtte való nap megváltoztatja szándékát és hirdeti:
55 „a Könnyelmücket” — Az nap reggel pedig látjuk a színlapon
„a Fehéreket”. — Így kerültek színpadra „János kulacsa”
— „Mátyás diák” — „Leánykérés szabályszerint” etcetera
graeca, még csak „a Szebeni zöld erdő” van hátra és tökéllate-
sen otthon leszünk. — Nincs tán már széles Európában beta-
60 nulni való új darab? Vagy színészink rég belefáradtak az eddi-
giekbe; hogy két hónap alatt nem bírnak két újdonságot

színpadra hozni, vagy Wolf és Hollósy Cornelia arra valók,
 hogy őket egy pár év alatt előljük a sűrű operálással, csu-
 pán azért, hogy drámai színészniket megkiméljük? Vagy tán
 65 ez uraknak más hivatásaik is vannak a színészetén kívül?
 Miért tehát, de miért ezen ős magyar fontolvahaladás? Vagyis
 hogy magyar nevét kimondjuk: ez a hanyagság? Az operák,
 a cifra köntösök, a ragyogó diszítvények ezt nem fogják
 eltakarhatni. — Azon aggodalmunk, miszerint a német szín-
 70 házát Carl bécsi színigazgató akarja átvenni, hála Istennek
 nem valósult, ám azért veszedelmünk ha kissebbült is, de
 el nem fogyott. Rettegünk azon eszmétől: hogy a leendő
 városi színigazgató német és magyar (a mienktől önállóan
 független) színész-társaságot fog felállítani! Ez volna inté-
 75 zetünk megölő betűje. Azért jó lélekkel tanácsoljuk azok-
 nak, kiket a nemzeti színház anyagi érdekekkel is köt magához:
 hogy szálljanak le az elbizottság paripájáról s lássanak köte-
 lességeik teljesítéséhez, míg idő van rá, mert a milly nehéz
 volt a jelentékenységet és hitelt kiküzdeni ez intézet
 80 számára, olly könnyű lehet annak megcsökkenését is bevárni.
 Azért a mennyivel több lesz az élvezet a színházban, annyival
 legyen több a bérletdíj. Míg az első nem mozdul, addig
 az utóbbinak emelgetése csak görbe képeket és ingerültséget
 terem, s előbb a színház elégítse ki a közönség követeléseit,
 85 azután lépjen ő elő a magáéival, ezt pedig még az új szín-
 házév kezdetéig megteheti. . . Legvégül még egy ama kér-
 déses cikkünkben maradt elnézési hibát kell megigazítanunk. —
 E kitétel: „miért fordul el a drámai irodalomtól *maig* minden
 jobb tehetség?” kéziratunkban így áll: „miért fordul el a d.
 90 irodalomtól *majd* minden jobb tehetség?” E helyreigazítással
 tartozunk azon néhány jobb szellemnek, kik a színi irodalmat
 ez ideig nálunk képviselik, s kiket a mennyire kötelességünk
 méltánylani, úgy nem akarunk kényes megbántásokkal il-
 letni.

95 A minap (jó *minap*; csak két hete), X. kávéházban
 (hanem ez aztán világos igaz) egy hoszszu, igen hoszszu
 férfitekézett, igen hoszszu orral és igen hoszszu kaputban.
 Rőföt nem hordunk magunkkal, arasszal pedig neki nem
 eshettünk, elég az hozzá: hogy sok ember van nálánál rövi-
 100 debb —, „Ha van mit bízni földi sejtelmekben” az emberre első
 tekintetre rá lehetne fogni: hogy ez vagy fenhéjázó, vagy ittas;
 ez alternatívának oka a nyakig sárpettyes kaputon szörnyen
 meglátható levén. — Sorsát pedig senki sem kerülheti el: a mi
 poros, annak sorsa kiporoltatás s a mi sáros, az az írás szavai sze-
 105 rint, megkeféltetik. — Úgy lőn. — Gelb in die Mitte! kiálta
 célozva a torony idomzatu férfi, de bezzeg a hogy félre te-
 kinte, maga lett olly sárga, mint a tyúkszemflastrom, kiejté
 kezéből a tákót, s térdei összeütdénének. Mellette állt egy-
 másra fektetett karokkal egy — segíts kimondani ez irtó-
 110 zat nevét bátorságom, — egy — nő! Húh! Gömbölyü vala
 pedig e nő, és arcra a bazsarózsánál semmivel sem pirosabb,
 melly arc közepén a legapróbb pisze orru strázsált egy pár
 még apróbb villogó szürke szemet; az ember azt hihette:
 hogy e két lélek, ama hoszszu óru lécláb és e gömböcidomú
 115 piszeség hajdan egy ember számot tehettek, kiket a sors
 olly tréfásan talált megosztani: hogy az egyiknek az orr
 jutott egészen, meg a csontok, másiknak pedig a kövérség
 és a nyelv. — Nyelv bizony, de millyen! — Azóta a nagy
 égzengés óta, mikor ludtozás hullott az égből, nem hallott
 120 emberi fül olly csetepatét, sem kvalitási, sem quantitási tekin-
 tetben, az volna ám még csak a Stengraph (sebesiró) a ki
 ezt utána tudta volna írni! — Csipejére tette az egyik kezét,
 a másikkal pedig hadorászott, „Gehst z haus, du Lumpenkerl,
 du langbánigter!” (lehetnek kik ezt szerencsájökre nem
 125 értik; ezeknek kedvéért leforditom: „nem sziveskednél haza
 jöni szeretetre méltó férjem?”) „Abe Fanni”, szabódék a férj

aggodalmasan retirálva a néptömeg közé s szörnyen röstelve a szép kávésnő szemei előtt az auctoritást. „Abe Fanni, mach kan spetákel i piti kar sén” (magyarul: „hát ki parancsol nekem mi? hát nem én vagyok az úr a háznál, mi?”)

130 Was? tu raisonnirst noch? tu — s itt következtek hosszú sorral ama diszes megtisztelő címzetek, mikkel gyöngéd hitvestársak szokták illetni szeretett kalapviselőiket, de miket viszszaadni nem képes lud tollal emberi hatalom. — Erre akadt

135 mindjárt egy sereg philister, ki egyebet sem tud, mint mulatságos scénáknak és spectaculumoknak békítések által ideje korán véget vetni; kik is oda szelidíték a bájos Megaerát, hogy férjének nemcsak megbocsáta, de helyette a tekedijt is kifizette, melly néhány forintra ment. „Fiaidnak nincs otthon kenyérük”

140 mondá a férfinak, midőn utolsó huszasait kiszedte kötött erszényéből s e néhány szó aligha többet nem nyomott egész eddigi philippicájánál. Azzal galléron fogta deliquensét s vezette bájos kibékültséggel hazafelé. Az ajtóban még egyszer megállt a desillusiált férfi s desperált kacintást volt intézendő

145 a bájos kávésnéhoz, hanem egy hatalmas kéz, melly gallérját fogta, úgy promoteálta az ajtón keresztül, hogy tán el is esett. Rossz nyelvek még azt is hozzá teszik e történethez, hogy oda kinn lett még csak a dráma befejezve, levén a férfinál olyan pálca, mellynek (mint rendszeren minden pálcának)

150 két vége volt, és hogy ... furcsa dolog az, mikor az embert saját pálcájával margarirozzák be.... Tanuság? — — Ugy kellett neki.

3

Notabene a budapesti hidbérlőknek: Komáromban már egy héttel ezelőtt bekötötték a hidat, pedig ha nem csalódunk,

155 Komáromnál sem melegíti senki a Dunát. Tegyenek ugy csuffá bennünket az illetők, hogy mint e lap megjelen, állítsák be Pest-Buda közt a hidat. . . Szegény nemzetes kollegánk újdonság írójának most éjjel nappal ott kell ácsorogni a Duna-

parton, hogy mihelyt az utolsó gerendát helyre tették, rögtön
160 siethessen a „Budai és pesti ujdonságai” közepéből a sokat jelentő
jenialisan odanyomott és-t kivakarhatni. Szegény kolléga!

4

Napokban egy levelet irt valaki szerkesztőségünkhöz illy
títulaturával: *a tekintetes magyar Jelenkor* (tehát tekintetes
Jelenkor! és pedig magyar Jelenkor!! Ez az ur azt hiszi: hogy
165 a Jelenkor valami animál implume bipes azaz táblabíró) *ujdon-*
ság szerkesztőjének, (világért sem kell hinni, mintha ez az
ujdonság íróit illetné) mellyben azon indítványt teszi: hogy
a zsidókat, kik ilyen és amollyan gonoszok, el kell kergetni.
— Ez az ur nem tréfál! — Még meg találja cselekedni: hogy
170 via facti kiteszi a szűröket a magyar kanahánból. — A nagy
férfiu egyenesen Pharao király legbölcsebb statusférfit egyiké-
től származik. Scilicet.

5

Tegnapelőtt adták a műkedvelők az „Ügyvédet”. — A jó
szándék és akarat dicséretre méltó, hanem magának ez eszmé-
175 nek, a műkedvelésnek nem lehet *Pesten* jövendője. Vidéken
megjárja. Még ott is csak a népszinművek tere, mellyen becsü-
lettel megállhat, drámákba már kár ereszkedni vele, kivált
komoly társalgásiakba és kivált olly unalmas históriákba, mint
ez az ügyvéd, valjon ki irta másodmagával. . . Hát ha még
180 maga ir; mire nem viheti a dolgot?

6

No még Ferenc Károly gőzös is rossz gavallér volna ám,
ha gavallér volna, és nem gőzhajó. Ki hallott ilyet? légyottot
rendelni egy néhány budai szépnek, bécsi útjában a budai

185 parton hatóra tájban s azután ott hagyni őket, cofferjaikkal, utitáskáikkal és eskatuláikkal egyetemben a faképnél. Ez nem szép öntől férfi léteére gőzös ur, szégyenlje magát s ekép ne blamirozza többet, hanem a mit megigér, tartsa is meg.

22

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 11.]

I

Társalkodónk legközelebbi s azt megelőző számaiban t. Vizer István táblabíró ur Pécsett tartott honi értekezésének hazai megismertetése közöltetik, mint ezt mindazok, a kik olvassák, észre is vehették. E napokban e tisztelt férfit és illető-
5 leg táblabíró, kit mi, mellesleg mondva, tudományos olvasottsága, kiterjedt ismeretei s rajzolási ügyessége miatt véghetetlenül tisztelünk, egy úgynevezett nyilatkozatot küldtünk hozzá, mellynek is a Társalkodóban leendő kiadását liberális szellemünk (ő mondja) méltányos voltáról (és méltán)
10 fölteszi, melly kérését is ime ezennel teljesítjük, azon kis különbséggel: hogy e kitüntetéstől Társalkodónkat megfosztván, ugyan ezt naplónkra ruházzuk át, kijelentvén egyszersmind: hogy e nyilatkozaton a tekintetes beküldő ur iránt viselt tiszteletnél fogva egy betűt sem változtatánk, hanem adjuk azt,
15 a mint kaptuk, a maga mivoltában ugymint:

„Honi irodalom v.(?) tudomány érdekében.” A magyar orvosok s természetvizsgálók 6ik nagygyűlésében tartott s némi kritika alá vett VI. értekezés tárgyalatására nézve. — Tekintetes szerkesztő ur! folyó év martius 4ik—18ik Társalkodó-
20 ját olvastam, melly a Természetvizsgálók Pécsett tartott gyű-

lekezetében egyik beszédemet durva polemiával tarkázott kritikában támadta meg (vajjon a Pécsett tartott gyülekezetben támadta meg a Társalkodó a tisztelt ur beszédét?) Ez sem a hazának (nem fog ártani, ha megszámláljuk: hányszor jön elő
 25 e nyilatkozat folytán e szó: haza. Tehát 1.) fennséges ügye s műveltsége méltóságát fel nem fogja, sem a természet szent titkait s a gyülekezeti egyedek fáradalmit nem méltányolja: hanem elején már személyes sértegetéssel (vajjon?) elcsavart előadással s teketóriákkal pöffeszkedve (ejnye, ejnye!) irigy (!),
 30 gőgös (!!) s felfuvalkodott (!!!) dictátori hangon tárgyalja azt! — s koránsem tárgyavatottsággal, s a tudományos tárgyak érdeméhez méltó tájékozással (ez ugyan magyarul van, hanem azért nagyon szép) sem alapos tudománnyal — *mit elején már elárul* — (tudományt árulna el?) sem kiképzett értelmességgel — hanem némi nyomdai hibákhoz *legyekként* kapkodva (ha a t. táblabíró ur természettudományi ismereteiről meg nem volnánk győződve, majd alig hinnők el, hogy a legyek nyomdai hibák után kapkodnak) de valóban aljas s méltatlan rossz szándokkal — *mint már elején is ama nagy tudósnak s féktelen dictátornak magát képzel s rettentő philauc(t)iaiban s száz mázsa*
 40 *(kerek számmal) dbrámban képzelgő kritikusnak prózai fecsegő durvaságaiból láthatni!* (E szavakat maga a tisztelt beküldő ur is nagy betűkkel írta és aláhuzta. És méltán) méltatlanul s mosdatlan kezekkel fogja fel az ártatlan (bizony; sem árt, sem
 45 használ) tudományos tárgyak érdekét (hm) s a hazai (2) értelmiség s közjó előmozdítását!! —

Ez sem nem tanítandja, (vajjon amaz értekezés, avagy a bírálat, vagy e nyilatkozat?) de soha sem is mulattandja a hazát (3) hanem felingerlendi a legnemesb kedélyeket is
 50 (jaj tinektek fel nem ingerülendő kedélyek!) — valamint illy nemtelen s illiberalis, embertelen bánásmód által (mint?) — melly megrovatását s szigorú megrovatását a haza (4) színe előtt el nem kerülendi, ama kitűzött hazai (5) célhoz „szellemileg a hazai (6) közjót emelni” hazánk (7) soha sem jutand,

55 a míg illy durva, *irigy* s bárdolatlan (ej, ej!) modor uralkodandik némi *irigy* journalistikai irkafirkászok közt — a míg hazánkból (8) e mételey kiirtva, míg az áspis kigyók irigy fulánkjai megsemmisítve nem leendenek (ez nagy szó!)

Elmondottatt ez már egyszer általunk (talán többször is)
60 a *midőn tavali évben illy kép kénytelenek valánk* (notabene; a pluralis csak szerkesztőségeket illet, melyek, mint többszemélyből álló testületek, ezt így használni szokták) egy folyóiratban éppen hasonló durva modoru polemiát s vad (!) kritikát visszszatorolni, s ama nagy tudós külmázzát, tudomány
65 élével (hah!) leperegtetni s ama nagy tudósnek képzelt kritikus saját munkájából kivont absurdumokat felfedezvén, saját fegyverével (s ez aztán a virtus) a polemiát s a tulzás irigy szellemét (!!)

ledorongolni (mi érdemünkért kell ezt nekünk mind megértenünk?)
70 A mostani munkánk ellenében kiadott kritika, mely a legpakróciabb (csak szőre mentiben tens táblalabíró ur) polemiával teljes s dicátorságot hangoztat, több érdemes tudós (ugymint:..), tudor s művelt egyén előtt már kedvetlen benyomást tőn (csak előtte, hanem hogy kicsodán történt
75 e benyomás? arról hallgatnak a krónikák) s a legszebb, legnemesb (milly tulságos szerénység!) s tudományos szellemű tárgyak cudar (ohó!) elferdítése fölött méltó boszankodásukat jelenték! (hogy kik jelenték? azt találja ki, a ki rá ér). — Egy rozsllelkű ember nemcsak világos tárgyat *bár legjobb volna is*,
80 (mint például a VI. számú értekezés) *becsmérel; hanem még a legjobb* (ah!) legártatlanabb s nemesb tárgyat is rosza magyarázza. — Tud gáncsokat, tud hiányokat találni, elferdíti a legnemesb tényeket s ez jellemzi, ez süti a ferde szándék pokol bélyegét (húh!) e roszt lelkű kritikára! (nyúzni való kritika) —

85 Csodálnom valóban kell (nil admirari) hogy vehető föl a t. ur — mint szerkesztő s tulajdonos szerkesztő illy alljas, (?) sértő kritikát s némi érdemre méltó tárgyak fölötti méltatlan polemiát a Társalkodójába!? (Egészen szabad tért engedünk

t. táblabíró ur csodálkozásának) valóban nem művelt társalgásra mutat a becsületes s munkás emberek aljas megbántása (szent igaz, vegye tudomásul s tartsa magát hozzá a t. táblabíró ur) s egy érdemtelen tárgy elferdítése — ki a nagy természet (tehát kis természet is van?) bájainak hódolni s azoktól áthatva felsőbb eszméletekre emelkedni nem tud — az gyáva, az szegény, sőt vadember (plane Cannibal) ki talán majd kritikusunkkal együtt jobban tud udvarolni s hódolni valamely Syren kecsseinek s altató vészénekeinek! (ez mind tapasztalás? — Tisztelt táblabíró ur vajjon kivételt tesz e magára nézve, midőn becsületes embernek aljas megbántásáról beszél? Vagy e hangulat tán ön előtt igen szép és nemes s a hazát mulattató és az emberiséget művelő hangulat?) *Erre csak sajnálkozásomat jelentenem kell!* (Ideje is). De ha illy kritikákat a Társalkodójába felvenni jónak vélte a szerkesztőség: akkor a megtámadott fél védelmét, a tudományos tárgy méltó fényrederítését s az igazság védelmét azon lapba felvételni egész méltánylattal követelendi a megtámadott munkának megsértett szerzője (szép tőle). E jogánál fogva azon téren fellépend (???) tehát (mellyiknél fogva?) az irodalomnak a megsértett szerző, s a küzdkeztűt (!) elfogadván a durva kritikát polemiájával együtt a Társalkodó hasábjain rendre igazítandja (???) ; munkájának igazait s hazafiúi szellemének irányát tiszta ártatlan érdekében, a tudomány s nemesb szellem igazainak fegyverével kivivandja (tudniillik: cun gerundis et dorongibus, mint fentebb jó eleve tudtunkra adá, — köszönjük).

Elvárom tehát az egész polemiába burkolt kritika végét, figyelemmel kísérvén annak *irigy* szellemét s mérges nyilait, majd a defensív állásunk után azokat offensive viszzatorolván (cui bono?) — S ámbár nem kétleném: hogy az igaz ügynek több védő barátja is volna (kétségtelen), kik a mellett fellépvn a durvaságokat rendre igazítandának (s ezt aligha a t. táblabíró uron nem kezdenék) — azonban *magam lépendek fel.* (Hah!) de kívánom: hogy nem álnév alatt, (qui ad rem

a név?) hanem saját neve alatt lépjen a térre a kritikus, hogy megismerjük a nagy tudóst (e kívánság megértetvén ad acta tétetett).

Többnnyire pedig a t. szerkesztő ur liberalis szellemétől különösen elvárom: hogy minden e kritikai tárgyra vonatkozó, de főkép a tudomány érdekében történendő s a hazai műveltség előmozdítására célzó küldeményeimet hiven a Társalkodójában kiadandja (és pedig hiven) s ugyanakkorra tartandom fel ama Vulcanicus s Neptunicus rendszerekről röviden (igen szép ígéret) értekezni, mellyekről, főkép a Baranya vármegyei Harsány hegyének tűz által történt alkotására s mai külalakulásának s lobogó tűz roncsolta (!) hajdani folyékony felületű kül egyenetlenségeinek okozatára nézve, midőn t.i. évezredek előtti őshajdanban az egész földi golyónk (földi golyónk?) egy tűzben (nem kettőben) s felolvadt állapotban volt, némi geogoniai s dr. Höbling Miksa úr által is tett némi észrevételre nézve adós maradtam, s melly tárgy iránt a kritikus uramnak bíróikép kimondott sententiáját is kevésse devalválandom. (Ha lehet muljék el tőlünk e keserű pohár).

Addig is kérem ez őszinte (valóban az) soraimat a Társalkodójában minélelőbb kiadatni a kritikus úrnak feleletül s a tisztelt hazai közönségnek tudomásul s megnyugtatóul (szívesen tettük s a közönség ime megnyugodott) s a megsértett szerzőnek némi elégtételül!! Vizer István m.s.k.”

Ezek után egy utóirat következik: hol mind az, mi itt sok szóban elmondva volt, még több szóban rövid kivonatkepen ismételtetik. A mi egyébiránt ugyanott szerzői jogokról elmondatik, nem értjük ugyan, de megnyugszunk benne. Végül kénytelenek vagyunk kinyilatkoztatni kétrendbeli dolgokat. Ísőt azt: hogy mi tiszteletdíjt csak azon íróknak szoktunk fizetni, kik a közremunkálásra általunk szólítottattak fel, másikat azt, hogy ha a tens táblabíró ur hangulata ingerültségéből alábbhagy, ha röviden és tárgyhoz tartólag kíván szólni, ha csicsomás és dagályos írásmodorából kitanul (melly

Paracelsus — Theophrastus — Bombastus — Basilidias idejében furorét csinálhatott, most azonban, midőn a flosculusok és phrasisok hatásának ideje lejárt, nem több üres, lelketlen szószaporitásnál) s ha elvégre több gondot fordít minden tekintetben elhanyagolt s rhetorikai, syntactikai, és orthographiai hibákkal virágzó nyelvére, mind e lapokban, mind bárhol az irodalom terén mint tudományos készülsége által minden várakozásra feljogosító jobb irányu tudós hazánkfiát, kész
160
165 örömmel leszünk üdvözlendők.

2

A híd be van téve. Nagy ujdonsági kutfőtől vagyunk immáron megfosztva.

3

Ma egy hete tartatott a nagy redoutteremben a Bartay család hangversenye. Hogy a programmban kitett darabok-
170 bul több elmaradt, még több megváltozott, nem Bartay hibája, de nem is az időjárásé.

4

(Törökmuzsika és öreg dob.) Vannak nyelvtudósok, kik. . . Példának okáért: — V. I. „*Vén csapodár*” című drámát irt, Pannonia sógor ezt így fordítja: „*Der Schmeichler der Altendr.*
175 *dumm.*” — „Politikai Programm-töredékek.” Pesther sógornál ez annyit tesz: mint „*Bruchstücke eines politischen Programmes*” Egy magyar lap pedig e sort: „*Ankündigung, was nicht zu übersehen ist*” így adja vissza honi nyelven: „Értesítés, mit átnézni nem kell!” Fifát Soroksár! Éljen a tokaji kitörés és
180 *a fadju djertja!* A. W. azt tartja: hogy Borsodmegye Africában van, fővárosa Nagyvárad. A la Fama pedig úgy megénekelte szegény hazánkban vagy kilenc égből szakadt énekest, hogy

185 jobban sem kell. Szerinte nem is magyar énekesnő, hacsak nem *Paprika*. (Igy nevezi tudniillik ama látatlan compánia primadonnáját) van valami a dologban. — Csakhogy nem magyar énekesek ezek, hanem savoyardok, nemis énekesek, hanem gotscheberek, aztán nemis annyira debütírozni jöttek ide, mint narancsot árulni, különben az egész tiszta igazság. — Egy
190 másik kozák Józsika Corducubesét magyar szónak vélvén így mondja németül: „Hirt und König!” Dummaratta, dumm! Fölteszi azonban valamennyinek koszoruját aszszonynénénk az augsburgi (jó szalámi készül ott) így beszélvén: megjelent „der Dorfnotär vom Freyhern von Eötvös, übersetzt vom grafen von *Majláth* aus dem Englischen!” stb.

23

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 14.]

I

(Szinházi scénák). Ugyan kérem, mondja meg nekem az úr: mellyik ezek közül az énekesek közül Szentpétery? — Biz urambátyám, az nem énekel. — Kár, szerettem volna hallani. — Hát az a szép fehérszemély ugyan kicsoda ott? — Az H. Nelli kis-
5 aszszony. — Azt gondoltam Lendvayné; ugyan ne haragudjék, hogy kérdem: miért rántotta le az énekes annak a szép kisaszszonynak az újjáról a gyűrűt? nem igen értettem, mert nagyon cifrázta. — Mert szerepénél fogva azt hitte: *hogy hűtelen* lett hozzá? — — De hát ki fog e világosodni? — Ki bizony. — Hát
10 azt ugyan hogy hiják, a ki a széket kihordja, meg behordja? — Az valami statista. — Statista? Hát az a másik? — Az is statista. — Az is statista? És a harmadik? — Szinte statista. — Űm, három egy-testvér. Hát ez az ur kicsoda, a ki itt cukros gesztenyét

hord? — Ez a cukrász — Cukrász? Igen szép. — Csak nem a
15 cukrász? — Nem, hanem az szép: hogy a lábamra hágott. Különös, hogy itt soha sem csengetnek felvonás előtt. — Biz az különös. — Nálunk háromszor is csengetnek. — Még itt nem jöttek rá. — De nini! Hova tűnt a botom? Ejnye! Kicsúszott a kezemből, és sehol se látom, a föld alá ment. — Biz az megesik,
20 lement a lyukon — De hát minek ezek a lyukak a padlóban? ez csunyaság, hogy még ezeket sem bírják bedugdosni, ha mással nem, kukorica tuskóval is bedughatnák. — Be ám, akkor aztán hordhatnák be a meleget zsákkal. — Én nem bánom, rájok kiáltok: hogy adják vissza a pálcámat! — Jó lesz jó. Épen ott a
25 rendező a páholyban, kiáltson fel neki, az mindjárt odaadja. — Ejnye, ejnye.

2

Furcsa: mint történhetik az: hogy gyakran játék kezdete előtt is a színház ajtajában rejtélyes suhancokat látni ácsorogva, kik a parterrei belépti jegyeket tiz krajcárral olcsóbban árulják,
30 jak, mint benn a pénztárnál, tizet, tizenötöt is egyszerre! Ki magyarázza ezt meg nekünk?

3

Egy fiatal férfi néha azon privát mulatságot szokta magának megszerezni a színházban, hogy mikor legsűrűbb a közönség, kiszemeli: mellyik sorban ül legtöbb és legszebb hölgy?
35 s akkor megindul balfelől e soron keresztül, mintha zártszékét keresné, végig evickel az egész zártszék soron s jobbfelől ismét kijő. A gonosz csont!

4

A napokban Fehér Lila vendég szerepelt szinpadunkon. Nagyon el volt rekedve szegényke. Bizony nagyon el volt
40 rekedve.

Vahot Imre színművei egyike folyó hó 20-án kerülend
szinpadra, legalább a komáromi kalendáriom ezt jövendöli.

Jövő vasárnap váci műkedvelők adandják jótékony célra
Dégré Alajos „Félreismert lángész”-ét, köztük három pesti no-
45 tabilitas is leszen föllépendő. Az előadás e szerint nagyon ad
vivum lesz keresztül vive.

Körülbelül van két hete: hogy nem láttunk a nemzeti
szinpadon vígjátékot (a népszínműveket és a vígan kiütött
drámákat azok közé nem számlálhatva). S jövendöljük (és pedig
50 minden boszorkányság nélkül) hogy a jövő héten sem fognak
illyesmiben a mi szemcink gyönyörkedhetni. Hanem lesz két
nap egymásután opera. — Énekes látványság és opera, — opera
és énekes látványság: ezzel fordul fel a repertorium. Még úgy
járunk, hogy két legyet ütünk agyon egy csapással; azaz két
55 közönséget, (nyerünk e vagy veszünk? az a kérdés).

Igen célszerű eljárás egyébiránt, hogy a rendezőség gondos-
kodik róla, mikép azok, kik a szinlapon mint betegek, gyöngél-
kedők vannak feljelentve, estve egy páholyban mind össze-
gyűljenek, hogy a közönség színről színre meggyőződhessek
60 felőle, mikép szegénykéek csakugyan — betegek. —

Mostanában néhány új diszitivényt látni színpadunkon s a rendezősegtől hitelesen tudjuk, mikép jelenleg az igazgatóság Schilcher jel. külföldi művészszel van alkudozásban, ki is egészen új pompás előfüggönyt, s ezen kül egy év alatt 30 új
 65 diszitivényt lesz festendő, miről is annak idejében a közönség hivatalosan értesítettni fog. Bassistáról is lesz annak idejében gondoskodva, valamint vidéki művészek felléptetéséről, gazdag és ragyogó repertoriumról, színészek szorgalmatosságáról, az eddiginél célszerűbb conservatoriumról, (szépen járnánk, ha
 70 meg kellene mondanunk: az eddigi milyen volt?) és több üdvös ujitásokról, mik mihelyt megtörténnek, a mint nem késünk ezeket sürgetni, aként sietendünk viszont méltányolni.

10

A német szükségsszínház (mint a hogy ők nevezik) épülne már, még csak az a kis kérdés van hátra: hogy hol? Csodálkozunk
 75 kell rajt; hogy még senki sem jött azon gondolatra, mikép annak igen szép és kényelmes és célszerű és alkalmas helye lenne a városház téren. F. ur igazgató marad, kívánjuk mi is tiszta szívéből, mind neki, mind a magyar színháznak ezt a szerencsét. Rott úr, az első comicus elhagyandja e tisztelt társaságot, valamint Stölzl is elhagyta, de Mink aszszonyság itt
 80 marad. Ohajtjuk: hogy ezentul is primadonnája maradjon e lelkes egyesületnek. Óh mi mindenkinek jót ohajtunk.

11

Genialis collegánk P. A. a *pesti hirlap* ujdonságírója, e humorában komoly, komolyságában satyricus ujdondásmatador
 85 a napokban, (mint ezt előre megbeszélhetni szabadságunkba adatott) a temesmegyei oppositio tagjai által nevezetes arany

90 mellttivel fog megajándékoztatni, melly megtiszteltetésben több érdemei között főképen azon *egy miatt* részesülend: hogy Cs. E. uramat, ki bebizonnyítja: hogy a magyar nemes miután a vargának, a husvágónak, a postásnak, a lutrisnak és a többinek fizet — a ki tudniillik fizet — tehát immár is directe *adózik*, — a két magyar hazának in optima forma bemutatta, és bekoszorúztta. Vajjon Cs. E. urat *nem fogják* e az ő tisztelői szinte valamelly kitüntető ajándékkal megdicsőíteni?

12

95 E napokban hagyandja el a sajtót s mérsékelt áron minden hiteles könyvkereskedésben kapható lesz b. Kemény Zsigmond *Gyulai Pál* című történeti nagy regénye: mire az olvasó közönséget ismételve figyelmeztetjük.

13

100 A Vahot Imre által szerkesztett és kiadott „*Magyarföld és népei eredeti képekben*” című folyóirat 6ik füzete is megjelent, s ezzel a folyam bezáratik; ha azonban e közérdekességű vállalat az olvasó közönség részéről biztosítani fog az eddigiekhez hasonló mennyiségű megrendelésekkel; vállalkozó ur az igen hasznos folyóiratot ismét megindítandja. Három pft. illy gyűjteményért nem sok pénz. —

14

110 Megjelentek Heckenast Gusztávnál Jósika Miklós legújabb művei „*Regényes képletek*” 3 kötetben, ára 3 pft; Lesz szerencsénk legközelebbi számunkban e művekről, melyekben az ismert költőnek egészen új tájakra vezető szellemével találkozáink, bővebben szólani.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 17.]

I

(Iskolaügy.) Örvendve üdvözlünk minden haladást mely-
 lyel a nevelés, — nálunk eddigelé olly kopáron maradt — meze-
 jén találkozunk, midőn tanító-intézetinkből az olly sokáig
 uralkodott nemzetietlenség s az erőtvett s alapjában és cred-
 5 vényeiben emberalázó servilis mechanismus elmegyötrései
 helyett, az emberi lélek nemesebb hivatásit megértett kor
 igényeit látjuk értékre jutni, gyümölcsigérő virágít a nemzeties-
 ségnek, fölvilágult isméretét az értett és kedvvel fogadott tudo-
 mányos fogalmaknak s nyílt szabadelműségét a még fiatal
 10 korában önisméretre szoktatott szívnek; így reménylhetjük
 aztán az utánunk jövő sarjadéktól, hogy a mit mi, öreg éveink
 keserű tapasztalásin okulva, bimbájában hagyunk, azt ők, a jobb
 szellemet még iskolájok legével beszíva, föl fogják virágoztat-
 ni. — E napokban kaptunk egy kiemelő tudósítást a helybeli
 15 ájtatos rend királyi tanodájában tartatott közvizsgálatok felől,
 melyben az itten tapasztalt igaz értelmiség és józan fölvilágoso-
 dás jelenségei méltó dicsérettel említetnek meg s a tisztelt
 oktatók és igazgatóinak általános elismerés és köszönet sza-
 vaztatik. Dicsérettel említetik meg szinte néhány kitünőbb
 20 növendék, névszerint: „Buday József, Birly Ede, Gőcze Berta-
 lan, Terstyánszky Gyula, Liptay Kornél” mind megannyi ifju
 reménysarjai a hazának, kik mind „tudományos előhaladásaik-
 ban, mind honfi tárgyú forrón lelkesült, meleg érzelem-tükröz-
 te szavalásaiknál leginkább kitűntek.” Legyen szabad nekünk
 25 is ez illő dicsérethez, mind a tisztelt oktatókat, mind a növendé-
 keket illető méltányos üdvözlötünk szavát csatolni: „adjon az ég
 sikert szent törekvéseiknek!”

A napokban egy vendéglőben ilyenforma diákbeszédet
 volt szerencsénk hallani (a ki deákul nem tud, meg ne ijedjen,
 mert meglehet: hogy érteni fogja, de a ki tud, se hizelkedjék
 magának, mert lehet, hogy nem fogja érteni.) Tehát két domi-
 natio spectabilis beszél még anno einsból, mikor az a nagy köd
 volt, egy szegletben. — Est ne verum, quod Dnatio spbilis mox
 30 spoliatus fuit nudius tertius? — utique, — utique. — Quomodo?
 35 quomodo? — Hát — ego ambulo, — erat nondum hora vel un-
 decima, — versus meum quarterium, tenens in una manu duos
 grossos pro hausmeisterio, in altera meum stiletstock. — Bacu-
 lum sicarium, corrigálá a másik. — Bene, ego eo pulcherrime,
 eram summopere dormituriens, — veniebam nempe ex taber-
 40 naculo Snepfio, ast — cum intravertor in plateam — hm — hm
 — Kohlbacher-gasse: ecce adveniunt mihi duo szegény legé-
 nyek, vere ambo zsványiones in magnis bundis, habebant
 utrique a collo dependentes tarisznys, et pitykés dolmány, et
 utrique terribiles fokosbaltas in manu. Quid faciendum, ego
 45 perterrebam (!) eram solus contra duos. — Habebat tamen Dno
 vra baculum sicarium. — Quid mihi baculus! habebam pedes,
 sum miles natus (született katona) non accipiebam rem ad jocum,
 vertebam tergum et aufuxi! Et isti latrones? — nom amplius
 anto oculos meos veniebant. — Ezek a jó urak is aligha onnét
 50 nem származhattak, a honnét ama tót diák jött, ki midőn a
 directornál bejelenté magát, közte és az igazgató között követ-
 kező párbeszéd támadt: — unde venis? — Ex Arabia (értvén
 Árva vármegyét). Ex Arabia?! per quas provincias venisti? —
 Per Thurciam et Lithvaniam (úgy mint Thuróc és Liptó me-
 55 gyén). — Apud quem habitas? — Apud viduam cothurnicem
 (csizmadianét akart mondani a fiú). — Ast, non licet studi-
 osis apud viduas habitare. — Tamen jam est seneca!

Mult vasárnap megint megáradt a színház közönsége.
 A sok vásárra jött vidéki ember olly concurrentiát idézett elő,
 60 hogy több mint ötszáz lélek volt kénytelen lelkének művészet
 után éhező száját éhomra megtörteni és szépen visszaballagni,
 a merie jött. Akadt azonban makacs, ki mikor már csordultig
 telve volt a színház, még akkor is, gondolván hogy „nincs az
 a rakott szekér, melyre még egy villával nem fér” nem átal-
 65 lotta letenni a forintot minden figyelmeztetés dacára, és még
 sem jutott tovább a küszöbnél s akkor aztán, mit tehetett volna
 okosabbat? veszekedett a pénzszedővel, hogy miért adott neki
 jegyet?

Mult szombaton tartották a váci műkedvelők színi elő-
 70 adásukat. A jótékony célra az előadásból 100 pft. lett a tiszta
 jövedelem. A közönség csak olly jól mulatott mint magok a
 szereplők, kik közül kivált B. kisaszszonyé a koszoru. Egyéb-
 iránt ifjaink is megszerzék magoknak a bokkrétát, mint a német
 mondja.

75 Vásárunk meglehetősen népességű, a megyei közgyűlés e
 napokban legjobbkor tartatik. Láthatni idegen, soha nem és rég
 látott váratlan ismerős arcokat nagy bőségben.

E napokban Reguly hazánkfiát várjuk közénk hoszszu
 külföldi utazásaiból megtérendőt, vajjon a várt „Reguly-al-
 80 bum” mikor induland utnak?

85 Mult szombaton este egy csoport népség kísért egy csoport tolvajságot a városházához, holott is midőn a városház ajtaja bezáratnék, a kik kívül maradtak azon nehezteltek, hogy be nem mehettek, a kik belül maradtak, azt apprehendálták, hogy ki nem mehettek. Különbözők a gusztusok.

90 Mult héten valamelyik nap Pesten volt tűz, utánavalónap Budán. Eredeti ilyenkor látni a kávéházi gyülevést, mint kap a tüzlármán, hogy hagyja ott fizettetlen kávéját, fizettetlen tekepartieját s minden egyéb fizetetlenégeit és rohan, mintha a haza boldogságát rohanna megmenteni.

95 Egy ügyvéd illyforma tanácsot talált adni védencének: ha törvény elé állítják, ne szóljon semmit, ne feleljen semmit, hanem csak hmgessen, mint a kinek hibázik a harminckét latból, s értelemhiány miatt fel fogják menteni. Az ember úgy tett. Kérték, kérlték, kérdezték, examinálták, faggatták, mind hiába, semmire sem mondott egyebet, mint „hm hm” végre miután nem boldogulhatott vele, kénytelen volt rá kimondani az illető bíróság, hogy ez ember mente captus, három fertály eszü, tehát terhes szerződésekre képtelen és így felmentendő. 100 Lőn azonban: hogy az ügyvéd megkeresé védencét fáradságai díja végett, de ez akkor sem felelt egyebet, mint „hm hm”. Hiába capacitálta, hiába fenyegette az ügyvéd! az ember a vett utasításhoz híven maig sem válaszol neki egyebet mint: „hm, hm.”

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 21.]

I

Megjelentek Petőfi összes költeményei pompás díszkiadásban; — a mű kiállítása olyan, minőt még magyar könyv nem ért, valóban bármely hölgyasztalnak külsejére nézve is diszére válandó. Belbecsét e műnek, alig hiszszük: hogy volna magasb

5 műveltséget igénylő magyar ember, ki ne ismerné. Tartalma: az eddig megjelent összesen hét füzet költeményeken kívül, több mint egy harmadrésznyi új művekkel van bővitve, miknek mindegyike egyegy állócsillag irodalmunk egén. Petőfi az

10 korunk költői közt, kinek lantja az emberi szív minden érzelem-változatait: szerelmet és mámort, honfiérzést és világfájdalmakat, szabadság-vágyat és anyaszerelmet egyenlő hévvel, egyenlő erővel, egyenlő kedéllyel tudott visszaadni, minden szavában szív beszél szívhez, ezért érez minden jobb lélek együtt vele, ki még a szívet magától nem tagadta meg. —

15 Ára a könyvnek april 15ig Emich G.nál az előfizetés 3 pft. azontul 4 pft.

2

Ama színházi nagy tűzveszély alkalmakor bizonyos valakinek minden drágaságait ellopták. Melly eset fölött néhány sógorlap egyike a másik után keserves phrasisokat talált vágni,

20 mellyek illyformán végződtek „valóban borzalomteljes malitiája az emberi romlottságnak (akár megforditva: „romlottsága az emberi malitiának”) illy szerencsétlenségben is stb. stb. Biz az malitia. De még nagyobb malitia némelleyektől azon állítás: miszerint az elkezelt drágaságok még a tűzveszély előtti napon a

25 a zálogházban voltak láthatók, úgy hiszszük nagy szolgálatot

teszünk vele az illető megkárosult félnek, ha eként netán ékes-ségeinek nyomára utasítjuk s nagy megnyugtatóul egyszerűsmind érzékeny collegáink emberszeretettel teljes felebaráti szíveinek.

3

30 A támadt tűzveszély okait *kifürkészők* egyébiránt úgy kifürkészték azon okokat, mikép világosan kijött: hogy a tűz sem belülről, sem kívülről, sem világítás, sem fűtés, sem görögtűz által nem ütött ki, miből ismét világosan következik: hogy a színház le sem égett. Vivant! Doctor G. uram egyébiránt
35 szörnyen rectificálja nevét: — olly epésen, olly libaméreggel képeli fel a közönséget gyönyörű ólomfejű replicáiban: hogy tökéletesen csattog. A Sp. azt mondja rá: dixit! De nem addig van az. A tisztelt dr. úr szavai közt többször fordul elő e szó: „absichtlich” s mindannyiszor elefántnyi betűkkel nyomtatva.
40 Már most csak az a kérdés marad hátra édes úr: vajjon kire céloz ez a megnyomott: „absichtlich”?

4

Ezt nevezzük aztán emancipációnak! Két tiszteletre érdemes férfiú, tudniillik fiscalis, a vendéglőben rendesen három személyre szokott terítetteti, melly harmadik személy egy
45 tökéletesen kiképzett és kitanult finom társalgásu — vizsla. Ez aztán demokratia.

5

Erről jut eszünkbe az „állatkínzási egyesület” mellynek rendszabályai szerint minden egyesületi tag tartozik valamelly házi állatot tartani (ha egyebet nem — a Dorfzeitungot) azt ruházni,
50 táplálni és orvoslani (tegnapelőtt hajtottak ki a városból vagy másfél száz tót, kiket a felebaráti szeretet nem győz kenyér-

héjjal) nem szabad azonban neki semmi élő állatot meggyilkol-
ni, (holtat igen) minélfogva is minden bolha- és poloskavesztő
szerek öszszefognak vásároltatni s ez üldözött házi állatocskák
55 természeti jogaikba active viszzahelyeztetendének. — Ha e
tisztelt urak tudnák, mikép minden csepp vízben, minden be-
szitt levegőben millió állatocskának tekerik ki nyakát, mint
megijednének; de jó, hogy nem tudják.

6

60 Genialis P. Hirlapi collegánk (valaki azt ne higye, mint ha
e szavakkal tán magunkra kacérkodnánk) emlegetett mellűjé-
nek alakja e következő: egy majom, melly tart kezében egy
bizonyos collegánk által nemnéha apocolocynthisált lapot,
melly majomnak egy a nyakában ülő kis ördög két kézzel veri
az orrát ama diszes lapba.

7

65 Egy fiatal író, kit személyesen is van szerencsénk tisztel-
hetni, pedig igen közlül, azon becsülendő sajátságát fedezte
fel a minap előttünk, miszerint ő rendesen *tűlkörből* szokott
írni! Na lám! —

8

70 Egyébiránt Pesten semmi ujság sem történik. Minden
ember folytatja régi mesterségét, az adósok fütyölnek, a hitele-
zők táncolnak, az ujságírók egymást cibálják, az írók irnak, a
közönség pedig nem olvas, az énekesnők betegek, a drámai
színészek gyöngék, — a hol sár van, ott nincs por, a szerkesztők
gyalog járnak, a kiadók üveges hintóban, a tolvajok pedig mind
75 e mai napig lopnak, olly régi dolgok, hogy még!

Egy vidéki ismerősünk (és több nem ismerősünk) megnyugtására, ki nem mer Pestre jőni, mióta azt hallja, hogy itt fényes nappal arszlánok, tigrisek, elefántok, vaddisznók stb. stb. járnak kötözetlenül alá s fel az utcán, ime megmagyarázzuk ez

80 ijesztő neveknek értelmét, miből aztán kiderülend, mikép ezek nem is annyira nevek, mint rangosztályok s így nincs tőlök mit tartani: Tehát I: Arszlán = reggeli helyett aluszik, ebéd helyett sétál, vacsora helyett fütyöl, egyébiránt nem igen szokott harapni. Bőre vastag. Ha szól, mindig bárókrul és grófokkrul beszél.

85 II. Tigris = amazzal egy kosztot tart, egy quártélyon lakik, otthon „Gyurka pajtás” — ott kinn „Georges!” ezüstös dolmányt hord, hasán keresztül süt a holdvilág, — mikor lefekszik, a tigris és az arszlán, mindkettő feje alá teszi egész garde-robeját, nehogy vagy egyik, vagy másik el illanjon vele. III.

90 Párduc = Kifent honi bajusz, zsinóros védegyleti victoria, zöld nemzeti kalap, vastag falusi szag, remeteszakáll, utcán ismerőseivel csókolózik, vendéglőben azon asztalt keresi, a hol senki sem ül, de ha másodmagával van, szörnyen lármáz; ha pénze elfogy, befogat s haza megy. Boldog ember. IV. Jeges

95 medve = házas ember: tavalyi kalap simára vasalva, mellyet világért félre nem csap, ezüst cilinder órát hord, ugrani, danolni nem tud, bálba feleségestül jár, gazdálkodik, tapasztalásiról beszél, pincértől viszszaadott váltott pénzét utána számlálja, billiárdon „nachschieberrel” játszik, a hirlapokból a hirdetéseket

100 olvassa. Pénzért sem beszél. V. Elefánt. = Délben felkel, este reggeliz, reggel vacsorál, éjfélkor ebédel, pénzeért az egész világ barátja, ő pedig mindenkibe szerelmes. Reggel a kisaszszonyba, délben a tens aszszonyba, este a szobalyányba, őbele azonban senki sem szerelmes. Mindenütt megvan, de sehol sem kell.

105 Mindenhez szól, de semmihez sem ért. A hol négyen vannak, ott ő az ötödik. Hézagpótló és universal-galan. Kártyán rendesen veszít s ilyenkor fameuse káromkodik. Egyébiránt majd

ollyan, mint az igazi ember. VI. Vaddisznó. = Irodalmi Brod-
sitzer, úton utfélen fenhangon színházról és irodalomról és ver-
110 sekről és novellákról debattíroz, minden celebritást köszönt,
valamennyivel *incognito per tu* van, s reggeltől estig saját művei-
ről beszél, vagy a másokéiról hoz leereszkedő véleményeket,
megjelent apró műveiben káromolja az iszonyu nyomtatási
hibákat, esküszik: hogy minden jót kihagytak belőle s az utcán
115 is lefog és agyon discurál. Ez a legveszedelmesebb faja minden
vadállatoknak.

IO

Hírlik: miképen Priesznitz, a vízi Bachus, hazánkat és ille-
tőleg fővárosunkat szándékozik rövid idő alatt meglátogatni, és
tán nevezetesebb fürdőintézetinket is?

II

120 Ő nmélt. gr. Széchenyi István graefenbergi utjából vissza-
érkezett.

12

Bátorkodunk minden ügybarátot figyelmeztetni egy a
színház ügyében megjelent igen jeles cikkére Czakó Zsigmond
színiköltőnknek. Elvárjuk az illetők feleletét és fölvilágosítását,
125 s nagyon sajnálnók, ha e minden oldalról motivált és kifejtett
fölvívás is olly sikertelenül hangzanék el, mint saját és laptár-
saink kevésbbé játkozott észrevételei.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 25.]

I

(Nemzeti színház). Legerősebbike jelenlegi közmozgal-
 minknak a nemzeti színház sokoldalról megvitatott ügye, melly-
 ben lapjaink szüntelen élénkebb részt kezdenek venni. Egyik
 felől idején és helyén kívül fölfedett szinfalmögötti titkok, más-
 felől meggyőződésink késleltetett bevallása, egy részről szemé-
 lyességekhez kötött érdekek szava, más részről abstract fogal-
 mak hypothesisai olly remek zavarba hozták ez ügyeket, hogy
 lélek legyen, a ki tájékozni tudja magát bennök. Vádak a közön-
 ség részéről a színészek ellen, vádak a színészek részéről színész-
 társaik ellen, gyanusítások igazgatóság, ügyviselőség és rendező-
 ség eljárásaiban, egyik a másik ellen, egyik a másik helyett,
 egyik a másik miatt, viták, mellyek olly tüzzel folynak, minő
 tisztaságára nézve, aligha vestatüz. És épen jelen helyzetünk az,
 hol az ingerültséget, ha valaha, mostan kell kerülnünk, mert
 nem abstract elvekkel, hanem személyekhez nőtt legkényesb ér-
 dekekkel találkozunk minden nyomon, s hogy illyenkor az ova-
 tosság nem fölösleges, az nyilvánvaló dolog. Részünkről többek
 között, mik kissebb jelentőségűek, kártevő eszmének tartunk
 minden az országos főfelügyelő ellen célzó nyilatkozást. Lehet:
 hogy egy más *haszonbérllő igazgatója* az intézetnek nagyobb
 haszonnal, tán nagyobb ragyogással bírta volna és birná kezelni
 a színház ügyeit, jobban megválogatná az önérdékéhez tanácsos
 teendőket, határozottabb menetet adna minden bel- és kül-
 viszornak, de egyet mindig kifelejtünk a számításból: *szin-
 házunk egyszersmind nemzeti intézet!* mellynek nemcsak a mű-
 vészet, de egy annál magasb eszme is van céljaul kitűzve. Mint
 felelt meg e célnak a mostani országos főfelügyelő? ítélje meg,

ki színházunk nemzetiség tekintetében kifejezett irányát méltó
figyelemmel bírta kísérni. Fogna é egy más, nálánál bármenny-
30 nyivel felelősebb, de kevésbbé szabadelvű igazgató, nem mond-
juk: hogy nálánál jobb, de bárcsak az övéhez hasonló irányban
is haladni? Látnánk é akkor szinpadunkon olly műveket meg-
jelenni, minőknek belső érdeme a szabadelvűség irányában
35 fekszik? Feleljen meg rá, a ki megértette, hogy „Bánk bánt” (és
többeket, miket megneveznünk fölösleges) ki hozta föl szin-
padra?... Nekünk a főfelügyelő ellen semmi panaszunk, ő a
színész urak helyett szerepet nem tanulhat, ő az énekes urak
helyett, ha utaznak, vagy elrekednek, nem énekelhet, ő a reper-
toriumot nem készítheti, ő apró coulissai intriguákat nem csitít-
40 hat, — ő színházunknak csak irányadója, de nem felszerelője.
Minden bajunk ott van, hogy egy személlyel kevesebb a fel-
ügyelőség, mint lennie kellene; hiányzik belőle az igazgató.
Hiányzik az, ki a színháztól független, ahoz semmi magányérdek-
től nem kötve, e fejtetlen-láb oligarchiai demokrátiát legapróbb
45 részleteiben igazgatni bírja; hiányzik az, ki a közönség érdekében
legyen ellenőre a színházügyek menetelének. Bárki lenne is ez
(de színész vagy dramairó semmi esetre se! ez által sok jövődő
gyanusítgatás lenne megelőzve s így elhárítva) mellette azonban
vagy fölötte, mindig ohajtanók teljeshatalmu irányadó fel-
50 ügyelőnek mostani igazgatónak címzett főfelügyelőnk. Ha őt
el kellene vesztenünk, akkor a két rosz közül inkább válasszunk
a könnyebben türhetőt s maradjunk, a mint vagyunk. Egyéb-
iránt a szinfalli titkok leleplezésének nem vagyunk legnagyobb
baráti. Szeretjük ugyan a világosságot, de azért ne gyujtsa fel
55 házát senki: hogy láthassunk nála.

Petőfi Sándor jelenleg érdekes műfordításon dolgozik.
Mme Anaïs Segalás, gyönyörű költői gyöngédséggel irt verseit
teszi át franciából magyarra. E művet, melyet a legihlettebb

60 költészeti női lélek leányához írt, a költői fordító gazdag szel-
leme sugáritól világítva, rövid idő múlva fogja közönségünk él-
delhetni.

3

Egy vidéki ismerősünk minap panaszt emelt előttünk:
hogy a pesti virágárusok olly cifra neveket vágnak némelly
virágmagnak, hogy az ember legalább is üvegházba ülteti s mi
65 kel ki belőle? — Mikor elveti az ember, mind megannyi: Cen-
tauria americana! Convolvulus japonicus! Cynoglossum pur-
pureum! Datura striata! Delphinium consolidum! Linum gran-
diflorum! Lupinus polyphyllus! Amaranthus tricolor! Calliop-
sis speciosa! s bezzeg mikor napfényre jöttek, lett belőlök buza-
70 virág, földönfutóka, medvetalp, maszlag, szarkaláb, lenvirág,
cigánybab, veres paréj és ökörszem s más hasonlatos és szemét-
létérül isméreates gyimgyom, hogy az ember csak úgy csodál-
kozik rajta. Biz úgy van az, mikor az ember csak emlegetni
hallotta a botanikát.

27

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 28.]

I

5 Nem régiben egy vásári bódében egy hasbeszélőt mutogat-
tak, melly is olly tökélyre vitte a hasbeszédet, hogy midőn el-
kezde maga magával solo dialogizálni, a ki be nem volt avatva
a dologba, szinte esküdni mert volna rá, hogy két különböző
személy beszél. Pedig re ipsa csak egy volt. Különbben olvasott
personának látszék e személy. Például mikor illy discursust kez-
dett: (Szájhang) Én jelen voltam Shakspeare keresztelőjén! én

tartottam őt a keresztvizre! Gyomorhang — erősen elváltozva,
 mintha Augsburgból jőne — Igaz, való! Éljen a tutma! (Száj-
 10 hang). Én okos ember vagyok, hanem az egész világ nem okos
 ember, ettem papirost, pergament, kutyabőrt, nádpapirost,
 szalmapapirost, irottat, nyomtatottat, hasamban van a világ
 minden philosophusainak tudománya” (Gyomorhang, melly,
 mintha Lipsiából jőne) úgy van! való! gut gebrüllt! Éljen a
 15 tutma. Éljen! (Szájhang). Én sok nagyurat ismerek. Párizsban a
 Szajna kenyeres pajtásom; ama híres Tower Londonban öreg
 apámmal együtt járt iskolába, Carthagóval három nap utaztam
 együtt a vaskocsin, a Münsterrel Ulmban együtt növekedtem s
 egy asztalnál ebédtem a Dardanellákkal.” (Gyomorhang).
 20 „Mind igaz! Tökéletes valóság. Oh tutma. Legyen a te életed
 hoszszu és dicsőséges és a milly hoszszu, olyan dicsőséges!”
 (Szájhang). „De még az mind semmi, a mi én most vagyok,
 hanem a mi leszek, az lesz ám valami. Megfordítani a nap for-
 25 gását, hogy ezentul Ázsiában leszen Spanyolország; bemutatom:
 hogy nincs hét szín a világon, hanem az egész világ zöld; négy-
 kéz láb járatom az embereket, a kik nekem hisznek és a verebek-
 ből angyalokat csinálók; megmászom a felhőket és a csillagok-
 nak kiverem a szemeiket; bemutatom: hogy az *embernek enni*
 30 *inni és aluni vétek* stb. (Gyomorhang maga magát megcsodál-
 va) oh nagy tutma, nagy az én bámulásom tefölötted, te óriás
 vagy, legalább lehetnél, te vagy *Theophrastus* Paracelsus (Száj-
 hang, szerény, de önérzettel teljes vonakodással). Nem, nem
 barátom, az én még nem vagyok, ne is mondd: hogy az
 35 vagyok, mert még valaki irigykedni talál rám, *én csak én vagyok*
 és senki más, mint a világ universal reformatora, köszönöm,
 hogy megdicsértél”. . . . Ottilia (ájultan földre rogyik). — Pem-
 brok (iszony kiáltásával karjaiban felfogja). — Hermione
 (gúnyos mosollyal nézi a csoportozatot, — van oka rá) — (A
 függöny legördül; a közönség füttyöl és trombitál, kivevén
 40 azokat, a kik jó eleve megszöktek) — (Gyomorhang). Éljen a
 nagy Shakspearenak kétszerakkora keresztapja! —

Megjelent e napokban „der Zitgeist” humoristicus lap. Szerkeszti Heller Izidór, képesíti Beck Vili. Ajánljuk ez utóbbi úrnak figyelmébe Lavater illusztrált physiognomikáját, melyben minden indulatvonása az emberi arcnak igen talált utmutatással van felfoghatóvá téve, — mostani képeinek mimikájából sehogy sem lehet kivenni a textus értelmét, míg a „Fliegende Blätter”ben a kép magyarázza a szöveget; mi a fő előny illy Charivari féle lapnál.

3

Lauka Gusztáv „kis és nagyvárosi Carricaturák” cím alatt két kötet novellát ad ki, melyeket, mint eleven körrajzait a társas élet legvigabb és legszomorubb fényképeinek, a lapokban megjelent mutatóványaiban is kedvesen fogadott olvasó közönségünk.

4

Egy fiatal barátunk napokban uj tigrisre tevén szert, miután azt nagy nehezen beleprézselé a soványabb eldődrül maradott libériába s megoktatá ezentuli teendőinek napi folyamatáról, küldé a legényt a postára, megtudakozandót: nem jött é valószínű urának levele vagy ujsága vidékről? néhány perc mulva viszszejön a legény s azt feleli: nem jött. Gyanúsnak látszék azonban barátunk előtt e sülthal-physiognomia s vallatá a szolgát: „mondottad é nevemet?” — „Mondtam bíz én a nevét tekintetes uram, de azt felelte nincsen.” — „Hát kitől kérdezted?” — „Hát tekintetes uram, a silbaktól.”

5

Szép tehetségű és valódi előkészületekkel bíró leendő alkarnagyunkat, Kojanicz Gyulát Havi igyekszik külföldre utazandó énekkara számára igen kedvező föltételek alatt meg-

nyerni. Hiszszük azonban, hogy a fiatal művész, kire jelen
helyzetünkben annyi szüksége van színházunknak, nem
70 fogja fővárosi közönségünket működései élvétől megfosztani
a nemzeti színháznál leendő helyzete, ha annyi ragyogást nem
is, de mindenesetre biztosabb álláspontot ígérhetvén.

28

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 1.]

I

Mult szombaton került színpadra „a Kézműves” népszín-
mű 3 szakaszban írta Vahot Imre. Az első felvonás kedvesen lőn
fogadva, szerző neve feltapsoltatott, a második már lankadtab-
ban hatott a közönségre, a harmadik plane hervadtan. Mi mind
5 e mellett is olyannak hiszszük e darabot, melly a vasárnapok
közönsége előtt fenmaradhat a deszkákon. Iránya, szelleme vég-
tül végig becsületes, buzditó, jóakaratu, csakhogy szerző tul-
buzgósága dicséretes hevében nem az igazi orvossághoz nyult
s enyhítő helyett hevítőt adott a gyógyítandó ügynék. Mint
10 irányából kivethettük, a nép érdeke lett volna e színműben fel-
markolandó; annak bemutatása lett volna a cél, hogy a kéz-
műves osztály hazánkban mennyi előítélet által nyomatik (mint
mindenütt a kerek földön) hogy ez osztály mennyire nyomva
van a középrend fitymálása, lenézése által, s miután e rendnek is
15 vannak miveltjei, derék jóérzelmű emberei, e lenézés által milly
méltatlanság követtetik el rajta; legvégre: hogy a mint a józan
észt, a becsületességről nemesb fogalmakat nem zárja ki e nép-
osztály, úgy abban és az által a valódi boldogság is föltalálható.
S e cél nagyon szép, de e mű aligha leendő eszköze e cél meg-

20 közelitésének. A darab hősenek, az asztalos legénynek jellemében nemcsak hogy a népbaráti vonásoknak hire sincsen, de az valóban olly tyrannisáló mesterlegény a maga nemében, hogy ollyanabb sem kell, ki mingyárt fűrészt fog az embernek, mi-
 25 helyt ellene mer szólani s csak úgy szórja ki házából (sőt plane más házából) a sok keze ügyébe akadt bárót, grófot és mandarint gallérjánál fogva, lepszkol pedig minden rendű és rangu állapotot a rőfös kereskedőktől fogva a váltóügyvédekig és dramairókig minden irgalom nélkül, legvégül pedig ennyi érdemeiért, melyek közt legragyogóbb az, hogy egy nagybátyjának gyermekét a vízből kifogja, szerző által azzal jutalmaztatik meg, hogy *via facti* nemes ember lesz belőle! S e szerint, a helyett, hogy benne az egész osztálynak szolgáltatott volna a költő kívánt igazságot, fejébe nyomta a nemesi kiváltságok süvegét s ez által emancipálta *egy magát* a hőst a méltatlanságokkal terhelt
 30 osztály vulgusából, ott hagyván az egészet, a hol az előtt volt, mert hisz nem lehetett minden kézművesnek olly armalista rokona, kinek fiát a vízből kifoghassa, s ekép megnemesülván az igazi *praedicatumos nemes* a boldogság ypsilonos dicsőségébe helyezkedjék. . . Sajátsága még e műnek: hogy benne a darab
 40 hősen kívül egy becsületes és okos ember sincsen, sőt többek közt egy *diplomaticus fiscalis publice* zsebkendőket lop. Bocsásson meg tisztelt barátunk, még ennyire nem jutottunk. Zsebkendőket, *fi donc. . . praetor non curat minima*. Egyéb-
 45 iránt e mű sok helyütt igen dicséretes tűzzel van írva, kinek nem tetszik, irjon nála jobbat. Azonban színészeink jobban is játszhattak volna, — a kinek nem tetszik, játszóknak különben náluk; — mindazáltal a dalok és zeneművek erősebben is be lehettek volna tanulva — a kinek nem tetszik, énekeljen és furuglyázzon szebben.

50 Vasárnap adta a hangászegylet hangversenyét a nemzeti színházban. Az előadott darabok köztetszést vittak ki, főleg

Reina úr erős mély hangja. Mint halljuk, Reina három évre szerződve is van nemzeti színházunk számára.

3

Nagyhét alatt a színház zárva lesz.

4

55 Valami magneticus álmjáró azt jövendőlte: hogy a szolnoki vasútvonal ez évben meg fog nyitni. Így rontják aztán a magnetismus hitelét.

5

S minthogy már benne vagyunk a jövendőmondásban, tehát jövendöljünk annak módja szerint. Különben is azt tudni, 60 a mi már megtörtént, semmi mesterség, hanem azt tudni, a mi még meg nem esett, ez a tudomány. Ha, teljesedik jó; ha nem teljesedik, nem tehetünk róla: — 1. Jövő télen a lánchidon a gyalogjárda készen lesz. Ezt ugyanazon hiteles kufőkből tudjuk, mellyekből a Spiegel egykor azt értette: hogy a lánchídnak 65 ötödik lába fog növekedni. 2. A noththeater mához esztendőre nem lesz készen, — ha készen lesz, az ő jó szerencséje. 3. A járdafoglaló kávéház-padokat az idén ismét el fogják tiltani, azok pedig, mint a féle öntudattal nem bíró tárgyak, ismét nem fognak szót fogadni. 4. Az ujvilágutcát ki fogják kövezni el- 70 annyira: hogy ha eddig gyalog nem lehetett, ezentul majd kocsival sem lehet rajta járni. 5. Fáklyászene az idén csak egy lesz, azt sem tudni még: hogy hol, mikor és kinek? ellenben macskazenék, mint privátélvezetek, gyakrabban fordulandnak elő. 6. Az ellenzéki kör a gyűlde szomszédságában fog szállásoz- 75 ni. Les extrémés se touchent. — 7. A nemzeti színházban egész nyáron át mindig dramák fognak adatni, bemutatásaul annak,

80 hogy a dramának nincsen közönsége. 8. Husvét utáni szombaton a váci műkedvelők egy új eredeti vigjátékot fognak előadni, mellynek *szerzendő szerzője* F. I. Jótékony cél. 9. A Trattner-Károlyi házát még egy emelettel megmagasztalják. 10. Augusztusi vásárra nagyszerű bukások fognak bekövetkezni, hitelezők és ügyvédek vakarandják fejeiket, kiki a magáét. 11. E jövődömondásokat folytatni fogjuk.

6

85 *Bajza József* jeles történetirónk Világtörténetének VII. füzeté is megjelent, mellyben az ős Róma eseményei rajzoltatnak avatott tollal. Az olvasó közönség e közhasznu s érdekű füzetekben valódi classikai művel ismérkedhetik meg.

29

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 3.]

I

Tisztelt jóakarónk a Budapesti Híradó hírharangozója megpirongat bennünket azon állításunkért, hogy mi Bánk bán színpadra hozatalát gróf Ráday érdemei közé számítjuk, mondván: hogy azt *a conservatívek is magasztalták*, minélfogva nem mulaszthatjuk el, hogy meg ne köszönjük az említett lap szerkesztőségének e pontra tett azon nyilatkozatát: miszerint bevallja: hogy *ők biz azt soha sem magasztalták*. . . . Boldogságos paradicsom! Ha még azt is higgadt észnek lehet nevezni, midőn egy annyi tökélylyel felruházott költői művet is eléggé elfogultak vagyunk csupán politikai iránya miatt *nem magasztalni* s ezt közönség szeme láttára bevallani? Csak az a szerencse: hogy az irodalomban a pártokat nagyon könnyű felismerni.

15 Mult hétfőn egész váratlanul eső esett s pedig gyönyörű-
 séges. Nem említem az utcán ujkalapféltő arcok aggodalmas
 rémülését, Istentől váró millió szegénynek volt ezen kis esőcske
 jubilaum, arany-eső volt ez, melly által a gabonauzsorások
 lakatra vert zsebéből aranyok hullottak ki nagy mennyiség-
 20 ben. — Minthogy azon órában két gabonakupec rögtön meg-
 tette testamentomát és lefeküdt és meghalt — s ez authentice
 igaz és nem tréfa. Az egyiknek 90 ezer mérő tisztabuzája volt
 egy halomragyüjtve, mellyet mult télen 50 pct nyereséggel el-
 adhatott volna, most pedig el fog adatni tán 25 pct. veszteség-
 gel, azt is a más világon.

3

25 Mult kedden délután tartattak a héber iskolai közvizs-
 gálatok.

4

Csütörtökön adta Seymour Shiff zongorarögtönző a kis
 redoutteremben hangversenyét. A közönség nagy része által
 kedvesen fogadtatott.

5

30 Minap délben két uri ember egy városi rendőr kíséretében
 egy nagykereskedő boltját felnyitván abban egész maga kényel-
 mével kezde gazdálkodni; azonban váratlanul jött az igazi
 gazda, kinnek megérkeztére a két jó ur és a rendőr célszerűen
 megfutamodott s így sült ki, hogy mind a három ejusdem
 farinae, egyik is olyan tolvaj volt mint a másik, a harmadik
 35 pedig, ki szintolylan volt, mint az egyik, nagyobb biztosság
 okáért öltözködék városi rendőr egyenruhájába.

40 Mult héten temették a színésznestort, Láng Ádámot, őshívét a magyar Thaliának, miután élt vala sok jó és rossz napot, miképen élni fogunk mi is holtunk napjáig sok rossz napot és sok rossz éjszakát, de annál kevesebb jó napot és annál több rossz éjszakát.

45 Schedel Ferenc ur legközelebb magyar Anthológiát szándékozik kiadni, szerkesztendő az eddig működött jeles magyar írók kitünőbb művirágaiból, egyszersmind mintegy 200 író rövid életrajzával, melly műre előleg is figyelmeztetjük az irodalom minden rendű és színezetű kedvelőit.

50 Kedden viradatra a Rókus-kórházban déli 12-től 6-ig negyvenhét beteg gyógyult meg örökre! A rendes halottszám naponként 20—30. Nyomor, nélkülözések és betegségek szép aratást szereznek a halál országának. — Minap egy uri beteget egy kád francia pezsgőbe fürösztöttek meg. Egyébiránt az is meghalt.

55 Épen most vesszük hírét, hogy a Szamos jégpáncélját leöltvén olly irtóztató árdühhel rontott két patmellékire, hogy Szatmár-Németi sz. kir. város nagy fahidjának mintegy harmadát özszerombolta, kétharmadát pedig elsodorván Óvári és Vetés közt telepítette le. Szatmárváros, Szamos-, Dob, Fejér-Gyarmat, Dara stb. helység védtöltéseik nagyobb része szétromboltatása mellett usznak stb. S mind e mellett noha mult 60 évi decemberi gyűlésében Szatmármegye folyóira vízármontesítést szabályozást akart s az országos közlekedés központi bizottsága elnökét, mint a tiszavölgyi s ebbe ömlő mellékfolya-

65 mok társulati kir. biztosát Széchenyi István gróf ő kegyelmes-
ségét az e tárgyú munkálatok megkezdhetése s így ez által in-
ségeskedő lakosain is segíthetés végett a szabályozási pénzalap-
ból segélykölcst kért s a tiszavölgyi társulat központi válas-
tottsága 50 ezer pengőnek e célra előlegeztetését el is határozá
s az illető rdekkal ezt hivatalosan tudatá; mégis Szatmárnak
e kért s megajánlott mennyiség f. eszt. martiusi gyűlésében már
70 nem kellett, mintha egyszerre valami varázsvessző által árviz-
mentessé s ez iszonyú szűk időben, valami rendkívüli csuda által
téljével és mézzel folyó Kanaánná vált volna e megyének Szamos,
Kraszna, Túr, Homoród által annyiszor ostromoztatott vidéke!
Ezen meglepő következetességet is illy anyagi közhasznú ügy-
75 ben egyedül politikai pártviszállynak tulajdoníthatni köztudo-
más szerint.

30

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 8.]

I

Gyönyörű eszme a keresztyén vallásban e két egymásra
következő ünnep: nagypéntek és husvét. Egyik a keresztre-
feszítés, másik az életretámadás ünnepe. Egyik a könyhullató
keservnek, másik a dicsőült örömnnek emléknapja s egymáshoz
5 mégis *mindkettő* olly közel. Bár illy közel volna honunk annyi
keresztrefeszített jó ügyének föltámadása is!

2

Mart. 3-én este pompás holdfogyatkozás volt. Fen az égen
két álló óráig; len az emberek zsebei és fejeiben valamivel
hoszszabb időig tapasztalható. Jövő october kilencedikén pedig

10 sokan gyűrűs napfogyatkozást akarnak látni. — Hagyják
abban. . . . Ismerik már az ilyen *gyűrűsfogyatkozásokat* a zálog-
házak is.

3

Tegnapelőtt éjjel a váci utcában egy rejtelmesen ösz-
szehajtogatott papirost találtak, mellynek egyik oldalára semmi
15 sem volt írva, másik oldala pedig üres volt. Írástudók és meteo-
romanták több országnak finansialis állapotját vélik e papiroson
láthatni.

4

Nemrégiben igen szép csődpernek hallottuk hírét, hol a
bejegyzett követelések összege csak 180,000, mondd: száz-
20 nyolcvanezer forint! míg az adósságokat fedezendő tömeg: há-
rom pár lackirozott topány és két tavalyi kalap, — egyik fehér,
a másik fekete, és huszonkilenc (29 = XXIX) pomádés sze-
lence! — Egyéb semmi.

5

Különös eset fordult elő nem régiben, melly még idestova
25 jogkérdéssé válhatik. Egy úri embernek azon elővigyázatlan
szokása volt, hogy téli ablaka közé palackokat szokott rakni,
tele jóféle tokaji és ruszti másolásokkal („kitörésekkel” mint H*
úr fordítaná) mellyeket valamelly gonosz csont, vulgo diák,
megsejdtítván, nem hagyott magának addig békét, míg az emlí-
30 tett ablakot mególmatlanítván, néhányat az ellenállhatlan csal-
italok közül magával nem vitt, mit is hogy vigan elköltött, az
váljék egészségére. Az úri ember nagyszerű phlegmával ismét
kipótlá a hiányzó palackokat, mit a díszes látogató méltó felhi-
vásnak vevén, következő éjjel ismét kivette azokból az úrbéri
35 adót. Harmadik éjjel ismét. Negyedik éjjel azonban egyetlen
egy palackot talált a dézma alá vett helyen. Hogyne érzett volna

teljes jogot ezen közveszélyre kitett res nulliusnak pártfogójává lenni? ezt is elvitte. S még azon éjjel több jókedvű bajtársinak közremunkálásával e kedvderítő találványnak becsülettel nyakára is hágott. E bajtársak közül három a rájuk viradó reggel meghalt. . . . A bor közé erős adag patkányméreg volt keverve, melly által a boszantott tulajdonos a tolvajon boszúját akarta állani. . . . Az már most a kérdés: ki érdemelte meg a halált? Az é, ki a mérget a borba keverte, vagy az, ki elcsente? vagy pedig azok, kik megitták? Ez utóbbiak mindenesetre részesültek benne. . . . Egyébiránt még sub judice lis est s vannak, kik a tulajdonos malitiosus voltát vádolják leginkább.

6

Halljuk: miszerint nemzeti színházunk fő felügyelősége t. Bajza József urat szállította fel az igazgatói hivatal elvállalása iránt. Ez örvendetes. — Kivánatos marad azonban: hogy ez ajánlást a felszólítottra nézve *elfogadhatóvá is tegye a felügyelőség, melly ügyben, mint előrelátható, a leendő hatáskör föltételei* leendnek az elhatározó körülmény. . . . Remélljük minden mellékérdek félretételét mind két részről.

7

Mekkora becse van mai világban a könyveknek! Egy bizonyos árverés alkalmakor egy tisztos szekrénynek kellett vala eladatni, mellyet is egy (hasonlóképen bizonyos) vevő becsüárban, ugymint 10 igazi forintban már már kész volt megtartani, midőn véletlenül kisült: hogy azon szekrényben ráadásul még könyvek is vannak, mellyektől a jámbor bonae fidei árverő úgy megijedt, hogy ez időtől fogva sem 10 forintért sem ingyen nem kelle a kérdéses castrum doloris neki.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 11.]

I

Egy nagyjóvoltu irodalombarát nem régiben igen jóra-
keresetmóddal tanított bennünket megismérkedni, ugyanis eő
kegyének kedvenc foglalatossága: nyakába öltetni a világot s
várostól városra járván, minden fegyvertelen embert, kit oroz-
5 va, kit szemtől szemben megtámadni s hordván magával mint-
egy huszonöt előfizetési ívet azoknak ha egyikére nem, a mási-
kára statarialiter és brachium utján aláíratni, mi ha nem sikerül-
ne, akkor boszúból saját fércműveinek kiadványaival ajándé-
10 kozni meg a megközelíthetetlen, mi is természetesen viszon-
ajándékot húz maga után. Azok csak jól járnak, kik így egyre
vagy másra előfizetnek, ők százszor boldogok, mert soha sem
foggják látni a kérdéses könyveket: de bezzeg a kik kész könyve-
ket kapnak! azok semmiképen ki nem kerülík a halálos melan-
choliát és az élet gyilkos megunását; ha ugyan rossz fátumok
15 ama könyvek elolvasására vezérli szegény fejeiket.

2

Minap korán reggel egy fiatal barátunknak, ki régóta
betegesen fekszik, különös reggeli látogatója akadt. Kopognak
ajtáján, az felnyílik, felnyílnak az ő szemei is az álomból s ím
egy feketére festett koporsó nyúlik be az ajtón, roppant fehér
20 koponyák festve oldalára. A bámuló ifjunak eként mutatá be a
hivatlan vendéget a cipelő ember: „Itt van a koporsó.” — „Kö-
szönöm alássan, de nem szoktam vele élni!” kiáltott az iszonyu
omentől hanyatt rémülő ifju ur. — A cipelő ember ekkor vevé
25 észre, hogy az ajtót eltévesztette s nem az igazinak hozta a
koporsót.

Komárommegyében Almáson husvét hetében a helybeli kőfaragó mestert saját veje pisztollyal keresztül lőtte s e vértett után önmagát három egymásután tett lövéssel fosztotta meg életétől. Hogy az illetők tulságos sajnálkozását mérsékeljük, tudtul adjuk, mikép ama kőfaragómester egyszersmind pesti háziur.

P. városban nemrég kénégennyel tétetvén kísérletek egy zsugorodott lábu szabólegény vétetett operatió alá. Iszonyuan hozzá volt varrva a lélek; alig lehetett kivenni belőle; végre nagynchezen sikerült a műtét. Lábát ugyan szerencsésen elvágták; hanem a szabólegény maga meghalt. . . . De azért a lábát szerencsésen elvágták.

Sz-n nemrégiben egy kétfejű csibét mutogattak. Ez luxus egy csibétől, pedig azért épen nem divat. Nálunk meg embereket mutogatnak fej nélkül és szarvakkal. És ez nem luxus, hanem azért divat.

Pestnek egyik „minorum gentium” vendéglőjében monstrosus nyulak szoktak a szőnyegre (tulajdonképen az abroszra) kerülni, vagyon azoknak tudniillik félrófnyi hosszúságu farkok. Nálunk az ilyen nyulakat macskáknak szokták nevezni.

Jön a tavasz. E napokban már fecskéket is láttunk. Oh boldog fecskék! Sem országtok sem hazátok nektek. Semmi

50 bajotok a megyei rendszerrel és a centralisatióval. A hol meg-
fáztok, odább álltok onnét, s a hol nincs többé mit enni, szeditek
a sátorfát s repültök más országba, melly tücskökben és legyek-
ben gazdagabb és sem constitutio, sem ősi szilvafák emléke nem
dagsztja kebleiteket, oh boldog fecskék!

8

55 Pótlékul Szatmárbul még arrul tudósittatunk, hogy a
csengeri hidat is elsodrotta Szamos jege és árja, pedig alig mult
hat éve, hogy ujdonan építtette a ns megye. Mind a szatmár-
városi mind a csengeri, óriás facölöpökön állott s úgylátszik,
míg ives vagy boltozatos hidra nem teendnek szert valódi szak-
értő által az illetők — és Szamosukat kellőleg nem fékezendik,
addig tartósságra nem is számíthat hidjára nézve sem a ns megye
60 sem Szatmár város.

9

Hatalmas vendég van városunkban! — Hatalmas úr. — Ki-
nek nevét mindenki mélységes tisztelettel bocsátja ki ajkain, s
hatalmát nincsen, ki merné tagadni, vagy pedig parancsait tel-
jesíteni késnék. Ki ítéletet hoz, egyenlőt a paloták és a gunyhók
65 lakóira s kinek ítélőszékétől nincs fölebb hivatkozás. Nem
készültek diadalivek számára, midőn közénk bocsátkozék, nem
mentünk elé üdvözlő szavalatokkal. Szomorú fáklýászene,
szomorú harangszó, könyező szemek, fekete ruhák az ő udvari
pompája. Ki volna e szomorú fejedelem más, mint a *halál*?
70 Napról napra fenyegetőbb arcot kezd öltetni a kivált kórhá-
zainkban elhatalmazott typhus. Nem merjük a naponként meg-
halálozottak számát kitenni. Semmi rang, semmi életkor nem
tesz előtte különbséget. A halál nem tanulta a Corpus jurist, nem
ismeri a kiváltságokat. Incognito jár mindenhova, gyermekek,
75 férfiak és nők, rongyosak és selyemben járók, ügyvédek és

üstfoltozók, szolgabírák és fűszerszámosak, katonaurak és magok legközelebb ismerősei az orvosok, egyaránt megtizedeltetnek akarattjára. A halál népszerű fejedelem; — neki eléggé magas torony, eléggé mély börtön, honnan emberét
80 elő ne hozza. E napokban temettetének el Halász O. Pestmegye szolgabírája, Várady István hírneves ügyvéd, Piskovich J. a Rókus-kórház igazgatója, halva fekszik Vahot Imrének egyetlen kedv. figyermeké, mindenütt ijeszti a halottak az élőket. Némellyek azzal vigasztalnak bennünket: hogy ez semmi egyéb
85 mint közönséges forróház. Annyi bizonyos: hogy e hosszuzkezü, de rövid eljárású úrral tréfálni nem tanácsos. Akár félünk tőle, akár nem, akár dicsérjük, akár kérleljük, akár szépek vagyunk, akár nem: egy a fizetés, hatláb hosszú gödör: az utca kövén megdicsőülő napszámosnak úgy, mint az emeletes
90 ház urának, ki őt udvarából kidobatta. A halál a communismus superlativusa, a jogegyenlőség utopiája. . . Tul rajta mind egyformán alusznak, — mind egyformán megelégszünk sorsunkkal, s nem panaszkodunk szomszédink ellen. . . Hanem azért csak még is jobb ide át lennünk.

10

95 Nagy zajt ütött (a hol ütött) e napokban vitézlett és elvándorolt ifj. Szabó Pálnak valahonnét tengeren tulról írt (vagyis nyomtatott s már jó ideje hozzánk is megérkezett) levele, mellyben ünnepélyesen bevallja a nemzet előtt vétkeit s kéri a bocsánatot. Sok szép poeticus phrasis jön e levél folytán
100 elő, ha Szabó Pál költői pályára szánta volna magát, tán több sikerrel járhatandott, mint a kereskedelmin. Hibáit e vallomás sok bizonyára nem teszik jóvá. Irja hogy több kárt is tehetett volna a nemzetnek, mint a mennyit tett, miért is részünkről köszönetet mondunk neki, hogy többet nem tett. Mondott
105 szép szavai a megtörtént cselekedeteket helyre nem hozhatják, ezeket csak tett felejtetheti el. Szép ígéreteire nem akarunk

Catói grimaszokat vágni, hanem közönyösen elvárjuk azokat,
 a nélkül: hogy számítnánk rájuk vagy kigunyolnók azokat.
 110 Gyűlöletünk nincsen ellene, jó atyja áldozatai adósa üldöző
 kezét kiengesztelék, de neve halva van e honra nézve, ha újra
 föl akarja támasztani azt, legyen férfi és ne sírjon és ne essék
 kétségbe, és ne emlegesse bűnbánatát, hanem legyen erős és
 kezdje újra az életet; ember dolga elesni, férfi dolga fölkelni s el-
 viselni a büntetést s jóvá tenni annak okait. A nemzet nincs
 115 azon állapotban, hogy amnestiákat osztogathasson, egyébiránt
 képzelheti: hogy nem nyúzzák meg. Azon mesék, miknél-
 fogva tettei motivumát egy undokul elárult nőben akarja
 velünk feltaláltatni, szomorúk is, nevetségesek is, s illy férfiat-
 lan, pehelyszakállú siránk vallomások a leggyávább abron-jelle-
 120 met rajzolják neve mellé.

32

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 15.]

I

(Néhány igénytelen, de egyenes szó mélyen tisztelt fővárosi
 magyar közönségünkhöz.) Mélyen tisztelt fővárosi magyar közön-
 5 ség! — Tudva van a mélyen tisztelt fővárosi magyar közönség
 előtt, mikép a szépművészet magától nem terem, mint példának
 okáért a szarvas gomba és a criticus nem is virágzik magától,
 mint virágzik példának okáért a krumpli közhasznu növénye
 és a csizmadia-mesterség közhasznu tudománya, nem terem és
 nem virágzik pedig kiváltképen magyar Kanahánunkban,
 (mellyen kívül nincsen élet!) holott pedig a nyirfalétól a vad-
 10 móríg és a sóskától a sulyomig (vizigesztenyégig) annyi külön-

különféle élvezetre méltó dolog és füvek és madártojások kel-
nek, virágoznak és gyümölcsöznek Isten kegyelméből s maguk
jószántából az emberi szívek nagy örvendésére. Az is tudva
15 vagyon pedig a mélyen tisztelt fővárosi magyar közönség
előtt, hogy e mindennek fölött kényeske növénynek, a szép-
művészetnek töveit Béla király óta nem igen kapálgattuk,
nem is öntözgettük (az ez előttiokról hallgat a krónika, leg-
alább Anonymus semmit sem szól e tárgyról!) Alig van tiz
éve: hogy a színművészet e vad clima alatt állandó gyökeret
20 verhetett; — hányszor vette meg a részvétlenség hidege! hány-
szor rágta meg töveit a viszsza vonások férgé! hányszor verte
meg ifju hajtásit az irigy kritika ragyája ez idő alatt!? Isten
csodája: hogy ekkorára megnőtt. Mi tehát, ugymint a mélyen
tisztelt fővárosi magyar közönség, minthogy e kényes virá-
25 gocskát sem nem ültettük, sem nem ápoltuk, joggal kívánjuk
tőle, hogy nemcsak virágokat hozzon, hanem még narancsokat
is teremjen, akkorákat mint egy kamocsai vagy hevesi dinnye,
mit ha nem akar tenni, kaszát, kapát neki! kigyógyítjuk a
világból. S ez egyben igazunk van; mi nem hittuk sem a
30 kötéltáncolókat, sem a poétákat, sem a hárfásokat, sem a színé-
szeket az országba, ha már itt vannak, ám ők lássák: hogy meg
ne dobáljuk őket. A mi dramairónk legyen Shakspeare, a mi
színészünk legyen Garrick, a mi decoratióink legyenek arany-
ból, bársonyból, de mi ugyan egy petákat sem adunk ingyen
35 sőt még fütyölünk is: hogyha megharagszunk. S erre is azt
mondjuk: hogy tökéletesen igazunk van. Más nép századok óta
költ a művészetre, mégis válogat benne, miért ne finnyáskod-
hatnánk mi? . . . Ez állítás nem olly képtelenség, mint a mily-
lyennek látszik, amazok elismerték, hogy szükségök van rá s
40 ennél fogva kimélni tartoznak azt, mi nem hittuk ide; ha ide
tolakodott, köszönje meg, hogy ajtót nem mutatunk neki. Ez
világos. Nekünk jogunk van kritizálni, haragudni, piszszegni,
fütyölni és színházba nem menni, e jog minden emberrel vele
született, s ezt senki tőlünk el nem disputálhatja. — — — Fordit-

45 sunk már most a másik lapra. Nincs olly szigorú bírása magyar műveknek, mint a magyar közönség maga. Semmi hibát el nem enged ez, hanem jubilál, ha érdemet kivivott művésze vagy költője olly botlására akadhat, mellyért azt lerángathatja onnét, hová felemelkedni nem segítette (minden állításomra légióit hozhatom elő a példáknak) s mikor aztán elibe terem bármi 50 külföldi silányság, azelőtt leveszi süvegét, vagy legroszabb esetben kegyesen meghajolva hallgat és tűr. Avagy volt é eset rá valaha, hogy magyar közönség külföldi mű iránti magas nemtetszését bármi uton módon nyilvánította volna? (ide nem illő levén azon eset, midőn egyszer Shakspeare Othellóját ki- 55 fűtyölte) volt é rá eset: hogy külföldi mű olly fájdalmas esésre jutott volna, akár alacsony iránya, akár szerkezeti élhetyűsége, akár költői sivársága miatt, minőben részesült egy némelly magyar mű egyetlen félreértett ironia miatt, mellynek legnagyobb 60 vétké az lehetett: hogy pályadíjt nyert magánál gyengébbek fölött? Mert a közönség filléreit mérte egyik markában, másokban a mű becsét. S maga az időszakai sajtó soha sem iparkodott ezen segíteni, sőt ha okait kellene fürkészniünk e viszszás állapotnak, a kereséssel igen közel találánánk hozzá járni. Magyar 65 művek ellenében mindig megtalálta az ingerültség hangját, külföldi művek ellenében hallgatott, vagy mentegetőzött. — Legközelebb napokban egy honi s egy külföldi mű került szemünk elé, költői becsökre nézve körülbelül megközelitik egymást. A honit a közönség intelligens részéről pizszegés követte, 70 a külföldi megtapsoltatott, amabban kézzel fogható volt a jóakarát, s ezért boszankodánk rá, emebben vastag az üdvtelen irányzat s örültünk neki. Amott haragudtunk érte és megróttuk: hogy a költő ügyvéddel kezkenőt lopat, itt örültünk neki: hogy az író politikai pártainkat pellengérre állítja, egyiket egy 75 ravasz semmiházi gazfickó képében, másikat egy bufti korpafejű parlagi bivalybornyú alakjában. Tetszett, mert nem közölünk való írta. Mindazon undok, alaptalan ferde elmebicsaklás, mikkel e mű tarkára fércelve és feltulipánózva volt, s miknek

80 tizedrészeért magyar írók megköveztünk volna, tapsra talált,
mert nem közölünk való irta. Az időszaki bírálatok szárazon
megelmékedték a dolgot, még rosszálásaik is olly hangon van-
nak elmondva: hogy szegény magyar művek dicséretnek is el-
fogadhatnák. . . . Honnét ez elfogultság? Honnét e kétségbe-
85 esett öngyilkolási mania? . . . Ugyanazon közönség, melly a
saját kebléből felmerülőkre olly irgalmatlanul ki tudja mon-
dani az anathemát, hogyan türhet el minden habarékot szellemi
vendégségei asztalán, mit néhány hitelvesztett külföldi lap
fizetett dicsőítése cukrával felcsicsomáz? Ha ott állnánk a nép-
műveltségben, a hol nem állunk, azt mondanám rá: mind ennek
90 oka az izlésfinomság; — de nem az. — Legközelebb lesz szeren-
csém egy rövidke cikket írni „a titkos dramaírókról” ott majd
megmondom: hogy micsoda.

2

Hire van: miszerint ezentul hetenként kétszer, délután hat
órákor is fognak indulni gőzösök Pestről fölfelé, az út azon
95 részét, mellyen minden veszély nélkül járhatni, éjjel hagyván
hátra, s ekép minden megpihenés nélkül másnap délre Bécsig
juthatván, mi eddig rendes járása mellett a gőzösöknek a
közönségre nézve igen kedvező könnyebbség leendne.

3

100 Alig volt még könyvnek olly gyors kelete, mint Petőfi
nemrég kijött őszzes verseinek. Alig egy hónap alatt a második
kiadásnak több mint fele kelt el. A kiadó könyvtáros Emich
Gusztáv még ez év folytán ujabb kiadást szándékozik e műnek
közönség elé juttatni.

105 A pápai és komáromi iskolavíták tehát végkép be vannak
 fejezve, az évek óta kérdésben forgott egyházkerületi főiskola
 legfelsőbb k. leirat következtében in statu quo, azaz *Pápán*
maradásra ítéltetvén, melly örvendetes leirat az érdeklött város
 templomaiban Husvét ünnepén, solennis „Te Deum laudamus”
 110 mellett ki is hirdettetett, s mellyről mi is ezennel sietünk a nagy-
 fontosságu ügynek minden rendü és rangu érdekelteit mind
 közönségesen értesíteni.

5

A pestváci műkedvelők jövő vasárnap adandják Friebeisz
 István még eddig meg nem keresztelt szinművét — jótékony
 célra.

6

115 A megdicsőült nádor halálaért gyász szertartólagos ideje
 lejárván a gyászlobogó e héten városházunk tornyáról lehuza-
 tott.

7

120 Mult hétfőn tartotta az iparos rajztanoda jótékony célú s
 valódi magyar szellemü táncvigalmát a redout-teremben,
 tiszta jövedelem volt e vigalomból 56 pft s néhány kr.

8

Egykori kassai elsőrendü énekesnő az alt és sopran hangu
 Toperczerné jelenleg városunkban van; — a nemzeti színház
 jelenleg másod énekesnő nélkül maradt: figyelmeztetjük a
 rendezőseget a „fiat applicatio”ra.

125 Mult naplónkba ismét gyönyörű sajtóhiba vette be magát. E helyett: „az igazság üldöző kezeit kiengesztelék” ez nyomatott „az adósai üldöző kezeit kiengesztelék” Még majd akadna olyan, a ki elhinné: hogy itt a fővárosban az „adósok” is üldözik az embert. Ha már még is „hitelezőket” nyomtak
 130 volna oda, csak elnézhetőbb lenne, de az adósok bizony nem igen üldöznek senkit.

33

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 18.]

(Titkos dramairók). Dicsőség és mákoskalács, holdsugár és fekete kávé, pegasus és üveges hintó! — A kik utólérték, a saraglyát fogják, a kik elmaradtak, torokszakadva kiabálják a kocsisnak (ugymint a kritikának) „*haut's hintri!*” — — A nélkül, hogy valami nagyszerű lelkiüsméretlenséget követnénk el, bátran föltehetjük: hogy fővárosi közönségünknek egy hatodrésze titkos dramairó. Nem mondtunk sokat: — csak egy *hatod* része az. Ha valaki nem reszel utána járni, könnyen kiszámíthatja, miképen a dramabíráló választvány évenként 100 usque 120 dramacsecsemőt gyilkol meg bölcsőjében és pólyaruháiban, mellyek közül ugyan néha kettőt hármat is szült egy és ugyanazon apa, de viszont másokat két három apa hívott fel egyesült erővel e szomorú létre, mi az arányt akép üti helyre: mikép föl-
 15 tehetni, hogy e szerint három esztendő alatt 300—360 érzékeny drámanemző *szívsohajból* szakadt ártatlan magzat védhetlenül kiontott vére kiált fel a villámterhes égre. — Ez háromszáz

boszu! — Már most ha még oda számítjuk azokat, kik szint-
 ilyen, de még nem meg született csemetéket érzenek sziveik
 20 alatt mozogni, más szóval, kik egy perczig sem tartják magokat
 képteleneknek arra: mikép ők még valaha dramát is fognak
 írni, s kiknek száma az előbbiekénél ha nem több, bizonyosan
 nem kevesebb: annyi lesz mint hatszáz... S ha elvégre
 megengedjük, mikép mindezen nagyreményü szép léleknek,
 25 ha nem több, legalább *fejenként egy* bámulója akad, szerető
 nagynéne, eminens tanítvány, bámuló csizmatisztító, iparüző
 kocsis, vagy tarockcompanista, ki devotióban és pietásban
 telhetetlen elfogultságánál fogva esküdni mer rá: hogy noha
 életében soha semmit sem olvasott, de annál jobbat még sem
 30 olvasott, mint illetőleg kisöcsének, instructorának, gazdájának,
 nagybátyjának, vagy pagátja elfogójának dramai abortusa...
 Ez annyi, mint kilencszáz! Boldogságos Isten! Ha most ezen
 kilencszáz carbonari egy szerencsétlenségére a választvány által
 csecsszopó korában meg nem fojtott új drama előadásán meg-
 35 jelenik, szívében mindegyiknek nemes harag, zsebében mérge-
 zett gyilok, keblében kritika? S ki volna azon természetét
 megtagadó nem ember, ki saját szíve szülöttét jobbnak, szebb-
 nek és okosabbnak nem tartaná a másénál. Oh a dramairó
 bizonyára nem az! Föllázad ilyenkor az elfojtott apai érzet,
 40 hasonlításokat tesz az élő és a meggyilkolt között, amannak
 minden hibái százszor juttatják eszébe emennek minden érde-
 meit, s kilencszáz kebel föltépett sebei kiáltanak véres dühös
 boszút, s a boldogtalan új drama, melyet a választványi
 Aeropag halálra nem ítelt, a nép által köveztetik agyon s leha-
 45 jttatik a saxum tarpejumról, engesztelő áldozatul a meggyil-
 koltak éhes lelkeinek s örömmünnepeül valamennyi hírlapi
 criticusnak, kik, négy szemközt mondva, tán két kivétellel,
mind családi gyászt viselő dramairók. Képzeltetlen és kifejezhetlen
 azon gyönyör, melyet illy közönséges boszszuállásnál dramai
 kebel érez, kilencszáz arcról egyebet nem olvashatni le, mint:
 50 „hála Istennek, ez is megbukott!” Hát még a criticusok! Ezek

mind megannyi Robespierre és Maratképpel jönnek haza, „ádáz arcaikon nincsen irgalomra jegy.” Ez oka: *hogy színpadunkon az eredeti művek kifütyöltenek, a fordított munkák megtapsoltatnak.* Emezek tudniillik nem mennek a választvány kezén keresztül, mint amazok, s így nincs miért és kin boszút állani; mint ezt rendesen tapasztalni lehet, midőn a haragra gyuladt malcontentus sereg darab végén a „választványt” híja és piszszegi ki; az időszaki kritika pedig sokat vesződik a darabok szerzőivel, dicsérni sem tudván a nélkül valakit, hogy mellette egy másikat ne gyalázzon. S ezen baj melybe mindinkább beljebb megyünk, ismét csak színházunk jelen rendszerének hibája. A szándék jó volt, melly ezt okozta, de miután rossz eredményt tapasztaljuk, tréfáság volna mellette makacsul megmaradnunk. Nagy hiba volt nevezetesen pályadíjazásokat s részosztaléki jutalmakat hirdetni ki dramszövegetre s ez által boldogot boldogtalant föllovalni másuttán nagyobb sikerrel működhető tehetségeinek ide próbálására. Mi lett az eredmény? A helyett hogy a színház állandó költészeti conservatoriumot szerzett volna magának, nyakára csődite minden hivatlant, elijeszte pedig minden jóra való tehetséget s a kik el nem riadtak is, csak kényszerűség, vagy Isten csodája köti még az üggyhöz. A tett ígéretek a közepszerűségre nézve sok, és legközelebb elérhető kecsegtetés, míg az igaz tehetségnek igen szegény és igen bizonytalan jutalom, amazoknak eldoradói boldogság, ezeknek alamizsna-kenyér. Mathematicae áll: hogy jóra való tehetségnek színpadunk számára dolgozni valóságos áldozat és veszteség, s mindaddig, míg színházunk felügyelősége e jutalmazási hirdetvényeket végkép vissza nem vonja, fentartván magának általa jónak talált egyes művek iránti magány-utoni szerződhetés, mindaddig, míg a felhívott darabok özönének sorsa fölött tizenöt személy határoz, kik közt egyiknek sincs semmi anyagi érdeke a darabok életéhez vagy halálához kötve, — mindaddig, míg a titkos dramaírázatnak buzdítása helyett, az

igazgatóság practicus figyelmet nem fordítand színházunk számára megnyerendő dramai tehetségek kiképzésére: e limbusba csak beljebb fogunk gázolni s tehetlenül bámulandjuk a fatum kegyetlenségét. — Mihelyt az ki lesz mondva: hogy a szín-

90 háznak ezentul nincs szüksége országos dramacongressusra, hanem a kitől el akar műveket fogadni, azzal személyesen igazgató képviselője által fog értekezni és szerződni, azonnal minden dramairás radicaliter ki lesz curálva. Egyikünk viszsza-

95 tér a Corpus jurishoz, másikunk az emplastrumokhoz, harmadik az astrolabiumhoz. Ecset és csizmakefe, rőf és eke-szarv ismét megtalálándják megtért gazdáikat, kinék pedig a dramairás hivatása, az leszen dramairó. Ha nem tartjuk célszerűnek az országból valamennyi kántort és szobafestőt és emeritus borbélylegényt öszszecsődíteni, hogy ezek szín-

100 házunkban tarkabarkán, felváltva és próbálgatva énekeljenek, táncoljanak, pingáljanak és debutirozzanak, hanem mind ezen célokra hivatásaiknak megfelelő rendes egyedeket birunk kiszemelni és megszerezni, hogyan tarthatjuk csupán a szinirodal-

105 mat olly mellékes valaminek, mellyet *műkedvelők* kezébe vessünk, ide és tova ráncigándót? A jó szándék roszt követke-zései kézzel foghatók. Miattok senkit sem kárhoztathatunk. Az akarat jó volt, másutt is cselekedtek így, ez buzdított ben-nünket hasonló cselekvésre; nem hasonlítottuk azonban saját népünket a példaadókhoz, kifeleedtük: hogy nálunk a practicus

110 és reáltudományok és iparágak nem tartják úgy fogva embe-reiket, mint másutt, hogy nálunk mindenki ráér a dicsőséget kergetni, s hogy a mi nálunk garas, az másutt forint, s ennél-fogva a követelések és ígéretek között semmi arány nin-csen. Most szemünk előtt az eredvény; hogy megtörtént, az

115 nem a mi hibánk s rajta nem segíthetünk; de hogy jövőre meg ne történjék, azon segíthetünk s ha nem segítünk, az a mi hibánk lesz.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 22.]

I

(Nagyszerű kibékülések.) Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk. A nyájas pesti hírlap megtisztelő ajándékokat küld a *nemzeti ujságnak* (neve napjára) titkosan, elmés combinációval, rejtélyes gyöngédséggel, mint ezt egy részről a pesti hírlap
 5 barátságos kézszerításképen elismeri. Legyen szabad nekünk is osztozni azon örömben, melyet a két magyar haza e példás kibékülés felett érez, és ez örömünket biborhajnalsugárzó betűkben és csalogányszagú hangokban ime kifejezni. . . Lám! illy nagyszerűek eredvényei a mi engesztelő békítéseinknek! . . .
 10 Ezt mi cselekedtük! . . . Mi hoztuk össze engeszteléseink által e két meghasonlott szívet, mi adtuk őket békítéseinkkel egymásnak újra vissza. Azért ne is mondja soha azt a pesti hírlap: hogy *az egész csak egy kis tréfa volt*, oh mert ez nem volt tréfa, nem lehetett tréfa, hanem a legmélyebb a legforróbb *hírlapi*
 15 *szerелеm*, azon szerелеm, mellynek csókjától kizöldülne *nova semlia* jégkősziklája, miként kizöldül tőle a Nemzeti Ujság . . .

2

Egy itteni jóbarátunkat azon véletlen és előreláthatlan
 20 baleset érte: hogy egy hitelezője (jól megjegyezendő: *hitelezője*) százötven pengő forint adósságával (megjegyezendő: hogy ő tartozott a hitelezőnek, nem a hitelező neki) *megszőkött*. És a mi legnevezetesebb: nagylelkű jó barátunk még csak nem is üldözteti a megszőkött hitelezőt, hanem keresz-
 25 tyénileg megbocsát szegénynek.

Mult hétfőn Kecskeméten bál volt, a jövedelem a német
 színház égett zene kara számára volt szánva, minthogy azon-
 ban a hely, hol e vigalom végbemenendő lesz, a hirdetőnyen
 kitéve nem vala, a közönség egyik része a mágnesi casinóba
 30 tévedt (van ott olyan is) másik a polgáriba, ugyanott
táncmesterek is járnak, mint ezt nyomtatva is olvashatni.
 E napokban egy illyszerű jelentvény tévedett kezünkbe:
 Kecskeméten kir. pestvárosi színház (talán a szükség-szín-
 ház?) első (ne bolondozzon hát!) magyar *magány táncosa*,
 35 (mi a tatár!) F. L. ur. (Ah! Az a híres F. L? *Soha bizony*)
ugyancsak (ugyancsak?) a helybeli nemzeti első (és utolsó)
 zenebanda (huh, minő zenebona!) közreműködésével magyar
 táncokban lesz szerencsés felléphetni. (NB. Az ember sánta).
 Előforduló (milly kiszámított véletlenség!) táncok és zene-
 40 művek két szakaszban. Első szakasz: a megelégedett csikós
 a csárdában, *magyar tánc; lejtve* F. L. ur (tekintetes és
 nemzetes) által, *második szakasz: Kőr. (a salonban?) lejtve*
 F. L. úr által, — amazt egy ingben, gatyában, sárga topány-
 ban, ezt zöld átitallában, mellyben még egy *akkora* L. F.
 45 elfért volna, mint a mekkora már benne volt, és csizmaszárba
 húzott fehér nadrágban — E halhatatlan úr így szólítja meg
 a tisztelt város közönségét. „F ő n e m e s s é g!” stb. — Vala-
 mint Pesten: (hol?) úgy hazánk több előkelő városaiban is
 művészetemmel (= kaptafa) benső öröömre, köztetszést
 50 kivivhatni szerencsés valék stb. — tehát kegyes pártfogolá-
 suknak, nyugottan tekintek eleibe (csak kifütyölték). —
 Magas kegyökbe ajánlja magát stb. F. L. úr, *magyar magány*
táncos. Ugyan — ugyan tiszteletre méltó Kecskemét városi
 közönség! hogy löhet illy szömtelen embörnek mögengedni,
 55 hogy az a nélkül is szögény lábon álló művészet böcsü-
 letét a nép szömei előtt illy módon rongálja? Ez több mint
 elég!

A minap egy sváb sógor vezetett (azaz tulajdonkép kísért) egy magyar szökött katonát, kezét lábát megláncolva végig a granátos utcán, — ki is példás önmegtagadással balagott rossz sorsa felé, angol hidegvérrel tűrve a sűrű injuriát, mellyel kísérője elhalmozá. Ezt okosan tette. De midőn a megyeház elé érnének s a német nagy erővel húzná vonná a megmakacsult katonát be a m. udv. s nem bírta vele, — megfordult erre a hadastyán s vala a németnél nagyszerű furkósbot, azt elvette tőle s úgy végig zsákolta vele kísérőjét, mint a két oldalú dudát, s miután azt ekép rendre igazítá, ismét phlegmatica visszaadá botját s szóla: „mondtam kendnek: hogy a kaszárnyába kísérjen.”

A Zeitgeist íróinak azt a jó tanácsot adjuk: hogyha elménckedni akarnak, két dolgot vásároljanak meg maguknak. 1. Elmésséget. 2. Tárgyi ismeretet. Amaz elsőbbi nélkül teljesen szűkölködnek, ezzel az utóbbival pedig éppen nem bírnak. Már hol hallották azt: hogy a *tripartitumnak* kilenc része van? ... Nagyon minorennis még az önök humorisálása uraim. Egy kis iskolába járás még, egy kis tanulgatás.

Hétfőn volt ő fels. V. Ferdinand ap. magyar király születése napja: szokott diszes szertartásokkal ünnepeelve. Este a nemzeti színházban adatott Jósika új színműve. „Kordokubász”. Közönségünk drámai volt, azaz ritka.

85 Sajtó alatt van „Nogel István utazása keleten” melyben is az eddigelő fölötté kevésbé ismert keleti szokásokat, népeket, vidékeket s főleg az ősz Byzancot s annak környékét legelőször rajzolja magyar toll hiven sajátos modorban, az utazónak tulajdon tapasztalása szerint átszöve ugyanannak több érdekes életeseményeivel. A munkának sajtó alá képesítése, minél érdekesebbé tétele s kiadására Schultz testvérpár vállalkozott. Előfizetési ára a sűrűn nyomott 8—10 ivnyi kötetnek 40 kr. pp.

35

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 25.]

I

Hogy bebizonyítsuk, miszerint nézeteinket, sem syn-, sem antipathiák nem szokták kormányozni, figyelmeztetjük az irodalom minden jóakaróit a Szépirodalmi Szemle legközelebb megjelent számaira, s jelesül a bennök foglalt divatlapismertetésekre, melyeknek noha specificus aesthetikai nézeteiben nem osztozunk s irányukat (melly lehet jó és üdvös, de mellynél a magunkét még jobbnak és üdvösebbnek tartjuk s ennek bebizonyítására minden becsületes emberhez illő eszközöket előveendünk) nyílt, de nem gyűlöletes ellentétben állunk, mindazáltal egész méltánylattal elismerjük elvelleneknek e rovatban mutatott pártatlan és higgadt eljárását s nem késünk kimondani azon reményünket, mely szerint hiszszük, hogy egykor sikerülend mostani elleneinket meggyőződésünk üdvbarátivá megnyerhetni. A nyereség a mienk lesz.

(Színházi scenák). — Ugyan, ha szabad kérnem, nem méltóztatnék ráérni az uraknak felvonás után disputálni ki magukat? — Nem bizony. — Vagy tán még sokkal jobban esnék a discursus odakinn az előcsarnokban? — De mikor idebenn is jól esik. — Még egy indítvány! nem érnénk célt, ha egy kissé lassabban méltóztatnék uraságtoknak vitatkozni s egyszerre soha se beszélnének többen háromnál, a színészek a sugót, mi a színészeket, uraságtok pedig egymást értenék meg jobban. — Semmi esetre sem érnénk célt. — De ugyan hát hagyjanak önök más jámbor lelket figyelemmel lenni, s hallgassanak el és illetőleg oda. — Mi nem jöttünk ide épülni és figyelni, egyébként a ki hallgatni akar, vele a fülei. — De ez csak szörnyőség! — Épen nem szörnyőség, sőt nagyon természetes, ön huszonöt garasért jár ide, mi hivatalból; ön kénytelen lenézni és lehallgatni három tizesét; mi ránk nézve nincs illy ingere a dolognak. — Ejnye, ha most egy ujságíró foghatnék, hogy elpanaszolnám neki e borzasztó themát. — Soha se fáradjon, én is az vagyok, s holnap én leszek az, ki legjobban debacchál a színházban felvonások alatt discurálók ellen. —
 35 Mi a tatár? — De biz úgy.

Nincs többé poéta!!! Nincs többé fogfájás! nincs többé kopasz fej! nincs többé üres zseb! nincs többé csüörtök! Ki tudná számát mindazon nincsményeknek, mik egykor valának, de miknek a haladó kor titkos nyitját feltalálva, eszméik s lételők emlékét
 40 *a mammuthok és hylosurusok és yguanodonok és mastodonok s más antidiluvianus piócaoroszlánok emléke közé temette, s miknek csak állkapcáit vagy talpaik nyomát bámulja a késő utókor. Még megérjük, hogy azok, kik a gyémántból szentet bírtak csinálni, rájönnék: hogy mint kell szénből gyémántot*

15 csinálni, s ekkor leszen mondva: „*nincs többé gyémánt!*” mert
 hisz szemet minden ember talál s azt előbb megsüti, azután
 megfagyasztja, végre pedig különböző utakon módokon
 megfehériti s lesz belőle gyémánt. Ime legközelebb egy
 50 nagy bölcsességű férfit fölfedezte a régóta rejtve tartott mes-
 terségét a *vers készítésnek*. Ezentul már nem lesz szükségünk
 poetákra. Minden ember készíthet *magának* annyi verset,
 a mennyi házi szükségére elégséges. Nem kell hozzá egyéb,
 mint irni tudni. Egyébiránt itt van a recipe: végy egy uncia
 vizet azon forrásból, mellynek neve a tisztelt útasító szerint
 55 „ewrewcgenius” ereszd fel benne vékonyan egy szem eszmét
 a szemről, de vékonyan ám; zavarj fel egy késhegynyi sohaj-
 jal, de jól felzavarj; azután vedd elő a párizzpápai, keress
 benne négy csepp cadentiát, azután töltsd ki e decoctumot itatós
 papirosra, hagyd megszáradni a napon vagy a holdvilágon,
 60 (a mint tudniillik az ewrewcgeniusból meritett víz hazafiúi
 vagy szerelmi) egyébiránt vigyázz, hogy mind el ne párolog-
 jon, ha végre megszáradt, metéld el rövid és hoszsú szeletekre,
 a cadentiákat ragaszd mindegyiknek a végére, megjegyvezvén,
 hogy ha minden szeletre nem jut, csak a rövidekre tapaszd,
 65 így is jó, s ekkor írd reá hogy „vers” s készen lesz a vers, melly
 körülbelől így fog hangzani. „Csak egy pillantást adj dicső
szemedből, Csak egy *sohaj*tást forró kebleden, A jó napot mind
 vedd el életemből, Fájdalmaid mind én kiszenvedem, *Szemed*
 sugára lelkem szíjja fel. A lángsohajban én borulok el.”
 70 Ennek ez a methodusa. NB. Vigyázz az Istenért, hogy hátul
 kezd a dolgot, mert ha hátul nem kezded, semmire sem mégy
 vele. — Ime tehát ki van ragadva a privilegium Apolló kezé-
 ből, készen áll mindenki számára a nagyratartott dicsőség —
 költővé lehetni. Sem ész, sem tudomány, sem ihlettség nem
 75 kell hozzá. Közöltük a recipét. A ki nem akarja használni,
 magára vessen, ha dicső férfi nem lesz.

Egy váci utcai pincében rohitsi savanyuvizet fabricálnak. Akadni fog, ki e mesterséggel szerzett kotyvalékot jobbnak találandja a természetesnél, szokása egy valakinek az ilyen
 80 gusztust napfényre hozni.

E napokban Petőfinek *Gerando* hírneves francia litterator (ki többek közt Magyarhon és Erdély megismertetését írta) elismerésül összes munkáit megküldé.

A Nemzeti Ujság egyik mult számában nyilvánosan
 85 megköszöni genialis collegánknak a pesti-hirlapi-fővárosi nyilvánosság — kezelőjének az általa számára küldött ajándékot. Utána következő számban pedig anyai csókjával tiszteli meg a collegát, kissé tropusokba van ugyan rejtve a történet, de azért a nemzeti ujsági anyai csók félreismerhetetlen. Oh
 90 ez érzékeny csókról ráismerünk annak adójára, hijába titkolja, hijába rejti el álnevek alá magát és általa meg nem csókolt fiait, érzékenysége elárulja őt, — a háladatost. —

Sajtó alatt vannak, s juniusi vásárra meg fognak jelenni Degre Alajos novellái. „*Kedély rajzok*” cím alatt I. kötetben.

Sajtó alatt vannak s augustusi vásárra meg fognak jelenni „*Vadon virágai*” novellák két kötetben. Irta Jókay Mór. Kiadója leszen: Heckenast G.

100 Sajtó alól pedig kiszabadult, s Emich Gusztáv által minden hiteles *könyvkereskedésben kapható*: „Schmid Kristóf ifjusági iratai, harmadik egészen újan átdolgozott magyar kiadás, beszélyekkel bővítve, és tíz acélmetszettel díszítve *Sujánszky Antal* szerkesztése alatt I kötet.” E korszerű, s nagy híjánýt pótló vállalat — előre is hiszszük — nagy keletnek fog örven-den.

36

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 29.]

I

[Nemzeti Múzeum). Nevezetes állapot az minálunk: hogy minden intézet, melly Isten jóvoltára s közönség pártfogására van bízva, illy címet visel: „nemzeti”. Azonközben ez intézetek, míg e nevet viselik, düledeznek, feledékenysé-
 5 ben vannak, tengenek a hogy tengődhetnek egyesek kegyelméből, vagy pedig letelnek rólunk, a nélkül hogy ember tudná és kérdené: hogy mikép és ki által? Hát existál olyan gazda, kinek mindenre van gondja, a mije nincs, és semmire
 10 sincs gondja, a mije van? Ha existál, annak csak magyar nemzet lehet a neve. Mennyit törődünk azzal, a mink volt, vagy azzal a minek lennie kellene; a mink van, arra viseljen gondot a magyarok Istene. Élő példa íme nemzeti muzeumunk. Alig negyvenév óta áll fenn; — a mire az idő alatt gyarapodott,
 15 egyesek lelkesültsége, kéregető rábeszélések adományai, nemzet adakozásai teszik legnagyobb számát, még 1808ban csak hat darabból állt az egész nemzeti régiséggyűjtemény, most

már hála Istennek, ha nem valami tulságosan gazdag, de mégis sok részben érdekes archaeologiai gyűjteménnyel bírunk. De még ez nem minden; a mennyire érdekünkben áll ezt szaporítani, tán olly mértékben kellene a már meglevő megtartásáról is gondoskodnunk; — de nem gondoskodunk. — Ott van a kész roppant épület üres szobáival, benne az egymásra halmozott, rendbeszedhetlen mindenféle ségek, gyalulatlan deszkákra kirakva, egymás mögé dugva; — a fátum őrzi meg, mert hisz mind ez a nemzeté. — Mennyi megbecsülhetlen nemzeti ereklyénk olvadt meg az ötvös műhelyében? minek becsárát megadni senki nem állt elő, s mit a birtokosnak ajándékba adni kedve nem lehetett. — Mennyi kincse jutott az országnak idegen hon gyűjteményei közé? mert nem volt, kinck figyelme azokat a nemzet számára megtartogatta volna.

2

Hír szerint „Kisfaludy” gőzöst a Balatonon nagy kellemtelenség érte. Épen a tó veszélyes zajlásakor indult utnak a gőzös s a fellázadt haboktól félutján féloldalra vettette a betóduló víz a katlant eloltá, a kapitány a kerék födőzetről lecsett, a zavarba hozott gépezet megállt, állt volna a gőzös is örömet de a zivatar a nádasba verte, a hol megfeneklett s még eddig nem sikerült onnét kivontathatni. Az ottani hajósok nem hiszik, hogy éles fenekű hajó a Balaton zajlását kiállhassa.

3

A halpiacon nagy gödröt ásnak, még nem tudni róla: hogy artéziai kút lesz é vagy csillagvizsgáló torony?

4

Hanem az országuton igen szépen virulnak a pocséták legszebben pedig azok, mellyek ugyanott a házak előtti gyalogjárdát képviselik. Eszünkbe jut, miképen egy illy házelőtti

45 privátmocsár, egyidőben igen híresen járt; miután tudniillik az illető házi úr minden azon esedezésekre, melyek hozzá tétettek e miniatúr *hanság* kipusztítására végett kőszívű maradt, egy éjjel néhány elmenc e kis tavat akkora kecskebékákkal hordotta tele, mint egy egy oláh libuc. Képzelheti, a ki valaha békasympioniákat hallott, minő concertre ébredett a csökönyös
50 házi ur? Mondják egyébiránt, hogy a megtelepített négykézlábhalak tökéletesen otthon érzék magukat ez uj szállásokban. —

5

Azonban már ennek így kell lenni, néhány éjjeli kóborgó kedveért nem reformálhatja az ember az egész világot. Azért
55 vannak pedig az embernek két lábai, (ide nem értve azokat, a kiknek négy van) hogy estenden tartsa magát otthon. Lám mi azóta: hogy a titkos drámaírókról írtunk, a világért sem mernénk gyertyagyújtás után erős fegyveres kíséret nélkül az utcán megjelenni. Halálunk több, mint bizonyos, volna.
60 Golyómentes páncéling, erős acélsisak, vízhatlan csizmák, mindenik zsebben egyegy hatsövű pisztoly, előttünk is három, utánunk is három drabant, két két puskával és még így is alig van életünk teljes bátorságban. Hallottuk, miképen fejünkre mindazon jutalmak fel vannak téve, miket az addig
65 concurrált művek el nem nyertek. Testünk legalább is kilencszáz részre fog eldaraboltatni, s vérünkkel fog a választvány számára íratni halálos ítélet. Ki fog bennünket megszabadíthatni? Már minap szobánkat szándékoznak felvettetni lögyapottal. Csak az volt szerencsénk, hogy e gyapot a N. U.
70 vicces és elmés rovatába volt takarva, s ezért nem sült el. Hah! De hátha a *bennünket* kísérő is titkos drámaíró? És hátha saját inasunk is titkos drámaíró: ki tán egy éjjel boszuból nyakunkat, ezt az egyetlen egyet, elmettse? „Hideg sejtések mászkálnak hátamon.” Oh illy halálveszélynek kitenni ifju életünket!... Oh hazám reménydús ifjai! — sorsüldözte rejtekben
75

(de dicséretesen) működő drámaírók, bocsássatok meg fel-
fedezőtöknek? ime adok én tinektek igen jó tanácsot, hogy
megkérleljelek: a ti meggyilkolt magzataitok még föltámad-
hatók, bizonyosan nagyon jók és szépek, s méltók örökéletre.
80 Ime ti kilencszázan vagytok (ezt onnan is tudjuk, mert egy
hét alatt épen kilencszáz kihívást kelle elfogadnunk). Ez olly
szép summa: hogy belőle színészek, írók és közönség bőven
kitelnek. Tegyetek úgy. Alakítsatok egy kölcsön-drámaíró-játszó-
néző társulatot, olyképen: hogy magatokat 18 részre elosztván
85 mindennap másik 50 játszva el saját darabjait, a többi 850 pedig
nézne és tapsolna; — így esztendő alatt olly virágzásnak
indulhatna a magyar drámairodalom, a millyennek még
bodzafa sem örvendett. Mert 10. mindenki legjobban ért-
heti darabját és így legjobban játszhatja el. 20. A kölcsönbiz-
90 tositó közönség, saját érdeke forogván kérdésben, semmiképen
el nem maradhat, és így — 30. A sikernek elkerülhetlenül be
kell következnie. — Ez nem tréfa, ez komoly mondás s az
indítvány minden esetre méltó pártfogásra számít.

37

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 2.]

I

Tegnap irtuk május első napját s untuk magunkat, hogy
mulatságnak is sok lett volna. Senki sem képzei, mennyi
élvezet van egy jól elrendezett és végig várt unalomban.
A budai városmajorig kikocsizni (persze apostoli postán, gya-
15 log) már magában egyike a nem legmegvetendőbb gyönyö-
rüségeknek, látni imitt amott zöldülő mezőt, imitt amott

kékelő eget, tisztos szűcsmester-arcokat, becsületben meg-
élemedett sült kappanokat, siralmatos verkliquantetteket (eze-
ket még ráadásul nemcsak látni, hanem hallani is lehet), baran-
golni s félóránként találkozni egy egy ismerős arccal, ki olly
kiváncs savanyusággal kérdezi az embertől a „hogyméltó-
tatik lenni?” mintha csupa váltótörvényszéki exhibitókkal
volnának tele zsebei. A levegőben egyegy életunt sármány
készít frescoritornelleket az ökörszem dicsőítésére, a vendég-
szobában egy sereg galileus keresi Halley üstökösét a sörös
pohárban s bizonyosan egymás üstökébe fog akadni, ha egy
nagy kaputos ember, — valami bárgyu kibékítési szellem,
ki t. i. irigyli, ha más becsületes ember verekedik, össze nem
egyezteti a meghasonlottakat. — Na — megérdemli aztán,
hogymájus első napja legyen? Illyen élet, illyen élet! Még
megérjük: hogyma fényes nap szemünk közé fog ásitani, mi
viszont az ő szeméi közé. Ha philológiai értekezések nem vol-
nának a világon, te volnál oh május elsője napja az élet leg-
qualificáltabb unalomessentiája!

2

Erről jut eszünkbe, hogyminap a nemzeti színházban egy
ásitonak egy egész, nem is annyira sült galamb, mint eleven
darázs repült le torkán. Kár hogymelyelte, nem kellene mag-
vát szakasztani az illy rögtön büntető Nemesisnek. — Kila
nemzeti színházban ásitani? Ez több, mint erkölcsstelenség. —

3

Kimagyarázza ezt meg nekünk? a Honderü mint tudva van
a kerek Magyarházában (és másutt is) jelenleg Konstanti-
nápolyba utazott, az Életképek mult szomb. számába utazási
levelet küld, igérve, hogyma rovat alatt uti kalandjai további
érdekes folyamát is közlenni az Életképek közönségével.

35 A levél minden sorai ragyognak a genialis utazó ismert elme-
csillámitól. Az egész általában kimondhatlanul érdekes és mulat-
tató, kivált hol azt írja a *genialis* utazó, hogy legközelebb
Miaulissal s a görög szabadság harcok több hires hőseivel ebédel
együtt, mi mindenesetre ritkának jutó szerencse. Azon pará-
40 nyi körülmény, mellyszerint *ez említett bajnokok már több év*
óta sirban porladoznak, természetesen szót sem érdemlő csekély-
ség maradván. Ez utóbbi hirlapi kibékülésnek lehetlen teljes
szívünkől nem örvidenünk, sőt inkább egész hitelességgel
állitjuk, hogy e fölött öröminkek határai nem léteznek.

4

45 De már apródonként majd csak megélünk. Rég volt
mondva: hogy az emberi nem akkor lesz legközelebb tökéle-
tesüléséhez, midőn rá fog jőni azon titokra, mellyszerint chemiai
átalakulások által a legegyszerűbb elemeket fordithassa testi
táplálékára; így például: hogy képes legyen kenyér helyett
50 azon földet megenni, mellyben a buza termett, alma helyett
azon fát, mellyen az alma megérett, hus helyett a levegőt,
hal helyet a vizet, és így tovább. E tökéletesüléshez erősen
kezdünk közelíteni. E napokban bocsáttatott vizsgálat alá
a „megváltóhoz” címzett gyógyszer-tárban egy a piacon árult
55 kenyér, mellynek egy ötödrésze valóságos hamu vala. — Hijába,
az emberi ész leleményessége a legmélyebb természettitkokat
is fölfedezi, — perse a szenvedő emberiség javára!

5

Ha valaki Magyarország nyomoruság-statistikáját akarná
megírni, nagyon meg lenne akadva számítási adatiban a sze-
60 génység számára nézve. Mert ha *alamizsnaosztás* utján akarná
megtudni a misera plebs összesességét, épen csak cubusára jutna
azon számnak, melly kijőne, ha *munkaosztással* akarná össze-

számítani a szűkölködők mennyiségét. Mindenfelől éhenhalásokról emelkedik panaszszó, és mégis olly drága még nem volt dolgozó kéz, mint most! — Pedig nálunk sem tulnépesültség, sem nagyszerű gyárgépezetek nem emésztik fel az emberfölsleg kenyerét.

6

Egyik collegánk azt állította nem rég: hogy naponkint 100 csavargót visznek a pesti városházhoz. Ez esztendőn át
70 36,500at tenne.

7

Legközelebbi számunk budapesti naplójában — hir után — közlött azon tudósítás, mintha Kisfaludy gőzöst a Balaton hullámai a nádasba verték s ezen hanyatása közben oldalra fordították volna — hiteles jelentés nyomán oda módosittatik: miszerint a Balaton zajlása rendkívül nagy volt ugyan,
75 de azért Kisfaludy gőzös nem hogy a nádasba nem veretett, sőt inkább szilárd evezéssel megküzdvén a bakhullámokkal teljes bátorságban s minden veszedelem nélkül végzé a legdühösebb orkán közepett is utját, mit azóta is naponként
80 folytat. E crisis csak újabb bizonyítéka annak, miszerint a Balaton heves zajláskor csak illy módon és hajón járható meg. —

8

Hiteles kutfő után irhatjuk azt is, miszerint a lánchidhoz megkivántató lánc-szemek első szállítványa ma vagy holnap a pesti dunaparra megérkezik Amsterdam és Bécs nevű hajón
85 Amsterdamból, hova Londonból tengeri hajón szállíttatott. — Egy egy lánc-szem állítólag 4—5 mázsát nyom. Közelg a nemesi egyenes adózás dicső perce.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 13.]

I

(*Vedd fel nyoszolyádat és járj!*) „Rakd le nyoszolyádat és feküdjél rá!” Bizony ilyen szép szavakkal kínált meg bennünket ez előtt tiz nappal az ur angyala, kinek neve *Abaddon* s kicsinyben mult, hogy most a más világról nem írjuk a *Buda-*
 5 *pesti naplót*. Tartottunk tőle, hogy bizony csak elküldenek bennünket a Honderűnek előfizetőket gyűjteni a *holdba*. De hála az égnek, ez nem történt velünk! Ismét van szerencsénk fejjel állani az ég felé, mint más Istenemberének és szíhatni az áldott poros levegőt, mint bárkinek, a ki azzal él. . . Ez
 10 az egész gyásztörténet; *egyébiránt* (elismerjük) *mindössze sem bir* annyi fontossággal a tisztelt olvasó közönség előtt, mint Victoria királynő lebetegülése, de ránk nézve, mondhatjuk: hogy *csaknem* olyan fontos és érdekes. Egyébiránt sehogy sem állítjuk, mintha ez idő alatt épen semmit sem tapasztal-
 15 tunk volna, sőt inkább készen vagyunk ez idő alatt tett gyászos contemplatioink eredvényit ezennel a késő utókor számára szépen és sorjában följegyezni, u.m. 1) A hideglelés épen nem tartozik azon multságok közé, mellyek az embert különösen amusirosznák. 2) Ha az ember beteg akar lenni, ám lássa, hogy
 20 női ápolásra találjon. Egyetlen női hang több vigasztalást ad, mint egy egész litánia, mit óbégató férfiak biztatásul öszszekáromkodnak. Az a megnyugtató gyöngéd kéz a forró homlokra enyhítőbb a pajtásvilág valamennyi tenyereinél, mik csak orvosságot kidönteni s csészét eltörni valók. Tehát a ki beteg
 25 akar lenni, házasodjék meg. Nőt szerezzen a ki beteg akar lenni, ha csak akkorát is, mekkora a kalapja alatt elfér (különben ne félj, ha szereztél, úgy is kalapod alá jut) magányos em-

bernek nem való a betegség. 3) Ha jámbor lélek egészséges
korában kénytelen volt ajtaját éjjel nappal zárva tartani, ha azt
20 akarta: hogy szíves látogatóji miatt dolgaiban előre haladhas-
son; bátran kinyithatja, mikor betegen fekszik, nem fogja azt
rá nyitni senki. Egy két vállalkozóbb pillant be nagy néha, két
napban egyszer hozzá, az is csak orrát üti be, nehogy ha egész
fejével belát, rögtön fülön ragadja a typhus, és nyargaljon vele
35 oda, hol többé sem hitelező, sem macaroni nem terem s ha kér-
dezed őket: miért nem látogattak? azt felelik rá: hogy falun
vélték lenni. 4) Ha az ember hét nap egymásután semmit sem
eszik, (a mi mindössze sem sok) a nyolcadik nap igen éhes
fog lenni. 5) Ha az ember tiz nap semmit sem csinál, a tizen-
40 egyedik nap ugyancsak vakarhatja fejét a nyakára gyült dolgok-
nak miatta, miként vakarhatnók mi is magunkét, ha még egy
harmadik kezünk volna, melly e műtételekre ráérne. Im ilyen
sok szép tapasztaláshoz juthat az ember tiz napi typhosus gya-
korlat alatt s mind ezt saját költségin és tulajdon bőrére, uti
45 figura docet . . .

2

Alig emeljük ki azonban fejünket a halál árnyékaiból,
még alig szoktattuk lábainkat a megállhatáshoz, már is elle-
neink dorong-salvéji üdvözlnek bennünket. Derék urak ezek!
Alig vették észre, hogy a veszélyes betegség kötve tartja
50 kezcinket, hogy magunkat védeni nem vagyunk képesek,
bezzeg iparkodtak fölcnk kerülni. *Pesti hírlapi collegánk*, és
a *Pesther Zeitung*, és a *Nemzeti* és a *Honderü*, mind seregestül
reánk támadtak, mint jöttek cáfolatok és gunyvágások és
csipések és harapások minden oldalról. Szép *loyalitas* ez; de
55 mi nem szoktunk *pardont* kérni soha, s hála a Teremtőnek!
hamarabb erőhez jutottunk, mind azt megtámadóink remélték
s ezennel van szerencsénk szavaikra felelni. Hogy *Kisfaludy*
gőzös a nád közé nem veretett, azt hosszasan cáfolgatni fölös-
leges dolog a tisztelt collegáknak, miután mi magunk voltunk

60 legelsők, kik e magány-tudósításból kelt hirt hiteles tudósítás vétele után módosítani siettünk. A Pesther Z. azt mondja: hogy a *Salvator* gyógyszerertárban mit sem tudnak ama hamu-alkatrészü kenyér vizsgálatáról, szép tőle! mikor mi a „gondviseléshez” címzett gyógyszerertárról beszélünk, ő a „*Salvator*”
 65 gyógyszerertárral akar bennünket capacitálni, nem csuda, mert más malomban öröl. P. . . hirlapi colegánk meglehetősen tudta, hogy egy hét óta a naplót nem mi írjuk, s mégis nekünk kerekedik Ách Zsigmond ur miatt, mintha nem is sejténé, hogy ez mind a mi bőrünkre megy. Legvégül még az *ökörszem*
 70 is kitölti rajtunk boszuját (*bis videor mori*) citál egész cikkeket naplónkból gunyészrevételekkel. A szerkesztőség ugyan alá teszi jegyzetben: hogy e cikkeket *nem mi írtuk*, de azért az ökörszem még is minket insultál. Tudtára kell adnom minden esetre a H. tisztelt szerkesztőségének, mikép V. G. ur e naplót
 75 nem mint *helyettesünk*, hanem mint irántunk személyes szives-séggel viseltetett jobb ismerőnk írta, míg mi neki köszönettel tartozunk, addig ő nekünk felelősséggel nem tartozik s miután a tisztelt szerkesztő e privát állapotot jól ismérte, tőle olly szép lovagiassági jellemvonás ennek megtámadónk ellenébeni
 80 fölfedezése, a milly lovagiatlan orjellem megtámadónknak ez oldalrólí insultatiója, ki egyébiránt e tettével is csak *kiegészíti characterét*. — Egyébiránt helyettünk működött barátunk néhány kitételeit az igazság érdekében módosítani kénytelenítettünk. Igy nevezetesen a kérdéses *páholyi zajgókat* nem utasítjuk sem
 85 Rákosra, sem máshova, hanem szépen kérjük: hogy a közön-ség és saját maguk iránti tiszteletből viseljék magukat illedelmesen. — Ách Zsigmond ur irányában V. G. barátunk nem tudta magát tájékozni. Nagy baja neki, hogy *nem tud vic*
 90 *nélkül szólni*. Ez a tárgy igen komoly. Ách urat ajánlani kellett volna az illetők figyelmébe, mire egyébiránt már most szükség nincsen, miután a tisztelt ur kecskeméti oktatói hivatalra érdemesítettett. Még néhány vicét emliti az ökörszem

95 V. G. barátunknak, mik rá nézve tökéletesen új kapu, hadd bámulja őket, ha kedve tartja.

3

Egyébiránt a „keleti levelet” az Életkép mystificationának nyilatkoztatja, mit közönségünkkel tudatni mi is kötelességünknek ismerjük.

4

100 A napokban egy fiatal jogász magát borzasztóan meggyilkolta. Beteg volt. A járvány hagymáz gyötrötte s midőn egy izben paroxysmusát érzé közelgeni, lázrohamában kést ragadt s vele gyomrát és torkát felhasogatva, két óra mulva meghalt.

5

105 Tegnapelőtt pedig egy vándor szláv atyánkfia fult a vízbe tömérdek népcsoport szemé láttára. A boldogtalannak igen sietős dolgai lehettek Budán, mert midőn reggeli hídnyitás végeztével át akarna rohanni Budára, a már helyére ért hidszakasz félölnyi nyiladékát merész salto mortáléval volt átszőkendő; — azonban a szűkre foltozott salavári tönkre tette az evolútiót s a szerencsétlen ugrász a vízbe esett, melly is 110 őt rögtön elsodorta.

6

115 Pusztul városunk, a falusi levegő mindenkit elcsal falaink közül. A ki itt marad, annak vagy igen sok dolga, vagy igen sok adóssága van, mellyek őt nem eresztik. Még a jövő havi vásár majd önt egy kis élénkséget utcáinkba, azontul pedig hasonlítani fognak azok akármellyik török város utcáihoz, hol az emberek olyan okosak: hogy az aszszonyokat kalitkába zárják, a férfiak szájára pedig lakatot tesznek.

120 Mult héten utazott el *Kuthy* Lajos szülési látogatására, egyszersmind regényét befejezendő. Még e héten elhagy bennünket *Petőfi* is. *Tompá* már tegnap elment.

Az *Életképek* jövő félévben még fényesebb alakban s erősebb tartalommal *leendnek folytatva*, mint e mostaniban. Ennyit előleg.

125 Deák Ferenc is Pestre rándult.

39

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 16.]

I

Ha írva nem volna, talán majd el sem hinné az ember, milly enormis meleg kezd lenni fővárosunkban. Hej! ha mind az, a mit az ember télen át elvetett, most a természet törvényei szerint szépen kikelne! Például az a sok pénzmag, mit farsangon át elvetettünk. Ki is kel biz az, csakhogy csunya virág 5 iesz az elvetett pénzmagból, melly nem annak gyümölcsöz, a ki elültette. Műnyelven az illy virágokat váltóknak nevezik. Hej azért kezd Pesten olyan meleg lenni, s hej azért a sűrű arslánvándorlások. Már ez bevett szokás. Télen glacé keztyű, 10 fash nyalka gavallér, — mindennap dáridó, bál, tivornya,

színház, — délben cliquot, fleur de Boussi, persa dohány és havannah-szivar, — nyáron falusi lég, más szóval vad furkó, aluttej és korpaciberefagylalt; birkanyáj társaság és fris víz, vagy kerti bor. Így nyeri az ember vissza télen át elvesztett erejét e szép nyári napokban, őszre következvén ismét uj fényben és zajban megjelenendő.

2

Azonban mindaddig nem kell hinni a meleg idő család mosolyának, míg az én többször tisztelt két pan dnus spbilis fiscalisomról a téli kaput le nem kérezkedik; héjh nagy az ő előre látó ovakodásuknak bölcsessége! Mig ők a bekecsnek válét nem mondanak, mindaddig a dértől nagyon lehet félni. Tudják ők ezt csiziobul, de Orbán napja sem mult még el.

3

Pedig már fagylaltot is csinálnak, — van olyan ember, a ki meg is eszi. Hogyne, mikor olyan is akad, ki az Irodalmi Szemlét elolvassa. Azt mondják hideglelés ellen használ, (nem a fagylalt, hanem a Szemle). Természetesen. Chinapor, vagy chinai elvek: a hatás egyre megy. Mi részünkről ettől gyógyultunk meg, miért is nyilvános köszönetet szavazunk készítőinek, mervén egyszersmind mindenkinek recommendálni, mint panaceát. Hanem sokat nem kell belőle bevenni, mert szorulást okoz. A ki egyébiránt bensőleg nem meri használni, talpára kötheti, úgy is jó. Nem szí hólyagot.

4

De hogy a fagylaltra visszatérjünk, nem állhatjuk meg említés nélkül: hogy egy szegletkávéházban (mellyikben a sok közül?) szinte árulnak fagylaltat. Épen olyan ízű, mint a legfrissebb fokhagyma. Csak sokra viszi az emberi találékonyság a gourmanderiát!

S most hogy ismét a kávéházra térjünk vissza, lehetetlen föl nem dicséernünk mindazon kávéháztulajdonost, kik etablis-
 40 mentjaik elejét körülrakják virágkádakkal és asztalokkal és zöld padokkal, hogy az azonjáróknak legyen miben gyönyörködniök, midőn ezek által a járdáról a porlepte kociútra szorulnak. Hanem arról persze senki sem tehet, hogy a künn ülőknek olly hoszszuk lábaik, miképen az általuk elbarricadirozott
 45 járdán csak élet- és nyakveszéllyel lehet defilirozni. Erről bizony senki sem tehet, de nem is tesz.

6

Csinosul színházunk külseje is, kezd árnyékosodni (nem értjük itt a kora halált szenvedett dramák és népszinművek árnyékait, hanem a lombosuló jegenyefákéit). Csekélység az
 50 egész: de tán nem ártana e jegenyék helyett vadgesztenyéket ültetni. Szebb volna és célszerűbb. Azokon a csunya magas jegenyéken még majd varjufészek is talál idővel lenni, pedig a Honderű szerkesztősége szörnyen fél a varjuktól, Isten tudja miért? Kár volna szegényt illyesmi által elijeszteni.

7

Ama hír, miszerint Metternich gőzös a Vaskapunál minden rajta levőkkel egyetemben elsüllyedt volna, nem igaz, csupán egy másik gőzössel volt némi összszekoccanása, ebből kerekedett az egész szomorú történet. Hála Istennek, hogy nem
 55 mi mondtuk először.

8

Vahot Imre barátunk azt inditványozza: hogy a színházi belépti díjak aként osztályoztassanak, hogy a dramai díj keve-
 60

sebb legyen, mint az operai; okait elmondja: miért? mind szépek, mind helyesek, de nem létesíthető a dolog, és pedig a *bérlő közönségre* nem létesíthető. Másként lesz ha külön színházunk fog lenni operára és külön dramára, mindaddig, míg e kettő egy födél alatt tanyáz, e különben jóakarattal teljes indítvány *impracticabilis* marad. Dramai közönség különben is, (kiváltképen nyáron) kevés szokott lenni. Szaporodását bízuk az időre. Csak dramairónk ne volna olly irtózatoképen sok.

9

70 Mult héten Baracskán nagyszerű jótékony célú táncvigalom történt, utána következett nap Kandó első alispán urnál kedélyes majalis alakban folytatvatván; több pesti ismerősünk emlékszik nagy dicsekvéssel a vidám mulatságra, mellynek mi csak vitéz hírét halljuk, levén azon időben, a mi tetemeinknek szomorú pihenése.

10

Ma, azaz vasárnap vidám multság lesz Visegrád romjai között, külön gőzös viendi az oda kívánczozókat s még ez nap este vissza is hozza őket, a magas emlékektől lelkesülteket. Különben a nem lelkesülteket is visszahozza. — Valaki azzal ijesztgetett bennünket: hogy ez omladékokat szét akarják hányatni. Félre szentségtörők! Hova lesz a magyar dicsőség, ha még a várdüledékeket is elpusztítjátok?

11

85 E napokban az Ellenzéki körnek némelly fölösleges butorai fognak árvereztetni. Előre is mondhatjuk: hogy iszonyu olcsó lesz minden, s biztatunk mindenkit számos megjelenésre.

12

Ismét vigalom! Ismét zöld vigalom! Ismét palotai zöld vigalom. Oda az ujdonságirónak menni kell. Ott volt a félváros, boldog, boldogtalan, — apró és öreg, — szerelmes és

világgyűlölő, — philister és haute volée, — varga, ügyész, főkö-
90 tővarró, — színész, borbély, esztergályos, — költő, puskás,
mézesbábos, hivatalnok, járdagyuró, minden rendű s rangu
scytha, oxfordi és bomfordi, ott szedte valamennyi a gyöngy-
virágot és a vajas retket, s ennyi ezerféle ember között nem
akadt egy, de csak egyetlen egy sem, ki említésre méltó scanda-
95 lumot bírt volna elkövetni; — azért menjen aztán az ember
ilyen helyekre! Alávaló zöld vigalom.

13

Tegnap adatott Szigligeti Eduard legujabb dramája:
„Mátyás fia” Legközelebb hosszsan fogunk róla beszélni.

14

Már minálunk ismét verbuválnak. Fogják az írókat, egy-
100 felől a Divatlap, másfelől az Életképek, soha sem volt még
illy kelete egyfejű embernek. A Honderű azt tartja, hogy
ő beéri a mostaniakkal; van neki öt rendbeli tisztelendő ura
(Sujánszky, Tárkányi, Hiador, Benőfi és Jodok, mind az öt
tisztelendő káplán ur) és egy veszedelmes tyukszeme, neki ez
105 elég, olvasóinak pedig sok is. Tehát lesz jövő félévben ismét
versenyzés és táborozás.

15

Megjelent Kemény Zsigmond „Gyulai Pál” című regé-
nyének két első kötete. Széles olvasottság, ritka hűséggel jel-
lemző korfestés s elevenen rajzoló phantasia teszik örök becsüvé
110 e művet. Olvasó közönségünk egészen új oldaláról fogja
megismerni e regényben a regényirodalmat. Legközelebbi
Társalkodónk bővebben szóland felőle.

115 Szalay László „Publicistikai dolgozatának” 2dik kötete is megjelent, tartalmazva a pesti hirlapban közlött főcikkeket. Ajánljuk mint korszerű olvasványt. Nyomatá Heckenast.

40

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 20.]

I

5 Minden kedvező időjárásaink mellett is tele van minden száj panasszal a gabonaárak szünteleni emelkedése ellen. Mint hírlík gabonaüzérek a megszorult földművesektől már az új termést is kezdik bevásárlani, természetesen szertelen olcsó árért. Tán módjában állana az illető hatóságoknak az illy-szerű népnymorító speculatiókat erélyesen megakadályozni s ez által a fenyegetve közlő véginségnek ideje korán elejét venni?

2

10 Gróf Széchenyi ő méltósága, (hír szerint) a sétányon épült palotáját eladta, s helyette a mostani harmincadhivatali épületet vette meg, annak helyén diszes két piacra s két utcára néző uri lakot szándékozván építtetni.

3

15 Mult szombaton adatott Szigligeti legujabb drámája: „Mátyás fia.” A legkellemesebb zavarban vagyunk, midőn e tárgyról szándékozunk írni, nem tudván hogy a költőn

kezdjük é a magasztalást, vagy színészinken, vagy közönsé-
 günkön? Nehány hónap alatt nagyok voltak panaszink a drama-
 írók, színészek és közönség ellen, de kétszer nagyobb örömünk
 a felett: hogy e panaszinkat alkalmunk van visszahúzni. Az elő-
 20 adott mű nemcsak Szigligeti összes műveinek, de a magyar
 dramairodalomnak is diadémja. Méltó és egyedüli társa az
 örök becsü Bánk bánnak. Tele megragadó költői szépséggel,
 mindenben gazdag, mi egy művet ragyogóvá tehet. Hiven
 talált korfestés, való és ép jellemrajzolás, jóban, roszban töké-
 25 letes magyar sajátságok, humorában és fájdalomiban benső át-
 melegült lelkesülés, s az egésznek művészien keresztülvitt
 hatásos szerkezete legédesebb meglepetést szereztek számunkra,
 melly nemcsak színügyeink szomorú multját feledteté el ve-
 lünk, de jövője iránti reményinket is ujja birta szülni. Hiszszük
 30 és kimerjük mondani: hogy e mű volt forduló — (és pedig
 jóra forduló) pontja színi ügyeink legcriticusabb állapotának.
 Benne a szerző mint *költő*, mint *hazafi* és mint *ember* remekelt.
 A hon- és népboldogítás eszméi milly kevés vonással, s mégis
 milly elevenen, milly hatással vannak az egészen elömlesztve!
 35 Az ember érzi a mondottak igazságát s elfelejti: hogy critizálni
 jött ide s örömmel veszi észre: hogy még nem halt ki kebléből
 a szív, csak tudni kell beszélni vele. Színészink kivétel nélkül
 jól és kedvvel játszottak; csupán Egressy (a cím szerepvivő)
 szereplése nem volt játék, hanem a legáthatóbb érzelemvalóság,
 40 minőt nem tanulvány, hanem tisztán és mélyen-érző költői
 lélek adhat a művésznek. Jól talált jellemek még az őszinte
 tisztalelkű Ujlaky (Szentpétery) az előreszámitó elzárt szívű
 Szapolyay (Szigety) a fondor Dóczy Orbán (Fáncsy)
 Dobse László (Szilágyi) s János herceg anyja (Laborfalvy).
 45 A darab kissé hoszszu, de a közönség mind végeig örömet
 hallgatta. Szerző több ízben előtapsoltatott. — Ez volt legfé-
 nyesebb demonstratiója annak: hogy bármennyi esetlen és
 esendő dialogokba szedett elmeabortus bujkék is le egymás-
 után színpadunk deszkáiról, a drámaügy nem bukott meg

50 velök. Egyetlen jó sikerü darab képes annak teljes hitelét ismét helyreállítani. Uti exemplum docet. NB. a darab semmi előleges kihirsztelésben nem részesült.

4

55 Egy modern fiatal aként tréfáltak meg: hogy opernguckeréből kiszedték a kiegészítő üvegek párját, csak a külső convex üvegeket hagyva meg benne. Képzeltetni a gyönyörű meglepetést, midőn az illetéknép decomponált csövekkel a színpadra nézett, mint látott azokon keresztül minden tárgyat lábbal felfelé forgatva, a sűgölyukat a padlás tetején, a játszó személyzetet fejjel alá felé, és az orchestrumot fenn a mennyországban, lenn a parterren pedig galleriát, függönyöket és csilá-
60 lárokat. — Így jár az, a kinek nem elég saját két szeme.

5

Egy háznál sok juratus lakott. A sok juratus rendesen igen későre kiszokott maradni éjjelenként s ilyenkor hajnalig nem
65 vala nyugta az illető házmesternek, ki győzte az ajtót nyitogatni, azt is pedig aufschreibenre. Folyt ez így egyideig, míg nem a házmester unni kezdé a dicsőséget s mit talált fel lelki nyugalmanak biztosítására? A kérdéses csengetyüből szépen kivette a nyelvet. Künn aztán éjfélről hajnalig húzták a zsineget a be-
70 kivánczozók, egyik nagyobbat rántott rajta, mint a másik s áldotta a fülét annak az alvónak, a ki két órai csengetyűszóra még csak meg sem indul; az pedig nyugodott boldogul az urban s ha kérdőre fogták, azzal menté magát: hogy igen mély álmai szoktak lenni.

6

75 Eredeti ur az a G. ur! Ő adta ki egy időben Petőfi „Helység kalapácsát.” Akkoriban valamivel többet fizethetett neki érte tíz bankó forintnál. — Midőn E. Petőfi összes műveit

kiadta, oda akarta sorozni a „helység kalapácsát” is, mi ellen G. minden tőle kitelhető módon protestálni kezdte s így e mű Petőfi egyezésével munkái közül minden időkre kihagyatott. — Most, hogy Petőfi összes művei olly jó keletnek örvendenek, kapja G. illy hirdetést közöl lapok útján: *Pótlék Petőfi összes műveihez „A helység kalapácsa”*. — Ez a közönség irányában tréfának megjárja, hanem az író ellenében minden-
80 esetre megrovandó. — *Nem pótlék* ez Petőfi költeményeihez,
85 hanem szándékosan kihagyott műve a költőnek, melyet őnmaga kitagadott és félrevetett. Joga van G. uramnak könyveit bármi úton és módon árulni, ezt nem tagadjuk, de ámtásokkal decreditirozni hiteles író nevét nem áll szabadságában. Más országban, hol az írói jogok sanctionálva vagynak, az
90 illyen mystificatio büntetést vonna maga után, itt érje be azzal, hogy nyilvánosan megrójuk érte. —

7

Mult héten a színháztéren állomásozó bérkocsisok között véres verekedés történt, egynek betörték az órrát, másiknak pedig levették az arcképét — körömmel. Az egész ütközet
95 indító oka, mint később megtudtuk, egyenesen a Honderű volt. A tény e következő: a Xdik számú bérkocsis elment magának szalámit vásárlani, a szalámit természetesen papirosba takarva meghozta és elköltötte, vevé annak takaróját, a papirost, s kezdte unalmában olvasni róla; s im egyszer meglepetve
100 kiált föl, öklével ráütve a lapra: „donnerwetter! E vicc az enyim! Ezt tőlem lopták”. E szóra odamegy a XX. számú collegája, a Xik számú ennek is elmondja a fölfedezést, mire a XX. számú még nagyobb kiált, mondván „Sőt nem a tied e vicc, mert ezt még az édes körösztapám, mikor révész volt,
105 csinálta, tehát valóban az enyém!” Eként egyik szó a másikat adta, mindenik hadazott, mindenik magáénak állította az ökörszemű elméncséget, végre ostornyélre került a dolog s a két

110 lóigazgató egymást kölcsönösen emberül elpáholta. Most hűsön van mind a kettő. Egyébiránt adhuc sub iudice lis est, vajjon a harc merituma, a kérdéses páris almája, az ökörszemi vic mellyiket illeti eredetiképen.

8

115 Trattner-Károlyi nyomdájában csinos kiállítással megjelent: *Ósiség* Gosztonyi Miklóstól. E politikai röpirat azon országgyűlés küszöbén, mellyen az alkotmányos reformkérdések közt az ósiség is, mint egyik főtárgy — előkerülend, minden honpolgárnak illő figyelmét, s részvétét igényli. A munka Trattner-Károlyi tulajdona. Ára borítékba kötve 40 kr pp.

9

120 Heckenást Gusztáv könyvkereskedésében megjelent, s általa minden könyvárusnál megszerezhető: „Legujabb és legteljesebb *német magyar zsebszótár*” legujabb helyesírás szerint, s az ujonan alakított vagy felélesztett szókkal bővitve, összeírta alsóviszti *Fogarasi János* III. füzet Q—Z. E füzetben ezen zsebszótár első, vagy német-magyar része béfejeztetett. Ára a három füzetnek *csak* 2 forint pp.

10

125 Ugyanott megjelent nemzeti szinpadunkon is közkedves-séggel adatott *Brutus* és *Lucretia* dráma 4 felvonásban írta Hugo Károly. Ára 1 for. 40 kr. pp. Derék magyar vállalkozónk az olvasó közönség részéről telhető pártoltatást érdemel.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 23.]

I

Üdv és szerencse a Szépirodalmi Szemle szerkesztőségének!
 Köszönjük alássan: hogy méltóztatott bennünket a tisztelt
 Sz. Sz. szerkesztőségének észrevenni, kiváltképen pedig: hogy
 5 olyankor méltóztatott bennünket észrevenni, midőn a Sz. Szem-
 lét dicsértük, nem méltóztatott pedig észrevenni, mikor nem di-
 csértük. Egyébiránt utóbbi elismerésünk korántsem visszavoná-
 sa elébbi megrovásinknak. Ez csak modor minálunk. Dicsérni
 elleneinkben is, a mi ugy érdemli, megróni barátinkban is, a mi
 arra szolgált, de azért maradunk ellenek és barátok. Barátinkkal
 10 négy szemközt barátok, elleneinkkel szemben ellenek. — S ezen
 kár megütközni. Így például ismét van, mit nem tudunk
 helyeselni: egy helyen a Szemle a legkomolyabb képpel illy
 elméncséget vág bizonyos íróra: „rá nézve bármilly korán
 jőne is a dicsőség, mégis későn jőne, olly régóta ír”. Ez vagy
 15 áll, vagy sem, de komoly bíráló tolla alá nem illik. Azután
 mirevaló az izetlenségeknek írói neveket adni? így például:
 „ez olly izetlen, mintha B. Zacharias irta volna” több van
 ezzel mondva, mintha egyszerűen így volna kitéve: „ez ízet-
 len?” A mi azon felhívást illeti: hogy irodalmi elveinket
 20 tágan fejtjük ki: röviden azt mondjuk rá: hogy ezt nem
 tesszük. Illy száraz elméletekre a Sz. Szemlén kívül nem
 levén tér. Ismerhetik egyébiránt, a kik akarják, nézeteinket, ha
 azokat izről izre elő nem adjuk is, olly jól megérthetvén azokat
 minden theorizálás nélkül, mint a millyen jól nem érthetik
 25 a Sz. Szemle elveit és nézeteit minden értekezések dacára és
 ellenére. Ezt tehát nem tesszük. — Egyébiránt tiszteljük az
 otthonmaradtakat.

Kezd rájárni a rúd az uzsorásokra is. Egy gazdag földesur
 onnét a Bánságból mintegy 40,000 pftot szándékozott fölvenni
 30 jószágai rendbeszedése végett s e miatt kénytelen volt pénz-
 kupecsekhez folyamodni, minthogy takarékpénztárból nemesi
 birtokra a pénzfölvétel sok galibával jár; — nagy dicsőségére
 az áldott ősiségnek. — Fogott is egy nyúzó, ki ajánlá neki
 a kívánt és kellőkép biztosított öszveget 20 pct. kamatra.
 35 A fentisztelt ur sokallá a nagylelkű ajánlatot s szerényen vissza-
 utasítá, és megköszönte. Nehány nap mulva azonban még sür-
 getősebb kezde rá nézve lenni a pénzhezjuthatás, s készek
 találta magát a 20 pct. megajánlására. Hivatja az uzsorást. Ez
 látva a földesur szorult állapotját, most már keresztyéni sze-
 40 retetből 50 pctet kér. Nem szólt erre semmit a tisztelt ur, hanem
 magukra zárta az ajtót, előhúzta a *karikás ostort* s azzal úgy
 végigzszakolta, mint a kétfenekű dobót. S miután a törvényes
 ötven váltó procentet leverte rajta, kiadta néki aláírásával ellá-
 tott hiteles bizonyítványát a felől, hogy őt hol és miért páholta
 45 el? Képzeltetni, mint örül most ezen uzsorás, hogy illy könnyű
 szerével ötven forinthez jutott. Ennyit fizet t.i. a ki nemnemest
 meggyomroz.

Tanácsoljuk mindenkinek: hogy a Zöldkert utcán őriz-
 kedjék járni. Megmondjuk: hogy miért? Egyike a mi több-
 50 ször tisztelt pan spbilis ac prllis dnus fiscalisainknak, nemrég-
 ben végrendeletet írni hivatott egy tisztelt urasághoz, de a
 boldogtalan a Zöldkertutcán végig menvén úgy megfelejtette
 magát, hogy egészen más valakihez ment, kinek eszeágában
 sem volt a végrendelkezés s csak a kecskeméti utcán ismét jutott
 55 eszébe: hogy hova hítták. Óh az a Zöldkert utca, az a Zöld-
 kert utca.

T. Bajza József ur a teljes hatáskörű színházi aligazgató-ságot elfogadta, a jövő october 1től tetteg is hivatalába lépénd.

A Dunaparton egy házat építenek. A szétszórt kövekkel és faneműekkel úgy el van fogva az út, hogy szekérrel alig lehet köztők elhaladni. A háztulajdonos választó polgár. Tegnapelőtt egy szegény paraszt ment azon terhes szekérével. — Kilenc ácslegény épen olly ügyesen birt azon időben egy gerendát keresztbe állítani, hogy mód épen nem volt a tovább mehetésre. A szegény pór süveg levéve könyörgé nekik, hogy szíveskedjenek gerendájukat odább emelni, neki sietős utja van. A pallér egész emberszeretettel azt válaszolá neki: hogy takarodjék pokolfélegyházába s ne locsogjon. NB. A háztulajdonos választópolgár. A paraszt még szebben könyörgött s még leebb vette süvegét. De már ez több volt mint sok. „Verjétek el innét” ordítá a pallér méltó haragában. Nagy hirtelen volt ki szót fogadjon, egy természetes ács legény felkapott egy karvastag dorongot s vele az alkalmatlankodó parasztnak először a jobb karját üté le, azután a fejéhez vágott s balkezén, mellyel ez a csapást feltartotta, négy újját széztúzta. A szegény megvert pór még csak szólni sem birt az elutasításra, hanem ájuldozva támoltygott szekéréhez, míg néhány szemtanuja e vad merénynek, rögtön rendőrt hozott s a verekedő pimaszt beakará vitetni a városházához. Előjött erre a háztulajdonos (ki zárjelben mondván, választópolgár) s lőn öszszeteremtettéze a rendőrnek s valamennyi a más ügyébe avatkozó kotnyeles fogadatlan prókátornak, kik még utóljára szinte megköszönék: hogy őket is meg nem rudaltatá a háztulajdonos, ki melleleg mondvá: választópolgár. Tanácsolták ekkor a szegény embernek, menjen panaszt tenni az illető hatósághoz. Hm! — Szegény ember — választópolgár—küszöbén álló restauratio. Nem igen kedvező áspiktusok.

Az ökörszem kételkedik benne, miszerint mi hét napig eltudtunk lenni a nélkül, hogy valamit *ennénk*. Hinni, vagy fogadni. Ha mi a próbát kiálljuk, akkor ön ökörszem legyen
 90 kénytelen letenni a tollat „egy betűt sem írni többé, ha nem álljuk ki, ránk nézve álljon e büntetés. Gilt s? Persze itt csak nem evésről van szó. A nem ivás nem értetik oda.”

Ugyan szeretnénk tudni, ki tartja azt a medvének született fekete szelindeket a Horváthházban? Szinte nem bátorságos
 95 miatta a hatvani utcán fegyvertelenül járni. Már ha a kritikuskokat szabadon hagyjuk is szétjárni a városban, legalább az illy nagyszerű komondorokat ne engedjük szájkosarak nélkül publice megjelenni. Hisz ez országos scandalum.

A napokban egy iparlovag egy hölgyet meglőtt. Hibás
 100 véleménye a hirdető lapoknak, mintha ezt szerelemfáltésból tette volna. Sőt inkább pénzügyi viszonyok kényszeríték e desperált tetre.

Készültek erősen Vahot Imre darabjához (Vén Csapodár). Egy egész gőzhajó fog benne előjöni, mellyen és mellyben
 105 a darab játszatik. Ott lesz a Duna is, mi pedig majd a partról nézzük.

Még a vasut sem kész, már is kezdünk közeledni Debrecenhez. Mint tudva van, ott a szinh. egyik karzatvégről a másikig

110 fenhangon conversálnak. Még megérjük, hogy ez élvezetben
mi is részesülünk, s ide stova opernguckerek helyett beszélő
tubusokat fogunk magunkkal a színházba hordani.

11

115 A minap a Dijoni örültek házában ugyan szép kevesen
voltak. Valami gazfickó eltalálta híresztelni: hogy a ki oda-
való, azt ott fogják. Holott pedig még Z. ur is el merte hozni
magát!

12

Egy valaki azt a felfödözést tette: hogy miután a só igen
drága, legjobb az embernek cukorral fűszerezni ételeit, mint-
hogy a cukor meg igen olcsó.

13

120 A váltóügyvédek panaszkodnak: hogy a kereset alább
száll. Segitse őket Isten még odább is.

14

Néhány év előtt a nagy téren Mátyás szobrát szándéko-
zánk felállítani. Most ugyanott igen szépen épül a Noththeater.

42

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 27.]

I

Mult számunkban nagy örömmel hirdettük a német Inte-
rimtheater (miért nem Interittheater?) gyors épülését azon
téren, melly egykor Mátyás emlékével díszeskedendett. A milly

nagy volt akkori örömünk, olly óriási mostani megszomorulá-
5 sunk, midőn a közönséget azon balesetről értesíteni kényszer-
rülünk, miszerint a napokban, t. i. éjjel egy zivatarral támadt
eső az Interimtheater alapját kimosván az eddig épült alkot-
vány nagyobb része összedült. Hah, hát még az elemek is
összecsukdtek ezen elem ellen? Oh sors, oh elemek! A részvét
10 könnyei áztatják e papirt, melyre mostan irunk. Sajnáljuk: hogy
a betűszedő nem szedheti ki azokat, s a kétségbeesés furiája
marcangolja érzékeny pirtól dagadó keblünk magasztos meze-
jét azon gondolatnál: hogy e baleset miatt a többször tisztelt
Interimtheater vágyva vágyott és megígérve megígért meg-
15 nyilatkozása nemcsak juniusról elmaradand, deha elkészül is,
ki tudja, vajjon midőn legtömvébb leend, nem zudul é neki
valami zápor-eső s elhordja, mintha ott sem lett volna??? Oh
e kétségek megzavarják legédesebb álmainkat.

2

Az ünnepek alatt nagy volt mindenfelé a vígság. Mikor
20 azt mondjuk: hogy mindenfelé: az annyit tesz: hogy imitt
amott, s mikor azt mondjuk: hogy nagy volt, az alatt azt ért-
jük: hogy épen kétakkora volt, mintha félakkora lett volna.
Hétfőn este alig lehetett Pestnek utcáin emberi alakot látni,
hagyján még igazi embert. A zugligetben búcsu volt, Palotán
25 tűzijáték, — az ez alkalommal meggyilkolt ártatlan csibék,
ellopott zsebkendők és bevert fejbúbok authentice rendbe-
szedett lajstromát majd fogja hivatalosan közleni a P. Zeitung,
mint szinte azon esetet is, hogy két vagon egy közbeszorult
conducteur egy nyomással agyonprézselt, mindezek ugyanott
30 hivatalosan közölni fognak. — A nemzeti színházban ugyan-
ekkor a „szökött katona” adatott, színészek és közönség részéről
egyiránt szökve.

35 Mult számunkban hirdettük, miszerint t. Bajza József ur elvállalta a színházi aligazgatóságot. E hírhez igen hiteles úton jutottunk, miután azonban még hitelesebb kútfőből legközelebb olyasmit kelle megértenünk, mikép e tény mind-
 eddig meg nem történt, erről a közönséget s utánunk indult híresztársinkat értesíteni kötelességünknek tartjuk.

40 És megértük: hogy majus derekán hideg vízben fürö-
 hetünk. Azaz: hogy hideg vízben decemberben is fürödhettünk
 volna, hanem azt értük meg: hogy hideg vízben fürödni ked-
 vünk is van. Egyébiránt nagy kényelem, hogy mikor az ember
 szépen megfürödve és megtisztulva a parton végig megy, az
 ott halomragyúlt portól és szeméttől úgy bedarálódik, hogy
 45 akár megint újra kezdje. Minden félreértés kikerülése végett
 előlegesen ovást teszünk: hogy ez nem volt célzás a Honderüre.
 Ezen jó urak mindent magukra vesznek, szinte alig merünk
 immár megszólalni, mert alig említhetünk valami „Ludas
 Matyit”, mindjárt azt hiszik: hogy ő róluk van a szó. Legköze-
 50 lebb is: hogy ajánló tudósításképen előterjesztettük a Honderü
 dolgozótársai tisztelendő voltát, hogy felpattant érte! Ijedtében
 azt sem tudja mi fegyvert használjon ellenünk? Pedig legköny-
 nyebb volna ezt megkérdezni egyik szerkesztő társtól, ki a fegy-
 verválasztási dicsőség miatt emléket is kapott pedig szépet.
 55 Egyébiránt legyenek önök nyugodtak, a szerkesztőség körül
 forgolódo subjectumokat nem értettük azon urak közé, kiket
 mi „*tisztelendőknek*” mondottunk, s ha imezek megbántásnak
 vették a címzetet, a szerkesztőség kétségkívül nagyszerű hizel-
 gésnek tartandja, hogy őt e titulus alá nem tartozónak elismer-
 60 jük.

Alkalmat veszünk magunknak ezuttal levásárolhatni a palotai kávéház-bérlőn azon tiz pengő krajcárt, melyet az a közönségtől fejenként kizsarolt, kötelet huzatván a kocsi úton keresztül s dacára primae nonusnak mindent, kinek kedve nem tartotta az országuton maradni, directe megadóztatván. Két lovas pandur strázsálta e mondvakészült vámot. S ilyenkor már most szegény embernek ki hatodmagával ment a zöldet élvezni csupán azért: hogy lábát és az övéinek lábát a zöldbe tehesse, módjában állott 3 huszast fizetni. Hol van e száraz vám szabadtéka megírva? Hát minket már minden vadlélek megfizettet-
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000
 1005
 1010
 1015
 1020
 1025
 1030
 1035
 1040
 1045
 1050
 1055
 1060
 1065
 1070
 1075
 1080
 1085
 1090
 1095
 1100
 1105
 1110
 1115
 1120
 1125
 1130
 1135
 1140
 1145
 1150
 1155
 1160
 1165
 1170
 1175
 1180
 1185
 1190
 1195
 1200
 1205
 1210
 1215
 1220
 1225
 1230
 1235
 1240
 1245
 1250
 1255
 1260
 1265
 1270
 1275
 1280
 1285
 1290
 1295
 1300
 1305
 1310
 1315
 1320
 1325
 1330
 1335
 1340
 1345
 1350
 1355
 1360
 1365
 1370
 1375
 1380
 1385
 1390
 1395
 1400
 1405
 1410
 1415
 1420
 1425
 1430
 1435
 1440
 1445
 1450
 1455
 1460
 1465
 1470
 1475
 1480
 1485
 1490
 1495
 1500
 1505
 1510
 1515
 1520
 1525
 1530
 1535
 1540
 1545
 1550
 1555
 1560
 1565
 1570
 1575
 1580
 1585
 1590
 1595
 1600
 1605
 1610
 1615
 1620
 1625
 1630
 1635
 1640
 1645
 1650
 1655
 1660
 1665
 1670
 1675
 1680
 1685
 1690
 1695
 1700
 1705
 1710
 1715
 1720
 1725
 1730
 1735
 1740
 1745
 1750
 1755
 1760
 1765
 1770
 1775
 1780
 1785
 1790
 1795
 1800
 1805
 1810
 1815
 1820
 1825
 1830
 1835
 1840
 1845
 1850
 1855
 1860
 1865
 1870
 1875
 1880
 1885
 1890
 1895
 1900
 1905
 1910
 1915
 1920
 1925
 1930
 1935
 1940
 1945
 1950
 1955
 1960
 1965
 1970
 1975
 1980
 1985
 1990
 1995
 2000
 2005
 2010
 2015
 2020
 2025
 2030
 2035
 2040
 2045
 2050
 2055
 2060
 2065
 2070
 2075
 2080
 2085
 2090
 2095
 2100
 2105
 2110
 2115
 2120
 2125
 2130
 2135
 2140
 2145
 2150
 2155
 2160
 2165
 2170
 2175
 2180
 2185
 2190
 2195
 2200
 2205
 2210
 2215
 2220
 2225
 2230
 2235
 2240
 2245
 2250
 2255
 2260
 2265
 2270
 2275
 2280
 2285
 2290
 2295
 2300
 2305
 2310
 2315
 2320
 2325
 2330
 2335
 2340
 2345
 2350
 2355
 2360
 2365
 2370
 2375
 2380
 2385
 2390
 2395
 2400
 2405
 2410
 2415
 2420
 2425
 2430
 2435
 2440
 2445
 2450
 2455
 2460
 2465
 2470
 2475
 2480
 2485
 2490
 2495
 2500
 2505
 2510
 2515
 2520
 2525
 2530
 2535
 2540
 2545
 2550
 2555
 2560
 2565
 2570
 2575
 2580
 2585
 2590
 2595
 2600
 2605
 2610
 2615
 2620
 2625
 2630
 2635
 2640
 2645
 2650
 2655
 2660
 2665
 2670
 2675
 2680
 2685
 2690
 2695
 2700
 2705
 2710
 2715
 2720
 2725
 2730
 2735
 2740
 2745
 2750
 2755
 2760
 2765
 2770
 2775
 2780
 2785
 2790
 2795
 2800
 2805
 2810
 2815
 2820
 2825
 2830
 2835
 2840
 2845
 2850
 2855
 2860
 2865
 2870
 2875
 2880
 2885
 2890
 2895
 2900
 2905
 2910
 2915
 2920
 2925
 2930
 2935
 2940
 2945
 2950
 2955
 2960
 2965
 2970
 2975
 2980
 2985
 2990
 2995
 3000
 3005
 3010
 3015
 3020
 3025
 3030
 3035
 3040
 3045
 3050
 3055
 3060
 3065
 3070
 3075
 3080
 3085
 3090
 3095
 3100
 3105
 3110
 3115
 3120
 3125
 3130
 3135
 3140
 3145
 3150
 3155
 3160
 3165
 3170
 3175
 3180
 3185
 3190
 3195
 3200
 3205
 3210
 3215
 3220
 3225
 3230
 3235
 3240
 3245
 3250
 3255
 3260
 3265
 3270
 3275
 3280
 3285
 3290
 3295
 3300
 3305
 3310
 3315
 3320
 3325
 3330
 3335
 3340
 3345
 3350
 3355
 3360
 3365
 3370
 3375
 3380
 3385
 3390
 3395
 3400
 3405
 3410
 3415
 3420
 3425
 3430
 3435
 3440
 3445
 3450
 3455
 3460
 3465
 3470
 3475
 3480
 3485
 3490
 3495
 3500
 3505
 3510
 3515
 3520
 3525
 3530
 3535
 3540
 3545
 3550
 3555
 3560
 3565
 3570
 3575
 3580
 3585
 3590
 3595
 3600
 3605
 3610
 3615
 3620
 3625
 3630
 3635
 3640
 3645
 3650
 3655
 3660
 3665
 3670
 3675
 3680
 3685
 3690
 3695
 3700
 3705
 3710
 3715
 3720
 3725
 3730
 3735
 3740
 3745
 3750
 3755
 3760
 3765
 3770
 3775
 3780
 3785
 3790
 3795
 3800
 3805
 3810
 3815
 3820
 3825
 3830
 3835
 3840
 3845
 3850
 3855
 3860
 3865
 3870
 3875
 3880
 3885
 3890
 3895
 3900
 3905
 3910
 3915
 3920
 3925
 3930
 3935
 3940
 3945
 3950
 3955
 3960
 3965
 3970
 3975
 3980
 3985
 3990
 3995
 4000
 4005
 4010
 4015
 4020
 4025
 4030
 4035
 4040
 4045
 4050
 4055
 4060
 4065
 4070
 4075
 4080
 4085
 4090
 4095
 4100
 4105
 4110
 4115
 4120
 4125
 4130
 4135
 4140
 4145
 4150
 4155
 4160
 4165
 4170
 4175
 4180
 4185
 4190
 4195
 4200
 4205
 4210
 4215
 4220
 4225
 4230
 4235
 4240
 4245
 4250
 4255
 4260
 4265
 4270
 4275
 4280
 4285
 4290
 4295
 4300
 4305
 4310
 4315
 4320
 4325
 4330
 4335
 4340
 4345
 4350
 4355
 4360
 4365
 4370
 4375
 4380
 4385
 4390
 4395
 4400
 4405
 4410
 4415
 4420
 4425
 4430
 4435
 4440
 4445
 4450
 4455
 4460
 4465
 4470
 4475
 4480
 4485
 4490
 4495
 4500
 4505
 4510
 4515
 4520
 4525
 4530
 4535
 4540
 4545
 4550
 4555
 4560
 4565
 4570
 4575
 4580
 4585
 4590
 4595
 4600
 4605
 4610
 4615
 4620
 4625
 4630
 4635
 4640
 4645
 4650
 4655
 4660
 4665
 4670
 4675
 4680
 4685
 4690
 4695
 4700
 4705
 4710
 4715
 4720
 4725
 4730
 4735
 4740
 4745
 4750
 4755
 4760
 4765
 4770
 4775
 4780
 4785
 4790
 4795
 4800
 4805
 4810
 4815
 4820
 4825
 4830
 4835
 4840
 4845
 4850
 4855
 4860
 4865
 4870
 4875
 4880
 4885
 4890
 4895
 4900
 4905
 4910
 4915
 4920
 4925
 4930
 4935
 4940
 4945
 4950
 4955
 4960
 4965
 4970
 4975
 4980
 4985
 4990
 4995
 5000
 5005
 5010
 5015
 5020
 5025
 5030
 5035
 5040
 5045
 5050
 5055
 5060
 5065
 5070
 5075
 5080
 5085
 5090
 5095
 5100
 5105
 5110
 5115
 5120
 5125
 5130
 5135
 5140
 5145
 5150
 5155
 5160
 5165
 5170
 5175
 5180
 5185
 5190
 5195
 5200
 5205
 5210
 5215
 5220
 5225
 5230
 5235
 5240
 5245
 5250
 5255
 5260
 5265
 5270
 5275
 5280
 5285
 5290
 5295
 5300
 5305
 5310
 5315
 5320
 5325
 5330
 5335
 5340
 5345
 5350
 5355
 5360
 5365
 5370
 5375
 5380
 5385
 5390
 5395
 5400
 5405
 5410
 5415
 5420
 5425
 5430
 5435
 5440
 5445
 5450
 5455
 5460
 5465
 5470
 5475
 5480
 5485
 5490
 5495
 5500
 5505
 5510
 5515
 5520
 5525
 5530
 5535
 5540
 5545
 5550
 5555
 5560
 5565
 5570
 5575
 5580
 5585
 5590
 5595
 5600
 5605
 5610
 5615
 5620
 5625
 5630
 5635
 5640
 5645
 5650
 5655
 5660
 5665
 5670
 5675
 5680
 5685
 5690
 5695
 5700
 5705
 5710
 5715
 5720
 5725
 5730
 5735
 5740
 5745
 5750
 5755
 5760
 5765
 5770
 5775
 5780
 5785
 5790
 5795
 5800
 5805
 5810
 5815
 5820
 5825
 5830
 5835
 5840
 5845
 5850
 5855
 5860
 5865
 5870
 5875
 5880
 5885
 5890
 5895
 5900
 5905
 5910
 5915
 5920
 5925
 5930
 5935
 5940
 5945
 5950
 5955
 5960
 5965
 5970
 5975
 5980
 5985
 5990
 5995
 6000
 6005
 6010
 6015
 6020
 6025
 6030
 6035
 6040
 6045
 6050
 6055
 6060
 6065
 6070
 6075
 6080
 6085
 6090
 6095
 6100
 6105
 6110
 6115
 6120
 6125
 6130
 6135
 6140
 6145
 6150
 6155
 6160
 6165
 6170
 6175
 6180
 6185
 6190
 6195
 6200
 6205
 6210
 6215
 6220
 6225
 6230
 6235
 6240
 6245
 6250
 6255
 6260
 6265
 6270
 6275
 6280
 6285
 6290
 6295
 6300
 6305
 6310
 6315
 6320
 6325
 6330
 6335
 6340
 6345
 6350
 6355
 6360
 6365
 6370
 6375
 6380
 6385
 6390
 6395
 6400
 6405
 6410
 6415
 6420
 6425
 6430
 6435
 6440
 6445
 6450
 6455
 6460
 6465
 6470
 6475
 6480
 6485
 6490
 6495
 6500
 6505
 6510
 6515
 6520
 6525
 6530
 6535
 6540
 6545
 6550
 6555
 6560
 6565
 6570
 6575
 6580
 6585
 6590
 6595
 6600
 6605
 6610
 6615
 6620
 6625
 6630
 6635
 6640
 6645
 6650
 6655
 6660
 6665
 6670
 6675
 6680
 6685
 6690
 6695
 6700
 6705
 6710
 6715
 6720
 6725
 6730
 6735
 6740
 6745
 6750
 6755
 6760
 6765
 6770
 6775
 6780
 6785
 6790
 6795
 6800
 6805
 6810
 6815
 6820
 6825
 6830
 6835
 6840
 6845
 6850
 6855
 6860
 6865
 6870
 6875
 6880
 6885
 6890
 6895
 6900

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 30.]

I

(Kik a magyar nemzetiség legerősebb terjesztőji? Törhetné rajta akárki fejét, míg kitalálná. — Tán a tanítók? nem azok... Hát az ujságírók? Azok sem... Vagy tán a pesti polgárság? — Még az sem... Úgy hát senki más, mint a váltóüggyvédek, legalább ortographiája szempontjából? A félvilágért sem az ügyvédek... Kik tehát? A dajkák. Több érdem családod van szerencsénk ismerni, mellyek olly tősgyökeres németek voltak, mint — maga a Szépirodalmi Szemle, s egyszer csak azon vették észre magukat: hogy nolens volens észrevétlenül megmagyarultak. És ez történt a dajkák által. Mert hála embernevelési rendszerünk azon oldalának, melly által az apró gyermekek jobban megszokják, vagy merjük kimondani: jobban megszeretik dajkáikat, mint szüléiket, levén ezen dajkák többnyire a legpántlikásabb haju magyar némberek; ekép a szegény magyar nyelv fiakon és leányokon keresztül olly szépen felszívárog apai és anyai keblekbe: hogy szinte gyönyörűség hallani. Akármilyen accentussal, akármilyen kezelába törötten, csak magyar legyen. Mi nem követelünk, mi nemzeti hangjaink paródiáját is örömet hallgatjuk.

2

20 Sajátságos criminalis eset fordult elő nem régiben. Nem Pesten történt ugyan, de minthogy itt hallottuk, itt mondjuk el. Késő este fiatal utazó érkezik egy vidéki magányos vendégfogadóhoz és szállást kér. A fogadás azon állítására: hogy minden szobáji el vagynak foglalva, egy jelenvolt öreg ur, hivatalára nézve kereskedő egész szivességgel ajánlja a fiatal embernek saját szobáját, azt egy éjen át vele megosztandó. Ez örömmel

fogadja az ajánlatot s az illetők lerován a lerovandókat, alunni
mennek. A kereskedő érintett szobája folyosóra nyílt, mellynek
a kertre volt ajtaja, hol egy tó is volt a többek között. Késő
30 éjjel többszörös a kertből jövő segély kiáltás veri föl az alvókat.
Világot gyujtanak. S ím a kereskedő szobáját nyitva és üresen
találják. Benn az ágyon, mellyen a kereskedő hált, sűrű vérnyo-
mok látszottak s a földön egy törpálca üres tokja hevert.
A vércseppek nyomán indultak rögtön a kert felé, e nyomok
35 egyenesen a tóhoz vezettek, s a tóparton megtalálták a fiatal
utast, kezében a pálcatorrel, zavarodott arcal, rajta a kereskedő
felöltönye, mellynek egyik oldalzsebében 80 ezer forint talál-
tatott. Minden körülmény az ifju ellen bizonyított s ezek követ-
keztében ő minden zavart mentetegetőzési dacára is befogatott
40 s ellene a bünvádi eljárás megkezdett. Hanem az egész ügy-
ben nagy scrupulus adta elő magát: *a corpus delicti sehol sem
található.* Keresték a tóban, a bokrok között, hova olly rövid
idő alatt azt el lehte rejteni; sehol sem volt, míg a vádlott
olly tébolyult és érthetetlen feleleteket adott, hogy az ügyből
45 nem lehte kiigazulni. Midőn eként legbonyolultabb helyzet-
ben állott a processus, hirtelen megjelenik a meggyilkoltnak
vélt kereskedő épen és egészségesen. — A talány így lőn fel-
oldva: Eltünése előtti nap eret vágatott magán a kereskedő.
Az eseményes éjszakán erei véletlenül felszakadozván, sietett ki
50 a kertbeli tóhoz, vérefolyását elállítandó. Ott, két rácső rabló
által megragadtatva, segélyért kiáltott, mielőtt azonban ez elér-
kezett volna, a rablók elhurcolák. Ismerőji voltak, kik őt két
hétig rejtve tartván, ez idő alatt váltókat csikartak ki tőle, s csak
nevezetes pénzvesztés után bocsáták ismét szabadon. A segély-
55 kiáltásra hálótársa felugrott, kapta a legközelebb keze ügyében
eső felöltönyt s pálcatorét s kirohant őt megmentendő. Ott
azonban többé nem találta. Illy helyzetben akadt rá a többi
segélyül jövő. Ismét egy adat arra: hogy a bűntárgy meglétele
60 nélkül, a körülmények legvilágosabb összszhangzása mellett
sem lehet törvényszerű ítéletet hozni.

Nemcsak a napmicroscop tud 90 milliószor nagyítani. Az Ungar szomszéd is megteszi. Legközelebb az Életképekből fordíta át egy cikket e szavakat X. úr gyorskocsija minden harmadik fordulónál egyszer legalább felfordul, így teszi ki németül „bei jedem drittem Umdrehen des Rades”. Már ez egy kicsinyt sok volna édes collega. Egy forduló annyit tesz, mint Pesttől Kolozsvárig és onnét vissza, s hogy ez nem történik meg egy kerékfordulással, az megint nemzeti igazság.

A minap temették W. polgárt és nejét egy nap egyszerre. Tömérdek nép volt temetésükön jelen. Nem minden embernek adatott a szerencse azzal, kit legjobban szeretett, együtt halhatni meg. W. volt az, ki a világszerte elterjedt decimal mázsamértékeket meghonosította.

Hanák Ker. János a m. akademia levelezőtagja a természet-tudományi szakosztály ülésében folyó hó 26-án végezte be székfoglaló értekezését, mely az állattan történetét és irodalmát tárgyazza honunkban. Ért. előrebocsátván az állattan egyetemes kifejlődését, mind azt, mi hazánkra nézve a természetrajz ezen ágában történt a jelen század kezdetéig előadta s a mi értekezése becsét leginkább neveli az, hogy abba az állattannal foglalkozó természettudósok rövid életrajzát is beszötte. Kivánatos, hogy ezen értekezés korunkig nyújtva minél előbb napfényre jöjjön! — A Pester Zeitung is szíves volt ezen beigatási beszédről egyik számában megemlékezni, csak hogy szerinte az értekezőt valamiféle Haniknak hitták. A nemzeti színté érinté, t. i. úgy, hogy Hanák ker. János a természet-tudományáról vagy ezen tan-tudománynak az ő históriájáról értekezett.

90 *A gymnasiumok tanárinak s általában mindazoknak, kik*
 honunkban a latin nyelvtan előadásával foglalkoznak, hiteles
 kútfőből meritett tudomásszerint jelentjük, hogy ezután sem
 a Grigely-féle terjedelmes grammatikákkal, sem a nyomorult
 fordítású segédkönyvekkel vesződniök nem kellend; mert
 95 t. *Sümeghy Pál* kegyes tanítórendi áldozár s bölcsészetttr. és tanár
 az I. II, III. osztály használatára a latin nyelvtant nemzeti
 nyelvünkön elkészítette s e munkája felsőbb helyen rendszeres
 tankönyvül el is fogadtatott. Az illető kezelők buzgalmától
 bizton reméljük, hogy ezen célszerű nyelvtant a jövő tanév
 100 kezdetére közhasználhatásuvá teendik. Hát a m. akademia
 nyelvtani szakosztálya által készített magyar-nyelvtant mikor
 adhatandjuk növendékink kezeibe?

44

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jun. 3.]

I

Szabad királyi Pestváros hatósága, e jelen drágaság idejé-
 ben több ezer mérő gabonát közpénzen vett meg, melyet
 a molnárok ingyen ajánlkoznak megőrletni s az abboli kenye-
 ret a pékek ingyen fogják megsütni, hogy így a szegényebb
 5 sorsu helybeli lakosok, a piaci árnál olcsóbb kenyérhez jut-
 hassanak. Ezért sok áldást mondand és méltán a szükölködő
 néposztály e valóban fővároshoz igazán méltó atyai gondos-
 kodásért ez üdvös határozatot eszközlött intézkedőkre. —

- (Irodalmi botrány) Mult' számunkban bizonyos Hiador
 10 nyilatkozata jutott e rovatoba, mellyben az említett úr azt
 tudatja a közönséggel: hogy az Szigligetinek köztetszést kivi-
 vott „Mátyás fia” című hisztóriai dramáját nem is látta, nem
 is olvasta, hanem azért úgy hiszi, hogy ez két általa készített
 s a választványtól visszszavetett dramájához hasonlít (s így
 15 ő is szeretne azon dicsőségből egypár sugárt ismételten nevére,
 vagy tán egypár pctet szende erszényébe). Ezzel semmi sincs
 mondva. Tökéletesen semmi. Még csak annyi sem, mintha
 azt mondotta volna Hiador úr: hogy a gólyának tolla is van.
 De bezzeg meglódult e szóra mindazon fájdalmas érzet, mi
 20 eddig Szigligeti érdemlett diadalira csak fél szemmel pislogott
 irigy hallgatásban s a Nemzetes és a *Hiradó és a Honderü és*
több rejiciált drámairói malcontent kebel egy hangon riad
 fel: „plagium! fogjuk a plagiumot!” A dolog olly nevetségesen
 kisszerű: hogy szinte restelünk róla írni, minthogy azonban
 25 már úgy is megtörtént rajtunk, hogy ezen urak apró bakugrá-
 saít szorultságból hézagpótlóul olykor tárgyalgattuk, időt
 veszünk magunknak az ügyről magáról szólni, magokat
 a személyeket is méltatva némi oldaltekintetre. — Kezdjük
 legalól. — Hogy ifj. Corvin János és Mátyás fia egy és ugyan-
 30 azon hisztóriai személy voltak, ezt mi régen tudtuk; nem így
az említett individuumok kiknek e váratlan hisztóriai fölfede-
zés most kezd még csak napokat és holdakat gyűjteni ismé-
reteik világában, s kik e szerint ezt csak tegnap óta tudják,
 hanem mi még egyuttal azt is tudjuk: hogy hisztóriai tárgy
 senkinek sem kizárólagos tulajdona, legkevéssbé pedig annak,
 35 ki azt kétszer elejtette: hisz mind az, mi szövegben caracte-
 rekben Szigligeti dramájában megvan, megvan ugyanaz izről
 ízre a hisztóriában is, vehette hasznát addig is, ezentul is veheti
 akárki. A hisztóriából nem lehet monopóliumot csinálni. Tehát
 40 iször föltéve: hogy a két dráma tárgy egymáshoz hasonlí-

tana is, *e hasonlatot plagiumnak nevezni nevetséges dolog*. Ugyde,
miután Szigligeti volt annyi elővigyázattal, hogy midőn meg-
tudta saját kidolgozott dramája hisztóriai személyének más
által is felhasználását, ismerve irigyeinek ellene fent orfegy-
45 vereit, rögtön megtette a szükséges lépéseket annak hiteles
bebizonyíthatására hogy saját művét annak ismerhetése előtt
írta s így a plagium physikai lehetetlensége is kiderül; *e netáni*
hasonlatot 2szor is plagiumnak nevezni: malitia. — Azonban
e hasonlat nem is létezik, ezen két mű egymástól nemcsak
50 felfogásilag, nem csak szerkezetileg, de minden alkatrészeiben,
minden lényegében sőt személyeiben is különbözik, bennök
a hisztóriai neveken kívül semmi sem ugyan az s ez eset-
ben még is plagiumot kiáltani haszontalanság. — S ez az
a mit 3szor akartunk mondani. Hiador urhoz lesz még néhány
55 szavunk.

3

A Honderü legközelebbi számában ismét Nodiert fogott.
Azt állítja nevezetesen: hogy mult szombaton Dom Sebastian
előadásakor *Váray ur, mint Camoens* sokkal inkább helyén
volt e szerepben, mint a különben derék *Udvarhelyi ur.* — Bi-
60 zony sokkal. — Csak az az ördögség van a dologban: hogy
szombaton *nem Váray ur adta Camoent*, nem bizony. Hogy
Udvarhelyi ur állott *é valaha Camoens* szerepében, azt ismét
nem merjük határozottan állítani. Tán fiatalabb éveiben, ez-
előtt husz évvel? Mielőtt Dom Sebastian írva volt. Sok sze-
65 rencsét kívánok!

4

Nagy a tűz a fiatal nemzedékben. A minap egy kávéház-
ban vagy hat darab legény a szépéből és javából egy szál
zsidót vitézül leduellált azon vétkes cselekedeteért: hogy 25
pftos váltója beváltását egytől közülök követelni vakmerős-

70 ködött. A szemtelen! nem szégyenl egy maga hat legénnyel kikötni és pedig saját pénze végett? Úgy kell, nem kell engedni: hogy kijöjjön a fiatal nemzedék ususából azon gyönyörű közvéleménynek, melly eddig gallérjához van varrva. Úgy tegyetek. KérjeteK pénzt és ne fizessétek meg, hordjatok csá-
 75 kányt s üssétek, a ki hagyja magát, hagyjatok ellenben *békét annak, a kitől félték*. — KérkedjeteK nagyszerű cimetekkel, áruljátok *nemes* hetvenkedéseiteket, a hol tehetitek, csaljátok a zsidót, mert zsidó, csaljátok barátaitokat, mert nem zsidók, insultáljátok a komoly polgárnépét, miért becsületes? s legye-
 80 tek meghunnyázkodók, ha szorul a kapca, mert ez virtus; s ha mindezt tettétek, legyetek büszkék arra: hogy magyar emberek, és nemes emberek és becsületes emberek vagytok, de csak — az Istenért — senkinek ne mondjátok: hogy azok vagytok.

5

85 *Oroszhegyi Józsa*, a „Honleányok könyve” szerkesztője tisztelettel kéri előfizetésgyűjtőit, a megjelent Iső füzetből előfizetőinek járandó példányok jelen vásári alkalmakon megrendelésére. — Lakása Pest városház-utca 282. sz. 1—2dik emelet.

6

90 Ismét egy nagyreményű zenetalentomunk szállt sírba. Most vesszük hírét, az ifju Bartay Endre, fia az egykori nemzeti színház igazgatónak, mind honában, mind külföldön általános tetszést nyert zongoravirtuóz e napokban Pétervárott meghalt. Üdv szellemének. Bánt bennünket az eszme: hogy
 95 tán utaznia nem kelle, nem halt volna meg? s hogy ez útra a mi okok kényszeríték, elhárithatók lehettek volna. Iratai és zeneművei a megholtnak a nm. helytartó tanácshoz küldettek, általa itteni rokonainak kiszolgáltatandók.

MI HIR BUDÁN?

[1847. jún. 5.]

Napjainkban alig van valaminek nagyobb behatása a lelkekre, mint az irodalomnak. Minden téren nyomva van az igazak ügye, az élet minden utain az erény, a szorgalom, a becsület viseli a terhet, fondorság, bűn, tunyaság az érdem-
 5 koszorut; csupán az irodalom tére az, mellyen kezdettől fogva ki birta víni diadalát minden, a mi jó, igaz és erős, minden fölött, mi rossz, álzott vagy lelketlen. *Mert itt a nép, a közönség a bíró, ki ítél szigorun, s kinek ítélete megáll és fölebb nem vihető.* — Mi meg vagyunk elégedve ítéletével. Az igazság,
 10 a becsület elvét hirdettük mindig; győznünk kellett. — *Az irodalom hivatása az igazság eszméit terjeszteni.* S midőn a szárazan elmondott igazság kiáltó szó marad a pusztában; midőn a mezeten igazsággal társalogni olly kevesen szeretnek: az *irodalom hivatása az igazság eszméinek tetsző alakot adni*, hogy a sziv élveit, a fő meggyőződéseit sarkpontját találja föl bennök.
 15 Mint fogtuk föl e hivatás, e kötelesség intéseit? eddigi és ezen-tuli működésünk szelleméből megítélhető. — Őrt állani az emberiség örök jogai felett; napfényre hozni mindent, a mi szép, üdvös és igaz; méltánylani az erény törekvéseit; biz-
 20 tatni, emelni a fejlődő igaz tehetséget; ostromozni a tévelygést, a ferdeségeket; oltani minden szivbe a becsület szerelmét, az alacsonyosság utálatát; érzelemfoghatóvá tenni a lelkeket; fölrázni az alvó erőt gyáva tespedéseiből; fogyasztani a szűkkeblűség birodalmát, s mi legfőbb: tudni *szólni és tenni*
 25 a jó ügyért, ha úgy kívántatik; tudni *hallgatni és tünni* érte, ha arra lesz szükség: — ez hivatása az irodalomnak, nekünk pedig kötelességünk. Ezért nem értünk egyet azon irodalmi töredékkel, melly, szűkkeblűségébe elfalazva, korlátai közé szoktatott szellemével illy elveket mondat ki: „a költészet

30 maga magának cél, a költészetnek ne legyen iránya.” — Mikor egy virágszál sem születik cél nélkül, mikor a széles minden-ségben mindennek hatása, mindennek haszna van (dacára néhány önfogtoggatta szív aprócska világfájdalmacskáinak): épen a költészet, e minden virágok virága, élne-e azért, hogy 35 viruljon és elhervadjon, mikor annyit tehet minden életkérdés eldöntése körül? Szerencséjére az úgynek, e nézet pártolói nagyon kis töredék, s még nagyobb szerencse: hogy *erőtlen* is. Mondtunk annyit, mennyiből érthet, ki érteni akar. — Nemcsak szagát akarjuk mi éreztetni az irodalomnak közön-ségünkkel, hanem ízét is. A pálma lombjai az érdembér jutalmazó jelképe; de a pálma gyümölcsöt is terem. Legyen pálma 40 az irodalom. —

Némi előleges igazolásaul annak, hogy a mit ígérünk, azt tenni erőnk is leend, elsorolandjuk közremunkálendő író-társainkat, egyszersmind alkalmat véve magunknak lapunk ezentuli tartalomrendjét bemutatni. *Íránycikkeket* a szépirodalom, művészetek, történetrajz, társasélet és aethetica köréből, birandunk *Bajza, Berecz, Bloch, Egressy Gábor, Irinyi* és báró *Kemény Zsigmond* által. *A novellai téren* találkozzunk 45 *Bánffay, Bérczy, Degré, báró Eötvös, Gaal, báró Kemény, Pálffy és Petőfi* neveivel. — *Verseket* közlendünk *Bérczy, Berecz, b. Eötvös, Kerényi, Lisznyay, Petőfi, Riskó, Sárossy és Vörösmartytól* (Petőfitől legalább minden második számban egyet). — *Humoristicai elbeszéléseket* irandnak *Bernáth, Nagy Ignác, Pakh* 55 *Albert (Kaján Abel), Pálffy* stb. Ezután jövendnek az *utazási és népismertetési közlemények*, melyekhez sorozzuk az eddig beküldötteken kívül *Degré schweici, Pakh némethoni és Medgyes erdélyi* közlendőit. Ezek után fog következni a *nemzeti színházi birálatok* rendes rovata s a *külföld művészeti és szépirodalmi mozgalmainak* ismertetése. Ezenkívül adandunk „egyveleg”-et, 60 mely cím alá soroztatnak mindazon nép- és világszerű curiosumok, mikről tudtunkra még eddig kevesen beszéltek. Az „*irodalmi ellenőr*” éber figyelemmel kísérendi minden az irodalom

és színház körül tett eljárásokat, s képviselve lesz Egressy G.,
65 *Sükey, Petőfi és Szigligeti* által. *Divatismertetőt* Sarolta kezéből
veendünk, s végül a „*Mi hir Budán?*” rovat alatt az érdekesebb
napi események fognak közölni; a *vidéki levelezések* s egyéb
hirdetések számára a boríték tére jutandván. — Elősorolt
munkatársaink közé számítjuk végül elődunket *Frankenburgot*
70 is, ki ezentul nem lévén a szerkesztés ügyeivel elfoglalva, önálló
munkálataival annál többször fogunk találkozhatni. Ennyit
lapunk szellemi tényezőiről.

Fölösleges volna lapunk irányáról nemzetiség tekintetéből
szólani: *a nemzetiség nem érdem, csak kötelesség*; ki kötelességet
75 teszi, még annak nincs mivel dicsekednie. Mi részünkről a nem-
zetiséget elleneink legroszabbikáról is föltesszük, egyszersmind
vakmerőn kimondjuk: hogy előttünk a nemzetiség symbolu-
mai nem a sarkantyus csizma és a décbunda. — Igazmon-
dás, de nem nyersség; bátor homlokemelés, de nem kofa-
80 hetvenkedés, őszinteség, de nem szószátyárkodás; nyílt csata,
de nem szitokszóval, nem is ólmos bottal. Szerintünk ezek
az irodalmi nemzetiség körvonalai. Főgondunk lesz lapunk
hangulatát mentül komolyabb és nemesebb irányban tart-
hatni, s ez elvünknel fogva egyszer mindenkorra kijelentjük,
85 miszerint bárki által, bármi oldalról támadtassunk is meg,
— mit alig hiszünk elkerülhetőnek —, e megtámadásnak
tisztá hangulatban, tiszta jellemű ellen részéről kell jőnie,
a végett: hogy feleletünk következze reá, s ez esetben is
szemünk előtt leend a viszony, mellyben író olvasó közön-
90 ségével áll, s a gyöngédség és figyelem kötelessége, mellyel
annak tartozik.

Ennyit jövő félévi működéseink irányáról, a többit *tet-
teink* fogják elmondani.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 6.]

I

- Ma vasárnap jun. 6kán fog tartatni 1) a magyar mezőgazdák által bold. *Festetics György* gróf emlékére emelt köztelki épület talpköve letételének s azzal öszszekötött tenyésztési érdemdíjosztás ünnepélye délelőtti 10 órakor nm. Majláth
- 5 György országunk köztiszteletű birája mint felséges Urunknak e tétre meghatalmazott személyviselője által. 2) A Rákoson az idei második *lóverseny*, mellynél az elnyerendő díjak ezek: 1) '*Pestvárosi díj*' 120 arany, ezüst serlegben; ezen fölül minden
- 10 lóért 20 arany betétel, fele bánatpénz. Csak ausztriai birodalomban született olly ló futhat, melly semmi díjat eddigelé nem nyert. — A versenyre 7 ló van bejelentve. 2) '*Egyesült nemzeti díj*' 1000 arany ezüst serlegben, — minden lóért 40 arany betételdíj, fele bánatpénz. Csak Magyarhonban született ló futhat érte. A versenyre 15 ló van bejelentve. — 3) '*Aszszony-ságok pályadíja*' 150 arany, — minden lóért 10 arany betét.
- 15 Angolt kivéve, minden ló futhat érte. A lovasok „urak” lesznek. A futásra 7 ló van bejelentve. — 4) '*Paraszt verseny*' Első lóé 75, másodiké 25 p. forint. Csak mezei gazdák s egyéb adózók lovai futhatnak érte. A lovasok nyereg nélküli pályáznak.

2

- 20 Hauser H. zeneművész hazánkfia ma délelőtti 11 órakor adja a városi redout-teremben első hangversenyét, melly hogy minél számosabb műélvező közönségnek örvendhessen, annál inkább ohajtjuk, minthogy említett művész hazánkfia Európa éjszaki részét beutazván zenetalentumának általányos elisme-

25 rése által nemzete tisztelését, méltánylását vitta ki. Nagyobb hitelesség okaért álljanak itt az orosz lapok hiteles magyar kivonatai művész hazánkfia föllépteiről szólók:

Pétervári értesítő 1845iki évfolyama. — (Sanctpetersburskija Viadomesti): Hauser ifju hegedűs a classicus német zenetanodának növendéke, azon szigoru tanodának, mely a remek Paganinit sem bocsájta szentek szentjébe. Csakhogy a lángész szelleme elleneinek lelkére is hat, s alig van egy két germán zenész, ki a nagy bűvész teremtvényeit némileg nem tette volna sajátivá. E bájnak ellen nem állhata Hauser H. sem, s a classicus szigort vallva, észrevétlenül eltávozáék tőle, s a két tanoda ékes összeolvasadtából uj modort teremte magának.

Hauser zenéje édes varázsló, nyirettyűje remek s változatos. Kettős, tört. nyolcad hangokban, első rangu, staccato és síp (flageolet) hangjai fölülhaladhatnak.

40 Nagyszerűség, erély, szenvedély magasztossá teszik játékát. Mint szerkesztő szerencsés talentommal bir Hauser; Siciliano-ja, változatai di bravura köztapsra ragadták a közönséget. A „velencei farsangot” egyetemes kíváncsra tetszészaj közt ismételni vala kénytelen.

45 *Irodalmi lap 1845ik évfolyamban:* Hauser H. az uj hegedűtanoda azon osztályához tartozik, mely fölhagyván Paganini, Rhode modorával, minden tanodák remekeit karolja föl. Közepett állván Hauser H., a hegedűzene reformatorakint lép föl, egy tanodához sem szegődvén, mindnyájok kincsét aknáztá ki. A bécsi Conservatorium s különösen Mayseder 50 növendéke, ép olly hűn adja elő mestere classicus remkeit (E-dur versenytét, Cis-moll Allegrojával) milly bámulatos ügyességgel játsza Paganini Carnevalját. Siciliano — önműve — érzelemdús elosztása kitűnő. Egészben Hauser urban ritka 55 talentumot, tiszta hangzományt (intonatio), teremő lelkesülést, s mi jelen időnkben olly ritka, művészi önállást becsülünk, mellynélfogva az *akar és tud* lenni, mivé alkotá őt a természet, s el nem hányja önkincseit, idegeneken kapkodva.

60 *Szláv könyvtár 1845ik év: Donizetti gyári zenéjét megér-*
demlők, a valódi lángész hanyag pártolásunkért. Servais nem
talált Péterváron hallgatóra, déli Oroszthonba kellett költöz-
nie, hogy csuda hangjaival bájolja el az értőt, a becsülni tudót.
Milanollo testvérek Amsterdamba tértek vissza versenyt nem
adhatván; Ernst szándokával fölhagyott, Döhler, kudarctól
65 tartva, két éve igérkezik. Egyetlenegy Hauser szánta el magát
izlésünk bíró-széke (?) elé kiállni s e bátorságát köszönjük.

Hauser ur, első rangu hegedűs, az új tanodának hőse, de
mind efölött ő bájos zene-költő, valódi zene-Shakspeare. Játéka
hatályos mint Ole-bullé és Sivori-é, de hangzata teljesebb,
70 előadása férfiasabb.

Hauser ur Magyar, Liszt földije! s Pannónia zenefénytü-
kéhez abban is hasonló, hogy ő is minden tanodák szellemét
magában összesíti. stb.

3

75 E héten egy itteni dohányraktár s illetőleg szivargyár
tulterhelt padlása leszakadván az alatt dolgozó gyárosnők
közül többet veszélyesen megsebesített.

4

Figyelmeztetnek, „Vas Gereben” ivtartóji, kiknek kül-
deményei név-tévesztés miatt Pestről az illető könyvárústól
viszszautasítottak, hogy azokat a fentisztelt urnak akár *írói*
80 akár *valóságos* nevével címezve ismét felküldeni ne terheltes-
senek.

5

E vásár alatt adatott Vahot Imre „Vén csapodárja” két
izben, két felvonás végtül végig egy egész eleven gőzhajón
megy véghez.

85 Jövő héten fog adatni Degré Lajos vigjátéka, címe „Falusi imádó.”

Medárdi sokadalmunk első hete igen silány vásárra mutatott a nagy élet drágaság és pénzszükség mellett. Olly csekély mennyiségű gyapju jött e vásárra, minőnél a mostani élkör
90 alig emlékezik — főleg egy nyiretű nincsen. Ez csak meg látszik tartani tavalyi árát, de a két nyiretű mázsáját 10 p. forinttal hirlik olcsóbbnak. Birka- és báránybőr tetemesen kelt, egyéb terményre alig volt eladás. Gubacsból az Ungar szerint
95 60 ezer köből vár vevőre. A repcét sem keresik, a viaszt sem igen, sziksót meg fagygyut alig láthatni; a repceolaj s pályinka ára emelkedik, természetesen: mert a repce nagyobb részben kifagyott országszerte, a pályinka pedig: a gabona s burgonya
100 iszonyu drágasága miatt; de a gyár- és kézművek roszszabbul kelnek mint Józsefvásárkor. Így van minden, midőn szűk a kényér s még szűkebb a pénz.

S ezennel érzékeny bucsút veszünk mindazoktól, kik bennünket szerettek és nem szerettek, kénytelenek lévén e tért, jókedveink és szomorúságink terét, végkép elhagyni, ugy vagy
105 on végképen! Szívünk meg akar szakadni e szó terhe alatt: ah bizony komolyan meg akar szakadni, ha visszaemlékezünk mindazon örömökre, mik számunkra e téren virágoztak, s mindazon élvezetteljes órákra, mik számunkra az idő alatt ütöttek (néha mi is ütöttünk) s mindazon érzékeny baráti ölelésre, melly bennünket hol jobbról hol balról oldalban
110 talált; ha mindezekre visszaemlékezünk, szívünk elfogódik, úgy érezzük magunkat, mint kit a halál szerettei köréből hirtelen kiragadott (az ugyan igen sajátságosan érezheti magát) s kénytelenek vagyunk így kiáltani fel, (Jóbbal é vagy Hiador-

115 ral? denique egyikével az ótestamentomi misanthropok valamelyikének): „*ah! az elválás percei keserűk!...*” Malomköveket sírnak a mi szemeink, midőn ezt cselekeszszük s fájdalmainkat nincs vers, melly ki tudná fejezni. Ki fog bennünket megvigasztalhatni? De a sors engesztelhetlen vas keze kényszerít. Menni kell. Válnunk kell töletek is, kiket leg-
 120 többször öleltünk keblünkhez, kiket csókjaink s kézszorításaink legforróbbaival illettünk, oh Honderü és oh Nemzetes ujság és oh Pesther Zeitung. Mennyszer és mi szépen mulattattuk mi egymást! oh azt csak mi tudjuk. Az ég áldása felétek! Hogy e percben keblünk meg nem repedt, az arra mutat, hogy már
 125 nem is fog többé megrepedni. Mindig szerettük mi egymást, tanuink rá ég föld és itatós papiros, fogadjátok utolsó kézszorításunkat, az utolsót, a legforróbbat. De ne dulja érzékeny kebleiteket a kétségbeesés. Két dolog van, mellyek benneteket megvigasztalhatnak. Egyik az: hogy lesz egy *másik világ* (tudjátok ti bölcsen: hol?) mellyben ismét *találkozni fogunk*; másik
 130 az, hogy nem marad árván e tér, mellyről mi lelépünk, de ki sarkainkba fog lépni, az telivér successor, nem kevésbbé fog benneteket szeretni, miként szerettünk mi titeket. Igen ő ezt tenni fogja, tehát hagyjátok a kétségbeesést s bízzatok a remény-
 135 dus jövőben. — Legvégül minden rendü és nemü jóakaróinknak küldjük üdvözlő szózatunkat s utódunk törekvésit tisztelt közönségünk figyelmébe ajánlva, maradunk jók a jóknak, rosszak a rosszaknak, a kik eddig voltunk.

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ I.

[1847. jún. 23.]

Kedvelt barátom! Igen megsajnálalak, bizony igen megsajnálalak, midőn *Tompa Mihályhoz irt leveled* első számát megolvastam; még most is törlöm a könyvet, miket fölöttemi

részvétem miatt hullaték, még most is szaporitom a léget
5 sohajtásaimmal, miket érzékeny panaszaid belőlem kiröppen-
tének; oh én igen érzékeny szívű vagyok! kivált ha valakinek
nyomoruságát látom, mindjárt megesik rajt a szívem. Így
esett meg te rajtad is az én szívem. . . Panaszkodol, oh kedves
jó barátom? jól teszed: sird ki magadat, mint férfihoz illik; adj
10 hangot fájdalmaidnak, mondd el szenvedéseidet, majd én
commentálni és variálni fogom e keservhangokat, oh, mert
szived legtitkosb hurjait senki sem ismeri úgy, mint én, azért
engedd meg, hogy néhány szavaimmal balsamot öntvén sértett
sebeidre, barátilag megvigasztaljalak.

15 Panaszkodol, hogy író társaid, kiknek képeit kiadtad, ugy-
mint: Kuthy, Garay, Fényes, Vahot S., Petőfi, Székács, Tóth
L., Schedel, Erdélyi, Czakó, stb.-stb „szépen mosolyogtak, midőn
megkérted őket, hogy engednék Barabás művészi rajzónja által
dicsőíteni képeiket, és ha egyébkor nem is, ekkor tudod, hogy ők is
20 becsülték téged legalább annyira, a mennyit arcképeikért fizettél” . . .
Bizony, barátom, a világ háladatlan; no de vigasztald magadat,
lám a Messiást még kevesebb pénzre becsülték, mint egykor
tégedet. Azt egyébiránt becsülöm benned: hogy magadat
„nagy férfinak” publice elismered. Az önérzet a kebel Atlasa.
25 „Gyönyörrel szemléled továbbá azon szives stb. stb. barátság acél-
kapcsát, melly jelen századunk három első tizedében több rokon
szellemű íróink kebleit olly dicsően forrasztá egybe” s elszámálod
Guzmics Izidort, stb. s „a köztök keletkezett barátsági viszonyt és
lánglelkességet”; egyet azonban kifeledél közölök: Csokonait,
30 kivel egykor a barátságos viszony illyesmit mondatott: „De én
bizony nem bánom már, akárki mit beszéljen, sokszor rugást
ejt a számár becsületes személyen;” no de azért a barátság
megvolt s bátran gyönyörködhetel benne. Gyönyörködöl tovább-
bá „azon hajdani önzésnélküli tiszta ügyszeretben, mellyel
35 irodalmunk parlag mezéjét mivelék ezen pályatörő férfiak.” Bizony,
barátom, azok felejthetlen szépségű idők voltak, midőn a Zalan
futásának írója ez örökbecsű műveért 800 kongó forintot ka-

pott, pedig dolgozott rajta egy esztendeig és négy hónapig.
 Mikor Csokonai Vitéz Mihály világkerüléssel és házalással
 40 volt kénytelen tengetni életét s Kazinczy a legnagyobb nyomor
 közepett végezé dicső pályafutása napjait; . . . hej drága vilá-
 gunk lehetett, akkor a szerkesztőknek és kiadóknak, mikor az
 írókat fizetni nem kellett! Oh, de e boldog idők örökre
 lefolytak, s nem is igen hiszem, hogy, édes collegám, a mi
 45 kedvünkért újra megjöjjenek az önzésnélküli úgyszeretet eme
 patriarchalis napjai. Itt kezdődnek beszéded siralmas szavai,
 mikben előadod: „*hogy újabb időkben irodalmunk jelleme egészen
 megváltozott*”: a tatár sem akar ingyen robotolni a szerkesztők-
 nek többé! te ugyan ezt ekkép fejezed ki: „*az irodalom iránti*
 50 *buzgó úgyszerelmet haszonleső önösség váltá fel*”; de hiszen én jól
 értem baráti sympathiám erejénél fogva szived legtitkosabb
 sugallatit, s rá mondom az „*ugy van*”t. „Beszélsz ott továbbá
dühösségig vitt pártviszállkodásról”; oh milly igazakat beszélsz,
 milly csunya az a pártviszállkodás! hisz jól tudod te azt. De még
 55 jobban tudnád, ha emlékeznél rá, minő patáliát vittél egykor
 véghez köztiszteletben álló veteránirónk, a becsületes Bajza
 ellenében, később pedig minő remek hajbakapásaid voltak
 a Honderüfajjal? hogy téptétek egymást, mint gyurtátok sárba,
 s szórtátok a szitkot szakajtókosárral álló esztendeig; de te
 60 mindezekre már nem emlékezel, azért elég tudnod: hogy
 a pártviszállkodás rút. — Tovább írói pénzariszocratiáról szólsz.
 Ez, megvallom, ismeretlen állat szemem előtt; oh mutass
 énnekem egy pénz-aristocrata író, szeretett barátom, egy
 író, a ki pénzariszocrata; egy pénzariszocratát, a ki író; mutass
 65 nekem egyet, hadd rajzoltassam le s mutogassam pénzért
 a kerek hazában. — Utóbb azon fohászokdol: „*hogy író-
 társaid csak addig barátid, míg pénzt tudnak tőled csikarni, míg
 telhetlen önzéseiket hizlalod* (zárjelben mondva: *író társaid közt*
 magad vagy a legkövérebb, de ez nem tartozik a dologra),
 70 *s mihelyt egyszer becsukod vagy összehuzod előttük fogytig ostrom-
 lott erszényedet, halálos ellenségeddé válnak s ipariüzési cik-*

kelyekké aljasított irataikat fegyverül használják ellened.” Bizony
 szomorú a dolog, ha illy viszonyban állsz író társaiddal; már
 én e tekintetben az enyimekre nem panaszkodhatom. Mü-
 75 veikért tőlem rendes díjaikat kapják; ők nem követelnek, én
 nem zugalódom, hanem fizetem, ki mint érdemli és mint
 tőlem telik. Clara pacta, boni amici. Panaszkodol továbbá:
 „hogyan vannak köztök, kiken az erkölcsi romlottság jeleit is
 lehet már észre venni, kik nyakig usznak a bűn és jellemtelen-
 80 ség sárfertőjében; ez írói osztályt szerinted egy-két iparlovag teszi,
 akik stb. eféle.” Oh százszor boldog én, ki író társaimat illyes-
 mivel nem vádolhatom: az enyimek mind talpig becsüle-
 tes emberek, egynémellyik még veled is megmérkőzik jellem
 dolgában s ezzel sokat mondtam. (Remélem: hogy léssz oly
 85 szerény, hogy nem jeleled ki: kik ezen egynémellyek?) „De
 még többet mondasz te, kedves jó barátom, annak bebizonyítására:
 hogy vannak nálunk írók, kik fertőzetes ajkaikon szabad szellemet,
 német elleni gyűlöletet s több e féle jóhangzású (igazán jóhang-
 zású?) szavakat hordanak ajkaikon (elől is „ajkaikon”, hátul is
 90 „ajkaikon”), „csakhogyan” (csakhogyan ennek bebizonyítására cso-
 daszépen semmit sem mondtál sem ezelőtt, sem ennek utána)
 csakhogyan ezzel a hiszékeny közönséget (dehogyan hiszékeny, de-
 hogyan hiszékeny!) részökre hódítva elámithassák”; nevezed te
 ezen embereket továbbá „Siberiáknak, sima kigyóknak, háttérbe
 95 szorítóknak, láttassanakoknak, mesterembereknek, írástudóknak, fari-
 zeusoknak, fehérkoporsóknak, arlequineknek, álmaryroknak, csaljá-
 koknak, kinevetikeknek, fertelmeknek, tintaszatócsoknak, csindlt-
 virágkészítőknak, áspisoknak és végül tönkretesznieknek.” Szent
 Habakuk proféta! Ha nem tudnám, hogy tréfálsz, félrevernék
 100 minden harangot s egyenesre vernék minden harangozót! De
 hisz ez világos delirium, szeretett barátom, saját árnyékkoddal így
 meg hadakozni. Hagyd el az illyesmit; még valaki azt találja
 hinni, hogy magaddal, vagy magadról beszélsz. Szörnyen
 phantasiálsz, édes lelkem; vigyázz! ez a gonosz typhus véghe-

105 tetlen grassal, s ha még egyszer illy kezelábatlan dictiot szülsz
a világra, nem állok jót az egészségedért!

Ezeknek utána, tudniillik ennyi szomorú tréfa s logicátlanul megcibált okoskodás annyi petitio principii, sophisma és balfogás után megmutatod, hogy tudsz te circulus vitiosus
110 is kanyarítani, „felszólítván magadat, hogy add urát, miért változtak ezek így? s erre egyenesen azt válaszolván, miszerint változván a kor és irodalom körülményei, változott irodalmunk is.” Erre ugyan görbebben nem válaszolhattál volna.

„Okát találd te mind ezen bajnak abban, hogy íróink nagyobbára
115 a piacról élnek.” De már ez a gondolat csak megérdemli, hogy patriarchalissimusnak neveztesse; hisz tán csak nem várod, hogy szegény író ember mindenik kertet tartson magának, abba káposztát és spenátot ültessen, maga azt öntözze, kapálja, s ha megéri, levágja, besavanyítsa, megfőzze, s ha megéhezik,
120 megegye? annak a kedvéért meg, hogy az ember író, csak nem vehet mindjárt feleséget, hogy konyhát tarthasson, s ekkép mindazon országdöntő bajnak, mik az általad elősorolt szerkesztői zsebfenyegető veszedelmeknek okai, elejét vegye? Ez ugyan szép volna, magam is szeretném; de ha egyszer nem
125 megy. Az írók bizony piacról élnek, s sehogy sem lehet őket rá venni, hogy koplaljanak, bármint iparkodjunk is őket összevetett vállakkal kapacitálni ennek üdvös volta felől; már itt sem szép szó, sem fenyegetés nem használ.

Beszélsz ezeknekutána öntapasztalásod gazdag tárházából
130 a fővárosi frivol élet elfásító forrásairól, nevezvén az itteni iparüzést óriásinak (ezt a collossalis nyújtást még rajtad kívül senki sem tette); a valódi barátság ritka voltáról (itt én ismét hálát sohajthatok: nekem több igaz barátim vannak); rokkant litterátorokról (tiszteljed a te apádat és anyádat) stb. stb. Egyéb-
135 íránt abban csalatkozol, ha azt hiszed: „hogy a szép társasélet és szellemi összeköttetés a város piacán fejlődik ki”: ott egészen más dolgok szoktak kifejlődni. Az sem áll, mintha a régibb, veterán írók nem igen szoktak volna barátságosan simulni a bár legszebb

140 *tehetségü fiatal kezdőhöz is*”; szoktak biz azok, csak kell őket tudni becsülni s nem az összes „rokkant litteraturának”, mint te nevezed, úgy neki nyargalni a ruddal, mint te neki nyargalsz, nevezvén azt ilyennek, meg amollyannak. — Az sem való, hogy *íróink társaséletében semmi szellemi közlekedés, semmi épületes eszmecsere, irodalmi tárgyak feletti társalgás nincsen*. E véle-
145 ménnyeddel csak azt mondtad ki: hogy te nem szoktál olly helyen járni, hol az illyesmi található; mert, hogy többet ne emlitsék: ha lettél volna K, Cs és F hetenként rendszeren háromszor előforduló estélyeiben, hol kivált a fiatal, nem különben a sarjadzó irodalom majd minden jobb tehetségei össze szoktak
150 gyűlni: mind ez, előtted nem existáló dolgok létezéséről és minden létéről igen világos fogalmakat szerezhetnél volna. Nem értem továbbá, mit akarsz azzal mondani, hogy *a mi íróink élete igen szakadozott és vegyes*; én soha életemben sem láttam *szakadozott életet, vegyeset* még kevésbbé; meg nem foghatom, millyen lehet egyik vagy másik. Mondod tovább,
155 hogy „*vannak, kik elbizottságukban úgy felpuffaszkodnak, hogy gyalog beszélni sem lehet velök stb.*” Ha ezt más valaki mondta volna, nem te: megharagudnál érte; azt hinnéd, neked ad szemrehányásokat; na de önmagától sokat felvesz az ember.
160 Hanem arra az egyre még kérlek minden szentekért, hogy se az öregekre se a fiatalokra *diák proverbiumokat* ne fogj, mert bizony megharagusznak érte; inkább irj belőlök vigjátékot, csak diákul ne proverbisáltasd őket. Ne is törődjél *te íróink ellenséges lábaival*; hagyj békét *azok rideg életének*, — nem
165 lehet most úgy, mint egykor: most azoknak munkálkodniok kell, s munka pedig nem sok időt enged azon gyönyörűséges látmányokra, hogy *naponként sereggel gyűljünk össze szellemdús eszmecsérék végett*. . . Később, édes lelkem, tökéletesen úgy beszélsz, mintha te volnál a Nemzeti Ujság: emlegeted ugyan-
170 csak elegiaszerűn *a régi jóidőket, mikor vidéki íróink falusi magányba temették magukat s tehetségeiket*; sem körük, sem hatásuk nem volt, — egyszer megjelentek, azután letűntek az élet

175 egéről, s magasztalod az időt, mikor még *sem a politica, sem a journalistica* prózai szennyével nem zavará meg éltök derűs egét,
 s viisszasohajtod azt. Én csak azon tudok bámélnkodni: hogy
 mondhatsz te el illyeket komoly képpel, s hogy azon betűk,
 mikben ezt megirtad, hogy nézhetnek olly phlegmatica egy-
 másra a nélkül, hogy egymás szeme közé képeket vágnának.
 Illyesmi fölött csak nevetni, vagy sirni lehet. Én részemről
 180 siratlak. S ezt megérdemled. Lesznek, kik nevetni fognak. Azt
 is megérdemled. Gorombaság egyébiránt tőled, hogy magyarul
 szóljak, bármellyik politikai lap dolgozó társát is „szilaj csikó-
 nak” nevezned, mikor éppen irodalmi viszonyokról beszélsz;
 vigyázz szavaidra, s mikor azt mondod, hogy *a journal* pártok
 185 egymás ellen valódi pulykaméreggel harcolnak, olyankor egyik
 kezedet mindig felejtsd a sziveden. Az sem egészen igaz: mintha
 az írók nagyobb részét az „*auri sacra fames*” lelkesitené csak; nem
 úgy van, barátom; te — pompában és kényelemben élsz,
 pedig semmit nem dolgozol, mert szerkesztő vagy és kiadó:
 190 míg író társaid tengődve élnek, pedig dolgoznak s küzdenek;
 ne légy olly sötéten hálátlan irántuk; a szerkesztő, kit írói
 tartanak fen, soha sem panaszkodhatja fel azoknak, ha ők is
 akarnak élni. Azt se felejtsd, hogy az irodalomban kivüled
 még senki sem hizott és gazdagodott meg. Az sem éppen
 195 valószínű, hogy egyesek tette az egész írói kar hitelét, becsületét
 kockáztassa. Kinek hitele szilárd, becsülete tiszta: annak az
 összes társadalmi kar aljassága sem fog megártani. — Eddig
 terjed leveled első szakasza; a végére azt írod: „*ki ludasnak nem*
 200 *érzi magát, hallgatni fog.*” Ez ismét kis furfangos taktika tőled;
 a *journalisticát* akarod irányodban lefegyverezni. Elkéstél vele.
 Illyesmit mondtál darabod adatása előtt is: „ne ítéljetek, hogy
 ne ítéltessetek.” Félénk vagy; nem szeretsz ellenvéleményt hal-
 lani. Ezért kellett énnekem szólani a dologba. Ezért kellett
 nekem; mert magad tudod, s nem egyszer elismeréd, hogy ellen-
 205 séged nem vagyok; ime jelenleg is barátomnak neveztelek; —
 tudod te, s minden ismerőm, hogy sem írói, sem magány jelle-

memet vádaid egyike sem közelíti meg.* Nem mosolyogtam szemedbe, nem csikorgattam rád fogat hátad mögött. Ha nem tetszettél, ott szóltam, a hol szemközt álltál; hol nem voltál, ott védtelek; munkadijaimért nem zsaroltalak, ezt nyilván elismered; magányéleted nem háborítottam, pénzviszonyok közöttünk nem voltak; nem szinleltem soha, — a mit szám, vagy tollam mondott, azt mondta szívem; emberiség, művészet és nemzetiség irányában még csak frivolitásról sem vádolhat senki; a nálamnál idősb írókat tisztetem, becsülöm, de nem tömjénezek senkinek, magamnak legkevésbé; a nálamnál fiatalabbakat pedig pártolom a hol lehet, s a mint szeretek megbecsülni mindenkit; úgy nem függök, nem félek és nem remélek senkitől. Ezért kellett énnekem ragadnom meg az ellenörködést irodalmi viszonyainkról kelt szavaid felett s nem ellenségeid valamelyikének, ki tán irányodban, vagy a közönség irányában nem állandó olly tisztán, mint én hiszek magamnak állhatni, s kinek föllépése tán keserű pörpatvarrá nyújthatná e köztünk legszelidebb, nyájasabb uton lefolyandó barátságos értekezést. E leveleket én is folytatni fogom mindenkor a legkeresztyénibb szeretet hangulatán, barátságos képpel s ékes nyájassággal.

* Sajnálom, hogy e következőket el kell magamról mondanom, de kénytelen voltam vele, mikor az összes író kar van megtámadva, s a lovagias szellemű megtámadó egyenlőre a védelemre felszólalándót „ludas”-nak nyilatkoztatja; nekem ki mind emellett is szót mertem emelni, tisztába kell hoznom azt hogy tisztelt barátom egyenkinti és egyetemles vádjá alá magamat tartozónak sem én nem tartom, sem ellenceim legroszabika sem tarthat.

ÉSZARISTOCRATIA

Közelg a világszellem uj átalakulásának ideje.

Forr minden az élet magasában és mélyében, mintha uj teremtetésre várna a világ.

A törpe század óriásokat szül, eszméket, mik a világot megemelik, — napokat, mik uj, ismeretlen világot gyujtanak s miknek élete perc, vagy örökélet, hatása semmi, vagy minden; de miknek föltünése élő sejtéseket ad minden érző lénynek, kinek lelke is tud látni és hallani: hogy a korszellem fordul és változik, csöndben, de akadálytalanul, mint változik a tél tavaszszá.

10 *A világon semmi sem történik hiába.*

Minden életnek, minden halálnak van egy közös célja, melly örökké egy s az emberiség zajgó életének epochái, a népjellemek ezer változata vég eredményeikben találkozni fognak. Bárha tán a hatás eljövetelekor mit egy nép élete a világszellemre tett, azon népnek neve sem él többé mint a villám, mellynek fénye rég elveszett, mire dördülés hallik.

Vér nem folyott hiába, népek nem viselték hiába lánczaikat; sem áldás, sem átok pusztán el nem hangzik, a mi lett, el nem mulik többé s a virradat, mellyért imádkozunk, megérdemli 20 hogy az éjszaka, melly azt megelőzi, századokig tartson.

A világon semmi sem történik hiába.

A dögvész, melly megtizedeli a népek első szülötteit s az éhhalál, melly megfacsarja az ember szívét: hogy átkozza az eget, melly megteremté s imádja a földet, melly el hagyja veszni; — a rabszolga, ki dynastája síremlékeül pyramidot épít s a romai, ki városa üdveért a megnyilt föld craterébe szökik, s az őrjöngő tyrann, ki még nem létezett fájdalmakat örül föltalálni, mind egy cél eszközei. A világszellem örökké egy, a historia eseményei egymásból születnek. Mindennek, a mi történt, ugy kelle jöni,

30 a mint történt: hogy a kor megbirja azon eszmék bekövetkezését, miknek magva a teremtés reggelén vetve volt s miknek magasra növő lombjai a rettegett ítéletnapról fogják megőni a világot!

Ezen eszmék a lélekszabadság eszméi.

35 Ezen eszmék azok, mik mindent adhatnak, a nélkül hogy valamit elvonnának, mellyek megadhatják a népek életét, boldogságát, a nélkül hogy emberéletet, emberboldogságot kérnének áldozatul érte.

Ezen eszmék lesznek védpallosai mindennek, a mi igaz és
40 életre méltó. Lassu halála a hazugnak és a gyávának. Jaj annak, ki ez eszméktől megdöbben! önfejlésre mondott ítéletet.

Kinek útai tiszták, nem fél a világosság hajnalától. Kinek nem szántóföldje az emberi tudatlanság, kinek nem élet-
45 athmosphaerája az embersziveket ülő ködhomály, az nem rettenhet meg az ész uralkodásának eszméjétől. . .

Igen, — ki merjük mondani, — hogy lesz idő, mikor az ész fog uralkodni a népeken; lesz idő, mikor mindenki saját fejével fog tudni gondolkodni s nem lesz szükség az igazságot nimbusba pótlálva mutatni, hogy észrevehető legyen, hanem látni fogja azt mindenki a maga egyszerű fönségében.

50 Mikor a természet az emberi fő helyét kijelölte, kimondá: hogy egykor az ész lesz minden mindennekben. — Uralkodtak koronként az emberalak minden részei és tartományai, uralkodott a kar, többször a szív, legtöbbször a zseb, sőt még a papucs is. Ideje már: hogy a főre is kerüljön a sor. És ez idő megjön.

Talán nem vagyunk hivatva eljöveteletét meginnepelhetni, de minden esetre hivatva vagyunk annak siettetésére.

60 Omlania kell minden bálványképnek. Maga e chimaera, a pénz, népek és királyok zsarnoka, ez ember-alkotta ördög, kinek nevét átkozza és imádja az atheista, mint a phanaticus, le fog szállani magasságáról, ki lesz facsarva kezéből a véres királyi pálca; az ember, ki megtanult uralkodni a világ négy elemén,

fog tudni uralkodni ez ötödiken is. — *Eszköze* leend minden
65 jónak és rosznak, mint azelőtt; de csak eszköze s nem nyílt
asyluma minden gaztettnek, nem tiszteletkövetelő mint most.
A nélkül hogy elveszne, megszűn lenni az, a mi volt, elhala-
ványuland a nálanál erősebb isten tekintetétől, mint elhalványul
a kelő nap fényétől az üstökös csillag.

70 S nem fog mondatni többé: hogy ,kinek pénze van, azé az
éss' hanem visszafelé.

Az arany istenségének ideje lejár.

Ujjá fog születni, ismét paradicsommá válik a föld ez ige
testté létekor: ,szellem szabadság, észuralkodás.'

75 Talán azon magvak, miket most elvetünk, sirhalmunkon
fognak csak kikelni; de szentül él hitünk, hogy mi azokból fog
sarjazni, most, vagy évek után, nem gyom s nem tövis lesz.

De ha semmi nem lenne is; minek jönie kell, jöni fog,
bárha akarat és kiviteli erő nincsenek is nálunk egyenlőn ará-
nyozva; a mi egyébiránt köz átka az emberiségnek. A ki akar,
80 nem tehet; a ki tehetne, nem akar; — ha ez így nem volna
világkezdet óta, az ember rég eleven tört volna magának utat
az égbe.

Teszünk, mennyit tenni hatáskörünk enged. A mit mi ki
85 nem viszünk, kiviszi az idő, kiviszi e mindent szülő, mindent
elpusztító szellem. De a mi halad, el nem marad.

Az észaristocratia napjai megjőnek.

49

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ II.

[1847. júl. 4.]

Szeretett barátom és tisztelt collegám! Te engem méltóztat-
tál félre érteni. Hogy tehetted ezt? Hogy épen énvelem, ki írá-
nyodban csupa nyájasság, lépes méz és platói szeretet vagyok.

Mint vehetted te az én nyájaskodásaimat „neked-eséseknek” az én
5 baráti kézszorításomat „összeszorított ökölnek” szivélyes mosoly-
gásomat „szikrázó szemeknek”, vigasztaló szavaimat „szemre-
hányásoknak?” Nem — te ezt nem tehetted. Valami ármány-
kodó fondor konkolyhintő lázíthatott téged ellenem, ékes
beszédeimet galádul félre magyarázva. Én? és tégedet meg-
10 bántani? Ah e gondolat még a tulvilágon is üldözni fogna s
képes volna egy éj alatt megőszíteni dacára annak: hogy te
engem kilenc sorban tizenkilencszer nevezsz „fiatalnak, — gyer-
meknek, — ujoncnak, — kis öcsédnek, — rekrutának, — isko-
lásnak —” és egyéb hizelgő dísznevekkal, mikre én büszke
15 lehetnék, ha a büszkeség levetkezését tőled meg nem tanultam
volna. Ah, ne légy olly kegyetlen; hogy szerető szívemet
ekképen sértegesd, midőn én teneked legjobban vallom a sze-
relmet s szellemi karjaimmal legjobban öllelek és csókollak
lelkem ajkaival, te ez érzelmeket hidegen utasítod vissza; pedig
20 tudhatnád dramairó és szerelmi dictionariumköltő létedre: hogy
nincs a kebelnek több olly fájdalmas érzete, mint a nem viszon-
zott sympathia!!! Azért légy keblem szende érzelmei iránt
nagyobb irgalommal s ne haragudjál érte: ha csekélységem
érzetében olly magasra merek emelkedni, mikép neked nyilván
25 ki merjem mondani: hogy én tégedet — szeretlek! — Azt fogod
te énrám viszonyüdvözlatedben: hogy „én az egész világot
dolgozótársammá szeretném lekötelezni”; pedig ez nem ugy
van, épen nincsen ugy: hiszen te magad is ajánlkozálsz nekem
dolgozótársul, mint hozzám irt leveled szavaival tudok igazolni,
30 de én, noha nehezére esett szívemnek e szerencséről lemondani,
mégis nem akarván saját lapodat nagybecsű cikkeidtől meg-
fosztani, lemondék, s nem kötelezlek le dolgozótársammá.
Ugyanezen leveledben Tompa Mihály barátomat is megaján-
lod nekem cserében egy valamellyik dolgozótársam helyett;
35 minthogy azonban itt nem épen csak rajtunk állott a vásár, a
cseréből semmi sem lett. Egyébiránt ha meg találnám mondani,
mikép Tompát azon hír állításával kötelezéd le magadnak

rövid időre: hogy az Életképek megszűnnek, melly hírt még
mai napig is hivatalos és contractualis buzgósággal terjeszt dol-
gozótársaid egynémellyike, még akadna a ki azt találná hinni:
40 hogy a munkatársakat te vadászod. Én perse ezt egy szóval sem
állítom. — Rám fogod továbbá: „hogy én a te személyedben
valami iszonyatos rémet, halálra ijesztő *mumust* látok.” Lehet,
hogy vannak kik benned „mumust” látnak, lehet, hogy tán
45 magad is annak látod magadat; de én bizonynyal, ha hinném is,
hogy *mumus* vagy, sokkal furcsább *mumus* volnál, minthogy
halálra ijesz. Köszönöm egyébiránt, hogy üdvözleted folytán
háromszor is megemlékezel beteg voltomról, köszönöm, már
elmúlt; sajnálom, hogy meg nem haltam a kedvedért, de még
50 időjártával azt is megtehetem. Hallom: hogy te is készülsz
gyógyításod végett Anticyrába, ott hires fű terem. Tisztelem
az ottani ismerőseket. Biztatsz: hogy azalatt is „legyek nyugodt
miattad,” tökéletesen nyugodt vagyok miattad; „hogy te nem
irigyled genialis dolgozótársaimat” én pedig irigylem a tiedet;
55 hogy „te nem bánod, ha a Csimborassó tetejére megyek is”, de
azt elhiszem, s hogy „te engem az Életképekkel együtt nem
akarsz fölfalni.” Ez egy kicsinyt bajos is volna. — Furcsa tücsköt
kergetsz azonban, midőn azt emlegeted, hogy engem odafent
(Liptóban?) neveztek ki szerkesztőnek. Mintha bizony minden
60 néven nevezendő szerkesztőket nem felsőbb jóváhagyással ten-
nék azokká, egyiket úgy mint a másikat; hisz ezt mindenki jól
tudja s még eddig senki nem akadt fenn benne, vagy téged tán
a Gambrinusban neveztek ki szerkesztőnek? Az emlegetett
szerkesztői insignékről „a kakastollas csákóruul és szerkesztői
65 csákányról” nem tudok ez ideig semmit: te már megkaptad?
mert neked dukál; de még én nem, várom egyébként nyakra-
főre. A ki neked adott, nekem is adhat. — Végül még egy pár
szép szót. — Tudva van mindenki előtt, ki hozzád irt első leve-
lem olvasta, hogy az a leghiggadtabb, kiméletesebb hangon
70 volt hozzád írva, sőt olly gyöngéd érzelmekkel, minőkkel csak
Damon irhatott Pythiásnak, és te mégis nem átallasz engem e

nyilatkozatomért „dühösnek, ingerlékenynek, bősziútnak, hiú-
nak, gyanúsítónak, feketének, kurucnak, hahahának, balta-
forgatónak, kapcáskodónak, hebehurgyának, méltatlannak,
75 vatermödereskedőnek, darócosnak, szilajnak és legbetyáro-
sabbnak” bérnálni. — Szentem jó barátom! . . . Ha ezt más
valakinek mondtad volna és így, ha szóval akarna rá felelni, azt
mondaná rá laconice „hazudsz!” De én ki szeretek magamhoz
80 méltó fejezéseket válogatni, ezt így mondom: nem volt szeren-
cséd az igazmondáshoz. — Egyébiránt te ezt így szoktad, soha
sem arra felelsz a mit kérdeznek; hallod hogy harangoznak, de
nem tudod: hogy hol? Fő forcea feleseléidnek abban áll: hogy
vakmerőn állítasz igazat, nem igazat, pëlemële, ijesztasz catego-
rice kanyarított sophismáiddal (más ezeket gorombaságoknak
85 nevezné) minden jóra való lelket; ha egy helyt megfognak, más
térre viszed a vesztett csatát, s ha mindenütt megfognak, fel-
mutatod letördelt sarkantuaidat, s mondván: hogy te a hazáért
szenvedsz, folyamodol a közönség sajnálkozásához. Azonban e
tacticának ideje lejár s vele együtt a te hatalmadnak napjai is
90 siralmasan kezdenek megrövidülni, s félek: hogy mire az év
fordul, csak árnyékát fogja találni egykori termetednek. Emlé-
kezzél rá, hogy ezt én mondtam. Továbbra is pedig folytasd,
a mit diszerűesen megkezdtél, haladj az úton, mellyen meg-
indultál, fogadd baráti kézszerításomat s tarts meg szíves em-
95 lékezetben. Oh nagy barátom kicsiny neked Macedonia! A túl-
világon ismét látjuk egymást. — Béke hamvaidra.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. júl. 4.]

I

Jun. 20. *Vén csapodár*, vigjáték 5 felv., írta Vahot Imre. Vasárnap volt. Szerző és rendezőség hatalmasan megtelt karzatokra számoltak. A színháztagok között kiosztani szokott játékrendben: „Farsangi iskola” „Országgyűlési szállás” vagy „Vén csapodár” voltak kijelölve a mai estére; tehát annyi heverő
 5 jeles művek közül csak Vahot úr szerzeményei bocsáttattak a concurrentiára. A sors, színházunk mostani főrendezője, a legutóbb nevezett jelölé ki; ám de e titkosan működő kéz nem rendelkezhetett egyszersmind a közönséggel is — a színház
 10 üresen maradt. — Oh ti mindnyájan buzgó hazafiak, ti, a fiatal Magyarország iparüző fiai, ti, kik a „Kézműves” előadása után szent hevetőkben a főváros utcáinak minden szegleteire vörös betűkkel írtátok fel „Ellyen Vachott Imre” hova lettetek? hova maradtatok? A ti egyetlen egy költőtök immár bennetek
 15 sem bízhatik! Mi lesz belőle, ha ti is elhagyjátok őt? ugy akartok tenni, mint azok a külföldieskedők, azon finnyás izlésűek, kik csak holmi kornyikáló darabokra sereglenek össze; dramákban pedig civilisatiót, finom érzést, mélyebb psychológiát, europai-
 20 lag felfogott nemzetiséget s több afféle cifra nyomorúságot keresnek. Ha ez így megyen: nem soká állhat fenn a világ.

2

Jun. 21. először: *Molnárné és unokaöcs*; egy felvonásos francia vigjáték. — Ez után kis operai egyveleg, végre „Légyott az álarcos bálban” ballet 2 felv. Maywood k. a. és Borry Pasquale úr, mint vendégek. A kis vigjáték tovább egy óránál tartá
 25 közönségünket a legvidorabb kedélyben. A költemény alap-

eszméje ez. Egy özvegy, s fiatal molnárné (Lendvayné) belé
szeret unokaöcscsébe (László), ki egyébiránt körülbelül egy év-
vel fiatalabb csak drága nénikéjénél. — Az özvegy érzése viszo-
30 nózva is van, azonban nyilatkozatra nem kerül a dolog, a nénike
nő létére csak nem ajánlhatja magát, az unokaöcs pedig vég-
hetetetlen tisztelettel levén nénje iránt, nem mer kezdeni — mi-
ből aztán sok félreértések, házi perecskék, apró durcáskodások
kerülnek ki. Közbe jó egy vén marquis (Szentpétery), ki a mol-
nárnét el akarja csábítani. Sok hasztalan kísérlet után a marquis
35 levélírással alázza meg magát s a levélbe egyszersmind hathatós
szerül három darab ezerfrancos bankjegyet is odarejt. A molnárnő
a levelet megmutatja öcscsének is, s egyszersmind meg-
magyarázza, hogy az efféle ajánlatok igen meggyalázók. Erre
az unokaöcs tűzbe jó, boszút esküszik, s szegyet szeggel akar-
40 ván visszatörölni azon együgyű gondolatra jó, hogy a levelet
szóról szóra lemásolja, aláírja saját nevét s elküldje a vén mar-
quis nejének. — Már most képzelhető a hatás, s a meglepetés,
midőn a marquisnő egy molnárlegénytől ilyen levelet kap. . .
s különösen ott előforduló kifejezések. . . a kedves angyal-
45 kám. . . te kis makrancos. . . s végre a három ezer franc! — Alig
várjuk, hogy e mulattató, s kellemes darabkát minél előbb lát-
hassuk. Ami a balletet illeti, a különben jeles vendégek csak a
második felvonásban s ott is csak a vége felé jöttek ki először.
Közönségünk az illyes mutatványokra a szokottnál nagyobb
50 számban jön össze, s úgy látszik élvez is, azután tapsol, dicsér, s
kihivogat; mindazáltal általában véve nem ohajtja, hogy újabb
s újabb kísérletek tétessenek e nemben. — A három balletelő-
adások közül ma legtöbben voltak a színházban. Okunk van
hinni, hogy t. c. közönség közől igen sokan valának a rendező-
55 ségtől bementi jeggyel megtisztelve.

Jun. 23. *Lassu víz partot mos*. Német vigjáték. Ha a rendezőség azon példabeszédileg nagy igazságot, melyet jelen mű címe kifejez, történetesen maga is tartaná: bizonyosan nem adatta volna e régi szegény fércművet. Az ilyen üres, unalmas, élet nélküli, s ügyetlen szerzemények a valódi lassu víz, mely a nemzeti intézet alapköve körül mossa a földet. Aztán új szereposztás! Szeretnők tudni, melyik szerepben hisznek azon urak még olly sok elhagyott s elrejtett szépségeket, egészen új, s hódítatlan téreket, melyek eddig ismeretlenségben veszték el s most az újabb szereposztással fognának előtűnni? — Hogy még ilyesek is történhetnek napjainkban! Aztán minő szegénységre mutat az, hogy a fordító, midőn egy részről a neveket mind megmagyarosította, benne hagyta ellenben a herceget... egyikét azon németországi kis fejedelmeknek, kik független status lévén külön kormányt és hadsereget tartanak.

Jun. 24. *Coriolan*, szomorújáték 5 felv., írta Shakspeare. Egy hónap alatt háromszor láttunk shakspeari művet. Ez nem rossz arány, csak tovább is így tartson. Hát IV-dik Henrik, örök életű Falstaffjával, hol marad? — Az ember valóban meg nem foghatja: tegnap egy a mindennapiságon alúl maradt darabocskát új szereposztással látunk, azelőtt az Elmellőzés, Nagykoru, Bácsi, Vén csapodár — s aztán panaszkodnak, hogy nincs közönség. — Annyi közönséget Szentpétery, mint Falstaff, minden esetre hoz, mint a Bácsiban vagy Nagykorúban előforduló két öreg úr. Minden estére jut a fővárosi közönségből egy kis rész a színháznak is, a színház repertoireja megglehetősen gazdag, következésképp az úgy nevezett legkisebb közönségű darabokban is nagy a választás. — Csak hogy nem kellene ám mindig a könnyűségre s kényelemre lenni fő tekintettel; főképen akkor, midőn a színészeknek legalább egy negyedét csak

90 ollykor látjuk a szinpadon. — A mai előadásról, úgy mint egy
 egészről fájdalom, csak a legszomorúbbat mondhatjuk. Jobbára
 sugó után morzsoltatott le az egész. De volt kivétel is. Egressy
 95 G. mint Coriolan már régi és próbált vitéz; de néha jó volna,
 ha nem tudná: tele van-e, vagy üres a színház. Laborfalvi R.
 (Coriolan anyja) e szerepben legjelesebb, ő olly jelenetekben,
 mint minő itt az: hol a tisztos romai matrona fiához kijő a
 táborba, s szónokol inkább, mint könyörög, utól érhetlen.
 100 Róza kisasszony legszebb szinpadi alak, de csak ott, hol
 szerepe az igazi fenségesbe vág; művésznőnk e ritka jelességét
 illő volna a rendezőségnek csak ott használni fel, hova az való-
 dilag megkivántatik. Róza kisasszony középszerű, nem moti-
 vált, vagy ál nagyszerű szerepet nem tud emelni — az ő ereje az
 105 igazi jónak visszaadásában rejlik. — Hibáz tehát a kisasszony
 mindig, midőn azon hangot, azon mozdulatokat, mellyel a
 nagyszerű szerepeknél koszorukat érdemelt, rá alkalmazza olly
 szerepekre is, mellyekben a szavakon kívül semmi nagy sincs
 — a sötét ruhákhoz nincs elválhatlanul összekapcsolva a nagy-
 110 szerűség. — Coriolán anyja . . . s hogy többet ne említsünk,
 D'Auray marquissó Paul Jonesban, már két olly alak, melly
 Róza kisasszonyt nálunk feledhetlenné teszik. — Legyen a kis-
 asszony e szerepeire féltékeny. E szerepek nem azok közül valók,
 mellyekkel jót teszünk, ha néha kezdőknek engedjük át —
 különben megtörténik úgy mint a minap is (Angelóban), hogy
 a szép örökbe pogányok jönnek be.

6

Jun. 25. *Lucia*. Opera 3 fev. zenéje Donizettitől. A rég nem
 adatott kedves mű nagyszámu közönséget hozott a színházba.
 Donizettinek alig van kellemesebb zenéje Lucianál. Az ábrán-
 115 dozó skót leánya egy második 'Alvajáró.' Lucia zenéjében a
 fő uralkodó elem: az urias, finom, és művelt. Lucia áriái egy
 zongorázó hölgy legszelidebb játéka; e legbúsabb hangok

azokat, kik a zene rejtelmes beszédét értik, oda ragadják hol a
 havasok s tavak megénekelt vidékein komoran áll az agg
 120 kastély — előttünk a vizhangos teremek, az egymásba folyó
 csarnokok, a magas és nyitott ablakok, a fehér függönyök,
 melyeket a legcsendesb fuvalmak rezgedeztetnek — aztán a
 a kastély körül elterülő kert, a bokrok árnyai alá menekvő fehér
 utak, a hold, mellynek halavány fénye a sötét fenyvek közül
 125 kiemeli a kápolna barnuló falait, s a figyelmet elvezérli az el-
 vonuló egyes sírkövek felé. A szerző az egész darab folytában
 e helyen tart minket, mintha ezer változatok közt ugyanazon
 dal zengne folyvást, — a gondolat játszik, kiárad, eltér, elfut,
 csalogat de mindannyiszor visszatér, sokszor épen akkor
 130 midőn legkevésbbé vártuk. Bűvös gondolat, mellyből a szerző
 kibontakozni nem tudott. Legegyszerűbb, legszerűebb gon-
 dolat, mint illette azon népet, melly a fényűzés csábjain felül-
 emelkedve ruházatában ősei szokásaként beérte az egyszerűen
 kockázott kelmével, gondolat melly illette a népet, hol később
 135 a puritanismus fejlődött ki. Olvasóink tudják, hogy az illy
 lyrai szerep Hollóssy Cornelia kisasszonynak valóságos virágos
 kert, mellyben magának a legszebb koszorúkat fűzheti össze.
 Az est érdeke nagyon emelve volt Reina felléptével; azonban
 a közönség várakozásában megcsalatkozott. Reina úr mai
 140 szerepében korántsem az, mi máskor . . a jeles Zacharias,
 a páratlan Abayaldos. Reina fellépése Asthon szerepében még
 idő előtti: a tapsok ma egyedül a colossalis hangot érdeklik.
 Megemlítendő még Kőszeghy is, ki mai szerepében, különösen
 mély hangjai miatt több ízben megtapsoltatott. Még mindig
 145 több bátorságot kívánunk e szorgalmas s fiatal énekesünknek.

Jun. 26. *Kalmár és tengerész.* Drama 4 felv., írta Czakó
 Zsigmond. Színészeink meglehetősen kedvvel játszottak, a közön-
 ség folytonosan érdekelve volt a cselekvény menete által.

150 Lendvayné olly kedvességgel, érzéssel, s élethiven játszott,
hogy egyedül ennek látása megérdemelte a színházba menetelt.
Lendvayné játékában a néző azonnal észre veszi a leggyöngé-
debb viszonyok árnyéklatait is. Lendvayné első beléptekor
már az engedelmes, szerény, igénytelen, bizodalmas leány volt,
a mint ő belép, üdvözli anyját, leteszi kalapját, meglátja
155 a tengerészt, mind — meg annyi gyönyör a közönségre nézve;
dramai repertoireunk érdekesebbé tételében semmi sem lehet
jelenleg inkább tényező, mint Lendvaynének minél gyakrabban
leendő felléptetése. Szathmáryné ma ollyan szerepet vitt,
mellyet ő megbír, s azért az elismerésnek jelei nem is hiányzo-
160 tak. A tengerészt Szigeti úr adá, kihez épen olly alakban volt
szerencsénk, mint minőben őt az életben is tisztelhetjük; a
a különbség csak frakja színében állott. — Tudjuk azt, hogy
senki nagyobb remények közt nem vétetett fel a színházhoz,
mint épen Sz. úr; még sokan emlékezünk, mint tapsoltatott ő
165 meg egykor Lorenzinóban, mint Michaelé, s azóta évek folytak
le. . . s a közönség ma azon vitatkozik: megmaradt-e Sz. úr a
régiben vagy most még rosabb a réginél? Az egészben leg-
csudálatosb, hogy azt, miszerint Sz. úr egykor ügyes színészszé
lesz, többnyire hiszszük; azonban itt van már az idő. Sz. úr
170 válaszszon egyet a színészet ágazati közől, mert addig mig ő
nem lesz más mint: vice Lendvay, vice Egressy, vice Fáncsy,
addig alig lehet valamire mennie. Ha őt a közönség egyik
nemében a szerepeknek inkább fogja szeretni, mint a másikban,
azonnal ki lesz jelelve útja; de ezt neki magának kell kiválasz-
175 tani. Nagy kár volt addig várakoztatni a közönséget.

MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 4.]

I

Mikor szokott az ember csizmadiát fogni? Előleges tájé-
 kozásúl is kijelentvén mikép e nemzeti phrasis magyarázása
 által legkisebb praecidiumára sem akarunk lenni azon
 érdemes művészi osztálynak, melly különösen az emberi
 5 lábak relativ extensivitására fordítván fő figyelmet, a kordován
 és bagaria absolut subiectivitásának abstract csizmaszárrá identi-
 ficálásában találja fel élete fő célját; csupán azt akarjuk világos-
 ságra hozni: melly esetek azok, midőn az ember és illetőleg,
 asszony, leány, vagy ujságíró, tökéletes felsülésének érzetében
 10 így kiált fel Ésaia profétával: „Csizmadiát fogtam!”

Mellőzve mind azon apróbb csizmadiákat, miket még
 vidéken is eleget foghatni: minők például, ha a kortesvezér,
 midőn minden hivatalt betöltött, a mint kedve tartá, azon veszi
 észre: hogy maga maradt ki.

15 Ha a fiók arslán a kisasszony helyett a szobalyánnak
 csókol kezet.

Ha a legatus a konyhában ácsorgó teins asszonytól kérdi:
 hogy hol a teins asszony?

20 Ha szomjas ember sötétben silvoriumos üveg helyett a
 tintás palackot fogja pártul.

Ha a közönség operába csődül s a rendező kilép s össze-
 visszajelenti: mikép az első fagottista a tyukszemét megvágván
 opera helyett a „Szebeni zöld erdő” vagy „Kakambuki”
 vitézi játék adatik.

25 Ha a színházi referens előadásról ír birálatot, melly elő
 nem adatott.

Ha a genialis utazó genialis férfiakkal reggeliz, kik már rég
 nem is élnek.

Ha a táblabíró addig várja neve kitételét a hírlap elején,
30 méglen is a hátulján jó ki.

Ha az ember Pesten gőzösre ül s Mohács helyett Komáromba viszik; s ha a dramaíró ebből dramát ír, melyet kifütyülnek stb stb; denique mind ez itt elmondott eseteket, mind pedig azokat, melyek eszünkbe juthatnának, ha akarnánk, el-
35 hallgatva, szólunk csupán azon nagyszerű csizmadiáról, melyet egy némelly jóakaróink, kiknek száma nem kettő, ime fognak s mentül jobban fognak, annál nagyobbab fognak

Itt volnánk ugyanis az igéretnek földén, a hol tudniillik közönségünknek és collegáinknak szép dolgokat szoktunk
40 ígérni s már is nagy multságunk telik annak szemlélhetésében: milly fegyveres kézzel, páncélban, sisakban, neki gyürkőzve várja szerény megjelenésünket collegáinknak nyolc tizedrésze. Ágyuk és carabinok és congrév rakéták vannak felénk szegezve, a szerkesztői szállásokra villámhárítók rakatnak, a harangok
45 félre veretnek, egész flották küldettek a tengerre ellenünk, az insurrectio talpon áll s bástyák és pallisádok vonatnak jobbra balra, szóval nagy a rémület és kétségbeesés mindenfelől! Mi pedig jövőnk egész ártatlanul, semmivel egyébbel, mint a „seregek urának nevével” fegyverkezve, s el nem tudjuk gondolni:
50 mit rémülnek, hová futnak e jó atyafiak előlünk? Ki bántja őket? *Egyik csáékányt* lát a kezünkben, másik plane azt akarja érezni, hogy *megütöttük* s egyik jobban jajveszékel, mint a másik; sőt akad olyan, a ki nemcsak maga helyett, hanem mi *helyettünk is fél*. Ez tán olyanforma buzdítás akarna lenni, mint midőn
55 az egyszeri leányzó azt mondta a katonának: „Katona uram, én félek ám kegyelmedtől”. . . ? S e félelem ösztönénél fogva most erősen várják a mi tisztelt collegáink azt a drasticus percet, melyben mi hirtelen elő fogjuk ragadni a képzeletökben borzasztónak festett buzogányt hátunk mögől s megrohanjuk vele a
60 kerek mindenséget s ütjük, a kit üthetünk, vagy egy új párizsi vérmenyekzőben legyilkoljuk minden szerkesztő társainkat. De hiába várják: mi ekép teszünk. Hiába kecsegtetik magukat

azon csalékony reménnyel: hogy mi előbb vagy utóbb velők
hajba kapunk; hiába epednek egyetlen egy haragos szó után,
65 melly tollunkból számukra kihulljon: erősebben áll a mi szere-
tetünk őirántok, mint az égen a polaris csillag. S e szende kebel-
dús érzeményü vallomás legyen örök magyarázó kulcsa irántoki
magunkviseletének. S kívánjuk is, hogy tudja meg a világ:
70 miképen mi előszeretetünk gyöngéd vonzalmainál fogva min-
denkor fő-fő kötelességünknek tartandjuk tisztelt collegáink
irányában azon hangulatot eltalálni, melly különböző vérmér-
sékleteikhez képest, rájuk nézve sejthetőleg a legétetszetősebb
leend. Divatlap barátunkkal mindenkor a legérzelemteljesebb
barátság hangján leend értekezésünk, mellyet ő meg is érdemel.
75 Honderü nagysáddal, mint főrangú hölgygyel visite-kártyáin-
kon át fogunk conversálni: a Nemz. Ujsághoz pediglen fel-
kötött bajusszal leend szólamlásunk s mind ez tiszteletünk és
előszeretetünk illő kifejezése végett. S im legvégül bemutatjuk
a mondottakból származott csizmadiát, mellyet fogtak és
80 fogandnak azok, kik ő lelköknek meggyőződésében ütlegetek
vártak és reméltek tőlünk s kapnak azok helyett csókokat és
forró öleléseket Az ég szemei örködjenek mindnyájunk
felett.

2

Bajza csakugyan elvállalta az aligazgatóságot. Úgy hisz-
85 zük: hogy egy lélekzet alatt ennél kívánatosabb hírt nem oszt-
hatánk ki; mert noha hatáskörének napjai kényszerítő körül-
ményeknél fogva, mik azonban nem leendnek kényszerítő
körülmények, igen rövid időre vagynak szabva, azon hitben
biztunkban, miszerint e minden tekintetben kedvezőnek nevez-
90 hető alku minél továbbra terjesztését mind azok, kik a nemzeti
színház ügyeit hatalmukban és szivökön hordják, kívánatosnak
érezdik, ki merjük mondani: mikép e nemzeti intézetünk föl-
virágzását reményeink legbizonyosabbikának tartjuk, s rajta

95 leszünk hogy, mennyire csekély erőnk és befolyásunk engedi, e
reményünk teljesültének akadályai minél kevesebb számban
gördüljenek Bajza működéseinek útjába.

3

Reszkess Bizantium! A Noththeater megszületett; de óh
keserű fatum: hogy halva született. Immár készen levén, midőn
az illető biztossági választmány által megvizsgáltatnék, e
100 vizsgálat vég eredménye az lón: mikép e csodája az emberi
teremtő erő gyorsaságának és találékonyságának csakugyan
minden izeiben és porcikáiban tökéletes és a célnak megfelelő,
leszámítva illy apró körülményeket, minők a gerendázat gyöngé-
lábbon állása s ennél fogva a ráépített tetőzet minden percbeni
105 összeomlásának lehetősége, a padozat szakadékony volta, kilátások
igen könnyen bőrkövetkezhet tűziveszedelmekre világítás alkal-
mával; a fűtőkemence célszerűtlensége, a mennyiben nem cél a
közönséggel auto da féket tartani; a karzati lépcső megmász-
hatatlansága s több illyes csekélyke építészeti hibácskák, mik az
110 egészen csak dicséretére válnak s miknél fogva e nemzeti inté-
zetet nem győzzük eléggé ajánlani mentül sűrűbb látogatások-
ban nyilatkozandó figyelmébe mindenkinek, — ki az étellel
számot vetett, s végzetetlen volna sajnálkozásunk, ha azon hír
valósulni találna: miszerint e dicső monumetumát a Deutsches
115 Elementnek in Ungarn az illetők kénytelenek leendnek funditus
újra építeni, ha azt akarják, hogy keresztyéni lélek, testamentoni-
tétel nélkül bele mérjen lépni. Nagyon sajnálnók, ha e hír való-
súltni találna.

4

120 Mult szerdán éjjel tizenegy óra után pompás meteor futott
végig az égen. A holdvilág teljes fényében ragyogott, a leg-
mélyebb csend volt, csak néha hallatszott egy-egy fogoly fürj
pitypalattyolása; szélcsend volt a légben, falevél sem mozdult,

midőn hirtelen áradó tüzfény vegyült a hold tejszinü világába, mint-egy percekig tartó villám ragyogványa s fényes tűzgolyó röpült végig az átlátszó felhők között, hosszú szikrafarkkal: — mintegy két másod percig futott rémes sebességgel nyugatról délkelet felé, és ekkor hirtelen délre fordulva harántos rohanással bukott alá pattogva és sziporkázva; ez utolsó percében némi zörgést is lehet hallani.

5

Mindenfelül hírek járnak az inséges népállapotok jobbrafordulása felől, a gabona ára száll, a kenyerek nagysága emelkedik; áldott termés mutatkozik mindenfelé. Azt mondják: hogy az elmúlt drágaságot is csak az ujságírók idézték elő idétlen sópánkodásaik figyelemkapó jeremiáival. Oh azok az ujságírók, azok az ujságírók! Meg kellene próbálni nagy zajt ütni: hogy jövő évre az ujságok ára irtózatosan fel fog szökni, a kinek jó dolga van, siessen még az idén beszerezni a jövő esztendőre valót! Vajjon lenne-e hasonló sikere?

6

Mult héten Esztergomtól Komáromig sajátyszerű privát multságuk volt a gőzhajói vendégeknek. Egy nevezetes iparlovagot kaptak a lopáson, még pedig igen sajátyszerű furfangosság útján s őt rögtön torkon ragadva statarialiter fel akarták akasztani az árbo c tetejére, mit, ha egy tekintélyesebb férfit közbe nem veti magát, meg is tesznek; kiváltképen becsülendő volt ez uttal a gőzös kapitány példás phlegmája, ki az egész processusba sem pro, sem contra bele nem szolt, hideg vérrel nézván utasai rögtönzött kötélordaliáit.

Balaton-Füreden a jövő fürdői évszakot Egressy Béni legválogatottabb s legjobbban organisált zenetársasága fogja több
 150 rendbeli meghívások következtében érdekessé tenni. Legyen szabad Egressy Béni biztatására annyit mondanunk, hogy minden criticusi csóknál többet ér a közönség elismerése. Ezzel egyébiránt E. B. is csak úgy vigasztalhatna bennünket, mint mi őt.

Csütörtökön ismét megszökött Pest Budától, vagy Buda Pesttől, a mi egyre megy. A *hajó* hidnak (e különböztetést azért teszszük, mert lánchidunk is van — festve) egy cserfahajó gorombaképen és alávaló módon neki rohanva, azt úgy eltép-
 160 te: hogy tán még most is mondja zsebbe dugott kézzel és fontos minákkal a két parton ácsorgó sógor *Element* (bár *elment* volna): H' ist tas a Malehr! Ez annyit tesz: hogy szép az az ingyen mulatság.

A minap egy fiatal elegant erősen készül bizonyos soirée dansanteba s mikor készen van, veszi észre, hogy új ken-
 165 gyelt (magyarul: *strupflit*) szerezni elfelejte. Rögtön futtatja az inasát pénzt nyomva markába s maga az alatt leül és vár-vár tizenegy óráig, vár éjfélig, inas nem jó. Szinte phlegmáját veszté az uracs, mire nagysokára a legény visszatér . . . visszatér — és hoz neki egy pár tökéletes — *griflit*.

170 Kedden reggel az egyetemi épület második emeletéről egy fiatal orvos az ablakon leugrott. Szörnyet halt. Tegnap még

tele volt hírével a város, még ma is beszélnek róla, holnap már kevesen fogják emlegetni, holnap után senki. Ez a világnak az ő folyása.

II

175 Kaján Ábel, a Pesti Hírlap népszerű ujdonságírója holnap indul külhoni útjára; innét Bécsbe megy, hol rövid ideig mulatva Berlinbe sietend, ott hosszabb időt szándékozván eltölteni.

I 2

180 Mult számunkban elődünk bizonyos *Toth Mihály* urat *szabómesternek* talált címezni, melly kitélt mi oda módosítunk, miszerint e tisztelt úr még ugyan nem „szabómester”; hanem csak *leend*, legalább *lehet*, ha isten és a céhek úgy akarják.

I 3

185 A propos! hogy a vizite-kártyákról meg ne felejtkezzünk: I. a madame la Hontedes-rues: bizonyos Virágos Mihály úr egy nyaláb verset küldé hozzánk, melly között legroszabb a: „szivárványdal” s egy novellát, melly csak azért nem *legroszabb*, mert maga van; a munkák mellé illy ajánló mondatot ír: „Ha ön hasznukat nem veheti, adja át a Honderűnek.” — Tehát, édes nagysád! méltoztassék az érintett iratokért elkülden; mert mi nem használhatjuk. Nous sommes les votres.

I 4

195 II. Igaz-e, mit a kósza hír beszél: hogy t. i. P. H. L. úr Törökországban sub titulo: „Pesti Hírlap szerkesztője” utazik? Ej, ej, hamis az a kegyed gazdája; hogy akarja tönkre tenni a Pesti Hírlapot! Pá! pá! Mylady. Your truest friend for ewer! —

KÜLFÖLDI IRODALMI SZEMLE

[1847. júl. 4.]

I

Ezen cím alatt nyitjuk meg jelen rovatunkat, s azt folytatni is fogjuk a lehetőségig minden számon keresztül. Általános volt a panasz: hogy a magyar szépirodalmi lapok, az Athenaeum letüntte óta, a külföld olly gazdag irodalmaival aránylag is igen keveset foglalkoztak. Bulwer, Dumas, Boz, Sue, mint legtermékenyebb írók ismeretesek ugyan; azonban még ezen első rangu jeles írókat sem kíséré a mi journalisticánk illő figyelemmel. Lesznek akárhányan a magyar olvasók közül, kik nem tudnák megmondani: miket irtak legujabban ezen urak, minő hatással volt az a közönségre? Azok pedig, kik távol a fővárostól lakva, történetesen csak egy pár magyar lapot olvasnak, épen nem volna csuda, ha azt gondolnák: hogy ezen urak tán már meg is haltak, vagy szerzett százezreikkel csendes magányba vonulva munkátlantul nyugosznak koszorúikon. E rovatunk által igyekezni fogunk, hogy a hiányon segítve legyen. Forrásaink, honnan tudósításainkat merítendjük, gazdagak, s kimeríthetlenek, a mi érdemünk csak a jó választás lehet. Nehézséggel is csak egygyel kell megküzdenuünk, t. i. a hely szűkével. Időközönként kötetekre terjedő könyvhirdetmények érkeznek könyvárusainkhoz, a külföld óriási s naponként megjelenő hírlapjai el vannak árasztva irodalmi érdekekkel, bírálatokkal, írók jellemzéseivel, s ennyi anyag a mi divatlapjaink olvasói előtt mind felhasználatlanul maradt; elhatároztuk tehát magunkat e rovatkát elvállalni, s megpróbálni, mint lehetne a megemléztendők olly roppant tömegéből ollyasakat emelni ki, mellyek a külföldön is leginkább vívták ki az elismerést, vagy legalább akár a szerző egyénisége, akár más körülmények közbe-

jövetele által inkább közbeszéd tárgyai lettek. Mindenek felett pedig elsőséget adunk a francia romantica iskola termékeinek, minthogy e lapok fő dolgozó társai, kikkel t. i. a szerkesztő különösen szerződött, kiválólag a nevezett iskola tanítványai, következőleg saját érdekünkben is cselekszünk, ha a közönséget ezen iskola terményire leginkább figyelmeztetjük.

2

Dramai irodalom. A mult hó közepén a Théâtre-Francais
35 Souvestre Emíl urtól adott egy új vigjátékot — címe: Pour arriver, bajos kissé ugyan lefordítani, de körülbelül itt olly értelemben van mintha mondaná: Hogy célt érhessen, hogy elnyerhesse, vagy, hogy: rá juthasson. Egy vigjáték, melly a Théâtre-Francais-ben születik, itt ezen omladozni kezdő lovag-
40 várban tartatik keresztvizen, mindig előnyökkel bír több más művek felett, épen úgy mint az emberek közt, a születés joga hányszor emeli a törpéket is a jelesek fölibe. Souvestre úr szép tehetségekkel bír, megérdemli hogy vele a bíráló udvarias legyen. Mint regényíró — van tőle néhány philanthropicus
45 regény — ezek ugyan nem sokat érnek; de irt historiaikat, mellyekben a pártok harcait erővel, eredetiséggel s hazafiu érzelemmel rajzolja. Mint dramairó, S. úr egymás után írja a dramákat, vigjátékokat, sőt vaudevilleket is. Műveiben fő tényező, fő uralkodó elem a moral — mi magában ugyan a legfelségesebb dolog; de kérdés: vajjon elég-e arra, hogy a mű jó legyen. Szerzőnk a moralt olly darabokban adja előnkbe, hogy azt ki megemészteti akarja, először késsel kell szétvágnia. — A Pour arriver főszemélye bizonyos Vernois, kit a nagyravágyás, a hatalom, dicsőség rendkívül érdekel,
50 ki szeretne egy szóval minister lenni. — Szerencsétlenségre Vernois urnak pénzügyei a leggonoszabban állnak; hanem ott van Klára kisasszony, kit ha elvennie sikerülne, semmi baj se volna többé. — Vernois prosai fickó, Klára sentimentalis, a monsieur jónak látja kedélyét a kisasszonyéhoz alkalmazni. —

60 Mi történik? a hányszor a kisasszony reggel felpillant, ablakai-
ban gyönyörű fehér cameliák mosolyognak. — Klára azt
hiszi, hogy e gyöngéd titkos imádó Vernois; mire a házasság
megtörténik. — Szegény Klára! ő meg van csalva: a cameliákat
65 M. Guernay hozogatta, ki e házasság után kétségbe esetten
rohan harcolni Afrikába. Most már Vernois urnak jól foly-
nak dolgai, hivatalról hivatalra emeltetik, már statustanácsos,
legujabban követ akar lenni: pour arriver. . . Ekkor dicsőség-
gel elárasztva jó haza Guernay, kisül a camelia-féle historia.
Vernois asszonyoság már kiismerte férjének pour arriver-féle
70 számításait, most gyengülni kezd, Guernay ostromol s a nő
bele egyezik egy titkos összejövetelre. — A férj a boldogokat
rajta kapja. — Ő itt van. . . itt e mellékszobában — Asszonyom!
nyissa fel ezen ajtót. — Vernois most céljait az asszony nélkül is
elérhetni hívén, válni akar; de a legelhatározottabb pillanatban
75 jó a Moniteur; a ministerium, melyet Vernois pártolt, meg-
bukott — a monsieur megbékél a nővel — Guernay uram
pedig mehet hova neki tetszik. — Az egészben rettenetes sok
moral van, de csak dictiókban épen úgy, mint nálunk bizonyos
drama- s vigjátékirónál hazafiuság s nemzetieskedés de csak
80 dictiókban. — A darab igen szegény: tanulság az hogy, ha
ilyenféle művek napjainkban a Théâtre-Français-be fogadtat-
nak el előadásul, ne igen legyünk kétségbe esve midőn tegnapi
dramai irodalmunkban gyengébb műveket látunk feltűnni.

3

Míg a Théâtre-Français-ben Souvestre E. úr altatta a
85 földszintet, az Odeon színházban roppant tetszést arat egy:
Spartacus című öt felvonásos szomorujáték. A szerző neve:
Magen Hippolyt. A hatás rendkívüli, felvonásról felvonásra
foly a taps, a darab végével a közönség tovább egy óránál
tapsolt s a szerzőt kívánta. Magen úr már eltávozott a szin-
90 háztól, de csaknem erővel vitetett vissza, s Ballande úr az
igazgató, a sok rómaik, gladiatorok és rabszolgák között sz.

a triumphator úgy jelent meg mintha vesztetni hozták volna.
— Magen úr a népből származik; születése helye Agen, nem rég
érkezve művével a déli részekből telve hévvel s poeticus álmak-
kal — az ifju legelőször természetesen a Théâtre-Français
kapuin kopogtat, de a választmány az ifjat visszautasítja — az
Odeon azonban felfogadja, mint láttuk a legnagyobb sikerrel.

4

Dumas úr a Théâtre Historique tulajdonosa — a szám-
talanszor adatott: La Reine Margot, s a szép sükert aratott
L'Ecole des Familles (Dumas Adolftól) után egy fordítással lép
fel — Schiller mindenütt ismeretes Cabale und Liebe siránkozó
jeleneteivel. A franciák azt várták, hogy Dumas Sándor jónak
fogja vélni a művet kissé átdolgozni, s a francia izléshez képest
átidomítani; de az egész maradt úgy mint az francia fordításban
L'Advocat urnál 1821-ben megjelent. Úgy látszik, hogy a
közönség más ujjabb hiányában örömeztőbb nézné az ifju
Dumas L'Ecole des Familles-jét.

5

Párizsban június közepén már két fő színház volt bezárva,
az Odeon, s az Ambigu Comique. Ez utóbbi egészen ki fog
csinosíttatni, mondják 100,000 frank költség van rá kirendelve.

53

MONDANI VALÓINK

[1847. júl. 4.]

A mai számban megkezdett novella bevégeztével lesz sze-
rencsénk b. Jósika Miklós legujabb historiai regényéből (Jósika
István) a legérdekesebb helyek egyikét közleni, melly után fog

következni Pálffy Albert „Harlem Richard” című beszélye.

5 A hozzánk beküldött művek közül föltétlenül és módosítás nélkül elfogadtuk e következőket: „*Három férj özvegye*” eredeti novella Ivánfy Malvinától. — „*Az angol irodalom vázlata a XVII-dik század végétől mostanig*” Freereich Imrétől. — „*Visszaemlékezés*” Bus Auréltól. — „*Arpádi Andor*” historiai

10 kép Vasvári Páltól. — „*Pénz lovagjai*” beszélyke Malom Luizától. — Olaszthoni és Schweici utleírások Hrabowszky Dávidtól. — Csekély módosítással adhatók: „*Szegény Miska*” genrekép. — Utazási napló S. F.-tól. — „*Izora*” novella M. L.-tól. — „*Utazás stb.*” Életkép P.-tól. — „*Debreceni csizmadia*” genrekép J. P.-tól. — Jónak talált, de csak később és erős javítások

15 mellett adható művek: „*A szírlei csárda*” érdekes szöveg, de igen pongyola stíl. „*Egy kép a XIX. századból*” az egész koszorúba füzetlen virághalmaz, vékony eszme, kevés új gondolat. „*Legatio és választás*” az ilyen teljességgel *hím* novella

20 olyankor lesz legérdekesebb helyen adható, ha elébe közvetlen merő cukrossütemény izü, s potpourri szagu saloni novellát juttathatunk. Illyenkor mint só és bors leendő használható. „*A falu tükre*” eredeti beszély. „*Az eső, kerti róka*” parabolák. „*Az utósó tatárfutás*” historiai kép, szabad legyen rajta rövidí-

25 tenünk. „*Egy éj a Hortobágyon*” jó humor, de kevés érdek a tárgyban. „*Casinos is nem is*” kisvárosi balgaságok humoristicus vesszőzése, az előadás majd olly halavány, mint a tinta, melylyel megiratott. „*Főúr és pór*” novella. Sok szép és eredeti eszme, de nem az igazi helyen használva. Forrásban levő ifjui

30 lélek, ki még önmagával nincs tisztában, s eszméi legszebbjeit észrevétlenül elhányja, míg másutt a legérdektelenebb gondolatokat kellettén túl nyújtja. Nincs a sok költői gondolat mellett a műben egy keresztülvitt vezér-eszme, melly érdekelt birjon adni az előadásnak, és a forma teljesen elvétett. „*Irodalmi furcsaság*” napfényre alig hozható satyra. „*Debreceni élet*”

35 adatni fog, ha írója nevét előttünk felfedezi, név nélkül csak saját cikkeinket adjuk; ki anonym, vagy pseudonym akar

maradni a közönség előtt, velünk jöjön először tisztába. E megjegyzés egyébiránt leginkább azon cikkek íróit érdekli, kik
40 világosan kitett helyekhez kötött tárgyakról írnak, mely esetben ovatosoknak lennünk megtanított bennünket a savanyu tapasztalás. Egyébiránt meg lehet győződve felőle mindenki, hogy titkaival nem fogunk visszaélni.

54

HÖLGYSALON

[1847. júl. 11.]

I

Úgy hiszszük, nem esünk fölösleges ovatosság vétkébe, ha hölgyolvasóink számára fentartunk lapunkban egy kised cabinet, mellynek ajtajára felirhassuk: „E teremben a dohányzás tiltatik!” Tisztelünk ugyan minden rendű és rangú szabad-
5 elműséget s ez indulatunknál fogva örömet látjuk: ha azon balitéletek, mik társas életünk viszonyai közt korlátokat vontak, lassanként elenyésznek s épen a rang és nemi különbségek egyéni társasága fogja kivánni az egymáshoz közeledést, mit
10 eddig kisebb-nagyobb mértékben megtiltott; de mégis vannak az emberi kedélyeknek percei, mikor olly jól esik hosszas feszesség után egyneműek közt találhatni magunkat; — hisz emlékezhetnek rá nagysádtok, ha hosszasan tartott dinéek vége felé, mikor az öreg urak elkezdenek illuminált állapotba menni
15 át, s vörösre kacagják magukat hajdani patvarista-anecdóták fölött, míg az ifjabb garçonok székeiken feszengenek s vastag kétértelmű symbolistáikkal kezdenek unalmasakká válni: milly jól esik ilyenkor, ha egy megpendített s általános pártolásra talált dohányozni menés indítványa után a terem az
20 egész fekete néptől kitisztúl, s kik ott maradtak, nők mint fiatalok, szépek, vigak, szomorúak és szerelmesek mind, egyedül

maradnak, minden ajknak van valami elmondani valója, minden kebel túlömlik, minden arc barátné arca. Jó kedv, egészséges nevetés hangjai, ártatlanka rágalmak megjegyzései, pajzán titkok, pêle-mêle váltják fel és egészítik ki egymást, s mind ez
25 milly jól esik. A terem kiszellőszik, nincs ki genirozza a szeszélyek nyilvánulásait; pedig a mellett jól esik tudnunk: hogy azon alkalmatlan népet, kinek távozta annyi apró társadalmi bilincstől mente fel bennünket, kit úgy szeretünk: hogy magunkra hagyott, csak *egy fal* választja el tőlünk, s tán van közte olly
30 csintalan, ki az ajtóhoz tartva fülét, gonoszúl hallgatódzik, s ki miatt azért is beszélni suttogva fogunk, de annál szabadabb tért engedünk a kacajnak, mit úgy is nehéz megtudni: hogy kitől jó? Tehát e kis cabinetben bátran beszélgethetünk egymással, édes nagysáink; nem fogják hivatlanok kihallgatni ártatlan kedv-
35 töltéseink hangját, nem fogják criticus pápaszemek beszédeinket bíráló figyelemökkel genirozni, nem fogják komoly képek fumigálni azt, a minek mi örülünk; s ha néha tán, mit alig állhatunk meg, egy-egy önkénytelen bók, vagy ártatlan kézcsók talál letévedni ajkunk- vagy tollunkról: nem lesz, ki lenéző
40 haraggal, és schova nem néző patkós csizmasarkkal a lábunkra gázoljon érte. E tér nagysáink kizárólagos otthona leend.

Ámde nehogy legelső léptünk is hizelgés találjon lenni, mi bennünket rögtön gyanúba hozna, nem szólunk az andalusi hölgyszemek napjáról, nem az angol nőlelkek férfinagyságáról,
45 nem magasztaljuk a lengyel nők erényét, a franciák ragyogó kedélyét s költői szerelmét a keleti nőknek; miért emlegetnők, miért bámulnók e távoli bájak előnyeit? mikor mind ezekben együtt és sokkal közelebbről lehet gyönyörködnünk. Különben is mi megvalljuk, — hogy igen ügyetlenek vagyunk bókok
50 dolgában, s e hiányunk miatt ha ollykor a bámulat tünde gyönyörei lelkünket túlragadják, ez elragadtatást néma hallgatásunk fogja kifejtteni.

Legmélyebb titoktartás feltétele mellett megsúgjuk nagysáinknak, hogy kedvenc költőjük, a — — (nem mondjuk ki nevét,

55 meglátjuk: rá ismernek-e?), kinek műveit a kunyhók és paloták
 lakói ismerik, kit a nemzet tenyerén hord, ki az ifju nemzedék
 fején a rózsakoszorú, a költészet egén csattogányszavú sólyom,
 műveiben ezerszinű kedély, de lelkében örökké egyszínű jel-
 60 lém, kinek szavaiban kezdi észre venni a külföld: hogy mi is
 élünk, mi pedig azt; hogy még élni fogunk. . . . Tehát azoknak, a
 kik kitalálták nevét, megsugjuk: hogy költő barátunk — fogva
 van, kemény rabságban, nehéz láncokra téve, Szathmár várme-
 gyében. Fogva egy szép lelkű gyönyörű kis leány szerelmes szí-
 vében. Illy állapotban az ember mit tehessen okosabbat: mint
 65 hogy börtönét magával vigye. Így tesz ő is. Jövő hónapban
 esküszik meg szép arájával. Tehetnénk-e fölöslegesebb szószapo-
 rítást, mint ha e lépéséhez szerencsét akarnánk neki kívánni? Hisz
 a házasság már magában olly nagy szerencse, hogy mellette a
 többi meg sem látszik; ez egyetlen eszmében minden ben van
 70 foglalva, a mi csak édesnek és boldogságnak nevezhető. . . .
 Tudnánk mi még más valamit is megsúgni, ha bizonyosak vol-
 nánk felőle, hogy el nem árultatunk. De bízunk nagysáink titok-
 tartásában. Megsúgjuk, de csak négy szem között, miszerint
 költő barátunk szív-választottja azon költői eszmemagasságnál
 75 fogva, — mellynek nyilatkozatát honnét lestük el, honnét nem?
 mélységes titok, — párosultan olly gyöngéd érzelmefőnséggel,
 minőnek csak nőkebelben lehet kifejezni és szépirodalmunk
 világos ismeretével, — jogot érzünk azon reményre, miszerint
 rövid év alatt költő barátunk hölgyének nevében olly csillagát
 80 fogjuk látni a szépirodalomnak, melly még az övére is fényt
 vetend. Hanem ez igazán köztünk maradt szó legyen ám!

2

Bátorkodunk nagysádtokat figyelmeztetni *Kőhegyi* ismert
 táncművészünkre, ki jelenleg Szathmáron át Nagy-Bányára,
 innét Husztra s Marmarosszigetre szándékozik menni, kedvelt
 85 vigadója mellett — egyéb táncokban is szándékozáván tanítási

órákat adni. Ajánljuk őt nagysátok figyelmébe. Ő a magyar táncművészet fáradatlan terjesztője; megérdemli, hogy pártoltassék.

3

90 Másfelől pedig *Lakatos Sándor* táncművész jár szét a hazában kedvesnek ismert kisded táncszemélyzetével. Ő a sortánc szerzője. Ismeretes arról; hogy nincs összeg, mellyel meg lehessen vesztegetni, hogy tanítványaival a keringőt megismertesse, Azért csárdás for ewer!

4

95 Jelenleg Pesten igen szép szöveteket látni gőzzel font üveg-selyemből, melly a többi selyemszövettől csak ragyogó színezete által különbözteti meg magát.

55

MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 11.]

I

5 Mult héten távozott el körünkől szeretett elődünk, Frankenburg, szívünk örömeinek nagy részét magával vívén el, s hagyva helyettök cserébe számunkra saját szívének gondjait. Tapasztaljuk: mikép ellenségeit örököltük utána; vajha barátai
10 is miénk legyenek! Ámde nem férfi, ki ellenségek nélkül éli a világot; — ki mindenkinek tetszeni akar, megérdemli: hogy senkinek se tessék! s ez is vigasztalás, — sovány ugyan, de vigasztalás. Biztosítunk egyébiránt mindenkit felőle, hogy Fr. az idegen clima alatt is hű marad magához, hű nemzetéhez. Jellemének tisztaságát, ha mult tettei nem bizonyítanak is, bizonyítani fogja a jövő. . . „Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt.”

Valamelyik vasárnap igen mulatságos eset történt egy fűszeres boltban. — Tudnivaló, hogy vasárnap reggel csak félig szoktak nyílni minden néven nevezendő boltajtók és ablakok, minek természetes következése azután legelsőbb is az: 15 hogy odabenn *sötét és sajtszagú* a világ. A többi természetes következéseket elhallgatjuk. Lőn azonban, hogy egy jámbor nőcseléd illy alkalommal egy útba eső s gondatlanul nyítva 20 hagyott pinceajtón lezuhanva, ruhájával egy kénsavanyynyal telt edényt is maga után rántott. A széttört edénybe foglalt (mintegy 10 fontnyi vitriol a szerencsétlen leány ruhájára ömölván, az rögtön lángba borúlt, s mi az egészben a legmulattatóbb — a kiáltozásra előfutott boltoslegények a pince ajtaját rá csukták, 25 természetesen, hogy a tűz oda lenn önmagát kiemésztve elaludjék. Emberszeretetnek ez is megjárja. A szerencsétlen leány ez alatt fölvészorgott a lépcsőkön, s az ajtón dörömbölve és könyörögve, egy kevésbbé speculativ szellemű inas által kibocsáttatott, veszélyesen összeégve. Most betegen fekszik, 30 hanem a bolti edények csakugyan szerencsésen megmentettek a veszélytől s a dologban ez a fő szempont.

A Nemzeti Ujságot meg kell azon hazafiúi érdemeért dicsérnünk, miszerint nem tart a szerkesztőség körül egy lelket sem, ki németül tud. Oh ez nagy honfiúi és honleányi *érdem!* 35 Innen ered aztán, hogy egy bizonyos lap e szavait: „der liebe Narr” így fordítja: „a bolond”. Így fordítá az egyszeri diák is e verset: „Sylvestrem tenui Musam meditaris avena” eképen „vad Musát fogtam, zabbal tartottam.” Fogadja dicséretünket a tisztelt asszonyág.

40 Tisztelt veteran irónk, Nagy Ignác, e napokban tölté be újságírói pályája tizedik évét. Legyen szabad őt ez úttal a mi szerény hangunknak is üdvözölni. Kivánjuk: hogy ez idő alatt szerzett babérjait viselje egészséggel e pályaidő aranylakadalmának napjáig.

45 E napokban tartá az *önképző egyeslet* vidám multság közt szokott évnapi ünnepélyét a budai hegyek közt. Szép! De még szebb volna, ha közelebbről tudnánk a felől valamit mondani: vajjon mi az *önképzőegyeslet*?

50 A váci és granátos utcákat kövezik; mondják, hogy az újvilág-utcára is rákerül majd a sor. Ez annyira szép reménység, hogy hinni sem merjük.

55 Tomala úr mai nap népünnepélyt rendez a Herminatéren jótékony célra. Miután Tomala úr hivatalos úton kimutatja a begyült öszvegnek általa hova lett fordíttatását, minden e tárgy fölötti gyanúsítást és elménckedést megtiltunk magunknak. Különben is volenti non fit iniuria. A közönség ha mulatott s e mulatságnak árát lefizette: quitt a rendezővel, semmi keresete rajta többé. A számoltatás hatósági ügy.

60 III. Vizitekártya. Ah quel honneur! quel bonheur, nagysádat ismét színről színre láthatni és hallhatni arca mosolygását. Mint féltettük nagysádat — ah, ange de mon coeur! —

65 hogy nem tér vissza többé. Ne hozzon bennünket többé illy
 aggodalmak közé, maradjon szépen köztünk, ne járjon olly
 veszélyterhes helyeken, mint a porta; lám a sultánnak hamis
 70 szemei vannak, a szép hölgyfélén hamar megakadnak és — és
 — nem! nem hagyja a többit szerelemfáltásunk dühe elmonda-
 nunk! Ah! coeur demon ange, ne hagyjon el kegyed bennün-
 ket többé. Kiötünk mondva: igen szép gyöngédség öntől, hogy
 viganója sznzenben a mi szerény boritékunkét fölvevé. A finom
 70 célzást elérítettük. Igen szép, igen gyöngéd nyilatkozat. Ön
 veszedelmets csábító. Adieu! Le vôtre pour toute la vie.

9

IV. Madame adorée! Ön egyik cabbaleróját „Hercules”-
 nek nevezi. Csak nem akarja ön tán ezzel Herculesnek szemére
 vetni: hogy egy időben Madame Omphale gynecaeumában
 75 guzsalyt és orsót forgatott kezébe?

56

HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 11.]

1. Az itt megírt dolgok mind egy lábíg úgy vannak (leg-
 alább szép volna, ha úgy volnának), a mint itt elmondatnak.
2. Hencidán — (nehogy valaki utána járjon datumaink-
 nak, előre megmondjuk mindenkinek: hogy mi minden hibát
 5 a betűszedő nyakába szándékozunk hárítani mondván: hogy
 itt tévedésből Diósgyőrt, vagy Nyergesujfalut kellett volna
 szednie. Történtek már illyesebb dolgok is, noha nem mive-
 lünk.) — tehát Hencidán lakik két földesúr testvérpár (azaz:
 hogy egy pár, hanem azért ketten vannak) — természetesen
 10 angol, kik kilenc év óta egy szót sem szóltak egymáshoz, pedig

minden nap 16 óra hosszat együtt tarkliznak, — fogadásuk tartja. . . .

15 3. Baranyában egy négylábu vadkacsát lőttek, mely tökéletesen úgy énekelt, mint a — hattyú. Kár, hogy egy lövés-sel totaliter agyon lőtték szegényt!

5. Philadelphíában (ez már csak elég messze van) bizonyos X.—X. (sajnáljuk, hogy a nevét nem tudjuk) úr olly hajógépezetet talált fel, mely sem gőz, sem szél, sem víz, sem emberi kezek, hanem galvanismus által mozgattatik s olly sebességgel jár: hogy két angol perc alatt Kamtsatkából Kecskeméten terem (— ne, ha utjában tenger volna!)

5. Új-Granadában olly állatot fedeztek föl, mely nappal virágot s tulipánt terem, éjjel pedig kígyó s galambtojással él.

25 6. Valahol a Kurtweltu mellett, hol egykor őseink laktak, a föld alól több rendbeli érdekes régiségeket ástak ki, többek között egy kővé vált rókaprémés mentét és egy csipkefőköttőt; — hozzáértő régiségbuvárok azt állítják: hogy e tárgyakat hajdan Almus édes anyja, Emeza asszonyság viselte. A főköttő alkalmasint azért maradt meg olly ép állapotban a föld alatt, minthogy be volt balsamozva.

30 7. Zoroaster 12 000 ökörbőrre írta tudományos hagyományait, innét hát a régi ellenségeskedés!

35 8. Legközelebb a sz. lőrinci pusztában egy iratra akadtak, mely 226 alcaicus versben, „Angyal Bandi” vitéztetteit énekli meg, az egész dolgozat merő E és É syllabákkal van írva. Gyanítják, a kik tudnak hozzá, hogy e hőskölteményt valami Torquato Tasso írhatta.

40 9. Mehemed Ali úr (tekintetes, nemes és nemzetes) Pestre szándékozik felrándulni; mint mondják a Noththeatert szeretné látni. Ha azt nem, úgy bizonyosan Tomala népünnepélyén akar jelen lenni. Neki is hadd legyen már egyszer egy napja egy esztendőben.

10. U. M. úr ki akarja árendálni a pesti összes mézsárszékeket s 2 krral olcsóbb húst szolgáltatni, mint az eddigiek.

45 11. Vannak, kik azt állítják, hogy a Széchenyi-liget majd
olyan szép, mint a Tuillériák kertje; kár, hogy nem szabad belé
menni.

12. Valaki, kinek nevét a *Híradóból* ki lehet állítani, hír sze-
rint oly gépet talált fel, melly gőz segedelmével a leggyönyö-
50 rűbb világfájdalmaticus verseket rakja össze. Egyébiránt ugyan-
ezen masinával csépelni is lehet.

13. A Krisztinavárosi Tunnelt úgy tetszik: hogy aligha
nem szándékoznak már az illetők furatni akarni.

14. Párizsban már oly tökélyre vitték a dageurreotyp raj-
55 zolást, hogy a klarinéthangot is le tudják másolni vele.

15. Dél-Amerikában van egy folyóvíz, mellyben a belé
vetett ércdarab valóságos pakfonggá válik, tökéletes pakfonggá,
körülbelül ezer év alatt. A ki nem hiszi, megpróbálhatja.

16. Most akadtak Pliniusnak egy csodarecipéjére, melly-
60 nek útmutatása szerint az ember száz esztendeig élhet, kivéve
t. t. ha — quo fato — időközben meg nem hal.

17. Temes vármegyében, mint hírlik, a mult héten iszonyú
zivatar után sűrű gabonaeső esett, valóságos tiszta buzaeső,
melly három határt úgy ellepett, hogy ha hat nap hat vár-
65 megye mindig tölti, mégsem győzi zsákra szedni. Ez aztán
vigasztalás illy szűk időben!

18. Guaianában oly hatalmas forrást fedeztek fel, melly-
ből viz helyett valóságos fekete kávé buzog. Hogy cukorral-e
vagy a nélkül? azt *egész bizonyossággal* nem tudjuk meg-
70 mondani.

19. Sáros vármegyében a Tapoly mellett nem rég egy
mammuth állkapcát találtak, egész ép fogsorozattal. A mi több,
még a fogpiszkáló benn volt a fogak közt.

20. Oa-Hua szigetén egy dollárért, két sor üveggyöngyért
75 és egy rézcsatért egy egész asszonyt kaphatni örök áron.
Hogy kinevetnének ezek bennünket, ha hallanák, hogy nálunk
kit nőül vesznek, még pénzt is adnak vele!

21. Pesten a síputcában egy magyar író két emeletes házat

szándékozik építtetni. Biz az *szándékozhatik* akár négy emeletet. Ez semmibe sem kerül (úgymint: *a szándék*).

22. A Noththeater nem sokára meg fog nyittatni. Azt mondják: hogy az igazgató próbanézőségül két ezred katonaságot kért ki magának a helybeli brigadier-generaltól, ki azonban emberszerető jóérzetű úr lévén azt válaszolta e kívánatra: hogy seregeit nincs kedve olly nyilvános halálveszedelemnek kitenni. Már most ollyképen fogják annak tartósságát megkísérteni, hogy egy-egy vontató lovat két oldalról neki fognak, s ha e lovak az alkotmányt szét nem rántják, akkor aztán authentic meg leendő alapítva a kártyamausoleum hitele és szilárdsága. Azonban mind a mellett is nem jó az istent kísérteni.

23. A budai hídfőtől a hegyekig sétavasutat (?) szándékoznak bizonyos (?) urak szerkeszteni, vagy ha azt nem, tehát léghajót.

24. A pesti húsvágó urak, mint ez a próbavágásból kitűnt, minden font húson 1 és 5/6 váltókrajcárt vesztenek. Szegény, szegény húsvágó urak!

Végül: 25. Temes vármegyének kellő közepében lakik egy érdemes táblabíró ember, a ki mindent elhisz, a mi az újságban írva van.

57

ÉRTESÍTŐ

[1847. júl. 11.]

Bátorkodunk a t. c. közönséget figyelmeztetni, miszerint az *Értesítőben* idegenek, vidékiek s keresztülutazók számára hirdetve leendőnek: könyvek, képek, földabroszok, multságok, estélyek, táncvigalmak, hangversenyek, divatáruk, illatszerek, sorsjátékok, műtárgyak, hölgy- és férfiszabók s egyéb mesteremberek s művészek lakás, boltváltoztatások, für-

dők, vendéglők s könyvek ajánlása, hazai intézeteink munkálatinak közlése, szövetárusok lakása, gőzhajóárat, gyorskocsik indulásnapjai, pénzkelet, gabonaár, részvénykelet, halottjegyzék, árverések, eladások, szálláskiadások, tanulók fölvétele; szóval: 10 olly mindennapi szükséges tárgyak, miknek tudása minden Pestre érkező idegenre, sőt a város lakóira nézve is kívánatos vagy szükséges és a vidékre nézve egy vagy más tekintetben érdekes.

15 Az „Értesítő” a boríték hátulsó lapján foglal helyet.

Beigatási díj minden fél hasábu sorért vagy annak helyecért 4 ezüst krajcár, többszöri hirdetés esetében pedig csak 3 ezüst krajcár. A hirdetések egyedül „Landerer és Heckenast” urak nyomdájában, hatvaniutcai Horváth-házban (a Pesti Hírlap 20 kiadó-hivatalában) vétetnek föl.

Az Életképek szerkesztősége

58

HÖLGYSALON

[1847. júl. 18.]

(Nőemancipatio). Az istenért, nagysáim; csak egymást félre ne értsük! Kiváltképen pedig ne higyük, mit a költők és az entusiasták mondanak, vagy ha hiszünk is nekik, csak minden tizedik szavokat higyük, s minthogy lehet: hogy épen e tizedik 5 szó az, a mi költemény, ezt is csak kötve higyük el nekik.

Ki győzné a sérelmeket mind fölróni, mit az ábrándozók a nőnem panaszos érdekében a sors elé terjesztenek? — „A nő meg van átkozva, mikor születik, — nő sorsa örök függés, örök rabszolgaság, — nőkebelnek még az örömei is fájdalmak, — a 10 nőszellem röptét mindenütt előítéletek sujtják le, — nőnem maga teremti magának sorsát, — érzelmeit nem annak adja, a

kihez vágyai hívják, — élte nem azé, a kié szíve, — neve nincs, jövője nincs, hatásköre semmi! Oh a nőnek csak könnyei vannak. A sorsát megsíratni!”

15 Így szólnak a költők és az entusiasták.

Ne higyenek nagysádtok nekik; tréfálnak ezek s csak azt lesik, hogy valaki elhigye szavaikat, kit ők rászedjenek. De azon valaki nem mi leszünk. Jól tudjuk mi hogy, ha az életnek van-
20 nak örömei, azok a nő életében vannak, s hogy egy férfiélet viszontagságait nem ismerni magában nagyobb áldás a születés minden vak előnyecinél; — az a mennytisztá világ, melly csak
25 nőszívben maradhat meg egyszerűen ártatlan föntségében, szebb jutalom egy leélt szenvedések — életeért, mint egy, e szenvedések küzdelmeiben elfásult, megjegedt, férfi lélekkolossz; s
30 aztán valljuk meg egymásnak: van-e eltagadhatlanabb uralkodás, mint nagysádtok uralkodása mifölöttünk? Hisz egy hang, egy intés teremt, hat, hódít — ott, hol férfiakarat, és erő szárnyszegetten törpül össze; nagysádtok gúnyolnak bennünket, gúnyolják a sorsot, ha minket zsarnokaiknak, magokot
35 rabjainknak nevezik; vagy tán a bilincs nem bilincs, ha rózsák-ból van fűzve? S tán mi magunk teremjtük sorsunkat? Nincs-e egy nőszellemnek nagyobb behatása egy férfi éltére és holtára, mint saját őrangyalának? Megy — viharok és vészek között ismeretlen jövője sötét világában az ifju; e viharok között e
40 sötét világban ki vezérленé őt, ha egy kedves mult emléke s még kedvesebb jövő reménye páros csillagul nem ragyogna elborult egén? S hát annak szenvedéseiről, ki szíve gyógyíthatlan égésére a halál hideg balsamát keresi, ki ad számot? Ki ismerteti meg a honpolgárt legelőször e szóval: haza, becsület?!

45 Nagysádtok előtt nyitva áll a boldogság és érzelmek országa, ne panaszojják fel nekünk: hogy előttünk meg a küzdelmek és szenvedélyek sivataga van nyitva. Nagysádtok innét, mi onnét vagyunk kizárva; ha cserélnünk kellene, nem mi veszítenénk. De ez nem történhetik meg; minden virágnak meg van a maga földje, minden szívnek saját világa, mellyben élnie

kell. Madaré a lég, virágé a föld, nőkebelé az érzelem hatalma, férfikaré a tett. A természetben semmi sem tagadhatja meg hivatását.

50 És nagysádtok mégis emancipációról tudnak szólni! Kedves tréfa ez nagysáinktól! Nekünk volna okunk szépen könyörögni, hogy legyen könnyítve az ezredéves jármon, mit apáink is szívesen hordoztak, s melly ellen mi sem zugolódtunk soha, s mégis mi kapjuk a szemrehányást. Vagy tán az egész nő-
emancipatio csak a külsőkben áll? Tán a rövidre vágott s fél-
55 re választott hajék, férfikalap, füstölő szivar, kardforgatás, pálcaviselés, tiltottnak csufolt könyvek olvasása, teszi a nő-emancipatiót? Hisz Berlinben széltére férfiöltönyben járnak a hölgyek és szivaraik tüzével uton utfélen jövőket *kinálnak!* Párbajt vínak, szemüveget hordanak, sőt — uram bocsáss! —
60 philosophiáról beszélnek. Még megérjük: hogy nők fognak *házasodni* és férfiak *mennek férjhez*. S nagysádtok e divatmaniában (mert nem egyéb) találnak valami szépet? Ugyan: ha egy férfi homlokközépen elválasztott hosszú hajfonatokkal, fején főkötővel, fülönfüggősen, szakállas arca elé napernyőt
65 tartva jelennék meg nagysádtok előtt, szemlesütve, szendén, apró lépésekkel, kivel egyébről beszélni nem lehetne, mint fonókerékről és kötőtűkről: volna-e, ki e férfit szeretetre méltónak találná? S nagysádtok nem tartják kevésbbé veszélyes merénynek a mi országunkba átlépni? Vagy bíznak abban: hogy
70 a szépnek minden jól illik? Lám: ez is azt bizonyítja, hogy a nőknek több előnyük van, mint a férfiaknak; a sors nekünk szigorú apa, nagysádtoknak kényeztető hizelgő édes anya. — El fog jőni a nőemancipatio ideje; de nem olly alakban, minőben azt most képzeljük; hogy minőben? arról legközelebb lesz
75 szerencsénk néhány szót szólani.

MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 18.]

I

Ah, tele vagyunk hírrel, szép hírrel, jó hírrel, tarkaságos hírrel; a szivárvány nem mutat annyi színt, mint mennyit mutat a budapesti élet, s nem mutat annyi színt a budapesti élet, mint mennyi színt mutat egy megdöngetett journalistának az ő háta. — Oh te szép zöld journalistika, nemzeti színű foltok!

2

Láttatok-e már népünnepélyt? Láttatok-e a túri vásárt, vagy a kecskeméti Emaust zöldágas szekereivel? hol a zöld sátor alatt három szál cigánylegénynek táncol az elszabadult orgoványi csikós. Berugná jó kedvében a föld oldalát, ha olly kemény nem volna; s leszedné a napot az égről, ha olly magasan nem volna. Emlékezhettek a tarka sátorokra, miknek oldalára szörnyeteges ponyvák voltak kiterítve, bennről hadijesztő öregdob puffogott s hét országra szóló klarinét sikoltá tele a füleket, míg jókedvű röhej tanusítá: hogy a marionett bajazzo humoristice viseli magát. Szerke deszkasátorokban mézeskalács árultatja magát, körülkönyörögve házsártos fiúktól; hallani a kocka gördülését, mellynek szerencsés fordulásán tarka üveg-pohár vagy ezüst cinkalán jutalmazza a vállalkozó játékost s messze sátorokból víg cigánypecsenye szagát osztogat szét a poros nyári szél, még pediglen ingyen. Boldogságos képek látszanak mindenütt, neki pirult arcok, — nyájas családképek, fűbe telepedve, — s még hetek mulva is neki gömbölyödik arca mindenkinek, ki e napja vigalmaira gondol... Hej! nekünk is volt népünnepélyünk; Tomala szerezte. Semmi sem

25 hiányzott belőle, — ott volt a háromszál cigánylegény, a meg-
 püfölt öregdob, cikornyás klarinét, kötélén táncoló élemedett
 asszonyság siralmas mosolygású sovány bajazzójával. Mázsa-
 emelgető Hercules, gyolcsinges verbungosok, csepüevő Bosco,
 arithmeticus ló, jósló cigányleány, szalagos kapaszkodórúd,
 30 elmés marionett bódék, sörivő sátorok stb stb. — Csak egy
 hiányzott: *a népkedv*, a nép hangja. Millyen csendes nép ez a
 sörivő nép! Szavát sem vehetni, nem hogy még jókedvét.
 Mindenfelől panasz: hogy rosszul mulattunk! Mindenfelől
 savanyú elégületlen képek, ásitó unalom. Lelkem ügyfeleim!
 35 ez aszott kedvtelenség nem Tomalát, — titeket kárhoztat. Vér
 nincsen bennetek. Nincs az a piros vér, mely az első hegedü-
 szóra felpeszdül s világot teremt magának egy ölnyi gyöp-
 tanyán s isten-adta jó kedvében addig mulatja magát, míg
 lábaival bir. Ki birna tégedet mulattatni, mogorva, kiégett,
 40 magaddal elégületlen nép? Hasíthatnának szíjat a hátadon, még
 tán annak sem örülnél. — Oh te szép zöld, oh te szép zöld nép-
 ünnepély! nemzeti színű jókedv!

3

A műkiállítás megnyittatott. Noha az előbbeni éveket meg
 nem haladja, azon egy örvendetes mégis van benne: hogy ez
 45 idén a honunkból származott, vagy nálunk lakó művészek fest-
 ményei teszik a nevezetesebb részt. Gyöngé az idei műkiállítás-
 nak a „mentőcsónak” *Zichy Mihály* hazánkfiától; meglepő
 rajta a költői ihlettség, mely az egész művön előmlik, s azt
 vezéreszméjében úgy, mint egyes részleteiben végtelenül érde-
 50 kessé teszi. Gyönyörű képek vannak még kiállítva *Kiss Bálint*-,
Marasztóni- és *Swobodától*, mellyek, mint *Faragó* szoborműve
 is, kárpótolják a többi selejtességét.

A nádori lak belsejét kezdik csinosítani. Beszélnek ő fensége rövid idő alatti leérkeztéről. E hír bármi alaptalan legyen is, vágyaink készek azt velünk elhíttetni. Qui quid optat, cito credit.

Nemzeti színházunkban ismét új színdarabok kerülendnek a deszkákra. Honn van Egressy és Lendvay is (kinek szép-reményű fia most Komáromban debütiroz, egykor apja híret öröklendő). Füredi is elutazott, kit még tegnap, mint Zöld Jancsit Komárom tapsai üdvözöltek. Nálunk pedig Tóth úr vendégszerepel a vidékről. Oh ti szép zöld, oh ti szép zöld vendégszerepek, világoskék tapasztalás.

Eddig beszéltünk azokról, melyek a miénk? most szölkünk arról, a mi nem a miénk; de mégsem az egész világról, melly nyilván nem a miénk, hanem azokról, melyek a miénk lehetnének és még sem azok.

Igy például a lánchíd: ha a miénk volna, sem épülhetne gyönyörűbb fontolva haladással, mint midőn nem a miénk. Híjába fogjuk rá, hogy holnap vagy holnapután kész lesz; áll az, mint a Sion, s mint Petőfi „Sári nénye” *nem akar már nőni*. Oh te szép zöld, oh te szép zöld lánchíd! nemzeti színű sietség!

Szeretnők egyébiránt nem is annyira tudni, mint megváltotztatni: miért, hogy a gőzhajókon az átvett holmikat eltévedés

75 esetében fontszámra s nem névszerinti értékeik szerint fizetik ki? Ötven font eltévedt öltönynemüért ötven forintot! Kárpótlásnak nem rosz. Szép, igen szép, hogy a gőzhajótársulat rendszabályai statum in statu alkotnak Kanahánunk közepében; csak hogy lenne azután ezen pactum leoninumban egy hű
80 viszonyosság is a minden tekintetben passiv állapotban tartott közönség iránt. „Hier sind wir Götter!” mondá erre az egy-szeri kapitány. Oh te szép zöld, oh te szép zöld sympathia, nemzeti színű gőzhajók!

9

85 Dr. *Fabinyi* egyetemi orvostanár egészsége helyreállítása végett *Gleichenbergbe* utazott. A milly fájdalmasan hat ez a két ikervárosra, különösen szembetegeire nézve; épen olly vigasztaló az, hogy a derék és ügyes *Kemény Ferenc*, országos szem-
86 ügyész, közénk huzamosb időre letelepedvén, már eddigelé is több szerencsés szem-műtétéleinek örvendhetünk.

60

HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 18.]

1) *Közkivánatra* felbuzdítottatánk kacsáinkat ezentul is szaporítani s minthogy mi nem vagyunk oly kőszivű lelkek (akár kőlelkű szivek), kik a „*közkivánat*” tekintélyét fumi-
gálni mernők, engedelmeskedünk. — Keljetek tehát ki tarka-
5 tollu kacsák, ékesszavú kacsák, delitermetű, táncra termett kacsák, keljetek, keljetek s röpjöljétek szélyel e széles világba, megtanítván minden népeket ez aranymondatra: „Ki hazudni látszik, sokszor igazat mond!”

2) Professor G. M.-ben három új planétát fedezett fel. —
10 Egy úr elvesztette valahol a tárcáját; kéretik professor G.: keresse meg neki! A planéták megtalálásaért semmit sem kapott; ha pedig ezt megtalálja: kap 100 rénes forintot.

3) Y. úr felfedezte a classicismus titkát: mint sejtik, az egész csupán a diphtongusok célszerű felhasználásában rejlik.
15 Kéretik Y. úr: hogy titkát el ne árulja.

4) Egyike azon hét német bölcseknek, a kik nem bölcsek, tegnapelőtt nagyot trüsszentett. Kedves egészségére kívánjuk neki az összes emberiség nevében.

5) Épen Mátyás szobrának tőszomszédságában kezdik építeni „Corvin” emlékoszlopát fölvágtatlan emléklapok- és
20 hattyuhangok- és szivvirágok- s több eféle márványkövekből: ott van Hercules is, mint fő-főpallér.

6) Budapesten nagy párbaj van készülöben. Nagysága pedig abban áll: hogy a kihívó fél csak Pesten, a kihívott fél
25 csak Budán akar duellálni. Ezeknek legalább is ágyúval kell egymásra löniök.

7) A Noththeater (magyarul ezt hübben nem lehet fordítani: mint „árnyékszínház”) tehát az árnyékszínház körül
30 tegnap nagy földindulás akart lenni, s csak egy hatalmas erélyes közbenjárultának köszönhetni: hogy elmaradt. Oh schweere Noth des Theaters! Oh Theater der schweeren Noth!

8) Egy német szerkesztőt megvertek ... Valahára! ...

9) Komáromban fölfedezték azon régi igazságot: hogy a koplalás minden betegség ellen orvosság. Hanem hogy a koplalás
35 ellen mi az orvosság? még azt nem fedezték föl.

10) Ugyanott nem régiben néhányan babonás szédületekben lelket láttak. Józanok perse, hogy mesének tartják ez állítást. Hogy is ne? Komáromban — és lelket látni?!

11) Pesten nyilvános utcán három szerkesztő sétált karon
40 fogva. Három egyszerre és karonfogva!!!

12) Egy drámaíró champagneit ivott.

13) A budapesti pécek szégyenlik, hogy a journalisták

annyi zsemlevitzet rakásra gyurnak. A journalisták nem szégyenlik.

45 14) Egy helybeli kocsmáros elevenen borkővé vált.

15) Don Gaston de Cualai Bachamonde, Péna fulgida „hires spanyol vitéz, arragoniai grand s a kék oroszlán-rend nagykeresztese” Amerikába szándékozik kiutazni. — Útját Debrecen felé veendő, onnét két nap alatt vasuton a Caspi-
50 Tengerhez fog jutni, hol már készen várja két fregatte és három lineahajó, őt és útikíséretét onnét egyenesen Philadelphiába szállítandó.

16) Tegnap pompás éjszaki fényt láttunk a keleti égen, gyönyörű ezerszinű éjjeli szivárványt, zörgését is hallottuk.
55 Holnap a Spiegel is fogja bizonyítani, hogy ő is látta és hallotta.

17) Egy valaki jó vigjátékot szándékozik írni: pium desiderium.

18) Egy szerkesztő úr egy nagybecsű gyűrűt, egy másik szerkesztő úr egy tányér pogácsát kapott melegen.

60 19) Egy orthodoxus philosophus nem régiben arról tartott dissertatiót: hogy honnét származik az ökörnyal? A kik hallgatták beszédeit, mindnyájan megtudták, hogy honnét származik az ökörnyal?

20) Mult éjjel igen szép napfogyatkozást lehete látni.

65 21) Pápán a tavalyi bor oly erős talált lenni, hogy a legdicsőbb vitriol készül belőle.

22) Még két nevezetes előnye van az árnyékszínháznak minden eddig létező színházak fölött. i. 1—0. Hogy míg nyáron át fűteni nem kell, addig 2—0 Télen a legkellemesebb árnyékot
70 fogja tartani.

23) E héten senkit sem gázoltattak el.

24) D. barátunk most az Engadin völgyben nézi nap kel-
tét és lenyugtát. P. barátunk a párisi Théâtre-Historiqueban gyönyörködik Dumas S. estétől reggelig tartó dramái fölött.
75 K. barátunk Némethonban hallgat parókahangokat és szagol pápaszemillatot. L. barátunk pedig Estremadurában sohajtoz

Donna Estellák és Donna Aurorák lángszemei közé: — *leg-
alább Andalusában azt beszélük.* Legközelebb S. barátunk teend
egy kis kirándulást Egyiptomba; nekünk fog onnét egy eleven
80 catacombát és egy bebalsamozott obeliscust hozni.

25) X. vármegyében van egy casino, mellynek rendei leg-
közelebb elhatározzák: hogy a „Magyar Kurír” helyett ezentul
a „Hirnököt” fogják járatni, — A kik tudják: hogy vannak
távol eső csillagok, mellyeknek fénye mire mi hozzánk jut,
85 már akkorra magok a csillagok nem is léteznek, nem fognak
csodálkozni azon: hogy a Magyar Kurír utolsó számát még
a mult héten kapták X. vármegyében.

61

MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 18.]

R. úrnak B.-ben. Önnek levelét és küldeményét vettük,
levelezési ajánlatát azon oknál fogva, hogy eziránt F. A. bará-
tunk ígéretét birjuk és várjuk, nem fogadhatjuk el; szép taná-
csait köszönjük s viszont kérjük: hogy legyen szabad azokat
5 meg nem fogadnunk, ezuttal egyszersmind minden rendü
és rangu tanácsadóinkat bátorkodunk a felől biztosítani, misze-
rint mi magunkkal, midőn pályánk terheit elvállaltuk, töké-
letesen tisztában voltunk, s ennél fogva a mit teszünk, azt
tenni akarjuk, s tesszük meggyőződésből, s teendjük ezután is
10 ugy, mint azt hatáskörünk engedni s célunk kívánni fogja.
Elveinket programmunkban elmondtuk, és pedig elég világo-
san. Ki azokat megértette s becsületesség vagy honszeretet
iránt kimondott nézeteinkben velünk nincs, az ellenünk van,
s minthogy céljainkat nem elleneink, hanem barátaink segélyé-
15 vel akarjuk kivinni, szavunk egymáshoz nem leend. Utunk egye-

nes, arcunk nyílt; ha mi megtámadás személyünket fogja érdekléni: azt magánügyeink közé sorozandjuk, s olvasóink kedvéért hallgatni fogunk róla; de a mi az igazság rovására leend: szó, célzás avagy tett, arról szólni fogunk az igazság érdekében, s tett dolgaink irányzatában senki befolyásának helyt nem adunk. Egyébiránt a részvétet és szíveséget lehető nyájasan köszönjük.

62

HÖLGYSALON

[1847. júl. 25—dec. 12.]

I

(Egy nő naplója) Ismertem egykor egy fiatal hölgyet, kinek szíve érzelmekben gazdagabb volt, mint csillagokban az ég, kinek magas lelke tulemelkedve a gőzkörön, mit ember korlátolt nézetek emberi tettek számára körítének, érzéseiben
5 mély, gondolataiban emelkedett, szenvedélyeiben gyöngéd, a világ balitéletei megtörésében erős s ezért attól mindenha üldözött, úgy járt közöttünk, mint járna egy más csillag lakója, kivel senki nem tudna beszélni. Gyakran megkisérté lelkem utána röpdülni az ő szellemének. Ismeretlen, új világokba vezet-
10 te azt ilyenkor s ott hagyta egyedül a vele röpdülni nem bírót. Eszméinek nagyobb része maig is talány előttem. Sokkal több még rajtam a por, minthogy azokat fölfogni képes lehettem volna. Tán életek és halálok hosszú sora után, ha költözö lelkem egy csillagot a másik után bejárt; akkor fogom azokat
15 tisztán megismerni, hozzászokva szemeim a napba nézéshez. Midőn legutóbb e hölgytől elváltam, megígérte: hogy naplóját, melybe eszméi kifejezhető töredékeit lerakta, holtával nekem küldendi meg. Holtával? Hát még annak is meg kell-e halni, kinek egy-egy gondolatja nagyobb volt, mint az örökké-

20 valóság? Azóta évek multak el, s mint eltemetik egymást az
évek, úgy temeti el egy emlék a másikat. Kire egykor boldogság
volt emlékezni, azon vevém észre: hogy már feledni kezdem.
E napokban több éjen egymás után látogatott meg álmomban
egy halavány arc, mindig ugyanaz, azon ábrándos hallgatagság,
azon túlvilági merengés, egy képpé vált gondolat. Ez ő volt.
25 Azon éjek után mindig olly csüggedt, elvágódó volt lelkem,
s egy este hazaértemkor kisdéd iratcsomót találtam asztalo-
mon, az ő naplóját. Tehát illy hamar. Megkísértek belőle né-
hány gondolatot világ elé hozni, s ha lesz, ki azokat megérti,
ki érzni fogja, az kettőnknek a távolban föltalált rokona
30 leend.

★

Szerelem!... Szerelmen kezdődik a világ, szerelmen kez-
dődik az élet, szerelmen kezdődik a mennyország. Az isten maga
is szerelem és a szerelem maga egy isten.

35 Mikor az isten világot alkotott, egy szavába került a terem-
tés. E szó volt a szerelem.

Legyen szerelem! És lőn a nap.

Legyen szerelem! Kivirágosult a föld.

Legyen szerelem! Millió teremtés kezde élni és örülni.

40 De van egy pók, melly a mézvirág kelyhéből is mérget
tud színi, van egy lény, ki a szerelem fájáról fájdalomvirágot
s halálgyümölcsöt szed.

E lénynek ember a neve.

A szerelem boldogságát isten keze adja; a mi fájdalom,
epedés, csalatkozás és bűn van a szerelemben, azt emberi
45 kezek szerezték hozzá.

Miért kell e világfentartó szellemnek láncokba kötve
lenni?

Minden lénynek, a felleghuszó sastól a pondróig, szabad
szeretni, csak az ember kötözte meg magát. Nem volt neki
50 elég: hogy a föld vadain uralkodott, hogy a viharokat, az eleme-

ket rabszolgáivá tette; hanem még önkeble istenén, a szerelmen is, kellett hogy királylá legyen.

Mert az ember *szégyenli a szívét s büszke eszére.*

Pedig a szív való, az ész csak képzelet.

55 Egyik század balgának nevezi azt, mit a másik bölcsnek hitt; de mit szív érzett, világ végével is az lesz, a mi kezdetén volt.

Ne szégyeld szivedet, minden szép ott van egyedül.

Ne szégyeld a szerelmet, igazság csak a szerelemben van.

Élet is csak a szerelemben van. Gondolkodni, megfontolni,
60 elmélkedni tán a holtak is tudnak? hisz arcuk épen olyan, mint a gondolkodóké.

Egy férfi s egy leány szerették egykor egymást; szerették, nem miként emberek tanítják, hidegen, félve, kötelességszerűn, hanem miként szeretni a szív tanit, melegen, igazán.

65 Mikor a leány kezét legelőször érzé ifja kezében remegni s szíve remegésiben tudá meg: hogy ez a szerelem; nem titkolá el azt, miként emberek tanítják, hanem visszaszorítá annak kezét s őszintén, nyíltan arcába tekintve kedvesének, szóla: „tied vagyok a sírig s te az enyém, azon tul veled egy. Addig legyek boldog, míg szeretni foglak. Addig legyek boldog, míg te szeretni fogsz.”

— Boldog légy örökké, viszonzá kedvese, én örökké szeretni foglak. Esküszöm e sötét hajfürtökre, fekete szemeid napheví tüzére, ajkaid csókjára, esküszöm e hajnalt mosolygó
75 arc mennyei malasztjára! . . .

És azóta megfehérültek a nő hajfürtei, szemeiből a lángok kiétek, ajkai nem mosolyognak többé és arca halovány; — de kedvese még most is hú esküjéhez.

Vannak, kik oltár előtt isten boszuálló nevére esküdtek
80 s a rezgő lég nem feledé el hamarább az esküt, mint a kimondó ajka.

Mikor végződik az ifjuság, mikor kezdődik az öregség?
Hol van e két életpolus egyenlítője? Mikor mondhatja az ember:
Tegnap fiatal voltam; holnap öreg leszek? Nap mulik nap után
85 s észrevétlenül elmegy amaz, észrevétlenül megjön emez;
mikor váltják föl egymást?... Míg a szív a jövő reményeiben
él; míg vénülni ohajt s az éltet sietteti: addig tart az ifjúság
határa; mikor a multat kezdi visszaohajtani s emlékeiben él,
90 ott kezdődik az öregség. Ezért nők nem vénülnek soha. Nőszív-
ben mindig marad meg annyi remény, mennyi elég olly hosszú
életre, mennyit már a multban leélt. Életunt nőt ritkaság látni.

Az életkort nem az évek teszik.

Lám! a csillagászat percét is meghatározá az ősz kezdeté-
nek; pedig az őszi ég alatt hányszor süt forróbban a nap, hány-
95 szor virágosabb a rét, mint a nyár napjaiban?

Ősz és öregség észrevétlenül jönnek, mint az álom. Az elal-
vás percére nincs ki emlékezni tudjon.

2

Nehéz eltalálni férfinak a középutat *féltés és nem féltés*
között. Mert ha félti nejét, bizalmatlanságot árul el iránta,
100 vagy azt hagyja hinni: hogy magáról következett; ha pedig
nem félti: ez által vagy azt mutatja: hogy neje nem érdekli
többé, vagy nejét nem hiszi ollyannak, a ki valakit férjén
kívül érdekelhessen.

★

Ha nőt akarsz ismerni: vigyázz rá, mikor nevet. Ha nem
105 néz rád, mikor nevet: bizonyosan azt hiszi, hogy te nézed őt.
Ha félre nevet előtted suttogva s rád tekint: titkai vannak, mik-
ről azt akarja, hogy kitudd. Ha nem tudod nevetésre hozni:
vagy nyilván neheztel rád, vagy titkon szeret. De ha minden
szavadra tud nevetni: essél kétségbe, mert komoly hangodat
110 nem fogja megérteni.

★

Nincs gyöngédebb viszony, mint két hölgy között szokott lenni. Kik egymásnak barátnéi s kik *egy* férfit szerettek s kik közül egyet e *férfi* boldogít. Milly könnyű kimagyarázni a soha el nem fogyó gyöngédséget, mellyel a boldogított nő férje iránt viselkedik. Barátnéja arcától tart. Milly szemrehányás volna rá nézve ez arcon a szomorúságot látni, mellyből, ha férjét nem boldogítaná, mindig ezt kellene kiolvasnia: ha én volnék neje, jobban tudnám őt szeretni. Milly könnyű nyomára akadni a gyöngéd vonzalomnak, ha a nem boldogított hölgy barátnéja gyermekeit csókolja. Vonalmakat lát bennök a titokban imádott férfi arcából.

★

A tetszvágyat a nők vétkeül szokták felróni, pedig nem mindig az. Gyakran, ki egyet legjobban szeret, az kíván leginkább mindenkinek tetszeni; magában azt gondolva: ha most kedvese látná, milly büszke leendne rá.

★

Az ifju szerelme láng, de a férfi szerelme napsugár. Jaj annak, ki becsülni nem tudja azt, a kit szeret.

★

Szeretik a nőket titok nem tartással vádolni, s e vád sokkal általánosabb, minthogy kifogásokat lehessen ellene támasztani, csakhogy ez tán az *idegen titokra* nézve áll. *Saját titkait* évekig megőrzi a nő szive, egy hang, egy sohaj, egy arcvonás el nem árulja azokat; de mint kitalálatlan rejtély, szállnak azok vele a sírba. Hányat nem ismer a világ ollyannak, a millyen valóban, sőt nemcsak a világ, de tán a világnak egyetlen lényec sem ismer meg. Gyakran boldognak hirdetik azt, kinek ha szívébe látnának, megsiratnák; a társalmak és sétányok vidám arca megcsalja a szemet. Hű, erényes, feddtelen életű a nő, senki sem tudja, miért hervad el mégis. Tán egy soha ki nem

mondott vonzalom titka emészti föl ilyenkor lelkét, mit még
140 az sem ismer, kiért e vonzalom lángja ég s mit ismerni soha
senki sem fog. És erénye megöli a nőt, de csorbát nem szenved.

3

Emlékszem rá: hogy ez előtt tíz évvel mennyire divat-
ban voltak legelőbb kelő házaknál is fesztelen mulatságok
alkalmával a zálogos játékok. A vesztett zálogot rendesen csók
145 váltotta be. És e csókban nem volt semmi szégyenítő. Tréfás
enyelgés kérte, gyanútlan ártatlanság adta azt, senkinek sem
jutott eszébe félni tőle vagy érte haragunni. . . Jaj volna most
azon társaságnak, melly magának illy szabadságot venne,
anathemát mondana rá a világ, becstelenséget sziszegne utána,
150 ki e bűnt eltürné. S pedig az erény ügyei aligha állnak jobban,
mint akkor. Rosz jel: ha a vétek külszínétől kell félni; az ártat-
lanságnak nincsen gyanúja, az ártatlanság nem mondja soha:
ezt titkolni kell, ezt nyilván tenni nem szabad. Kinek lelke
szennyes, ez tekintetével is tud vétkezni; kinek lelke tiszta,
155 annak csókja is oltári szentség.

Gyakran hallani fiatal, míg csak gyermekkorukon túl levő
leányoktól a legnépesebb társaságban olly dolgokat és kifeje-
zéseket mondatni, mik fölött az egész társaság elpirúl és lesüti
szemeit: „Minő szörny illy fiatal alakban!” mondja elször-
160 nyedve a korlátolt butaság s kora elfajulást jósol felőle. Pedig
azok között, kik szavaira elpirultak, egyedül ő, ki el nem
pirult, volt az ártatlan. Még ő nem tanulta ismerni azon
tiltott eszméket, mikről gondolkozni igen, de szólni nem
szabad.

165 Hanglejtéssel fejezni ki azt, mit egyszerű szóval mondani
nem lehet, szemmozdulattal folytatni a megkezdett s elhallga-
tandó eszmét, — érezni mást, mondani mást, — mind ezt
tanulni kell. A rosznak ismerete *tapasztalás* és a tapasztalás
letörli a gyümölcsről az ártatlanság hamvát. *Az ártatlanságnak*
170 *nincsen öntudata.*

Mi magyarázhatja meg azt; hogy fiatal hölgyek min-
denkihez inkább bizalmasak, mint saját anyjukhoz? Sőt több-
nyire épen őelőtte tudják olly gondosan elrejtteni sziveik titkát,
mintha bizonyos ellenségekkel volna dolguk. Nincs meg közöt-
175 tük a viszonyosság. Vagy anyját vagy érzelmeit tiszteli jobban
a hölgy, mintsem őket egymással megismertethetné. E bizal-
matlanság büntetés azon szolgálai lelki viszonyért, mi szülő és
gyermekek között szokott lenni. Egyébiránt szeretetlen gyer-
mekekből szoktak válni a legszeretőbb nők. Anyák, kik leá-
180 nyaik iránt tulszigorúak, jót tesznek azoknak jövőendő fér-
jeikkel.

4

Van egy virág, mellynek neve: „Élek-e? Halok-e?” — Mi-
kor tiz éves a leány, e virágnak sugárszirmait tépdese mondja
magában a tréfás jövőendő jelt: „élek-e? halok-e?” s vígan
185 nevet föl, ha az utolsó levél azt mondja: „halok”. Mikor
tizenhat éves a leány, e virág szirmait tépve ezt mondja magá-
ban: „szeret-e? nem szeret-e?” és sejtelmesen sohajt fel, ha
az utolsó levél azt mondja: „nem szeret.”

★

Ez előtt mintegy fél évvel egy ismerősömet hat évig
190 folyt keserves válópör után végre csakugyan elválaszták
nejétől örök időkre. S ime e napokban hallom, hogy egykori
nejét most ismét elvevé s ujra mézesheteit kezdi élni. Vannak
emberek, kik egymást csupa szerelemből üldözni képesek, s
merő gyűlöletből egymásba szeretnek.

★

195 Minden zsarnokság természetellenes, a természet minden-
kit szabaddá teremt. Van ugyan egy monda, melly azt regéli:
hogy a teremtető az embert az egész világ királyává tévé. Ezt

a mondát természetesen emberek találták föl, rájuk nézve
igen hizelgő ez eszme. De hát mi szükség öneki királynak
200 lenni? Mi szükség neki hinni: hogy ő a legmagasabb lény?
Ki tudja: tán egy csillag, melly egéről lefut, egy ábránd-idézte
szellem, mellynek titkos jelenlétét, mint álomérzetű bűhatást
sejdtíti lelkünk, nem magasabb lénye-e a világnak? kit emberi
szem úgy nem láthat, kinek szavait emberi érzék úgy nem
205 hallhatja mint nem lát minket s nem hallja szavunkat a süketvak
féreg, melly a porban mász. . . De van egyetlen egy zsarnokság,
mit a természet eltűr, — a szerelem zsarnoksága. Nézd: a férj
megveri nejét, vérét, könnyeit adja boszúszenvédélyének ita-
lul, eltaszítja őt magától; de próbálja más megsérteni nejét,
210 megöli érte. A nő testben, lélekben halálra kinezve, élte utolsó
melegét azon kézre csókolja, melly őt megöli, de mellyet sze-
retni bántalmaiban sem szünt meg, s mondd neki, mikor halva
van: hogy férje gaz, föl fog ébredni: hogy megátkozzon érte! —

★

Ez a vak ragaszkodás, e megigézett hajlam, ez örök bocsá-
215 natra készség a legtisztább poesis, melly nélkül a szerelem nem
szerelem. Nem követeli ez jogait, nem rója fel áldozatait, nem
zugolódó, nem szemrehányó, hanem tűr, áldozik és boldog.

★

Ismertem egykor két jó barátot, de kikről, ha őket az
ember együtt látta, nem fogta volna mondani: hogy egymás
220 barátai. Szüntelen egymással ellentétben, egymás sarcasmusai-
nak céltáblája, örökös boszantás- és zsarnok kiméletlenségben
mutatkozott egymás iránti viszonyuk. Ha ellenségek bántak
volna úgy egymással, megsokallták volna. Pedig az ő barátsá-
guk a legtisztább szenvedélyerős érzelem volt. Láttad volna
225 őket, ha tette került a sor, mikor jelen nem levő barátot kelle
védelmezni, akkor mutatták: hogy bennök egy szív érez, de
négy kar cselekszik.

E jó barátok egyike egykor szerelmes lőn. Kényszerítő
körülmények miatt a hölgygel, kit imádott, titkon esküvék
330 meg s midőn egyszer távollevő barátja becsületét kelle meg-
torlani, a szerencsétlen megvívott érte és érte elesett. Nejét
boldog reményben hagyta, s nem volt ideje házassága törvé-
nyességét bebizonyítani, nejének bectelen özvegységet hagyott,
mást semmit. De visszatért barátja s nem kellett soká gondol-
235 koznia. Először megesküdött a nővel, barátjáé helyett saját
nevét adta neki s törvény-tagadta gyermekeinek, azután ment
fölkeresni barátja gyilkosát s megölte őt. Most ősz, hallgatag
férfi.

5

Kik egymást igazán, bensőleg szeretik, vigyázz rá: milly
240 gonddal, milly figyelemmel titkolják el viszonyukat avatatlan
kíváncsiság szemei elől. Társaságban nem mutatnak érzelő
arcot, egymás mellé nem ülnek, ha más látja; egy epedő sohaj,
egy reszkető hang, egy értő pillantás nem árulja el köz titkaikat.
Ha boldogok: nem dicsekesznek vele; ha boldogtalanok, nem
245 panaszkodnak róla; ők tudják: hogy gondolatjaik egy közohaj-
tás után röpülnek, ők értik, hogy sziveik édes kínja s fájó gyö-
nyöre egy forrásból merített kéj és fájdalom; de más ne is
gyanítsa azt, ne tudjon róla semmit. . . Miért? . . . Hát vétek
a szerelem, mit szégyenleni kell? Oh nem. De minden esetre
250 olly szentség, mit nem kell az ablakba kitenni, hogy ott azt
a piaci közönség jó és rossz kedve bírálja, s akár dicsérje, kacagja,
vagy vállat vonítson rá. Az imádság szavai nem könnyelműek
szájába valók; ki a szerelemről beszél, úgy szóljon mintha
imádkoznék. Templomban nevetni nem szabad. S minthogy
255 mindenkinek saját szerelme, saját házi istene, melyet csak ő és
az övé imád, s melynek áldásai csak őt boldogítják, átkai csak
őrá nehezdednek, s minthogy senki nem kívánhatja, hogy
mások is az ő szívével érezzenek: tartsa szenteknek ez érzelme-
ket s ne mutassa másnak, kinek azokat tisztelni nincs oka. . .

Ha kit az utcán imádkozni látsz, kit borházakban, táncvigalmakban hazájáért hetvenkedni hallasz, — ki úton utfélen szerelmével ragyog, vagy sötétlik: — ne higgy neki; vagy magát akarja csalni, vagy másokat s hiusága legszebbike lehet a hiuságoknak, de nem szerelem, nem istenimádás, nem hazaszeretet.

Nőnek soha sem szabad férfi előtt arról beszélnie: hogy szerencsétlen. Egy bizonyos országban azon nőknek, kiket el akarnak adni, szalmakötelet fonnak nyakuk körül. A panaszhang nő ajkain e szalmakötélnél sokkal veszedelmesebb jel. Panaszkodásra vigasztalás a felelet, s száanalom kezdete azon szerelemnek, mellynek vége a megvetés. Nő csak férjének gyónhat, férjének panaszkodhatik, csak férje előtt sírhat. Jaj neki *ha férjéről tud panaszkodni.* Ez az ismeretek nyelvén annyit tesz: „ha a hűtlenség országának ajtaját nyitva találná, bemenne rajta.” Csábít, ki férjét hát mögött vádolja. Az esendő lelkeknek ez megismertető jelök. A tisztább lelkeket azért figyelmeztették rá: hogy tudjanak őrizkedni tőle. Ennek a festett arcnak egy jelentése van. — Ki férjéről más férfi előtt panaszkodni tud, tegye azt bár együgyűségből; a hűtlenségen vagy túl van, vagy közel van hozzá.

6

Ki ismerte ki valaha az emberi szív titkait?

A mély vizfenék, mellybe napsugár soha le nem hat, hol ismeretlen szörnyek aluszszák ébredtelen álmaikat s a megkövülő conchilia halálkönyéből az igaz-gyöngy terem. . .

A süket bányaterem, mellynek rejtett nyílásait mesés szellemek lakják, őrei az aranyak és a halálnak. . .

A be nem látható sivatag, mellynek homok pusztáin ábrándos délibáb üzi tünde játékait. . .

290 Az ősrengeteg, melynek hallgató éjszakáiban a fák sut-
togása s a patakok csörgése beszél tündérkalandokat. . .

Az égre támadt zivatar, mely villámaival önkeblét has-
gatja szét. . . s a derült tavaszi ég, melynek lazurjában lilium
és rózsaszín felhők képében angyalok lebegnek. . .

Illyen az emberi szív.

295 Nagy a világ, melynek egyik végétől a másikig sem
csillagsugár, sem embergondolat röpdülni nem bír. De nagyobb
a világ, melyet olly kis térbe tud teremteni isten, minő az
emberi szív, s fényesebb gyémántja a teremtés dicskoronájának
amaz ezer szint ragyogó érzése a szívnek, mint a legfényesebb
300 csillag, mely a többi világotja.

Semmi sem képtelenség, mibe a szívnek befolyása van. —
Ma szeret, holnap gyűlöl és nem tudja miért? Szereti azt,
a kit gyűlöl, s gyűlöli azt, a kit szeret, és nem tudja miért?
Hű marad ahoz, ki hozzá hűtlen, s megcsalja azt, ki hozzá hű.
305 Él, gyilkol és meghal azért, kit imád, s hideg, kemény marad
ahoz, ki őt imádja. Tettet, hazudik olly remeken, olly élethű
képekben, mint maga a napfényű igazság s el tudja rejteni igaz
érzelmeit olly mélyen, hogy isten szeme legyen, mely rájuk
talál. Kínozza azt, a kiért él, kinek nevére hangzik minden
310 dobbanása, s kínozza benne önmagát, óriásokká növeli érzel-
meit: hogy azokat mind vérellenségeket hagyja megküzdenni
szűk korlátaikban, s ha nem bírja terheit tovább, — meg-
szakad.

Illyen az emberi szív.

7

315 Az emberek mivelődnek, a világ halad.

Hajdan a nők arcáikat festék, most lelkeiket festik. Hajdan
az ifju lyánt, ki a világnak volt szánva, arra taníták, mint kell
szépnek lenni, vagy látszani? Megismertették vele a szereket, mik
Küpris varázsövét segítik, megszerezni az éhomra használt rizs-

320 port, melly gyöngéd halványságot szerez az arcnak, a bella-
donna nedvét, melly arra a hajnal színét lecsalja, a jégben hűtött
terpentint, mely a lélekzetet kedves illatúvá teszi, s a szemeknek
ragyogó sugárzatot ad, a számártejet, melly fehérré mossa
a bőrt, míg a rátapasztott lány kenyér bársonyapintatúvá teszi
325 azt, a főtt sáfrányszeszt, melly csoda ragyogványt ad a haj-
fűrtöknek; megtanítták őket, mint kell mozdulataikban a kecsék
ingerét kifejtteni, hajfűrteikből a csáb hálóját szőni, együtt
ragyogni gyémánttal és igaz gyönggyel, az öltöny plasticai
redőzetével fölfokozni az eltakart bájt. Egyedüli cél volt
330 hódítani, csábítani, s erre elég volt a testi szépség. Egy bájairól
hírhedt hetaera még halála óráján is kifestette arcát;... tán
a halált is meg akarta-e hódítani, hogy emberimádóvá legyen
s lábait csókolja a helyett, hogy megölné? Vagy tán holta után
is szép akart maradni? Mint vehette ki magát a holt arcon
335 a ráházolt piros szín? E hideg mosolytalan összeesett arcon?
Szentségtörő gúny a halál templomában! A legtöbb classica
szépségek sarcophágjaiban oda van rendesen téve az ezüst kézi
tükör, a pipere gyöngyök, és a miniomszelence, az élet hazud-
ságainak képjelei átadva a halál örökké valóságának. . .

340 Ma már az illy feldíszített arc nem tesz hódításokat.
Megnézik, tán bámulják is, de lelket keresnek benne, lélek
szépségeit. Az arc bája csak trón, mellyre a lélek ideal szépsége
üljön. Maga a mai divat is ez eszmét látszik meggyökeresíteni;
benne alig van valami, mi az érzékiségnek hízelegjen, a tömött
345 nehéz kelméü öltönyök, mik a testtől messze elállnak, s feszes
páncélszerű vállfüző, a mesterséges egyszerűséggel lesimított
hajzat, melly szorosan a főhöz tapad, s a főt három oldalról
elrejtő kalapok, nagyon kevés kegyelettel viselkednek a kül
bájak iránt. Ma a fiatal leányt, ki a világnak van szánva, arra
350 tanítják, mint kell jónak és elmésnek lenni vagy látszani? Mint
kell kimutatni méla ábrándozást, titokszerű sohajt, epesztő
szívfájdalmat, vagy örök rózsaszín kedvderűt, érzékeny ideg-
finom gyöngédséget, tiszta önzéstelen vonzalmakat s az ártat-

lan egyszerűség zamatját. . . Oh milly szépen betanítják nekik!
355 És ez nagyon jól van. Hadd fessék mindenkire az erény külszi-
nét; legalább az, kinek lelke belül is az, minék a másé csak
kivülről látszik, nem lesz kénytelen azt szégyenleni. Inkább
viseljen a tömeg vendégérzelmeket és ál erényt, minthogy azt,
360 ki a valódiakkal bir, kigunyolja. Inkább hordozza mindenki
a fehér koszorút, mintsem azok, kiket az megillet, a többivel
közös cégérfátyolt.

★

Miért: hogy a nőket angyaloknak nevezik? Hisz az angya-
lok nevei mind férfinevek. (Gabriel, Michael és Raphael)
Hanem a rossz angyalok nevei is azok ám (Lucifer, Saamiel,
365 Leviathan, Belial.)

★

Miért, hogy, ha az ember a tó vizébe tekint, abban az
ég szemcét látja meg, nem azt a kigyót, melly a fenekén
lakik?... Miért hogy, ha az ember szemébe tekintesz, abban
a mosolyt látod meg, melly megrészeget, nem a fulánkot,
370 mellytől megőrülsz?...

★

Van-e öröme az életnek, melly tisztán édes volna? pedig
a fájdalom mind tisztán keserű... Hogy nem édes atyánk
azon haragvó szellem — kinek neve sors, kinek keze súlyát
érezzük itt, mutatja az: hogy várunk egy más világra, — s föl
375 sem teszszük róla, hogy azon másik e mostaninál még rosszabb
lehessen... S ha mégis úgy lenne?...

8

Mennyire ellenkező hatása van a balsorsnak a nők kedélyé-
re, mint a férfiakéra! — A nőt a szenvedés közlékenynyé,
beszédessé teszi, barátnékat kerestet vele, kiknek fájdalmait

380 elmondja, kik őt újabb reményekkel tudják vigasztalni, vagy
ha nem tudják, együtt siratják meg vele a volt remények hulló
csillagait, lehervadt virágait s az örömek sírjainak nehéz keresz-
teit segítik viselni. És a kihulló könny, a kisohajtott panasz
könnyebbé teszi a terheket, mik a szívet nyomják. . .
385 A férfi szenvedése néma, gondjai a magányt keresik, ki hozzá
nem szól, ki hallgatni tud, mint ő, az barátja; s az elfojtott
keserv, az elhallgatott panasz erőt ad a szívnek: hogy terhei
súlyát viselni tudja. — Mellyiknek van több fájdalma, mellyik-
nek több enyhülése? Amazt mindenki vigasztalja: — ennek
390 fájdalmait nem is sejtí senki; amazt mindenki szerencsétlen-
nek ismeri s kinjának nagyobb fele az: hogy szánakoznak
rajta; — ez magában hordja hideg szenvedését, mellynek éle az:
hogy senkivel sem osztja. Amaz elolvad, ez jéggé merevül. . .

★

A szenvedések — álló csillagok.
395 Öröm, s remények — hulló csillagok.
Mi rövidebb, mint az öröm; mi hosszabb, mint a szenvedés? . . . Ha bánatod van, remélj s megrövidül; ha örömod van, féltsed azt, s hosszabb leend.

★

400 Kell-e nyilatkoznia annak, ki igazán szeret: hogy meg
legyen értve? Van-e szüksége két szívnek, melly egymásért
dobog, két léleknek, melly egymás gondolatjait érti, e kérdésre,
„szeretsz-e?” s e válaszra „szeretlek?” Hisz a szerelem nem
hang és a szív nem fül. Ez egész kérdés és felelet olly mal
à propos valami, minőt az ember szerelme érzetében nem
405 tehet, mert ha bizonyos arról: hogy szerettetik, mire való
akkor e fakgatódzó szerelmi catechismus? Nem értheti-e
kedvese mosolyából minden érző lélek azt, mit tudni akar?
Nem olvashat-e egész regényt annak szemciből, nem hallja-e
annak minden sohájában boldogsága egész ígéretvilágát? Egy

410 kézszorítás, egy virág föltüzése, egy ártatlan elpirulás, az
öntudatlanul kiszámított közeledések, egytárgyu ábrándozá-
sok nyilatkozatai s a sziv titkainak annyi alkalomszerű gyöngéd
lefátyolozása áll hatalmában a találékony szerelemnek, hogy ez
415 ügyetlen nyilatkozatra soha nem készerítheti boldog válasz-
tottait. Ha pedig *bizonytalan* a nyilatkozó érzelmei viszhangjá-
ról: hogy kockáztathatja azt, mi legszentebb titka, olly kétes
sors elé? vagy tán a kimondott szó nem lehet kevésbé hazug,
mint a futó elpirulás? Oh a szerelemben nem az az igaz hívó,
ki térden állva, mellét veri és mondja: „Bizony, bizony
420 szeretek” de ki szerényen elvonul, hisz és nem követel, titokban
imád s érzéseiben boldog.

De lehetlen is nőt olly helyzetben képzelni: hogy ezt
mondja egy férfinak „szeretlek.” Imádkozhatja őt, egész lényegét
fömláldozhatja neki, önfeledtté lehet irányában, de szerelem-
425 nyilatkozatot nem képzelhetne ajkain. Olly valami megalázó,
megszégyenítő van e gondolatban. Ez egész eszmét csupán
ügyetlen romanticusok hozták életbe. A valódi életben ennek
semmi nyoma nincsen.

Sokszor olvashatni fiatal novellákban ez örökké egyforma
430 phrasist, mit két ajktól cipőorrig eszményein leirt szerelmes
vált forróan, de plasticé kimért, szépműtanilag bájos helyzetben
ölelve. A barna fürtű ifju mond: „Éltemnek üdve, oh halljam
még csak egyszer csalogány-ajkaidról e bájos, ez üdvezítő igét:
szeretlek.” — Mire az emlényszemű hölgy így beszél szőke
435 fürtői sátorából s ajkai remegnek midőn mondja: „Igen, oh
lelkemnek ifja(!) én *szeretlek*.” Épen, mintha azt mondaná
„én fádom” — „én ehetném.” Nem nagyszerű bamba volna-e
az, ki akkor kérdezné hölgyétől: hogy szereti-e, midőn már
karjai közt tartja?

440 Több ilyszerű üres cifraságot hoztak keletbe a mi hajdani
romanticusaink, kiknek legnagyobb hibájok az: hogy a valódi
élet eszményítése helyett, egy képzelt ideálvilág prosaiságait
tették kézzel foghatókká. Illyenek a *szerelmi esküvések*. Ki tudna

445 illyeket kihallgatni? Pajkos gyermek-e a szerelem, kit, ha hibát követ el, megfenyíthetünk; lehet-e őt kényszerítenünk, midőn magunkat sem tudjuk előle megvédni; midőn mi állunk az ő hatalmában, nem ő a miénkben? A szerelemnek első föltétele a hit, az ösztönszerű ellenállhatlan bizalom, mely az érzelmet boldogsággá szenteli; hol bizalom nincs, ott
450 minden eskü erőtlen üres hang. — Ki tudná magát arra kényszeríteni: hogy midőn lefekszik erről, vagy amarról tudjon álmodni; a legátkosabb esküvés, melyet ébrenlétében tett, meghozná-e neki azon álomlátást, melyet ohajtott? De legyen szíve azon egy vágytól eltelve, lelke áthatva egyetlen érzelem
455 eszméitől, és azon eszmék nyájas mosolygó tündéarcot öltend-nek, mikor alszik s elébe hozandják az ohajtott kedves képet, a hányszor akarja? a hányszor öntudatlan ohajtással ébren reá gondol, álmaiban e gondolatja képét mindannyiszor, mint varázstükörben fogja meglátni. A szentek könyve azt mondja:
460 hogy a minden erők urát, istent hit, és imádság által lehet kényszeríteni! pedig a szerelem az istenség egy része.

Én még az *apró szerelmi zálogcseké* fölött is tudok mosolyogni; egy-egy lángoló szívvel ékes gyűrű, egy hajfürtöcske, egy nyomtatott virág, egy muskátli levél, vagy mézeskalács
465 darab, melyet a kedves megérinte, megszagolt, vagy megkóstolt, s melyek a távollevő kedvesre azért bizattak, hogy valahányszor azokra tekint, gondoljon hű szerelmesére; mind ezekkel csak ámítja az ember magát. Rosz keresztyén az, kinek csak a templom juttatja eszébe az istent, gyarló szerelmes, ki
470 hívére csak emlékei után gondol. Jó az emlékezés önkénytelenül is, fölkeres az, midőn nem is hívod; árnyékkodul kísér, vigasztal, ha hozzá ragaszkodik; vádol és megdöbbszent, ha kerülni akarod. Csupán egy tekintetben van ábrándosan költőies színe e szerelmi elzálogosításnak; ha az mint szívbabona, mint fetish-
475 imádás tűnik fel. Illy alakban ki tudok vele békülni. Mint megóvó talisman, mint jövőendőmondó spiritus familiaris, mely nagy bajokban elhatározó tanácsot ad, a legnagyobb

kétség perceiben az állhatatosság büvkörét varázsolja az ingadozó szíve körül, s a hányszor elesik, annyszor felemeli, mint ereklýe, mely a szívvel tud beszélni, s adójának lelkét képviseli; becses tárgy lehet az. . . *mint addig, míg tulajdonosa nem mutatja senkinek.* Nem tudom honnét vettem e rögeszmét; de azt hiszem: hogy azontul, minden sympatheticus erejét elveszti. . . Szerelmes embernek minden esetre becsületére válik, ha némi tekintetben babonás.

Gyakran látni egy fiatal embert bizonyos nagy város utcáin megjelenni, hajadon fővel jár a legnagyobb zivatarban is, gyönyörű fekete haja, mint nőknél szokott lenni, középített van ketté választva, arca halovány és szende, mint nőké szokott lenni, kezében imakönyvet hord, az emberek sajnálkozva néznek utána, de jó reggelt senki sem kíván neki. E fiatal ember tébolyodott. Tébolyodott és szerelem miatt. Gazdag család egyetlen figyerméke, egy azon családnál nevelt szegény de kedves leánykát szeretett. A leányt Marinak hitták. Szülei, a gazdag emberek, mint rendesen szokott történni, nem kedvelék e viszonyt, s hogy szépszerével végét szakaszthassák, elküldék az ifjut hosszabb időre utazni, s míg oda volt, a leányt férhez adák. Az eset olly egyszerű. A fiu megjött, kérdezé: hol van Mari? szülei azt felelék neki, hogy Mari meghalt. E perctől kezdve az ifju tébolyodott. Az rögeszméje: hogy most ő tartozik mind azon munkákat megtenni, miket Mari tett, míg élt. Honn ő takarítja a szobákat, mint Mari szoká, ő terít asztalt, ő visel gondot a virágokra, ő éteti a madarakat, mint egykor Mari, haját úgy viseli mint Mari, s hajadon fővel jár, mert Mari sem viselt kalapot; mindennap templomba megy, mert Mari is mindennap eljárt oda, és szüleit kerölve kerüli, mert Marit meg hagyták halni. Az eset olly egyszerű.

510 Mi ingerlőbb? Egy szép nő szerelme, vagy haragja-e?
 Tudni hogy a galamb, kinek epéje nincs, egyet gyűlölni tud,
 ez ajkak, mikben az ég mosolyog, egy emberre eszmélve gúnyt
 tudnak vonaglani; e szelíd ártatlan arc felpirul, ha egy nevet
 hall említettetni és szíve sebesebben dobog utána, és gondolatai
 őt mindenha követik. Nem lehet-e büszkébb e gondolatnál
 515 azon férfi, ki e szép haragot elnyerte, mintha szerelmét birná?
 Miért szeretjük azt sokszor ingerelni, a kit szeretünk, miért
 vonzódunk ahoz ki bennünket gyűlöl? Szerelemre csalódás,
 haragra kibékülés következik s mégis csak szebb dolog a harag-
 hoz, mint a szerelemhez lenni hűtelennek.

★

520 Régi mondat, de rossz: hogy az embernek legjobban fáj
 azon szenvedése, mellyet önhibáival vont magára. Mihelyt
 átlátta az ember, hogy sorsát megérdemelte, hogy minden
 fájdalmát méltán viseli: orvosságára akadt a fájdalomnak.
 És ez a legszebb és legigazabb pessimismus: hinni, hogy az
 emberek rosszak és hogy minagunk is emberek vagyunk;
 525 ha mások bántanak, megbocsátunk nekik, megnyugszunk
 benne, mert az emberek rosszak; ha a sors üldöző keze sújt:
 megemlékezünk hibáinkra s tűrünk, mert hisz az emberek
 rosszak.

★

530 Boldog emberek ritkán szeretetre méltó emberek. S tán
 jól rendelte a sors: hogy a szerelmesek küzdenek legtöbb
 balesettel, a szerencsétlenség érdekesebbé tesz s erősebben kap-
 csol össze, mint a boldogság. Még kinek semmi baja nincs
 is, ha szerelmes, bánatot affectál, ráfogja hogy beteg, hogy
 a sors üldözi: hogy halni készül. Miben maradna meg a szere-
 535 lem a síron túl, ha nem a fájdalomban? a férj szerelme az öz-
 vegy fájdalmában.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 25.]

I

Olvasó közönségünk iránti kötelességünknek tartjuk ezen-
 nel kinyilatkoztatni, miszerint minden, személyünk vagy lapunk
 ügyeit tárgyaló, vitákat személyesen bevégezván és elintéztván,
 ezekkel a t. közönséget többé terhelni nem fogjuk: s ha
 5 czentul netán vagy saját, vagy ellenfeleink bármellyike az
 ajánlott s elfogadott fegyverszünetet akarva, vagy elvéte
 megtörné, mindig ismerni fogjuk az utat, mellyen a magunk-
 nak tartozó elégtételt közönségünk sérelme nélkül megszerez-
 hetjük; egyenesen kijelentvén, mikép elődünk iránti baráti
 10 viszonyunknál fogva minden őt érdekelhető észrevételt min-
 magunkat érdeklőnek fogunk tartani, s mint ilyeneket szinte
 magánügyeink közé sorozandunk. Ennyit a bekövetkezendő
 pörszünetek okadolásául. —

S már most tehát le a páncéllal és föl a tarka öltönnyel.
 15 A közönség megunta a vitézi játékokat nézni. Terítsétek le
 a tigrisbőrt, hányjunk bukfenceket és nyeljünk fringiákat!
 Vigan, mint a kinek semmi baja!

Kezdjünk el legelsőbb is dicsérni minden embert; hisz
 a dicséretet mindenki szívesen látja, *kivált* ha meg nem érde-
 20 melte. Ezzel ne legyen az mondva: mintha dicséretünket
kiváltképen ma akarnók szívesen láttatni. Mondjuk a révészeket
 erélyeseknek, az elúljáróságokat szelídeknek, a tolvajurakat
 barátságosaknak, a rendőrséget bocsánatra kész keresztyénfele-
 25 kezetnek, az utcák kövezetét higgadtak, a lánchidat dolgait
 megfontolva cselekvőnek, a Noththeatert hangokkal teljesnek,
 a bérkocsisokat laconicusaknak, a kávéházakat vendégszeretők-
 nek s így el fogjuk érni: hogy dicséretet és igazságot mondunk
 egy füst alatt, a mi minden esetre ritka szép dolog.

E napokban 104 csavargónak kötének utifüvet becses tal-
 30 paikra s rangjokhoz illő kíséret mellett vezettetének ki a világ
 útjaiba. A Nemzeti Ujság megjegyzi rá: *hogy zsidók* is voltak
 közöttük s ez fontos észrevétel, miután a zsidóknak arra különös
 privilegiumok van, hogy csavargók ne legyenek; sok illy
 fontos statistikai adatot köszönünk mi már tisztelt collegánknak.
 35 Hozzá tesszük magunk részéről, hogy e száznégyszáz között
 56-nak fekete szakálla volt, 34-nek szőke bajusza, a többi 14
 pedig asszonyi lélek, volt közte 3 özvegy, és kettő mezítláb:
 ezek is mind igen fontos körülmények.

E napokban tartá egy érdemes polgári házas pár arany-
 40 menyeközjét. Isten őrizzen bennünket azon gonoszságtól:
 hogy e hír felett szívünkben ne iparkodjunk örülni. Kivált
 jelen házasságiszonyos században! Milly szép gondolatok: ezüst-
 menyeköz, aranymenyeköz! Oh vajha minden ezüst és arany
 férjhez akarna menni, mennyi ezüst és aranylakodalom kerülne
 45 ki belőle.

Nem rég egy úri barátunk lakásából kifelé törekedvén,
 a kapuban lassu suttogást hall, s mint a féle kíváncsi ember
 megáll és hallgatódzik. Két rongyos árva megyei atyámfia
 ült a küszöbben és conversált. Említett barátunk sejtven a tót
 50 nyelvhez, látatlanul közelebb lépe s következő párbeszédet
 halla, mellyet csak azért nem közlünk eredetiben, mert igen
 hű fordításban adjuk. „Te Mihó, találd ki: e zsiros hólyagban
 mennyi pénz van?” ... A megszólított gondolkozott, száját
 tátott, fejet csóválta és monda: „nye znám” ezzel a kérdő kioldá
 55 a bemadzagozott zacskót s kiönté szűrere a pénzt. Egy határ
 huszas volt. Erre szólt a másik: „Most te találd ki, nekem meny-

nyi van?” Az egyik nem találta ki, erre a másik kihúza szüre újjából egy még zsirosabb zacskót s abból még nagyobb határ fényes ezüsthuzas pöndörült ki: „vigyizs?” — Uri barátunk
60 megvárta, míg a két szájalomra méltó felebarát pénzét ismét eltakarítá s ekkor előlépett. A két statuspolgár kalaplevéve, kifordított képpel járula elébe, alázatos hangon fohászkodva felé: „Uram, három napja: hogy egy falatot sem ettem, ne hagyjon elveszni, legyen könyörülő!”

5

65 Csötörtökön tartatott az „Ungar” szerkesztője által egy szerencsétlen kézműves családja számára rendezett hangverseny. Mutatja-e valami jobban nemzeti színházunk túlnyomóságát az idegen színház felett, mint azon tény: hogy maga ez idegen nyelvű lap szerkesztője is színházunk személyzetének
70 csaknem kizárólagos segélyét használta e nemes célú terve kivitelénél.

6

Minap egy urasági szolga a hajóhídon átmentében fehér párnát látott a vizen úszni, mit a habok csöndesen vittek alá a hid alól. Figyelmeztetésére csónakon utána eredtek az
75 uszó párnának s azt kibontva, benne egy élő csecsemőt találtak. Ugyanekkor a hídhajók egyikéből halvány nő vánszorgott elő. Félelmes arcából és siró szemeiből könnyen kiolvasható volt a dolgok összefüggése. Szerencsétlen szerelem által férjtelen anyává téve, gyermekét szépen felöltöztetett s a Duna hajjait
80 adta bölcsőül neki. A kis csecsemő még át sem ázott, mire kifogatók. Egy jelen volt érdemes polgár rögtön magához vállalta őt s ígérete szerint neveléséről gondoskodni fog. Vajjon minő éltet szánt e gyermeknek a sors, midőn születése első hetében a halál biztos kezéből visszakérte???.

85 E napokban a dunaparton Oberfrank háza előtt egy árva megyei atyánkfiát a szó teljes értelmében elfujt a szél, és pedig belé a Dunába. — Beh szép épület az a Noththeater? Istenem, beh szép!

Mondja aztán valaki, hogy a mi köznépünk nem elmés.
 90 A gyermekkórházba nem ritkán adódnak be beteg gyermekek (a mi természetes: — foly a dolog etymológiájából), kik midőn felgyógyulnak, onnét többé el sem vitetnek (még természetesebb: — igen jó dolguk van ott), hanem elvégre szerit tehetvén, t. i. valaminek elcsenésére, onnét háládatosan megszöknek.
 95 Illyen a természet. Az egész világ igen természetes.

Azt hallottuk, hogy az Egressy-féle győri zenebanda Füredre készül, azután pedig olvastuk: hogy a párizsi cigányok Mehádiába készülnek. Ebből mi utóbb is azt magyarázzuk ki, hogy Győr = Párizs s Mehádia = Balatonfüred. Szépen
 100 volnánk, ha még cigányzenéneknek is azzal akarnánk tekintélyt szerezni: hogy párizsinak nevezzük.

A szolnoki vasutvonal nem sokára megnyittatik; mikor azt mondjuk, hogy nem sokára, az alatt azt értjük: hogy senki sem tudja: mikor?

105 Folyó hónap 25, és 26-án fognak tartatni a helybeli rajztanoda közvizsgálatai. Jövőre bővebben szólandunk felőlök, mint szinte Rösler Ágnes nyilvános nőnevelő-intézetéről is.

Mult héten egy fiatal ügyvéd szállásán tetemes orzás
 követtetett el: a tolvajt azonban többen látták s a személyes
 110 leírás után nyomozódva a megkárosult mind elorzott vagyono-
 nait, mind azoknak titkos pártfogóját szerencsésen kézre keríté.
 Három éjjel egymás után kutatta fel e miatt Pest legrejtet-
 tebb zughelyeit s bámulatos dolgok, miket azokról beszél.
 Egész organisált titkos status működik köröttünk, melly szá-
 115 mon tartja minden birtokunkat s megment tőle, ha szerét
 teheti. Van külön társadalma a nappali, külön az éjjeli lopásnak;
 vannak kik csupán helyzetek kitudására alkalmaztatnak, mások
 kik az adott alkalmat felhasználni hivatalosak. A nappali lopás
 idejei: reggel 10 óráig és déltől 4-ig. A kintornások szoros
 120 egybefüggésben vannak velök, s nem egy glacékeztyüs lovag
 osztzik vállalataik kézzel fogható sikerében.

13

Az idei nagy sorsnyereményt két váradi kézműves földink,
 egy kalapos és egy fazikas nyerte meg. Csak mégis emberséges
 lélek az a sors.

14

125 Lesz, lesz tehát gázvilágításunk, — lesz oh lesz gázvilági-
 tásunk, igen is lesz, bizony, bizony lesz gázvilágításunk!
 Hanemhogy megérjük-e mikor lesz? az aztán a kérdés. Oh mert
 hogy olly rövid az emberi élet. Az emberi élet rövideége lesz
 az oka, ha meg nem érjük.

15

130 A museum is kezd immár szépülni. Az állások lebontattak
 róla, s kezd az egész kibontakozni teljes szépségében, mint

egy hatásra számított nőarc, melyeknek hajfürtei a papiros-
tekercekből kiszabadulnak. Hanem hiába! csak nincs párja
azért a Noththeaternek...

16

135 Megjelent: „Honleányok könyve”, szerkeztik Rösler
Ágnes és Oroszhegyi Szabó Jóska. Jövőre bővebben szólandunk
felőle.

17

140 Mondják: hogy a Honderű kikel ellenünk és ismét ráfo-
gással. Már most harmadszor fog reánk dolgot, a mit nem
tud bebizonyítani. Egy időben olly szavakért dorgált meg
bennünket, mikről szerkesztői csillag alatt elismeré: hogy nem
mi mondtuk, később F. A. barátunknak Z. urra tett észrevételét
fogta ránk okadolhatlan vakmerőséggel; most meg kapja,
145 azt mondatja velünk: hogy mi b. Jósikát kizárólagos dolgozó
társunknak hirdettük. Apró vádak az igaz; de minthogy egy
betű sem igaz bennök: amaz elsőbbire már feleltünk, ez utób-
biakra most válaszolunk. Mi Z. urról soha sem szóltunk, mit
szólhattunk volna? B. Jósikát soha sem neveztük kizárólagos
dolgozótársunknak, többi kizárólagos dolgozótársainkat sem
150 neveztük meg, mint ilyeneket. A nemes báró általunk közlött
műve épen olly jogos és törvényes uton jutott kezünkbe,
a millyen jogos uton fognak az ezentul közlendő művei kezünk-
be jutni.

MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 25.]

I

Nem adhatjuk a következő novellákat: „Miért irt Hiszy egy levelet?” — „Az életből”. — „Szerelem és feláldozás” — „A zene mindenhatósága” — „Tanitói ajánlás” „Találkozás a sirkertben” — „Költőverseny” — „A fehér köpenyeg”
 5 — „A mátká” (szerzője tudni fogja, miért nem adhatjuk) — „Egy estély a pokolban” (forditmányokat nem adunk) — „Lóra” — „Kénégeny” — „Néhány év egy urfi életéből” (szerző tudni fogja miért nem adjuk) — „Sylvesteréj” (hosszabb, mint hogy közölhető lenne) — „Isten ostroma” (szerző kívánata
 10 tára visszaszolgáltatjuk) — „Minden jótetnek meg van saját haszna” — „Öt év előtt, öt év után.”

★

Komolyaneműekben nem adhatók: „Rajzolatok a természeti magánjog köréből” — „Töredék észrevételek Fogarasi magyar Nyelvtanárra” — „Szathmár és vidéke” — „A kaján nap” —
 15 „A vadméhek” mese. — „A karzati publ. háboruja” fresco. — „Ujévi elmékedés”

★

Verseken: „A rabló arája” — „Kortes izgató” — „Béla halála” — „A nagyravágásról” — „Haldokló hős” cum appertinentiis „Zách Bódog” — „László” — „Haladunk” —
 20 „A világtalan halász et Comp.” — „Jurisich Miklós”. —

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 1.]

I

Tudniillik mikép nem az itt a kérdés: hogy *mi történik* Budán? hanem hogy *mi hír* Budán? S miután a mi Pesten történik, annak is csakugyan hire lehet Budán, mi egyedül így és nem másképen bírjuk magunknak megmagyarázni: hogy e kérdésre Pestről felelgetünk. Ez csak épen úgy jó ki, mint mikor néha a fővárosi hírek mondása közben egyhirtelen elkezdünk Chináról beszélni; a ki nem érti a dolgot, azt gondolná első tekintetre, hogy még most is Budapest van a latban s csupán figyelmesebb átolvasás után venné észre: hogy de bizony Pecking. — E magyarázattal tartoztunk a historiai igazságnak.

2

Ez az év monstrosus verekedő kezd lenni. Soha annyi ütést, verést, rugást, nyakalást, püfölést és cibálást, mint az idén! S az a legszebb benne, hogy mihelyt valakit megvernek, az újságoknak kell helyettök jajgatni. Jobb még is, mintha megfordítva volna. — Már megint kiszúrták egy szabómesternek a szemét. Egy kiszolgált bajnokon pedig egy budai vendéglős döngette le az ebéd árát: — ezen felül egy emberséges dohánykereskedőt kilenc mészáros legény úr a mult éjjel kékre, feketére viaszolt. (Itt ugyan a kinszenvedettre nézve az a vigasztalás: hogy nem őt akarták megverni, hanem egy jurátust). Továbbá egy pesti kávéházban egy adós a kötelezvényt hitelezője hátára találta felírni, azt nem is említve, hogy Lőcsén egy leányzót elevenen megettek. S elvégre, ha már ide len mindenki kénye kedve szerint ellátta egymást, a jégeső

kezd el verekedni s elveri Tokajt Tarcalt, az egész Hegyalját. Szépen leszünk, ha ez sokáig így tart!

Hanem ha mibélénk is úgy belénk szeretne valaki, mint például a Pesther Zeitungba, azzal aztán volna mit dicsekedni.

30 Mult kedden ebéd alatt egy úri ember feszítő vasakkal támadt a fenntisztelt újság kiadóhivatala ajtajának s azt erőnek erejével felnyitván, tüzzel, vassal berontott, Voltak azonban, kik e nemes buzgalmát nem vették jó néven, sőt inkább galléron fogták s a városházához gyalogoltak vele, a holott is a fentisztelt

35 látogató megkérdeztetvén tettének okairól, ezeket akkép motíválta: hogy ő csupán a lapra akart előfizetni. Ez aztán a dühös ügyszeretet. Brachialis előfizetési vonzalom. — Még csak az kellene, hogy holmi markos legény némelly szerkesztőnek utcán utána iramodjék, nyakon csipje, földhöz vágja, lefülelje,

40 csak annyit akarván tőle kérdeni: hogy kapni-e még teljes számu példányokat?

3

A zsisbárus-utcában van egy fodrászbolt, mellynek egyik szegletében rejtélyes csengetyű lóg, a csengetyű végére pedig zsinagnél fogva tarka marionett van akasztva. Ha az ember

45 kérdeni találja, vajjon e tünemény minek jelensége legyen? megmondják neki, hogy biz az ollyankor megszokott szólalni, ha valaki nem mond igazat. Illyenkor azután sokszor megtörténik, hogy egy némelly kikeményített és kivasalt gavallér szavai bőven megeredvén, míg a fodrász vasa fürteit konyítja,

50 háta mögött meg-megcsendül a veszélyes marionett csengő; ő szemre főre néz, de kéz nem látható, melly a zsineghez nyúl, csupán a tarka báb hintája rajt magát. Beszélne immár kalandjairól, — grófnőkről és hercegasszonyról, kik érte epednek, otthon hagyott négy lóerejű hintájáról, beszélne kilátásairól,

55 belátásairól, felsüléseiről, lefőzéseiről, — ha a kis csengetyű-areopag menten meg nem szolná s utóbb is megszégyenli magát

és magába száll. Vajjon mit mondana e kis igazsághévmérő daemon, ha az ember egy-egy újságlapot a javából előtte felolvasna?

4

60 Mai napokban egy olly *zsíros* pör kétes kimenetele foglalkodtatja a fővárosi kedélyeket, minél *zsírosabb*ról még eddig nem szóltak a kronikák. Az tudniillik a kérdés: vajjon szabad-e a fűszerárusoknak a *zsír* fontját 4 krral olcsóbban árulni, mint a henteseknek? Itt aztán van isten igazában megakadva az igazság; mert könnyű volt addig kitalálni: hogy kinek
65 van igaza, míg csak a közönség és a tisztelt hentes urak közt folyt a kérdés, de bezzeg Horatiusok és Curiatiusok közt foly most a viadal s egyik felől a Scylla, másik felől a Charybdis. Beh jó, hogy nem nekünk kell ítéletet hozni.

5

70 Az őszre lehozza Advinent híres állatgyűjteményét. Még nálánál is elébb itt lesz Schreyer majomszínésztársulata: mint mondják: a Noththeater igazgatója már előre is szerződött vele operai előadásokra.

6

75 A minap említett tolvajmysteriumok teljesen napfényre jöttek. Sok igazságot volna ilyenkor alkalmunk elmondani; de minthogy ez igazságok nem volnának egyszersmind szépségek is, az aethetica iránti tiszteletünknel fogva azokat mélyen elhallgatjuk, méltó dicsérettel említvén azonban Pest városának az illyszerű eljárásokban páratlan erélyességet tanúsító kapitányát, s azon ügyes biztost, kinek e fölfedezéseket köszönhetjük.
80 Utasítunk mindenkit hozzá, kinek netán szerencséje akad hasonló szerencsétlenségbe keveredni. Neve az emberséges tapasztalt férfiúnak Szűcs Károly.

Vácon aláírási ív nyittatott meg azok számára, kik a pesti színházat élvezni akarják. Bizonyos szám betölte után a vasuti igazgatóság készenk nyilatkozik számukra külön trainet indítani. Ezt az újságot már tavaly is mondtuk és remélhető, hogy még jövő esztendőre is fogjuk mondani.

E napokban a moldvai fejedelem is meglátogatta nemzeti színházunkat, s a mi legszebb tőle, leányával együtt a darab végeig ott maradt; úgy látszott, hogy igen jól mulatta magát.

Pesten jelenleg 18 fagyfalda létezik. Ezt csak azért írjuk meg, mert *ban még folyvást a bodzalekvár uralkodik.

E napokban egy bérkocsit fogtak ki a Dunából, két eleibe fogott lóval. Holt volt mind a három. —

Egy csizmadiának az a szokása volt, hogy valahányszor tova vásárra ment, fiának fejét mindannyiszor spárgával megmérte, erősen ráhagyva otthon családjára, hogy a fiunak de jól gondját viseljék. Jaj volt bezzeg nekik: ha megjövén az érdemes családfő a fiú feje megtalált apadni, mert ez csálhatlanul bizonyítá, ha hizott-e vagy ösztövéredett azóta a rajkó?

Pesten a hölgyvilág viseletében jelenleg csaknem általánosan felkapott szín a világos-sárga. Sétákon, színházban, hangversenyeken többnyire e szint látjuk hölgyeink által kedvenccé emelve. Mentül halaványabb sárga, annál kedveltebb.

105 Megjelent Szigligetitől „Mátyás fia”. E műről beszélünk már mi is mások is annyit, mennyiből hiszszük, hogy a közönséget eléggé fogja érdekelní. Most már Hiador úron van a sor a maga pörös darabjait kiadni, mit mint *becsületes ember*, meg is teend: *mert nyilván megigérte*, s mert ezzel a közönségnek és az igazságnak tartozik. Legujabban ismét irt, hozzánk
110 Remellay úr egy levelet, mellyben határozottan állítja, miszerint már be is tudja bizonyítani: hogy Szigligeti drámatervét Hiador urnak elmondta, még pedig úgy mondta el, hogy H. úr maga szólította fel R. urat neki adandó drámatervért.
115 Mi azonban, s mind azok, kik Hiador úr, és Sz. úr drámaít olvasták, azokat egymástól minden tekintetben különbözöknek találván, e bizonyítványt teljesen mellőzzük s ismét csak azt mondjuk, hogy H. úr, ha becsületére ad valamit, darabjait ki fogja adni s ítéletet majd hoz a közönség. A mivel pedig Z. úr
120 fenyegetődzik, hogy ő egy brochureben kimutatandja a két darab hasonlóságait, az mind lári fári. Z. úr mondhat olly dolgokat is, mellyek sehol sincsenek megírva; ki veheti őt kérdőre érte? Csűrheti csavarhatja a dolgot, ebben nagy messter; hanem előbb lássuk a darabokat, hasonlítsuk össze az eredeti kéziratokkal, addig nem hiszünk Z. urnak, annyival kevésbbé, mert Hiador úr ittléte alkalmával bennünket határozottan
125 felhatalmazott nevében kinyilatkoztatni, hogy plagiumnak és hasonlóságnak helyét nem látja. S e felhatalmazását Z. úr későbbi bújto-
gatásaira sem húzta vissza. Ezért vessünk véget az irodalmi

130 scandalumoknak és *lássuk a darabokat*. Nekünk közönségünk
íránt kell figyelemmel lennünk; ezért önökkel sokat és
méltó hangon nem beszélhetünk; önöknek viszont könnyű
bennünket szidni, mocskolni, mert nincs, ki iránt figyelemmel
legyenek.

14

135 Megjelent b. Eötvös legújabb historiai regényének első
füzete. E műben a Dózsaháborgások szomorú időszaka van
feltüntetve kitűnő erejével a kedvelt regényköltő remek phan-
tasiájának, de kivált érdekessé teendő e művet annak szabad
szellemű iránya. — Szinte megjelent b. Kemény Zs. regényé-
140 ből a III.-dik kötet, érdekes helyzetekben még a két elsőbbinél
is érdekesebb. — Sajtó alatt van Karády Ignáctól: „Regék”
szívképző olvasmány gyermekek számára kiadja Heckenast G.
— Megjelent „Légtüneménytan” írta Berde Áron. Igen érde-
kes természettudományi mű, özvegy Barráné és Stein tulaj-
145 dona.

66

MONDANIVALÓINK

[1847. aug. 1.]

Tisztelt előfizetőink s velünk lapcserélési viszonyban álló
szerkesztőtársaink irányában minden lehető félreértések előle-
ges elhárítására bátrak vagyunk megjegyezni: miszerint
előfizetők elfogadása s az ezzel összekötött expediturai felelős-
5 ségek terhe a szerkesztőséget semmi részben nem illetvén, neta-
lán támadható panaszaik esetében méltóztassanak rendesen
azon postahivatalhoz folyamodni, melly előfizetéseiket nyug-
tatványozta, a cserelapok s helyben vett előfizetések iránt

pedig lapunk *kiadó hivatalához*, mely ugyanott található, hol
10 a Pesti Hírlapé. — Tisztelt vidéki levelezőinket barátságos
szeretettel kérjük: hogy mentül rövidebb tudósításokat szí-
veskedjenek írni, a helyett örömebb veendjük, ha *többiben*
leend szerencsénk, mert így egyik levél a másik miatt elkésik.
Jelenleg is több rendbeli igen érdekes leveleket kénytelenek
15 vagyunk tárgyhalmaz miatt csupán érdemleges kivonatban
közleni.

Honthi levelezőnk (*Ipolysághról*) jó terméssel vigasztal
bennünket, megyéjét pedig vigasztalja a benne honosulni
kezdő nyugalommal. Áldja meg az isten!

20 Másik *honthi* levelezőnk (*Selmecről*) megrója kemény
szavakban az ottani tanuló fiatalság erkölcsait, pártviszállkodá-
sait, megdicséri azonban az olvasó társaságot s egy kávéházat,
mellynek nevét nem tudtuk tisztelt barátunk írásából kiváltani:
a tanulói osztályt és egy bizonyos tanár urat. Hanem a sok
25 közül elfelejtette a tisztelt úr saját nevét számunkra meg-
írni, nehogy végül úgy találjunk járni: hogy saját maga
híjon ki bennünket párbajra azon cikkért, melyet tulajdon
maga irt.

Veszprémből tudósíttatunk az ott tartódott tisztújításról s
30 az ezt természetes rendben követett táncestélyről, mely meg-
lehetősen peres és jókedvű volt, pártfogoltatott színészekről és
színésznőkről; épülőfélbeni nagyszerű tánc- és szinteremről,
szerencsétlen lezuhanásokról és elgázoltatásokról; egyébiránt
a tisztelt ur ajánlott baráti érzelmeit illő tisztelettel viszonzozuk
35 és továbbra is kikérjük.

Ismét *Selmecről* egy levél. Az elsőbbit X. úr, ez utóbbit
Y. úr írja. Ezek a tisztelt urak minket akarnak rászedni. Egy-
másnak felelgetnek színünk előtt mint X. és Y., s e mellett
ránk sem konyítanak. Nem volna könnyebb mind ezt szóval
40 szemtől szembe elmondani?

Héthygyi Erzsébet küldeményét szívesen vettük és közleni
foglaljuk.

Győr^{ből} azon nevezetes újdonságot vettük: hogy ott semmi újdonság nem történik, kivéve: hogy a polgári őrsereg zászló-
45 szentelési évi ünnepét ülte. Még az is csak sperativumban volt, mikor a levelet kaptuk.

Azon nagyra becsült *csizmadialegény* úrnak, ki bennünket azzal fenyeget: hogy ha még egyszer csizmadiáról szólunk, ellenünk esküdtet minden csizmadiaművészt s nem varratik
50 számunkra Pesten több *csizma*, azzal vigasztaljuk, hogy mi csak *topányban* szoktunk járni, s így csizmadiákkal szóba sem állunk, höher; csupán vargákkal és topányművészekkel.

Nagy-Bányán egy régi egyház düledékeit elbontották: hogy belőle tulokállást építsenek, levelezőnk szörnyen meg-
55 bámulja az erdélyi kiskövetet. Ezt mi is szándékozunk tenni, mihelyt időhöz iutunk.

67

KÉTSZÁZ ÉS EGY ÚJDONSÁG!

[1847. aug. 8.]

Nem régiben egy névtelen levelet kaptunk, melybe ismeretlen kéz írásával e példabeszéd volt rajzolva: „nincs itthon a macska, cincognak az egerek!” Egyéb semmi. — Értettük; ez annyit tesz commentatióban, hogy „oda van Frankenburg,
5 — hol vannak az újdonságok”? — Mire erre szinte példabeszédben eképen felelünk: „ellopták a turbát, de nálunk a kulcsa” mi conventiós pénzben annyit tesz: hogy „ihol van kétszáz és egy újdonság!” s többé ránk panasz ne legyen.

1) Legelső szavunkat is örömhíren kezdjük. Fens. István
10 cs. kir. főherceg, Magyarhon királyi helytartója, folyó hó 31-én Budára érkezendik, honnét sept. 1-én elindulva édes hazánk egy részét beutazandja, melly alkalommal e követ-

kező városok fognak a látogatás szerencsájében részesülni:
 15 Sept. 1-én Jászberény. — 2. Eger. — 3. Miskolc. — 4. Kassa. — 7.
 Patak. 9. N.-Károly. — 11. Debrecen. — 12. N.-Várad. —
 13. Arad. — 15. Temesvár. — 16. Szabadka. — 17. Pécs. — 19.
 Eszék. — 20. Diakóvár. — 21. — Pozsega. — 22. Károlyvár. —
 23. Fiume és Buccari. — 26. Zágráb. — 28. Varasd, Csáktor-
 nya. — 29. Egerszeg, Keszthely. — 30. Tihany. — October
 20 1-én Körmend, Szombathely. — 2. Kismarton. Innét ő fen-
 sége következő nap Bécsbe ránduland föl, honnan 5-re Győrbe
 tér vissza. 6-án Nyitrán. — 7. Trencsinen. — 8. Rosenbergen. —
 9. Besztercén. — 10. Körmöcön. — 11. Selmecen. — 12.
 B.-Gyarmaton át 13 — rá ismét Budára térend vissza.
 25 Hangzani fog a kerek haza az öröm zajától. Az üdvözlő városok
 az elfogadás pompájában vetekednek egymással, vetekedni
 fognak a hű nép szívében szeretet, igaz vonzalom, szentesült
 remény a fejedelmi látogató iránt.

2) E hó folytán fog tartatni a természetvizsgálók közgyü-
 30 lése Sopronban, e gyűlés küldöttséget rendelend ki a velencei
 természetvizsgálói közgyűlésben résztvevésre. Megjegyzendő:
 hogy nem a fehér megyei Velencéről van szó.

3) Felsőbb rendelmény következtében ezentul a posta-
 hivataloknál a magyar nyelv fog használtatni. Ugyanott nem
 35 fognak többé az ujságok eltévedni.

4) A leégett színház föltámadásának többféle terveiből
 Hild fog kisütni egyfélé. Már aligha nem lesz belőle valami,
 mert a házbérek mindenütt emelkednek.

5) A halpiacon kutat építettek: németül irták rá a nevét.
 40 Helyesen! Magyar ember különben is rá ismer: hogy *kút*.

6) Egy érdemes úr azért nem helyesli a gázvilágítást,
 mert jól tudja: (legalább olvasott illyesmit az Allgemeineben
 s mi ott van, az mind szent igaz) hogy a gáz olykor elpukkan-
 hat s az egész várost a mint van, fejtetőre állíthatja. Egyébiránt
 45 czzel is csak nyernénk.

7) Van Pesten egy színésznő, ki azt igérte boszantó criticu-

sának, hogy, ha az utcán összejön vele, a falhoz mázolja.
A criticus szökni készül.

8) Ugyanazon delnő hús legényt kivert egy időben
50 a csárdából egy maga. Illyenek voltak az egri asszonyok.

9) Egy itteni nemorvos egy igen nevezetes röpiratot szándékozik kibocsátani, melynek címe: a homoeopathia titkai, vagy fölfedezése annak, mikép lehet az embernek orvos segedelme nélkül is meghalni?

55 10) A pest-szolnoki vasútvonal jövő szeptember 1-én fog megnyitni.

11) Mult vasárnap tartatott az énekiskolai nyilvános vizsgálati próba. Hivatalosan sajnáljuk: hogy jelen nem lehettünk ez élvezeten.

60 12) A hidon csak párosával szabad az ökröknek fényes nappal átmenniök. (Millyen capitalis gorombaságokat lehetne most e tárgyról elmondani!) De vajjon egyes ökörnek szabad-e átmenni, vagy az is tartozik elvárni, míg párja akad, mellyel összekössék. A mészáros urak folyamodtak e zsarnokság ellen.

65 13) Ismerünk egy úri embert, ki mihelyt megbetegszik: rögtön piócat rakat az *inasára*, kit e végre különösen honorál. S mint mondják rendesen használ neki e műtét.

70 14) Bereg vármegyében megint borsó esett. *Olvastuk*, de nem ettünk belőle. Csak az iránt vagyunk még kétségben, vajjon csicseriborsó, vagy zöld borsó esett-e?

15) A Noththeater körül semmiféle fűevő állatnak sem szabad megjelenni. Ez onnét van: nehogy a körüle megszaporodó szép pázsitos gyöpöt valahogy elpusztítsák.

75 16) Pesten legujabb divat az embernek a fejét leborotváltatni.

17) A hires zsírpör csakugyan feldült. — A hentesek győztek. — A pör a városi hatóság előtt folyt.

18) A hús ára nem ment följebb. — A mészáros urak nem győztek. — A kérdésre a megyei hatóság felelt.

80 19) A pesti dunapartot szabályozni *készülnek*.

20) A budai partot is akarják egyengetni.

21) Tíz példányt adunk Hiador Törvénytelen Véréből annak jutalmul, a ki kitalálja: hogy mellyik parthoz fognak hozzá későbbben?

85 22) Fölfedeztetett: hogy a terjengő krumpli nyavalyának úgy lehet végit vetni, ha a krumplit magváról termesztik. Csakhogy várhatsz vele, míg abból krumpli lesz. Akkorra tán * úr is híres emberré pofoztatta magát.

90 23) Dobozy társasága különös érdemeiért különös kiséret mellett bocsáttaték el Párizsból.

24) A Honderű takarodót fuvat a híres plagiumpörben s elismeri, hogy e pörbe kár volt bele kezdeni. A hiba elismerése fél megjavulás.

95 25) A Pest városi tisztujítás a beközelgő vásár utánra halasztatott. A nyári napok forrósága kiállhatatlan.

26) Szász Mátyás városi főbiró e napokban éji zenével tiszteltetett meg.

27) A hengeralmi liszt mázsájának ára 2 pftal olcsóbbra szabattott! s ez történt 1847-dik július 30-án reggel.

100 28) Legujabban egy vasút-társaság van alakulófélben, melly vaspályát tervez a bécsi-utca végétől a noththeater kapujáig. Ez szükséges is, miután e sivatag közepére épült intézethez esőnek idején száraz lábbal még Móses vesszejének segedelmével sem juthatni, kivéve azt a ki röpdülni tud: például a dicsőség. Ez elég száraz lábbal ér oda.

105 29) Bizonyos feledékenységbe menni induló lap legközelebbi száma ismét ökörszemtelen.

30) E mi édes pörös hazánkhoz biz az egész világ jusát tartja. E napokban egy fölügyelő vasúti mérnök több kiásott régiségekre akadt; valahogy azonban a mammuth zápfogakat Columbus oldalbordáinak nézte, s minthogy Columbus cseh vitéz volt, s minthogy Magyarország fővárosa Prága, elküldte Prágába. Most pedig hozatja szépen vissza!

31) E napokban valaki a tárcáját egy kávéház asztalán

115 feledte s két óra múlva eszébe jutva annak hiányzása visszatért érte s azt azon helyen találta, a hol elhagyá. *Semmi sem hiányzott belőle!* Idylli századokat élünk!

32) Budán erősen hozzá kezdtek a nádori lak csinosításához s nagyszerűsítéséhez. A mostani kocsiszinek helyén tornyok 120 fognak emelkedni.

33) A tunnel is gondolkodik magában, hogy szép lenne elkészítődnie.

34) Gróf Széchenyi István nagy palotát fog építtetni Balaton-Füreden.

125 35) Mult héten Budán Czakó Végrendeletét adták német nyelven.

36) Utána Szigligeti „Két pisztolyát” adták ugyanazon nyelven.

130 37) A nemzeti színházban pedig komoly balleteket táncolnak éppen semmi nyelven.

38) Egy valaki e három betűt p.h.l. így találta olvasni „Pe h el.” Ez is rebus!

39) Liszt Ferenc megkapta a „Nischan Iftichar” gyémántos rendjelet, s jövőre is a H. vidéki levelezője marad.

135 40) Egy gorombaságáról ismert tejárut a minap megtámad egy fiatal ember, mondván: „nem védegyleti tej ez, sógor, *bécsi szappany*nal van ez felferve.” — „De bizony *kecskeméti*vel van” menté magát a kérdőre vont.

140 41) Egy fiatal suhancot bámult a népség, ki kalapácscsal ütötte az ablakon a legyet és olly ügyességgel: hogy a legyet sem szalasztotta el, az ablakot sem ütötte ki. Az ujdonságírók is így szoktak, mikor philipicát írnak egy-egy gyümölcsös kosár ellen; csakhogy ők az ablakot is kiütik, a legyet is elszalasztják.

145 42) Bizonyos utca szegletén éretlen barackot árulnak. Keresse a politia ráér. Ha nem találja, úgy is jó.

43) Mire valók a vasúti őrtanyák? Felelet. Ezek arra valók, hogy mikor a nap süt, árnyékot vessenek, mellyben a vasúti

150 örök annak idejében, tudniillik mikor a traine jön, kényelmesen alva nyújtózkodhassanak. Mindennek megvan a maga célja.

44) A palotai pályafőnél van egy kis tűzvéru hörcsök. Tulajdonképen Bahnhofsinterimaufsehersubstitutenadjunct. Hanem káromkodni, mondhatjuk, hogy jól tud.

155 45) Egy gavallér a minap a Noththeater környékén legázoltatott egy öreg asszonyt. Tanulság: nem jó a Noththeater körül járni.

46) A Noththeater hivatalos organuma erre azt mondja: hogy a gázoló gavallér nagylelkűen eleget tett az agyontiport családjának, ugymint: — az asszony szabólegény fiának mind azon napszámot megtéríté, melyet anyja körül forgolódba mesterénél elmulatott... Soha több fát, mint az erdön!

165 47) Még illyet is mond a löbliche Zeitung: „die Genesung dürfte in Bälde erfolgen” mi magyarra fordítva annyit tesz: hogy a gyógyuláshoz ugyan nincsen remény; de hisz arra valók az angyalok: hogy tegyenek csudát.

48) Szentpétery megjött, és itthon van. Vannak t. i., kik szinte megjöttek és még sincsenek itthon.

170 49) A Mocsonyi-házban tűz ütött ki. De torkonfogták és megfojták iziben.

50) Egy uracs egy hölgyet megszöktetett.

51) Egy hölgy férje is megszöktetett bizonyos uracsot még pedig az ablakon keresztül.

175 52) Egy német primadonna pedig az egész közönséget megszökteté.

53) Miskolcon egy patikás feltalálta a circuli quadraturát.

180 54) Minap egy angol kutya vetődött ajtónk elé. Bizonyosan angol volt, mert a német szót sem érté és sehogy sem akart tőlünk megválni. Szinte félni kezdénk, mindenütt sarkunkban volt, hogy netán valamelly álarcos elnyomott capacitás, vagy plane elváltozott criticus, ki most rajtunk illy alakban kíván boszút állni, midőn egy ismerősünk azt javaslá: hogy

adjunk neki enni, majd elmarad tőlünk: úgy történt. E fogást nem felejtjük, és lehet idő: hogy alkalmazni fogjuk.

185 55) Estenként rendszeren tizenegy óra után ittas kóbor csapat vonul végig az utcákon azon nemes mulatságban gyakorolva magát: hogy ki vékonyan, ki vastagon ugat s föllármázza a vidék ebeit. Az ember azt hinné: hogy Budán minden nap kutyavásár készül.

190 56) Az idei tüzeri gyakorlatok megkezdettek a keresztúri mezőn.

57) E napokban egy olly buzakalászt láttunk, melyben 60 szem gabona volt.

195 58) A derék Feleky szerződött a becskerei színházra nézve, hol jeles dalszínész társasága 4000 pftig biztosított. Két évre kötelezé magát e pályára.

59) Kétségen kívül van: hogy ez idő elteltével a nemzeti színház fogja e szép reményekre jogosító fiatal művész eddig is eléggé ismert és méltányolt tehetségeit igénybe venni.
200 Ezt szerénysége és művészet iránti buzgalma is eléggé ajánlják.

60) Hát Tóth vajjon szerződtetett-e? Bizony nem tudjuk. Ha csak Komáromban nem tudják, mert ott mindent tudnak.

205 61) Nem ártana Török Bénit és Munkácsynét is fölléptetni próbaszerepekben. A vidéki közönségnek kegyeltje mindkettő. S kivált most, mikor majd minden hasznavehetőbb színházi lélek utazik vagy beteg, az említettek pedig jelen vannak s föllépni kedvök is van; mi színházi nyelven annyit tesz: hogy
210 nem betegek.

62) A nyilvános rajziskola mult vasárnap tartá közvizsgálatát köz tetszésre.

63) Marasztont neve ünnepén tanítványai ezüst festékdoboszszal és rajzeszközökkel tisztelik meg.

215 64) A Honderú megszid bennünket. Köszönjük. Annyiba vesszük, mintha más akáarki megdicsért volna.

65) Két hét mulva ismét lesz szerencsénk báró Jósika Miklóstól egy novellát közleni, mely élvezetre előre is figyelmeztetjük olvasóinkat.

220 66) A targoncásoknak, mint tudva van, nem szabad a gyalog járdán grassálni, s hogy e szabadalmatlanság tiszteletben tartassék, erre fölügyel a városi rendőrség. Tegnapelőtt reggel egy targoncás neki tolja a legsűrűbb embertömegnek gyaloglocomotivját: szemközt jött vele egy rendőr: „Aufg'schaut!”
225 ordítja a targoncás s a rendőr úgy kitért előle, mint annak a rende.

67) A nemzeti színház gépésze ujnemü tűzifecskendőt talált fel.

230 68) Jeroboam a cherubinok alakjára bivalybornyukat öntetett. Akad illyen angyal most is.

69) A német színháznak rézfedelet csinálnak fenyőfa-deszkából.

235 70) A Kiskövet szörnyen megvan akadva a kolozsvári kofákkal: igen véneknek tartja őket, s felszólítja a rendőrséget, hogy szerezzen helyökbe fiatalokat.

71) Ugyan e tisztelt lapot szörnyen megcsalták előfizetést gyűjtői, kiket vitézül le is korpáz.

240 72) Illyen bajunk nekünk is esett. Több erdélyi előfizetőnk olly kézbe juttatá hozzánk küldendő összegét, mellyben az megragadt. Ám azért ne üssünk belőle zajt. Ha egyszer így rendelte a sors: meg kell rajt nyugodnunk.

73) Ajánljuk egyébiránt az érintett fiatal lapot mindenki figyelmébe. A szerkesztői mondókák kiváltképen megfizetetlenek.

245 74) Egy csizmadia inas a másikat tollkéssel megölte.

75) Pesten erősen divatba kezd jőni a török dohány. Használják megvágva és papirosba tekerve szivar helyett is. Valami finom.

250 76) A nemzeti színházba jár rendesen két hölgy, ki minden szomorú darabban pompásan tud nevetni. Eszem a jó

kedvét... Azaz: hogy — majd el felejtők: hogy *mi* szerkesztőség *vagyunk* és senkinek sem *eszünk* semmit.

77) Az ősz-utcában kísértet szokott járni. Az ősz-utcában fogynak a ludak.

255 78) Ott a hol mi lakunk, valami nevezetes embernek is kell lakni. Minden héten egyszer legalább éji zene ver föl álmainkból. A házi gazdának szép felesége van; de ez azzal vigasztalja magát: újságíró lakik a háznál. Pedig hallhatná: hogy ez nem macskazene.

260 79) A súlyerejű vasúton már emberek is kocsikáznak.

80) Vásáron érkezők bámulva bámulják, hogy a sok bódé hova lett a nagy térről? Azt hiszik a jámborok: hogy a *sok* apróból most *egy* nagyot csináltak.

265 81) Egy fiatal magyar író a pesti egyenruhás polgárok közé szándékozik magát beiratni.

82) Mai nap egy levelet kaptunk postán, melynek címe így hangzott: „***nak, tisztelet nélkül.*” Legujabb párizsi divat Szatmár vármegyében.

270 83) Esténként a Noththeatert nagyszámu népcsoport állja körül, melly a falon át hallgatja, mit odabenn beszélnek.

84) Mindenfelé közvizsgálatok tartanak. Meleg caniculai napok. A fiatal keblek izzadnak.

85) Pesten igazi ananászt is látni. Mondják: hogy meg is lehet enni; de nem szegény írónak való.

275 86) A minap egy vendéglőben az alpenaengereket kénytelenítették hallani. Ez ám a valami. Hegedű, tambura és piccola, közben emberbőgés, castagnett, fitty, sarkantyúverés, kolomphang, denevérvizítás, kapszlipattanás, vadászebek csahája, pásztorkürt, rivalgás, tehénbőgés stb. stb. valóságos didascalapotpourri!

280 87) Bécsbe utazott hazánkiai mennyire ohajtják magukat érdekessé tenni ha csak egy percig is! Van ott egy lap, melly a megérkezett idegenek lajstromát közli. Egy kimustrált harmadrendű városi hivatalnok oda illy címmel igtatá be ma-

285 gát: „városi főbíró.” Egy másik eiusdem farinae valaki, mint „főjegyző.” Auch gut!

88) Egy helybeli gyufakereskedő pedig ugyanott illy címet kanyarított magának: „Beleuchtung-apparaten-instituts-chef!”

290 89) Ennél csak a szabómester talált ki szebbet, ki magát illy címmel ruházta fel: „férfiszépségkiegészítőrészeivfoglal-kozófabrikánakfőigazgatómérnöke!”

90) A spigli azt hiszi: hogy Déryné a nemzeti szinpadon, mint operai primadonna fog fellépni. Hagyjon ön békét a mi 295 Dérynéknék; lám, mi sem bántjuk az önök Minknéjét.

91) Minap a váci-utcán délben egy órákor sétálva egy úri barátunk sürgetvén az ebédreválást, másik a sétáló arslán-
tömegre mutatva ekkép dorgálá meg őt: „Ne légy hát philister. Az nem noble illy korán megéhezni: nézd! e fash nép itt még
300 mind ebéd előtt van.” — „De kérdés, hogy aztán fog-e ebédelni?” Válaszolt a másik... Így mondjon aztán az ember falusiaknak valamit.

92) Alapos hír szerint dr. Henszlmann Imre nevét Kিনি-
zsire szándékozik átváltoztatni.

305 93) S ad vocem Kinizsi. Tisztelt Szemle urak! (mert más nevét kegyeteknek még eddigelé nem ismerjük) ki bizta kegyetekre, hogy sub titulo: Lapszemle satyrákat irjanak neves írókra? Hisz ugyanott azt mondja kegyetek; *hogy satyrát nem szabad rossz vagy középszerű írónak szerzeni másokra*; tehát hogy
310 mer kegyetek satyrákat írni? vagy tán a mi szabad Iupiternek... Megbocsáss, oh Iupiter! vargalegénynek néztelek s már épen mondani akartam hogy: „ne ultra crepidam”...

94) A Szemlében ugyan sok keserű igazság van elmondva. Már most csak az a kérdés: hogy szükség volt-e azokat elmon-
315 dani? s hogy mihez kell nagyobb eszélyesség: dolgokat elmon-
dani, miket mindenki tud, vagy dolgokat elhallgatni miket nem kell mindenkinek tudni?

95) Ugyanott egy bizonyos úr azt hiszi: hogy az olvasó

320 közönség tiz év előtt is akkora volt, mint most. Igaza van.
A Regélő közönsége bizonyos időben épen akkora volt, mint
most a Szemle közönsége. Egyik kéz a másikat mossa.

96) Ugyanott végre az egész világ tudósna hiszi magát,
szolgáljon az ő epitaphiumokra e sírvers: „Tanultak keveset,
— dicsekedtek sokat, — tettek semmit, — alusznak az úrban.” —

325 97) A kolozsvári temetőben van egy fazokasmester epi-
taphiuma, melly is így hangzik: „Úgy bánt itt az isten szegény
Tyúk Mátyással — Mint ő életében bánt a sárgyurással; Föl-
markolta sárból, edénynyé égette; De eltörvén, megint a porba
vetette.”

330 98) Ugyanott olvasható e sírvers: „Itt nyugszom én, — ol-
vasod te: — olvasnám én, nyugodnál te.” —

99) De ritkítja párját azon pathetiaca cadentia, melly is
igyen megy ki: „Itt nyugszik e sírban néhai *Kánya György*.
— Többeket oh halál illyeket el ne hörög.”

335 100) S ime ez a profanus újdonságírói kebel még a halál-
ból is tréfát képes űzni. Pedig nagy a kérdés, hogy az ő castrum
dolorisa nem valami crocodilus gyomra fog-e lenni?

101) Gróf Ráday Gedeon feldülése következtébani bajá-
ból már lábadozni kezd. A színházi ügyek várva várják fel-
gyógyulását.

340 102) Egy mesterlegény fogadásból egy font gyertyát evett
meg és semmi baja.

103) Vas Gereben százesztendőő kalendariumot készít.

345 104) A lánchidállvány tetejéről egy munkás lecsett és
szörnyet halt.

105) Egy másiknak a süvegét vitte le a szél, de az is élve
kifogatott.

106) Erdélybe a sáskák beütöttek. Minő sáskák? még eddig
nem tudjuk.

350 107) A Zeitgeist újabb és díszesebb alakban jelent meg.
Ajánljuk a közönség figyelmébe. Fametszetei ügyesek, mint
elméncségek.

108) Jeles kivált egy nagyon ismert arszlán hiven talált alakja benne, kit visz a ló, s ki e kérdésre: „hová?” azt feleli:
355 „tudom is én, kérdezd a lovamat.”

109) Minden hétfőn és csütörtökön reünio tartatik a Kőbá-nyában. Az ottani pompás sziklákban épült kert és vendég-teremek méltók a megtekintésre.

110) Lapunk mult számában bevégzett Árpádi Andor című
360 történeti kép szerzőjének neve tévedésből kimaradt. Nem más ő, mint *Vasváry Pál*, egyike fiatal phantasiáju s öreg tudomá-nyos miveltségű íróinknak.

111) A granátos-utcát még mindig kövezik.

112) A Pester Zeitungban még folyvást épülnek három
365 emeletes házak.

113) Palotán még mindig szabad magát mindenkinek megunni.

114) A Széchenyi-ligetben még mindig le szabad ülni a földre.

370 115) Veszter Sándor és társasága Londonban táncol.

116) Havi ének-társasága is fényes sikerrel működik Bécsben; aug. 1-én pedig Badenben működött Saphir academiai estélyén. Az nap este Zartorszky hercegnek adott serenadeot, tegnap Olmützben lépendtek fel, innen Prágába, Dresdába,
375 Berlinbe és Hamburgba utazandók.

117) Bécsben jótékony intézet javára fognak még e tisztelt hazánkfiak fellépni, mellyre az aláírást ő főmga a főcancellár kezdte meg.

118) Herceg Metternich ő mgsága Ausztria minden kül-
380 követéhez „offene Ordre”-t adott e társulat számára.

119) Kojanic Gyula mint karmester fogja ezentul az említett társaságot organisálni.

120) Havi két év előtt vissza sem szándékozik térni műutazásaiból.

385 121) Ez idő alatt tán Amerikát is meglátogatandja. Auda-ces fortuna iuvat. Segítse a magyarok istene a derék vállal-

390 kozókat! Ez egyben ugyan elütnek a magyar természettől;
de tán nem fogja tőlök apprehendálni a nemzeti lustaság szent
geniusa, hogy illy korban, midőn népet csak ész és szellem
tehet nevezetessé, az úttörést elsőik voltak megkezdni. Sze-
rencse föl! Majd ha a külföldről koszorúval rakottan megjönnek,
még talán ide haza is fogják őket becsülni tudni.

122) Szigligeti új drámán dolgozik.

123) Lauka Gusztáv víg regényt ír.

395 124) Bizonyos szerkesztő nem rég egy munkát kap, bele
néz, egy lapot elolvas, fejet csóvál, „hajító fát sem ér” szól
magában s a munkát elveti, soha ki nem adandót; utóbb
kisül: hogy e munkát évek előtt *saját maga* írta. Vajjon ki
fogja-e most adni?

400 125) A Divatlapban Szilágyi Sándor különösen protestál
mondván, hogy midőn a St. tropezi úrnő az *ő fordítása*: miért
nem adatik az *ő neve alatt*? Az egész dologban csak az a szép,
hogy a dolog valósága éppen megfordítva áll; mert noha az
említett mű *Egressy Béni fordítása*, mégis *Szilágyi Sándor neve*
405 *alatt* adatik, ilyenek a *vidéki sejtelmek*.

126) A budai hegyek közé vasút terveztetik.

127) A Pilvax-féle országosan ismert s a fiatalságtól any-
nyira kedvelt kávéházat jövő Mihály naptól kezdve Philinger
veendi át.

410 128) Ismerünk Pesten egy spectabilist, kiről az a hír,
insurgens korában Napoleont a pálinkás butykosával meg-
kinálta.

129) Egy pesti színibiráló bele esett a kalamárisába és
beléfuladt.

415 130) A Honderű lamentál: hogy nem kap színlapot s e
miatt truchból nem írat színbirálatokat a lapjába. Ez aztán a szó
teljes értelmében *nemes boszu*.

131) Pedig a hivatalos organum szerkesztősége sem kap
színlapot. Csakhogy ez egészen másképp áll boszút.

420 132) E napokban ismét curiosus szerelmes levelet kaptunk,

melly piros tintával volt írva, azt jelentő: hogy írója vérünkre szomjuhozik.

133) Egy másik levél pedig, mellyet vevénk, paprikával volt megporzózva. Huh! milly guerillaháborúk!

425 134) Lisznyay Kálmán Pesten keresztül utazott.

135) Csatáry Ottó pedig keresztül utazott Pesten.

136) Így játszák ki a védegyeletet! Bizonyos úr, minthogy ajándékba minden külföldi árut el szabad fogani, soha sem vesz maga semmit, hanem ajándékozta magának.

430 137) Van Pesten egy vendéglős, ki saját gyermekeivel csak tolmács által tud beszélni, minthogy ő csak németül, azok pedig csak magyarul tudnak.

435 138) Kovács és Medve budai acélmetszők igen érdekes képvonalazó gépet szereztek művészetökhöz. Érdemes megnézni.

139) Elismerjük: hogy a házidajkák többet tettek a magyar nyelv terjesztése körül, mint a divatlapok. Noha ezek is kimondhatatlanul sokat tettek.

440 140) Van Pesten egy úr, ki életében 37,000 p. ft. áru spárgát megevett. Fölséges étvágy!

141) A kör a királyi tábla volt szállására költözött át.

142) S most gyűlde és kör egymás mellett vannak. Ha tudnók, hogy e vitzet: „les extremes se touchent” még nem mondtuk el e tárgyról 99-szer, még egyszer elmondanók.

445 143) Vannak vakmerők, kik azt remélik: hogy a városi tanács kutakat szándékozik ásatni.

144) Az angolkirálynéban egy itce víz ára 6 kr. Kecskeméten egy itce bor ára 3 kr. Igaz ugyan, hogy az angolkirálynéi víz jobb, mint a kecskeméti bor.

450 145) Füredy megérkezett s más nap már adatott a Csikós.

146) Vas Gereben hátat fordít Pestnek.

147) Vajjon a pesti fiatal írók miért járnak annyit Vácra?

148) Vajjon a váci szépek miért járnak olly keveset Pestre?

455 149) Vajjon a H-ú és a H-ánk miért közöl egyszerre egy és ugyanazon novellát és verset?

150) A „Nemzeti újság” a pápai főiskolát tatai főiskolának titulálja, s hogy tudományos gyanakodását kifejezze, a főiskola szó után roppant kérdőjelt(?) nyom. Csak szép az a figyelmes
460 pontosság az újdondászatban.

151) A pesti kegyes iskolai költészettanulók „Zsenge mutatványokat” bocsátanak közre.

152) Megjelent Szabó Richardnak lapjaink által ismertessé lett Nők Világa, diszes kiadásban. Kiadója Heckenast G.
465 A mű belbecsére még visszatérendünk, addig is ajánljuk ezt kivált a szépem figyelmébe.

153) Megjelentek ugyanott Kisfaludy Sándor minden munkáinak két első füzete, kiadja Toldy Ferenc. Tulajdonos Heckenast Gusztáv.

470 154) Frankenburg barátunk humoristicus beszélyt ígért számunkra. Nehogy eltanulja tőlünk a feledékenységet, az ígért műre olvasóinkkal egyetemben erősen számítunk.

155) Pálffy Albert novelláit szándékozik kiadni két kötetben.

475 156) Megjelent báró Jósika Miklós legújabb regénye: Jósika István, öt kötetben, ára 5 p. ft. Tulajdonos kiadó Heckenast G. A nemes báró neve sokkal népszerűbb, érdemei sokkal elismertebbek, minthogy előleges ajánlatunk pusztá elismerő méltánylatnál egyéb lehetne.

480 157) Az idén sok bor fog teremni. Az idén lesznek ragyogó tiszt- és követválasztások.

158) Pesten ismét divatba kezdenek jöni a hölgyeknél a magas elefántcsont-főstük.

159) A pozsonyi tunnell elkészült. Valami nagyszerű.

485 160) A tihanyi viszhang Pestre szándékozik vendégszerpekre.

161) Egy falusi levita nem birván kalandáriommal, olly módon számítá ki a pünkösöd napját, hogy húsvétkor hét szem

borsót zsebébe tett s belőle minden vasárnap egyet kivett.
490 Mit felesége észrevevén, egy marék borsót odalopott közé.
Kérdik aztán a levitától: hány hét pünkösöd? Zsebébe markol
ez. Kezdi számlálni a szemeket s elijedve felel: Édes feleim, sem
az idén, sem jövő esztendőre nem érünk pünkösöd napját.

162) Pesten egy bizonyos vendéglőben olly frís állapotban
495 kapja az ember a beafsteaket és rostélyost, hogy elkiáltja magát,
mikor a villát beleszurja.

163) Mult napokban olly erős szél fujt a Dunán, hogy
egy bérkocsiról bizonyos barátunk szeme láttára lefutta a
számot.

500 164) Több párizsi hamisjátékos és szerencsevadász e na-
pokban Pestre jött szerencsét próbálni; de néhány nap mulva
kénytelenek voltak a vesztett csatáért átengedni a helybeli
kártyatudósoknak, kik őket, dicséretökre legyen mondva, vité-
zül megkoppaszták. Ennyire vagyunk!

505 165) Egy zsiárusnőtől 14 aranyat és három arany órát
elloptak.

166) A fehér-hajóban egy szobát tolvajkulcs segélyével
kiraboltak.

167) A Józsefvárosban az eső több kunyhót összedöntött.

510 168) Temes megyében arany pénzt találtak Nero Impera-
tor felirással.

169) Legújabban Beethoven „törökmarsa” kezd az itteni
zenevilágban kedvességre kapni. Valami kedves melancholi-
cus darab!

515 170) Örvendetes újdonságul legújabban a mahagonifával
ujszerü poloskák hozattak be, mellyek a régiektől csak annyi-
ban különböznek, hogy azoknál hosszabbak s erősebben ha-
rapnak.

520 171) Reguly nem sokára honába érkezendik hosszas mű-
utazásiból.

172) Báró Kemény Zsigmond e héten Schweicba s Olasz-
hon felsőbb részeibe megy utazni.

173) Forst úr a Noththater részvényeseinek kötelezett leg-
első visszafizetési határidőt nem tartotta meg.

525 174) Bogyiszló helysége a múlt héten leégett.

175) Néhai Marczibányi Lajos 40,000 pftot hagyott vég-
rendeletében jótékony célokra.

176) A győri énektársulatot a londoni énektársulat leg-
közelebbi hangversenyére meghívta; hanem az baj: hogy kocsit
530 nem küldött érte.

177) Kecskemét városa nagyszerű buzakereskedési vállá-
latokba kapott, a mint halljuk.

178) Alexy elkészíté a Józsefemlékszobra mintáját. Lát-
ható Marastoni műtermében.

535 179) Az kezd a közvélemény lenni a környékben: hogy
ki házasodni vagy férjhez menni hajlandó, többnyire *Füredre*
utazik. Ezzel egyébiránt koránsem az mondatik, hogy ki *Füredre*
utazik, mind házasulandó és férjhezmenendő.

180) A Spiegel két hét óta mindig csodálkozik rajta: hogy
540 az árnyékszínház előfüggönye nem tette meg a kívánt hatást.
Ennek oka pedig egy dohányraktár, melly fölött a kérdéses
függöny festetett, s melly azt álnok kigőzölgéseivel tönkre
silányítja.

181) Hugo Károly francia drámát ír, e cím alatt: „Comé-
545 die infernale!”

182) Legközelebb a nemzeti színházhoz Bognár tenorista
fog vendégszerepekre jőni.

183) Ismét kezd a himlő grassálni közöttünk. Felnőtt fér-
fiak sincsenek biztosítva körmei előtt. Ki szépségét félti, siessen
550 magát újra beoltani.

184) Megjelent „Elemi Vegytan” kézikönyve. Készíté
Szennert János; a szerző tulajdona. Kapható minden hiteles
könyvárusnál.

185) A nemzeti színházhoz Basadonna váratik vendég-
555 szerepekre.

186) Lauka Gusztáv „Carricaturái” erős keletnek örvendenek.

187) Kuthy Lajos „Hazai rejtelmek” szeptember végéig be lesznek fejezve.

560 188) Ez idén ismét hattal szaporodott a dunai gőzhajók száma.

189) A budai várbeli újlaktanyába már beköltöztek a granátosok.

565 190) Több ügybarát újdonszerű könyvkiadótársulatot tervez.

191) Dr. Henszlmann Imre igen érdekesen ismerteti a kassai főegyház oltárképeit. Kár hogy a közönség nagyobb figyelemmel nem kíséri e művészeti becsü értekezést.

570 192) Bizonyos lapszerkesztő, minthogy a színházi igazgatóságtól ingyen fejelés csizmákat nem kap, nem fog többé a színházról iratni. Gróf Ráday éppen azon gondolkozik, vajjon mit adjon e tisztelt úrnak jutalmul azon szivességeért: hogy a szerkesztőségi ingyen zártszékeket használni kegyeskedik. Az istenért engesztelje ki e haragos urat valahogy a nemes gróf!

575 193) Csötörtökön estve bizonyos vendéglőben egy sereg kézműves hazafi nagy lakomát ült. Tán keresztelő volt, vagy arany menyekző? tán remekáldomás, névnap vagy paszita? Egyik sem biz az a sok közül. Feleségétől választák el az nap az atyafiak egyikét törvényes ítélet szerint, annak itták meg az áldomását.

580 194) Egy valaki nagyon csodálkozott azon: hogy az újságírók egymás közt annyit civakodnak. Pedig példabeszéd: hogy „unter Liebenden muss gezankt werden”.

585 195) Egy valaki szörnyű bőkezű kezd lenni a pizoknevek és gyalázó címek osztogatásában. Könnyű annak ajándékozni, kinek magának elég van.

196) Egy házaló zsibárus minap gyujtóüvegeket árult egy uracnak, ki azok közül egyet kezébe véve a sok alkudozás

590 közben addig irányozgatá a napnak, míg a zsigárus inexpress-
siblájébe bõrig talált lyukat égetni. A mulatság néhány forint-
jába került, de megérte.

197) Pesten a zsigárus- és uriutcák szegletén lakik egy
topányvarga, ki topánjait varrás nélkül készíti. Az illy művek
595 tartósabbak a közönségesnél.

198) Egy valaki azt aprehendálja a magyar íróknál: hogy
azok csak egymást dicsérik. A tisztelt úr tudniillik csak önma-
gát szokta dicsérni.

199) Mult héten temettük el ismét egy fiatal barátunkat,
600 ki nyolc évig volt öremeinknek és bánatainknak osztályosa.
A szépreményü s szilárd jellemü kortárs néhány napig tartó
betegség után ifjúi ereje virágjában nem elhervadt, hanem letö-
retett a halál kezétől. Így szakít ki a sors egy-egy darabot az
ember szívéből. Sírok emelkednek s az itt maradt némán gon-
dol reá: miért halt meg ez, miért él amaz? — Legyen boldog a
605 megsiratott a túlvilágban. Szerette őt isten, mert ifjan vevé el
magához.

200) Így beszélünk arról, mit senki sem látott, — a halál-
ról; a ki látta, nem beszél róla többé. Szóljunk már most
610 arról, mit mindenki lát, kivéve a vakot, t. i. a napról. Egy
hires professor felfedezé okát, miért olly melegek jelenleg
a napok? Semmiért egyébért, minthogy a nap egyik oldalá-
ban 12 ezer □ mfnyi lyuk támadt s most azon jó ki a tűz.
Vajjon a városi tűzifecskendők valamellyike elvisz-e odáig?

615 201) A Zrinyi kávéház pedig borzasztóan kezd elkor-
csosulni. Kivülbelül újra kifestvén, teteje kifoltoztatván, eleje
megnapernyősödvén és virágosodván, úgy kijött hajdani szép-
sége typusából, hogy többé árnyéka sem lehet egykori hírének.
Vendégei solid, noble kinézésü alakok kezdenek lenni nem
620 verekednek ben többé, nem játszanak éjenként hanzlit a teke-
asztalon s nem alusznak reggelenként alatta, nem választanak
benne többé korhely-királyt, minden, minden szomoruan
megváltozott. Illyen mulandó a világ dicsősége. . .

625 Ezennel tehát *exegi monumentum*. Az újdonságrajt íme kibocsátók. Megtettük a mit megígértünk s már most nyugodt lélekkel várjuk a halhatatlanságot. — „Biró!! Kérem jutalmamat!!!”

68

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 15.]

I

„Millyen csodálatos had vagytok ti, újságírók!” mondja a minap egynémelly vidéki uram bátyám — mennyit hadakoztok, de mennyit hadakoztok! ugyan menjetek az istenért Mexicóba, ott most háboru van. Sok hasznót tehettek...
5 Oh édes egynémelly uram bátyám! csalódásokkal fordul föl az ember élete; nem mind farkas az a ki farkasbundában jár; nem mind háboru az, a mi annak látszik. Megsugom kegyednek, de tovább ne adja: szörnyen compromittálna e vallomás, ha valaki meghallaná: „Ez az egész csak mystificatio, — úgy
10 van, merő mystificatió. Kegyed azt hiszi, hogy mi haragszunk egymásra? világért se higye! szemfényvesztés az egész, melyben egyik kéz a másikat mossa. Minden csetepaténk kölcsönös egyetértés következtése, nincs különben. Mind ez csupán — a lapok piquantté tételére történik közmegegyezéssel s szerző-
15 dött alku szerint.

Igy például összező két szerkesztő; egyik vakarja a fejét. „Barátom, tisztelt collegám! csehül van az állapotom, nem érek egy fatallért, a közönség elaluszik rajtam, nem veszeked-
nénk egy kicsinyt?” — „Én sem bánom; de hát milly ürügy
20 alatt?” — „Majd akad az; csináljunk plagiumpört.” — „Igen, de hol és kivel?” — „Majd keressünk valami arravaló embert,

kit egy másik becsületes embernek neki huszithassunk, a többi a mi dolgunk.” — „Úgy van, a mi dolgunk.” — „Tehát szabad reménylenem, hogy méltóztatik velem összeveszni?” — „Biz-
25 hatik adott szavamban. Fogok”. — S hajba kapunk. Huza-
kodunk, civakodunk, míg a közönség meg nem sajnál bennün-
ket — és ott nem hagy. S mikor egymást a szélsőségekre hoz-
tuk, akkor kikocsikázunk a városerdőbe, megtöltünk egy pár
pisztolyt — kenyérmorzsával, egy mást kilencven lépésről
30 hátba lőjük, egymás frakkján tollkéssel lyukat vágunk, végre
egymást nyakon ölelve és összecsókolva, haza jövünk s csiná-
lunk másik pört. Illy ártatlan teremtések vagyunk mi újság-
írók, annyi epénk sincsen, mennyi egy galambnak lehet.

Senki e tekintetben olly remekül nem tudja vinni szerepét,
35 mint Z* úr, az ember kész volna rá megesküdni: hogy komo-
lyan beszél. Mikor ő bennünket szid, átkoz és káromol, ugyan
finom ügyismerőnek kell lennie, ki egyhamar átlássa: hogy
mind ez csak tréfa, a szín olly élethű. Az ember azt hinné:
40 furkós botot ígér; pedig csak azt kérdi, hogy, hol fogunk ma
vacsorálni? Látná csak tisztelt uram bátyám, milly nyájas
képekkel ülünk egymás mellett a színházban? hogy mosolygunk
egymás szeme közé; hát még ha magunkra maradunk!...
No de már erről hallgatok, ez családi titkaink közé tarto-
zik. — Illyen tükörháborukat viselünk mi, kedves uram bá-
45 tyám. S lássa, ez nagyon szép, mert ugyan hallotta volna-e
valaha valaki Z* urnak, vagy gazdájának P.H.L. urnak hírét,
ha mi nem emlegetjük őket? Úgy-e, senki? olvasná-e valaha
valaki irataikat, ha csak mirőlunk nem írának? úgy-e, senki?
Látja, látja kedves uram bátyám: Sunt certi denique *fines*, mi
50 magyarul annyit tesz, hogy: vannak bizonyos finessek...
Hanem mind erről csitt! nehogy valakinek eláruljon ön
bennünket.

Ki nem fogyunk a levél-curiosumokból. E napokban egy
tökéletesen nekünk címzett levélből illy tartalmat kelle kiolvas-
 55 nunk: „Liebe Tincsi! (még ezt is meg kellett érnünk: hogy
 Tincsinek szólíttassunk) schreibe mir, wann *dein Mann* nach
 Klausenburg farhrt (ugyan ugy-e?) damit ich meine Angelegen-
 heiten dermassen einrichten kann um des Glückes bey dir zu
 60 sein theilhaftig werden zu können (hm) erkläre dich, und
 gedenke mein, dein dich heissliebender**.” — Emlékeznek tisz-
 telt olvasóink azon tréfás jelenetre, melly történik a „Bácsi”-
 ban a levelek elcserélésével, mikor az apa szerelmes levele
 a fiu kezébe, a repcéről szóló levél pedig a szerető kezébe jut
 eltévesztett levélcímzetek miatt. Ez is ollyforma lehet; a tisztelt
 65 úr bizonyosan ollyforma levelet szánt minket illető adrese
 alá: „Hallja ön. Ha ön, *szívömlengéseimet*’ figyelemre méltóknak
 sem találja: akkor méltán mondom önnek: ,hogy menjen
 kolostorba!’ Ha önnek nem kellenek: majd kellenek másnak.
 Ön, úgy is tudom, hogy csak ezeket a fiatal arszlánokat szereti,
 70 s míg azoktól mindent szívesen elfogad, engemet teljesen mel-
 lőz; hanem iszen imádkozzék ön: hogy össze ne jöjjünk, mert
 akkor megvívunk — életre halálra, önnek halálos üldözője**.”
 „— Na — hogyan ezt meg a „liebe Tincsi”-nek küldte el
 helyettünk a tisztelt úr!!” — —

3

75 Bajza már írt Alboninak octoberi vendégzereplései iránt.
 Nagyszerű élv vár reánk az alkudozások sikere esetében.

4

Használt a halpiaci kút iránt tett észrevétel, már faragják
 belé a magyar titulust.

Szomorú hír! ismét szomorú hír. Bécs gyászol. Gyászolunk mi is. A híres Schreyer-féle majomszínész-társulat első
 80 rendű soubretteszerepvivőnéje „Cici kisasszony” e héten röviden tartott, mell-lob-keh-láz-rászt-kórban ama boldog jobb létre szenderült. Béke hamvaira! utódnéja még fiatal kezdőcske, kinek talentumától azonban minden szépet és jót várhatni.
 85 Egy kis studium és hirlapolvasás mindent meghozand.

6

A mult húsárszabás alkalmával egy tisztelt táblabíró ezen elvet álllítá fel sinórmértékül: „Eleget nyertek eddig a mészárosok, már most illő: hogy veszítsenek!” Képzелhetni, mekkora éljenek-et aratott a nagy státuszgazda.

7

Már mult számunkban említettük a *Száz Mátyás* főbíró-nak adott esti zenét. Ez vakmerő anticipálása volt tőlünk a jövődönnek, mert az említett fáklyazene lapunk megjelentét csak
 90 6 órával előzte meg. Igen szép beszédet tartott ez alkalommal a megtiszteltetett érdemes férfit, ki, reméljük, hogy a közönségnek iránta eddig tanúsított köztiszteletét ezentul is birni fogja, mellyre őt a közvélemény egyhangulag érdemesnek ismeri el.
 95

8

Szép valami egyébiránt az a fáklyás zene. Az ember oda megy fehér kalapban s visszajön belőle fekete kalappal.

100 A nemzeti színház, akárki mit beszél, tele van élvezettel
 úgy, mint élvezőkkel. E héten három nagyszerű gyönyör várt
 reánk. Rohan Mária, IV-dik Henrik, és a Rongyszedő. Saj-
 náljuk: hogy hivatalos lap vagyunk; ott sem merünk előállani
 105 dicséretünkkel, a hol az meg van érdemelve, mert hivatalos
 lap vagyunk: nekünk csak hideg felvilágosításokat szabad köz-
 lenünk, mert hivatalos lap vagyunk.

10

A Divatlap „szeretné tudni” *sőt követeli*: ha Tóth és Szilá-
 gyi felfogadtatnak-e? s ha nem, miért? Hogy szeretné tudni,
 azt elhiszszük; de hogy mint fogja *követelni*, arra kíváncsiak
 110 vagyunk.

11

Minap valaki megkérdezett — bennünket a felől, hogy az
 újságírásban mit tesz e mondat „*alapos hír* szerint?” Erre fele-
 lünk a törvényből, melly is így szól: „*hír* az, mellynek szerzője
 nem tudatik” — tehát: „*alapos hír* az, mellynek szerzője alapo-
 115 san nem tudatik.” —

12

Vannak bizonyos tükrök, mellyek conicus alkotásuknál
 fogva azon tulajdonsággal bírnak hogy, ha szép alakot mutatnak
 belé, torzalakot mutat vissza, ellenkezőleg torzalakok helyett
 idealképeket mutat. Ilyen tükör a többek között a Honderű
 120 ABC-je.

13

Megjelent a minden hiteles könyvárusnál kapható Vitézi
 Ignác jeles Magyar Nyelvtana. Mint könnyen fölfogható értel-

mes mű s e nemben szerkezetére nézve egyetlen, mindenki
figyelmébe méltán ajánlható.

125 Tisztelt *Hiador úr!* Önnek ügyvivője azon szavainkért,
mik szerint az állítánk: hogy ön „*Bennünket ittléte alatt határo-*
zottan felhatalmazott nevében kinyilatkoztatni: hogy a kérdéses
Corvin-féle ügyben plagiumnak helyét nem találja” hazugsággal
vádol, minél fogva kénytelenek vagyunk önt szólítani fel,
130 hogy e következő kérdéseinkre nyilatkozzék: 1) Nem mondta-e
ön nekünk, hogy Sz[★] úr darabját átolvasva, abban *plagiumot*
nem talált, s hogy ez iránt minket s a Pesti Hírlapot *főlhatalmaz* :
hogy nevében nyilatkozzunk? — 2) Nem ígérte-e ön meg azon
feleletünkre, hogy *legjobb lesz e tárgyban önnek magának nyilat-*
135 *koznia*, miszerint ezt *tenni fogja*? — 3) Nem mondta-e ön:
hogy Z[★] úr önt azzal fenyegeti hogy, ha ön elismeri a plagium
nem létét, minden módot elkövetend: hogy önt meggyaláz-
za? — 4) Nem ön keresett-e fel bennünket saját szállásunkon
e nyilatkozataival s kényszerítettük-e mi önt egy szóval is
140 azokra? Mi teljesen megbizunk Hiador úr becsületében s
a feleletet lelkiismeretére bizzuk. Ha, mit nem reméllünk, csa-
latkozni találnánk: azon esetben vannak élő tanúink s az ügyet
okvetlenül *törvényes uton* fogjuk bevégezni. Mi Z[★] úr piszkoló-
dásait illeti, ezeket nem számítjuk be Hiador urnak, kit szí-
145 vünkéből sajnálunk: hogy szép tehetségei mellett illy hamis
proféták vak eszközévé hagyja magát alacsonyítani. Azért sza-
kitsuk már egyszer véget a dolognak, unjuk magunk, unja
közönségünk a sok handabandát, mi többé szerezcent mosdatni
nem akarunk, s kérjük a tisztelt honderúi urakat, hogy ha
150 velünk vagy rólunk beszélni akarnak, mosdjanak meg és
tisztítsák meg a fogaikat.

Nem régiben egy ismeretlen lábművész úr (igazán mondvá: sarufoltozó) következő szomorú elegiával tisztelte meg csekély személyünket, mellynek diszes rithmusai annyira szívünkre hatottak, mikép nem birtunk magunknak ellent állani, hogy az egész hőskölteményt a maga mivoltában tetőtől talpiglan világ elé ne hozzuk annak bebizonyítására is: hogy nemcsak csizmákat lehet *varrni* fisléderből, hanem verseket is.

I

„Magyar író, varga topány (Igy híja fel muzsáját az író)
 160 Magyarban még sok a hiány (de hány?) Magyar a magyart megveti (oh beh igaz!) Csak a németet becsüli (meg az anglust) Mert a német bókoló, Mindenért kézcsókoló (filioló meóloaló).

2

Azért mivel sugtam önnek (már mint nekem?) Barátja
 165 lett a németnek (Hah, így rajta kapatni!) Azzal mit sem gondolok, Önnek csak nem bókolok (Kár!) Mert magyar vagyok (hol a passus?) Az is maradok (még pedig nyakban!)

3

Mi köszönyük a szóváltást Nem isszuk meg az álmodást,
 170 Nincs szükségünk az urra Nem dolgozunk contóra (ez talán az teszi: hogy jelen költeményért az érte járó honorariumot követelni fogja a szerző. Szívesen kiszolgáltatjuk, csak tessék érte jőni.).

Garnicht borges

Gleich bezahlen (e talentum nem a mi hazánk fáján termett.) Dolgozunk magyar fiaknak (egyszersmind Kunok- s

Jászoknak) Polgároknak és báróknak (Consuloknak s praetoroknak) Hazánkat védő *rangoknak* (s több afféle harangoknak) Hercegeknek s Királyoknak! (mind születetett magyaroknak) Mert kész fizetők (azért?!) Mesteremberbecsülők (kiket a nagy egek soká éltessenek!) Csizmadia első csizmát István királyunknak csinált (hát az előtt vajjon ki csinálhatta a csizmákat?) Onnand nyerte címerit Tőle kapta a nevit (még kisül, hogy e szó „csizmadia” keresztnév) Mint csizmadia honunknak fia. (Ijnye: hogy a gólya vágja le, de szép!) Akkor volt csak a jó világ! (Hej akkor!) Még a magyar csizmában járt (ezüst sarkantyúra) De most a fénymázos topány Igen sok *tyuk-szemet* csinál (nesze neked ökörszem) Rosz találmány (tüzre való! még a ki rá vágyik is) Sok bajjal jár. (Igy! Már most csak patkót kell rá ütni s kész a csizma.)

Ezt elmondva prosában, kezd szerző beszélni, illeténképen:

„De koránsem célom az, hogy Jókay urat elidegenícsém a német sógoroktól, vagy is a vargabarátoktól (még ilyen barátoknak sem hallottuk hírét) csak rajta, rajta; (merre, merre?) sőt inkább, ha lehetne szerafini szárnyakon röpkülnék az egek felé (akkor volna ön aztán igazán „röpkülő csizmadia”) és akkor én is felkiáltanék! (hanem a mit itt kiáltana ön, azért rögtön karóba huznák!) (aláírva) *Severus*, ó-budai sarufoldozó m.k.*”) (Vajjon nem ön írja azt a híres ABC-t?)

Eddig a tréfa. Már most komolyan kérjük: van-e a kerek hazában olly homályosfejú egyén, ki lapjainkban valaha bármi legkevésbé sértőt talált a hazai kézműves rend bármelyik osztályát érdeklőt? Ha van: annak bizonyára csak e kettő közt engedünk választást: 1) vagy korlátlan rosz akarattal viseltetik irántunk, vagy 2) nem tud olvasni. — Ez utóbbi hiányát mindenkinék szívesen megbocsátjuk; hanem az elsőre nézve nem

* Az eredeti hiteles okirat köz szemlélet végett a szerkesztőségi levéltárban letétetett.

210 hallgathatjuk el: hogy mi nem csak az, hogy helytelen gunynyal
nem viseltettünk a kézműves osztály iránt, sőt benne hazánk
legmunkásabb polgárainak egyletét mind magunk, mind mások
által tiszteletben tartani igyekeztünk; annyira azonban semmi-
215 féle polgári társulat iránt sem terjed tiszteletünk, hogy annak
egyeseit, ha rá okot szolgáltatnak, meg ne rójuk, vagy ki ne
ne vessük. S ezennel teljes tiszteletünket küldjük minden, jelen-
ben Magyarországon létező és még létre jöhető, érdemes és
becsületes csizmadiacéhnek, kívánva öneki együtt és öszvesség-
gel minden kigondolható áldást, békeséget.

69

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 22.]

I

5 A cholera! Ismét a cholera. Már az a hír, hogy a kertek
alatt kullog, ázsiai Oroszországban csak úgy hull előtte a nép-
ség. De mi nem félünk tőle; vannak életbiztosító egyleteink.
Mi, kik az árnyékszinházba is be mertünk menni, vas a
5 fejünk: hogy a cholérától féljünk.

2

10 Nagyobb az annál, hogy a sáskák készülnek vendégszere-
tetünket igénybe venni. Ha minden nap három mérföldet
haladnak, husz nap alatt körülbelül szerencsénk lehet őket elfo-
gadni. Nincs szó megmagyarázni: hogy mi az a sáska? a telhe-
10 tetlenség ördöge, a pusztítás daemona, az undokság méltó
symboluma, valóságos német laptól elcsapott magyarnak sze-
gődött zugcriticus, melly előtt nincs semmi szent, semmi zöld,
mellyet el ne ráгна. Mondják, hogy még a háztetőket is úgy

felemészt, hogy csak a gerendák maradnak, s a zöld kalapot
15 menten leeszi az ember fejéről. Csak jöjenek a tisztelt sáska
urak, ne féljenek, minálunk megélnek, míg bizonyos urak
par force existálnak, lesz zöld beszéd elég, sáskafogra való.

3

Ajánlunk a nemzeti museumnak egy becses régiséget
ritkasági gyűjteménye számára, mi nem egyéb, mint egy rococo
20 buga, ki már csak azért is megérdemli, hogy spiritusba tétessék:
mivel saját vallomása szerint soha életében nem olvasott magyar
könyvet, tudván jól: hogy az mind ostobaság. Kár volna
e szép naturae curiosumot az utóvilágra nézve elveszni hagyni.
Mi minden esetre indítványozzuk köz költségeni kitömetését.

4

A minap egy fiók brambarbas nagy hetvenkedve ijeszt-
geté egy irodában összegyűlt vendégtársait párbajainak fel-
emlegetéseivel. Hányat vágott ketté egy csapásra! hányat nyár-
sala föl! hányat fordított ki, mint a kéztyűt, hányak lőtte ki
a zápfogát huszonhat lépésről! nem is említve azokat, kiket
30 elevenen elnyelt. A körülülő jámbor teuton férfiak huzódtak
mellőle s őrizkedének a kapcáskodó cannibálnak okot adni
a beléjük veszésre, s vesztég ivák a komlószaigu nectárt. A vér-
szemet kapott hidalgo elvégre kalapját a mellette levő üres
székre vágva, szentül megesküdvék: hogy ki e kalapot onnan
35 el merészli tenni, gúzst facsar belőle. De senki sem vállalko-
zott, kiből gúzst facsarjon. A kalap nagy tiszteletben tartaték.
Utóbb azonban úgy történt: hogy egy ujon érkező termetes
mészárosmester szétnézve hely után s megpillantva az üres
ülhelyet, miután a merénylet veszedelmeit nem ismeré, fogá
40 a főveget s nézett szét, hogy kinek nyomja a fejébe; mire
ismerői ijedten tudósíták a szörnyü fogadásról, melly e kalap

elmozdítóját érne fogja. A mészárosmester megértve a dolgot, nyugodtan téve vissza a székre a veszélyes kalapot s nyugodtan redült. Az ifju brammarbas azonban, dicséretére legyen mondva,
45 nem facsart gúzst belőle.

5

Y. városban a vanília-fagylaltot kukoricaliszból csinálják. Mondják: hogy valami *delicieuse* az ilyen fagylalt, kivált sülvé, mint málépogácsa.

6

Szép látni, mikor a nemzeti színházban némelly chevalier
50 megbízza a cukrászlegényt: hogy az itt és itt ülő, kellőleg megmagyarázott ismerős hölgynek fagylalttal s több a féle csemegével szolgáljon, ez pedig a megrendelt kedveskedéssel egészen másvalakit tisztel meg, mint kinek szánva volt. Az ekkép megcsalatott kedveskedő elsavanyulása lerajzolhatatlan.

7

Bécsben egyszer egy keresztülutazó pasa a színházban pipára gyujtva, midőn figyelmeztetnék: hogy ne köpködjék le a páholyból a nézők fejére, azt felelte: menjenek odább. A mi színházunknak is van egynéhány ilyen pasája, kiknek hiába könyörgünk: hogy legalább a letragicusabb jelenetekben ne nevéssenek hahotával, de ők ezért nem hagyják magukat;
60 mi gondjuk a canaillera?

8

B. vármegyében tintaeső esett. Vajjon egy uttal nem kész betűik hullottak-e, vagy éppen rendes ujdonságok?

9

Soroksáron e héten búcsú volt. Vivat Soroksár! s a többi.

65 A dunaparton deszkabódében ökröt mutogatnak, mely-
nek három szeme van, és három szarva. Három ökörszem,
— három szarv, — bizony szép! Ugyanott van vagy kilenc
majom, egyik szebb, mint a másik, és négy ocsmány papa-
gáj; — kilenc majom, — négy papagáj és három ökörszem, — bi-
70 zony szép! nem különben egy borzas medve, mely a gazdája
szavára polkát táncol; és egy tengeri macska — egy medve,
egy tengeri macska és három ökörszem — bizony szép! ...

11

A párizsi cigányok a belgrádi pasát éji zenével tisztel-
ték meg.

12

75 Soha még olly silányul nem ütött ki műlap, mint az idei;
már magában az eszme egyike a legsivárabbaknak, mintegy
hat-hét ember áll egymás mellett és egymás háta mögött, de
valamennyi olly szerencsétlen szorongó helyzetben: mintha
valamennyi egy planumon állna, szinte alig lehet kivenni,
80 mellyik láb mellyiké? Tájkörnyezetnek híre sincs, ha csak egy
a távolban tátongó benyílás nem akarja azt képviselni, mely
remetebarláng akarna lenni, ha ürgelyuk nem volna; — s hát
még a metszés? Ez igazán a „ne nézz rám virág.” — Hogy
lehetett ide tollrajzot használni? Műlapnak acélmetszetben,
85 kőrajzban, vagy aqua tintában kell kidolgozva lenni, a toll-
rajz csak skizzirozásoknál ér valamit, ott sem sokat.

13

Ágostai hitvallásu rokonaink Budán új templomot kez-
denek építeni.

90 A mult hét egyik éjjelén a tűzörök az országos és kerepesi
 keresztúton egy magányosan andalgó hölgyet elfogtak, ki azon-
 ban egyáltalában nem akart velök menni s addig szabadkozott,
 addig könyörgött az unszoló hajdu lovagnak, míg az haragosan
 leugorva lováról, kötelet ragadt azon világos szándékkal: hogy
 az említett parlagi rózsát lova hátára kötelezvé, vele, mint
 95 egykor Dobozy feleségével, diadalmasan bevágtasson — a város-
 házához. De a hölgynek sehogy sem akart kedve lenni e hiva-
 talos elraboltatáshoz s addig rimánykodott, küzködött az érzé-
 ketlen hajduseladonnal, míglen kezei közül kisurranván, sebe-
 sen, mint a nyíl röpült — a zrinyikávéház barátságos fényben
 100 mosolygó ajtaja felé. S mielőtt a három lovas bajnok elérhette
 volna, ben volt az asylumban. Egy perc alatt egész hadsereg
 állt az elbámuló vitézek előtt, dákókkal és fütykösökkel fegy-
 verkezve védelmére jövő az üldözött erénynek; s lőn kacaj és
 zivaj s a vitéz bajnokoknak hősi megfutamodása, kik látva
 105 a kalandok tökéletes megbukását, nemeslelkűen kereket oldának
 s „Ross und Reiter sah man niemals wieder.” Így menekült
 meg az elszánt lovagiasság fellépése által az üldözött ártat-
 lanság!

15

110 Schreier majomszínésztársasága, mint beszél, a köz elis-
 merést nyert „Álmok” című drámát adandja elő legelső föllép-
 tével. Szerző több ízben ki fog hivatni.

16

115 Gregor Károly, egyike legkedveltebb vidéki táncművé-
 szeinknek, kit társalgási finom modora s valódi franciás ügyes-
 sége a közönség kegyeibe legkivált ajánlanak, legújabbán saját
 szerzeményü mazur négyesét fogja Pesten bemutatni; addig is
 ajánljuk őt a tánckedvelők érdemlett figyelmébe.

Egy itteni mészáros először a feleségét ölte meg, azután pedig önmagát. Nem valami rendkívüli dolog; hanem ha először magát ölte volna meg, azután a feleségét, az már rend-
 120 kívülőbb volna.

Köszönjük mi alássan az ilyen békeséget. Divatlap atyánkfia sub titulo: „*Elfogulatlan, nemes férfias beszéd*” (ő mondja!) egyik dolgozótársunkat, „uj bornyú”-nak nevezeti s beszédeit „bolondnál bolondabbnak” cimezi s ki e szavakat
 125 elhiszi, „esztelennek” . . . Már, tisztelt urak, megbocsássanak; de ha önöknél ez a társalgási hang, mi, kik illy tehénpásztori dialectuson beszélni nem tudunk, nem vehetjük magunktól rosznéven, ha a discursusba belé nem elegyedünk, hanem hagyjuk önöket monologisálva pörölni, mint az egyszeri komáromi
 130 foghagymaárulónét, kit miután patvarkodási talentumairól mindenki jól ismerve szorgalmasan kikerült, ludjaival és kakasai-
 val kezdett pörlekedni. Ezt annyival inkább tehetjük, minthogy önök rendesen felelnek is saját kérdéseikre. Így például az említett úr, kit collegánk „egy harmadiknak” nevez, végül ezt
 135 mondja magáról: „sötét kétségbeesésbe kell jönnöm, — én vagyok-e ostoba, vagy azon beszédek?” A kétségbeesés jelen esetben igen szép dolog.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 29.]

I

Mindenfelé nagyszerű előkészületekkel találkozunk, fenséges nádori helytartónk, István főherceg, ünnepélyes elfogadására. A nagyobb szerű úri lakok és középületek, Kelenbérc, a hajóhíd eddig nem látott pompával lesznek kivilágítva.

5 A nemzeti színházban ez ünnepély kiegészítésére „Bánk bán” fog adatni, a Duna közepén ragyogó tűzijáték égbe röpülő csilagai fogják hírül vinni a nemzet nagy halottja felkölt szellemének: hogy a szent népremény, mi vele sírboltba szállt, fiával

10 újra föltámadásra kelt! Oh ez öröm nem olyan lesz, mint más öröm szokott lenni, mert ez öröm vigasztalása a fájdalomnak, a kétség reménye, az éjszakában hajnalcsillag; mellyet érezni fog a föld fiától kezdve azon föld uráig, ki fölötte ellát, minden

15 öntudatos lélek, mellyben minden párt érzelme egyetértend, mellynek kifejezésére nem kell szavakat keresnünk; kitörnének azok: ha visszafojtanók is. — Az utcák ünnepfénye mulandó ragyogvány, melly egyik nap alkonyától a másik reggeléig tart; de a tűz, melly e nemzet keblében aconok óta lángol, szentül él

20 hitünk, hogy a napok utolsó alkonyáig égni fog! Boldog ki ennek sugáraiban keresi dicsőségfényét! Boldog kit e lángnak heve átmelegít . . .

2

A szolnoki vasútvonal ünnepélyes megnyitása szeptember 1-én menend végbe, ezen ünnepély költségeinek fedezésére 14,000 p. forint van szánva. Hol van hát a nyomorúság Magyar-

25 ország? Ennyi pénzből tán egy restauráció is kikerülne s leg-
alább bevernök egymásnak a fejét. Kár hogy ekkép eredmény-
telenül elvesz.

3

Két tisztességes hölgy tanakodék mult vasárnap egy
templomajtóban. Azért mondjuk, hogy tisztességes hölgy,
nehogy valaki azt vélje: hogy mi a templomajtó előtt tréfát aka-
30 runk üzni. „Úgy van, állítá az egyik — új vallás kezd titokban
elhatalmazni e földön; már Pesten is járnak missionáriusok, kik
titkos utakon, módokon a nép között rejtelmes tudások mag-
vait kezdik hintegetni — hogy mit? azt voltaképen nem lehet
tudni; hanem annyi csaknem bizonyos: hogy kik bennök hisz-
35 nek, azoknak nem szabad egyebet enni, mint kétféle tört kuku-
ricát szemenként s inni csupán cukortalan szegfű-herbatét.”
— „Soha bizony! ez valami oláh hit lehet.” — „Úgy ám, teg-
nap este is egy ilyen hívőt temettek el, ki a mellett hogy igen
gazdag úr volt, tíz napig nem élt egyébbel, mint nyers kukuri-
40 cával s főtt szegfű-itallal, minden vagyonát egy ismeretlen vala-
kinek hagyta.” — „Csodálatos!” — „De még csodálatosabb:
hogy az ilyennek a fejefáját reggelre nem tudni kicsoda rende-
sen bemeszeli.” — — — Ismételjük: hogy nem költött dolgot
mondtunk el; részünkről, mi az említett tisztességes hölgyeket
45 illeti, örömet hiszszük, hogy csalatkozásuk nagy lehet, de azért
épen nem tartjuk lehetetlennek, hogy ügyes csalók egyes embe-
rek ellesett titkaival, hiszékenységével, vagy phanatismusával
vissza ne élhessenek.

4

A városháza homlokzatára föltétett a Nemesis szobra.
50 Vagynak vakmerők, kik azt hiszik: hogy számára út fog csinál-
tatni, mellyen át olykor a tanácsterembe is lejárhasson. Oh
asszony nagy a te hited! mondja az evangelista.

Már Pesten is látni sáskát. Hijába volt minden tréfa, minden ijesztetés: biz azok itt vannak! Kék páncéljok van és sárga frakk fölötté. Már most csak azt szeretnők tudni, vajjon melyikünk fogja megenni a másikat? A hajdani sáskák szárnyán írás volt olvasható, mely is szájhagyomány után ekként hangzott, „küldve vagyunk, küldve jöttünk; tiszta búza lisztlángjából lettünk” — e mostaniak azonban sokkal civilisálatlanabbak, mint
 55 hogy megmondanák, hogy honnét jöttek s van-e exmissiojuk, vagy sincs? Mondják, hogy olly sűrűen röpülnek: hogy a napot is árnyékban tartják; legalább olyankor nincs szükség nap-
 60 ernyőre!

E napokban a városház mellett egy tisztas férfiút három
 65 roppant szelindek dühösen megtámadott, s ha bátor lélek-jelenléte által magát néhány percig nem védi, mire az ebek fel-
 ügyelői előkerülnek, Actaeon sorsára jut. Itt ez uttal szép dolgo-
 kat írhatnánk szabadon bocsátott harapós ebekről de attól tar-
 70 tunk: hogy emberek találják magukra venni. Egyébiránt az
 ilyen mérges útféli szelindekek ellenében, ha már csakugyan nem
 bírja őket a hatóság rendre utasítani: legjobb ovószer, ha az ember
 tőlök meg nem ijed, s őket fel sem veszi. Tapasztalásból tudjuk!

Hiador úr tehát csakugyan nyilván elismeri: hogy bennünket a
 75 nevébeni nyilatkozásra felhatalmazott, mely elismerés következ-
 tében a ránk fogott hazugsági vádat H. úr ügyvédere egész illedelem-
 mel visszahárítjuk. S ezennel az ügy megszűnt közöttünk s az
 inexpressible úr között folyni; ezután egyedül Hiador úrhoz lesz-
 nek intézve szavaink, kinek legközelebb a tárgyhöz illő
 komoly hangon s illedelmes szigorral fogjuk elmondani egyenes

80 véleményeinket, előre is kinyilatkoztatva: hogy im minden állításainkat hiteles tanúkkal fogjuk bizonyítani, s hogy H. és Z. uraknak *saját ügyökben egymás melletti tanuskodásait* nem fogadjuk el.

8

Harmadik nyílt levél az én kedves barátomhoz, Vahot
85 Imréhez. Lelkem szép barátom, Vahot Imre! Szinte félni kezdem: hogy nem fogsz velem többet gorombáskodni, mely eset okvetlenül kétségbeejtett volna s megszűntem volna többé emberekben bízni. De nem, te nem engedéd: hogy benned csalatkozzam; te vagy azon egyetlen barátom, kiben nem csalatkoztam soha, ki rólam ismét megemlékezel (de úgy megemlékezel:
90 hogy e megemlékezés hátbaverésnek is beillenek) s emberismeretemet nem hagyta dudarot vallani. Te ismét a régi Vachott Imre vagy, ki azoknak, kik vele egyet nem értenek, *neveikre* csúfol, azoknak *testi hibáit* gunyolja ki, azon ő Vachott Imre, ki
95 Bajzát* (*bajzánkodónak*, Z-it *Zérusfinak***), legközelebb Sükeit *süketnek* csúfolád. Engem alkalmasint *RosszKay*-nak fogsz nevezni. Ha jól elsietsz, még e téren ponori Thewrewket is utól érheted. Te ismét azon ő Vachott Imre vagy, ki egyik collegád-
nak *kinőtt hátgerincét*, másiknak *egykori szegénységét*, harmadik-
100 nak *orra alkotását*, nekem *hideglelésemet*, Sükeinek *nyelve hibáját* (!) vetéd szemére. Te nemes lelkű vagy! Adsza kezedet, hadd szorítom szivemhez. Így, így szeretlek téged, ilyen légy te mindig, így haladj és a dicsőséget eléred, sőt el is hagyod; csúfold ki azokat, kiket az isten testi nyomorral látogatott. Ez férfihoz és becsületes emberhez vajmi szépen illik. Sokáig élj. —
105 Ölelj meg és tarts meg emlékezetemben.

* Kinek azonban nem vala méltó saruszját megoldani. Szerk.

** De már ezen úrnak idestova méltó leendő saruszját megoldani. Szerk.

A PEST-SZOLNOKI VASÚT ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSA

Midőn a korszellem fokozatos alakulása valamely új ural-
kodó eszmét tüntet föl az emberiség értelmi látkörén — ennek
elemét, a kor szelleme szerinti intézvények mindenikében föl
lehet találni. Korunkban a népérdekek egysége, összpontosulása
5 a vezéreszme — s míg sok egyoldalú ideolog ennek teljes lélek-
kel hódol — másfelől kifakad a gőzerő és vaspálya tényező
tekintetbeni fontossága ellen — átkozván e miatt prosainak és
önzőnek a kort. Pedig ez következtelenség. Ugyanis a gőzerő-
gépezet közlekedési alkalmazásánál a főntebb kimondott esz-
10 ménék valósulását hatályosabban semmi sem mozdítja elő
— kiegyenlítvén az idő és tér tekintetébeni — gyakran a cselek-
vés minőségére épen elhatárizottan ható — akadályok leg-
nagyobb részét. — E szempontból buzgón üdvezlünk minden
illyszerű vállalatot — s noha nálunk a vaspálya még eddigelé
15 leginkább csak saját érdekeink szellemébeni összes hatásunk
egyesítésének képezi láncszemét — de biztosan remélljük — mi-
szerint rövid idő alatt ezáltal a külföldi polgárisodás nagy gyűrű-
jébe is bejuthatunk. —

Jónak láttuk ez eszméket előre bocsátani — míg a szolnoki
20 vasútvonal ünnepélyes megnyitása leírásához kezdenénk. Nem-
csak az említett általános, — de részletesebben szólva — azon
tekintetben is nagy fontosságu e vasut — mert a duna-tiszai köz-
lekedés összekötő vonala gyanánt szolgál. Folyó hó első napján,
reggel pontban nyolc órakeri megnyitása igen szerencsés csil-
lagzat alatt történt. Ugyanis fenséges helytartónk — József fő-
25 herceg fős. testvére kíséretében e vonalon kezdette meg
magyarországi körutját. Egyébiránt a meghívott — számra
nézve hat százat meghaladó — vendégcsereg öltözeti fény

tekintetében a legkényesebb izlést kielégíthette; — s midőn a
30 különféle ünnepélyesség közötti elindulás megtörtént — Monor-
nál az első állomáson szünetet tartottak. Itt fenséges István fő-
hercegünk megtekintette a gépezetet — kérdezvén: miért
hiányzik a locomotiv zöld és piros szinei mellől a fehér? —
35 Ceglédre érkezve a küldöttség szónoka üdvözlő beszédére fön-
séges helytartónk e szavakkal válaszolt: „Örülök, hogy ismét édes
hazám földjén járhatok, hol annyi tárgy emlékeztet boldog gyermek-
éveimre. Legyenek önök meggyőződve, hogy mindent, mi hazám
boldogságát előmozdítja, megfeszített erővel tenni fogok.” A vasút-
vonál egész hosszában, virágcsomókkal gazdagon ékített dísz-
40 kapu pompázott minden állomáson. — s ágyudurrogás és zene
fogadta mindenütt az érkezőket — míg 3 1/2 óra alatt meg-
érkezett a menet Szolnokba. —

Megjegyzendő, hogy elül szüntelen posta locomotiv
futott biztonság okáért — míg a vontató locomotiv, melynek
45 neve István, szépen föl volt koszorúzva. Megérkezvén Szolnok-
ba — elkezdődött a küldöttség elfogadása után a pályafő haj-
léka alatt a pompás ebéd. Igen élénkké tette ezt a magyar katonazene, s érdekessé a nézőkül megjelent hölgysereg. Ebéd foly-
tában föláll Kossuth Lajos, s szokott ékesen szólásával igen idő-
50 és helyhez alkalmazott fölköszöntést mondott.

Sok tekintetbeni fontosságot érdemel Nagy Gergely és
testvére — magyar erőművészek által készített — s az ebédlő
teremben közszemléletre nyilvánosan kitett gőzerőműminta.
— Főnséges István herceg megtekinté e művet, hosszasan érte-
55 kezett készítőivel — s megdicsérte a honi gépészeket. És itt
épen alkalom nyílik, kérdésbe hoznunk: miért használja a vas-
uti társulat honi gépészeinket csak másodrangu javítói mi-
nőségre? holott minden lehető javítást képesek igen tökélyesen
véghez vinni. Tán ez is azon csaknem általános szokássá vált
60 elfogultságból származik, — miszerint a magyar épen nem
tud valamibe szakértően — elméleti- s gyakorlatilag kitűnő
lenni? Soha se higyétek biz azt; tud itt is a ki tud, s ilyen

65 már csakugyan akad — s ezt kötelességünkben áll — legalább is minden külföldi rovására — megtudván hivatásának felelni, pártolnunk és elősegítnünk. —

Az ünnepélyesség végével mindnyájan megelégedve távoztak — holott főséges István hercegünk innen Abonyba
70 ment — míg fons. József testvére visszautazott. — Megemlítendő, miszerint a jelen volt gróf Széchenyi István innen a Tiszán le Szathmárba utazott. A menet visszafelé jövén, egy állomási szünet alatt Podmaniczky báró, Zichy Ottó gróf és Besze János cigány zene mellett derék csárdást lejtettek József
75 főherceg wagonja előtt — és a tánc igen megnyerte ő fonságának tetszését. — Ezután hazaértünk elhozván magunkkal emlékül a vasútvonal földirati térképét.

72

ISTVÁN FŐHERCEG, KIR. HELYTARTÓ Ő FENSÉGE KÖRÚTJA

Diadalmenetről frunk, ünnepről, melly mint csillagfutás az égen, mint vándor örömhír az emberek szívében, egyik határból a másikba költözik, örömjajt küldve maga előtt, szebb
jövők reményét hagyva maga után.

5 Mint a reggeli szívárvány, mellyet mindenki másutt s mégis mindenki egyformán szépnek lát, mellyel mintha az ég akarná a földet megölelni, ragyogja át *egy név*, egy gondolat hazánk virradozó egét, mellynek tiszteletére a nép szívét hozza áldozatul, virágait aratja le s földét csillagossá teszi.

10 S e népöröm nem hiu ábránd, nem rövid fellobbanás a gerjedt érzelmeknek; hit ez! erős sejtése jövő boldogságnak, mellytől lelkesülve egy nemzet kiáltja hosannáját szívének kedveltje elé.

„A millyen édes anyád neked e hon, olly édes atyja légy te e honnak!”

15 Hadd rabolja el Prága holt emlékeinket, helyettök mi- nekünk élő kincseket ad.

Illyen diadalút lehetett az övé is, kinek neve s az igazság maig is egy eszme a nép gondolatában; így fogadhatta őt az örömtől ittas nép, midőn hona földére lépett; így zöldülhettek 20 az ágak, mikkel útját behinté s a remények, mikben hinni kezdte.

Tán nem is egyéb ez, mint újra kezdése a mult boldog időknék?

Országunk fővárosának örömnnyilatkozatai után Szolnokig 25 kísértük a magas vendéget, szívünkkel mindenha kísérni fogjuk őt. Innét elválva a Jászkúnság síkjai látták meg örömhözó tekintetét. A jász határon a főkapitány, a kerületi székváros előtt a tisztkar küldöttsége által fogadtatva, sept. 1-én örö- 30 zaj közt érkezett ő fensége Jászberénybe, hol csinosan fegy- verzett nemes lovasság sorai közt Nagykúnság kapitánya 14 díszöltönyös ifju kíséretében jeles üdvözlétet tarta hozzá, melyre az üdvözölt gyönyörű magyar hangon, magyar érzelemmel válaszolt. Mint tört égre az éljenvihar, midőn mondá: hogy „Nem csak grófja, de jó birája is fog lenni alattvalóinak!” Két 35 diadalíven át a kerületi házhoz ért ő fensége, hol a kapu alatt a nádori alkapitány által fogadtatva a fehérbe öltözött leánykák- kal szegett lépcsőzetten, a tisztkar s a községi képviselők közé lépett, kiket a főkapitány ő fenségének egyenként bemutatott. Később a banderiumokat tekintvén meg magas tetszését nyil- 40 vánítá felőlők. A főkapitány által adott vendégség alatt Leel kürtjéből ivott a jászkún haza boldogságára áldomást, mely alkalommal 24 polgárnő és pásztorhölgy kalács, sajt, ostor, pásztorbot, kulacs, kostök és bárány ajándékkal kedveskedének az e naiv tiszteletet kedves mosolylyal fogadó magas vendég- 45 nek. Este a város nagyszerűen kivilágíttatott. Másnap reggel ő fensége az épülendő városi kórház alapkövét letéve azt saját

nevével elnevezni kegyeskedett, s innen a jász kapitány bucsuszónoklata után megválva a jász határig 24 lovastól kísértetve Jákóhalmán s Apáthin keresztül sept. 2-án Hevesbe ért, hol a
 50 veszsős csárdánál a megyei küldöttség által fogadtatva délután 4 órára Eger falai viszhangzának az elébe zúgó éljen viharzásaitól. A városi küldöttségnek azt válaszoló ő fensége: „*hogy szerencséjének tartja e napon Eger lakosa lehetni*”; az őt elfogadó érseki lakban a házigazda, az örömtől felüdült atyaérsek által a
 55 főkáptalan tagjait, később a helybeli tisztikart mutatattván be magának, velök hosszabb ideig beszélgetett, később az elfogadó teremben a Heves megyei küldöttség nevében a főispáni helyettes által üdvözlötve meglepő szellemdús válaszával a jelenvalókat örömréztetre ragadta. Lakoma alatt a még
 60 mindig tűzlelkű háziúr poharat emelt a királyért és ő fenségeért a helytartóért, mire ő fensége azon sziveket nyerő kedves nyájassággal, melly neki olly kizáró tulajdona, az általa „buzgó főpap, nemeskeblű emberbarát és nagy költő” nevezetekkel megtisztelt üdvözlő kívánatait hévvel viszonzotta. Este a város
 65 kivilágítását tekintve meg, később a casinoi tánctermet is szerencsésíté magas jelenlétével, mellyet azonban sokan, s kivált a hölgykoszorú nem élvezhetett, ősi elkésése miatt. Sept. 3-án 7½ órakor a főszentegyházat látogató meg a fejedelmi vendég s a szent mise áldozat után az egyház érdekességeit
 70 megtekintve 8 órakor Eger városát elhagyta s a bucsuzó kíséret társaságában Heves megyének ege alól tovább utazott.

Borsod megye határán a diadalkapu alatt az alispán által vezérlett küldöttség sorában Mariássy egri apát által üdvözlötött a kedves utazó; mire ő válaszoló: „*azokhoz jövök, kik atyám szerettei voltak; utam célja azon hazát ismerni, mellynek boldogításán — atyám nyomdokát követve — törekedem stb.*”
 75 A hevesiek búcsúvétele után megindult Miskolc felé a diadalmenet. Elül a kék lobogó üngös köznemesség banderiuma, az utak zöld ágakkal voltak beszegve, fehér hajadonok szórtak virágokat az érkező elé, mindenütt a népöröm kendőzetlen
 80

arca fogadta a jövőt. Miskolc előtt az uribanderium báró Vay Lajos vezérlete alatt csatlakozék a kísérethez s előpostáskul a megyei lovaskatonaság, míg a menetet tömérdek pompás díshintók sora rekeszté be, a város határán az iskolai fiatalság s a városi tisztviselői kar, a megyeház előtt a főisp. helyettes, s mindenütt a népöröm kitörései fogadták a várva várt vendéget. A megyei rendek nevében a bemutatott tisztviselői kar élén Rác J. főjegyző üdvözlé a főherceget, utána a tiszamelléki ref. egyházkerület küldöttsége, mindenikre varázsteljes méltósággal válaszolt az ünnep fejedelme. A pompás lakoma után, melyet négy nemzeti öltözetű hölgy is díszesít, megtekinté ő fensége a regényes helyzetű diósgyőri vashámort, hol e látogatás örököltseül vas emlékszobor emeltetett, s fáklyavilágnál pisztráng-halászat rögtönzöttetett. Tetszett ő fenségének a népünnepet jellemző tánc, melyet a négy népfajból (barkó, matyó, palóc és tiszaháti) három-három pár lejtett. Éjjel nagyszerű kivilágítás következett, az Avastetőn óriásbetűkben ragyogott e két szó: *Éljen István.*

Sept. 4-dikén az építendő színház kövét (e szavakkal: „a magyar nemzetiség és művészet felvirágzására) sajátkezűleg letéve ágyuk ropogása s a nép éljenzése között, vezetve s kísérve pompás követségtől, Szemere Bertalan remek bucsúbeszéde után (lásd a Pesti Hirlap sept. 16-iki számát) eltávozott.

Ez nap délután 4 órakor jutott el az ünnep fejedelme Kassa városába, miután Szántón a megyei küldöttség s ennek elnökei a másod alispán és a sághi prépost, Sebesen a nemes banderium s vezére gróf Károlyi Eduard, Bárca mellett Kassa városa küldöttsége által mindenütt lelkes üdvözlő beszédekkel fogadtatott. Itt gróf Forgách palotájánál a főisp. helyettes elnöklése alatt fényes küldöttség várta ő fenségét, kinek üdvözlő szavaira illy válasza hangzék: „*Uraim! ezen fogadtatás s ezen érzelmek, miket önök nevében a szónok tolmácsolt, mindinkább meggyőznek arról, hogy édes hazámba jöttem, hazámba, melyben olly sok jó éveket éltem, s mellynek ügyét ötven éves nádor boldogult édes*

115 *atyám mindig szíven hordozta, kinek nyomdokait követni legszentebb kötelességemnek tartom; uraim, kérem: hogy e szándékomban támogassanak.*” Később nyilatkoztató ő fensége: hogy neki Kassáról dicsőült édes atya is sok szépet beszélt s jelenleg ő is meggyőződik róla: hogy Kassát méltán lehet Felső-Magyarország fővárosának tartani. A pompás díszebéd után a színházban e célra betanított ballett-előadást tekintve meg ő fensége, honnét visszajőve, a fénytengerben úszó város utcáit bejárva e nap a tisztelgő éji zenéssel be lőn fejezve.

125 Sept. 5-én a sokrendű küldöttségek tisztelgéseit fogadta ő fensége egész d. u. 4 óráig. Ekkor a lakomára térvén, miután a folytonos tisztelgések által tartóztatva a színi előadáson (mellyet kivált Egressy Gábor és Lendvayné vendégszereplései tevének érdekessé) jelen nem lehetett, a táncvigalmat szerencsésíté magas jelenlétével. Másnap a banderiumok tisztelgése mellett 130 bucsút vőn az általa annyira kitűntetett Kassa városától.

Sept. 6-án délben érkezett a megyei küldöttségek közepett Terebesre s itt az Andrásyak ősi hírű kastélyába szállva áldomásokkal vidított ebéd után S. A. Ujhelyen keresztül, hol a Sátorhegyek famáglyákból rakott: I. F. H. betük lobogtak, esti 8 órára S. Patakra érkezett a fenséges utazó, hol Breczenheim 135 hercegnek jutott a szerencse őt elfogadhatni.

Sept. 7-én a főispáni helytartó által vezetett megyei küldöttséget elfogadva kinyilatkoztató: hogy „*mire eddig alkalma nem volt, ezentúl tettekkel fogja bebizonyítani hazájához vonzódásait.*” Később a megyei küldöttség, a helybeli tisztikar, 140 a városi követség, a helybeli ref. collegium és izraeliták hódolatait fogadá el kegyteljes leereszkedéssel. Ebéd alatt többekkel nyájasan társalgott s este felé az ezredi zene s a tanodai énekkar által üdvözöltetett. Este a város fényesen ki volt világítva, a városház lámpabetűiből képzett név *István* ragyogva tükrözé magát a Bodrog hullámiban, ragyogóbban a zajgó néptömeg 145 érező szívében!

Sept. 8-án, hol a Bodrog a Tiszába ömlik, fogadta a Sza-

150 bolcs megyei küldöttség Kállay Menyhért alispán vezérlete alatt a Szabolcs megyén átutazó helytartót, ki Patakról a gr. Széchenyi István által a Bodrog szűz hullámain felusztatott Pannónia gőzösön érkezett idáig. Berkeszen ebéd utáni társalgás közben ő fensége megmutatá azon emlékecsü kardot, mit egykor Hunyadi Ulászló király adományzásából viselt s mit ő fensége Sáros-Patakon nyert.

155 Sept. 9-én reggel Mármaros és Ugocsa képviselőinek bucsuüdvözletei után Nagy-Lónyának indult a magas utazó s ide 10 órakor megérkezvén Bereg megye küldöttsége elfogadása után utját Nagy-Károly felé folytatta.

(A további események folyamát jövő számunkban.)

73

MI HÍR BUDÁN?

[1847. szept. 19.]

Egy borzalmas párbaj, mely fővárosunkban anno Domini 1847. sept. 11-én végbe menvén minden rendű párbajkedvelőknek rettentő tanulságára e helyt megiratik.

5 Előre is figyelmeztetjük mind azokat, kik túlérzékeny idegzettel bírnak: hogy e gyászos cikket olvasatlanul hagyják, vagy legfeljebb is behunyt szemekkel olvassák keresztül, mert itt vérről, halálhörgésről, pisztolyropogásról s rettenetes gyilkosságokról leszen szó, miknek hallatára az eleven ember hajszálai a kalapot emelgetik égre borzadtokban s miknek szemlététől borsót terem minden jó lélek háta, mint bizonyos vala-
10 kié az irodalom emlegetésétől.

Kinek szíve azonban keményebb benyomásokra érzi magát edzve, ám hallgasson ide; de mi aztán okai ne legyünk, ha késő gyertyavilágtalan éjféleken vérző kísérteteket látand ágya
15 alól kibujni s rémséges hangokat halland, mik hasonlítanak

a megölt ártány vég horkanásához, mi mind ezeknek okai ne legyünk; mi nem tehetünk róla, hogy a világot illy vérszomju alakok lakják, s hogy tollunk rajzolója alá épen illy vérszomju alakoknak kelle kerülni.

20 A millyen vérszomju tigris volt tudniillik *Czicz Márton*.
Czicz Mártonnak hitták őt az urban boldogultat, s hogy miért lett ő épen urban boldogult, ez az a mit tulajdonkép el akarunk mondani.

Tehát. . .

25 *Éj volt sötét éj*. Ha az embernek a kalapját a nyakáig a fejébe rántják, akkor lehet fogalma róla: hogy millyen sötét lehetett a fentisztelt éj. — A * kávéházban ugyancsak koppantak a biliard golyóbisok üttetve kiméletlen haraggal hosszú tákok krétázott nyele álta. De szünjetez meg őket sajnálni, a biliardgolyókat, mellyek üttetnek hosszú botokkal; más ütések és más golyók lesznek, mikről *tollunk* ezennel *énekelni fog*. . .

30 . . . Láttátok-e már a *közvélemény asztalát*? hol az ifjú honremények hővérü serege karikába ülve fidibust prédál, s felfedezi a gázvilágítást vagy csibukot szí s a haza ügyeit dönti és emeli. Hogy ne láttátok volna! . . . Hallottátok-e már a közvélemény asztalának rendíthetlen tüdejü O'Connelljeit? midőn ékesen szólásaiknak árja nekiered s a torokversenytől szétfut a pipafüst, mellyben lapáttal sem lehet utat hányni. Hogy ne hallottátok volna! Képzeljetez tehát magatoknak egy akkora hangot, melly még e vakolatbontó parlamentatiót hat fokkal 35 túlsattanja s tudjátok meg: hogy a csattanás nem egyéb, mint egy enormiter nagyszerü *poszlé*, olly nagyszerü és enormous, a minőt még soha emberi tenyér emberi frontispiciumnak nem osztogatott, s tudjátok meg: hogy ama hajnallal és vöröskrétaival versengő arc, mellynek egyik fele e csattanás után tizszerte pirosabb lett, mint a másik fele, a mellyik felén tudniillik a türelmetlen véleményü, de kemény marku *Döngöre* őt ujjának ott maradt a visum repertuma: senkinek sem arca kerek ég 45 alatt, mint egyedül és kizárólag vitéz *Czicz Mártonnak*. . .

50 Hah, de reszkessetek! Egy perc, — másik perc ... harmadik perc s a közvélemény szivarhamvval ékes asztalára vérpatak szökkenik! Czicz Mártonnak betörték az orrát. Czicz Márton orrából folyik e piros vér.

Valóban bámuljuk, hogy e borzasztó esemény leírása
55 alatt tollunkban a tinta meg nem fagyott, s ha a betűszedő, ki ezeket kiszedte, magyarul tudott volna: bizonyára könnyeket sírt volna.

Czicz Márton, kit ekként képen felejtének, perse hogy elájult látván saját vérét kiömleni. Két szerető marqueur ölelő
60 karjai fogák föl az elájulót s miután sok ideig forró puncsot szolgáltattak vele s talpát kávéseprüvel dörzsölték hiába: végre azon ígéret következtében, hogy a kut alá viszik s nyakába vizet húznak, csakugyan felveté szemét és szétekintve velök.

Első volt Döngöre, ki őtet megszánta; odalépe hozzá s
65 szakállába bujva megkövette, mondván: „Hisz édes Czicz Márton, nem akartam én kendet *olly nagyon* megütni, hanem csak egy kicsinyt; megbocsásson kérem s fogadom az idei zabtermésre, hogy máskor kisebbet fogok kendre ütni. De hát minek is tart *olly* töredékeny orrot?” Szólott s kezét nyujtá
70 az orratöröttnek.

Czicz Márton ezt látva nagy keresztyénséget érce felébredni kebeldús szívében. Eszébe jutának az írás szavai. „Ki téged kővel hajít meg, kenyérrel dobd vissza; ki jobbról képen üt, tartsd neki a balt is.” Eszébe jutott, hogy milyen szép dolog
75 az a megbocsátás (melly csakugyan igen szép dolog) s fogta az elébe nyujtott Döngöre-féle tenyeret s azt megragadva Döngörének és Döngöre unokáinak híven megbocsátott, megölelkezett, megcsókolkozott vele a töredelmes szívével s egy pohár kömény-magos liqueurben megitta vele az engesztelő
80 dés poharát. — A közvélemény bajnokai pedig csodálván csodálták Czicz Mártonnak az ő feneketlen nagylelkűségét, mellynél fogva ellenfelének ez arcára kapott hátbaütés miatt sem gyomrát ki nem gyurta, sem azt kétfelé nem hasítá, sem

85 rostélyossá nem aprította, de még csak a tyukszemére sem hágott annak. — Még tán maig is bámulnák, ha hozzá férhetnének.

De nem férnek hozzá, mert ime a *viszállkodás angyala*, e tenyeres talpas angyal meg kezdé hallani Czicz Mártonnak sorsát s kétszer kelt föl a nap, kétszer halt meg újra, midőn
90 Czicz Mártonnak egy szép napfényes reggel meg fogják a galérját s az említett köpcös termetű angyal rárivall: „hallod-e?!!!” Hogy ne hallotta volna szegény Czicz Márton? hisz az ő fülei egy vidéki iparműkiállításon bronz emlékpénzt nyertek s ez pedig kiáltás vala, de nagy.

95 „Kendet arcul vágták!” szóla a markos angyal.

„Oh fájdalom!” felele Czicz Márton.

„De nem addig van az! kend ezt magán hagyta száradni, ez, alávalóság! Kend nem *Czicz Márton* többé, kend. . . *Siccz Márton!*”

100 „Én hagytam? szólt ravaszul Czicz Márton — nem kell azt elhinni. Kibékültem ugyan, de csak tettetésből. Oh e földtekén ketten nem élhetünk, egyikünknek el kell menni a holdba. Vér vért kíván, a kibékülés csak a nép ámitásául esett meg. Holnap lőni fogunk és kettőnk közül vagy egyikünk vagy mindketten, vagy tán mind a hárman is meghalunk.”

105 „No ez már szép kendtől. Ezt emberségesen teszi kend, Czicz Márton; így ha kendnek vagy kezét vagy lábát lovagias párbajban ellövik, vagy orrát szinte lovagias párbajban — levágják: akkor helyre állott kendnek becsülete, a mi ha nem történik, örök időkre *Siccz Márton* marad kend!!!!. . .

115 Ezt hallván Czicz Márton igen szép dolognak kezdé tartani a helyreállott becsületet s még az nap esteleg százkilencvennyolc embernek elmondá szigorú titoktartás feltétele alatt, hogy ő holnap első kakaskukurítás után helyreállandó becsülete végett Döngörével élet halálra tülekedni fog.

Vacsora után aztán elbucsuzék számos barátitól és imádóitól, megrikkatá őket annak módja szerint, egy helyről kardot

kért, másik helyről pisztolyt, kapszlit, puskaport vett, golyóbist
öntetett, testamentumot írt. Azon kétszáz holdnyi területnek,
120 mellyet az Atlani-Océánon bír, évi jövedelmét összes munkái
kiadójának hagyományozván. S à conto egy facér legátussal
meg is iratta jó előre a bucsuztatóját s egyszerre négy asztalos-
nál rendelt meg koporsót.

Másnap ***lap álmos szerkesztője vigan nyujtózkodott
125 rózsátlan fekhelyén s alutt, mint a bunda, midőn még kakas-
kukorítás előtt zörgetnek ajtaján s ime Czicz Márton lép be
hozzá szörnyű gömbölyű arccal és hosszú orrokkal s meg-
állva az álmából ébredő előtt, ekképen kezde előtte szóno-
kolni: „uram!”

130 „Úgy nézzen ön szemem közé, mint ki egy óra mulva
vagy halott leszek, vagy gyilkos földönfutó. Két dolgok vagy-
nak, mellyeket öntől kérni szándékozom; egyik az: hogy
tegye ki lapjába, miképen Czicz Márton becsületének szigo-
ruan eleget tévén azt mindenképen helyreállította; másik az,
135 hogy ha eltálok esni, holttestemet ne hagyja temetetlen,
hanem tétesse azt egy hús fa árnyékába, tűzzön fejemhez egy-
szerű *faragatlan* keresztfát, melly *engemet* példázzon, s ha jőni
fog a gyászba öltözött kedves, vezesse el őt azon hantokhoz,
mellyek éltem korán lehullt virágait takarják; hadd fűzzön
140 koszorút faragatlan kedvese keresztfájára, s ejtsen ön is egy
pár részvevő könnyet porló hamvaimra. . . Most pedig adja
ide kölcsön a pisztolyát.”

Az álmából ocsudó szerkesztő szinte ríva fakadt e szava-
kat hallván, nyakába borula a halni készülőnek s miután annak
145 mindent szentül megfogadott, átadta neki a kért kulcspuskát
figyelmeztetve jól, hogy vigyázzon vele, mert meg vagyon
töltve s azzal ismét visszafeküdt az álmos szerkesztő, a fal felé
fordult s fényes reggelig aludt, és azt álmodta: hogy Czicz
Márton és Döngöre a városligetben par compaignie őszi barac-
150 kot esznek.

De mekkora vala meglepetődése, midőn reggel fölébredve

sötétképü férfi álla ágya előtt, feje fátyollal bekötve, szakálla feketére festve s eképen beszélve: „Visszahoztam önnek a mordályát, minden megtörtént.”

155 „Nos?”

„Czicz Márton... meglövetett!...”

„Hah! tehát hol fekszik?”

„Ő épen nem fekszik, ez neki nem szokása. Jár kel az utcákon hirdetvén, hogy ő keresztüllövetett.”

160 „Ejnye, beh kemény természete lehet! Által s ki jár a golyóbis s ő meg sem illetődik rajta. Szegény áldott fiu.”

„Pedig úgy van. Egész sajtár vére kipatakzott, a golyóbis lyukat ütött karján, hogy keresztüllátni rajta; de tartja ő mind ezt csekélyebbnek, minthogy legkisebbé is felvegye. Bekötötte a zsebkendőjével, taplót tett rá, meg peruviai balsamot s fogadok nagy pénzbe: hogy két óra múlva a peruviai balsam csodahatásától az irtózatosságnak nyoma sem látszik meg.”

170 A sötét férfit bizony fogadhatott volna. Dárius kincsét tehette volna egy fületlen pitykére és megnyerte volna, t. i. a fületlen pitykét.

175 Czicz Márton iszonyatos sebének miatta két negyed óráig ágyban fekvék, összevérzett inggel (a vér között ugyan pulykatoll-maradványok látszottak, de az már mindegy), bekötött karját hideg vízzel borogattatá, s csikószínű arcal úgy megnyögött, úgy megsopánkodott, mintha kottából tanult volna nyögni, sopánkodni, rázta is a lábát, hogy lelje a hideg s ordított mikor nekijött az iszonyu, csonthasgató, és velőkig ható fájdalom. A körülete állók imádkoztak érte.

180 Másik két negyed órában már enyhültek kínjai, felkelt, mutogatott iszonyu darab diachilion flastromot, melly sebesült karjára volt ragasztva, elbeszélte veszedelmes viadala végbenemenetét, a bátorságot, mellyet kiállott, a fájdalmat, mellyet elébb érzett, mint a durranást hallá; mutatá a golyót, melly megsebesíté a melly, világos tanuságául annak: hogy a csodák ideje még nem járta le magát, csak hatszor volt nagyobb, mint

185

a pisztoly nyílása, melyből kilőtték. Beszélte orvosának finom és gyöngéd bánásmódját, mellyel őt bekötözte (t.i. az orvos Czicz Márton, nem pedig ő az orvost) s azt a boldog érzést, melly a kiállott csata után valóján előmlik.

190 Harmadik fél óra alatt már felöltözködött, még ugyan kissé szíta a fogát, mikor a kaputot fel kellett öltenie, s feledékenységéből hol a jobb karját, hol a bal karját kötötte fel a nyakába, de fájdalmai egészen megszűntek.

195 S mire a két óra elmúlt, s a kötés karjáról levétetett, ime a szörnyű seb, melly mást bizonyára a sírba vitt volna, végképen begyógyult s alig mutatkozott annak helyén egyéb, mint azon himlő forradása, mellyet az emberbe hat hónapos korában beoltottak.

Ime ilyen csodákat mível a peruviai balsam.

200 Voltak ugyan, vannak is vakmerő scepticusok, kik e megtörtént dolgokban kételkedni mernek, ég bocsássa meg nekik az ő tamáskodásaikat! Sőt a viszátkodás széles vállu angyala maig is azt állítja: hogy Czicz Márton nem él; hogy Czicz Márton meghalt, s hogy ama valaki, ki Czicz Márton téglapiros képében járja a világot, nem a hajdani vitéz nagyhatu Czicz Márton: hanem holmi széllel bélelt Sicczy.

205

Illyen a rágalom még a fővárosban is.

Az embertől még azt is eldisputálják: hogy él.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. szept. 26.]

Sept. 18. *Londoni koldusok és az árva fiú.*

Nincs mulatságosabb dolog, mint mikor egy vagy más fiatal journalista nagyot gondol s elkezd a világot reformálni. Oh mert merészség és tetterő nála nem hiányzanak. X. utcának

5 nincsen köveze: a journalista jó ember; megszánja és kikö-
vezi azt. — Az országban éhhalál van: — a journalista jó fele-
barát; tanácsokat oszt ki az éhezők közt. — Y. úrnak ellopták
a tárcáját: a journalista jó rendőr; megmondja, hogy a tol-
vajokat ki kell verni az országból. — Z-ben macskazenét ad-
10 tak: — a journalista jó hazafi; philipccát ír a rakoncátlanok
ellen. — Kecskeméten kutat ásnak: — a journalista jó kútásó;
— megmondja hogy hogyan kell kutat ásni. — Az eső két hét
óta nem esett; a journalista jó mezei gazda; panaszt tesz a rosz
idő ellen. — Az eső két hétig esik: a journalista jó architector,
15 felfödözi a házfedelekre alkalmazandó csatornák szükséges
voltát. — Új eredeti mű jelenik meg: a journalista jó aestheti-
cus; megírja hogy azon művet kár volt addig kinyomtatni,
míg őt meg nem kérdezték felőle. — A színházhoz tagokat
kell szerződtetni: a journalista jó házibarát, vagy vendéglői
20 pajtás s erősen követeli: hogy védenceit rögtön lefoglalják
ugyanott s elvégre mikor aztán látja hogy szavaira sem ég,
sem föld nem hallgat; az eső akkor esik, mikor akar, a tolvaj-
ok lopnak, az éhes emberek koplalnak, a megbírált művek
kelnek, az ajánlott vendégszereplők ellenben nem kelnek:
a journalista jó keresztyén és megbocsát nekik. És az szóról
25 szóra így van. Míg az illetőket dicséri, addig nagy ember;
míg tanácsadásaiban jó akarata szavait hallhatják: végigol-
vassák; s mikor haragunni kezd és imponálni akar: akkor
ott hagyják a faképnél s imponálhat aztán a levegőnek. Ez
utóbbi eset legtöbbször előfordul a nemzeti színház körül.
30 Meg van ez szegény akadva az ő sorsával. Egyetlen magyar
nemzeti intézet levén az ismeretes földön, ehhez természet-
esen ötvenkét vármegye és ötvenkét journalista tart jus patro-
natust. Egyik azt akarná, hogy háttal menjen előre, másik:
hogy a fején tanuljon járni; egyik franciává, másik anglussá
35 akarja tenni; egyik nőgatja, másik csitítja; egyik éneket kér,
a másik drámát, a harmadik népszínművet, a negyedik ballet-
tet, és az ötvenkettődik azt akarná: hogy mind ezt ingyen

lássa. Természetes, hogy ilyen körülmények között sokszor
 jár úgy a journalista: hogy beszéltünk, beszéltünk; de senki
 40 sem vette észre, hogy mit beszéltünk. A kiknek szóltunk,
 azok nem hallgattak oda, a kik pedig oda hallgattak, azok
 szörnyen megunták a dolgot. Önkénytelenül jutott eszünkbe
 „e keresztyéni elmélkedés” ez alkalommal, midőn mi is hasonló
 tárgy felett emeltük föl tollunkat; azt az egyet tudniillik mellyel
 45 írni szoktunk. Közönségünk figyelmét akarjuk ez uttal fel-
 híni néhány újabban felmerült színházi tünemény iránt, azon
 reményben: hogy mit a journalistica tolla ki nem vihet — a gya-
 nítható művészi tehetségek előmozdítását, azt közönségünk
 méltányló figyelme szerezze meg. Egyike e szerintünk köze-
 50 lebbi figyelmet érdemlő szinpadi tehetségeknek a vendég-
 szereplő Fehér, ki a mai darabban, mint Prospectus lépett
 fel. Veszedelmes dolog ugyan egy pár szerep után ítéletet
 hozni, bármelly talentom jövődjé felől; de ha többről nem,
 annyiról minden esetre tisztában lehetünk: hogy a vendég-
 55 szereplő ragyogó comicai élénksége mellett szerepének teljes
 öntudatával bir, mimicája nem csupán nevetésre csiklandó
 bohócálarc, hanem egy átgondolt s minden részleteiben össze-
 függő s magával következetes egyénrajz. — Egy körülményt
 említünk itt meg, melly eleinte úgy fog látszani, mintha nem
 60 tartoznék a dologra. E szóban levő színész, — mint ismerői
 állítják, — magán életben rendkívül komoly hallgatag férfi,
 s mikor a deszkákra lép, arcán egyet fordít s a közönség ájul-
 dozik nevéttében és e körülményben az a tanulság van: hogy
 ki saját önmagának ennyire bírja ellenkező polusát adni, e két
 65 polus között levő számtalan árnyéklatoknak milly kimeríthet-
 len gazdagságával kell annak birnia. Ki szinpadon is ugyan az,
 mi a közéletben, azon hang, azon arc, azon alak: soha sem fog
 valami művészi egészét előállíthatni. Egyik szerepe hasonló lesz
 a másikhöz, mindig ő fogja a szerepet magához, nem magát
 70 a szerephez idomítani s nagyon szépen fog játszhatni, de nem
 jól, ha csak a szinköltő, vagy fordító kizárólag számára nem

írja vagy travestálja szinműve jellemeit. Fehér ezen hibáktól
 ment látszik lenni. A szerep nem fejlődik ki saját egyéniségéből s ő
 mégis a legapróbb részletekig otthon van benne. Ezt nem adhat-
 75 ja tanulmány, nem szorgalom, erre saját művészi ösztön kíván-
 tatik, mely öntudatlanul rögtönzőleg teremt s melyet mi
 „szerepérzetnek” merünk nevezni. E szerepérzet gyakran a leg-
 jelentéktlenebb szerepből is tud olyat teremteni, mi figye-
 lemre ragad; sőt — mint Egressy megmutatta: *minden sze-*
 80 *repből* tud valamit teremteni. Reményljük, hogy lesz alkal-
 munk ez állításunkat további tényleges adatokkal bebizonyít-
 hatni. — Másik figyelmet érdemlő phoenomenona színvilá-
 gunknak a gyermekéveiből most fejlődő Szilágyi Lilla, Lendvayné
 tanítványa s mint okunk van reményleni, annak egy időben
 85 méltó utóda. Páratlan csengésű hang, hajlékony a legfino-
 mabb érzelmek kifejezésig, minden hang keresztül látszik először
 menni a szíven, mielőtt az ajkat elhagyná. Szavalása plasticce
 kerekded és kifejezésteli, halvány érdekes arca s termete, okos,
 lélekmutató tekintete telvék a művészet hajnalodó sugarival,
 90 mely sugároknak csak ég kell, hogy csillaggá váljanak s
 hiszszük hogy ez eget nem fogja tőlök megtagadni a jövő. —
 Névtársnéjáról, Fehér Lilláról, kellene még néhány szót mon-
 danunk; e néhány szót azonban fentartjuk akkorra, midőn
 az átmenet szakában levő hangja határozott megállapodott
 95 jellemet veend magára. Látszik hogy hangja tulságosan geni-
 rozza a fiatal hölgyet, ennek makacs hajthatlansága köti meg
 minden mozdulatát; mi ha elmúlik, nagyon hihető: hogy
 a művészet geniusának lelket adó ihletése sem fog elma-
 radni. — Jelen állásában szinművészetünknek keresnünk kell
 100 az időjártával kimívelendő succrescentiát s mennyire tőlünk
 telik, buzdítanunk, figyelemmel kísérnünk a feltalálást, egye-
 bet úgy sem tehetünk érte; különben úgy járhatunk: hogy
 évek múlva megint ott kezdhethjük, a hol apáink kezdték.

MONDANI-VALÓINK

[1847. szept. 26.]

Több rendbeli postai hiányok miatt hozzánk intézett panaszokat, minden tekintetben kielégítve, ezennel felszólítjuk előfizetőinket, kik eddig vagy netán ezentul bármi késedelmi vagy elmaradási hiányt szenvednének, bennünket a felől tudósítani; mi készek vagyunk a nem tőlünk eredő hibákat is minden zuglódás nélkül helyre hozni.

★

Ilosvay versét iparkodni fogunk közönség elé hozhatni. Dózsa Dániel barátunk versét köszönjük; rajta leszünk: hogy el tudjuk olvasni, mihez kell némi előkészület.

10 A bottosai, piros tintával irt, levélnek eleget tettünk.

★

A soproni szőlő-mivelési könyv ismertetése nagyon derék opera; de nem lapunk körébe tartozó, átadandjuk a „Magyar Gazdának.”

★

Több barátainknak, kik megjelent műveik ismertetését
15 várják tőlünk, ezzel szolgálni fogunk, mihelyt kérdéses műveikhez juthatunk.

A megtörtént dolog 1599-ből kiadatik.

★

A „szózat a zsidókhoz” jószándéku vers, de más hibája van.

★

20 A „nefelejts” írója feledni látszik: hogy e beküldött műve nagy részben a köznép ajkán forgó régi népdal.

★

Tóth Endre verseiből meg fogunk ismertetni néhányat.

★

T. úrnak azon állítását: hogy két év előtt még nem tudott magyarul, készek vagyunk elhinni.

★

25 Pogrányi Imre versei között sok jó van, szép költői emelkedettség, és erő.

76

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 17.]

I

Mi ugyan szeretnők, ha még igen sokáig tartana azon idő, mellyben erős kelete volt ama boldog hitnek: hogy „Magyarországon kívül nincsen élet” = extra Hungariam non est vita, mint az ősz magyar példabeszéd mondja — diákul; de
5 hiába, azért a pénz csakugyan kijár az országból, s vissza csak a rossz hír vándorol helyette, mi pedig itt maradunk a világ kellő közepében és egymást bámuljuk.

Azért nem átvalljuk megvallani töredelmes szívvél, mit apáink kemény nyakuan megtagadtak: hogy e mi téjjel mézzel
10 folyó édenkertünk határain kívül imitt-amott még holmi Európa is van, népek és országok, kiket hozzánk ugyan hasonlítani sem lehet, de kik ezért helylyel közzel megérdemlik, hogy rájuk

egy-egy pillantást vessünk. E pillantást azonban nem azért fogjuk rájuk vetni, mintha őket irigyleni, vagy épenséggel tőlök
15 valamit tanulni akarnánk, sőt inkább hogy annál inkább meggyőződhesünk róla, hogy mi e földnek választott népei s minden egyéb tartományok népeinél egy fejjel magasabbak vagyunk s egyhangulag áldhassuk a napot, melly számunkra nem Londonban, vagy Párizsban, hanem kinek-kinek a saját faluja
20 végén kel fel.

Ha azt akarnók, hogy valaki megijedjen tőlünk, legelsőbb is azon kezdenők: hogy systematicus rendszerben adnók elő az európai népségek elméleti tényleges és eszményi társaséleti viszonyait; de minthogy mi nem szoktuk a papirost először
25 meglíneázni, mi előtt rá írának, azért nem fogunk illy irodalmi lencsetisztogatáshoz, hanem kinyalábóljuk a társaséleti csemé-nyek legérdekesbjeit s bokrétába kötetlen, egyszerű tarkaságban mutatjuk fel azokat olvasóinknak.

2

Alboni miután Londonban éppen olly nagy furorét csinált mint *Lind*, szerződtetett a párizsi nagy opera számára
30 100,000 frank évi fizetéssel.

3

Beranger a „saskörmű csalogány” új költeményt irt, melly Párizsban zajos tetszéssel fogadtatott. A költemény címe: *Le déluge* — az özönvíz; — s míg egyfelől azért is eléggé érdemes,
35 hogy *Beranger* tollából jó, másfelől mint politikai tartalmu költemény, irányára nézve, azon szempontból is figyelmet érdemel, hogy az ugynevezett átellenes viszony, mellyet nálunk a Szépirodalmi Szemle — *Herweghről* szólván — legelső támadott meg, e költeményben megtalálható. — Ezenkívül még
40 egy lakodalmi alkalomverset is irt az agg, de mindig fiatal

lelkű Beranger. Ugyanis e végett közelebbről egy cukorcse-
megesütő folyamodott hozzá, de a költő, azon tizenöt év alatt
megtartott fogadása következtében, miszerint verset nem ír
többé — kívánságát megtagadta. Kevéssel ezután egy fiatal
45 herceg ugyane célból látogatta meg s itt már ajánlkozott a költő
megírni a költeményt, de két föltét alatt: hogy t.i. a herceg,
a Passyban — Beranger lakóhelye — tartózkodó szegényeknek
600 frankot adjon, s az előbb folyamodott cukorsütő lakadalmi
költségeit állja ki. A herceg a föltételeket elfogadván — meg-
50 készült a költemény.

4

Berlinben igen sok fiatal lengyel hölgy lakik, csupán azon
célből, hogy honfiaiknak, a nagy lengyel-pörben lehetőleg segé-
lyül lehessenek. — E pör egyébiránt a jövő 1848. április haváig
hihetőleg el fog tartani.

5

55 *Cholera* fenyeget mindenfelől hatalmasan. Astrachan, s a
Kaukaz felől közeledik Moszkva felé. Azonban még semmi
határozottat nem tudhatni e ragály különös sajátságairól.

6

Crockford név tulajdonosa Londonban hasonlít a mesék
tündérkirályához. Semmi cím nem áll neve előtt vagy után;
60 az ember maga elvonultan él családjával egy szerény arlington-
streeti lakban puritani életszigor közt, vallásos kegyességben,
gyermekait saját jó példájával buzdítva igénytelen életre. És ez
embernek a St. James-Streetben pompás palotája van, melynek
építése 60,000, fölszerelése pedig 40,000 font sterlingbe került,
65 — mintegy millió pengő forint. — E palota csupán Crockford

úr barátai számára áll nyitva, kik mindnyájan hercegek, grófok, s Anglia legelső lordjai, kiknek szolgálatára 35 livrées inast, 12 szakácsot, kengyelfutókat, zenészeket, kéjnőket, sőt még udvari költőket is tart az egyszerű mr. Crockford. Naponként 70 700 terítékre pazarfényű ingyen vendégség van palotájában; mindenütt, hova az ember tekint, szemfényvesztő pompa, és sybaritai kényelem. Számtalan azok közül, kik mr. Crockford e varázs palotáját átlépik, egyszer csak azt veszik észre, hogy koldusokká lettek; s ilyenkor mr. Crockford nemhogy 75 megvetné őket, mint szokás szerencsétlen barátokkal tenni — hanem még bensőbb barátságára érdemesíti, — s míg ő él, nem kénytelenek másra szorulni. Az is megesik, hogy Crockford úr magas barátai közül egyik vagy másik agyonlővi magát; a szerencsétlen rokonai aztán kutatják és sarkalják az esemény indokait, de ki a gyanu terhe alatt legkevésbé 80 szenved, az Crockford ur. Ő husz év előtt még csak egy szegény halkufár volt; s ki ő jelenleg? A legelső londoni *kártya-pokol* tulajdonosa. Jaj annak, ki palotája küszöbén átlép! A tulajdonossal egyet értő *Greeks* és *Spielers* — műnyelven: görögök, 85 nagy pókok — kik nem ritkán hercegi és grófi ranggal születtek a világra, s általa jutottak tönkre, úgy kezére játszanak a bankadónak, hogy lehetlen menekülni. A legfinomabb csele fogások, s a szenvedélyekkel játszani tudás valódi pokolhatalmat gyakorolnak mindenki fölött. Volt rá eset, hogy egy szerencsétlen pár óra alatt négyszázezer tallért veszített el, s egy évben 90 egy millió négyszázezer font sterling tiszta jövedelme volt a bűnkeresetnek — melly magát clubbnak cimezi; ez év egy éjszakáján pedig hetedfél millió tallér fordult meg a zöld asztalon.

95 És mr. Crockford családi körében legistenfélőbb keresztény lélek; legidősb leányát egy lelkészhez adta nőül, — s családját a legszigorúbb moral elvei szerint igazgatja.

A *Claqueuröket* — fogadott tapsolók — kiverte a minap a párizsi boulevardszínház közönsége. Nálunk, ha birokra kerülne a sor, aligha nem a claqueurök vernék ki a közönséget.

Donizetti barátját nem rég látogatta meg Párizsban a híres zeneszerző *Geiger*, s minden szellemi öntudatosság s eszmélet nélküli őrült állapotban találta.

Düsseldorfban harminc befeketített képü rabló támadott meg egy parasztot saját lakásán bizonyos öszveg pénzért. Egyik közölők távozásakor fővegét elejtette, melly megtalálattván, midőn a helységbeni köröztetés után senki magának nem ismerte, a bíró azon gondolatra jó, hogy küldené el az iskolába. Itt egy kis leányka rögtön rá ismert, hogy saját atyjának fővege — s így a tudomásra jutott rabló rögtön elfogatott.

Gyermekünnep Mexicóban, egy utazó tudósítása szerint „Jamaica” alatt vagy egészen, vagy pedig csak félig nyilvánosan gyakran szokott lenni. Az utas így tudósít egy hasonlóról: A salonok- és corridorokban 50—60 kis csinos bodé volt fölállítva, — mindenféle csemege-, gyümölcs-, szalag-, keztyű- s különböző árucikkkel izletesen ellátva. A bodéokban ültek az árusnők, mintegy kétszáz, 5—10 éves kis leányka, asszonyiasan pompás öltözetben, családyszerűen rendezve. Mindennemű férfi ismerős megjelent, a vásárosok szerepében, — s a kis árusnők, comicailag vidályos fontoskodásuk, s gyerekesen-komoly fecsegésök által igen kedvesen tüntették ki magukat.

Egyébiránt az ebben a korban levő mexicói kis leányok a legnaivabb, s legelfogulatalanabb, s e mellett mégis a legjobb nevelésű gyerekek. A 9—10 éves leány már úgy viseli magát anyja salonjaiban, mint kifejlett hölgy, s a ház honneur-jeiben részt vesz; — de azért nevelése szigorúságánál fogva — netalán elkövetett hibájaért biztosan számíthat a gyerekszobábani veszőbüntetésre.

II

130 *Grefenberg* annyira látogatott ez évben, hogy *Priesnitz* nem helyezheti el téres épületeiben vendégeit, s így sokaknak *Freivaldauban* kell lakniok. A gyógyrendszer sok tekintetben változott.

12

135 *Harem* cím alatt egy új lap jelenik meg Párizsban hetenként egyszer. Célja semmi más mint a házassági közlekedések megkönnyítése. Mindkét nemből házasulandók ohajtásait, s főhívásait közlik benne, s természetesen, hogy így az öndicséret sem hiányzik, s gyakran illyesmit is lehet olvasni: „Én kellemes külsejű férfi vagyok, nagyra nőtt szakállal stb s nőt keresek, 140 kinck sem puposnak, sem csunyanak nem szabad lenni.” Továbbá: kérem, küldjön számomra egy fiatal csinos, mintegy 20—22 éves leányt, csinosat, körülbelül 150—200,000 frank nászajándokkal. Egy igen jó helyzetben levő ujságírónak szükséges, — ki az ellenzékhez tartozik — s igen szép jövővel biztat. — Megjegyzendő, hogy e lap minden előfizetőjének joga 145 van, saját hirdetéseit tetszés szerint szerkeszteni, s önmagát benne, a mint épen akarja, leírni. — Így az utóbbi számok egyikében, egy nem érdektelen szőke hirdeti, hogy egyedül áll a világon, s pírulva ismeri el, miszerint mindenki szépnek találja, 150 s e tekintetben a szakadatlan kísértéseket elkerülendő — egy, természetesen jó birtokú, védelmezőre van szüksége. — Ugyanazon lapon egy „30 éves özvegy, anyja egy kis leánynak, — so

kat adó a szép ruhára, s a mellett némileg önfejjü” hirdeti,
hogy házasságra candidálta magát; azonban választásában kissé
155 kényes fog lenni.

13

Heine Henrik Párizsban, mindig folytonos életvidorsággal
dacol a bajokkal, s noha külseje igen szomorú kinézésű, de
lelke mindig épen, s humorja kiapadhatlan. Erejének és geni-
sának teljesen megfeszített erejével dolgozik emlékiratain, mely-
160 lyek halála után fognak világot látni.

14

Izabella királynő igen későn kel föl mindig, mert soha sem
fekszik le 3—4 hét előtt. Két órákor van a souper. Ha audien-
tiát ad, biztosan lehet számítani, hogy a határozott időn túl,
két három órát mindig várni kell. Ministereivel is épen így
165 tesz. Gyakran el sem is fogadja őket, s aztán éjszaka 2, 3 órákor
hivatta őket. Mindenre nagyon figyel, mit ministerei monda-
nak — de a jótékony intézkedések mindig leginkább meg-
indítják. Szívjóságával igen nagy bátorságot párosít; mert egyál-
talában semmitől sem fél. Kettős vagy négyes fogatot mindig
170 egyedül kormányoz; s igen rettenthetlen lovagló, s kíséretének
legjobb lovagjait szólítja gyakran versenyre. Továbbá igen
nagyon szereti a zenét. Midőn concerteket szokott adni, az
andalusiai hölgyek egész kellemével énekli a spanyol dalokat.
Midőn uralkodását érdekelhető veszélyekről szólnak hozzá,
175 mindig nevetve feleli: Foglalkozzanak, uraim, csupán az or-
szág és saját maguk javával, mert mi engemet illet, uralkodásra
semmit sem adok. A királynőknek soha sem hiányzik az, hogy
szerényen élve, néhányat még szerencsésé tehessenek. Gondol-
kozzatok arról, hogy kedves Spanyolországomért mit fogtok
180 uralkodásom után tenni — mert ez mint sejtem, nem fog sokáig
tartani.

Késevő. Egy poroszországi paraszt mindig hányástul érzi magát gyötretettni, s evégett késével gyakran piszkálta torkát belülről, hogy a hányást elősegítse. Egy illy alkalomkor kisik-
 185 lott kezéből a kés, — s a szerencsétlen elnyelte. Több sikertelen próba után, orvoshoz folyamodott, s az orvos elhatározta a kést gyomrából egy vágás által venni ki. Az orvos keresztül vágta a test megjegyzett részét, a kést kivette, s a sebet hirteleni összehúzás után olly szerencsésen begyógyította, hogy a paraszt
 190 kevéssel azután megházasodott.

Lind-Jenny-burgonyát is árulnak Londonban. Közelebbbről ismét felujították azon sületlen elméncséget, mintha az említett művésznőnek csupán egy füle volna. Azonban dacára e fecsegéseknek, híre szárnyal, hogy nem régen férjhez ment egy
 195 Grant nevű londoni bankárhoz. — A lakomát Manchesterben tartották.

Lola Montez táncosnő grófi rangra emeltetése igen sok furcsaságot idéz elő Németországban. A bajor nemesség hat előkelő családja e miatt eltávozott Münchenből. Sok nemes
 200 családhoz e címmel küldötte látogató jegyeit: *Comtesse de Landsfeld*; azonban legnagyobb része illyszerű írásbeli észrevétellel küldetett vissza: Je ne connais pas une comtesse de ce nom. A bajor királynő pedig kénytelen volt az ujdongyártott grófnőnek a Terézia rendet megadni, hogy az egykori táncosnő az
 205 udvari körökben egy persona grata lehessen. Rövid idő alatt fog az udvarnáli bevezettetése megtörténni. Azonban Gräfin von Landsfeld, vagy mint a Charivari nevezi, Gräfin von Cancansfeld, rögtön Würtzburgból visszatekintve igen furcsán

210 viselte magát. Ugyanis egy műárusnál, valami főhadnagy, véletlenségből utját állotta — s Lola Montez ernyőjével jót huzott egyet válla közé. Ezt a hadnagy szemtelenségnek nyilvánítván — e miatt egy pattantyustisztól párbajra hivatott — de a hősködőt, szolgájával együtt ledobatta lépcsőnkön. —
215 Egyébiránt igen sok utazó látogatja meg lakását Münchenben, hol jelesen a rendkívüli pazarfénnyel díszített háló-teremet mindenki bámulja. Egy kerek asztalon közszemlére vannak állítva a bajor Pompadourhoz intézett versek — az írók kéziratának márvány utánnyomatával.

18

220 *Michigan* városa törvényhatóságához egy, többek által alá irt, kérelem nyújtatott be, mellyben a kérelmezők, több feleség-vehetést megengedő törvény alakításaért folyamodnak. A kérelmesek a „benső javítások bizományához” utasítottak.

19

225 *Ministeriumot* Franciaország számára egy hamburgi lap következőleg indítványoz; miniszerelnök: Dumas Sándor; igazságminister: Victor Hugo; tengerészeti: Sue Jenő; financ: Balzac; hadminister: Karr Alphons; közoktatási pedig de Kock Pál.

20

230 *Perugiában* hatvan fiatal hölgy a polgárkatonaság közé irat-ta magát; — s gyakorolják magokat a fegyverviselés minden nemeiben.

21

Pomare Tahiti királynéjához, egy tanárt küldött a francia kormány, ki a királynőt a francia nyelv tökéletes ismeretére bevezetné, s egyszersmind ismertetné meg a geometria és

235 arithmetica elemeivel. Mondják a tudósító lapok, hogy a királyné annyi talentummal bir, és tanulmányait olly éles elmével folytatja, miszerint csak sajnálni lehet, hogy hamarabb nem fogott az önmíveléshez.

Rhmaddn nevü mahomedán bőjthó egy Algirban tartózkodó francia körutazó tudósítása szerint, aug. 12-én kezdődve, 240 illyszerü ünnepélyességgel ment végbe: naplementekor ágyudörgés hirdeté, hogy a muftik és kadik által az Atlas hegyre küldött őrködők már meglátták az ujholdat. Az ujhold föl-tünte jele a rhamadán, s átalában a többi hónapok kezdetének. Ha történetből borongós idő van, ugy az új hó, az előbbi kezdetétől számítva 30 nap multával következik. A bőjthó nem 245 mindenütt ugyanazon időben kezdődik, s gyakran történik, hogy a sikságon lakók 24 órával maradnak a hegylakók után, mert a magas fekvésű helyek, természetes csillagásztornyokul szolgálnak. Naplementekor igen sajátságos életmozgalom kezdődik. A nagy népcsoport, szomjan és éhen, tömegestül barangol az utcákon, s mindenkivel láthatni tulnyomó hajlomát. 250 Egyik dohányzási eszközökkel fölkészülten áll a mór kávéház előtt, — másik gyümölcsöt, kenyeret, s különbféle élelmiszereket tart készen, hogy a jelzett pillanatban rögtön fölemésztessék. Eldördülvén az ágyu, minden kar és minden száj, sováran falánk mozgásnak indul, s a bőjthó kezdete igen sokra nézve, ki naphosszat éhezett, estve pedig dosztig tulterhelte magát, nagyön veszedelmes. Illyenkor sokan hálnak el, de a válás igéi szerint, egyenesen a paradicsomba mennek. Különös 260 hogy a kadik és muftik, meg vagynak győződve az europai naptárak pontosságáról, de nem akarják elfogadni — mert azt hiszik, hogy minden keresztény találmány az ördögtől jó, s így vétek azt használni.

265 *Sajtószabadság* Madridban. A belügyministerium rendeletet bocsátott ki, mellynél fogva egy lapnak sem szabad czentul a királyné, és férje magánviszonyairól, s általában az egész házasságról szólani. — A melly lap ellenkezőleg cselekszik, 60,000 real büntetést fizet, s elveszti szabadalmát.

270 *Schillernek* házát a weimári tanács, nagy áron megvásárolván egészen újra építteti. Azon osztály, mellyben Schiller lakott, három szobából áll. Ott, hol Stuart Mária, Orleáni szűz, Tell, s több műveit dolgozta, éppen úgy rendeztetik el minden, miként Schiller életében volt, s emlékek és ereklyék mind ide lesznek helyezve. — A szomszéd szoba, a legpompásabban fog földiszíttetni; — jelképezvén azon hódolatot, mellyel a halhatatlan költőnek adózik.

280 *Sorsjáték* utján egy rajnavidéki ember önmagát ki fogja játszani. A határozott mennyiségű, s összesen háromszázezer pengő forint értékű számokra csupán leányoknak, és özvegy nőknek szabad tenni. Ki nyertes leend, hozzá fog nőül menni, vagy ha nem tetszenék, a sorsjátéki pénzsözveg felével visszaléphet.

285 *Soulie Melchior Frigyes* a közkedvességű francia regény- és dramairó mult september havában meghalt. — Temetése napján nem tartottak a de l'Ambigu színházban előadást, mert e színház az ő darabjainak köszönheti szerencsáját. Temetési menete igen pompás volt. Sirjánál *Victor Hugo* tartott beszédet.

290 *Dumas* is akart néhány szót mondani, de barátjaért omló könyei megfoszták szavától. A belügyministerium rendelkezett, hogy a Théâtre-Francaisen egy márvány emlékszobor állíttassék számára.

27

295 *Spontini* a zeneigazgató fenyegetődzik mintegy 60 számból álló levélkéziratok közrebocsátásával, melyeket a mostani porosz király mint koronaörökös irt hozzá, s melyekben az európai diplomatai viszonyokról — s jelesen Lajos Fülöp jelleméről, s uralkodásáról igen sok észrevétel van.

28

300 *Virtuoz az évésben.* Bécsben lakik egy ilyen eredeti fickó, ki naponta öt vendéglőben ebédel. Mindenütt legelsőben az étlapokat olvassa által, s mindenünnen a legjobbat választja. — A casinóban levest eszik. Innen tehénhusra a „Károly főherceg” vendéglőbe megy; ezután a csigába siet tésztás ételre, s innen a Matschakerhofba, hol vadsültet eszik. — Itt megebédelvén, utóizletre „Frankfurt városához” ballag, s mindezt a legnagyobb szenvedélyes komolysággal teszi. Étkezés alatt egy szót sem
305 szól, s igen elmélyedt.

77

MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 24.]

I

Pest megye részéről megtörtént a követválasztás, mellynek fényes előmozgalmai hetek óta élénkíték fővárosunkat. Követekül *Szentkirályi M.* általános felkiáltással, *Kossuth L.* pedig

nevezetes szótöbbséggel választatának el. — Gróf Széchenyi
5 István is követ Mosony vármegyéből.

2

Kedves urambátyám meg ne haragudjon,
Mert én megbántani nem akarom.

A journalistica mint proféta. Isten őrizzen bennünket azon
gonosz szándéktól, mintha mi különösen tisztelt *collegáinkat*,
10 azon nevezetes férfiakat, kik a göröngyös életpálya közös tövi-
sei közül velünk együtt szedik a közös epret, megbántani akar-
nók, midőn a *juornalistica* nagy adóskönyvét felütjük, hogy
abban a „*soll*” és „*haben*” rovatokat egymással összehason-
lítsuk, s midőn ezeket összehasonlító, kimondjuk, hogy
15 bizony sok dolog, mellyet mi egyelőre *megjövendőltünk*, nem
ugy ütött ki, mint mi *jövendőltük*. Ez aztán a világért se legyen
szemrehányás. Hiszen mi magunk is be vagyunk az adós-
könyvbe jegyezve; de ha azért egy vagy más profeciánkat nem
érte utól a valóság: annyira nem fogjuk magunkat elbúsulni,
20 hogy mint *Jónás proféta*, ugorkalevél-sátor alá búvjunk s onnan
sirassuk a kárbavesztett *jövendöléseinket* meghallgatott Ninivét;
hanem mit teszünk? ha egy *jövendőmondásunk* elzápult, mon-
dunk helyette kettőt. Ezt a mi elődeink is így tevék, és a mi
utódaink is így fogják tenni. — Fel sem számítva az általános
25 ígéretadások azon eseteit, mellyek évről évre annyszor a meny-
nyiszer előfordulnak, millyenek: 1840-től kezdve mai napig
a lánchid elkészülésének, a hid leendő berakásának, vasutak
megnyitásának, posták rendezésének, bérkocsi-díjszabások létre-
jöttének, tisztujításoknak, hirdetett munkák megjelenésének,
30 és különösképen a színházi játékrendnek előre *megjövendőlt*
napjai, sorshuzási főnyertesek, mellyeket rendesen tizenkét féle
helyen egyszerre elnyernek; a pompás népünnepélyek „Buda
legszebb képe, nagyszerű természeti panoráma, Vezuv kitöré-
se, egy nap egy esztendőben mindenkinek, asperni ütközet”

35 s t. eff. népijesztő hirdetmények közlése, — csupán néhány nevezetesebb vadkacsát leszünk szerencsések ezuttal bemutatni, melyeknek feledékenységre menni örök veszteség volna a hazára nézve, u. m.

★

40 1845-ben *Benkert K. Mária* nemzeti színműtárt szándékozik kiadni classicus fordításban (!) Magyar nemzet és irodalom történetét 4 nyelven (!!), Eötvös, Jósika, Kuthy és Nagy I. regényeit franciául (!!!). Mi ugyan hirdettük ezt; de már akkor is tamások voltunk benne, s most szabadon lélekzünk. Voltak azonban, kik ezt nagylelkűen elhitték.

★

45 Ugyanazon évben *Trattner-Károlyi* nyomdáit árulta, azt hirdetvén: hogy Pesten nem élhet meg munkahiány miatt egy könyvnyomó intézet. . . Ezen nyomdák voltak azok, melyeket még Guttenberg csináltatott, s melyeken kőbetűkkel nyomták a „Tudós palócot” ezelőtt három seculummal.

★

50 U. a. é. Több lapok „feszült” érdekléssel néztek *R. emellay Gusztáv* „*Pest egy bűnbarlang*” című rettenetes érdekű munkájának megjelenésére. Még mai nap is feszült érdekléssel néznek elébe. Magunk is folyvást rettegünk, nem ugyan R. irtól, hanem azon gondolattól: hogy Pest egy bűnbarlang! . .

★

55 *Vajay János* hazánk fia „*divatköltő*”-nek neveztetik. . . Mai nap fejkötőket és karimantyúkat készít. Lakik a tehénutcában.

★

Felsőbbek engedelmeivel *nagyszerű csatornavonal* építtetik, még pedig *kettős célra*, először a végett: hogy a városból kifolyó

60 kisebb vizeket magába felszedje, másodsor: hogy a várost a netaláni vízáradásoktól megszabadítsa. . . Milly nemes hivatás! milly emberszerető cél! Illyen *kettős célu* csatorna jelenleg csak a dohányutcában ragyog, mellynek kettős célja az: hogy először mindig isszonyú nagy sár legyen benne, másodsor: hogy isszonyúan befogja az orrát, a ki mellette elmegy.

★

65 1845. Juliusban *Medgyes Lajos* búcsút vesz a költészettől, kivel az ideig olly szoros ismeretségben lakott. Három hónappal később egy csomó vers kiadandását hirdeti. Félő, hogy, ha ez megeskik, *a költészet veend búcsút Medgyes Lajostól.*

★

70 Ugyan ez évben. *Donizetti* megigéri *Horváth Lázárnak*, hogy legközelebb magyar szövegű operát fog írni. . . most éppen azon töri a fejét. Egyik collegánk szörnyű aggodalomba van esve mind a mai napig „nehogy valamikép történeti tárgy használtassék fel e tréfára.”

★

75 — „A Nemzeti Ujság” Czakóval „*Juddás Iscariotes*”-t irat. Erre kívánt a „Pesti-Hírlap” a Nemzetesnek „pálinkás jó reggelt.”

★

80 1845-ben *Büky László* okleveleket fedez fel, mellyek a *bourbon-és orleans-családokat* legközelebbbről érdeklik, okiratókat, mellyek *egész Európa állását* képesek megrendíteni; irományokat, mellyek gróf *Rindsmaul* családnak 36 falu stb stb jogát adják vissza, s mellyekért *Büky László* a francia királytól, az orleansi hercegtől s számtalan potentátoktól arany-, gyémánt-

és kristály-érdemrendeket kap jutalmúl, Párizs városa polgárának kineveztetik s Győr megyében 5000 holdnyi földbirtokba
85 bevezettetik. A collegák jobbra balra dültek csodálkoztukban és dicsőségökben. . . E férfiu jelenleg, mint országos csaló pihentek. ns Pozsony vármegyének fogházában.

★

U. a. é. *Farkas Dániel* „*Gunár*” című szépirodalmi lapot szándékozik megindítani. Már a szabadság is a kezében van. . .
90 Az előfizetők szintugy törik magukat utána.

★

Nemsokára Pestre egy nevezetes állatgyűjtemény érkezik, közte *egy szarvas ló* is szemlélhető. . . A szarva már csak itt volna, de a ló? a ló??

★

A Spiegel ráfogta *Petőfire*: hogy katonává lett. . . Az
95 bizony: isten katonája lett — megházasodott.

★

Gróf *Széchenyi István* a feldunatoron pompás palotát épített, . . nem különben a harmincadhivatal helyén. . . Még van idő.

★

Jósika és *Kuthy* összesövetkeznek, hogy a közönséget egy
100 általok két hét alatt bevégzendő drámával lepjék meg. . . Ugyan hosszú két hetet tartanak! . . Közlő szerint a felvett drámai tárgy igen érdekes.

★

105 *A budai várhegy keresztülfuratik, épen a lánchiddal szemközt, ez által a Krisztinavárosba egyenes uton fogunk juthatni. A do- log több mint bizonyos, a terv kész, az egyesület megalakult, a kivitel gyerekség, a kiállítás ragyogó a tunnell mesés fényű leend, oldalt pompás kirakatú boltok, minden készen van, — csupán az még nincs elhatározva, hogy *kiviülről* kezdjenek el hozzá vagy *belülről*?*

★

110 Az evangelicus tót közönség templomot épített. . . . Azóta készen is van, csakhogy még nem tudják hová letenni.

★

A gazdasági egyesület egy *szépreményű ifjat* küld ki bővebb tudományos kiképezés végett Schweicba. . . *A szépreményűség* már elment, hanem az *ifju* még itthon van.

★

115 1845-ben Budán részvényes társaság van alakulóban a hegyek közé leendő kirándulások megkönnyebbitésére. . . 1847-ben az ember csak 4 pftot fizet a bérkocsisnak a Virányosig és vissza.

★

120 U. a. é. Erkel „Hunyadi Lászlóját” Milánóban kérik előadás végét. . . Beh sokáig tudják betanulni!

★

1845. Sept. 6án. Egy nálunk letelepülendő (!) idegen(?) tőkepénzes (!) új divatlapot(?) fog kiadni (!) olly pompásat(?),

minőnek Európában párját kell keresni (!) s az írókat olly
125 ragyogó honoráriumokkal fenyegeti, minőket még az ezer-
egyéjszaka tündérek sem osztogattak választottaiknak... Ej-
nye beh szeretnénk a kalapja alá nézni ennek az anglusnak!

★

Lisznyay Kálmán barátunk 1845ben „Kun László” című
nagyszerű eposon dolgozik... Ha most Kálmán napja volna,
s kezünkben pohár volna, s Kalmus barátunk itt volna, ilyen
130 toasztot innánk volna: „az úr isten éltesse és tartsa jó egészség-
ben a mi kedves Kalmus barátunkat olly hosszú időig: hogy
„Kun László” című nagyszerű költői eposát bevégezze légyen”...
Ki olvasta Ovidban *Grillus* metamorphosisát?

★

1845. *A szénatért* kellemes hárssétány ékesítendi, mellynek
135 közepében Klenovics cukrász eredeti alaku chinai pavillont
emelend... 1847. *A szénatért* kellemes térdig érő pocséta
ékesíti, mellynek közepében túroszacskó kalapú asszonyságok
eredeti szagu sz. mártóni vöröshagyma mausolumokat emel-
nek.

★

140 „*Tudomány s irodalom*” cím alatt néhány avatott műbarát
egy gyűjteményt szándékozik megindítani, melly csupán ko-
molyabb nemű criticával foglalkozandik... Azt mondja a
„Köcsmei sárkányban” a kis bíró: „húznók, hát nem jön, köte-
lünket rántja de vissza — hallga! miként bömböl, vérünket
145 még ma megissza” (t.i. a *sárkány*, nem pedig a *criticai lap*).

★

1845ben magyar arénát fognak felállítani. . . 1847 ben német
árnyékszínházat csinálnak drótból.

★

1845-ben: a Dunát akarják szabályozni. 1847ben: a Duna
nem akar beleegyezni.

★

150 1845ik télen több lapok megjövendőlik egy eperjesi pro-
fétáné szavai után: hogy februárban hideg lesz: . . . s a dolog
csodálatosképen beteljesedik.

★

155 Ugyanazon profécia következtében Komárom városának
1845ik május 21-én el kell süllyednie. Komárom városa az
napon megszökik a városból. Azonban a város mindenneknek
közboszuságára meg sem mozdul. A süllyedés alkalmasint más
értelemben volt véve. Bezzeg derék dolog lett volna azt meg-
jövendőlni: hogy a híd leszakad! Csodálatos dolog: hogy a hol
annyian alusznak, azt senki sem tudta megálmodni.

★

160 1845. Híre támad, hogy Rovere színpadunk számára „első
buffónak” fog megszereztetni. . . 1847ben egy sógorlap *Benzát*
„Németország első buffójának” nevezi. Csak maradjunk mi
mindenikünk a magunkénál.

★

165 Megjövendőltetik, hogy irodalmunk hervadhatatlan virá-
gokat rügyez, minő nevezetesen: *Uffó és Emma*. . . Jövendő

mondó collega még akkor nem sejtette hogy „*Uffo und Emmát*” nem a mi irodalmunk, hanem a németeké fogja *riügyezni*. Ott sem virág ugyan, hanem azért hervadhatatlan.

★

170 Pesten „házasító egyesület” van készülöben. . . Így akarják az embert ijesztgetni. Hanem azért nem árt magunkra vigyáznunk, mikor még a szívtoolvajlást is rendszeresíteni akarják.

★

A váci vasútvonal egy esztendőben *háromszor* megnyitattik. . . a papiroson.

★

175 A Lipótvárosban templom építtetik. . . Plane még azt is lehordták, a melyik készen volt.

★

180 A Duna hajkait (1845) néhány nap mulva egy „*Schnelläufer*”, nevü gőzös fogja hasítani, melly gyorsaságra nézve minden eddigi gőzőseinket háromszorosan meghaladja: . . ha ez a *Schnelläufer* azóta mintig fut, egy pár nap mulva harmadszor kerüli a földet.

★

1847ben Kecskeméten egy sánta szürszabó legény a szinpadon rendkívüli magyar táncokat táncol.

★

185 Don Fillentéro de Nebolondul kiarendálja három eszten-
dőre a holdvilágot, hogy ns Pest városának légszeszvilágítást
alchymisáljon belőle. . . . Akad keresztény ember, a ki még azt
is elhiszi, hogy Pesten lég-szeszszel lesznek világítva az utcák.
Ezt nevezem aztán *levegőre* épített reménységnek.

★

190 Nem sokára kikerülend a sajtó alól: *A rabló arája!* . . .
„Nonum prematur in annum” azt mondja Horatius. Még e sze-
rint hét esztendő van hátra.

★

A francia kormánynak mintegy 35,700 mázsa (és 12 1/8
font) dohányra van szüksége (kizárólag verpelétire). . . . Ez
veri hát úgy fel a szivarok árát! De már apródonként majd
csak megélünk.

★

195 Béctől Pestig *telegraphot* szándékoznak állítani, melly min-
den hírt öt perc alatt egyik városból a másik városba szállít. . . .
Magam is beszélek legközelebb Adolf barátommal: eszközölje
ki oda fenn hogy az *Életképeket* telegraphon küldhessük szét,
mert *a sáros utak miatt* Komáromban is öt nap mulva kapják az
200 előfizetők. Hát még *Temesvárt*?! ott bizonyosan még most olvas-
sák félévi előfizetési hirdetményeinket.

★

Emmerling „Széchenyi István”nál cimezendő fogadót
épített.

★

205 Széchenyi István gróf Füreden palotát építtet... Miért
gondolnak az emberek mindjárt építésre, mihely Széchenyi
Istvánról van szó?...

★

210 A derék és ritka szorgalmu Császár Ferenc jelenleg (úgy-
mint 1845ben) B. Füreden mulat, több, igen szép költeménye-
ken kívül egy igen érdekes új eredeti opera berekesztésén mun-
kálkodik... Ki hitte volna: hogy a t. úr zeneművekkel is
foglalatoskodik.

★

1845ben már hirdette volt, hogy a városházát ékesítendő
szobrok közül csak az igazság istennője van hátra.

★

215 1846. júliusban tíz ismert nevű író egyesül a „tizek könyvé-
nek” kiadására... Reszket szerkesztői keblünkben a szív e vál-
alat sikerülendésétől!

★

220 Egy bizonyos collegánk állítása szerint még 1845-ben elfo-
gadtatott Erkel „Hunyady László”-ja Párizsban és Bécsben elő-
adás végett... Én meg nem foghatom, mint ragad rólunk
még a lustaság is más nemzetekre! Ezóta el is felejthették volna.

★

1845. Kitrombitáltatik a világ mind a négy részeibe, mi-
szerint a pápai collegium Komáromba fog átszállíttatni. A pápaiak
zsákba öltöznek bőjtöt hirdetnek, a komáromiak sípbal, dobbal,

225 trombitával dicsérik az utcát alá s fel, két év múlva pedig a komáromiak borotválják le fejeiket s a pápaiak tűznek kakastaréjt süvegeik mellé, megállítván a collegiumot, mint Josue a holdat az Ajalon völgyében.

★

Pesten „*Allgemeine Zeitung*” készül megjelenni, melynek nevével egy collegánk keményen meg van akadva.

★

230 1846iki István-napkor dédösünk a Jelenkor volt ujdondásza olyan száz egy ágyudurránással üdvözli a hajnalt: hogy az ég gerendái repedeznek bele. Ez volt aztán igazán „*el nem sült*” jövődő-mondás.

78

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 24.]

I

5 *Lind Jenny* olly nagy enthusiasmust idézett elő Londonban, hogy minden nőt, kinek csak némi hasonlatossága van a svéd csalogánynyal, mindig embertömeg kísér utcahosszat. Jelesen egy szőke edinburghi nő, ki, mint mondják, egészen *Lind*, egy boltba volt kénytelen a kísérő és körülrajongó csoport elől menekülni.

2

Lóhusevők. Mainai Frankfurtban az állatkinzás elleni egylet egy nyolcéves lovat megvásárolt, két hétig hizlaltatta, s azután leütette, megsüttette, a különbféle toastirozások közt megette.

- 10 Mintegy kétszázan, köztök igen sok hölgy, voltak jelen a lóhuslakomán, midőn az elnökök egyike egész ünnepélyességgel előadta: hogy e lakoma által igen nagy előrelépés történik, mert ez által egy nemes állatfajnak gond nélküli jövőt biztosítottak. A lelkesedést nem lehet szavakban leírni, melly a jelenlévőket
- 15 elfoglalta, s valószínűleg a mészáros-céh megrohanásától félelemből őrésget is állítottak a terem ajtajához.

3

- Németség számra nézve mintegy nyolcvanezer lakik Párizsban. Ezek közül mintegy hatvanezer kézműves. Kávéházak, vendéglők egész német modorban igen sokan vannak, s egy
- 20 nagyszerű, bajor mintára rendezett, sörkorcsma is fog létesülni.

4

Shakespeare háza, mellyben született, noha 100 font sterlingnél alig ér többet, mind a mellett árverés útján 3000 font vételárban lőn nemzettulajdonná. Nálunk pedig Kazinczy és Katona házaik pálinkafőzővé alakultak.

5

- 25 *Schacker-quackerek*. Két férfi és két női tagja missionáriuskodik e furcsa felekezetnek az Egyesült-Statusokban. Megjelentek Bostonban — mint onnan írják — a legegyszerűbb illedékes quackeröltönyben, melly a hernhuttiakéhoz hasonlóan, a férfiakat szépekké, a nőket pedig rútakká teszi. Előadják
- 30 a felekezet, s prófétájok *Lee Anna* történetét, s megmagyarázzák minden dogmajokat, a velök együtt járó vallási énekekkel és táncsal egyetemben. — Szerintök az istenségi személyzetet képezik: atyaisten, szent anya, Kristus, a bölcsesség és *Lee Anna*. Ez istenségi személyzet mindenike közlött velök több

35 kijelentést, s maga az isten is énekelt egynek közölők az embe-
riség ősnelyvén egy vallási éneket! Énekeik- s táncaiknál nem
lehet valami nevetségesebb. Tizenöt községet képeznek, s van-
nak öszvesen mintegy hatezren. Nem házasulnak; de mindig
fogadnak fel gyerekeket, s így tartják föl önmagukat. Alig
40 megfogható, miként állhat fönn illy eszeveszett rendszer már
hetven év óta.

6

Tombola nevű sorsjátéki népmulatság, az összegyülekezett
tudósok kedvéért következőleg tartatott Velencében: A piacon
egy templomszerű épületet emeltek, mellyben 9 órakor estve
45 a számok huzása történt. Minden számot fenhangon kikiáltanak,
s a mellett, hogy mindenki láthassa, egy táblára fölírják. Egy
sorsjegynek, melly tizenöt, három sorban leirt számból áll,
ára egy huszas. Kinek négy egy sorban álló száma jön ki, az
megnyerte az ugynevezett quaderná-t; öt egysorú szám a cin-
50 quina, tizenöt pedig a tombola, s ez kettő van. A quaderna 600,
a cinquina 800, az első tombola 2000, a második pedig 1200
huszast nyer. A nyertesnek rögtön szólani kell, s hogy mindenki
láthassa, bengali tüzet gyujtanak mellette. Midőn a „Tombola”
nyereményi fölkiáltásra egy úri módon öltözött jelent meg,
55 mindnyájan kipisszegették, mert nem szeretik, hogy főrangú
nyerjen.

79

NÉHÁNY SZÓ A „SPIEGEL”-HEZ

Országszerte közönségesen elismert dolog, miszerint a fő-
városunkban megjelenő német lapok egynémellyike, képtelen
lévén szellemszégénység, s hivatásáróli bal fogalom miatt, a köz-

vélemény nyilvánossági organumának magas álláspontján ma-
5 gát férfiasan nemes, igaz egyenességgel föntartani: egy és más
kisszerű érdeknek olykor zsoldjába szegődik, — s a legkétesebb
szinben tűnik föl. Ennek legközelebről a „Spiegel” adta pél-
dáját, Benyovszky daljátékáróli bírálatában. — Mi az ott kitün-
10 tetett eljárást igaztalannak és több tekintetben bérszolgainak
nevezzük, mert a sok sületlen, nevetséges, s legnagyobb igno-
ranciát mutató állítások oda csigázott halmazából minden józan
eszű a legelső pillantásra észreveheti, hogy hányat ütött az óra.
Sőt rögtön, közvetlenül e megtámadás nyomában, következik
egy még el sem készült műnek, hatalmas hangoni földicsérése.
15 — S így ha az ember hiszi azt, mit az e tárgyban több felől
jövő nyilatkozatok nyomán hinni kelle, — s e szempontból
lélektani következtetésekbe ereszkedik: nagyon különös cred-
ményre jut. Bármint legyen is a dolog, mi hiszszük, hogy az
20 ügy, mint legujabban egy ehez némi részben hasonló, idővel
ki fog fejlődni. Addig is ajánljuk a „Spiegel”-nek, hogy máskor
hasonló esetben ne legyen annyira bornirt és ügyetlen, hogy
a legeggyűbb is rákiálthasson: ismerlek, álarcos! — hanem
tanuljon e részben a „Honderú”-tól mert ott, szó a mi szó, de
még kell vallanunk: csakugyan több hivatásuk van az illetők-
25 nek a *botrányirodalom* szépséges módóni előmozdítására, mint
a „Spiegel”-nek, — az összes német zugirodalommal egyetem-
ben. — Doppler urról pedig fölteszszük, hogy e rugdalódzást
csupán férfias megvetéssel fogja viszonzni. — S a közönség
osztatlan méltánylata, és saját ereje büszke önérzetében, fényes
30 sikerrel fogja dicsőséggel megkezdett pályáját folytatni.

KÖNYVISMERTETÉS

A debreceni nyomdából kikerült, illy című könyv „Egy színész emléklapjai,” írta Sepsy Károly. A munka két részre oszlik. Első rész: „uti emléklapok,” a második: „novellák.” Ára 1 pengő forint — 8-rét velinen, borítékba fűzve. — Kapható Csáthy Lajos bizományában, s általa több könyváru-soknál.

A *Költészetnek* rövid elméleti s gyakorlati rendszere, s történeti vázlata, írta Laky Demeter, a prémontréi rendnek csornai prépostságbeli kanonokja, a keszthelyi kir. gymnasiumban költészettanár s hitszónok, s nemes Zala vgye táblabírája. — Ára a 15 tömött ívre terjedő könyvnek 1 ft pp. Kaphatni: a budapesti, esztergomi, pozsonyi, győri, szombathelyi, s egyéb gymnasiumbeli költészettanár uraknál, s Keszthelyen a szerzőnél.

81

HÖLGYSALON

[1847. okt. 30.]

Beváltom szavamat, mit néhány hó előtt tisztelt olvasónőimnek adtam.

Egy művet nyujtok át ezennel szép nagysádtok kezeibe, — egy igaz gyöngyöt, mely a legtisztább női szív tengermélyén ismeretlen hevert, — egy tündérszép virágot, mely ihletett hölgy lelkében a költészet napvilágánál született, szenvedések könyharmatával öntöztetett s a boldog szerelem által leszakítatott: hogy koszorúként ragyogjon a legboldogabb s boldogságára legméltóbb férfinak homlokán.

10 E szellemkincs „*Petőfiné Naplója*”. — Hű tűkre azon érzel-
meknek, mik egy magaslelkű hölgyet szerelme örömei és fáj-
dalmai közt meglátogatának; szavak, minőket regényekben
nem olvasunk, miket a költői lélekbe maga a szerelem istene
15 szivedély ragyog fel ez irt sorok minden eszméiből, minden
gondolatjából! S e természetes gyöngédség, és szemérmes bol-
dogság, melly a női szív gondolatjait legmerészebb röpteikben
is félreismerhetlenné teszi. Mélység a magasságban, mint ten-
ger tükreben meglátszó fellegek képei.

20 Ha valaki a napsugárt meg tudná fogni, vagy le tudná fes-
teni a hajnalsillagot, az lehetne olly szép mint e lefestett képe
a szerelem hajnalsillagának. . . .

. . . Gyermeckoromban sokszor néztem a láthatárra hajló
égboltozatot, . . . úgy tudtam vágyni oda, hol az ég a földre
25 leér! . . . gyakran néztem az ég fényes diademját, a szivárványt;
. . . úgy szerettem volna ott lenni, hol annak végei a földre
lehajolnak! Most Petőfi ott van, hol az ég a földre leér, hol
a szivárvány a földet átöleli: legyenek e következő sorok,
30 üdve mennyországának vázlataul kiosztva boldogok és szen-
vedők között.

82

MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 30.]

I

Végtére, valahára ismét magunk veszszük kezünkbe a tár-
sasélet rajztollát s nem is teendjük le többé, míg sorsunk jobb
és bal keze e lap kormányán megtart. Távol valánk imádott
fővárosunktól, kenyértermő Csallóköz innenső hegyében sza-

5 bad levegőt színi. Oh mi szép a te képed, szent semmitsemcsinálás! a kit mi édes szabadságnak nevezünk. Ugy van, éljenek, a kik alusznak! és a kik fogaikat piszkálják!

10 Haza jövének, ismét halljuk dicső Budapestünk lelkesítő hangjait: a bérkocsizörgést, a vasmozdony anda fütyölését, kávéházi dictiók magasztos robaját, reggel a „Donauwasser”-t! kiabáló tótot, este a gőzösök ágyuropogását, reggeltől estig pedig a munkasürgés miatt zárt ajtónkon kalapáló hivatalos ügyesbajosok mennyei zakatolását, — — s mind ez olly szép, mind ez olly elragadó!

15 Első éjjel, hogy árván maradt lakunkat saját személyünkkel ismét benépesítő, mondhatlan hideg nyugtalankodás tölté el keblünket, mintha valamelly kísértetes lélek jelenlétét érezte volna lelke, melly nyomasztó közelléte által borzasztja az ellenkező lélek sejtő érzeteit; nem tagadom, hogy babonás vagyok, de ez nem az én hibám s más bárki is az leendett volna helyzetben. Hosszas tünődés után rájövék a kísértetes borzalom titkára. Szobámban rémületes *halottszag* volt mindenütt elterjedve, ennek érzete volt idegeimre olly visszaborzasztó. Eleinte nem akartam elhinni, hisz ki halhatott volna meg itt? tán csalódom, csak nem rejtettek el szobámba halottat? Félve kerestem 25 össze szobám minden szegletét, mitsem találtam, végre rájöttem, hogy a halálszag eredete *ágyam körül van!* Ur isten! Félve tekinték ágyam alá, — semmit sem láttam. . . . ; már ágyamban kell lenni. . . ! ugy van, ez volt egészen áthatva a borzalmas illattól. Fojtott lélekzettel, iszonyatos várakozással vontam le a leplet ágyamról, — — természetelleni undor vonaglott szívem körül, — — fölhánytam párnáimat, várva a legiszonyúbbat, mit szem megláthat, — — schol — semmi. — Kínzó gyötrellemmel kutatám fel ekkor az egész szobát, a legkisebb helyet, hova valaminek 30 el lehet rejtőzni: ablakaimat kinyitám, füstöt csináltam iszonyút; hasztalan, a sírbolti mephiticus szag nem távozott, nem gyengült; és tárgy schol, mellynek eltávolításával megmenekülhessem tőle. Pokolbeli kísértet! ki vagy, mi vagy, honnét

jössz, mit akarsz? Halálomat akarod-e megjövendőlni? Despe-
40 rálni kezdék. Szinte azon gondolatra vetemedtem, hogy a gyöt-
rő kísértetnek H. . . r H. . . d. . .-ből olvassak fel, s ha azoktól
el nem fut, úgy maga a Pluto! Hát az egész kísértetes rejtély
kulcsa ez. Ágyam mellett van egy csapóajtós láda, melybe
megjelent munkákat szoktam hányni, — segédem a csapóajtót
45 nyitva feledte, — a konyhából egy kis fehér cica bejött, meg-
látta a szekrényt, szerette — volni tudni: mi van benne? odament,
a csapóajtót magára rántotta s ott fulladt. . . Szegény kis cica,
hogy megijesztgetett!

2

Nem kevésbbé ijesztget bennünket azon hír: hogy Z* úr
50 „Illem” című drámáját a Nothetheater deszkáira kénytelen
vinni. Illyen háladatlan ez a nemzet saját talentomai iránt.
Nem érdemli e haza: hogy olly nagy férfiak, mint Z. úr, éljenek
benne! Egy percig sem érdemli.

3

Rövid időn nálunk is fogják széltére mérni a lóhúst. Azt
55 mondják, a kik nem ettek belőle: hogy nem rossz. Millyen szép
jövendő nyílik ez által az emeritus gabancsokra nézve, melyek
ez ideig malomhúzásra, hajóvontatásra, s t. eff. prosai eljárá-
sokra valának hivatva. Denique a mi századunk *éhes* század;
a mibe csak bele megy a foga, azt megeszi. Erdélyben a sáskát,
60 Csehországban a cserebogarat, Chinában a fecskéfészket, Szibe-
riában a medvefaggyút, Lapponiában a halcsontot, Indiában
a csörgőkigyót, Németországban a kecskebékát eszik meg s
holtig élnek tőle. Miért nem ehetnők meg mi lovainkat; a sze-
keret majd húzza a *locomotiv*. Lehet idő, mikor majd azt is
65 megeszszük.

E napokban a Dunából egy ezüst gyertyatartót halásztak ki. Ehez nem kell commentár.

70 Mult hétfőn adá hangversenyét a nemzeti színházban *Lese-ticzky* zongoravirtuóz. Szép fiatal tűz, erőteljes előadás s technicai ügyesség jellemzők tetszéssel fogadott játékát.

75 *Esterházy herceg* két gyönyörű szoborművet ajándékozott nemzeti musacumunknak. Hálás köszönet érte a távolban is honára emlékező hazafinak. E művek egyike *Venust* és *Amort* képezi; a másikban azon jelenet van előtűntetve, mellyben *Metabus*, leányát nyilazni tanítja ellenségére, mind két mű carrarai márványból, értékök közel 20,000 pft.

80 Ő fensége a királyi helytartó a nemzeti museum képtári őrévé *Kiss Bálint* ismert festészt nevezte ki legkegyelmesebben. Szívünkben örvendünk tisztelt hazánkfia érdemeinek ezen méltánylatán.

Szeretve említett kir. helytartónk mult héten a helybeli intézetek és egyletek küldöttségeinek tisztelkedései után Bécsbe elutazott.

85 *Szigligeti* új „Renegát” című drámát irt. A mű, remélljük, hogy nem sokára színpadra kerülend.

Hugo Károly elhagyta a magyar hont. Hír szerint Párizsban fogja adatni *Báró és Bankárját* s eredeti francia színművét „*La comédie infernale.*”

Petőfi Sándort e napokban várjuk széplelkű nejevel együtt körünkbe. Mult napokban költő barátunk *Nógrád vármegye táblabírájává* nevezettet ki. A sors áldásai nem járnak egyedül.

Alboni nem sokára itt lesz. *Ernani* szerepében is fel fog lépni, noha ezt csak különös kegyből szokta tenni.

Figyelmeztetjük olvasóinkat lapunkban közlött hirdetményére *Vahot Imre* bajtársunknak a „*Magyarföld és Népei*” ügyében, melyet mi is lelkiismeretesen ajánlhatunk az irodalom és nemzetiség minden kedvelőinek.

Báró Kemény Zsigmond jelenleg lapunkban közlendő öt különnemű cikken dolgozik. Előlegesen is sietünk olvasóinkat figyelmeztetni ez élvezetre.

Jövő országgyűlési levelezője lapunknak, olvasóink előtt eléggé ismeretes *Berecz Károly* barátunk leendő.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 30.]

I

Aranyválogató. Angliában ismét új gépet találtak fel, mely a teljes mértékű aranyokat kiválogatja a hamis mértékűek közül. Nem hiszszük, hogy ez erőmű minálunk valaha nagy népszerűségre kaphasson.

2

5 A „*Corsaire satan*” egész komoly képpel jelenti, hogy Praslin herceg, nejének gyilkosa, éppen és egészségben megérkezett a napokban New-Yorkba.

3

10 *Dabceovich Tomaso kapitány.* Cattaro előtt, éppen azon hegyek alatt, melyeknek járatlan szakadékaiban a rabló montenegrinok tanyáznak, fekszik Dobtota falva, melyet többnyire nyugalomra vonult tengeri hajósok laknak, kik az evezőt ekével válták fel a tengerhab helyett a nyugodalmas földet szántják. Nyugodalmukat azonban sokszor megháborítják rabló szomszédaik, úgy hogy a lakosok kénytelenek házaikat minden percben ostrom-
15 állapotban tartani. Ez évnek egyik nyugtalanabb éjszakáján Dabceovich Tomaso egykori hajóskapitány álmából szokatlan zajra ébredve, kapja fegyverét s a mint ablakán kitekint, udvarát fegyveres férfiakkal látja tele, kik mihelyt észre vették őt az ablakban, rögtön gyilkos tüzelést intéztek felé, míg többen
20 a ház ajtaját erőlködtek fejszékkel és kövekkel beszakgatni.

Kivüle csak két hölgy volt a háznál, egyik neje, másik közel rokona, segélyt pedig távol szomszédaitól csak későre reménylhetett s így saját férfibátorságára volt szüksége, hogy végveszélyében magát megmenthesse. Fél óráig védte magát elszántan, a lölyukakon át a rablókra lövöldözve, midőn neje, ki az ajtót őrzé, ijedten adja tudtára: hogy a rablók az ajtón akkora nyílást szakítottak, mellyen át már benyomulhatnak. E hírre Dabcewich vég elszántsággal kapja handzsárját és pisztolyait s az ostromlott ajtó mögé állva, kettőt a betörekvő ostromlók közl megöl s az ajtónyílást addig védelmezi, míg a segélyére siető katonai őrsereg a rablókat elvonulásra kényszeríté. Egyike azoknak, kiket e viadalban megölt, a legvakmerőbb montenegroi rabló volt, ki előtte való éjjel gyilkolt meg illyszerű éji megrohanásban egy casselnuovoi házbirtokost.

4

35 Az „*Illustrirte Zeitung*” egy nappal előbb mint a thüringai énekünnep végbement volna, már közölte ez ünnepély leírását. Legszebb az egészben az: mikor a népérzelem nyilatkozatait rajzolja, mellyek olyan darabok fölött támadtak, minőket az énekegyesület elő sem adott, nem tartván magát szorosan a kibocsátott programhoz.

5

45 A Sárgaláz. Alig vevé ki áldozatai tizedét az emberiségből a járvány-typhus, midőn újra kétfelől támad a halál angyala az élők fiaira. Egyik öldöklő angyal az éjszokról közelgő cholera, másik a föld túloldalát pusztító sárgahideglelés, melly kivált az idegeneket öldösi. Tíz idegen közl szabályszerűen elvesz hét! oda érkeztek második hetében a legnagyobb erő és egészség között támadja meg őket a halálos betegség; minden előjelek nélkül hirtelen elkezdí fejét fájditani az ember, hideg

borzadály vonúl át tagjain, néhány perc múlva kitör a hideg,
50 a bőr szárazon forróvá lesz, az ember tagjai fájnak, mintha
össze volnának zúzva; nyolc óra alatt a láz lankadni kezd,
a bőr nedvesül, a főfájás elmúlik s azontul nyugodt passiv
állapotban marad a beteg, érverése visszatér a szokott fokozatra,
bőre citromszínűvé válik, sem éhet, sem szomjat nem érez,
55 és semmi egyéb rosszulétet. Három négy nap alatt azután ellan-
kad, bőre elhidegül, érverése elakadoz s ha a betegség crisisé
ekkor meg nem fordul rajta, meghal. A sárgaláz mindig félel-
mes ördöge volt az újvilági életnek, de olly kegyetlen még soha,
mint az idén. Áldhatjuk mi az istent ez óvilágban: hogy bűnein-
60 kért e szelidebb nemével a hidegláznak látogatta meg vétkes
fejeinket s nem tart fölöttünk olly rövid ítéletet!...

84

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 7.]

I

Nagy élénkséget *kölcsönöz* jelenleg fővárosunknak a kö-
zelgő országgyűlés. Színházunk, vendéglőink, mulatóhelyeink
tele érdekes parlamentszinű arcokkal, — robogó hintók, cifra
huszárok, országgyűlésczendő fiatalság, ismerősök és ismeret-
5 lenek az ország minden részeiből, zaj, elevenység, forrás minde-
nütt. Na de lesz mind ennek bőjtje, a *kölcsönért* iszonyú uzsorát
fizetendünk Pozsony városának. Pedig millyen szép volna,
ha mindig így maradna. Minden évben országgyűlés! ország-
gyűlés Pesten! — és még megérjük, hogy a külföld nem fogja
10 többé azt hinni felőlünk, hogy Pest az Orinoco forrásai mellett
fekszik.

Lapunk rovatait országgyűlés alatt még egygyel fogjuk szaporítani, mely a *Pozsonyi társasélet* eseménygazdag vázlatait fogja olvasóinknak bemutatni.

- 15 Megjelent Vahot Imre vállalatának „A Magyarföld és Népei” új folyamának első füzeté. Az eddigieknél még érdekesebb szöveg; a képek legjobbak, minőket honunkban előállítani lehet. Előfizetési ára 3 ft pengő. Ajánljuk az irodalom és művészet minden kedvelőinek. A műnek mind belbecse, mind
- 20 kiállítása s ezekhez mért olcsósága megérdemli a közönség pártolását.

- Alboni Marietta* itt van! Nem lesz érdektelen olvasóink előtt, ha elmondjuk: hogy *Berlioz* a híres zeneművész mit mond legközelebb e ritka művészeti tüneményről. „*Alboni* kisasszony hangja nagyszerű contralto, végtelen terjedelemmel (két octáva és egy sext — csaknem három octáva!), melynek csengése mindenütt tökéletes, mégcsak az alsó hangrend végső hangjegyeinél is, ezen olly boszantó hangoknál az énekesnők nagyobb részére nézve, kik azt hiszik, hogy contraalthanggal
- 25 birnak, mégis nálok az érintett hangok kiadása mindig valami nyöszörgésfoimát visel magán, mi miatt undorítókká lesznek e hangok, s a fület sértik. Kimondása (vocalisation) *Alboni* kisasszonynak nagy könnyűséget árul el, mely hajlékonysággal kevesen dicsekedhetnek a sopránok közül. Hangjai olly
- 30 tökélyesen egymásba olvadvák, hogy a fokozatban sohasem érzi az ember egyik hangrendből a másikba való átmenetet. Csengésök ihlett, bársonyszerűleg sima, ábrándos mint minden contralto, de kevésbé komor mint *Pisaroni*é, s hasonlíthatlanul

tisztább és folyékonyabb. S minthogy hangjai erőlködés nélkül
40 születnek, e hang minden árnyalatokra (nuance) alkalmas, úgy-
hogyan Alboni kisasszony képes énekelni a legrejtelmesebb pianó-
tól a legkitörőbb forteig. És ezt nevezem én emberéneklésnek,
azaz olyannak melly az emberi szív, emberi lélek s emberi
45 értelem jelenségét tükrözze vissza. Míg azon énekesnők, kik
ezen elengedhetlen tulajdonokkal nem bírnak, az én véleményem
szerint a hangszergépek osztályába sorozandók. Azok kik
mindig hidegen és érzés nélkül csupán csinos hangokat képesek
kiadni, édeseket és kellemeseket, fuvolaszerűeket, s többé vagy
50 kevésbbé ügyesen csoportosultakat, a nélkül, hogy erejük s aka-
ratuk volna azok fölött uralkodni: nem egyebek mint oly siplá-
dácskák, mellyeknek hangjainál madarat tanítanak. Mások, kik-
nek hajthatlan kiáltó hangja csupán erőlködéssel képes váltani, s
e miatt hajlítlan marad minden árnyalatira az ábrándozásnak,
a gyöngédségnek, a félelemnek, — nem képesek átfutni azon
55 fokozatokat, mellyek elválasztják a gyanút a rettenetes bizo-
nyosságtól, az esthajnali reményt a bódító örömtől, a fenye-
getést az erőszaktól, — ezeknél a gyűlöletnek csupán kitörései
vannak, a nélkül hogy öszpontosulva látnók, a szenvedély
csupa felkiáltásokban nyilatkozik; de hiányzik gyöngéd suso-
60 gása, — ezek teljesen nélkülözik egy fiatal nőszív naiv örömét,
módosságát s minden kecses szeszélyeit. Ezeknek csak a lapályos
síkon járó zene való (musique plane) — kizárólagos rendelteté-
sök: „Te Deum”-ot énekelni. Ezen énekesnők nem egyebek
orgonáknál nekieresztett játékkal, — néha egyházak orgonái,
65 igen gyakran orgonái a vadságnak. A kifejező, szenvedélyes,
dramai, — egy szóval: az emberi zene nem találhat ezeknél
iszonyúbb tolmácsolókat, akár azért, mivel az énekesnő nem érez,
s megelégszik azon hangok kiadásával, mellyekkel rendelkez-
hetik, a nélkül hogy valami benne több érzést árulna el, meny-
70 nyit az orgona fuvalmaiból is kivethetni; akár azért, mert a szá-
nandó teremtés megfosztva szárnyaitól, mint áthathatlan fagyol-
lal fedett szépség, mint Ariel bezárva egy cserfa törzsökébe,

tehetlen kísérletekben emészti föl magát, meghódítandó egy akaratos műszert, hogy az öszhangzatba hozza egy valódi érzelmességgel, de a melly képtelen önmagát kijelenteni. Illy organisatiók igaz nem igen találkoznak; a természet illy esetben fölötte kegyetlen volna, egyesítvén egy művészben művészete geniejét olly organummal, melly annak röptét megsemmisítse. Az illyennek a legkövetelőbb zeneszerző is mindig kész szívvvel megbocsát; mert ama másik, ki sem nem tud, — míg ama másik, ki sem nem tud sem nem akar, csupán a szerzők kárhóztatására, s műveik lerontása végett lőn a világra küldetve. És én megvallom, teljes szívből kész vagyok megbocsátni a nagy Handelnek azon élénk felindulást, ki illy esetben egy angol énekesnő által türelméből kihozattván, egy ismétlés közben derékon kapta e márvány-hölgyet, és azt kiveté az ablakon. (Kissé tulságos művészi elragadtatás!)

Alboni k. a. sohasem félhet illy veszélytől, először és mindenek fölött azért, mert lelke van, mert éneke hajlékony, és természetesen árnyazott; de még azért sem, mert ő meglehetősen testtel bír, — és hogy valaki magáról lerázza, mint Handel tőn orgonájával — ahoz legalább is egy Hercules ereje kellene. — Tréfán kívül Alboni k. a. még alig 22 éves, elég erős és emelt testalkatu. Arca, ezen értelmes, élénk, lelkesedett arc, a legkedvesebb kifejezést ölti magára, körülsugározva a zene-, ihlet-, s azon gyermekded örömtől, mellyet érez azon, hogy jól énekelte. Ez egy művésznő, ki egészen művészetének él, ki azt még soha áruba nem bocsátá; ő soha nem törődött még azzal; mit hozhatnának be nekie évenként ezen gyönyörűséges hangok, ezen árszabhatlan gyöngyök, mellyeknek pazarúl kiszórásában olly boldognak érzi magát. E tekintetben korunk minden éneklő művészei közül kiválva, nála a pénzkérdés mindig legutolsó, mivel foglalkozik. — Követelésciben mind e korig szerény vala. E mellett közönségesen el van ismerve benne egy vele született nemesen méltányos jellem. Például: meghívásainál nagyobb részint nem hajlandó aláírását adni

— adott szava elegendő. És ezt soha sem szegi meg, — minden évben fentartván maga számára egy kevés szabad időt, melyet arra használ, hogy egyszerűen él, sétál, álmodozik, midőn énekelni nincs kedve. Illyenkor eltűnik, — elrejtí magát Italia vagy Némethon valamelyik falujában, — megy fürödni a Tiberisben vagy a Rajnában, játszsza a tányérjátékot a transteverinik között, vagy pipára gyújt Bonn vagy Köln városok valamelyik gyűlhelyén; mint akármelyik tanuló. Csak azon különbséggel, hogy a német tanulók hosszú haját viselnek, az övé pedig rövide van vágva, a mi gömbölyű fejének sajátságos jovialitást, és jószívű nyíltságot kölcsönöz. Ha diadalai vetélytársnőit szembetűnő dühösségbe ejtik: a helyett hogy tombolna a süker felett, mint ezek hasonló esetben tennének: ő maga úz belőle tréfát, annyi egyszerűséggel, hogy maga megnevetteti irigyeit, és lefegyverzi őket egyetlen jó ötlete által.

Alboni k. a., mint mondják, több nyelveket beszél, azon gondos nevelésnél fogva, melyet neki atyja adatott. Született Cesenában Romaniában. Egy odaváló zenész adta első leckéit a hangjegyetűzésben. Tizenegy éves korában már tudott olvasni, azaz: egy látásra énekelni minden énekelhető hangjegyet. Azonban kétségkívül rossz útra lőn vezetve ének dolgában, mert midőn szülői később Bolognaba vívén, ott Rossini-nak bemutatták: ez utóbbi éneklését hallván, úgy nyilatkozott: hogy tanulmányát egészen elűl kell kezdenie, s e végre maga adott neki tanácsot, és leckéket is. Alig volt még 15 éves, midőn először föllépett Bolognaban a Communál színházban. Innen a Scala tágas szinpadára került Milanóban, s italiai diadalainak viszhangja csakhamar Németországba hívá, azután Oroszországba, Angliába, hol Jenny Lind hódításait ellensúlyozta stb.

Ennyit Berlioz. Kik előbbi években hallák e művésznőt, tudni fogják: mennyire való e szavak mindegyike. Alboni csak 12 napig fog itt mulatni. Színházi közönségünkre rendkívüli műélvek várakoznak ez idő alatt, csak emberhalál ne legyen belőle!

A journalistica, mint próféta.

1843-ban. A *Mátyás szobra* különkülönféle kiadásokban lerajzoltatik, kifestetik, lemetszetik, kinyomattatik, és kikürtöltetik, sőt fel is állítatik a nagy tér közepén. Ki hitte volna
 145 akkor: hogy 1847-ben ugyanazon a helyen, hová Mátyás emléke rajzoltatott a magyar enthusiasmus festett erejével, mintegy kötekedő daemon tréfájából ama Jónás kápolnája épüljön. És az megépült, noha senki meg nem jövendőlte.

★

Ugyanazon évben a Pesten építendő *országházon* három
 150 híres olasz építész kezd el munkálkodni. Bizony híres olasz építész mind a három.

★

U. a. é. A nemes városi tanács indítványa következtében „vízbefulókat szabadító egyesület akar alakulni”. Kár volt egyelőre „alakulandó egyesületet vízbefulástól kiszabadító egyesület” nem
 155 hozni létre.

★

Több granátosok „Lant és Kard” című almanachot adnak ki. Ez is meghalt, mielőtt születhetett volna. Egyébiránt kár érte.

★

1843. A kör kebelében a Concordia mintájára „dalkoszo-
 160 ru” készül készülni. Szinte látjuk, mint éneкли X. Y. és Z. uram bátyánk együtt a többiekkel: „Én magyar leány vagyok, a nevem Babet.”

★

165 A váci utcát *gummielastikummal* akarják kikövezni. E ter-
vet is *kigummielasticumozta* a fatum a *praedestinatio* könyvé-
ből — kővel.

★

170 Egyik collegánk egy héten C* kisasszony vendégszereplé-
seit hirdette, más héten megvallotta, hogy C* kisasszony nem
lép föl, mert testvére meghalt. Harmadik héten kivallotta:
hogy C* kisasszony nem is annyira azért nem lép föl, mert
testvére meghalt (minthogy testvére sincs), hanem azért, mert
elrekedt; negyedik héten végre bevallotta, hogy C* kisasszony
ugyan már nem rekedt, de azért mégsem léphet föl, mert
elutazott. . .

★

175 Ugyan ő volt ki feldicsekedett vele; hogy Liszt Ferenc
legottan Erdélyben fog megtelepülni. Szép ország az az Erdély!

★

Ugyanott ő méltósága az erdélyi főkormányzó két hét
alatt háromszor érkezett meg Erdélyből fővárosunkba s ugyan-
anyanyiszor utazott el Pozsonyba.

★

180 1843. Valamennyi ujságlapok tömve valának azon bor-
zasztó hirrel: hogy Pest utcáin az embereket dróthúrokkal fog-
ják nyakánál fogva: sokan személyesen láttak is ilyen kátrány-
nyal kent pányvákat, mások kóstolták is, egy szóval hitte min-
den lélek; mintha bizony nem könnyebb volna valakit catego-
rice agyonütni, vagy lenyársalni, mint illy mesterséges tekető-
185 riával torkon fűzni. Ki csinálna magának annyi bajt egy em-
berrel?

★

190 Egy collegánk ugyanekkor Pest nevét Etelére kereszteli, vagy Árpádra, a mint jobb lesz, mondván „hadd civakodjanak rajta a tudósok”. (De hát mikor kezdenek el már rajta civakodni a tudósok?)

★

195 U. a. é. Budán „üdvlelde” készül, sírkert, csupán a *nagyrak* és pompás sírkövek számára; mások akként magyarázzák: hogy *nevezetes* férfiak számára, s innét látható aztán: hogy miért nem létesült? — mert a *nevezetes* férfiaknak még előbb születniök kell.

★

1843-ban nemzeti színészeink *Bécsben* készülnek előadásokat adni. Igazán mondjuk.

★

200 U. a. é. *Dumas Sándor* Pestre készül. Alkalmasint eltévedt a csallóközi országutakon vagy Esztergomnál, hol komáromi hajósok szeme láttára elveszett a Duna, kénytelen volt visszafordíttatni a hajó órát.

★

205 Mult héten egyikében a fiatalságtól leginkább látogatott kávéházainknak, sajátságos vad regényes jelenetnek valánk tanúi. Egy phantasticus örült nő vetődött oda, a legzajosabb férfi csoport közé, egy ismeretlen, nyugtalanító alak, fekete kendővel bekötve, fekete selyem köpenybe burkolva, kezeiben három könyvet tartott. Arca fiatal volt, még látszottak rajta egykori szépség romjai, s szemeiben hideg nyugalmú igézete ült a meg-

210 rögzött tébolyodottságnak, mellynek tekintetétől fölháborodik a szív s az ember lelke visszaborzad. Megállt bátran, nyugodtan a tömeg között s azt mondá, hogy *ő véres napoknak küldötte*. „Őrizkedjenek, úgymond, a hétfői naptól, mert a hétfő szerencsétlen nap, e napon fognak a gonoszok elvérzeni és az igazak fürödni azoknak véreben, s mind azok kik most gyávák, akkor bátrak lesznek és vérszomjasok; ágyúk ropogása fog hallatni, és az emberek hullani fognak, mint a fű virágai.” — „Ti is elpusztultok, monda a körülálló fiatalságnak, *betegek vagytok mind*, nincs ki meggyógyíthasson benneteket, érettek vagytok a halálra; *nők* lesznek, kik beneteket megölnék, elég sokáig gyilkoltátok ti a nőket. Rég megtörtént volna ez ítélet, monda, 220 ha apám olly gyáva nem lett volna. Ő mindig azt mondá: dolgozzál és ne panaszolj; de hát dolgozóké legyen a fekete kenyér, míg a henyék, a pulyák aranytányérról lakoznak! Féltetek a hétfői naptól!” — Midőn kérdék tőle: hogy nem fél-e ennyi idegen férfi között, felelé: „Oh nem, tudják ők: hogy ki hozzám ér, rögtön meg fog halni” s midőn egy a tömegből, egy merész kalandvadász közelíteni talált hozzá, szeme közé tekinte vad sötét szemével, s az ember félve fordíta hátat és elbújt; egy másiknak, ki őt gúnyolni látszék, vállára verve monda: 230 „te is okosabban tennél, ha most, a helyett: hogy itt fülelsz, otthon forgatnád a Corpus Jurist, Kövyt és Kelement, rád férne,” — s ekkor elkezde németül, diakul, franciául beszélni a legfolyékonyabb stylben, beszéde ragyogott magyar elmés-ségek, német viccek, francia bonmot-k és latin citatumoktól. 235 „Ne rontsátok, ugy monda, — azokat, kik még romlatlanok; rontsátok meg azokat, kik titeket megrontottak, azokat kik orcáikon festéket, szivőkben mérget hordanak!” — Messze a kávéház tulsó felén alig hallhatóan ejténk szomszédunkhoz illyen kérdést: miféle könyvek lehetnek azok kezében? s ő legnagyobb zaj között meghallá e suttozva ejtett szót, és felénk fordulva felele: „Imakönyvek.” Mint mondá Győrből jön; 240 különben minden kérdésre nyugodtan értelmesen felelt s moz-

245 dulataiban semmi durvaság, vagy aljasság nem látszott, inkább nagy mértéke a phanaticus vad büszkeségnek. Legmerőbb rögeszméje látszott lenni az: hogy a nők semmi jogaikban sem különböznek a férfiaktól.

★

Ez még mind hagyján; de hát a ki azt jövendőlte meg: hogy nem sokára *léghajókon* s szárnyas szekereken fogunk utazni! Irigyeljük a reménylő tehetségeit!

★

250 1843-ban a Honderű cassandrai jós sejtelemben megjövendőlte a német színháznak: hogy ha *lámpásaira* nem vigyáztat, *mellyeket* *ollykor a szini diszitmények raktárában szoktak felejtetni*, könnyen úgy járhat: hogy reggelre *csak falait fogjuk látni*. Különös, hogy ez intő jövendőlést szívökre nem vették az
255 illetők; lám megtörtént s mi ugyan ott szinte előre jósolva volt, hogy támadhatnak „olyanok, e homlokellenes antipathiák korszakában, kik e tervet valami magyar nemzetiségi elem rovására tudni képesek volnának.” Ezt mondta a Honderű. És szóról szóra beteljesült.

★

260 Pár év előtt mekkora zajt ütött a *rudnói csodalelkész!* a lapok nem restellették telekürtölni vele a félvilágot, gyógyított, remekelt, csudákat vitt véghez, imádtatott ... és mi lett belőle? Ki tud róla valamit?

★

265 Az utcákat nemzetünk híres 6 hőséről akarják elnevezni; hogy kik akarják? mai napig titok. Annyit tudunk: hogy mi

is akarjuk és rajtunk kívül sok emberséges ember, kinek akarja e dologban sem oszt, sem sokszoroz.

★

270 Egy bizonyos lap szerint a mult országgyűlésen V. Imre ur ellen nagy dolgok forraltatnak; ugyanazon lap nem tudósít róla: hogy vajjon azon nagy dolgok megfőttek-e már?

★

Nemzeti színházunknál formalis drámaiskola (micsoda?) állítattott. Az a baj, hogy csak formalis, nem pedig realis.

★

275 Mult napokban Forst úr Ármány és Szerelemben Ferdinándot személyesíté a Noththeaterben; — egy lisztkereskedőt előadás alatt megütött a guta. Egyéb szerencsétlenség nem történt.

85

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 7.]

I

5 Bécsben történt. Egy ötven éves özvegy asszonyt nőül vett egy 24 éves fiatal ember. A férj gazdag volt, a nő pedig szégyen, tehát szerelemből vette őt el a 24 éves fiatal ember. Tizennégy hetes házasságában elkezdé féltetni nejét a 24 éves fiatal ember s ki magát szerelemféltebből legközelebb fejbe lövendi, az a 24 éves fiatal ember.

Bosco Krakóban bűvészkedik.

Egyéb baj jelenleg nincsen.

- 10 *A Dorfzeitungban* ilyenformát ír egy amerikai kivándor-
lott: „itt a szabadság világában élünk” — — tovább: — —
„nekem is van már egy rabszolgám és egy rabszolgálóm.”

Érdekes külföldi irodalmi tünemény jelenleg a jövő évi „Iris.”
Megjelent Pesten.

- 15 *Pomare* királynő a Sandwich szigetek fejedelemnője ezentul
ingeket is fog hordani; egy párizsi divatárusnő e végett udvari
megbizottúl van kinevezve.

- 20 *Renommée.* Nem rég egy kedvelt fiatal francia író nőszül-
vén násznagyiul Hugo Victort, Dumas Sándort és Ingres híres
festészt választotta. Mikor a házassági szerződés aláíratott, az
esketési szertartást véghez vivő hivatalnok a tanúkhöz fordul
s kérdi neveiket. Első volt Hugo Victor, megmondja a nevét,
a hivatalnok kérdi: hogyan iratik le, kérem?” Hugo betűsorban
ledictálja; „mi önnek mestersége?” kérdi a hivatalnok: „Profes-
sio nélkül vagyok” felelé Hugo. Hasonló examen várta Dumas
25 és Ingres urakat is. Ingres azt felelé, hogy ő festő, melly nyilat-
kozat éppen semmi hatást sem látszott a kérdőre gyakorolni,
már ha mégis göbolykupecnek mondta volna magát! — Hanem

bezzeg mikor Dumas azt nyilatkoztatá: hogy ő „capitalista”
ez aztán megtette a maga épouvantable hatását. — Tehát még
30 a franciáknál is illy vastagra nőhet az obscurantismus! Hogy
csudálnók ilyenkor mi azt a táblabíró, ki azt hitte, hogy
„Vörösmarty” olyan szomorújáték, melynek szerzője Bajza?
s ki maig is azt hiszi: hogy a „színész” olyan istenembere,
35 kinek főfő foglalatossága rézüstöket és tortamintákat meg-
színeezni.

7

Sorsfogalom. Mikké lettek azok, kiknek ősei egykor Angol-
hon trónján ültek? — A Tudorok egy utóda jelenleg Wapping
városban ócska üvegekkel kereskedik. Egy Plantagenetsarj most
40 egy omnibuson kalauz, s a Stuartok egy végivadéka nem rég
mint kóbor hegedüs halt meg Skótiában. Sic transit gloria
mundi.

8

Törvényes gyilkosság. Néhány év előtt egy fiatal embert
(neve Boyington) gyilkossági vád miatt Alabama városában
45 fölakasztottak. A bűnvádlott az utolsó percig makacsul tagadta
a tettet, de minden körülmény ellene bizonyított. Elitelték.
A gyilkosság egy csapszékben vitetett véghez. E kocsma csap-
lárosa e napokban halálos ágyán gyóná meg: hogy a gyilkos ő
volt és Boyington ártatlanul végeztetett ki.

9

50 *A thüiringai nép* átkozza a vasutat, meg a polkatáncot,
— egyenesen e kettőnek tulajdonítván a burgonyabetegség el-
harapózását. —

10

Új üstököst fedeztek föl; — vannak-e benne ujságlapok?
— még nem tudatik.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 14.]

I

(Elvek és személyek.) Hol, hol nem! egy tolvajt vittek akasztani; mikor tehát a négy ágú tribune alá ért az utolsó tisztességtevő feleket, végső lélekzetével illy dolgokat monda a halálra candidált az őt elprédikáló főbirájának: „uram, ez illet-

5 lenség, — *ez személyeskedés*: s én ünnepélyesen protestálok ez eljárás ellen, egy egész vármegyének illő dolog volna az *elvek* ellen, nem pedig *egyes személyek* ellen küzdeni; ha kifogása van a vármegyének a tolvajság *elve* ellen: veresse vásra az *elvet*; ha büntetésre méltónak találja: csapassa meg az *elvet*;

10 ha ki akarja írtani: akasztassa fel, nyuzassa meg, töresse kerékbe az *elvet*, — de *egyes személyek* megbuktatásán soha se törekegyék. Jövőre ehhez tartsa magát a vármegye, és óvja magát minden személyeskedéstől, mert az csunya dolog. Ez szóm és mondásom.” Tovább nem tudjuk, mi történt vele, mert épen akkor

15 jöttünk el onnan.

2

E héten cserélte föl múltó napjait az örök étellel egyike azon nemes lelkeknek, kiknek csöndben lefolyt élete áldásnyomot hagyott maga után a haza kebelén, Békés megyének egykori alispánja, Rosti Albert, Eötvös és Trefort széplelkű

20 nejének atyja. Ő volt a legelső, ki évek előtt az *adó* eszméjét megpendítette. Legyen áldva emléke. Adja isten: hogy láthassa hazáját boldogabb napok közt a magas túlvilágból. A megdicsőült üdvének legszebb gyönyöre ez leend.

25 Gróf Dessewffy Emil lemondott a „Budapesti Híradó” szerkesztéséről.

4

Egy bizonyos politicus összeszedé lapokban imitt-amott közlött eszmevázslatait s kiadá egy kötetben, gondolván: hogy miután úgy sem olvassa senki, hát legyenek legalább egy rakáson.

5

30 November 2-kán halottak napja volt. Már ez így szokott lenni minden esztendőben!

6

Az országgyűlés f. hó 12-én megnyitott.

7

35 Nemzeti szinpadunkon e napokban Dobozy zenetársasága hallatá magát. Legnagyobb genie közte a dobos. Rézorchestra aránytalanúl nagy a hegedűkhöz mérve.

8

40 Kuthy bevégezte országghírű irányregényét, saját szavai szerint nagyszerű lakoma fejezi be az egészet, mint illik magyar regényhez. E művét egy még nagyobb szerű humoristicus regény követendi, mellynek pompás fametszeteit már-már látni is volt szerencsénk. Címét még nem szabad megsúgnunk, mert különben kikapunk a fecsegésért.

A „Szépirodalmi Szemle” megszűnik. — Komolyan sajnáljuk. — Vegyetek példát magatoknak róla. — Tiszteljétek a jó erkölcsöket. — Tartásotok szemeitek előtt a tíz parancsolatot. — Ne légyenek tinéktek idegen isteneitek. Ne tömjénezetek a német literaturának. — Ne imádjátok az arany borjúkat. — Ne káromkodjatok, ne szidjátok a romanticát. — Tartásotok tiszteletben a vasárnapot, ezen a napon jelennek meg az „Életképek.” — Tiszteljétek a vén írókat; hogy sokáig éljeteke földön. — Ne plagáljátok. — Ne mészároljátok le a fiatal tehetségeket. — Ne írjatok részrehajló bírálatokat. — Ne kívánjátok a ti szerkesztőtársaitoknak sem előfizetőit, sem dolgozó-társait, sem semmiféle tulajdonságait, valami az ő kapuikon belül vagyon. — Igy lészen áldva a ti nevetek most és mind ezeknek utána.

10

Haldoklásról levén szó, eszünkbe jut a „Honderű”. Mondják, a kik olvasták: hogy egy többször ismételt silány vicével megint vesszőparipázik, azt állítván: hogy 62 fiatal ember levelet írt rá, melyben azzal fenyegeti: hogy ha Petőfinek békét nem hagy, botba fut. Legszebb a dologban: hogy a „B. P. Híradó” e puffot szentül elhiszi. Mi nem hiszszük, nem azért, mintha a botba futhatás iránt volna valami kétségünk, de mivel nincs fogalmunk róla: hogy létezzen 62 egész ember, ki a „Honderű”-t olvassa; szerkesztőket, kihordókat, szedőket és dolgozótársakat is ide értve. Tehát számtanilag lehetetlen az állítás. 62 „Honderű”-t olvasó fiatal ember! Fiatal ember, ki olvas! olvasó, ki „Honderű”-t olvas! 62 ember, kinek egyszerre jut eszébe a „Honderű”. 62 pálca a „Honderű” számára. Ah, c'est impossible!

70 Bernát Gáspár műveit már nyomják Kecskeméten.

A „Budapesti Híradó” az országgyűlési hírek gyorsabb közölhetése végett több mint egy hét óta Pozsonyban jelenik meg. Azóta vidéken csak három nappal tudnak meg későbbben minden hírt a „Hiradóból”, mint a „Pesti Hirlap”-ból.

75 Ki szép olvasónéink közül télen át szeretné cserépbe tett virágnövényeit virágozva látni, fogadja meg próbált sikerű tanácsunkat. Töltsön reggelenként felforralt vizet a cserepekbe, de nem a virágokra, s néhány nap alatt pompásan ki fognak azok virágozni. (Nem a cserepek, hanem a virágok.)

80 Kolozsvárott egy szobalyány, kit urnője házában éjnek idején támadott meg egy fegyveres rabló s késsel meg is döfött, azt egy seprűvel úgy agyafőbe verte: hogy a rabló legyőzötve elhárnyta a felmarkolt ezüstöt s vérben fagyban futott el a bátor amazon csapásai elől.

85 *Hathatós óvószer a cholera ellen!!!* Kitaláltuk! megvan! fölfedeztük a minden halált meggyógyító panacacát s első dolgunk a recipét szétküldeni drága szép olvasóinknak. Legelsőbb is tudnunk kell: hogy az a cholera tulajdonképpen *nem is cholera*, hanem *éhenhalás*. Ettől, úgy hisszük: hogy nem annyira a mi

90 dolgunk a közönséget, mint a közönség dolga minket megörze-
 ni s ez egyen túlvolnánk, (értvén tisztelt olvasóinkat). Minthogy
 azonban ezen indus jövevény előjelenségek *ugyanazok*, mik
 a *félelemé*, elszorulása a szívnek, börelhidegülés, diarrhoea,
 (nem tudjuk a a magyar nevét), térdmegrogyás, körömkékülés
 95 stb. stb, őrizkednünk kell: hogy félni ne találjunk tőle, s e vé-
 gett mindent elkövetni hogy még a gondolatját is kivethessük
 a fejünkből: megkezdeni a farsangot még advent előtt, társa-
 ságokba jární, világért se magányba vonúlni, olvasni mulattató
 magyar műveket, mik a szívet nyílt derűlt kedélyben tartják.
 100 Illy szórakozásokkal mi általunk is fognak bővelkedni tisztelt
 olvasóink, gondunk lesz rá: hogy mindent, mindent vígat,
 nevettetőt, mulatságosat mond hassunk, semmi aggasztót, sem-
 mi leverőt. Fő dolog semmi árért meg nem ijedni. Mi mindig
 közelében leszünk nagysádtoknak, mi bátorítani, mi vigasz-
 105 talni fogjuk, kik hozzánk folyamodnak, tanácsokat, jó kedvű
 híreket fogunk szolgáltatni. Óh a halál kikerűli azokat, kiknek
 jó kedvök van, neki csak a szomorú emberek kellenek s mi
 nem fogunk, mi nem akarunk szomorúak lenni. Kik azonban
 minden jó tanácsaink dacára is félénkeknek éreznék magukat
 110 e hatalmas vendég látogatása előtt, azoknak tanácsoljuk: hogy
 mihelyt a félelem symptomáit érezi magukon, rögtön óvó-
 szerekhöz folyamodjanak, vitessék magukat azonnal — talán
 ágyba? nem, nem! bálba! táncolják ki magukat, izzadjanak ki
 jól s túllesznek a bajon; — igyanak azonnal — talán vizet? —
 115 nem! talán herbathét? — azt sem; — chlormeszet!? — épen
 nem; camfort? — de azt sem. — Ipecacuanhát? — Épenség-
 gel nem, hanem igyanak jó erős lélekadó magyar bort — (per
 se ne sokat, mert akkor másforma tengeri betegségbe es-
 nek), — s kigyógyulnak tőle. Őrizkedjenek a meghűléstől,
 120 nem szégyen a meleg ruha? ugorkának pedig színét se lássák,
 mert az méreg. Ha szavainkat nagysádtok ekkép megfogadják,
 egyszer csak azt veendik észre, hogy itt volt a cholera, el is
 ment, a nélkül hogy észre vették volna. Tessék nekünk elhinni:

125 hogy az egész vaklármát csak a journálok okozták, nem levén
nekik ez ujdonságszegény saisonban tárgyuk a pletykázásra.
Az egész nem egyéb mint curiosus náthaláz, pedig már náthá-
ban csak szégyen volna civilisált embernek meghalni.

Szépen járnánk azonban: ha az alatt, míg mi a cholerát
ekkép iparkodunk decreditálni, hirtelen nyakon ragadna ben-
130 nünket e jó úr s elküldene a más világra vidéki levelezőnek.
Parbleu! onnan messze volna szerkeszteni a lapot. Azonban
mind egy, — mi ott is jó emberek maradunk. Majd irunk drága
dolgokat a holdvilágból, kiadjuk sz. Dávid képét en costume
a mint hegedűl, vizünk magunkkal egy daguerreotypistát,
135 lerajzoltatjuk lapunk számára Uranust, Venust, Jupitert s több
más vidéki csillagokat; megírjuk, minő országgyűlési mozgal-
mak történnek Syriusban, hány kocsi szokott feldűlni a tejuton,
megírjuk millyen szabása van Calliope ujjab téli mantillejának?
tudják-e már az Altairban, hogy az erdélyi országgyűlés befe-
140 jeztetett? van-e híre a rákcsillagzatban political mozgalmaink-
nak? talált-e viszhangra az Andromeda ködfoltjaiban a Szép-
irodalmi Szemle st. eff. Szép olvasónéinknak pedig küldendünk
apró csillagocskákat hajfürteik közé gyémántul felfüzendőket,
jó gazdasszonyainknak ambrozia-liktariumot jó lesz a far-
145 sangra fánkba tenni. Idősebb olvasóinknak nectarürmöst, igen
jó íze van. A fiatalabbaknak túlvilági szivarokat, ambra füst-
tel, dolgozótársainknak nagy-nagy! darab aranyakat a nap-
világból (napvilággal ez ideig is szolgálhatunk nekik), colle-
gáinknak megszámlálhatatlan szellemelőfizetőket, kik árnyék-
150 bankjegyekkel fizetnek és hajnali arannyal, huj! beh gazdagok
lesznek! Criticusainknak pedig mind azon bukott drámákat,
mellyeket a másvilági szinpadokon kifütyültek, ezek legjob-
ban járnak.

Azonban mind ezen túlvilági csecsebecsével csak akkor
155 szolgálhatunk, ha ott leszünk; addig pedig jó minekünk a mi
szemeinkkel látni a napot.

160 Szöllősi Lajos a veterán táncköltő, szerzője a kedvelt „kör-
tánc”-nak, jelenleg fővárosunkban mulat s tánckleckéket fog
adni. Új szerzeményei közt megemlítendő „a nép öröme”
— „leventés” — és „a székely csoportos.” Ajánljuk őt főváro-
sunk tánckedvelőinek érdemlett pártfogásába.

165 Megjelent b. Kemény Zsigmond regényének IV. füzeté,
b. Eötvös regényéből a III. kötet sajtó alatt van. Petőfi nagyszerű
vig költeményen dolgozik. Degre humoristicus regényt ír.
Sükey aetheticai brochureje készül. Jókay novellái a jövő héten
megjelennek. Arany János népkölteményt ír, címe: „Toldy
estéje.” Pálffy novellái sajtó alatt vannak.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 14.]

I

Csillagh Károly hazánkfia Bécsben hősi operát írt „Corvinus
Mátyás” cím alatt.

2

5 Dublinban jelenleg nagy zajt üt az előkelő világban egy
titokteljes esemény. Egy fiatal hölgy, ivadéka egy hanyatlás-
nak indult irlandi fejedelmi háznak, elvonultan élt egyikében
Irland kisebb városainak, hova orvosa rendelménye következ-

tében utazott. Itt azonban szüntelen üldözve látta magát egy idegen úr által, ki őt, bárhova ment, mindenütt, mint árnyéka követte, s úgy látszott, hogy beszélni akar vele. A hölgy annyira megúnta az idegen tolakodását, hogy már épen odább akart utazni, midőn az ismeretlen udvariasan hozzá lép s egy lepecsételt köteget nyújt át neki, azon nyilatkozattal, hogy ezt egy megholt barátja hagyományából kénytelen kézbesíteni. Azzal eltávozott. A hölgy Dublinban felnyitja a csomagot s talál benne egy gyűrűt s több lepecsételt irományokat, miken különböző kéz írásával saját címzete volt felírva; egy maroquin ládikát, benne egy tört, még véres markolattal, egy hajfürtöt, látszólag hölgyét, mi erőszakkal látszott kiszakítva lenni, azonkívül egy fiatal szép hölgy miniature-arcképét, mely csodásan hasonlít egy másik olajfestvényhez, mi még most is látható egyik írlandi ó kastélyban, s mellynek eredetije annyira köz-
hírű sajnos baleseteiről. Külföldön halt meg s halála körülményeit kibonyolíthatlan titok fedi. Ezek mellett több ékszerek és arcképek is voltak, továbbá levelek és okiratok, mellyek azon fiatal hölgyet, kinek kezébe jutottak, nagyszerű családi jogaiba fogják visszahelyezni. Ez iratok között volt egy házassági szerződvény fele, mely heves küzdés közt látszott szétszakítva lenni, s mely legfontosabb jelentőségű. Mind ez iratok azonban hasznavehetlenek maradnak, míg a titokteljes idegen, ki azokat
kézhez szolgáltatta, meg nem jelen s ki nem magyarázza: hogy kitől kapta azokat? A regényes titokból hihetőleg még regényesebb drama borzalmai fognak kifejlődni, mellyben magasrangú személyek játszsza a főszerepeket.

3

Dumas Sándor legújabb regényének címe „Le vicomte de Bragelone” folytatása a „Trois Mousquetaires” s „Vingt ans après” regényeknek. Mind azon nevezetes személyek, kik XIV. Lajos korszakát híressé tenni segíték, szerepelnek benne, mint

dem. la Vallière, mad. Montespan, Maintenon, mr. Molière, Racine, Boileau, La Fontaine, mad. Sevigné, Fenelon stb.

4

- 40 *Kézcsók.* A tunisi bey udvarában az az illedelmi szertartás-
szabály uralkodik, hogy mikor kezét csókolni járulnak hozzá,
a mohamedánoknak a tenyerét, a keresztyéneknek a keze fejét
nyújtja csokolásra. A millyen magas kegy, ha keresztyénnek is
megengedi a tenyerét csókolni, olly nagyszerű kegyvesztés
45 jele: ha töröknek az öklét nyújtja oda.

5

Postel Vilmos (1580.) keleti nyelvek tanára Párizsban egész komolysággal állította egy időben: hogy minden mi a földön végbe megy, fel van zsidó betűkkel írva az égbe. (A ki zsidóul tud, olvassa.)

6

- 50 *Tsater Kristóf.* Historiai adatokat szed emberekről, kik magokat agyon tanulták.

7

Azon híres férfiak közé, kik a szépnem iránti gyűlöletet annyira vitték: hogy soha életökben nőt nem érintének, tartoznak: Newton, Tilly és XII. Károly.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 21.]

I

Híre sincs nálunk a hírnek. A mi volt is, elvitték Pozsonyba; pozsonyi levelezőnk pedig olly ennivaló fiú, hogy ez ideig egy drága betűcskét sem írt számunkra: — csókoltatjuk érte. Mit csinál az ujdonságíró ilyenkor, mikor egyáltalában semmi sem akar történni a nap alatt — de éppen semmi? Elmondom egy végben, csak tessék lenni türelemmel, s ha van a fiatal nemzedék közt nagyreményű ifjú sarjadék, ki élte napjait e magas pályára készül szentelni, vegye studiuma tárgyaul következő sorainkat, mellyeknek folytában őt beavatandjuk a hírcsinálás eleusi mysteriumaiba s ha ezek nyomán sem fog híres emberré lenni: akkor átkozza meg sorsát és: *menjen a tengerre*, — mert az ő születésekor nem mosolygott a Musák tizedike — az ujdondászat.

Legelső elmulhatlan tulajdonsága az ujdonságírónak: hogy 15 ő mindenben tudjon hibát és kifogást találni; ha ezt elérte akkor, míg a világ világ lesz, tárgyakból ki nem fogy. — Megindulhat reggel az ujdonságok hajtóvadászatára kezében izmos nádbotot, szívében a haza és emberiség ügyeit viselve, s ekkép felfegyverkezve nyakába ölti valahány akácfaúta, retekutca, 20 tehénutca, pitypalatyutca, kétszívutca s több efféle emberifülsohanemhallotta-utca van a világon s mint mézzel megrakodott méh, a mezőről úgy fog ő üdvös reflexiókkal s tán egyébbel is megrakodottan visszatérni ez ismeretlen földrészek tömkelegéből; a közönség pedig hallani fog illetően dolgokat:

A budapesti kövezet impertinens járhatatlan. (Következnek az aphorizmák és variációk. Tetszésre bízatik.)

★

A. kút lépcsőjén elesett egy szolgáló, összetörte a korsóját, a víz kifolyott, — a gazdasszony fölpofozta a szolgálót; minél-fogva a szolgáló kénsavanyt ivott és meghalt, — Tanulság:

30 A. kút lépcsőire karfák kellenek.

★

A B. utcában a fal mellett egy fél papucs elhagyott észrevétlenségben hevert. — Tanulság: ez a nemzet semmi figyelmet sem fordít a régiségekre és az ereklyékre.

★

C. utca csatornáiban derék nád terem. — Tanulság: talán

35 rákok is teremnek benne.

★

D. városrészben 300 cégér lóg ki az utcára. (Erről komoly értekezést kell tartani.)

★

E. utcában egy kapun át jajgatást lehet hallani. (Ki kell találni: hogy mit jelenthetett e jajgatás?)

★

40 F. utca közepén egy nagy darab kő fekszik az útban,
akkora: hogy csaknem elfogja a kilátást s szinte zöld a régiségtől. — A hatóságot meg kell érte feddeni: hogy miért nem
viteti azon követ más helyre. Hátha az újdonságíró equipageai-
nak valamelyike neki találna este menni, s eltörné benne a
45 kerekét?

★

A G. piacon egy szekér egy embert elgázoltatott. — Cso-
dálkozni kell rajta, hogy nem az ember gázolta el a szekeret.

★

A H. utcában ilyen és ilyen, haszonbérbe-kiadást jelentő
cédulák vannak kiragasztva: (írhat az ember, a mi eszébe jut,
50 ne féljen, senki sem fog utána járni.)

★

Az I., K., L., M., és N. utcákban új házakat építenek (azért
mondjuk: új házakat, mert a mostani goth építészeti ízlés sze-
rint egyszerre régi házakat is lehet építeni.) Az ember egy úttal
észreveheti: hogy ezen házakat nem magyar írók építtetik,
55 hogy alakjuk hasonlít a kalitkához, és magasságuk egyenes
arányban van a házbér magasságával.

★

A hídfőhöz is el lehet tekinteni, — refrain: a révések
gorombák. Ez per se igen, csak hogy nem újság.

★

Az újtéren is meg lehet jelenni. Lát az ember ugyanott
60 háromszál frakkos individuumot a fűzfa Thaliába orozva be-

surranni és írja: das Noththeater war zum Brechen voll; ez per se nagy újság; csak hogy nem igaz.

★

65 Végig megy a váciutcán, megszámlálja: hány magyar föliratot talál a boltok fölött, s úgy találja, hogy Bécsben is többet találna, mint itt. Hát még Rio-Janeiróban? vagy Bethlehemben?

★

Végig mehet az uriutcán, láthat nagy sereg fiatal embert a kávéháztorkolat előtt; megjegyezheti: hogy az ácsorgás milly fontos hivatal, — s kaphat ütlegetek.

★

70 Következik a nemzeti színház. Ez kövér falat. Mindig van rajta mit igazítani. Az énekesek rekedtek! A dramai színészeket leli a resthideg, az asszonyságok capriceokban szenvednek, a zártszéknitő goromba filkó a páholyokban sokat tereferélnek mikor nem kellene; a karzat szétbontja a karzatot; a sugó jól
75 viseli magát, a díszítmények Attila idejében festettek. Hát Y. úr darabját miért nem adják? hát X. úr darabját miért adják? Z. úr darabját miért adják mindig pénteken? Q. urat miért nem hagyják föllépni? W. urat miért nem kergetik el? S. úr miért hord quaeckert frakk helyett? V. úr jól énekel. Kár hogy
80 Amerikába nem megy. Egy szóval a nemzeti színház megbecsülhetetlen *cornucopiae* az ujdonságíróra nézve, ha rovogatni vagy dicsérgetni akar; ez utóbbi esetben egy úttal *copia cornuum*.

★

Következik a vármegyeháza. Eszébe juthat az ujdondásznak: hogy éppen megyegyűlés van, megdicsérheti érte a tens

85 karokat és rendeket: hogy a beközlegő éhinséges téli napokra a hús árát is fölemelték.

★

Ezután elmehet az ujdonságvadász a városházára, ott megtudhatja: hogy ez éjjel hány korhelyt fogtak be, hány házat törtek fel, hol és hányan verekedtek, kit ütöttek meg kinek
90 mijét harapták el, hol szándékozik Wassermeng sörfőző úr és Hergibtsnichts lisztkereskedő úr négyemeletes házakat építeni? Kerzengrad és Buachimkopf urak egészségesek-e? Springinsfeld úr kiegyezett-e már hitelezőivel? Aufunddavon úr haza került-e már műutazásaiból? s több efféle országos dolgokat,
95 mellyek igen érdekesek szoktak lenni, mint ezt tisztelt collegánk a P. Z. is bizonyítja.

★

Hátra vannak ezután a museum, a sétatérek, könyvnyomó intézetek, casinók, vendéglők műkirakatok, fürdők, omnibusok, vaskocsik, bérkocsik, gyalogjárók és lovonjárók, eső és
100 napvilág, mind ezekben találhat az ujdonságíró javítani, egyengetni, pirongatni, rendreigazítani valót eleget. Az elsőnél baj legyen az, hogy messze van, a másiknál az, hogy szemetes; a harmadiknál: hogy nem elég; 4-iknél 5-iknél: hogy igen drága, 6-iknél a pompa, 7-iknél a pizsok, 8-iknél a lassanhaladás, 9-iknél a vágatás, valamennyinél pedig a magyarságnak fogyatkozása. Mind ezeken az ujdonságírónak szent hivatása segíteni.

★

Közben-közben megemlítheti: hogy itt meg itt a múlt héten békaeső volt. Akadni fog a ki elhiszi.

★

110 Szükség esetében jövendőlhet is. Ha olykor csizmadiát fog vele, se baj, megesik az okos emberen is; csak azt ne jövendőlje, hogy decemberben a narancsfák fognak virágozni, vagy hogy egy magyar író jószágokat akar venni, más minden beteljesülhet. Az ördög nem alszik.

★

115 Szinrőlszinre ismervén minden irodalmi kapacitást, ellesheti: hogy ki miben töri most a fejét s ez által három célt érhet el: — a közönséget figyelemre gerjeszti trombitálása által, az írók kényszeríti tervének kivételére; harmadik és főcél azonban az ujdonság.

★

120 Ha némi összeköttetésre tehet szert a vendéglők portásai-
val, a főbb templomok sekrestyéseivel s nagyobb uraságok
komornáival és komornokaival, megírhatja: hogy e héten melly
nagyméltóságú, exellentias és nagyságos, tekintetes, dicsőséges
és vitélő grófok, hercegek és bárók s több efféle lordok érkez-
tek meg városunkba? hányan mentek el viszont? hányan léptek az
125 oltárhoz? kiknek kereszteltek? fiút vagy leányt? kik voltak a ke-
resztapák? nyoszolyóleányok, násznagyok, vőfélyek? mi volt a
menyasszonyon? hány kocsival voltak a vendégek? Hol voltak
a városban theaestélyek, mit ettek ittak bennök? volt-e muzsika
130 is, táncoltak-e? millyen viganója volt Cimbinelli kisasszonynak?
hány tulipán volt Táritoppné asszonyság főköttőjén? hány itcze
thea ivódott meg, mi evődött mellé? Mind ezekről az illető
komornák és komornyikok pontosan fognak referálni s az ujság-
író úgy fogja azokat előadni, hogy a közönség egyenesen azon
135 hiszemben legyen, mintha ő is ott volt volna. Per se — mintha
az ember ezért, mert a pokolról ír, kénytelen volt volna a pokol-
ban lenni, sőt épen ez a phantasia: olyan dologról írni, a minék
az ember színe világát sem látta.

★

Végezetre: ha a dolgot másképp ki nem kerülheti, bele-
140 kapcáskodik tiszteletreméltó collegáiba és nem-collegáiba
(értve a külföldi szerkesztőket); például most mindjárt kérdőre
vonja a „Szemle” szerkesztőségét azon könnyelmű eljárásért,
miszerint a Szigligeti—Hiador-pörben a legegyszerűbb fel-
145 peresi vádra, a nélkül hogy a vádlott feleletét bevárná, ítéletet
hoz; megkérdi a tisztelt szerkesztőségtől: vajjon logikai értel-
mességnek, vagy keresztyéni jóakaratnak hiánya-e ez? s meg-
engedi, hogy e kettő közül választhasson magának à piacere. —
A „Pesther Zeitung” Albonit és Lindet gyalázza, jól teszi; ezáltal
legalább kezünkbe adja eddigi és ezentúli ítéletének kereskedői
150 mérlegét. Ugyanott valami Sterz vagy Smorn, vagy valami
ilyen lúdaprólék (junges Gansl) Hollósyról és „Benyovszky”-ról
értekezik. Descende Philippe! mondja ilyenkor az ujdonság-
író — non sunt hic ollae. — Erdélyi el akarja venni Vahot
Imrétől a „Divatlap”-ot s „Honi lapokat” akar belőle csinálni.
155 Az ujdonságíró méltó sajnálatát fejezi ki a dolog fölött. A Con-
stitutionelle egy angol díszebédet írván le, a granátalmát fenyő-
fatoboznak fordítja. Az ujdonságíró nem győz hová lenni
csodálkoztában: hogy az angolok még a fenyőfatobozt is külö-
nös csemege gyanánt emésztik fel.

★

160 Ha az irodalmi portyázás közben itt amott elvétve egyes
anecdotákra talál akadni az ujdonságíró, azokat megszánja s
hogy el ne vesszenek, köpenyegje alá keríti, haza viszi, otthon
új ruhát ad rá s kibocsátja, mint tulajdon magáét. Ha például
a Faubourg St. Antoineban mr. Grandoreilleal történik valami:
165 az ujdonságíró átteszi az ubiuitas körülményeit Budára a
Rácvárosba, mr. Grandoreillet nevezi valamelyik hitelezőjé-
nek, táblabírói csizmát huz rá s kész a fővárosi ujdonság; a
ki nem hiszi járjon utána.

★

170 Hátra van azonban még a fekete-leves, ez azon eset, mikor
az ember saját tőzsomszédjait rabolja meg. Kerül fordul, innen
is egyet, csíp onnan is egyet csíp, s azon veszi észre magát:
hogy tele az udvara *lopott lóval*. Ha azután rajta kapják, meg
sem ijed hanem úgy tesz, mintha nem is neki beszélnének.
175 A megkárosult fél egy darab ideig dül fül, zsörtölődik, patro-
lért kiáltoz; s mikor látja hogy mind ez nem segít rajt, mit tehet
jobbát? Éjjel visszalopja saját travestált ujdonságát.

★

180 Ekképen élük a világot Mesopotamiában. Nem is említve
a sajtó alól kikerülő hírek hirdetését, melyek szinte a journa-
listica villájára tartoznak. Sovány falatok az igaz; de azért
falatok. Elolvassa őket három férfi, — a szedő, — a javítnok, —
és a szerző.

2

185 Már most térjünk komolyabb tárgyakra. Pozsonyban már
áll az országgyűlés. Nádorul, mint ezt meggyőződéseink sejtel-
me előre mondá: országosan dicsőített István főhercegünk vá-
lasztatott meg. A megnyitás ünnepélyére ő felsége apostoli
fejedelmünk magyar nyelven beszélt hű alattvalóihoz. Az ezen
beszédet követett enthusiasmusnak, az egybehangzó pompának,
ragyogványnak, díszmenetek és díszszónoklatoknak festését
olvasóink kegyes képzelőtehetségeire bízuk. Hogy e hírnél
190 örvendetesebbel már régóta nem kedveskedtünk, mondanunk
sem szükség.

3

Az országgyűlési fiatalság egy része első nap mingyárt
erélyesen föllépett — a zsidócasinóban.

195 Vahot Imre is fenn van, „Országgyűlési Almanach”-ot szerkesztendő. Lesz szerencsénk saját közremunkálásunkkal is elősegíthetni korszerű vállalatát.

Horváth Lázár, mint hírlik, nagy beteg Bécsben. Hogy már már az utolsó kenetet is felvette volna. Neki még a betegség sem kell, ha honi.

200 Lewig kisasszony, zongoraművésznő a jövő héten hangversenyeket fog adni a nemzeti színházban. Rég az ideje, hogy hangversenyt nem volt szerencsénk hallani. Szinte jól fog esni közönségünknek ez ügyes és széptehetségű művésznővel a hangok világában találkozhatni.

205 Egy úr a minap megszólítja P-t, hogy írjon neki névnapi köszöntőt, illyet meg illyet, sapphicus versekben, cadentiákkal és acrostichonnal, hosszasága lehet másfél sing és egy arasz; piros papiroson. Gáspár napra. Nálunk még azt hiszik: hogy a költő csizmadia, a kinek az ember meghagyja: hogy neki 210 mingyárt üljön le, mérje meg a lábát, majd elküldi a szárát, varrjon rá fejelést, bagariabőrből, magas sarokra, körülszegecs talpút, az orrát így meg így kanyarítsa ki, s ügyeljen rá: hogy ráncot ne vessen, mert ha szorítani fog: hát visszaküldi.

215 Gróf Teleki Sándor, a kalandgenie, e napokban párizsi utjából visszatértében keresztülutazott fővárosunkon.

Lapunk előfizetői a mai számmal veendik báró Kemény Zsigmond, az ismert regényíró és publicista arcképét. Ez arckép erősebb ajánlat ránk nézve, mint volna a mi ajánlatunk ez arcképre nézve.

10

220 Következő hírrel meg voltunk akadáva, nem tudván, hogy a budapestiek közé soroljuk-e vagy a külföldiek közé. Külföldről szállinkózik ugyanis hozzánk azon fenyegető hír, mintha bizonyos Herr von Petter nagy-nagy számú zongorákat szerzett volna össze Bécsben, s utban volna velők Pest felé, itt, 225 „Privat-Concertsalon”-t alakítandó. S még hozzá azzal vigasztalnak bennünket: hogy ezentúl *tehát* annál gyakoribb látogatásokat teendnek *nálunk a bécsi zenetáltosok*. Köszönjük!

11

230 Három oldalról is fenyeget bennünket a veszély. Egyfelől a cholera, másfelől az éhség, harmadik felől meg a hangversenyek.

12

A budai hajógyárban „Komárom” című gőzös épül. Fides penes auctorem. A Nemzeti Ujság kezdte hirdetni. A mit ő tőle tulajdonítunk el, elővigyázatból, mindig előre bevalljuk.

13

235 De hohó. Mást mondunk! A komáromiak Új-Pestnél kikötőt szándékoznak tervezni, 54 ezer pftből kiállítandót. Bagatelle! Ennyi pénzzel tán egész tengeröblöt is lehetne ásatni.

A tiszaszabályozás is csak *valamivel* kerül többbe. Hijába! Komárom városa, akárki mit beszél, nagy dolgokra született város! Borai és cethalai világszerte híresek.

14

240

Schedius Lajos, k. tanácsos, a p. m. k. egyetem tanára, m. t. t. tiszt. t., s több külf. t. társaságok tagja, mult héten élte 79-ik évében meghalózott.

15

245

Ismét uj magyar folyóirat! A magyar természettudósok jövő évben „Magyar Isis” című divatlapot szándékoznak kiadni, Ha nem csalódunk.

89

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 21.]

I

5

Amerikai kivándorlók. Senki sem tudja, idő jártával még mi nem lehet belőle. New-Yorkban egy kivándorlott lelkész most sört mér s kisedovó intézetet tart; egy drámaíró pálinkát főz, egy előkelő családból származott szász báró borbély mesterséget űz, egy bajor dzsidáshadnagy szivarokat készít, egy dr. philosophiae kőművesi hivatalt gyakorol, s egy berlini statushivatalnok cserzővarga.

2

Bornheimban kötélén táncolók vannak, kik kezeikhez láncolt lábakkal járnak végig a kötélén.

- 10 *A Constitutionelle* körülményesen leírva közli Pest megye ez idei követválasztását. Kezdenek bennünket észrevenni.

- Variációk e thema fölött: Extra Hungariam non est vita.
 Extra Hungariam non est vita = Magyarországon kívül
 semmit sem tudnak ró-
 15 lunk.
 = Magyarországon kívül
 semmit sem adnak in-
 gyen.
 = A szolgabíró mingyárt
 20 nem szolgabíró, ha
 Magyarországból ki-
 megy.
 = Az idegen népek nem
 tartják tiszteletben a
 25 Corpus Jurist.
 = Magyarországon kívül
 nincsenek előfizetőink.

- Na de hagyján! csak hogy Magyarországon belül fürödhe-
 tünk téjben vajban. Az zörgessen az ajtón, a ki odakinn van;
 30 mi idebenn vagyunk. Keressenek bennünket, a kik látni akar-
 nak.

- Délindiai emberfalók.* Anderson beszéli, ki e népfajok közt
 járt, hogy a *battahk*, kik ellenségeiket meg szokták enni,
 legízletesebbnek tartják az olly férfi húsát, kinek a haja kissé
 35 őszülni kezd, a levágottakat elsőbb földbe teszik, s ott tartják
 egy pár napig, ez által sokkal édesebb lesz a húsok; ki legelő-

ször fogja meg az áldozatot, joga van bele az első harapást tenni, csak amugy nyersen, kés villa nélkül. Szép volna, ha ez a szokás nálunk is divatba jőne; a szerkesztők egymást, az írók criticusaikat, kaputostul, csizmástul megennék. Így igazán el
40 lennének háritva láb alól. Az ember naponként hallana illyesmit: E. és T. urak gyomortúlterhelésben fekszenek, nagyon sokat ettek K. és Cz. írókból. — Sz. drámaíró eltűnt, egyetlen megmaradt csizmaszár gyaníttatja: hogy criticusai által fellakomáztatott. — F. rendezőt a titkos drámaírók elevenen elnyelték. — N. és G. urak, egyik az ellenzék, másik a conservatív
45 párt fő főnöke heves vitatkozásaik után egymást kölcsönösen megették, s végre Z. úr criticus dühében maga magát tükörből megharapta.

6

50 *Didk színmű.* Bécsben latin nyelven készülnek szini előadásokat rendezni. A kitűzött mű Terentius „Adelfoi” comedijája. Csupán a női szerepek miatt vannak némi fennakadások.

7

Dersavin orosz költő pompás emlékszobrát november 4-én leplezték le nagyszerű ünnepélyesség közt Kazán városában.
55 Még minálunk a költők a nemzet páriái közé tartoznak, köszönjék meg, hogy eltüretnek. Majd másképp lesz a dolog, ha mi is oroszok leszünk.

8

Dumas Sándor ismét új drámát írt, címe: „Le chevalier d'Harmental” a mű két estére való. Szinte lefordítá Hamletet is
60 a Theatre-Historique számára.

Diogena. E regényt — mint sub rosa beszélük — *Lewald* *Fanny* írta. Benne *Hahn* *hahn* *Ida* regényíró grófnő aristokratikus irányú parquetirozott, patschouliszagú írásmodora, finnyás külföldieskedése és excentrikus önbálványozó musája van
 65 parodizálva. A *Leipziger Charivari* haragszik e parodiázásért, de csak a *Charivari* ne haragunnék érte.

Egy francia író, kinek neve nem igen ütött zajt az olvasó világban, saajtszerű ötletre jött, hogy középszerű regényének hírt és kelendőséget szerezzen. A regény torzonborz volt gyilkosságokkal, házasságtörésekkel, méreggel, véres csontokkal s
 70 több afféle romanticus paprikával, hanem azért a tatárnak sem kellett; címe ilyenforma volt „a divatos Atridák” történethelye Angolország. — Nemsokára a regény világrajtotta után egy párizsi lapban egy levél jön ki, állítólag Londonból, mellyben
 75 rútul panaszolkodnak: hogy e regény durvaképen fedi fel egy előkelő angol család legtítkosabb családi viszonyait s hogy e család pört indítand a szerző ellen, s rajta minden áron boszút álland; itt következnek a szerző melléknevei és epithetonai, mik épen nem a leghízalgőbbek. E levelet több párizsi lap
 80 átveszi, innen átfordítják londoni hírlapokba, ezek törík rajta a fejöket: vajjon mellyik lehet az érdekelt család? E fejtörésben a párizsi lapok is osztoznak, és szerző élete veszélyben kezd forogni; a francia lapok pártját fogják neki s visszamennydörögnek az angol aristocratiára, az angolok még jobban mennydörögnek, szóval: kiüt a legtúzkodóbb journálháború. A közönség ezalatt kíváncsivá lesz, olvasni a regényt, melly ekkora hadviselésre alkalmat adott, az első, második, harmadik kiadást mentül hamarább szétkapkodják, ekkor sül ki: hogy az egész vaklármát a szerző maga indította s egy hang sem igaz belőle.
 90 Sic itur ad astra!

10,000 különféle versgyűjtemény van jelenleg Németország könyvtárusainál kiadandó félben; nem nagy tréfa. Ez nálunk is megeshetnék, csak könyvtárus akadna elég, a ki kiadja, és közönség, a melly elolvassa. Poéta, a ki megírja, nem fog
 95 hiányzani. Hátha még politicus expectoratiókat kellene összeszedni.

Egy halott mint gyilkos. Néhány hét előtt Gerdaun porosz faluban meghalt egy földműves, ki feleségével egyedül lakott kunyhójában. A temetés idejéig, mint ott helyben szokás, fel-
 100 tették a halottat egy a gerendákról lelóggó léces alkotmányra. Éjjel az özvegy félvén egyedül hálni a halottal, elment annak ugyanazon faluban lakó testvéréhez. Reggel hazamegy s kunyhóját nyitva, szekrényét feltörve s pénzét elrabolva találja, fut
 105 együtt egy pár oldal füstölt szalonna, a pinceajtó is be van törve. Gyertyát gyújt, lemegy s mit talál? Két holttestet. Férje testvérét holtan a férje mellett, s szinte a szalonnaoldalakat is. Nyomozódás után kisült: hogy a sógor, mialatt az özvegy nála volt, betört ennek elhagyott házába, elrabolta pénzét s
 110 ráadásul egy pár szalonnaoldalt is akarva jó módjával szerezni, fölmászott a halottat tartó lécalkotmányra, melly nem bírva a hármas terhet, összetört alatta, s a testvérek ráestek a pince ajtóra, az is keresztülszakadt, s az önhatalmú örökös kitörte a nyakát. A holt ember illy borzasztóan védte meg özvegye
 115 jogait még holta után is.

Haramiák a Kárpatok között. A minap egy bányabíró fiát lőttek agyon.

Jósika legujabb regényét „Jósika Istvánt” Hofmann Károly fordítja németre.

120 *Kénégeny, mint cholera ellenszer.* A „Précurseur d'Anvers” több eseteket hoz elő, melyekben a cholera kiütésénél a betegek a kénégenyt magukba felszíván, 4—6 órai nyugott és igen mély álmom után magukat a betegségtől egészen szabadon érzék.

125 *A marocói császár díjat tett Abdelkader követői fejére, minden fő 15 arany.* Ez az ember nagyon drágán korteskedik.

Nagy Károly császár hamvait meglelték az aacheni székes egyház egy rejtett fülkéjében, hová Barberousse századok előtt elfalaztatá.

130 *Paalzownő,* az ismert és magyarra is fordított St. Roche és Thyrnau Tamás című regények szerzője, oct. 30-án meghalt.

IX. Pius pápának emléket készülnék emelni *Párizsban.*

Párizsban megtiltatott az arsenicum egyszerű árulása, csupán berlini késsel szabad lesz árulni: hogy rögtön rálehesse ismerni a színéről.

- 135 *A Rózsató* Déli-Amerika elvadult vidékein azon különös magiás hatással bír a csónakokra: hogy bizonyos helyeken, hol a víz sekélyes, az iszapos fenékre lehúzza azokat, csaknem ellenállhatlan az erő, mellyel azokat szinte megragadja. Többen villanyos jelenetnek tartják a rejtelmes sajátságot.

- 140 Sternberg új regényt írt. Címe: „a sárga grófnő.”

Tintafolyam. Illyesmi fedeztetett fel Algier közelében. Nálunk nem volna fölösleges.

Vasuti lóverseny. A newcasteli vasuton egy szilaj paripa négy angol mérföld hosszat futott versenyt a gőzmozdonnyal.

- 145 *Végre* a criticusokra is rájár a rud. Gautier Theophile a félelmetes bíráló vaudevillet szerzett, még pedig versekben „*Pierrot posthume*” s enceladusi bukással bukott meg. A darab unalmas-sága pyramidalis.

- 150 *Wallace*, angol zeneköltő, hat operát szerzett a Convent-garden színház számára, kap érték 6000 font sterlinget. (Schönes Geld, mint az egyszeri nemzeti színházi választmány tagja mondá.)

Will—Fa. A londoni cigányvajda nem rég halt meg élte 96-ik évében. NB. Soha sem volt bezárva.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 28.]

I

Egy köz kedvességben álló drámairónkat keddre virradóra ki akartak rabolni, ablakán betört valami nyolc carbonari s már-már elfoglalták a terrenumot, midőn a vitéz ifjú fölébredve kardot rántott, egyet megszúrt, másikat megvágott, a többi
 5 elkergette. Ezért nem jó az embernek annyi pénzt egy rakásra gyűjteni, a rossz emberek megtudják s nem hagynak érte békét.

2

Petőfi beteg volt, de már jobban van. A „Honderű” szerkesztőségének betegségéről közlött hírt ellenben hiteles adatok után oda kívánjuk módosíttatni: mikép nem Horváth úr vette
 10 fel az utolsó sacramentumot, hanem a „Honderű”. Az ember sokszor megtéved. Vannak, kik még ennél is eltérőbb véle-
 ményt adnak a dolog felől, állítva: hogy nem is utolsó sacra-
 mentumról van ott szó, hanem az elsőről s ebben nem H. úr,
 hanem Z* úr részesült vagy részesülend. Az ember legyen
 15 aztán belőle okos, ha tud.

X. megyében egy szolgabíró az inséges napok beközelgésével a földesurak vermet *via facti* felbontatta s a gabonát kiosztatta a nép között. Mikor aztán a megyére jelentést tett e dolga felől, azt adta okul, miszerint *jelenleg az egész megye abnormis állapotban van.*

Ő fensége a nádor minden csütörtökön táncestélyeket ad az egybegyűlt rendeknek Pozsonyban, mellyek a fesztelen társalgási tón és izletes elrendezés által fő élménye az országgyűlési salónéletnek. A meghívottak közül mind azok, kik táncolni nem akarnak teljes díszmagyar-ruhában tartoznak megjelenni.

Legujabban a gőzhajói vitelbér Pestről Pozsonyig följebb vitetett 58 p. krral. Az ember oda ad 3 huszassal többet a réginél a pénzszedő hivatalnoknak, az elteszi a pénzt, megköszöni és nem ad vissza belőle. Az ember zsebre dugja a visszajáró 2 krajcár helyett kapott köszönetet és az a német azóta sokkal szelídebb, mint míg 2 krajcár önkénytes honorariuma nem járt minden legénytől.

Degré Alajos barátunk elutazott Slavóniába, hol hosszabb ideig fog mulatni s egy uttal megkezdett „Laura” című regényét befejezni, mellyből legközelebb lesz szerencsénk lapunk olvasóinak mutatványt adhatni.

Annyi rablásról, gyilkolásról, lopásról, fosztogatásról beszélnek a lapok, hogyha az embernek három akkora hite volna, mint a mekkora nincs, még akkor is sok volna egy harmadát elhinni mind azon híreknek. Mind megannyi békaeső.

A „Nemzeti Ujság” szerint a napokban „egy bizonyos egyén fölakasztatott”, szebb lett volna ezt így kifejezni: „egy bizonyos egyén egy bizonyos vizirányosan álló gerendára függőleges nyugvó állásba helyeztetett”, így még sokkal diplomáciausabb hangzása lett volna.

Szinte a „Nemzeti Ujság”-ban egy *zenész* (micsoda? cigánybrugós vagy kintornacsavaró?) meg akarja menteni a mostani kor fiainak művészeti renomméejét a késő kor fiai előtt az által: hogy Doppler operáját nagyon rossznak mondani iparkodik, nehogy 1947-ben azt higyék, hogy 1847-ben nem voltak okos emberek; ime documentálni fogják az ellenkezőt az 595. számú „Nemzetes Ujság” 1847. évi, vasárnapi no. 21-én 743. és 744. lapjai: „Mert — ugymond — Erkelhez még Thern is közelebb van mint Doppler.” Ez az első argumentum, mellynél fogva Doppler operája rosz. Második: hogy, „mivel a hangszerelés benne jó” — tehát Doppler operája rosz, s mivelhogy benne „valami szerencsés összeolvasztásáról a francia, olasz, lengyel és magyar zenefajnak (tehát ezen jó brüg — — cimbalmos úrnak *zenészet*i iskola és zenefaj mindegy tatár? das ist ihm alles blau) épenséggel (semmiképen való módon) szó sincs (dehogy?).” Harmadik argumentum: hogy ez operában „csupán a hangszerelés, és a kardalok és Benza szerepe és Hollósy

k. a. szerepe és Wolf szerepe a jó" (több nincs is) „vegyük el belőle ezeket s igen kevés marad hátra.” (Istenemre, semi sem
65 marad hátra: csak a puszta libretto, meg a decoratiók.). Ezeket mondja a tisztelt cimb — — klarinétos úr a Nemzetes köpenyeg alatt, zegyeb semit. Ezekből mindenki vigan láthatja aztán, mikép Doppler operája nagyon rossz: mert 1-ör Therné sem jó. 2-or mert a hangszerelés jó benne, és mert 3-or ha mindent
70 elvinnénk belőle, semmi sem maradna benne. — Az isten éltesse a tisztelt klá — — furuglyás urat. Jőjön ide, hadd verjünk a vállára, másszor is mentse meg a hazát, ha szerit ejtheti, a jövőendő szégyenétől.

IO

Vas Gereben végképen elbucsúzott Pesttől. Szegény Vas
75 Gereben! Mégis csak jó fiu volt ő mind a mellett is: hogy sokat háborúskodott velünk s előre megmondá a Hazánkban, hogy addig meg nem áll, míg az Életképeket meg nem buktatja. Látja, látja! Mondtuk mi azt magának: hogy az illyesmi kemény falat. Most már nyugonni fog babérain s csapatja a
80 somogyvármegyei úriszéken a parasztot: hogy szintugy csattog. Hej keserves huszonötök lehetnek azok, miket pesti boldog reminiscenciák közben talál valakinek ülő testrészére dictálni, de keservesek bizony!

II

Az újév közelgtével közelg az *ígéret* földének ideje, tudni-
85 illik azon idő, melyben a szerkesztők maguknak jó szerencsét, előfizetőiknek pedig különb-különbféle dolgokat szoktak *ígérni*. Annyi bizonyos, hogy az *ígéret szép szó*, ezt még a példa-beszédek könyve sem tagadja s ki venné vétkül a szerkesztőknek, ha szeretett olvasóiknak *szép szavakat* mondani lelkiismeretes kötelességüknek tartják?

Lapunk jövő folyamára mi is megnyitjuk az új előfizetést, a lap díjára nézve dacára a postai áremelésnek, maradván a régi mellett: itthon 5 forint, vidékre 6. Megbocsátandnak tisztelt előfizetőink, ha *ebben az egyben* *Conservativek* szeretünk lenni.

95 Ha nyeréskedés volna szándékunk, gubacscsal kereskednénk, nem a szépirodalommal.

Lapunk iránya, hangulata, munkatársai maradnak az eddigiek. Ez utóbbiak közé számítandjuk még a jövő évben Petőfinét, Arany Jánost, Tompát és Czakót. Nem teszünk 100 fennhangú ígéretek a munkálatokra nézve, ezeknek megtartása gyakran nem függ a szerkesztőtől s azon általános figyelem, minél fogva minden szépet és mulattatót lapunk számára megszerezni törekedjünk, csak magunk és olvasóink iránti kötelességeink egyike. Mit e félévben ígéreteink közül nem teljesíthetünk, azt a jövőben kétszeresen helyre pótolandjuk. Bírjuk b. 105 Kemény és Eötvös szavait is, miknél fogva bizton remélhetjük olvasóinkat a legérdekesebb szépirodalmi tüneményekkel lephetni meg.

Jövő félévben kiadandó arcképeink (a rendes divatképeken 110 kívül) leendnek: Petőfiné és Egressy Gábor. A lap kiállítása körül kiadónk semmi költséget nem kimérend, hogy annak külseje a legfinomabb izlet kívánalmait kielégíthesse.

Ezeket elmondva lapunkat tisztelt olvasóink becses figyelmébe ajánljuk.

115 Mit szavainkból kifelejtettünk, azt tetteinkben fogjuk pótolni.

Sietünk fővárosi közönségünkkel azon élvezetet tudatni, mely az idők teljességében reá várakozik. Néhány hét múlva az egész összes nemzeti színházi személyzet, színészek, zenészek, 120 énekészek, még a kardalnokok is elvándorolnak Pozsonyba az

országgyűlésre, s helyettök tán Chiabay társasága fogja egy álló hónapig örvendeztetni a mi szíveinket. Capitalis gyönyörűségek készülnek reánk szakadni. Tehát még ezt is odadjuk Pozsonynak! várj te Pozsony, várj! Háromszor veri ezt kenden

125 Lúdas Matyi vissza! — Vajjon a táncszemélyzetet elviszik-e! Ezt tán egy úttal ott is felejthetnék.

14

Megjelentek „Balatoni Kagylók.” Garay Jánostól. Ajánljuk a szépirodalom kedvelőinek veterán költőink egyikének e legújabb elmeszüleményét.

15

130 *Gyanus hírek.* A lánchidra nem sokára föl kezdik rakni a láncokat. Tamás vagyok benne. — — Hesz Rózát el akarják szerződtetni Bécsbe. Kellene? — — Mitterdorfer gőzmalmot épített Pesten. Fiat! — — A nemzeti színháznál új operát tanulnak be. Ugy veszik hasznát. — — A bíráló választmány egy hét alatt

135 kilenc eredeti színművet olvasott el. A jelen volt bíráló tagok közül még ez ideig egy sem halt meg. — — Minap egy névtelen aláírásu novella lépett be hozzánk, mellynek névtelensége akkép volt indokolva, hogy miután szerzője prokátor, nem akarja az által renomméjét elveszíteni, hogy saját neve alatt novellát

140 írjon. Vannak dolgok, miket nem tudni is érdem. — — F-sz I-n országgyűlési ujságot fog szerkeszteni. Legalább Andalusiában azt beszélnek.

16

Elvitázhatlan igazságú hírek. Iszonyú ködök járnak, kivált mióta bizonyos tanácsnokoknak olly nagy mértékben gőzölög

145 a fejök. — Az árnyékszínház ist zum Erbrechen voll. — A révészek jövő télre számjegyeket kapnak fejökre. — Appert, kül-

földi philanthrop, honunkon utazik át, célja az európai börtönök
különnemű rendszereit kiismerni. E végett jelenleg P. Horváth
Lázár úr kalauzolja itteni útáiban. A pozsonyiak panaszkodnak:
150 hogy nálok minden olly drága. Lám, Pesten mindent ingyen
adnak — még a levegőt is. Ingyen a kávéházakban a pipafüst,
a váci-utcában az ácsorgás (a többi utcákon is), ingyen a vendég-
lőkben az ecetes torma; a boltokban a német szó, ingyen meg
szabad nézni az árnyékszínházat — kívülről. — Éjenként ingyen
155 kaphatni a sörházakból haza tántorgók farkasüvöltését s ha az
ember véletlenül újságíró, jól meg is dögönyözhetik — ingyen.
Lám millyen jó világ van itt Pesten.

17

Hugo Károly legujabb színművéről ez alkalommal nem
adtunk bírálatot. E művét épen nem elég egyszer vagy kétszer
160 látni: hogy az ember itéletet hozhasson felőle. Első látásra
érezhetni: hogy az egész menete, fölfogása, alapeszméje valami
rendkívüli, szokatlan tünemény, melly a szükkeblűeket meg-
döbbsenti: figyelmesebb vizsgálódás után pedig rá kell jóni ez
eszmék gyémántmagvára, mellyben minden esemény, sőt min-
165 den episod célzata őszpontosul. Remélljük, hogy jövő előadás
után lelkünk szerint fogunk e műhöz hozzá szólhatni s nem
leend kisebb örömünk, ha szerző gondolatjait kellőleg felfog-
hattuk: mint volt az övé, midőn velök először tisztába jött.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 28.]

I

Alboni Marietta Bécsben énekelt egy jótékonysági hangversenyben. A bécsi lapok magokon kívül vannak. A Theater. zeitung olasz verseket ír hozzá. — Mit mond mind ezekre dr. Holzbiŕn? akarám mondani Birnholz?

2

- 5 *Derbi* szigetén volt egy pyramis csupa keresztyénkopot nyákból összehordva. A tunisi bey most e monumentumozétbontatta. Az ottani népség szörnyen haragszik érte; tán föl is lázad. Épen úgy haragusznak ezek a barbárok a keresztyénekre, mint a míveltek a zsidókra. Szégyenljék magokat érte
- 10 (természetesen a barbarok!)

3

- Dél-America* őserdeinek legsötétebb mélyében lakik egy csodaénekű madár, hangjait tán csak kis üvegharangok hangjaihoz lehetne hasonlítani, miknek kifejezésében valami földfölötti van. A peruiak organistamadárnak nevezik őt s csak a legvadabb erdőkben találni reá. Fogságban nem tud élni, egyszerű fakó színe van, valamivel kisebb, mint a mi fűlmilénk, s az erdőkön kívül sehol sem található.

4

A heresfordi törvényszék egy koldust, ki egy konyhában, hol senkit sem talált, a kezébe akadt kenyérből egy darabot

- 20 lemetszett, 7 esztendei deportációra ítelt el. Nem cserélnénk Angliával Corpus Jurist?

5

Hamburgban új lap szándékozik alakulni, címe „A rongyszedő.” A német irodalomban lehetetlen hogy ilyen cím mellett meg ne éljen.

6

- 25 *Isoard* úr Europaszerte ismeretlen színészi talentum criticusai ellen a botozási rendszert akarja behozni. Ez volna aztán két bőr egy rókáról. Először Isoard úr játékát végig nézni, másodszor kikapni érte.

7

- 30 *Az ítéletnapja* közelget. A múlt sorshuzáson egy journalista 1000 forintot nyert. De már nem állhat fenn sokáig a világ.

8

- 35 A Frauerdorfi „*Kertész Ujságban*” következő hirdetményt olvashatni: „D-st úrhoz. Hallja, ha maga nekem a harapófogót, meg a kis fűrész haza nem küldi, hát majd meglássa, mint jár. Ha kell önnek harapófogó, ott van a felesége, — aztán látszik a gyümölcsfáin hogy mint használja a kis fűrész, tele vannak száraz ággal, kell is magának kis fűrész. — No hát!! — y. d.”

9

Egy *külföldi ujságban* illyforma hirdetményt olvastunk: „egy tudós, ki nem ér rá a szépnemmel vesződni, feleséget keres magának.”

40 *Lind Jenny* 100 ezer frankot érő brillant ékszert kapott a 60
berlini fashinablektól. — Van ott pénz!

11

Lewald Fanny nem szerzője *Diogenának*. E regényt *Oettinger*nek egy testi-lelki barátja írta, ezért kiált azután a *Charivari*
kigyót békát e regény és vélt ironéja felől: csakhogy már késő
45 a mystificatió, a dolgot igen sokan tudják.

12

Legnagyobb rablóbanda a *Thibert Claude* bandája, mely
jelenleg Frankhonban van, mellynek ügye ez idén az ottani
törvényszékek előtt tárgyalatik. Az egész társaság 800 tagból
áll, 60-an vannak befogva. 1700 vádpont van ellenök intézve,
50 köztök 207 vértett. Ezek közé tartoztak az ugy nevezett endor-
meur-ök, kik az embereket maszlapporral altaták el, és a
„fekete banda” vagy a *Romanichok*, melly csupa cigányokból
állott, maga *Thibert* is született cigány. A társulat saját tökéletes
organismussal bír.

13

55 *Scott Walter* legidősebb fia, ki ez idén obesteri ranggal
költözött át a boldogabb világba, apja regényei közül egyetlen
egyét sem olvasott.

14

Sue Eugene legújabb dramáját — *Martin et Bamboche* —
a *Théater Gaité*ben halálosan kifütyölték.

60 Egy vén asszony Bécsben órákig elimádkozott térden az oltár előtt. A kíváncsi templomőr egyszer kihallgatta: vajjon mit imádkozik? Csak azt kérte a jó öreg az oltár képétől: hogy mondjon neki álmában 3 számot, melyet a lutriba feltehessen.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 5.]

Világ színjátéka. Dráma Hugo Károlytól. Készakarva maradtunk legutóbb e mű fölött ítéletünk kimondásával; elvártuk: vajjon azon egyes kifogások, miknek vándorhangjai a közönség egyesei között itt ott hallhatók voltak, nem fognak-e rendszerezés 5 resített gáncs alakjában életbe lépni? hogy ez esetben rájuk megfeleljünk. Nem volt rá szükség. Az időszaki sajtó a hány nyelvvel bír: mindannyival e mű sajátos szépségeit jó hirdetni s mi nem tehetünk egyebet, mint hogy az általános elismerés szavait egygyel szaporítsuk. Mi e köztetszés nyilatkozatiban a 10 legfényesebb ordaliákat látjuk, mikben egy sors- és emberi ármány-üldözte költői szellem egy nemzet színe előtt diadal-maskodik. Ki Hugo viharos életének phasisaival megismerkedett tudni fogja, hogy minden taps, mely őt honunkban fogadja, elégtétel egy, a sorskönyvébe adósságul felrótt méltatlan szenvedésért, s műveinek mindegyik fényes sikere egy egy 15 hitelesítő istenítélet. Hugo Károly jelen művét egyébiránt közönségünk előtt szépségekkel teljes költői fölfogása, ragyogó képei, helyzeteinek ügyes összeállítása teszi oly kedveltté, míg alapeszméit, mik tulajdonképeni érdemét alkotják: védeni alig 20 hallottuk. Mi, kik annyit vesződtünk rendszerekkel és rend-

szerességekkel, mennyi elég arra: hogy az ember a megőrlés
 határain észére térjen, azon valószínűséget voltunk kénytelenek
 elfogadni gyötrelmes rendszer kutatásaink vég eredményeül,
 miszerint minden a mi új, saját új rendszert hoz magával létre,
 25 melly egy más tökéletes régibb rendszer mellett a nélkül hogy
 ennek előnyeiből leróna, szinte tökéletes lehet; ezért örök
 időkre aestheticát írni lehetlen, annál kevésbbé azon aestheticai
 elvekhez ragaszkodni, mik akkor irattak, mikor még a nap
 forgott a föld körül. Hugo Károly jelen darabja nem dramati-
 30 sált allegoria, minőnek ezt sokan állítják, nem csupán elvek és
 költői nézetek személyesítése, hanem egy végtül kigondolt
 következetes dramai cselekmény, mellynek tragikai alakjaiban
 mult és jelen idők idealisált képeire ismerni, s csupán e képek
 következetes idealisálása mi az egészet olly allegoriaszerűvé
 35 teszi. Ezen alakok úgy, mint ott festve vannak, nem léteznek
 ismert világunkban, tán nem is léteztek soha; de hitünk szerint
 egyenes föladata a drámai költészetnek, hogy alakjait nem az
 élet daguerreotypi hű másolatában, hanem saját költészetvilága
 kedvező fényében tüntesse elő. Alakjainak mindegyike hű ma-
 40 rad mind végig szerepéhez; a mit tesznek *azt tenniök kell* egészül
 maradásuk miatt, s a cselekvény a jellemek nyomán fejlődik
 elő. Minden szerepnek megvan saját hatásköre, minden tettnek,
 minden kimondott szónak öntudatos célja. Egyik szerep sincsen
 a másikért, mindenik saját magaért van, mindegyik külön egy
 45 vezéreszme s mégis egy öszhang az egész. A világélet minden
 tényező eleme képviselve van benne: Ordognóban a zsarnok-
 hatalom, Dulcéban a szerelem, Garciasban az ármány, Juanban
 a bosszúvágy, Vermudóban a philosophia, Sanchóban a férfi
 erény, a karszerepekben a világ előítéletei s ha akarjuk: mind
 50 e szerepeket egy egészsze kapcsoló öntudat a bolond, ki egyéb-
 iránt csak annyiban bolond, hogy igazat szól, s e szerep az,
 melly bennünket leginkább figyelmessé tett az iránt, hogy e mű
 nem dramatisált allegoria. Ez Hugo Károly művének saját
 rendszere, rá akadni nagyon könnyű, mihelyt az ember a darab

55 cimét a darab cselekvényével összefüggésbe akarja hozni. Hugo
gondolkodó költő: eszméiben mélység van, s hogy mind
e mellett is nálunk tetszeni bír, az közönségünknek becsületére
válík, mert mulatni jövő nép ritkán szeret gondolkodni. —
60 Nem akarunk olly kicsinykedő fontoskodással lenni, hogy
színészeinknek ez uttali művészeti előadásáról szóljunk; elismer-
jük, hogy tiz husz évi tanulmány után jobban ismerhetik ők
hivatásuk terenumát criticusaiknál s így tanácsainkra nem szo-
rulnak. A dicséretet eddig is eléggé kiosztá maga a közönség,
a gyalázkodást pedig átengedjük azon jó úrnak, kinek évekig
65 bő alkalma volt a szinpad kellékeivel megismerkedni — a
sugólyukban.

93

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 5.]

I

Dézi vidéki színész e héten többször lépett föl szinpadun-
kon. Hangja a legkedvesebb szinpadi hang, mély, és legdörgőbb
kitöréseiben is csengő, mint a harangszó; játékában sok benső-
ség van, s miután meg vagyunk győződve szinpadunkon leendő
5 alkalmaztatásáról, merjük remélni hogy a vidéki pathosfölső-
leg leheverése után jobb színészeink egyikét fogjuk benne
üdvözölhetni. Nem merjük őt kedvünk szerint megdicsérni,
mert attól tartunk: hogy merő tréfából fölültet bennünket
dicséretünkkel egyben, mint ez nem először történnék velünk
10 ez élet napjaiban. Nem mulasztandjuk el további működéseit
figyelemmel kísérni.

E héten ismét két rendbeli vasúti szerencsétlenségről sut-
tognak; csak suttognak, mert az illetők nem bánnák, ha a
dolgot titkolni lehetne. Ennyi szerencsétlenség egy év alatt
15 csakugyan több, mint szerencsétlenség. Mind annyszor törik
egy pár embernek keze vagy lába, vagy nyaka. Mi mind ez
ideig titokban áldottuk a sorsot és a vasúti társaságot: hogy
nem a mi nyakunkat méltóztatott kegyesen kitöretni; hanem
már most meg nem állhatjuk: hogy komolyabb expectoratiókn-
20 nak tért ne engedjünk. Vagy nincs meg a mi istentől látogatott
vasutainkon a kellő fölvigyázat, vagy nem értenek a dologhoz,
kikre a mozdony kezelése van bízva, vagy maga a vasút rossz?
Első esetben a vasúttársaság egy része, másodikban nagy része,
utolsóban az egész társaság fejére száll e bal eseteokról felelősség.
25 És nem tehetünk róla, de kimondjuk — hogy a valószínűség e
legutóbbi eset mellett szól. Mikor a vállalkozók árlejtés mellett
alvállalkozóknak, ezek ismét subinquinusoknak engedik át a
kivitelt; mikor a társaság kikeresi, hogy ki készíti el legőcsób-
ban a vasutat, a készítettő ismét csődöt nyit a legőcsób kő, fa,
30 vas, mész stb stb szállításra; a kő, fa, vas, mész stb. szállítók
viszont concursust hirdetnek a legőcsóbb kőfejtők, hámorok
stbiekre: s így szállinkozik a vállalat anglusokról csehekre,
csehekről olaszokra olaszokról esquimokra és hottentottákra,
kiknek mindegyike természetesen nyerni akar valamit saját
35 vállalatán, ilyenkor aztán természetesen jó: hogy a legelső
vállalkozók a helyett hogy saját utánalátásukkal készítették
volna el mindent, negyedik ötödik kézből veszik át a kész
eredményt, mi rájuk nézve nagyon kényelmes lehet; a közön-
ség pedig tanuljon keresztyén lenni és ne zúgolódjék. A pest-
40 váci vasút mysteriosus megnyitása legalább ötrendbeli haloga-
tott terminust ért meg. A szolnoki alig hogy elkészül, nagy
darabon megsülyedt, mind ezen factumok azon gyanúra vezet-
nek: hogy tán maga a tisztelt társulat sincsen tisztában azokkal,

45 mik firmája alatt véghez mennek? Hanem így van az, mikor országos vállalatok nem egyszersmind az országéi. Mikor a nyilvánosság őrszeme nem kísérheti figyelemmel a közönség irányában tett eljárásokat, hanem titokban az arra hivatottak fúrnak, faragnak, míg azon nem veszik észre magokat: hogy a vállalatot hozták orvosolhatlan diszcreditbe. Egyébiránt kinek 50 mi köze hozzá! A ki nyakát törte, az hadd menjen panaszra.

3

Mult hetekben egy igen ügyes orvos-segéd boncolásnál megsértve hüvelykujját, a holt nedv vére közé vegyült, s azon idő óta egész karja holt és mozdulatlan. Borzasztó gondolat lenne, ha az embernek darabonként kellene meghalni.

4

55 „Buda liberata” e héten az árnyékszínház deszkái alatt és fölött Minkné asszonyág javára megbukott.

5

Lauka Gusztáv e héten Pozsonyba utazott, onnét hihetőleg rövid idő alatt Calcuttába és Brasiliába teend apró kirándulásokat.

6

60 A nemzeti museumban látható egy igaz gyöngy, melly természeti alakjánál fogva a szent szűzet karján a megváltót tartva, ábrázolja.

7

Doppler Benyovszkija Cottinitól zongorára alkalmazva nem sokára meg fog jelenni Wagner műárusnál.

65 Jövő évre kiadandó arcképeink közé sorolandjuk a megholt
Katonának, Bánk bán szerzőjének hiven talált arcképét is,
mellynek birtokában fiatal honi művészeink egyikének sikerült
másolása után jutottunk.

70 Jövő héten leend Erkel jutalomjátéka. Ez alkalommal a
jutalmazandót tisztelői érdekes ajándékkal fogják meglepni, a
magyar maestrót.

Hugo Károly mult szerdán elutazott.

Paksyné alkalmasint ujjal fog szerződteni.

75 A Nemzeti Ujság azt hiszi, hogy ha a pest-londoni
(hohó!) villany-telegraph vonal elkészül „Pestről Londonig két
másodpercnél (!!!!) valamivel több időbe fog kerülni a hír-
közlekedés.” — Jó volna az embernek néha, kivált ha az ember
ujdonságíró, ha tudná, hogy mennyi az a két másodperc? s mi
az a telegraph? mert ha azt a kettőt nem tudja az ember,
80 furcsa dolgokat mond az ember.

A lánchídnál egy emelgetett kő elszakítá láncait s mindent
összezuzott a mi keze ügyébe akadt. A Nemzeti Ujság 2000
mázsásnak mondja e követ s azt tartja: hogy ez eset „minden

85 esetre csak a célszerű s erélyes intézkedések üdvös eredménye,
de komolyan” — a Nemzeti Ujság nem szokott vicet mondani.

14

Egyébiránt minden ember folytatja a maga mesterségét.

94

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 5.]

I

Egy *anglus* üvegből akar házat építeni. Itt aztán csakugyan nem lehetne titokban tartani, a mi a házon belül történik, az embert ördögimód meglátnák az utcáról, hogy mit csinál odabenn.

2

5 *A bécsi magyarok* saját kört szándékoznak ott helyben alakítani.

3

Chinában a férfiak bot helyett legyezőt hordanak, s ha elfáradnak azt viselni, a gallérjuk mellé dugják a nyakukba, ez ott különös fashionable maniernek tartatik.

4

10 *Furcsa szokások* uralkodnak a különféle népek közt a köszönésekre nézve. A lappok az orraikat nyomják egymáshoz,

a karakalpok meghúzzák az üstökét az üdvözöltnek. Az abyssiniak egy darab bambusnádat rágnak meg neki s odaadják, hogy rágja tovább, a japanok csak a csizmáikat húzzák le, náluk ez a „fogadj isten”; hanem a csuvaszok az utolsó fügefalevélig neki vetköznek egy „jó nap” kívánságnak; a malajoknál hasra kell esni a köszöntéskor, nálunk pedig a cigányfiúk cigánykerek-eket hánynak érzelmeik tökéletesebb kifejezhetése végett, míg bizonyos fajú emberek ismét bizonyos fajú embereknek a talpát szokták megcsókolni hódolat jeléül. — A hajdani keresztyének üdvöszava ez volt: Surrexit! — Felelet: Vere surrexit. — Bódo-rodott embernek „pálinkás jó reggelt” szokás kívánni. — Okos emberek, kiknek eszök ágában sincs egymásnak szolgálatot tenni „alásszolgájával” fogadják egymást, mások első lábaikat nyújtják megszorítás végett, s némelyek megcsókolják egymást üdvözlés okáért, mi — kívált ha különmemű egyéniségek közt megy véghez, igen jól szokta magát kivenni. Azt tartom, csak maradjunk is az utolsónál.

5

Egy *Irlandi*, ki először éltében német vendégfogadóban hált, arra a gondolatra jött mikor a paplanúl alkalmazott iszonyu dunnát meglátta: hogy ez ismét egy másik valakinek pár-nája, s hogy a németek így szoktak alunni, egyik a másik tetején, egész föl a gerendáig. „Mondd meg, atyámfia, sürgeté e végett a szolgálattevő subjectumot, annak az úrnak, vagy asszonynak, a ki rajtam fog alunni, hogy ne soká késsék, mert igen álmos vagyok.”

6

A *kutya* fontossága az életben. Semmi állat sem játszik annyi szerepet az emberiség szinpadán, mint az eb. A magyar juhait őrizteti, vagy nyulat fogat vele, a schweicinál hófuvatok

40 áldozatait segíti megmenteni, a spanyolnál harci segéd társ, az olasznak utcaló komédiás, az angolok barátkoznak vele, az oroszok szánkáik elé fogják, a törökök polgári szabadalmazott néposztálynak tartják, a belgák keztyűt csinálnak belőle, az indusok istennek tartják s imádkoznak hozzá, a chinaiak pedig
45 megszvik.

7

Londonban egy mészáros ökörcsontokból építtetett filagóriát. Volt módja benne. Nálunk szinte egy könyvnyomtató kiadott munkákból és lapokból építtetett három emeletes házat.

8

Az orosz cárnak, van egy kardja, melly egy darab égből
50 hullott vasból készíttetett. Az ilyen meteorvas rendesen igen jó acélt szokott adni. Szeretnők tudni: miből csinálják azt odafenn?

9

Szerkesztősségi keresztnévünknek egy druszája, egy mór, — valóságos fekete mór Algierban csodadolgokat visz véghez.
55 Ő valódi virtuóz a rhumivásban, mint némelly szorgalmas priesznitzianus a vízivással, olly tökélyre haladt ő a rhummal. Két-három pintet egy ülőhelyében megiszik, s fogadásból képes olly adagot gyomrába temetni, mellyel a Honleányoknak egész olvasó közönségét meg lehetne mérgezni.

10

60 *Szüilőgyilkos.* Lahousse Hortensia alig 16 éves lyán Párizsban apját, anyját és nőtestvérét megmérgezte, mert nem engedték a szeretőjét hozzá járni. E mérgezés nem egyszerre, hanem hosszú kiszámított terv szerint többszöri adagok után ment véghez, a gyilkos leány vígkedvű közönyösséggel mondá el a

65 történeteket a törvényszék előtt; bűneiért húsz évi börtönre ítéltetett. Az egészre az volt az észrevétele: hogy mikor ki fog szabadulni, épen 36 esztendő lesz, és így legszebb idejében. Semmi emberi érzésnek nincsen nyoma lelkében.

II

70 *A siami összenőtt testvérek*, kik 37 évig mutogatták magukat mint rendkívüli természetsodát, jó pénzért, most Déli-Carolina egyik városában telepedtek meg. Mindkettő (amennyiben két gerinceiknél fogva összenőtt embert *kettőnek* lehet nevezni) feleséges, több gyermekök is van; egyiknek neve *Sang*, másiké *Eng*. *Sang* tüzesebb, mint testvére s így a locofocók vagyis
75 democraták pártjához tartozik; *Eng* azonban a whigek vagyis aristocraták mellett nyilatkozik. Minthogy azonban egymástól elválniok lehetetlen, s az elsőnek nagyobb befolyása van a másakra, mint viszont: úgy történik hogy *Eng* mindig kénytelen
80 politikai hitének ellenére az oppositio meetingjein testvérel együtt jelen lenni; ellenben *Sang*ot soha sem veheti rá hogy a conservatívekhez elmenjen vele. Nekik nem szabad egymásra haragunni. Hátha egyik hamarább meg talál halni, mint a másik?

12

85 Egy *tudós* annak bebizonyítására: hogy a természetben minden célszerű, megemlíti hogy a gombok miután rendesen esős időben szoktak megteremni, a természet által esernyő alakkal vannak megáldva.

13

90 *A tunisi bey* operát akar hallani residentájában. Száz arany a markába annak az énekesnek, ki magas tetszését megnyeri. Száz bambus a talpára, a ki elveszti.

Egy *tréfás fiú* azt az eszmét kezdi terjesztgetni francia lapokban: hogy ha az ember az olasz festészeti iskola remekműveit a vászonról levakarja, azok alatt többnyire görög művészek remekeire fog akadni. Rafael alatt Apelles és Zeuxisra.
 95 Így akarják az olasz festők remekműveit tönkre tenni.

95

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 12.]

„Ungar” collega rosz néven veszi az Alvajáró előadásakor az egész éneklő és trombitáló személyzetnek túlságosan jó kedvét. Én istenem! de hát tehet arról valaki, ha nevetnéne van? próbálja meg csak Master Diósi ha — ha például X. urat
 5 lovagolni, vagy Y. urat hősi szerepet adni látja és ha a nyakát lefűrészelik is: nem fog-e nevetni? Na lássa, hisz ez igaztalanság; ön egy idő óta olly feketevérű griesgrämig és sauertöpfisch kezd lenni, tegye le azt a sárga szemüveget s ha a trombitások nevetnek, nézze el nekik; ha az énekesek nevetnek, kacagjon
 10 együtt velök, plane ha Nelli nyitja mosolyra ajkait, — ah Master Diósi: hol van önben a szív, ha még ezért is haragunni tud? Ön egy tetőtől talpig író tollá változott criticus, mellyben tinta foly vér helyett. Lássa ön, mi úgy tekintjük a színházat mint egy nagy családot, melly úgy a miénk, mint más akárkié,
 15 hol estenként összegyülünk s mintha mint legjobb ismerősök volnánk, egymástól nem félünk, egymást nem genírozzuk; ha színészeink nem tudják szerepeiket, nem haragszunk, sőt inkább szép szomszédnőink mellett igen jól mulatjuk magunkat; ha a karzat tapsol, mi nem piszszegünk; ha a parterre ismételteti

20 a quartetteket, mi nem mondjuk: „tovább!” egy szóval hagyjuk
mindenkinek a privát kedvét teljesülni. — Lássá ön, Master
Diósi, milyen szép bizalmasság volna az ha szokásba jöhetne,
hogy a karzatról a parterre-re, a parterreről föl a páholyokba,
a páholyokból le a szinpadra lehessen conversálni. — Odalenn
25 Raupach Ördög Roberjét adnák, Ördög Robert mondaná:
vau-vau-uú! fenn a kakasülön pedig asztaloslegények mulattat-
nák húzóharmonicával donna Flamináikat, a páholyokban hír-
lapot olvasnának, theáznának, whisteznének fennhangon (ezt
Horváth Lázár is indítványozta egy időben); odalen pedig
30 folytatná minden ember a maga mesterségét — csak úgy, mint
otthon: a criticusok bírálhatnának, a közönség nem hallgatna
rájuk, csak úgy mint otthon. — A szerelmesek civakodnának,
a nem szerelmesek pedig tennék egymásnak a szépet, csak úgy
mint otthon. A ki diót, vagy mogyorót hozott magával, azt
35 megtörné, szomszédjait is megkinálná vele, csakugy mint ott-
hon. Nem paradicsomi élet volna-e ez, Master Diósi? Lám,
Debrecenben már ez nagyrészt el van érve. Még mi is ráme-
hettünk volna, ha csak ön feketevérű közbeszólásával el nem
rontja az egész angyali planumot.

96

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 12.]

I

Egy fiatal ügyvéd, kinek gyöngye szemei voltak, azon taná-
csot kapta orvosától: hogy hagyjon föl a pipával, mert meg-
vakúl. Már jó uram, felelé a megvakulandó, én sok mindent
láttam életemben, de beleszámítva azt is a mit még látni fogok,
5 nem ér mind az egy *pipadohányt*, tehát nem cserélünk.

Egy párizsi lapban a hétszemélyes tábla *septemtrionalis* táblának van elbémálva. Ez is olyanforma, mint mikor az egy-szeri notarius a főlovászmestert *amazonum regalium* magister-nek nevezte.

10 Ismét új lap van keletkeztében. A kiadó tulajdonos előfizetési díjul babot, borsót, kölest, szappanyt, fagygyugyertyát, lépesmézet, káposztát, tyúkot, általában mindenféle victualékat elfogad. Cime leend, „a Nagy Fidibus.” Ajánljuk a pogácsasütőknek. Tepsibe vajmi alkalmas leend!

15 Reméljük, hogy lapunk tisztelt olvasói végig olvasták Szigligeti *Végiratát* „Mátyás fia” ügyében, s kimondjuk véleményünket a minden oldalról megvitatott ügy fölött: 1) Zerffi Szigligetit minél inkább gyanúsítandó több ízben *hamis tanú-*
 20 *bizonytságot tett*, többek között midőn háromszor egymás után bizonyítá: hogy Hiador Corvinját 1845-ben adta be a színházhoz, hová a hiteles bizonyítványok nyomán 1846-iki aug. 21-én érkezett. — Becsületes ember dolga-e ez? ... 2) *Corvint Szigligeti nem vette át* és nem kezelte, s drámáján már az előtt sokkal régebben dolgozott, sőt Diósi úrnak belőle töredékeket
 25 is olvasott. 3) A Törvénytelen Vér csak egy nap volt nála, Mátyás fia drámáját már az előtt Fánchy és Doktay uraknak készen mutatta, s belőle a kitünőbb jeleneteket fel is olvasta; s mihelyt megtudá, hogy drámájához hasonló tárgyú mű érkezett a választmányhoz, azt rögtön lepecsételtette s erre *hitöket*
 30 *letenni kész tanúi vannak*, s így Sz. Hiador darabjait *nem is használhatta*. 4) Szigligeti a történeti adatokat mindenütt drámailag indokolni és összeolvasztani törekedett; Hiador ugyanazo-

kat összefüggés, irány és indokolás nélkül rakta hegytetőre.

5) Corvin ritkítja párját az irodalmi silányságok között, Tör-
 35 vénytelen Vérben a tulajdonképeni történeti dráma csak az
 utolsó szakaszban kezdődik, holott a történeti adatok nyakra-
 főre bejelentetnek. 6) Mátyás Fia, mind terjedelmére, mind
 alaptervezetére, mind a sceneriára nézve égföld-különbségű
 Hiador darabjától. 7) Hiadornak fogalma sincs történeti jelle-
 40 mekről. 8) Szigligeti műve legszebb jeleneteinek árnyéka sincs
 Hiador darabjaiban, millyenek: Mátyás haldoklása, az ütközet,
 hol az anya meghal fiáért. 9) *Szigligetinél az anya más jellem,*
viszonya egészen más fia iránt, mint Hiadornál. 10) Nemhogy
 Szigligeti plagiált volna Hiadortól, sőt *Hiador vett át Gerőből*
 45 *egész helyzeteket, sőt beszédeket majdnem szóról szóra.* ugyan ezt
 tette a *Pókaiakkal.* 11) És több más más helyeit Szigligetinek nem
 átalotta elsajátítani; 12) mint szinte más ismert külföldi dráma-
 írókét. 13) Corvinban drámai csomó nincsen, az események
 úgy vannak összelopkodva előzmény, következmény nélkül,
 50 mint meg annyi drámai zérusok. 14) Szigligeti az eredetiség
 ügyességével vitte ki azon nehéz belküzdelmi jelenetet, midőn
 János lemond. Hiador elmondhatja vele Lear királyból Edmund
 magánbeszédét s a dolgot ketté vágja. 15) Hiadoron a plagium
 gyanúja nem új, e lapokban Tüskey Emma egész verseket idé-
 55 zett Kölcseytől, miket Hiador versei közé csent, e vád alól még
 nem tisztítá ki magát a tisztelt úr, s ime mást támad meg azon
 bűn ráfogásával, mellynek bélyege homlokára van sütve. —
 Ime ez volt Hiador és prókátorának eljárása. Illyen becsületes
 férfiak koptatják a tollat az irodalmi malcontentok táborában.
 60 — *Par nobile fratrum.* Kimondott vezérelve volt e két úrnak,
 nevet szerezni bármi áron. Megvan, ott van, dicsekedhetnek
 vele. Egyike e két szép úrnak két év előtt Petőfi által akart
 megdicsőülni, látva, hogy e név most egyike legünnepeltebbe-
 inknek; ajánlá magát előtte, hogy majd ő dicsérni fogja. A tisz-
 65 talelkü, önerejét érző költő nemes büszkeséggel veté meg e
 szolgai ajánlatot. Ekkor „ha nem akarod hogy talpadat csókol-

jam, haraplak; de mégis teáltalad leszek híres ember!” elkezdé
őt gyalázni. S ez célra vezető; ha az ember nem tud valamire
menni, iparkodjék mások gyalázatán emelkedni, csakhogy a
70 szurok mindig oda ragad, ahol már több is van. Ime be van
az ő koszorúja kötve. Hazudság, hamis bizonyság, rossz akarat,
arcátlanság és tudatlanság benne a legszebb virágok. De mi
nem örülünk senki gyalázatán, sőt az elpirulhatlanok miatt mi
fogjuk szégyenelni, hogy a magyar irodalom virágai között illy
75 labodákat hagyott felmagzani az irodalmak istene.

5

Külföldön már annyira vitték a papiros világot: hogy csirit-
zelt papirosból bútorokat is készítenek. Örül ennek Horváth
Laci, mert ő két lapot ad ki.

6

Négy magyar lap közli egymás után azon ujdonságot: hogy
80 Hugo Károly ismét új színművet írt, mellynek címe: „A böl-
csek követ.” Egy kis tévedés van a dologban, mellyről a tisztelt
collegák méltóztattak balul értesülni; ez nem új színmű, mert
német nyelven már ezelőtt hat évvel megjelent illy című
könyvben „Die grosse Fibel” (a nagy ábécé). Csak azért akartuk
85 ezt megemlíteni, mert a németek eddig is nagy gaudéval van-
nak fölöttünk: hogy mi Hugo Károly mind azon műveit, mik
nálunk megbuktak, nem tudva e sorsukat, nagyban megbámul-
juk, s hogy mi mind azt, mit az ottani journalistica éldehet-
lennek tartott, mint új valamit tapssal fogadunk, megkoszorú-
90 zunk, s minden eddigi irodalmi terményeink elsői közé állítunk.
Ha mi semmit sem akarunk arról tudni; miszerint Hugo a
német irodalomban, mint műbíráló és drámaíró minden elkép-
zelhető üldöztetésnek ki volt téve; hogy művei sehol sem fogad-
tattak el: azok előtt kik e tényeket tudják, itteni föllépéseinek

95 sikere könnyen azon szint veheti magára, mintha mind az, mi
 a német irodalomnak legrossza, saját irodalmunkban a legjobb-
 nak beillenék; de ha előre bocsátjuk ezeknek tudását s Hugo
 Károlyt nem mint hazaszeretetből hozzánk pártolt német író-
 100 kezdjük dicsérni (mert kénytelen volt nálunk keresni menedé-
 ket, miután a német irodalomból kiüldöztetett), hanem mint
 általános lángelmét, kinek eszméi bármely hazában, hol még
 a szabadelműségnek a philisterismus vérét nem vette, viszhangra
 és elismerésre találandnak, s kinek egyéni furcsaságait nem
 bámuljuk, de ez eszmék kedvéért meg tudjuk bocsátani. Ha így
 105 nyilatkozunk Hugo Károly műveiről: akkor kikerüljük itéle-
 teink nevetségessé lételét. Mi részünkről egy percig sem két-
 kedünk kimondani hogy, midőn Hugo Károlyt az összes német
 journalista kevés kivétellel megtámadta, midőn, Brutus és
 Lucretiája több színpadon langyúl fogadtatott, Báró és Bankárja
 110 olvasatlanul visszavetett, ez nem az ő hibája volt, hanem
 volt azon közönségé, melly izetlen helybohózatokon legelteti
 magát s azon színházi igazgatóké, kik (miért, miért nem, azt
 rajtok és mirajtunk kívül elegen tudják) egy Halm és Nestory
 115 kedvéért minden rájuk nézve veszedelmes tehetséget buzgón
 elnyomni kötelességöknek tartják.

7

S minthogy már benne vagyunk a komolyságban, beszél-
 jünk egy pár szót a Nemzeti Encyclopaediáról, melyet kiad
 Vállas Antal, s lássuk: hogy mint csinálják minálunk a tuda-
 120ományt. Ha van érdekesebb látmány annál, midőn a keresztes
 pók esti napfénynél hálóját szövi, úgy az csak ott lehet, hol a
 tudósok a tudományt csinálják. Mindkettő igen érdekes: a pók,
 mint tudva van, saját magából ereszti fonalait; kivéve a hosszú-
 lábú kaszáspókot, mellynek különös szenvedélye régi elhagyott
 125 pókszöveteket elfoglalni. Illyen kivételek a tudósok között is
 akadnak, kivált ha azok Nemzeti Encyclopaediát írnak. Az

ember, akarók mondani a tudós, összeszerez néhány geographiai, zoologiai, és historiai művet, megtanulja könyv nélkül — az ábécét, s illy előkészülettel *abc* rendbe szedi a kész adatokat. Ez nem nehéz munka; de mindazáltal igen szép. Az ember

130 elősorolja illő szárazsággal a kiszedett historiai helyeket, őrizkedik nehogy saját eszméi valahogy közibök tévedjenek, a kútforrások minden betűjéhez, még sajtóhibáihoz is tántoríthatlanul ragaszkodik s egyszer csak azt veszi észre, hogy kész az encyclopaedia. Igy tesz például Vállas. Minden genirozás nélkül

135 szóról szóra elmondja történeti életrajzaiban mit megbodogult néhai Budai Ferenc „Polgári Lexiconában” anno Domini 1805-dik esztendőben ő s férfaiinkról megírt, egyedül a „volt volnát” törüli ki imittamott . . . E tény, mint utánnyomat nem a mi dolgunk, haragugyék érte a könyvárus, ki azon Lexicont

140 kiadta, vagy Budai örökösei, nem bánjuk; hanem abban az egyben szabad legyen megbotránkoznunk, hogy ezek szerint Vállas úr épen semmi különbséget, vagy haladást nem vesz észre a történetírás szellemében, mellyben a Polgári Lexicon

145 iratott, s mellyben ujjabb történetkönyveink iratnak. Negyvenkét esztendő előtt nagyon jó lehetett mind az, mit Budai elmond és elhallgat; jelenleg azonban jól esnék, ha a kor ujjabb fölfogásai szerint más dolgok lennének ugyanazon themákról elmondva és elhallgatva. Egyébiránt mi az elhallgatást illeti, ebben nagyhamar kibékülhetünk az encyclopaedia-íróval, mert

150 ő a hol csak lehet elhallgat saját eszméivel s olly szárazan adja elő, a mit előad: hogy szinte porzik. Például mit mond Attiláról? Budai egy fél lapocskát irt e néphódítóról, kit ő kisszerű kalandorul tüntetett fel; Vállas szóról szóra utána mondja mind azt s még azt sem meri határozottan kimondani, hogy rokonunknak tartja-e őt vagy sem? Ha már restellt ujat írni Vállas

155 úr, nyomatta volna legalább oda, mit Gibbon, Müller, Waltharius, akár Fessler vagy Deseritius egész könyvekben beszélnek felőle, higye el: hogy igen szép dolgokat beszélnek és kissé körülményesebben mint Budai, kinek főfő érdeme az: hogy

160 midőn polgári Lexiconát írta, még nem volt előtte kész magyar
munka, melyből *abc* rendben utánnyomathatott volna, s ez
érdemeiért minden esetre teljes méltánylatunkat bírja. Mai
időnkben azonban a krónika-adatgyűjtést nem tartjuk érdem-
nek. Ki a történetről írni akar, akár saját, akár a más eszméit
165 mondja is el, tudjon fölemelkedni a magasabb történeti nézetek
sphaeráiba s tudjon ezen nézeteknek egy kitartó vezérelvet
adni. Lehessen érezni a műnek szellemét a szerző saját reflexiói-
ban s egyes személyeknek characterét, és ne pusztá viszontag-
ságait ismertesse meg az olvasóval. A történetírás a statustanok
170 gyakorlati iskolája, s illy fontos tudományt még iskolai kézi
könyvül sem lehet minden vezérszellem nélkül írni, nemhogy
olvasó közönség számára pusztá allerhandumeingulden curio-
sum gyanánt. Csodálatos dolog, hogy ezeket a XIX. század
közepén egy szépirodalmi lapnak kell elmondani, hogy tudo-
175 mányos ember, ki historiai adatokat szerkeszt, annyira ragasz-
kodik az ősi humillimus indifferentismushoz: hogy dacára his-
toriai önállóságunknak s nagyszerű történeti jellemeinknek
magyar ember létére még itt is sereghajtó akar lenni. Ha ez
eljárásra csak a dolog végének könnyebb oldala szabadítá fel
180 Vállas urat, az ellen semmi kifogásunk, azt lássa az olvasó és
fizető közönség; de ha e szűkkeblű adatragaszkodás szellemi
önállótlanásra mutat, akkor szabad legyen sajnálnunk hazánk
történetírázatát. Egyébiránt így csinálják nálunk a tudományt.

9

185 Kedden reggel a királyutcában egy gazdátlan emberi fület
találtak. Ahoz mégis nagy gondatlanság kell: hogy az ember a
fülét elveszítse. Az érdeklett corpus delicti annyira ki volt
egyébiránt véve formájából: hogy semmikép sem lehet rá
ismerni: vajjon nő volt-e, vagy férfi, vagy criticus, aki elve-
szíté? Még eddig senki sem jelenté magát érette.

190 A nemzeti színház néhány tagja Kovács Sebestyén Endre urat, mint az intézet egyik jeles és köz szeretetű orvosát neve napja alkalmakor egy, mintegy kétszáz pengő forintos, ezüst serleggel tisztelte meg. — Sok örömet ürtsen belőle a tisztelt orvos úr!

II

195 Divatba kezd jőni a vidéken, hogy minekünk képtelennél képtelenebb leveleket irjanak. Egyik sógorának szólít, köszöni a küldött három mérő bükkönyt; tudtomra adja, hogy a keresztfiam, kit az én nevemre kereszteltek Jánosnak, meghimlőzött, s kér hogy majd a tudvalevő alkalom által küldjek neki
200 vagy fél mázsát abból a kospallagiból, úgy sem messze lakom tőle. Egyébiránt a felesége csókoltat (ugy mint édes testvérét). A levél Iharosberényből jó, tökéletesen nekem van cimezve. — A másik sürget, hogy siessek a g...-i tisztujításra, ha az esküdségből ki nem akarok cseppenni, mert ugyan haragszik
205 rám a főbíró, a mióta az unokatestvérét nem akarom elvenni. — A harmadik, Belényesből (soha életemben 90 mérföldnél közelebb nem voltam e helyhez) tudósít hogy kapta leveletem, az abban tanúsított érzelmeket rögtön fogta és vitte Laurához, kivel egykor Belényesben annyi boldog órát töltöttem, Laura
210 épen lekvárt főzött, midőn leveletem felolvasta neki, az angyali szűz fehér arcán hajnalpír futott át e betűk felolvasásakor; ő még mindig a régi, ő még mindig érettem eped (bárcsak hát ismerném legalább) — továbbá írja, hogy szegény Péter nagyon búslakodik, mióta kosarat kapott Mancijától. (Szegény Péter,
215 mennyire sajnálom, hátha még a vezetéknevét is tudnám!) Végül tanácsolja hogy vigyázzak magamra, nehogy valahol a bányákban szerencsétlenség érjen, s szerfeletti tanulással el ne öljem becses életemet. — De mind ezeknek koronája azon levél, melyben szerelmes levelet írnak hozzám, mint asszony-

220 személyhez. Valami értem égő V. S. úgy meg bíztat, hogy
akkor s ekkor el fog szöktetni, apám haragjától ne féljek, az ő
karjai megvédnek tőle: „Kis gunyhóban fogunk élni, szerel-
münkben boldogok” („a hova én elröpülni veled ugyan nem
fogok”), az ő szívében fogok lenni kárpótlást s ha szavaira
225 nem hajtok, holnap holttestével fogok beszélni. — Már most
hogy viseljem el lelkemen ennek a halálát? Pedig elszöknöm
csak még sem lehetett vele.

12

230 Mult kedden este egy éltés férfi a színházban első felvonás
alatt hirtelen leesett zártszékéről és rögtön szörnyet halt.
Vidéki számtartó volt, mint mondják, nymphomaniái roham-
ban ütötte meg a szél. Tán csak nem az előfüggöny képeibe
volt szerelmes? (A nymphománia olyan betegség, mellynél
fogva az ember abstract szépségek iránt érez szenvedélyt, minők
egy festett kép, egy szobor, egy kifejeetlen gyermekarc). —
235 Azt mondja ez esetre B. Gazsi: hogy kár volt neki legalább a
darabot végig nem várni, ha már egyszer befizetett. Mi pedig
azt mondjuk: hogy kár volt ez esetnél egyetlen színházi orvos-
nak sem lenni jelen, miután van vagy kilenc.

13

240 Egy álomkóros szűz nem rég mágneses álmában azt fedezte
fel: hogy a cholera ellen egyetlen orvosi szer a „nárdus olaj.”
— Csak az a kis baj van a dologban: hogy a bibliában ugyan
van szó nárdus olajról, de a gyógyszerárban nem ismerik.

14

Horváth Lázár jövő évre német lapot szerkeszt, címe
„Morgenröthe” ára helyben öt, vidékre 6 ft 24 kr. Végére

245 valahára megérté tehát hivatását a tisztelt szerkesztő s nyíltan kivallja, mit tavaly makrancosan tagadott. Kell-e ennél nagyobb szerű elégtétel mind azoknak, kik a tisztelt szerkesztő úr hazafiui érzelmeiben ez ideig kétségeskedni bátrak valának? Felelet: Horváth Lázár, der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe. — Hol vannak a hazafiui érzelmek, a nemzetiség forró imádása, a hazaszeretet lángoló kitörései, mikkel a Hon-
 250 derű szerkesztője egy időben úgy megrakta magát, mint drótos tót a szeredását rézpitykével? Felelet: Herr von Horváth der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe. Hol van a
 255 hajdani aristocraticus büszkeség, melly egykor a köznemesi rendhez is csak lóhátról beszélt? melly a lateinereket úton útfélen gúnyolta s a bürgerlich eszmétől görcsöket kapni méltóztatott? Felelet: Horváth der unterhänige Hauptredacteur der Morgenröthe. Egyébiránt azt meg kell vallani: hogy a tisztelt
 260 szerkesztő úrba nem kevés vállalkozási szellem (az ő kedvéért németül is ideirjuk: Unternehmungsgeist) talált szorulni. Kapja magát és előfizetést szándékozik megnyitni — *husz esztendőre*. A ki egyszerre 200 pengőt lefizet neki, husz esztendeig fogja olvashatni a Morgenröthét — ingyen. Még az unokáinak az
 265 unokái számára is biztosítva leend a Morgenröthe! az előfizető, elvesztheti vagyonát, jó hírnevét, fiait, lányait, el az életet magát, de a Morgenröthét senki sem veheti el tőle husz esztendő előtt, kivéve természetesen a Hauptredacteur életének netaláni criticusabb eseteit. Kár hogy nem a Saturnusban tette ez indít-
 270 ványt a tisztelt szerkesztő, ott egy esztendő épen 29 földi esztendeig tart; ott az ilyen speculációkban senki meg nem botránkozik.

Az országgyűlési fiatalságról sok rendbeli kisszerű nagyítá-
 sokat beszél a közhír, mellyeknek természetesen fele sem igaz.
 275 Mi kik a fiatalság kitünőbb egyéniségeit közelebből ismerjük, látatlan meggyőződésből is merünk kezeskedni e ráfogott

tények valótlanságáról. Nagyobb baj az: hogy még lapok sem
restellenek az ujdonságok legtisztátalanabb kútfejéből meríteni;
280 hogy vagy épen meg nem történt dolgokat, vagy egyesek
kicafrangozott fatumait jól megpaprikázott gulyáshus lében
felesresztve találják fel a közönségnek, melly azután ítéljen
belőle ifju nemzedékünk jelleméről. Ez, uraim, meg nem bocsát-
ható lelkiismeretlenség! Most, midőn nem csak saját hazánk-
fiainak, de a külföld nevezetesebb gondolkodó részének figyel-
385 me is fel van országos tanácskozmányaink iránt idézve, azoknak
komoly színezetét illy könnyelmű esetlenségekkel Cariquirozni
nem szabad. Ha igazak volnának is, miket fiatalságunkra, melly
a hazai ifju nemzedék színéből és javából van tömegesítve,
ráfognak, el kelle azokkal hallgatni, nem pedig vetélkedni ki-
290 trombitálhatásukban. A Pozsonyi Lap azonban e tények na-
gyobb részét tetteg is megcáfolja s kijelenti: hogy azokból de
csak egy szó sem igaz, mellynek annyival is több okunk van
örülni, minthogy meggyőződésünk szerint a hol az ország-
gyűlési fiatalság szellemének irányadói közt *Berecz Károly*,
295 *Székely, Kozma Sándor és Szarvady Frigyes* állanak első helyen,
ott a közszellem csak tiszta és becsületes lehet, s mi minden
esetre szeretnők habár hol a fiatalságról leend szó: ott a neme-
sebb irányu, jól vezérlett tömegről ne pedig annak rostahulla-
dékáról szóljon a példabeszéd.

300 Lám meg mondtuk hogy békét kell hagyni az ugorkának.
Ott van ni! tegnapelőtt este három ember, meg egy rendőr
meghalt — uborkában. — Azt mondják hogy az ecet közé,
mellyben a kérdéses gyümölcsök eltéve valának, kilencz huszas
áru rézpénz volt föleresztve.

305 Még egy dolgot nem akarunk elhallgatni Hugo Károlyról.
 Báró és Bankárja a legujabb fölfedezés szerint tárgyára nézve
 egészen, helyzeteire nézve is több helyütt Basancourt francia
 írónak egy novellájából van átvéve. Egész eszmék és dialogok
 egyeznek össze a francia eredetivel, még a nevek is ugyanazok.
 310 Granville, és Mirmont, szinte három személy játszik benne,
 s a tények folyama ott kezdődik, úgy foly és ott végződik, a
 hol és a hogy e dráma. Szerettük volna minden esetre, ha
 Hugo Károly ezt maga vallotta volna meg, mielőtt a lapok
 véleményeiket elmondák felőle s ne hagyott volna bennünket
 315 bírálóink által compromittálni, kik őt olly dologért (a dráma
 inventiójáért) dicsérték meg leginkább, melly egy harmadik
 elhallgatott szerző érdeme. Basancourt ugyan nem a legsűrűb-
 ben hangzó név a külirodalomban; annyira azonban mégis kár
 lenézni a közönséget: hogy közöttte egyetlen egyet se gyanít-
 320 sunk, ki a kérdéses novellát olvasá. Ime a mystificatio napfényre
 jött (plagiumnak nem is nevezhető, elannyira fordítás az eredetiből) s már most nem tudjuk: hogy mi kezdjünk-e pirulni,
 kik Hugo urat dicsérni hagytuk, vagy Hugo, ki e dicséreteket
 elfogadta?

325 Vahot Imre bajtársunk méltán megszid bennünket érte:
 hogy lapunkban őt turóci születésűnek hagytuk nevezni. Ez,
 hiába, megvalljuk, miután őszintén tisztelt barátunk keresztelől-
 levelét látva, meggyőződheténk róla: hogy ő csakugyan heves-
 megyei fi s ezennel megkövetjük érte. Nem látjuk azonban
 330 helyesnek hogy, midőn Vahot barátunk ama „Magam” aláírásu
 cikknek írójában Egressyt akarja megismerni, miért mondja
 viszont: hogy ez és ama kérdésben forgó megróvás nem a
 Divatlap szerkesztőjétől, hanem Szinéritől ered; holott azt
 mindenki régtől bölcsen tudja, miszerint Szinéri és Vahot I.

335 egy személy, míg a „Magam” kilétéről tán magunk sem tudnánk bizonyosat mondani. Tréfának megjárná, ha komoly hangon nem volna írva: mi egyébiránt készek vagyunk tréfának venni a dolgot, így mindkettőnkre nézve sokkal kényelmesebb leend.

97

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 12.]

I

Americában egész kivándorlott német családok élnek kizárólag a koldulásból, ez nálunk sem újság.

2

Bostonban egy fényűzés elleni egyesület elnöknéje, mint a „Punch” hirdeti, a társaság pénztárát ellopta. Azért takarítson
5 *tehát az ember, hogy más meg ellopja.*

3

Bosco jelenleg Pozsonyban ezermesterkedik.

4

Egy francia kis városban nemrég egy vándorszínészcsoport Lammermoori Luciát és La Rue de la Lune bohózatot adta egyszerre. Azonban Edgar az első felvonás után elrekedt. Mi
10 *alatt tehát a holtra ijedt igazgató egy helyetttest hajhásztat a városban e szerepre, nehogy a közönség addig unja magát, megkezdtek a vígjátékot, a nélkül hogy a közönséget előbb értesítették volna felőle. A bariton, ki Aston szerepét vitte, mint mr.*

Chandeille jelent meg hálókabátban, szürke parókában; a
15 rajongó Lucia egy kacér divatárusnővé változott s Lucia tiszte-
letre méltó nevelőjéből azon fiatal utazó lett, ki most jön meg
Amerikából. Az összegyülekezett közönség maig azon hiszen-
ben van, hogy ez folytatása volt az előbbeni operának.

5

Egyszer *La Fontaintól* (ki rendesen igen szórakozott volt)
20 azt kérdezték, hogy miért húzta fel visszajáról a harisnyáját? —
Azért ugymond, mert a tulsó fele lyukas.

6

„*A világban jártas férfi.*” Illy cím alatt több rendbeli társal-
gási rendszabályokra oktató könyv jelent meg, kivált német
nyelven, mellyek egyikében illy formát olvashatni: „Asztalnál
25 illetlenség volna elsőnek lenni az evésben. Meg kell várni az
embernek, míg a szomszédja vesz.” Már most ha kilenc ilyen
„világban jártas férfi” ül egy asztalhoz s mind a kilenc erősen
tudja könyv nélkül e rendszabályt s egyik sem eszik addig, míg
a szomszédja hozzá nem fog: milly éhesen fognak ezek mind a
30 kilencen fölkelni az asztaltól? vagy azt okvetlenül fel kell ten-
nünk, hogy ez asztalnál csak akad egy ember, ki világban
járatlanságát azzal elárulandja, hogy az elébe tett ételből eszik.
Igy tanítják a noble manierokat a fiatalságnak. Egy magyar
fürdőben közösen megalapított rendszabály szerint garast
35 fizet annyiszor, a mennyiszer valaki a szomszédját kinálja,
mielőtt maga vett volna.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 19.]

I

Dec. 16-án temettük el *Czakót!* — Midőn e sorokat írjuk, épen sírjától jövének meg. Ifjan, férfielete legvirágosabb tavaszán, — kezdetén a legreménygazdagabb életnek kíváncsozott ő a föld alá. A nevet, mellyet a hon legjobbjai őszinte becsülés-
 5 sel említének, most egyszerűen sötét fejfája viseli. A délceg férfi, kinek életerős alkata és lánglelke hosszú és ragyogó életet jövendőlt, olly rövid és sötét halállal mult el az életből. . . *sötét haldálával az öngyilkolásnak.* . . Már hetek óta készült ez iszonyú vértetthez, pisztolyokat szerzett össze s azoknak hatását próbál-
 10 gatá, csüggedt, a monomaniáig búskomor volt, s éjenként, midőn velünk együtt jött lakása felé, keserű jóslattal mondá: hogy neki tragicus vége lesz, hogy az élet mondhatlan terhére van. Kedden déli egy órakor Cs. A. szerkesztő barátunkat látog-
 15 gatá meg a szerencsétlen kedélyű költő, s ott a látszató legvidámabb mulatozás alatt, többek jelenlétében, a nélkül hogy valaki e szörnyű akarátát észrevehette volna, *főbe lőtte magát!* néhány órai vergődés után elhagyta a költői magas lélek, s most némán alszik, ki annyi szép tette volt hivatva. Örökké sötét, feldúlt
 20 kedélye üldöze ki őt az életből, melly ránézve épen nem volt mostoha, csak ő hitte annak. Megölték, halálra üzték őt a fekete gondolatok éjjeli és nappali kísértetei, miktől menekülni nem bírt s mik legkésőbbi műveinek minden betűje fölött virrasztan-
 25 nak s mikkel évek óta kellett társalgnia, míg lelkét elveszíté köztök. Védangyala helyett üldöző daemonát találta a költészetben, melly világfájdalmakkal beszélt tele lelkét s midőn a nap felé röpülni tanítá, a legsötétebb örvénybe taszította le. — Az ábrándokkal nem kell játszani, szilaj paripák azok, mik a napot az ég körül hordják; de ha fékeiket gyöngé kéz vezérli,

magokkal ragadják a szédült Phaëton, s jaj annak, ki a csillagokkal egy uton jár és ottan elszédül. Egyszerű temetési pompáját a boldogtalanul elveszettnek tengernép díszíté, mind jó akarói, mind becsülői, barátai. . . és ő ennyi becsülői közt élni nem tudott. Petőfi irt egy gyászdalt a megholt szánatos sorsára, és e dal úgy rá illik:

35 Könnyez a részvét. . . oh még a
Gyűlölség is, ha itt volna,
Ejtene egy drága gyöngyöt,
Egy könyűt e koporsóra.

40 Magasan röpködő szellem
Süllyedt a mély semmiségbe;
Tavaszdől, az ifjúságnak
Tavasza a sír telébe.

45 Keresett-e rokon lelket?
S nem talált egy jó barátot?
Vagy ki oda lépe hozzá
Eltaszítá őt magától?

50 Nagy a világ, nagy a világ,
Benne miljom embertárs van;
S ő e nagy világban, ő e
Milliók közt állt magában. . .

Végre lelt egy jó barátot,
Jó barátja a fegyver lett,
Melly szívéről lesegíté
Az életet, e nagy terhet.

55 Könnyez a részvét. . . oh még a
Gyűlölség is, ha itt volna,
Ejtene egy drága gyöngyöt
Egy könyűt e koporsóra.

60 Megkönnyezett föld alatt nyugszik ő, lánglelke megérde-
melte e könnyeket.

★

65 Gyávaság az élet csatateréről elfutni, ha a ránk mért
keserveket viselni meguntuk, férfi dolga itt maradni a leg-
vadabb küzdelmek közepett s utat törni a bajok tömkelegén
keresztül egy kitűzött szentebb cél felé, tűrni azt, a mi fáj, és
70 látni azt a mi fenyeget; de ki önlelkét el tudta veszíteni, ki jót
tenni hisz magával és a világgal, ha meghal, kinek önkeblében
nincs otthona, önmagából nincs mit várnia többé, ki meghal,
nem mert a világgal, de mert önmagával elégedetlen, az előtt
megáll az emberi ész és ítéletét nem meri kimondani. Annyi
75 bizonyos, hogy e folytonos elkeserülést nem kis mértékben
nevelte lapokban irkáló criticusaink veszett kiméletlenségű el-
járása Czakó ellenében, gyalázták őt olly eszméiben, mik bárha
téveszmék, de ott is nagyok voltak, s feledték előbbi érdemeit,
mik előtt fejét hajthattak volna. Mind ez elősegíté kedélyének
80 megmérgezését, s most e szellemi megmérgezők elégedetten
verhetik ki tollaikat, munkájok befejeztetett. Legközelebb az
elhunyt költőnek egy új műve vár előadásra: „János lovag”.
Lesz nektek ismét aratás, hisz a halottól nincs mit tartani.

2

80 Petőfinének lapunkban bemutatott ábrándját az „Ungar” is
közli mult csütörtöki és pénteki számaiban, igen ügyesen
fordítva D.-től.

3

Gróf Széchenyi István az országgyűlésről visszaérkezett
fővárosunkba, hol ismét a tudós társaság és a Tisza-szabályozó
társaság és a Duna-part-szabályozó társaság, és a Balatoni-gőz-

85 hajózási társaság s tudja a mindenttudó: mi mindenféle társaság
gyűlései várnak még reá tárt karokkal. Ő élete egy harmadát
gyűlésekben tölti; tíz helyütt elnökösködik, száz helyett beszél,
ezer helyett gondolkodik és millió helyett tesz. Nála még a
megpihenés is több munkával jár, mint más embernél az elfá-
90 radás. Ez egyébiránt nem magyar természet. Ha nemes atya-
fiak, kik ősi javaiknak környékén kimentek, még sem csinálnak
semmit, az természetes s rendiben levő dolog; de ha egy mág-
nás, kinek a teremtettség alatt mindene megvan, amit csak meg-
kíván, mégis odahagyja kényelmes nyugalmát, hogy fárad-
95 jon a mások javáért, ez természetkihágás, s vagy jó időt, vagy
rosz időt, de valamit jelent.

4

100 Mult számában lapunknak egy utánnyomat iránti vád kül-
detett be Magyar Mihály nevében egy bizonyos könyvtár
ellen, ki azonban az utánnyomat valótlanágát előttünk be-
bizonyítván, miután ezt az érdekelt tulajdonos Magyar Mihály
is írásban elismeré, sietünk a terhelő vádat e közönség előtt
visszavonni. A dolgok további mibenléte törvényes ügy s
lapunk foruma elé nem tartozik.

5

105 Budán mult szerdán több dühös eb tizenhét embert mart meg,
kik jelenleg a városházához elzárva tán végkép menthetlenül
várják az irtozatos halál kínjait magukra. Már az igaz: hogy
néha-néha igen közel vagyunk Constantinápolyhoz; e vesze-
delmes házi vadállatok ott is különös szabadalmakkal bírnak,
csakhogy ott legalább minden ember puskával járhat az utcán
110 s ha fényes nappal farkasok vagy vizilovak támadják meg a pia-
con, védheti magát élet- és halálra, annyiban még bátorságosabb

ott az élet mint nálunk. Egyébiránt e bajról a város kapitánya már rég tett rendelkezést, mi hogy nem volt foganatos, annak nem ő az oka.

6

115 Walzel nyomdájából igen díszes kiállítású kőrajzban került ki István főherceg emlékezetes körutjának azon egyik
fénypontja, midőn Arad városában a küldöttségek a számára készült sátor alatt ő fensége előtt tisztelegnek. Jobbról azon ház,
120 csukott redőnyökkel, melyben ő fensége szállva volt, balról Bohusné ő nga lakhelye nyitott és lobogókkal diszített ablakokkal. A művet Engerth Vilmos rajzoló, melyet mint igen díszes műemléket bátran ajánlhatunk a közönség figyelmébe.

7

Schultz August testvére *István* társaságában következő munkát bocsátand közre: „*Magyarország nádorai oklagos élet-
125 rajza-cs. kir. főherceg István ő fensége nádorrá választása emlékeül.*” Szerző testvérpár oknyomozólag akarja fejtegetni a magyar nádorság történetét annak keletkeztétől fogva mai napokig egyes nádoroként, vizsgálván t. i. azon körülményeket s viszonyokat, miknek kapcsolata segíté minden nádort
130 magas méltóságára, akár az összes nemzeti bizalom, akár olygarchiai vagy más hatalom befolyása alatt történt legyen a választás; nyomozván továbbá azon hatásokat s eredményeket, miket kormányzatuk a nemzet anyagi és szellemi, társadalmi és politikai kifejlődésére maga után hagyott, — hogy e szerint
135 mennyiben feleltek meg nagyszerű hivatásuknak, s miként emlékezik rólok a késő utókor, e csálhatatlan eskütszék, mely igazságosan itél a lehunytt nemzedékek tettei fölött. Szerző testvérpár feladata annál terhesb, minthogy egészen új
140 ösvényt kell a hazai történet mezején törniök, s e célra számos új adatot összeszedniök és állítaniök. E végett az öregebbik

testvér mult hetekben Pozsonyban mulatván, felszólítást bo-
csátott valamennyi megye, kerület, sz. kir. város, káptalan és
rendhez, a fenncimzett munkát illetőleg keblőkben netalán
létező adatok és segédeszközök szíves előállítására. Szerző test-
145 vérpár nagy világot reméll nemzeti közéletünk egyik leg-
fontosabb tényezője — a nádorság oknyomozó történeti elő-
adásával deríthetni számos eseményre, melyeket eddigelé
százados homály boríta, s kedves hű tükrét előállíthatni alkot-
mányos szabadságunknak, minél fogva a nádorság, onnan elei-
150 től kezdve mindig szabad választás alatt levén, független hat-
hatós közvetítő volt a nemzet s fejedelem között. — Munkál-
kodásuknak kedvet azon körülmény, miszerint a fennemlített
idősbik testvér *August*, a nemzeti museum orsz. könyvtár ren-
dezésénél már több idő óta foglalkodván, alkalommal bír a
155 legjobb adatok szerezhetésére; — s ezek mellett minden tehet-
séget ígérnek ráfordítani művöknek minél tanulságosb- és kel-
lemesbbé tételére. A terjedelmes munkát elől *István* nádorispán
arcképe díszesítendi s előfizetési ára 2 pft, miről szerkesztősé-
günkben is rendelkezhetni.

8

160 Mondanivalónk. T-i versei visszavehetők. „*Atyám emléke*”
igen szép gondolat; de a technicára semmi ügyelet. Csók versei
nem olly jó ízűk, mint fölvelt neve. „*Iréne*” novella, de nem
jó. „*Nőnevelés*” komoly cikk, sajnáljuk, de nem léphetünk fel
vele. Egy veszprémi levelet aug. 15-ről ma kaptunk dec. 15.
165 Tán először Calcuttába vitték? „*Kézfogás a kriptaaajtóban*”
ebben sok jó van kivéve a tárgyat magát; ha szerzője meg-
engedi: miszerint ollyszerű módosításokat tehessünk rajta,
minőket egy másik művén tettünk, használható leend. „*Barna*
Bandi” gyöngé. „*Honor*a” jó *kis* novella, hanem igen *nagy*.
170 Az a vers, a mellynek sem címe, sem írója nincs följegyezve,

egyébiránt kalaposfestékekkel van írva, visszavehető. A „Titkom”at titokban fogjuk tartani. Ha Jászberényből 4 előfizetőnk és 9 levelezőnk helyett megfordítva volna az arány, igen örülénk rajta; az indítvány pártolásra vár. — A „Loch-Lomondi halászeány” novella Lemouton Emiliától legközelebb adatni fog. „Egy művész élete” novella ha adatni fog, rendes íróink beküldött művei miatt, meglehetősen későre marad. „Egy iskoláról” írt cikk Anonymustól szóba fog jönni. „Az élet és sors” tárgya természetesen nagyszerű, de minthogy igen szomorú, nem adhatjuk. „A bucsúpohár” nem adathatik; szerző iránti jó indulatból azt oda, hova küldetni kívánta, jónak láttuk el nem küldeni. „Imánk” — vers — nem jó — „Szikla alatt” stb versek visszavehetőek. — Kérjük mind azokat, kik hozzánk terjedelmesebb műveket küldenek be, szíveskedjenek azokat összevarratni, nehogy ki kezét ki lábát veszítse évek multán, mire haza kerül. Mind azon versek, melyek ez ideig Petőfinéhez íratlak, nem ütik meg a kívánt mértéket. A „Debreceni csizmadíát” nehogy a tisztelt céh kapacitásainak könnyen ingerelhető kedélyeit megbántsuk, nem adandjuk. „Rákóczy Ferenc” bajos dolog. — Vecsey S. versei iránt méltó figyelemmel leendünk. „A sírbolt kincse” novella Benedek Józseftől elfogadtatik. —

CZAKÓ ZSIGMOND EMLÉKE

Sötét, de örökké nagy a *költészet a halálban*.

Minden megérti e poesist, a mi születik és meghal. — A virág elsárgul, ha halálát, az őszt, megérezi; a pusztai vad, ha e sápadt szellemet érzi közelgeni, megy fölkeresni a legsűrűbb

5 vad erdőt, hol sem napfény, sem szélzugás, sem ember szeme csontjára nem talál. A hattyú bucsúdalt mond a tó vizének, midőn annak színén az árnyék, melly elviendi, felé suhan. S az ég akkor öltözik rózsákba, mikor a nap meghal. *Ez a költészet a haldlban.*

10 Ha egy halottat a föld alá tesznek, s azután ott hagyják s míg honn a ház, mellyben lakott, üres és szomorú, künn sírja tele nő szagos virágokkal . . . Ha ábrándos gyermek téved a sírkertbe, apja, anyja sírját sorra látogatja, s órákig eltérdel egyik-egyik előtt, a sírfát csókolja, s míg kezei az élek-e? halok-é? 15 szirmait tépkedik, mint fehér lepke virágról-virágra, úgy száll árva lelke a multak napjaira vissza . . . Ha özvegy nő férje sírja mellett, magának helyt hagyat s látó álmaiban bánatos halottja képével beszélget; — ha az elfeledett költő sírján összenő a vadfű s a virágos hangabokorban, melly fejfája helyén nőtt, estenként olly csodálatos dalt zeng az erdei madár: — *ez a költészet a haldlban.*

Tengerhallgatásban, esti madárdalban, virághervadásban, alkonyat fényében, csillagfutásban és özvegyek könyében, 25 romok közt suhogó hideg éji szélben, behunyt szempillákban, sápadt hold fényében mutatja magát a *legmagasabb költészet*. A halál költészete.

Csoda-e hát, ha a *költő a haldlt* megszereti?!

Kinek lelke megszokta a költészetet keresni napfényben és éjsötétében, emberörömében és emberfájdalmában, ki olly fájdalmakat tanult meg érezni, minőket más nem ismer. 30

Az ábrándok országa rejtett tündérvilág. Kinek csak egy tekintetet hagyott ebbe vetni ihlő geniusa, meg nem szabadul ennek képeitől soha. Örök vágyat fog érezni el nem érhetők után, méla kint, mellynek okát maga sem ismeri, szomjat, melly 35 a kielégítés által nő, gyönyört, mellytől az élet elfogy.

Szerelmi vágyódás ideál képek után, ábrándos rajongás szebb, boldogabb világról, gyönyörködés a halál eszméiben, találkozás a földfölöttiekkel s csalódások a földön levőkben:

40 ezek a költő átkai. Ki a szellemek beszédét meg tudja érteni, ki lelke röptében az égből lehozza a csillagsugárt; olly ritkán talál szívet, melly őt megértené, s a föld járt utain eltéved.

De e fényes kísértet nem hagyja el őt. Ott van vele, ha szenvedései ágyán fekszik, s fülébe súgja: *rút az élet, szép a halál*, a halál után nincsen szenvedés; — ha üldözötten bujdosik s lábait az út tövisei sértik: vele van; ha küzd az emberi prózaiság colosstömegével s lerogyik alatta, vele van s mindannyiszor csábítva mondja: *a halál szép*, a halál az isten angyala.

Óriási a fájdalom, mit egy költő lelke tud viselni. Világ minden balzsama nem képes azt megennyhíteni. Cseppenként szívja ki vérét, cseppenként tölt helyébe lelkesítő mérget az üldöző daemon, a költészet daemon; mint a mesék rosz szelleme, melly vérrel írt szerződésben kötelezé le a lelkeket egy élet örömei által az örök kárhozatnak, ugy csábítja ez örök hatalmú szellem túlvilági gyönyörökre, kiket bűvkörébe vont, 55 élethosszú szenvedések által.

Boldogtalan ő, mint ki egy képbe szeret, mellyet álmában látott, s aztán örökké álmodni szeretne. Pedig az örökké álmodásnak neve: halál:

60 Önlelkétől gyötörve, mindenütt azt látva csak a világban, a mi sötét, érzéketlenül a mindennapi ember örömei, élvezéi, reményei iránt, a mellett az élet apró szenvedéseit kétszeresen érezve, mi vigasztalása lehet az üldözöttnek?

Rokonlélek nem találkozik vele. A földön az emberek egymásnak urai, lekötelezettei, üzerek, élvezők, s az ég nagy, a gondolatok szárnyai két egyenlő lelket ritkán vezetnek ott össze. Félre érti, félre ismeri mindenki. Keblét, melly minden szépért és nemesért lángol, kénytelen elzárva tartani, mindenki elhagyja, csak üldöző démona marad végig vele, hogy megmondja neki: az élet semmi, a halál minden. A lélek elszédül, 70 nem érzi többé magát, röpködni akar . . .

S ekkor — a csillag lehull.

És ez a halál a költészetben . . .

Mint csillag ragyogott ő is az égen, mint csillag hullott alá.

75 Nem a közelgő szürkület fénye sápasztá el őt, delelő
fényében hullott le az égről . . .

És nem akadt, ki a *költőt* megsirassa. Sajnálták, megsiratták
benne az *embert*, ítéletet hozának fölötte, az *ember* fölött, kopor-
sóba tették, koporsóját felcimerezték és egyetlen szó *költőtárs*
ajkáról nem kísért a *költőt* sírjába. Azon halálos hang, mely
80 lelkét testétől megszabadítá, egy kebelben sem bírt öszhangzó
húrt megpendíteni? Nem volt senki, ki őt meg bírta volna
érteni? Senki sem sejté azon kínokat, mik őt megölelék, miknek
gyanító tudása is egy neme a boldogtalanságnak.

A költészet volt élete, a költészet volt halála is.

85 Oh hogy a halál minden nemeinek csak *egy neve* van!
A bátor, ki a csatatéren elvérzik s a gonosztevő, ki a hollók
kövén végzi életét, a gyáva, ki kétségbeesve szakítja el önélte
fonalát, s az ábrándos rajongó, ki költői phanatismusában letépi
lelkének földi bilincseit . . . Mind ez *halál*, sötét, gyűlölt, irtóza-
90 tos eszme, melyet elfogadni fájdalom, adni vétek . . .

Az *ember* elérte célját, nyugalma van, nem bántja semmi
fájdalom többé.

A *költő* elérte célját, lelkét nem köti többé semmi a
földhöz.

95 Ne mondjatok az emberre ítéletet, holtak fölött csak isten
mondhatja azt, — a lélek arcát csak lélek szemei látják.

Ne mondjatok a költőre ítéletet, élni fog ő, mikor bírának
mindegyike fölött zöld lesz a fű.

100 Lelke szép volt a földön, szép leendő az égben, mert *a mi*
szép, nem mulik el soha.

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 26.]

I

Gizela, vagy a *Villik*. Ballet. Nagyon tudnók sajnálni saját magunkat, ha a táncművészetben nem bírnók feltalálni a poésist. Mikor a forgósél végig pördül a pusztai mezőn, mint egy óriási légorsó fejét, mely a fellegekben vesz el, tépett falevéllal és írtott tövisvirággal koszorúzza, — mikor két nyári lepke a delelő napfénynél egymást kergetve a virágillattal viselős levegőben táncol, mikor szélcsendes éjszakán halvány bolygó tüzek libegnek ugrálva elhagyott sírok füvein, egymást űzik, összefutnak, egygyé lesznek, majd ismét két, három felé szakadnak s tovább ugrálnak az alvó virágokon, — mikor a csillagsereg harmonicus sphaerai zengésben táncolja körül a napot: ki ne látná itt a tánc költészetét, ki ne értené azt! A tánc több nemzetek vallásában, mely erős oldala a poésisnek, kitünő szerepet játszik. A romaiaknál Cybele papnéi choreáik táncolásával tisztelék istennőjüket s maga Dávid király, mikor a fríglyládát visszafoglalá, e fölötti örömeiben táncnak indult, úgy dicsérte a Jehovát. Tehát a ballett eszméje régi. Minden nép vallásköltészete tud erről valamit mondani; a töröknél az Almek, a hindunál a Bajaderek, nálunk a Villik azok, kikben a tánc eszméje alakká teremtve van. Ezek azon szűzek lelkei, kik menyasszonyfővel szálltak a sírba, s kik éjfélénként életre támadva vad lélektáncot kezdenek a mezőkön, a ligeteken keresztül s ha útjukban férfit találnak elő, azt magukkal ragadják, viszik bűvös rohanással messze, ellenállhatlan varázserővel, halálígézetű szélzene rohamainál, míg agyonfárasztott lelkét ki nem lehelli. Ez eszmét választák a ballettszerzők drámai alanyul, mely magában is annyi benső gazdagsággal bír , a sírokból pusztá éjfélénként feltűnedező

fehér árnyleányok, a kísértetiesen komoly villi királyné zöld kormányvesszejével, a légkönnyűségű, enyészetes tüneményalakok
30 s az ezeket vezető túlvilági zene, mellynek sírnyitó hangjai az ember szívében ismeretlen ábrándokat kezdenek felkölteni, az ádáz lélekfutás, s a szellemajkú szél, melly olly bánatosan, olly éjféliesen sziszeg és döng a nádbokrok között, hogy szinte a hideget lehet érezni, mellyet magával hozott. Az, mi a ballet-
35 nek sajátos költszetét megadja, a tökéletes összehangzás a mozdulatok közt, s míg a pantomimica hív jelvényei a belindulatokat követik, ezeknek concentrált kifejezése, egysége az arcjátékban, a helyzetek plasticája, mind ez annyira finom, annyira aetheri valami, hogy lefesteni nem lehet, mint a szivárványt. Ez teszi a különbséget ballet és ballet között, mammuthok
40 és sylphidek között.

Szeretnők azonban, ha nagyobb szerű balletnál szintugy lehetne a szöveg felől librettókat kapni, mint például az operák-
nál; akkor nem gyülne meg az embernek a baja olly mérték-
45 ben egy némi vidéki uram bátyámmal, kit a sors mellénk ültetett, s ki per se jól látja, hogy az igen szép, ha *kisaszszony lábujjhegyeken kerüli meg a színpadot, de ahoz konyítani sem tud, vajjon mit tesz az, ha az ember felebarátjának a felemelt talpát az orra alá tartja? S történnek aztán illetén kérdések:
50 „ugyan édes uram öcsém, mit jelent az, mikor az ember az egyik lábát fölemeli, mint a mér földmutatót s illy állapotban hármát fordul a másik cirkalomszár körül?” — „Az annyit tesz: hogy most az a valaki mennyei élvezeteknek gyönyöreit szíja magába.” — „Ejnye, biz én is ugy teszek legközelebb, ha
55 a somlaitól kedvem cseperedik. (Pedig ollyankor nyilván két lábon is dolog lesz megállani.) Hát az mire megy ki, mikor az a mester mátyás háromszor üti össze a bokáját a levegőben?” — „Oda megy ki, hogy panaszainak száma számlálhatatlan.” — „Ejnye, ha én ugy tudnék tenni határjáráskor, mikor a vicispán-
60 nál akarok panaszt tenni.” — „Nem ugy van az, uram bátyám, hanem lássa, ha például az eskütt vejét látja csárdást táncolni,

ugy-e, hogy mikor az hátravágja a fejét s egyik kezével a tarkó-
 jához kap, másikkal meg füttyöt vet a légbe, ez annyit tesz,
 mintha azt mondaná: *ez a világ maholnap!* — „Biz igaz a.” —
 65 „Hát mikor aztán a csipejére teszi a kezét s egy álló helyében
 kackiásan megbillegeti magát, nem annyit tesz ez mintha
 mondaná: *magam vagyok rozmaringszál!*” — „Ugy van biz a.” —
 „Bezzeg, mikor aztán a tenyerébe vág, egyet rug a földön s a
 bokájára csap, nem azt mondja-e ezzel: *a ki engem szeret, nem*
 70 *néz az a földre.*” — „Ejnye no.” — „S végre mikor kitarja két
 karját, táncosnőjét (kivált ha szép) hóna alatt fogja, jobbra is
 mártja, balra is mártja s ugyan szemébe néz, ki ne látná benne
 azt a gondolatot: *ha te szeretsz, én is úgy!*” — „Engem úgy
 segéljen!” — „Jaj, de hátha legvégre magához ragadja fél
 75 kézzel s megpörgeti amugy istenigazába, az ember azt hinné,
 most mingyárt eldobja, pedig dehogy dobja, dehogy dobja, ki
 ne tudná, hogy a fiú most azt hiszi: *nem cserélnék a muszka cár-
 ral!*” — „Szent hogy úgy van.” — „No lássa, uram bátyám,
 ez is ballet, és mégis meg lehet érteni szószaporítás nélkül.” —
 80 Hanem köszönjük mi alássan a vigadalmat, ha a színház nem
 ad balletlibrettókat, tartson vendégei számára professort, ki
 azoknak az evolúciók hieroglypháit megmagyarázza! az alatt,
 míg mi a tisztelt táblabíró úrral fecsegtünk, elszalasztottuk
 Riza Teréz kisasszony kozák táncát; egyébiránt képzeljük,
 85 hogy a lehetőségig kozák volt. Különben ez úttal Campilli úr s
 Erhardt, Kurz és Sárosi Fanny kisasszony dicséretet érdemelnek,
 a jó akarat a többenél is megvolt, csak hogy ez a keresztyéni
 virtus a balletben nem elég az üdvösségre.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 26.]

I

Mai számunkkal bevégeztük az évet. Legyen szabad lapunk jövő évi életéről néhány szót szólnunk. Irányunk ezentul is az eddigi marad. Pártolója mindennek, a mi szép, igaz és magyar. Ellenségünk csak az leend a mi rút, gonosz és nemzetiségünk ellene. Lapunk tartalma a jövő évre az eddiginél is bővebb és változatosabb leend. Költőink közül *Petőfivel*, *Tompával* és *Aranyval* minden számban fognak találkozni olvasóink. A novella és humoristikai rovatot legjobb nevű íróink művei fogják betölteni. Aestheticai irányadónk báró *Kemény Zsigmond* leend. — Úti jegyzeteket *Szilassy Gézának* finom műveltségü s maradandó becsű irataiból közlendünk. Jövő hónapban *Sárossy Gyula* barátunknak kéziratba is országosan hirhedt „Két művészt” leszünk szerencsések olvasóinkkal megismertetni. A napi rovatokat pedig ezentúl kivétel nélkül magunk fogjuk kezelni.

Első számunkkal (ha lehetséges: különben a másodikkal) legnépszerűbb nádorunk *ő fensége arcképét* adandjuk pompás díszöltözetben s a leendő *országház rajza* iránt is alkuban vagyunk. A hölgysalon rovatban széplelkű írónőink *Petőfiné*, *Sarolta* és *Lemouton Emília* művei adandják meg az élvezetek legédesebbjeit olvasóinknak. Vajha honunk több lelkes hölgyei se hagynák hervadásnak induló pusztai virágul szép gondolataikat, ime lapunk tere gondosan ápolat kert, hol e virágoknak nyilni olly szép leend. A hölgy élete tele van természet-szülte költészettel, mellynek ha tért és irányt adunk, az élet boldogító szellemévé válik. Mit hölgyszív kigondolt, mit hölgy keze leirt, az csak szép, csak nemes lehet s az irodalom ege csak nekünk férfiak-

nak mutat zord felhőket, hölgyeknek tiszta az és napsugárral telis tán azért sérti meg kezünket tövis, ha a vad rózsát leszakítjuk, mert ha hölgy keze nyulna hozzá, *megszelídülne* az. Mi irodalmunk nemesbülésére nézve hölgyeinktől várjuk a legtöbbet. Ki képzelné lombot virág nélkül, erdőt madár nélkül, eget csillag nélkül? Igen, nagysádtoknak nem csak olvasni kell lapjainkat, de írni is beléjük. Bármilyen egyszerű, bármilyen igénytelen gondolat legyen is az, annak szépnek kell lennie, ha hölgy szívéen jött keresztül. Hisz a szent János-bogár fénye szintolgy költői sugár, mint a hajnalcsillagé, bárha halványabb is annál.....

S most isten velünk! Emlékünk áldása a multra, reményünk áldása a jövőre.

2

40 Nyílt levél to the William, Martin Maria Diósi esquire Akácfa-street, Yuor Lordship! Ön engem legközelebbi Tagesberichtjeinek egyikében fürchterlich blamirozott. Ön elég indiscret volt, impitoyablement detegálni: miszerint a mi aimable színházi *szomszédnőnk* ott à main gauche, igen csinos és gracieuse szőke — *férfi!* Az englishman for a sylphid! Mr. Diósi i am harangszing to you. Komolyan mondom, nekem sok malheur passirozott már e detestable életben, de még ilyen — jamais! Engem neveztek rossz drámairónak, — dobzse! ezt elszíveltem; — mondtak rossz versirónak: nehezen bár, habs50 doch verschmerzt; nem szégyenlék azt mondani, hogy ál szakállt hordok, hogy tíz évvel idősbnek nézzek ki. — Ventrebleu! de nem, nem szóltam semmit; még azt is rám fogták: hogy nőgyűlölő vagyok, kikiáltának, mint országos misogynt. Feleséges emberek csinálták maguknak e plaisirt. Sie haben sich damit55 getröstet. Hanem mr. Diósi, még azt az egyet nekem senki sem merte mondani: hogy az én szomszédnőm à main gauche férfi. Hallotta-e ön mr. Diósi, hírét ama magyar maynoothi billnek, mellynek keresztneve Corpus Juris, tehát tudja meg és

rója fel a kapufélfájára: hogy e magyar Zendavesta ítélete sze-
 60 rint, a ki egy nemes embernek azt meri mondani: hogy nem-
 nemes ember, ha honorator, fejénél fogva, ha sansculotte, lábá-
 nál fogva akasztatik fel. Képzelteti ön: mennyire e lex agraria
 szabályai alá esik az, ki azt mondja magyar gentlemannek, hogy
 65 a szomszédnöje — férfi. Ez világos actus majoris potentiae. Még
 ez egyszer nagylelkű akarok lenni, noha ignoratio legum nemi-
 nem excusat; hanem ha én még valaha azt önnek csak a physio-
 nomiájából is kiláthatom: hogy ön azt merészli gondolni, hogy
 az én szomszédnőm férfi, akkor csak keresse ön, merre leg-
 közelebb az út Americába? mert én egyenesen azzal fogom ezen
 70 nota infidelitatis repressálni, hogy önről kitrombitálom, mi-
 képen ön nem mister, hanem mistress, ki férfi álnév alatt gras-
 sál a világban; s gondolhatja ön: hogy ha ez napfényre jön, ha
 eddig messieursökkel volt, ezután mesdamesokkal fog meg-
 gyűlni a baja, s ezt a fatumot még sem ohajtanám ön fejére,
 75 dacára annak hogy megérdemlené, mert sem Jupiterben, sem
 *collegánk becsületességében nem hisz, tehát hereticus. Egyéb-
 iránt addig is keene Freundschaft. — Your truest midshipman***

3

Erdélyi barátunk nem régiben azt a privát mulatságot
 szerezte magának a „Sz. Szemlé”-ben, hogy mind azon ál
 80 neveket, mellyek neki különösen megtetszettek, egy kazalra
 gyűjté s azoknak izetlen, és áldatlan hangzásu voltát végtől
 végig pirongatta. Legszebb a tréfában az: hogy ez igen válasz-
 téktalan ál nevek közé, mellyeket Erdélyi szerint hordani szé-
 gyen, gyalázat, olly becsületes valóságos keresztyén kálvinista
 85 polgári vezetéknev is van sorozva, millyen például *Halka Samu*
 atyánkfiaé, ki e nevet éppen nem a Musáktól kérte kölcsön,
 hanem csak úgy öröklötte vitézlett őseiről, mint akár Kra-
 marcsik, Csoltoványi, Koribanya és Klopstock. Ön most éppen

90 úgy járt, mint mikor Lisznyay Kalmus barátunk Remellaynak
ad captum bemutatta, hogy az ő neve (u. m. Remellayé) ál-
név — és nem más.

4

95 Millyen hasznos állat a foghagyma! Egy érdemes vidéki
táblabírónak pöre volt Pesten, melyet sehogy sem tudott az
ellenfél ügyvédének kezei közül kiásni, végre maga jött fel érte;
100 az ügyvéd fech, patchuliszagú fiú, a vidéki ura bátyja pedig
isszonyúan szereti a foghagymás pirítóst; táblabíró úr rende-
sen reggelenként megfelelve a maga szokott silvoriumvezető
földi csemegéinek, illy állapotban három nap egymás után be-
105 állított az ügyvédi hautevoléetag pénzmaathmosphaerájú tere-
mébe s mialatt zsoltárhosszú panaszát illő pracambulumok-
kal s több afféle diák teketoriákkal felszarvazva előadá, ugy
tele tölté a kérdéses teremeket mindennemű égyptomi parfu-
meökkal, hogy a gyöngé idegzetű ügyvéd, mire semmi birói
110 mennydörgés nem birta kényszeríteni, harmad napra önkényt
jósántából odaadta neki a többször sarkalt bona vaccát, csak-
hogy e rettenetes mephiticus kolbászillattól megszabadítsa gőz-
körét. Ajánljuk mind azoknak, kik üvegidegzetű embereket
akarnak a csatatérről megfutamítani.

5

110 E napokban több helyeken hallották a *tyúkokat kukorítani*.
Ez valami országos nyaktörő veszedelmet jelent! gondolja
ilyenkor a puttonyhordó közvélemény. Nem biz az, csak egy
kis előjelensége annak: hogy a madaraknál is divatba kezd jőni
a *nőemancipatio* eszméje. Pedig bizony hiába kukorítanak
115 kigyelmek, azért csak kigyelmek leend édes anyja a — rán-
tottának.

Egy úri ebédnél hivatalos nyúlongással váltá a vendégek tányérait az Árvából verbuvált tős gyökeres tót inas. — Egyike a vendégeknek, ki magát nagy franciának tartotta, mert egyszer egy spanyolkozák üstfoltozó legénytől három
 120 hétig tanult táncolni; s ezen időkből ragadt rá holmi illyes szó, mint: „merci — bon jour, — s'il vous plait, — très obligé, — nyekszalubi stb stb”, mellyekkel is ő soha sem mulasztá el a népet ijesztgetni, valahányszor gyaníthatá, hogy bámulói közt az „ú le koma itt a kű”-nél senki sincsen beljebb a francia nyelv-
 125 ben. Most is hát mikor a muszka vasallus tanult finomsággal emeli el előle a leveses tányért, saloni nonchalenceal mondja neki a franciául beszélő: „obligé mon cher.” Az inas nagy szemeket mereszt e szóra, mind a mellett is fejcsóválva visszateszi az úr elé a tányérát, mondván ugyanazon nyelven: „nyekszalubi
 130 hladipán.” Hát tótul „oblizsé” annyit tesz, hogy „le fogom nyalni” s az inas tökéletesen azon hiszemben maradt, hogy az az úr elsőbb ki akarja a tányérját takarítani. Ezért nem jó az embernek vad nyelveket beszélni, mikor nincs rá szorulva.

A minap K. úrtól kért kölcsön egy fiatal litterator olvasni
 135 való könyvet; ez adott a jámbornak valami vitriolfaló francia vadregényt, melly még fel sem volt vágva: „ha restelli ön felválni, monda a kölcsönadó, csak vigye Z. úrhoz, legjobb lesz.” Der kann aufschneiden!

A jég megy erősen, mintha a vármegye csináltatta volna az
 140 utját. Minap egy gavallér restellt a többi democratiával egy ladikban átevezni Budára s külön csónakot fogadott, de megjárta vele, mert míg a népességgel terhelt ladik önterhe által

gyámolítva keresztültöre magát a zajon, addig az üres ladikot
aristocraticus terhével egész a szent Gellértig levitte a jégtorlat,
145 még tán most is viszi. Így jár, ki a zsidónak nem köszön.

9

Nagyon jeles tréfa figyelemmel kísérni a lapokat, hogy
megbeszélgetnek magokban a színészfutás (ad captam: tatár-
futás) thémája felől. Egyik azt mondja: Bizonyosan elmennek;
másik: de bizony nem mennek. — Már útban is vannak! — De
150 biz itthon maradnak! — De bizony csak kocsin ülnek! de biz el-
rekednek az uton! de biz utánok megyünk (kivált a criticusok);
de vissza is hozzuk őket! de biz összeveszünk velök. Hátha az
opera torokgyikot kap? hátha a balletnek elzsibbad a lába a sok
ülésben? hátha a drámát megeszik a farkasok? hátha az egész
155 magyar Thalia odafagy? . . . Mi az egészre csak annyit mondunk
hivatalos nyelven: hogy a nemzeti Thalia ez uttal *talán meg-
lehet, hogy aligha itthon nem talál maradni.*

10

Ki lehet az az Orlando Furioso, a ki minden éjjel egy szál
klarinéton producálja magát az ablakunk alatt? A patvarba is!
160 a ki a második emeletnek akar serenadeot adni, intézze ugy a
dolgát: hogy az első emelet ne kapjon belőle.

11

A minap egy kávéházban egy valakinek ellopták a tárcá-
ját; más nap a megkárosult illyforma hirdetményt köröztetett
az illető kávéházban: „Tegnap este valaki pártját fogta eltévedt
165 tárcámnak, — kéretik a becsületes eltulajdonító: hogy a tárcá-
ban foglaltatott levelet tegye fel a postára, s egy uttal ne terhel-
tessék azt az ott találtató 25 pftból bérmentesíteni, a többbit
tartsa meg magának.”

A legujabb schweici mozgalmak híre futamodtánál kérdi
 170 egyik német philister a másikat: „tudod, mit csinálnak a schweiciak?” — „Tudom: sajtót.” — „Nem úgy, hanem a nép?” — „Úgy — azt nem tudom.”

Mondanivalóink. Erdélyi J. novellájában sok élvezhető
 van. Megküzdünk az adhatásával, „Barátom naplójából”
 175 novella nem közölhető. „Hazafiúi dalok” írójának levelezési
 ajánlatát elfogadjuk, verseit köszönettel visszaadjuk. „Zuleima”
 ómodorú novella jelenleg divatonkívül van. „A vándor-
 színész” című novellának vannak érdemei, nem fogunk rólok
 megfélekezni. „Szentkút” novella tanulságos esemény, de
 180 nagyon pongyola kidolgozás. Bérczy, Mentovich, Samarjay,
 Úrházy verseit vettük és köszönjük, minélelőbb adatni fogjuk.
 A postai elkésések miatt dorgáló levelek panaszain nem segít-
 hetünk; ha valaki lapot nem kap: szívesen megküldjük másod-
 szor is, de magunk helyébe nem vihetjük, már ez gyarlóság, de
 185 úgy van. Hegedüs versei közöltetni fognak; szeretnők, ha
 azokat igazi és lapunkban már említett neve alatt adhatnók.
 „A párbaj” — novella nem adható. „Egy nőszülő” beszély nem
 adatik. Szathmáry Pál — nem az az egyik, hanem az a másik, —
 versei nem közölhetők. Azon tisztelt előfizetőinket, kik vagy
 190 hiányos lapot, vagy divatképet st. effélét kapnak, igen kérjük
 hogy azt nekünk schogy se küldjék vissza; írják meg egysze-
 rűen: hogy ezt vagy azt rosszul kapták; mi ha nem is látjuk is
 inkább elhiszszük, minthogy postai díjul saját lapunkra elő-
 fizessünk.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 26.]

I

Dumas Sándor húsz éves koráig irnokoskodott egy királyi jegyzőnél (annyi mint Bécsben az agens) s álmainak legmerészebbike volt akkor szinte illy jegyzővé lehetni valaha. Ekkor ismerkedett meg a fiatal gróf Leuven Adolffal, ki őt rávette, hogy együtt írjanak színművet. Dumas ez ideig még színpadot sem látott s így írta legelső darabját, melynek címe volt: „Un dîner d'amis”, mely színpadra soha sem került. Midőn „Christine” című drámáját a Théâtre Francaise igazgatójának Picard uramnak bemutatta, ez átolvasva a művet, azt kérde tőle jelentő mosolygással: „Édes barátom, nincs önnek egyéb kilátása a litteraturánál?” — „oh igen, uram, irnok vagyok ezer-öttszáz frank fizetéssel.” — „Akkor gratulálok önnek az irnoksághoz, maradjon ön a mellett s az irodalomról ne álmodozzék.” — Ezzel visszaadta neki a kéziratot. Azonban Dumas nem vette be a jó tanácsot, továbbra is író maradt s most százezer frank évi jövedelme van műveiből, ha többé semmit nem fog is írni. — Hanem minden lehető csalódások elkerülése végett jónak látjuk megjegyezni, hogy az nem Pesten történt, hanem Párizsban.

2

America az exoticus eszmék szülőföldre. A „Punch” szerint van ott egy társulat, mely magát nótelenek társulatának nevezi. Most egy *Hölgyclubb* keletkezett, mely amannak megbuktatására állt össze, irtóháborút hirdetve a nótelenség ellen. E nőtársulat annál veszedelmesebb, mert a feleséges férfiakkal

25 is szövetségben áll, kik természetesen irigylük a nőtleneknek,
hogy ingyen élnek a világot. Minden házasulható férfi feljegyez-
tetik ott, az özvegy férfiak külön rovat alá. Ezekkel természe-
tesen hogy bajosabb boldogulni mint a soha nem házasultak-
kal, mert ezek már ismerik a házas élet titkait s nem olyan
30 könnyen ragadnak a lépen. A nőtlenek háromszor felszólítást
kapnak egyenként és személyesen levelek által, hogy hat hét
lefolyása alatt magának feleséget választani kötelességének
tartsa; ha a felszólítás foganat nélkül maradt, akkor elkezddő-
nek az ellenségeskedések, a szófogadatlan mindennemű apró
35 boszontásnak kitéve látja magát. A gazdasszonya odahagyja
s másikat nem kap; ha fiatal ember, élet terveit összekuszálják,
hitelezőit ellene uszítják, mulatságait megkeserítik, egy szóval:
mindent elkövetnek, hogy a nőtlenséget rá nézve elviselhetlenné
tegyék. Bámulatos a hadi tactica, mellyel e tisztelt hölgyek
40 ellenségeiket ostrom alá veszik.

3

Az angolok Sobrija, *Jack Sheppard*, kinek nevét Ainsworth
egy regényében örökíté, újabb időkben ismét népszerűsége
kezde kapni. Arcképe, mellyet Thomhill rajzolt, évek óta
diszesíté egy londoni korcsma vendégszobáját, melly egykor
45 a zsványnak rendes búvóhelye volt. Merivale ügyvéd nem rég
e képet megszerezte képcsarnoka számára a tulajdonos csap-
lártól 97 guinén, melly csinos pénz aranyban. Merivale úr
azonban a mint a képet vizsgálná, az ódivatú foglaltványon egy
titkos fiókot fedezett fel, mellybe Sheppard nagyszámú bank-
50 jegyeket, arany pénzeket és irományokat rejtett el boldogabb
időkre, mellyeknek hasznát venni azonban kora halála által
meggátoltatott. A csaplár, természetesen hogy jogot formált
a talált kincshez, s követelte vissza. Azonban Merivale úr nem
hiába született ügyvédnek; „ez a pénz, ugymond, lopott pénz,
55 ha csaplár uramnak volt lopva, akkor csaplár uram orgazda

és becsukják; ha pedig nem neki volt lopva, akkor csaplár uramnak semmi köze hozzá.” Merivale úr azonban épen nem szándékozott magának megtartani ez öszveget, hanem egy kórháznak ajándékozta, csupán az érdekes kéziratokat tartván meg magának.

4

Persiában bizonyos *Lázár Pál* kereskedő halt meg utódok nélkül, hagyván maga után *kilenc milliónyi* örökséget. Ez ideig csak 34 család jelenté magát, kik e persa nábobot fíjuknak vagy apjuknak fogadni készeknek nyilatkoznak.

5

Németországban a Dalberg-család tartja magát legrégibb *nemesi származásúnak*. Ősanyjául egyenesen a boldogságos szűzet veszi fel, ki mint József neje, tudva van, hogy áldott anya lőn. — A Sternberg-család valamivel fiatalabb eredetű, ez a három napkeleti bölcsektől származik (mind a háromtól?); nálunk Esterházyaké a legelavultabb vizözön előtti ősiség. Frankhonban Montmorency tartja magát annak, még pedig Noetóli származásánál fogva (e szerint még tán mi is a Montmorency-családhoz tartozunk); ősváruk egy teremében van egy festvény, melly az özönvizet ábrázolja, Noe a bárkában ül s az evező hajóslegények mind a Montmorency-család livrécjibe vannak öltözve.

6

Egy amerikai hittudós kiszámította, hogy a *pokol* tizenegy esztendő mulva tökéletesen tele lesz, s azután egy lélek sem fér bele többé. Tehát csak tizenegy esztendeig tartsuk még magunkat, azután miénk a mennyország.

Egy worcesteri *szabó* olyan kaputot talált fel, melly varrás nélkül csupán vulcanisált gummiból készül és vízhatlan.

A „L'Illustration” Currier de Paris rovatában fiatal zongoraművészünket *Székel*-t dicsérettel említi, s a párizsi zenekedvelővilág figyelmébe mint különös zeneszerzői tehetséget ajánlja.

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 2.]

Karácson-ünnepek alatt zárva voltak a múzsák; első megjelenésük a Csikósban örvendeztette meg bennünket, amidőn részesülénk azon gyönyörű hallványban (ad captam: látvány), hogy mint énekel az, kinek hangja legmagasabb tenor, legmélyebb baritonhang számára szerkezett népdalokat. Töröknek szép magas csengő hangja van, s némelly helyen majd a lábújjhegyével kereste a kútmélységű hangokat, hanem hiába, nem értünk rá a számára újra föltenni ez énekeket, egyikünknek lapot kellett szerkeszteni, másikunknak gyertyákat önteni, harmadikunknak praefereancozni; a színházi közönséggel s azokkal, kiket fölléptetünk, törődni senkinek sincs ideje. — Hallottunk régi operákat, régi kedvességű Schodelnének s Hollósy Nelli örökké új zamatú énekeivel; láttunk új angol színművet, régi szokás szerint németből fordítva, melly dacára annak, hogy Kovácsné javára adatott elő, dacára Laborfalvy Róza remekül kedves játékának, dacára Sheridan Knowles világhírű nevének,

s a darabba beáztatott sűrű Mászter, Szírr, Szerr, Szórr, Dzsent-
 lémán steff. drasticus hangzatoknak, meglehetősen hidegen
 fogadtatott. Nem is csuda: mintha öt újjal volna rámozdítva az
 20 iromba német átdolgozás vastag humora, a mi aztán meglehető-
 sen kiveszi a művet eredeti finom ízéből, épen úgy, mintha az
 ember finom angol liqueurben medvecukrot olvasztana fel.
 De hiába, az eredetiből fordítás egy pár száz forinttal többbe
 kerülne, mint a németből fordítás; az pedig sok pénz olly sze-
 25 gény intézetnél, mellynek egy téli útra 30 ezer pengőt risquiroz-
 ni — bagatelle! — Egyébiránt annyit bizonyosan mondha-
 tunk, hogy ha színészetünk itt hagy is bennünket, — a mi
 pedig nem valószínű, miután nádor ő fensége beteg, — az nem
 a télen leend. — Örömmel értesítjük közönségünket Bajza
 30 üdvös újításainak egyik legüdvösebbikéről és legújabbikáról:
 az egész táncszemélyzet, kivéve Sáry Fannyt, Erhard-Kurzot
 és Campillit, tegnap kapta meg a felmondó levelet, végtére
 valahára! Több örvendetes tudomásainkat a színügyek körül
 35 sietendünk sorra elmondani, mihelyt tárgyaink veszedelmes
 torlatából kissé rendhez és helyhez juthatunk.

104

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 2.]

I

Lejárt az év, kezdődik az év; — le roi est mort, vive
 le roi!

A meghalók helyt adnak a születőknek, a lehullt falevelek
 az új virágbimbóknak, az advent a farsangnak, a régi csalódá-
 5 sok az új reményeknek, és ez így megy, a mióta nap süt a föld-

re, s így fog menni, míg lesz, kinek kedvéért továbbra is süssön.

Gazdag volt eseményekben a lefolyt év, a történet öreg betűkben fogja beírni tetteit a nagy krónikába, *van miről emlé-*
10 *kezni red*, nincs szüksége fogadott dicsérőkre, vagy gyalázókra.

Ha az ember Sylvester-éjszakán a kísértet-órában nárdusolajjal festett, holdfogyatkozásnál merített Dunavízbe lyukas kulcson keresztül ólmot önt s görögül, zsidóul és arabul rá olvas, az ólomból öntött különféle képletekben a *multak* eseményeit gyönyörűen fogja szemlélhetni s ha ugyanazokat újra megönti s a varázs-mondatot visszafelé olvassa rájuk, látni fogja bennök a *jövendőt*.

Mi tűrés, tagadás benne? mi is öntöttünk ólmot Sylvester-éjszakán, láttunk is gyönyörű dolgokat belőle, melyek közül
30 legalább néhányat megismertettünk szép olvasónéinkkal, kiknek szemeiből szinte ki tudnánk olvasni, hogy szerelmesek-e vagy nem? mert ehhez mi meglehetősen értünk.

A legelső alak, melly az öntött ólomból kisült, egy hosszú X volt, körülbelül olyanforma, mint egy declamáló német színész — fej nélkül. — Ez azt jelenti, hogy a német színház tavaly elégett. Mikor újra megöntöttük az ólmot, ime szép ágas-bogas fa termett belőle, mellynek nem voltak gyökerei. — Ez azt jelenti, hogy a leégett Thaliatemplomból magyar színház leend.

30 A második öntésben két karikát nyertünk. — Ez jelenti a két kört. Összeolvasztottuk mint a kettőt s újra megöntöttük: — lett belőle három karika. . .

A harmadik képlet volt egy ház, mellynek nincsenek ablakai. Ez a gyülde. Második öntésnél lett belőle — egy kémény;
35 — ez nem tudja, mit jelent?

Negyedik volt egy koporsó és egy szent Mihály lova. Ez jelenti a typhust; második öntésnél lett belőle egy erszény: — jövő esztendőben ennek lesz valami baja.

Ötödik kép számtalan fejeket producált; ez, úgy hiszem,

40 hogy az országgyűlés; másodszor megöntve lettek belőle — számtalan lábak.

Hatodszor egy kigyós botot láttatott, melly szörnyen megnyaklott: ez természetesen a tavalyi Mercur; ujraöntve lett belőle egy lábatlan teve: ez aligha nem Morgenröthe.

45 Hetedik kép semmihez sem hasonlított úgy, mint a János-hegyhez, mellynek tetejébe zászló helyett egy makrapipa volt tűzve. Ez a budai hegyek magyarosítását jelképezi. Másodszor egy sarkantyús csizma lett belőle; szép: ez azt jelenti, hogy már most a tisztelt polgárságon van a magyarosulás sora.

2

50 Karácson estéjén egy budai kuruzslónő felbízottatott egy közrendű szép leányt, hogy ha éjfélkor az oltár előtt imádkozni fog, régi elpártolt kedvese ismét visszatérend hozzá s hű lesz, mint azelőtt. A leány szót fogadott s az éjféli istentiszteleten fehérbe öltözve, fején petrezselyem koszorúval, keblébe bokréta
55 helyett pulykatollakat aggatva, megjelent, honnét a közbotrány miatt rendőrségi közbenjövétel távolítja el a boldogtalant. Mikor szűnnek meg a szerelmesek *babonákat* hinni, és soha nem látott kísértetek után epedni, a millyen például a *hűség*?

3

60 Temes megyében egy leány a folyóba veszett. A curren-táló szolgabírói hivatalos körlevél pontjai közt többek között ez is olvasható: „haja fekete, *vallása óhitű.*”

4

Szombaton tartatott a redoutteremben a legelső jótékony hangverseny. Sajnáljuk, hogy jelen nem lehettünk benne; melly élvezettől csupán azon paran csoló körülmény foszta meg ben-

65 nünket: hogy a sűrű jégzajlás miatt Budán túlszorultunk. Dopp-
ler maga, egyike a hangverseny kitűzött hőseinek, sem jöhetett
által. Egyébiránt: mint mondatik, a művészeti előadás egyike
volt a legsikerültebbeknek.

5

70 Két fiatal hölgy társalkodónéja, ki ugyanazoknak atyjuk
életében nevelőnőjük volt, a tapasztalatlan fiatal sziveknek,
mellyek egyenesen lelkére bizattak, olly szépen viseli gondját:
hogy őket estenként a legkényesebb gőzkörű társaságba vezeti
s számukra a legregényesebb szerelmi kalandokat rendezi. Meg-
jegyzendő, hogy a nevelőnő még maga is igen fiatal s nem
75 kevesebb szüksége volna jó tanácsadóra, mint növendékeinek.

6

Vadászni ment egy csapat fiatal Nimrod barátjához. „Baj
van” monda szomorú képpel az agarászat nagy-mogulja, a mint
szándékukat megérté; — a jó agár, az a tavaლი nyúlfogó, meg-
vakult. — „Ejnye, ejnye!” sopánkodék a csalatkozott had, s
80 már-már körösztot vet mulatságos szándokára, midőn az én
Gazsi barátom meglátja a kis mopszlit a nagyságos asszony
ölében. „Semmi baj, ugymond, ott van a mopszli, ennek jó
szemei vannak, az agárnak pedig jó lábai, kössük a mopszlit az
agár hátára s lesz a kettőből egy.” — Ugy lőn: a mopszlit az
85 agár hátára kötötték s így fogták rakásra a vidék nyulait.

7

Dec. 30-kán este Bajza József, aligazgató termeivel nyíltak
meg ez idei társasköri vigalmaink, a díszes vendégkoszorú
mindenből, a mi szép és szellemdús volt, igen ügyesen össze-
válogatva, s épen ez mérlege a társas köri vigalmak rendezésénél

⁹⁰ a helyes tapintatnak, úgy tudni egy össze nem függő elemekből fűzött társaságban az összcillesztő szellemet ébren tartani, hogy az minden kis városi kebelviszonyok nélkül egy jól és fesztelenül mulatni tudó egészszé olvadjon össze. A vidám társaság későn éjféli után oszla szét.

8

⁹⁵ Irodalmi hírek. Mult vasárnap tartotta a tudós társaság nyilvános közgyűlését ezuttal rendkívül csekély számú hallgatóság előtt. Jutalmakat nyertek a többek között Tóth Lőrinc és Zaránd megye főispánja. Levelező tagúl egy határ ismeretlen név között Csengery Antal is megválasztatott. Ezentul a közgyűlések rendszeresen augusztusban fognak tartatni. — ¹⁰⁰ Báró Kemény és Eötvös regényeiből az utolsó füzet megjelent. — Arany János, Toldi írója, gyönyörű költői elbeszélést irt „Murányvár ostroma” cím alatt, melyből lapunk legközelebbi számában mutattványt közlendünk. — Lisznyay Kálmán versei kiadásán ¹⁰⁵ törekszik. — Vasváry Pál „Történeti Névtára” nem sokára világot látand.

9

Az első magyar villanytelegraph Bécs és Pozsony között elkészült, még pedig nem csak itt a papiroson, hanem valósággal is.

10

¹¹⁰ Szigligeti *Végszavára* a Hiador-pörben a Híradó is ki mondja részrehajlatlan ítéletét: „örömmel nyilvánítván azon meggyőződését, hogy Szigligetit ez ügyben egészen tisztának kell tartani.” A pör tehát a legfelsőbb appellátán is el van döntve.

115 A csallóközben van Komárom; Komárom mellett van kis Igmánd; kis Igmándban van egy templom, mellynek oldalára ez van írva: *épített kis Igmándon*, 1822-ik esztendőben.

12

Nyiregyházán még mind a mai napig gubacscsal tekéznek és söprűnyéllel.

13

120 Kecskeméten mennyire el van terjedve a materialismus, mutatja az: hogy a fűszerszámosokat ott helyben egy lábig mind materialistáknak hívják.

14

Mondani valóink. „Találdki” úr levelét vettük, jövő számban adandjuk, kívánatának eleget teendünk. Egyébiránt,
 125 ha ön maga kibeszéli hogy ebben s ebben a szerepben, mint műkedvelő debuttirozott, ön álnevének találgatói nem fognak nagy fejtörésekben szenvedni. — Antunovics barátunknak már két munkájával jártunk úgy, hogy a három utósó sor, mellyet vagy egy fidibusra, vagy a borítékra irt fel, elveszett belőle s
 130 e miatt nem közölhattuk; sziveskedjék ez utóbbi művét minél hamarább kiegészíteni, különben mint alkalmi szó jövő 1849-ik évre lesz kénytelen maradni. — Jövő számunk hölgysalonja divateszméket fog hozni Sarolta valódi női finomsággal és tapintattal vezetett tollából. — Lisznyay barátunk verseit vet-
 135 tük és fogunk velök ragyogni, ha Isten és még valaki úgy akarandja. — Szeretjük az őszinteséget, és ez mindenestre virtus. Egyébiránt köszönjük azokat a novellákat, mellyekhez ajánló-

levelül az függesztetik, hogy a Hazánkban nem jöhettek ki.
Bizunk szerkesztő collegánk helyes tapintatába, s ajánljuk az
140 illetők figyelmébe a „Kis követet”, ott lesz üres hely. — Igen
szépen kérjük mindazon ifjú stranierokat, kik hozzánk szerel-
mes leveleket akarnak írni, hogy azokat bérmentesítsék; külön-
ben rendes és ismerős levelezőinket e figyelmeztetés nem illeti.
145 — Az iskolai jelenet című novellában nagyon sok világos igaz-
ság van; ez annyit tesz, hogy nem adatható. — A szerelmi vágy
et Consortes tisztelettel visszaadtnak. — A „bórdall” írójának
ajánljuk figyelmébe a helyesírást. — Nádor ő fensége
arcképe első számunk mellé nem készülhetett el. — Szép olva-
sónőink kedveért újévi köszöntőt majd csak farsang kezdetén
150 mondunk. Hanem akkor igen szépet mondunk.

105

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 2.]

I

Angolországban újszerű *aprópénzt* készítenek, rézfilléreket,
közepett lencsenagyságú ezüst királynéfével. Ez aztán se
nem rézpénz, se nem ezüst-pénz.

2

5 A kénégeny helyettesét, a *Chloroformot* már a lópatkolás-
nál is használni kezdik.

3

Czakó halálát már külföldi lapok is hirdetik.

Bukarestben *Carl* primadonnát az oláh párt kifütyölte s petrezselyem és hagymakoszorúkat hajigált neki; míg a másik, a német párt zajos tapssal és *bravókkal* fogadta; utoljára is össze-
 10 vezett a Montechi és Capuletti párt, elannyira: hogy fegyveres erő volt kénytelen őket szétválasztani.

Egy külföldi lap (*Der Gesellschafter*) s utána a többi azt hirdeti: miszerint Magyarországon több *főrangú hölgy* egyesült, hogy mindegyik válaszszon magának egy kedvenc költőt s gond-
 15 doskodjék róla: hogy az kizárólag műzsáinak élhessen. — Így rágalmaznak ezek a külföldiek bennünket, azaz: hogy nem bennünket, hanem a főrangú hölgyeket.

Perugieuxben nem rég két tolvaj ellopta a bakó házá-
 ból — a *guillotint*.

Glandorfban egy fösvényiségéről ismeretes haszonbérllőhöz éjjel három rabló betört, de minden kutatás dacára sem talált az egész házban semmit, csupán a lakószobában volt néhány füstölt sonka fölaggatva a gerendára; — hogy üres kézzel ne
 20 menjenek el, elvitték a sonkákat, s ime, midőn felszelék azokat, belsejökben 20,000 forintot találtak papirospénzben.

1846-ban Angolország Cork grófságában háromszáz kisebb haszonbérllő halt el *nyomor* miatt, kiket mind egy közös sírba temettek el.

30 Strausz „*Nádor kör*”-t szerzett, melynek zenéjét bécsi
lapok rendkívül dicsérik.

10

A franciák is szedik össze *népdalaikat*.

11

35 Egy amerikai férj *váltót* adott egy nőnek, ollyforma tartalmút, hogy a ki ezt neje halála után két hónappal neki előmutatja, azt rögtön nőül venni tartozik; a váltó tulajdonosnéja azt egy másikra forgatta, ez ismét egy harmadikra s egyszer a megözegegyült férfi azon veszi észre magát: hogy soha nem látott némbert volt kénytelen kelletlen nőül venni.

106

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 9.]

I

40 Mégis csak csunyaság ettől a szerkesztőtől, hogy újesztendő napkor senkinek sem kívánt boldog újesztendőket! Minden kéményseprő, vargainas, házmester, lapkihordó, dajka, borbély, cédulaosztó, lámpagyujtógató, marqueur, pincér, kintornás eljő az emberhez ilyenkor újévet köszönteni, szépen leveszi a kalapját, megtörüli a lábát odakinn s rithmust mond, vagy tarka billettet hoz, s megkapva érte a maga huszasát, hátrakapar és

és távozik; csupán ez a szerkesztő állít be föltett kalappal és a nélkül, hogy verset mondana az újévre! hát hol jártunk iskolába, a hol így tanulják az emberséget? Más szerkesztő egész litaniát tud tartani az előfizetők magasztalására illy alkalomkor; perse a tatár sem olvassa, de ez a tisztelet végett történik; tán bizony magának eltört volna a szája bele, ha egy pár áldás, békesség kiszaladt volna rajta?

15 Azon határ újévi megtisztelés közül, melly nálunk halomra gyült, legeredetibb egy, mellyre ez van írva: „Kivánok nagy jó uramnak *boldog új esztendőt*; magamnak pedig egy *huszast*.” Jövőre ez leend mintája újévi tisztelgéseinknek; majd ha dönteni fogjuk, mint Bosco a kalapból a virágokat, tollunkból a sok
20 áldást, kecsegtetést; zárjelben mindig odaképzeliük a fehér sorok közé — (az Életképek előfizetési díja helyben 5 forint, helytelenül 6). — Hazám lelkes ifjai, adjon az ég tinétek kitaratást a jóban, bőséget az erszényben, holdfogyatkozást a keserűségekben. (Előfizethetni Pesten Landerer és Heckenast kiadó
25 hivatalában), honunk kecssteljes szépei, kikre az ég is mosolygva tekint le, legyen a ti éltetek egy szüntelenül tartó farsang, minden héten hét vasárnap, ugy hulljanak az imádók a ti utaitokra, mint a tűzokok a pusztában bujdosó Izrael fiai elé, s Venus búbájós öve, melly az örök szépség talismánját foglalja magá-
30 ban, legyen a tiétek (nem különben minden cs. kir. postahivataloknál.) Hazám, imádott nemzetem, te bátrak és vitézek hazája, legyen a te jövődöd ragyogó, mint a tengerből felkelő nap, melly arany sugárait a népeken és országokon szétlővelli (a melly postahivatalok 10 előfizetőt gyűjtenek, a 11-diket
35 ingyen kapják.) Te pedig, oh nagy és téres világ, légy boldog kelettől nyugotig és — magyar. S összes emberiség, te, kinek boldogságaért fárad kebelünk, te, kinek ügyét szüntelen szivünkön hordozánk, kiért élni és halni készek vagyunk, dicső ezer millió főre menő emberiség — fizess elő lapunkra.

40 Egy Temes megyei faluban műkedvelők játszottak jótékony célokból. Legelső előadásuk Griseldis lett volna, melyet is az uradalmi pajtában szép pipaszó mellett már-már végig ledolgoztak, midőn a közönség táblabirandó személyzete, melynek mind azon percig gyilkosul tetszett a darab, míg Percival
 45 a feleségével gorombáskodik, mondván, hogy ez nagyon jól van, hadd tanuljanak belőle az asszonyok; midőn az utolsó felvonásban Griseldis nem akar visszamenni az urához, felkanyarodik a férfi nézőség, elkezdenek kiabálni: vissza Griseldis, vissza kell menni, engedelmeskedni kell az asszonynak, vissza
 50 Griseldis! Perse a műkedvelő Griseldis szerepében nem volt az, hogy visszamenjen, improvisálni pedig nem tudott, a közönség azonban érett almával kezdett fenyegetőzni, s a darabot nem lehetvén végig játszani, kiki visszakérte a maga belépti díját, a műkedvelők az elégett gyertya és felhasznált pirosító árában
 55 elmarasztaltatván. Másnap azonban a műkedvelő igazgató házról házra járt tegnapi vétségeért ünnepélyes megkövetéseket téve s az nap estére újra Griseldis adatása lőn hírdetve, nyilván kiíratván a szinlapokra, hogy Griseldis ma este, mint engedelmes és hűséges hitves társ, férjéhez, tekintetes nemes Percival úrhoz
 60 igenis vissza fog menni.

3

Rohan Mária legközelebbi előadásakor Bognár énekelt a szinpadon, Wolf pedig tapsolt neki a páholyban; jobb szeretnők, ha megfordítva volna a dolog, Wolf énekelne a szinpadon, Bognár tapsolna neki a páholyban.

4

65 A szerelemvadászok előadásánál Szentpétery, mint vőlegény, pálcájára annyi bokrétát rakott; hogy karácsonfának is leszúrhatta volna akárhova. Egy elmes hölgy azt az észrevé-

telt találta rá tenni: hogy még csak egynéhány sósperecet kellett volna pálcájára fűznie, hogy semmi se hiányozzék róla. —
70 Azonban csitt! a nagybácsi nem szokta szeretni a tréfát.

5

Egy öreg úrnak az a jó szokása volt, hogy senkinek sem adott pénzt kölcsön. „Látod öcsém, szokta mondani a pénztkérőknek, ha nem adok, akkor még csak te haragszol; de ha adok, akkor majd mind a ketten haragszunk.” Aranyos életmaxima!

6

75 Ugyan kérem — tisztelt színházi rendezőség, mint méltóztatott hírét hallani holmi angol drámaíró Shakespearénak? Irt ám ez a fiatal ember egyszer másszor meglehetősen színművecskéket, nem ártana talán néha, — például két hónapban egyszer — egyiket vagy másikat bemutatni a tekintetes közönségnek?
80 Mit szólnak önök hozzá? Próbálják meg. Hátha nem lesz valami nagyon rossz?

7

Hire jár: hogy a nemzeti színpadon az „Álmok”-at szándékoznak előadni. „Hideg sejtelmek mászkálnak hátamon!”

8

85 Az árnyékszínházban hír szerint igen hangos a levegő. — Az ünnepekben ugyanott műkedvelő gyermekek debütíroztak; a közönség sírt elérzékenyültében, a Pester Zeitung megszámllalta a könnyeket. Mire nem vihetik még ha megönnék!

90 Vácon német színészek jártak, s hogy a közönség kegyeit
 részükre megnyerjék: magyar színlapot hordának szét a német
 előadás hirdetőmányaül. Lehetett azután olvasni a színlapon:
 „A német színésztársaságtól Lederer Lipót igazgatása alatt ada-
 95 tik: a *Holtak Lopó*, vagy a *Házasítás a Siral*. — Személyek
 Avelli Ferdinand, első könyvtartó (ad formam: sőtartó, bors-
 tartó) Francois, szolgáló Avellinál (ez NB. férfi) Fridrike komor-
 nya, — James pamukfonró. Történethelye: az arany szarvas
 című vendéglőben.” — De bizony haladunk.

10

100 Oroszhegyi József folyóiratának III. füzete is kikerült
 sajtó alól. Tudniillik a „Honleányok könyve.” Ajánljuk a hon-
 leányok figyelmébe.

11

Emich Gusztáv Petőfi verseit második kiadásban nyomatja,
 ez zsebformatum lesz — az utolsó ív e napokban hagyja el a sajtót.

12

105 Egyik honi kisvárosunkban a városi őrnöki-hivatal a szám-
 adásba két akó óbort is felsorolt. A számvevő hivatalnok nehéz-
 séget formált a positió ellen, míg meg nem magyarázták neki:
 hogy az tintatöltelékül használtatott fel. — Ez alkalommal
 eszünkbe jut uralkodó fejedelmünknek egy igen elmés észre-
 vétele, melyet tőn, midőn legelőször Komárom várát meg-
 látta; nagyon látszott rajta csodálkozni: hogy ez a vár nem
 110 fekete! Miért kellene feketének lennie? kérdezték tőle. „Mert

én azt hittem, ugymond, hogy ezt rendesen tintával meszelik.”
— Abban az évben *negyvenezer forint árú tinta* volt feltéve
a várépítési számadások rovatába.

13

Egy most keletkezett német lap szerkesztője 50 heverő
115 kávéházi ülnököt bérelt ki havonként 10 forintjával azon célra:
hogy azok egész nap tartsák kezükben az ő lapját, és tegyenek
úgy, *mintha olvasnának belőle*: — olykor kacagjanak fel és kap-
janak görcsöket a hangos hahotától; mintha halálosan nevetető
120 élcekre akadtak volna; majd ismét öltsenek komoly képet,
kezdjenek el meglepetni, tekintsenek hol a körülállók szeméibe,
hol a lapba vissza s rendkívüli bámulás legyen arcaik kifejezése;
tovább olvasva kezdjenek fájni, reszketni, nyitott ajkakkal, fel-
meredő hajakkal, kékülő, zöldülő arccal, fehérével felforduló
szemekkel bámuljanak a nyomtatott sorokra, ne kiméljék
125 a „hah!”-t és „huh”-t; rugják ököllel, csizmával a szomszédai-
kat elragadtatásukban, s néhanéha ájulva essenek a szék alá az
elviselhetetlen kék és gyönyör miatt... Az első nap estéjén
a *bérlett olvasók* közül megszökött huszonöt, a második nap
130 husz, ennyi opiatumot nem bírhatta el emberi gyomruk. A hűsé-
gesen megmaradt öt olvasó közül az első megdőrrült, a második
örökre elalutt, a harmadik pedig felakasztá magát, csupán
a két utósónak nem lett semmi baja, miután az egyik németül
nem ért, a másik pedig olvasni nem tud.

14

Jövő szombaton fogja első mnemotechnikai fölolvasását
135 tartani az ellenzéki körben hírneves hazai emlékezettanárunk
Lichtenstein. Szándéka nem csak próbákat, hanem egyúttal
tanítási órákat is adni jeles művészetéből, mellynek erejével

140 még azt is megtudhatja az ember néhány percnyi gondolkozás után mondani: hogy 1596-ik majus 5-én szerda volt-e vagy szombat?

107

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 9.]

I

Lord P* 500 ujságot tart 22 különböző nyelven, s tizenkét titoknokot, kiknek egyéb dolgok nincsen, mint azokat olvasni s a nevezetesebb dolgokat referálni. Bárcsak minálunk volna egy pár ezer darab ilyen lord!

2

5 Épen most kaptuk egy hazánkfiának ez örvendetes levelét:
„Ez évi april hóban érkeztem Párizsba, gr. Apponyi György követ úr ő excellentiája által félreismerhetlen magyar szives-
séggel fogadtatám, és egy estélyére hivattam meg, hol számos
10 főurak jelenlétében, magyar népdalokat játszottam, melyeket
kitörő zajjal és örömmel fogadtak, némelly fris magyart négy-
szer is kelle ismételnem. Öröm- és reményittassan hagytam el
a magas úr házát, érdemem feletti dicséreték és magasztalások
között. Boutibonne ur által, kinél mindennapi vendég vagyok
— Balfe, az ünnepeelt angol zeneszerző és a „Theatre Majesty”
15 karnagya ismeretségét volt szerencsém tehetni, — játszottam
vele, duettek, játékom megtetszett neki, és engagirozott solo
prime hegedűsül a kormánya alatt álló „Theatre Majesty”be.
Mellynek tagjai Lablache, Fraschini, Pertiani, Mario Gardoni,
Grisi Charlotte, Elssler Fanni és Ceritto, Tadolini, Lind Jenny.

20 Február 12-ikére Londonban leszek, elfogadám a szerződést s aláírtam. — Párizsban január közepén reménylek egy hangversenyt adhatni. *Reményi Ede.* — Segítse a magyarok istene továbbra is.

3

25 *Metternich* herceg leánya Melania rövid idő múlva gróf Eszterházy Bálinttal lépend az oltárhoz.

4

Veszter Sándor nagy hódításokat tesz Párizsban nemzeti táncunkkal.

5

30 Egy *newcastlei* oktató aként festé le tanítványai előtt a poklot: hogy az egy verem, melly égő parázssal van tele. Egy kis leány, kinek szénégető volt az apja, szerényen megkérte e beszéd után a tisztelendő urat: hogy, ha lehet eszközölje ki: hogy az ördög az ő papájánál vegye a szentet.

108

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 16.]

I

Január 8. *Csikós.* Bartha javára, bérletszünettel. Szokott tapsok mellett. A táncos jelenetek, mint rendesen, úgy most is ismételtettek. — Füredyt még kissé kimélni kellene hosszas betegsége után.

Jan. 9. Világszínjátéka. — Vasárnap.

Jan. 10. *Fra Diavolo*. Zerlinát Hollósy Cornelia adta, azon női finomsággal és hódolatgerjesztő gyöngédséggel, mellynek látását ő benne annyira megszokta és megszerette a közönség. — Wolf játékát főleg emeli előadásának dramai plasticitása.

10 Mult kedden január 11-kén Laborfalvi Róza k. a. javára bérletszünetben először adatott: „*Két anya gyermeke*”, drama 5. felvonásban, előjátékkal, 7 ábrázolatban, írta Soulié Friderik, — fordították Csepeghi Lajos és Egressy Benjamin. Egy kalandornő (Szathmáryné) minőkkela francia újabb regény-irodalom-
 15 ban elégszer találkozunk, a féle lady Winter szabású lény, eredetileg kísértő hölgy, urnéjának, egy tengeri vész alkalmával történt halálát arra használja, hogy nevét felvévén, magát helyette kiadja, s főrangú hölgy szerepét játsza. Ezen álarc alatt Olasz-
 20 honban elszédíti Estéve gróf — hajdani császársági tábornok (Szentpétery) könnyelmű fiát Györgyöt (Szigeti) annyira, hogy ez vele titokban házasságra lép. De a hirtelen gyuladt szenvedély csakhamar utálattá válik a nő iránt, hogy helyet adjon egy új
 25 viszonynak a házas férj s az öreg tábornok hajdani bajtársa Kérouan (Egressy) leánya Luise (Laborfalvi R.) között. E viszony a megfélemlítés mámoráig halad, — a szerető hölgy anyává lesz; titoktartva várni esküdvén mindaddig, míg azon férfi, kinek szerelmét adá, az akadályokon diadalmaskodhatik. De az
 30 akadályok, mint láttuk, nem csupán a rangjára büszke tábornok apának előítéletében állanak, mint a szerető hölgy hiszi. Végre a várakozás türeltlenné kezd lenni, s a fölfedeztetéstől félelem, és titkolozási viszony mardosó kigyóvá válik a szerető leány

keblében. Elhatározza véget vetni reménytelen éltének, s öngyilkolási szándéka kivitelére használni akarja azon napot, midőn atyja egy futtatáson a tábornokkal s családjával épen együtt van. Azonban az ezt magában foglaló levél az atyjának idő előtt kézbesítettik, ki minthogy olvasni nem tud, megkéri erre előbb a tábornok leányát Lucilet (Komlóssy Ida), azután Montéclain marquis ezredest (Lendvay). Az első Luise iránti feláldozó barátságból, az utóbbi Lucile iránt keletkező szerelemből elhallgatja a levél tartalmát, s mindketten egyesülve visszatartóztatják a szerencsétlen leányt, gyermekét pedig oltalmuk alá véve, biztos helyre viszik. De csak most jó a bonyolódás. A fentebb említett kalandosnő boszut forral Montéclain marquis ellen, mivel az utóbbi élte titkait könyvnélkül tudja (hogyan miként? — azt megvalljuk nem vehetők ki egészen) s a gyermek-elhelyezés esetét ellene fordítván, azzal a nemeskeblű Lucilet nyilvánosan meggyalázza. — A felgerjedt apa pedig első rohamában meg akarja gyilkolni méltatlanul gyaláztott leányát. De a sor csakhamar kerül, — Lucile ártatlanságát Montéclain marquis Louise levelével felvilágosítja; hanem ekkor Kérouan gyanakodni kezd, a levelet megismeri, s miután annak valódi tartalmát előtte mások elhallgatták, leányának felolvasni parancsolja. Ez az egészben legmeghatóbb jelenet. A térdelő hölgy minden elolvasott szóban saját kárhoztatását olvasta, a környezők arcán a részvét fájdalma olvasható. — Hogy hosszasak ne legyünk, csak azt említjük még, miként az elkinzott szerencsétlen hölgy fájdalmát kétségbeesésig viszi csábítója titkos házasságának megtudása, s a bizonyos halál torkából csak a történet — vagyis Montéclain marquis által ragadtatik ki. És miután a mindentudó marquis a titkos házasság érvénytelenségét is felderíti, következik a kiengesztelő kifejlés, a császársági ősz bajnokok gyermekeinek, s a nemes tetteiben egyesült szerető párnak egybekelése.

Kissé hosszadalmasak valánk a mű tartalmának előadásában azért, hogy indokolva legyen azon állításunk, miszerint

e drama, melly tulajdonkép nem is egyéb, mint dramatizált regény, jelen feldolgozás után is inkább regénynek, mint drámának való. A bonyolódás s dramai viszonyok abban olly széles alapra állítvák, hogy az író e miatt többnyire kénytelen a cselekvény felszínén tovább uszni, mélyebb reflexióktól elállani, s a helyzetek, lélekállapotok taglalását a nézőkre bízni. E széles alap miatt a dramai egység is szenved; mert míg p. egyrésztől a rang és állás előítéletei teszik a bonyolódás csomagát, addig másfelől a könnyelműség-okozta szomorú viszonyokat látjuk a játékba keverve. Mind e mellett e darabnak van hatása, főkép hölgyközönségre nézve. Egy gyöngéd nőkebelnek e név „anya” mindenkor biztos kulcs, s ha a társadalom bevett fogalmainak hódolva megvetéssel fordul is el a szerencsétlentől, ki szerelmének mindent feláldozott; — az eltévedt anya keserve előtt ritkán zárja el a részvét ajtaját. E hatásról nem egy-két szép hölgy könyekkel áztatott zsebkendője tőn jelen esetben bizonyosságot. Egyébiránt e hatás érdeme egy részben a jó előadást is illeti; a jó előadás dicsősége pedig a jutalmazotton kívül Szentpétery, főkép pedig Egressy urakat. Komlóssy Ida is kielégítő volt, valamint a többi működők is eléggé iparkodtak. Nézők meglehetősen számmal ugyan, de mi Laborfalvi Róza kisasszony művészte iránt sokkal magasb véleménynyel vagyunk, sem-hogy jutalomjátékára közép számu közönséget elegendőnek tartanánk.

Végül egy párbeszédet kell még megemlítenünk, mellynek a színpalakon kívül az utcán magunk valánk közönsége: „Uram bátyám? nem tudja: hogy szabadította meg a darab végén Lendvay Laborfalvy Rózát, nevezetesen hogyan jutott arra a magas kőszálra?” „Biz öcsém! én ki nem vehettem, hanem menjünk a sasba, Lendvay ott szokott vacsorálni, megkérdezzük tőle, — ő legjobban tudja: hogy csinálta.” — Nem hinné az ember, mennyi bírálati él rejlik táblabíró ur ezen ötletében.

100 Jan. 12. *Bácsi*. Ismert mulattató vígjáték. Azaz: hogy mulattató azokra nézve, a kik ott vannak, hanem kevésbé mulattató az, hogy illy iszonyúan ismert darabokban, miket a közönség is majd olly jól ismer, mint a sugó, rendkívül kevesen szoktak a színházba jőni magok mulattatása végett.

105 Jan. 13. *Hamlet*, drama öt felvonásban, írta Shakespeare. Lendvay a cimszerepben. — Nagyszerű közönség, óriási tapsok, repedező karzat, öszszevágó előadás; — mind ez meg lett volna, ha e napon a színház zárva nem lett volna. Hiába, Shakespeare ellen minden baleset összeesküdött.

109

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 16.]

I

Megjött a farsang! majd ha elmegy, akkor tudjuk meg: hogy kinek mit hozott, s kitől mit vive el? Kivánjuk tiszta szívünkben, hogy hozzon több új örömet, mint késő bánatot, szép olvasónéinknek pompás bálakat s még pompásabb — fej-
5 kötőket, — szerkesztő társainknak sok előfizetőt, kevés polemiát. Énekeseinknek sok elrekedést, még több fizetésjavítást, — a táblabíráinknak vidám névnapokat és keresztelőket, — egész jó hazánknak pedig sok dínomdánomot, kevés szánombánom mellett. — Vigyen el azonban minden német táncot, minden
10 köhögést, minden olvasni nem szeretést, külföldieskedést, házi

civakodást, minden alkalmatlan hitelezőt, és cirticasztert s több efféle veszedelmes nyavalyákat tőlünk. Vigye el azokat, kik egymást hűségesen szeretik — az oltár mellé; — de előfizetőink közül egyetlen egyet se vigyen sehova.

2

15 Mult vasárnap tartaték a nőegyleti első álarcostáncvigalom. Sok álarc, sok nem álarc, sok elce, kevés valamire való. — Voltak álarcos hölgyek, kik az irodalomról is beszéltek, az ilyeneknek kár álarcot tenni fel, hadd ismerné őket a világ és tisztelné, mint becses ritkaságokat. — Ott volt Eisele és Beisele is. Jó
20 gondolat volt tőlük a Fliegende Blättert könyvnélkül megtanulni. — Az egész nagyon szép volt, — annak a ki szebbet nem látott. — „Ismerlek” monda egy álarcos hölgy egy ott szájongó komoly fiúnak. — „Jól van, örülj neki.” — „Ismerlek”
25 monda újra találkozáskor vele. — „Ugyan mondj már mást is, ezt már hallottam.” — „Ismerlek” sípegé az álarcos a harmadik találkozásnál is. — „Nem is vagy akkor tisztességes személy” felele ez végtére kifakadva. Általában az álarcos báli viccek nálunk abban állanak: hogy az álarcosok vékony hangon azt mondják az álarctalanoknak: hogy „ismerlek.” Az álarctalanok pedig iparkodnak azoknak jó vastag hangon, mentül
30 arcátlanabb tréfákat vissza mondani. — A bálelrendezés minden kifogáson fölül van.

3

A Duna beállott, — ingyenhidunk van isten kegyelméből.

4

35 *Satyrák itt is amott is.* — A) Mikor az utcák szegletein nagy betűkkel hirdettetik: „mindenki szájkosarat tegyen a maga kutyájának az ő órára, mert különben ebet fog (nem ő, hanem

a gyepmester) s az országuton, hol a kecskeméti hentesek szoktak állomásolni, olly derékkutyanyájak legelésznek reggel este: hogy Blumenbach illusztrált Naturgeschichtéjében sincs
40 több egy rakásra festve. B) A nemzeti színházat légszeszszel világítják. Ez már levegő volna, még sem kapunk belőle eleget. Ollykor olly sötét van, hogy szinte fél az ember; — a minap egy úr, kinek meglehetősen hosszú órra van, nem tudta az órrát kifűni a sötétben; tudniillik: hogy nem az orrát nem találta
45 a sötétben, hanem a zsebkendőjét, mellynek a sötétben lába kerekedett. A légszeszkezelő úr jeles ember, lám ő még a levegőt is megtudja gazdálkodni. Ugyan nagyrabecsülheti az ollyan felvonásokat, mint a Zách unokákban az utósó, a hol a sugó gyertyáján kívül semmi sem világít a szinpadon és
50 néző helyen. Ezért nézi aztán Diosy az ember szomszédnőit férfiakként. — C) Ez idén hatalmas intézkedések következtében nagy rendnek kelle támadni a dunai átjárásoknál, a révészek fejére számokat szegeztek. Már négy nap óta csak az mehet át a Dunán, kinek kivetni való tíz pengője van, s nagy kedve
55 két óra hosszat grönlandiai cethalászon jelen lenni. — D) Némmelly lapok szörnyen sajnálkoztak rajta, hogy Hollósy Cornelia elmegy a nemzeti színháztól: — igaz ugyan: hogy *elmegy*, csahogy nem Hollósy Cornelia, hanem Bognár. — E) Mikor álarcos bálban az érdekes nődomino imádóját is magával cepeli
60 aztán a slepphajóról a remorquerre is ország világ rá ismer. — F) Ismertebb nevű publicistáink egyikét két év előtt pesti jogászbálba hívták. Neki azonban nem levén szokása bálba járni, vevé a dolgot megtiszteltetésnek s otthon maradt, a miért is rá a meghívók annak rende módja szerint megapprehendáltak.
65 Az idén ismét kap jogászbáli meghívást, mellynek a meghívó jegy szerint tartatnia kell az *arany sas* vendégfogadó termeiben. Emlékezve a harmadévi apprehensióra, feltevé magában: hogy kivételkép meg fog ott jelenni, hiszen csak rövid ideig kell ott mulatnia, csupán: hogy magát megmutassa. A kitett napon
70 — sajátlag estén — tehát neki öltözködik, gálába teszi magát

s azon szép szándékkal; hogy egy óránál tovább nem fog künn
mulatni, elmegy az arany sasba. Ott perse néma és csendes volt
minden, semmi nesze a táncvigalomnak; kérdi a pincért: hogy
hol itt a bál? Az szemeket mereszt: „e helyen, — ugymond —
75 mióta a Noé bárkája az Ararát hegyén megállott, semmiféle
bál nem tartaték, és hihetőleg ezentul sem tartatik. A nyilván-
nosság férfia előveszi a meghívó jegyet, s akkor látja: hogy
nem Pesten van az a jogászbál, melyre őtet hítták, hanem
— Kecskeméten! — G) Mikor az ember kebelbarátjának meg-
80 hitten elmondja privát kalandjait a legmélyebb titoktartás fel-
tétéle alatt, nem vevén észre: hogy kebelbarátja zuglapi ujdond-
ász, s másnap már az elmondott titkot német betűkben hal-
hatatlanítva olvassa iszonyúan felpántlikázott és felnarancsozott
alakban háromszázezer — akarám mondani, — tizenkilenc
85 ember. — X) Mikor az ember U. lapra előfizet s Ű. lapot
kap helyette, (lehetetlen!) De nagyon is lehetséges (menjen
ön, ön már extemporisálni kezd, a hasából beszél, nem hisszük.)
Nem hiszik? no úgy hát elmondom. — U. lapnak volt egy
szorgalmas előfizető hentese, ki a lapot, s a mióta sört mér és
90 hurkát árul, szüntelen járhatja. Az újév közelgtével megérezve
rajta az előfizető szagot, elmegy hozzá Ű. lap szerkesztője és
körülfogja ilyen szép szavakkal: „hallja az úr, ne járassa ön
többé az U. lapot, hanem járassa az Ű. lapot, lássa: az az Ű. lap
tökéletesen a hentesek és böllérek számára lesz írva, olly stilban,
95 melly kivált a hurkakészítőknél furorét fog okozni, s kocsonya
mellé soha illőbb olvasmányt nem találанд ön, mint az Ű. lapot;
a favágók és bérkocsisok tódulni fognak önnek a csárdájába,
csakhogy az Ű. lapot olvashassák; egy szóval olly lapot, melly
a sörcsárdák és *lebujok* közönségének annyira kedélyére szól-
100 jon, mint az Ű. lap nem találанд ön sehol.” — „Nagyon
szép, felele a böllér, mind elhiszem, de azért maradok az U.
mellett, mert az kalendáriomot is ád, meg mozgó fababákat, meg
képeket, meg lánchidat, s több efféle iszonyú dolgokat, — ma-
radok mellette.” — „Na, azt is jól teszi ön, egyébiránt az U.

- 105 lapra is fogadok el előfizetést, megkimélem önt a fáradságtól.” — S elfogadta az U. lapra az előfizetést és zsebrerakta. — Esztendő első napján azonban kapja az előfizető az Ű. lapot. Neki perse, minthogy olvasni nem szokott, egyik ujság is olyan volt mint a másik, hanem a kalendáriom, meg a fababák,
- 110 meg a lánchid hiányzottak, ezek estek neki nehezen. Elmegy tehát U. lap szerkesztőjéhez, követelvén a maga kalendáriomát, fababáit és lánchidjait. Az keresi nevét az előfizetők közt és nem találja. A böllér elmondja, hogy ő azt egy úrnak adta át, ki azt ígérte, hogy az illető helyre átadandja, s elmondá, hogy
- 115 azon úr így és így nézett ki (a mi nem volt nagy mesterség.) Láthatja ön, felele U. lap szerkesztője, hogy az nem én vagyok, hanem a kiadóm majd elvezeti önt oda, a hol az lakik, kérje attul a kalendáriomot. A kiadó elment a böllérrel az Ű. lap szerkesztőjéhez, kinek is a böllér egy hatalmas böllérnyelven
- 120 tartott s illően applicált adta-vettékkel borsozott, és majoránázott dictióban tudtára adta: hogy a pénzét nem oda tette, a hova kérte, tehát adja vissza. Eleget monda neki a szerkesztő: hogy azt nem teheti, mert a pénzre szüksége van, s hogy a neve is be van már írva a fekete könyvbe, pedig onnan kitörülni
- 125 semmit sem lehet; az olyan, mintha valaki katonának csapott volna fel; onnan megszökni nem szabad, de a böllér szörnyen erőttette a kalendáriomot, meg a lánchidat, meg a fababákat. — „Na — legyen hát elégtéve ön kívánságának, szóla végre a megszorult szerkesztő, ihon van saját kalendariomom,
- 130 vegye ön; tavalyi ugyan, de az semmit se tesz; egygyel kevesebb nap van benne, mint az ideiben, azt pedig hozzá lehet írni, máskép egészen jó. A lánchidat — láthatja ön, hogy még nem kész, — azzal tehát nem szolgálhatok; fababák helyett pedig — hacsak dolgozótársaimat nem adom önnek?... hanem azok
- 135 bizony enni kérnek.” — (Kárpit legördül.)

Egy kis journalistikai dictionarium. Ungeschminkte Wahrheit: gorombáskodunk mindenkivel. — Zum Ritter geschlagen werden; — addig fricskázassuk és rugassuk fel magunkat, még híres emberek lettünk. — Langwieriges Studium: Étlapolvasás.

140 Hirtelen hírek. Az állatkínzás elleni egyesület határozatából minden bérkocsisnak szorosán meghagyatik, hogy ha eső esik, a lovai fölé paraplét tartson. — N. úr, a házasság rend nagykeresztese gyermekágyat fekszik, — a felesége helyett. —
 145 X. úr nagyszerű tudományos könyvön dolgozik, mely a szűnyogok lelki betegségeit fogja tárgyalni, — academiai tag akar lenni. — Új társulat van keletkezében, mellynek célja a gorombaságokat hatályosan kiterjeszteni a míveltebb körökben. Fölösleges. — Abd-el-Kadert elfogták. — A kiket a dolog illet, tanakodnak rajta: hogy írói törvényeket hozzanak-e előbb,
 150 vagy a halálbüntetést töröljék el? — Tisztujítási botok kaphatók a V. utcában L. boltban átellenében a Caucasusnak ólommal beöntve. — Megjelentek s minden hiteles könyvárusnál kaphatók: igazi friss füstölt veronai szalamik, darab és font számra. — Egy fiatal ember kerestetik jó fizetésért egy laphoz javítnoknak.
 155 Bizonyítványt tartozik róla hozni: hogy nem genie. — Egy ember minden nap félre tesz egy krajcárt, mind azon időig, míg az országgyűlésen az írói jogokra kerülend a sor. Patvart. Ez az ember millionair akar lenni. — Egy fiatal ember bemegy a patikába s kér valamit fogfájás ellen; a patikás
 160 ad neki valami ördögös illatot s biztatja: hogy tegyen próbát vele, — ez bele szippant s ájultan hull a földre tőle. Kis idő múlva feleszmélve kérdi a patikás: no ugy-e nem fáj már a foga. — Jaj, uram, hiszen nem is nekem fáj a fogam, hanem az apámnak, annak kell az orvosság. — Egy kis lány azt

165 mondta az apjának: hogy szeretne anglyalt látni; — ha mindig jó fogsz lenni kis leányom, majd látsz, ne félj. Hát te láttál-e már, apám? — Balog úr a nemzeti színház légszeszvilágítás kezelője igen szépen kéretik: hogy vagy varrasson magának hosszabb fehér mellényt, ha szinpadra jó, vagy eszközöljön
 170 jobb világítást. Választhat közüle. Ha a világítást gazdálkódja meg, lássuk a mellényt, ha a mellényt gazdálkódja meg, lássuk a világítást. Vagy egyiket, vagy másikat. — Szelestey úr nyilatkozik a „Divatlap”-ban, hogy ő se nem tót, se nem költő, se nem magnum ingenium. Quelle bruit pour une omelette!

7

175

Által- s ki-olvasott sorok

	Válogatott asztali borok kaphatók F. L. fűszerkereskedésében	mellyektől három nap alatt minden poloska és egyéb rosz féreg kipusztult.
	Megjelent „Magyarország multja és jövődjé”	kapható hordókban és lepecsételt üvegekben.
180	Uj menageria a Dunaparton, igen szép amerikai papagályok, macskamajmok és stiglicsek	még mindig kaphatni teljes számú példányokat, hanem a párizsi divatképek már elfogytak.
185	Fizessünk, mennyit becsülettel elbirunk	a hitelezők összejövételének határnapja folyó év martius 15-ike.
	A dunagőzhajózási társaság	gänzlicher Ausverkauf.
190	Csőd megürült néptanítói hivatalra	a legelső agár pályadíja egy ezüst serleg és 100 rft.
	Egy jónevelésű fiatal ember, mint gazdatiszt	bérbe kiadandó szent György naptól szent Jakabig.

- 195 Kik náthában, csúzbán, alólirott kész pénzen beváltja
 vagy rheumatismusokban azokat tőlök.
- Egy igen szép ölbeli beszél tótul, rácul és németül
 kutyácska, fehér lábu, fekete s igen szép írása van, a mellett
 fejű elveszett számolni is tud.
- 200 A mérsékleti egylet kapható ötszáz darab üres
 szállásán X. piac N. szám champagnei palack.
 alatt
- Constantinápolyban min- hatot közülök statuskölségen
 den ebeket összeszedtek fognak neveltetni Párizsban.
 205 X. asszonyság új planetát kötőtűk kaphatók leszállított
 fedezett fel az égen áron R. S. boltjában, a háló-
 fejkötőnél.
- Az idei grönlandi cet- köztük három vasvármegyei
 210 halászaton 300 cethal öletett fi, és négy turócmegyei.
 meg
- Megjelentek „Szivzenge- fontja kilenc krajcár, mázsá-
 delmek és lélekmagnetismus” számra vevők egy krajcárral
 olcsóbban kapják.
- Igen jó szemüvegek mellyeknek használása által a
 215 és lorgnettek raktára kihullott hajak félév alatt újra
 kinőnek.
- Az idei uralkodó pla- a carlisták által egy heves üt-
 néta a Saturnus közetben főbelövetett.

220 Szeretnők tudni, hogy miután Privorszky úr megígérte
 a közönségnek, hogy a redoutban rendezett táncvigalmakban az
 Egressy-féle cigányzenét is hallatni fogja, ez ígéretét miért nem
 váltja be? Tartunk tőle: hogy meg találjuk banni a Privorszky
 úr ellen beküldött vádoló cikk ki nem adását.

Több collegalapok feuilletonistái annyit panaszkodnak a
 225 Pest utcáit elárasztó rablócsordák ellen, hogy utoljára az
 ember majd ki sem mer menni az utcára gyertyagyújtat után.
 Félénk ember mindenütt kísértetet lát. Ne legyenek önök félén-
 kek s nem fognak megijeszteni. Vidéken még azt fogják hinni,
 hogy itt minden szegleten egy Fra Diavolo, minden kapu alatt
 230 egy Sobri Jóska, minden ablakban egy Cartouche és egy másik
 Schinderhannó leselkedik a jámbor polgárookra élesre köszörült
 puskákkal és töltött fokosbaltákkal s utoljára még majd elő-
 fizetni sem mernek.

10

Mondani valóink. D. A. barátunknak Podgorácson még egy-
 235 szer is komolyan mondjuk: hogy kívánatának minden baráti
 indulatunk mellett sem tehetünk eleget. A dolog physikai lehe-
 tetlenség. — Károlyfehérvárról kaptunk egy levelet Franken-
 burghoz, mint Életképek szerkesztőjéhez cimezve, melyben
 Frankenburgtól az kérdeztetik: hogy fogja-e még jövő, u. m.
 240 1848. esztendőre is szerkeszteni a lapot? s ez esetben hol lehet rá
 előfizetni? A compliment-t köszönjük, a lapra előfizethetni
 a cs. k. postahivataloknál. — „A regény” miután fordítmányo-
 kat csak igen ritkán és igen rövideket szeretünk közleni, leg-
 ritkábban pedig és legrövidebbeket németből, nem használ-
 245 ható. — „Kördal a szerelemről”, elfogadtatik. — „Eszmék a
 farsangról” annak idejében kiadatnak. — Tompa Mihály bará-
 tunk versét vettük. — „Magdus és a két úr” elmés s valódi őskál-
 vinista nyelven irt életkép örömmel elfogadtatik. Íróját valódi
 lelki gyönyörrel szólítjuk fel, hogy szép humorának gazdag
 250 bányáját minél szorgalmasabban művelje. Képzete egyszerűen
 élénk, fölfogásai élethívek s legkevésbé carriquiroz, a mit
 humoristák ritkán szoktak kikerülni. Csak kidolgozásra méltó

tárgyakat iparkodjék keresni. — Hirtelen Barna barátunknak
 még a pesti árvíz előtt beküldött költeményeit sem nem láttuk,
 255 sem nem hallottuk. Ne haragudjék érte. „Kacki Erzsú” igen
 szép leány lehetett, míg élt, hanem így nem mutathatjuk meg
 a közönségnek. — Gr. B. M. egy és ugyanazon novelláját két
 ízben is kaptuk. — Azon lapokkal, melyeknek lapunkat új év
 óta nem küldjük, nem kívánunk cserélesi viszonyban állani.
 260 — Az erdélyhoni képeket közlendjük. Közlő kívánatának ele-
 get teszünk. — Szerzők, kiknek műveiről három hó alatt nem
 tevénk említést, tekintsék azokat el nem fogadtaknak, vagy
 pedig várják a magányuton értesülést. — A szabadkai, d.-
 pataji, n.-kanizsai, n.-becskereki és n.-váradi levelek szerdán túl
 265 érkezvén, jövő számra maradnak. — Mostani számunkban több
 levelet kénytelenítetünk megrövidítve közleni. — „Hajnal
 előtt” vers, elfogadtatik. — Sz. L. d.-pataji segédlelkész nyi-
 latkozik: hogy d.-pataji levelezőnk nem ő. Igaza van. —
 Szathmáry Károly barátunk ajánlatát teljes szivességgel fogad-
 270 juk. Kövesse tett az ígéretet.

II O

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 16.]

I

Adelaide hercegnő, Lajos Fülöp francia király testvére meg-
 halt. A királyt e családi gyász igen leverte.

2

Aumale hercegnő kétféle udvart tart, fehérét és feketét,
 amaz franciákból, ez négerekből áll.

5 *Külföldi lapokból* olvassuk, hogy Cegléden egy ember feleségét kényszeríté: hogy magának sírt ásson, azután agyonütötte s bele temeté az önkeze ásta sírba; csak sokat kitudnak ezek a külföldiek találni, a mit magunk sem tudunk, szüntelen azt mesélik, hogy nálunk hemzseg a világ rablókkal és vad állatokkal; arról pedig szót sem tesznek, hogy Trieszttől két óra járásnyira sem lehet menni katonai fegyveres erő kíséréte nélkül.

4

Laffarge asszony, kiről ország világ tudja: hogy férjét borzasztó módon veszté el méreg által, de kit a törvények elégséges bizonyítványok hiánya miatt a büntetés alól felmentettek, már 15 több rendbeli kérőkre akadt, kik őt nőül venni készeknek nyilatkoznak. Köztük egy gyógyszeráros is. Valóban legillőbb pár is volna egy gyógyszerész egy méregkeverőnéhez; legalább levesének minden cseppjét megvizsgálhatná, mielőtt hozzá nyul. Tehát vannak férfiak, kik egy méregkeverőnőt elvenni 20 képesek, volnának-e hölgyek, kik egy olly férfihoz nőül menének; kiről bizonyosan tudják, hogy feleségét megölte?

5

Párizsban először adták *Hamletet*! *Dumas* egy utolsó jelenést is ragasztott még a végihez, mellyben *Hamlet* apjának lelke megjelen s ítéletet tart a haldoklók felett. Azok rendesen meghalnak, csak *Hamlet* marad élve. A darab furibonde tetszett. 25

6

A bécsi *zsidóhölgyek* a hír szavai szerint nemükben a legelmésebbek és legmíveltebbek, művészet és szépirodalom bennük talál legbuzgóbb pártolóira s gyermekeik neveltetésére nagyobb gondot fordítanak, mint öltözetük piperéire.

HÖLGYSALON

[1848. jan. 23.]

*Napnyugoti virágnyelv, melly által nem csupán szerelmes
dolgozat lehet megbeszélni*

Árvalányhaj. Apádat, anyádat fedi a temető,

Ád neked az isten értők hű szeretőt.

5 Bojtorján.

Ugye- szeretnél? és hű lennél? — Ha kellenél.

Boldogasszony mentája.

Még most neved napja van kisasszony napján.

Legyen neved napja — boldogasszony napján.

10 Borostyán. Nem adják azt ingyen.

Borvirág. A ki annyit öleli a kancsót.

Nem illik annak szájára a csók.

Ciprus. A gyászruha és a síró szemek, igen jól illenek.

Csalán. Rózsa sem vagy, mégis tövises vagy

15 Soh se őrizd magad, senki le nem szakajt.

Délignyitó. El ne bízd magadat.

Délig nyít virágod,

Délután lehervad.

Égő szerelem.

20 Számlálom: hogy hányat ásitasz, midőn velem vagy.

Élek-e halok-é. (A beteg orvosához.)

Kezedben életem. Mit ígérték halálomért?

Éjjeli viola. Szép vagy ott, a hol senki sem lát.

Ezerjófű. (Az orvos betegéhez.)

25 Számodra nem árulnak írt a patikában. Az erszényed szenved.

Fehér liliom.

Látod a liliom harmatvízben mosdik, nem kendőzi magát,
mégis millyen fehér.

30 Hajnalka.

Korán kezded a virágzást, Korán is elhervadsz, meglásd.
Harangvirág. (Jólelkű hitelezőnek.)

Megfizet helyettem majd az öreg harang.
Jégvirág. Szivemben nincs meleg, nem értelek.

35 Jerichoí rózsza. Édes egyetlenem!

Azt szeretném, ha ott volnál,

Hol e virág terem.

Kétlevelű fű. Két levél van rajta.

Legyek én az egyik, te magad a másik.

40 Kigýonyelvű (egy újságíróhoz.) Az istenért! Csak te ne magasztalj.

Konkoly. Még az angyalok is összekapnak rajta.

Ludíjesztő. Megijednél tőlem? Magad vagy az oka.

Mákvirág. Ismerlek rég óta, tudom kinek hínak.

45 Mennýország kulcsa. A kulcs itt van, hanem az ajtót nem találom.

Napraforgó. Bár hová távozol, szemeim kísérnek.

Veled álmodom és veled ébredek fel, és veled halok meg.

Nefelejts (egy dúsgazdagnak.) Adj ezer forintot, — Soha sem

50 kapod meg, Rám emlékszel róla.

Ne nyúlj hozzám (egy pénzzel telt erszény távolbani imádójához.) Hasztalan epedsz, mi egymáséi lenni nem fogunk.

Papucsvirág. Holtig engedelmes hű férjed maradok.

Pénzlevelű fű. Nincs szebb, mint az önzéstelen tiszta szerelem.

55 Petrezselyem. Ne válogass, mert otthon maradsz.

Rózsatővis. Mit nyersz vele, ha megszűrsz? Azért leszakasztlak.

Százsorszép. Bár csak *egyszer* volnál jó.

Szappanfű (egy criticusnak.) Mosd meg kezed, Ha rám teszed.

Szomorfűz. Ne busulj, ne busulj, nem te mentél férjhez.

60 Tatárvirág. Megházasodtál? Szegény tatár!

Torma. Meg foglak siratni, valahányszor tormát látok.

Tulipán. Szépséged nagy, kincsem; de illatod nincsen.

Úti fű. Maradj még itt, szépen kérlek.

65 Üröm. Nincs annyi nádméz, mennyi belőled egy falatot meg-
édesítene.

Vasvirág. Csak a híred olyan ember fölötti
Virág vagy, hervadandó mint a többi.

II2

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 23.]

Január 17. *Hamlet* Lendvay a címszerepben. Nagyon örven-
dünk Ledvayt Shakespearei character szerepekben láthatni,
ezekben fejlődik ki a tehetség művészetté, melly az isteni örök
fiatalság talismánjával ajándékozta meg választottait. Az igazi
5 művész arca és az igazi költő lelke örökké fiatal marad, mert
a mi abban visszatükrözik, — az ezerszinű kedélyváltozat, az
érmek tarka legiói, s a szenvedélyek geniuszserege, az ábrán-
dok lepkeszárnyu tündéreitől kezdve, a vérboszu denevérröptű
daemonáig: — ez az örökké virágzó tavasz, mellynek tövises
10 virágaival a költő és művész életét a sors felékesíté. Töviskorona,
mellynek fájdalmai is édesebbek, mint másnak az örömei. Mély
gondolkodás, nemes ábránd, igaz belérzetidézte lelkesülés teszi
a művész és a színtánc között a különbséget. Kik azt mond-
ják: hogy a fönségest a nevetségestől csak egy lépés választja el,
15 olyformát hisznek, mint a gyermek, ki azt véli: hogy midőn
a hold a láthatárra ért, egy lépéssel bele lehetne lépni. Egy
lépés választja el az életet a haláltól, a művészetet a nem-
művészettől: — amannak lelke van, emennek nincs. — Lendvay
correct plasticája leginkább alkalmas minden szépnek és nemes-
20 nek hiven talált kifejezésére. Csak arra tudná rá venni magát,
hogy a tulzásokból őrizkedjék, mert ezek az egésznek öszhang-

zását sértik. Több hidegség és nyugalom és kevesebb pathosz; így mindég jobban fogja magát tudni alkalmazni szerepe lényegéhez, Schlegel utasítására pedig az öltözködés és masquirozás 25 dorgában ne hallgasson, vegye elő inkább saját jó ízlését, jobban meg fogja mondani: hogy mihez alkalmazza magát. Például irva nagyon szép lehet az, még tán festve is szép lehetne, hol az öltöny-redőket aesthetice rendetlenül is lehet rendezni, ha Hamlet dúlt öltözetben jelenik meg, de szinpadon másképp 30 üt ki a letüremlett harisnya, a kilátszó tricót, a kilóggó ing és poros bársonyruha. Legközelebb Shylock szerepében fogjuk Lendvayt látni. Kíváncsiak vagyunk rá s szeretnők, ha közönségünk is az lenne, nem úgy, mint ez alkalommal, midőn bizony nagyon classicus gyérségben jelent meg.

II3

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 23.]

I

Jövő számunkkal lesz szerencsénk közszeretben álló nádorunk — Barabás által remekül rajzolt — arcképét tisztelt előfizetőinknek szétküldhetni. Azért halasztánk ezt e hónap végére, mivel a postai hírlapkezelés körülbelől ekkorára jön tökéletesen a kerékvágásba. De úgy hisszük, hogy a képnek mind 5 művészeti, mint szenvedelmi becse mindenesetre kárpótolni fogja a várakozást.

2

E napokban egy fiatal barátunk utazván a vaspályán, ott egy éltel asszonyssággal jött össze. Hosszasabb időmultával 10 bizalmas beszédbe ereszkedik vele, mellynek folytán a matro-

nalis hölgy sírva panaszlá el neki elhagyatott, nyomortól üldözött állapotját; s végre azon titkot fedezé fel neki: hogy egyike azon nevezetes férfiaknak, kiknek neve a legtöbb ajkon forog, nem saját édes anyjának gyermeke, mint a világ hiszi, hanem az
15 övé; az övé, ki azon hölgynek akkor komornája volt s ki mesterséges úton, módon jóreménybeni állapotot színélve, midőn komornája szült, gyermekét magáévá tette s e titok tudásaért, őt sokáig gazdagon fizeté; később azonban, midőn a kérdéses férfi ellenében nagyobbyszerű követelésekkel talált föllépni, —
20 e titkot bizonyító irományai egy éjjel feje alól kilopattak s azóta senki sem törődik vele, hanem él még egy férfi **n, ki e titkot szinte bírja s érte évi hallgatásdíjt húz, most ahoz utazik, ha lehetne vele egyezkednie. — Lehet hogy e nő őrijong, lehet hogy csaló, de ha igaza van, nagy változásokat idézhet elő.

3

25 Egy helybeli mészáros özvegye, ki igen gazdag s a mellett igen éltes volt, egy év előtt fiatal férjet választá magának; most halva fekszik. Halála a legrejtelmesebb. Vannak, kik a legrosszabbat gyánítják belőle.

4

30 Egy bizonyos törvényhatósággal nem rég az a scandalum történt, hogy nem az igazi alperest találta exequálni, hanem egy egészen idegen valakit, kinek az egészhez semmi köze sem volt.

5

35 F. hó 18-án Vodjaner Samu a budai takarékpénztár igazgatója, e társulat választmányát az angol királynénál pompásan megvendégelte.

A jégen járás meg van tiltva. A tiltakozók azt az okot adják: hogy a fürdőkől kifolyó meleg vizek teszik azt veszélyessé: mások pedig az állítják: hogy a jeget készakarva, vágták keresztül: hogy minkenkit a csónakon járásra kényszerítsenek.

40 A communismusnak egy barátja meglát a dunaparton egy koldúst, ki tőle kalaplevéve kért alamizsnát. „Tedd fel süveged barátom!” — szóla neki biztatólag, — *nem kérnéd* kell tőlem, hanem *követelnéd!* a mi az enyim, az a tied is, — ha az erszé-
45 nyemet otthon nem feledtem volna, rögtön megosztanám veled.

Egy fiatal adósságcsináló a minap azt hevenyészte: hogy százforintot kapott egy uzsorástól tiz garast váltóban, két félpár jobbkézre való keztyűt, egy kalap lyukas mogyorót és — egy retourjegyet az árnyékszínházba.

50 Megjelentek „Vadon virágai” írta Jókay Mór, — két kötetben. Annyi szerénységet felteszünk magunkról, hogy a kiállítás diszes voltán, az igen szép nyomáson és papíron kívül egyebet saját művünkben dicsérni saját lapunkban nem hagyunk.

55 A könyvkiadó társulat vállalkozott Shakespeare lefordítására. Előlegesen annyit említünk meg e tárgyról; hogy a két műfordító Vörösmarty és Petőfi leend. Vörösmarty Leart, Petőfi Coriolant fordítja.

Ritkaságok gyűjteménye. Valahonnét (talán a holdból?) egy
 80 ritkaságok és nevezetességek gyűjteménye szándékozik hoz-
 zánk érkezni, melyben következő nagy nevezetességű és meg-
 nézésre méltó tárgyak lesznek sorba és nem sorba felállítva:
 1. Egy megyei főtisztviselőnek életnagyságban lefestett képe, ki
 65 soha életében nem corteskedett. 2) Egy primadonna, ki soha
 rekedt nem volt — spiritusba téve. 3) Egy író, ki soha adósságot
 nem csinált, — kitömvé (életében úgy sem jutott soha e szeren-
 cséhez). 4) Az ujpiacon látható Mátyás szobrának igen híven
 70 talált másolata — condensált levegőből. 5) Egy szerkesztő
 koponyája, ki soha collegáival nem polemiázott — aranyba
 foglalva. 6) Egy gabonakereskedő szive, kinek emeletes házai
 vannak Pesten — petrificálva. 7) Híven talált térképi rajza azon
 földalatti ürességnek, a hova Komárom városának 1845-ben
 el kellett volna süllyedni. 8) Magyarország és Erdély uniója
 — ködfátyolképekben. 9) Egy tizennégy éves leányka álmai —
 75 illusztrálva. 10) Árva vármegyei egyetlenegy előfizetőknek
 márványból faragott emlékoszlopa. 11) Nodiernek azon fog-
 piszkálója, mellyel H. urat megajándékozta, midőn vele —
 halála után két esztendővel — együtt reggelizett. 12) Egy
 80 huszonnégy éves hölöd silhouettje, ki soha bálban nem volt.
 13) Egy foszlány azon bársonyöltönyegből, melyben X. asz-
 szonyság huszonkilenc évig játszotta Borgia Lucretiát. 14)
 Azon főrangú hölgyek névjegyzéke, kik magyarul is szoktak
 olvasni (nagyon vékony kis könyv). 15) Egy k...i kávéénike
 85 findzsája, ki soha nem szólt meg senkit (a findzsa nem szólt
 meg senkit? dehogy! a kávéénike; talán néma volt?)

Régi dolgok. D.-ben van egy sírfelirat: Itt nyugszik Mujkos
 Mátyás, született Debrecenben, meghalt hasrágásban.

Irlandi tréfa. Egy néger olly fekete volt, hogy szintugy sugárzott róla a sötétség, mint a napból a világosság. Ha a
90 tyúkók meglátták, rögtön alunni mentek, azt hitték: hogy éjszaka lesz.

★

Egy német drámában illy forma párbeszéd van: Adele: „maradj, maradj szerelmem, ne hagyd itt hű kedvesedet.” —
95 Alfons: „Nem maradok, mennem kell, mennem a harmincesztendő háborúba.” — Honnét tudhatta az a tatár: hogy az a háború harminc esztendeig fog tartani?

★

Pater Clemens egy egész könyvet irt azon themáról: vajjon Pilátus használt-e szappant, mikor a kezét mosta? mások pedig azon tudtak disputálni: hogy vajjon alma volt-e vagy körte
100 a gyümölcs, mellynek izlelése Ádámnak Évának meg vala tiltva?

13

Által- s ki-olvasott sorok

	A nagyhidutcától a nagy	száz forintot kap, ki élve vagy
	Kristófig egy tárca elveszett . .	halva visszahozza.
105	X. szónok rendkívül szép	mellynek használata által min-
	beszédet tartott a közgyűlés al-	den vakon született állat rögt-
	kalmával a nemes gyülekezet-	tön kipusztul.
	nek.	
	Jövő vasárnap nagyszerű	a vállalkozók bánatpénzzel tar-
110	álarcos vigalom fog lenni a kis	toznak ellátva lenni.
	redoutteremben	

- 115 Lord Byron, a nagy költő, mult héten ez etédi csárdában
s Shakespeare, a nagy dráma- egy cserép-pipa miatt egymás
író fejét botokkal beverték. Most
fogva ülnék.
- A b-p-i jótékonny nőegye- a Santa Cruz vezérlése alatt le-
sület vő csapatot mind egy láb big fel-
koncolta.
- 120 Maga Julius Caesar, mi- Gross Manó, pesti gubacske-
előtt a Rubiconon átkelt volna reskedő nevére több rendbeli
..... hamis váltókat adott ki.

II4

HÖLGYSALON

[1848. jan. 30.]

Szerkesztői szó

Semmi sem boldogított bennünket annyira, mint annak tudata: hogy céljaink legmagasztosabbikát ime megközelítve látjuk: azon felszólításunk magvai, miket hölgyközönségünk lelkébe elhinténk, őket az irodalomban tettleges részvételre buzdítók, ime legszebb virágokká sarjazva fejlenek elébünk. Honunk minden vidékeiről a legszebb, a legragyogóbb eszmekoszorúk érkeznek hozzánk, alkotva gyöngéd női kezeiktől, ifju szép virágok, mikén még a női szendesség hamva utánozhatlanul meglátszik, s még többeknek bírjuk örömmel elfogadott ígértét szellemsugárzataik közlendése iránt, köztük a *n. károlyi lelkes hölgytársulatét*, mellynek szellemdús tagjai műveltségükről messze ismeretesekek, nem különben *édes szülötte földünk lelkes hölgyeiét*, melly ígéretek teljesültének előre is örülünk s legdúsbabb kárpótlást lelünk e reményünket igazoló méltánylatban mind azon keserű dolgokért, miknek izlelése szerkesztői pályán-

kon számunkra a fatum által olly bőkezűleg osztogatva volt. Fogadják hölgyeink előre is a legőszintébb öröm hangján szóló üdvözlőnk szellemi pártfogásukért s ne féljenek belépni a költészet országába, melly annyi ismeretlen bánatot és örömet,
20 de minden esetre két annyi örömet, mint bánatot terem. Egy régi bölcs azt mondá: hogy *semmi sem új már a nap alatt*; mi férfiak tán elmondhatjuk ezt saját eszméinkről, de nőkeblek érzeményei még nincsenek annyira ismerve: hogy örökké újak, örökké fiatalok ne maradnának, ismerhetjük a föld minden
25 virágait; ismerhetünk az égen minden bolygót, minden álló csillagot; de ha egy tenger lefutna helyéről, mennyi ismeretlen virág, mennyi ismeretlen gyöngy látszanék meg ott, miről senkinek még álmai sem beszéltek? E tenger a női lélek: mindenki beszél róla, mindenki hiszi hogy van, de rejtett birodalma
30 fölött mély hullámegyetem fekszik, melly átlátszó s mégis átláthatlan. Néha egyes vakmerő költő buvárharangja leszáll e tenger mélyeibe s bámulatos tengervirágokat, szivárványszín csigát, piros corallokat, vagy aranyos fővényt hoz fel a rejtett biralomból; hátha a tengerek királynéja maga feljön hab-
35 palotájából, világot vetne a tenger fenékére s mondaná: nézz ide és bámulj! minő új teremtetést, minő új világot látnának szemeink! Ez új teremtetést, ez új világot várjuk irodalmunkban hazánk hölgyeitől. Elmultak az idők, midőn a nőket guzsalyhoz és varrótűhez utasítá a közvélemény: akkor a férfiak kardot és
40 lándzsát fogattak, e fegyverek nem illettek női kezekbe, de most férfiuraimék letették a kardot, tollat fogtak fegyverül kezökbe, s ez nem olly nehéz: hogy női kezek is el nem bírják. Azért csak hagyjuk: hogy a szellem emancipálja magát: enged-
jük, sőt adjunk rá módot, hogy mindenki tanuljon gondolkodni,
45 mert bizony eljön az idő, mikor mindenkinek szüksége leend saját eszére, legyen férfi vagy asszony . . .

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 30.]

I

Farsang van! s ezt az egyet, ha mi nem mondanók is, megmondaná a kalendárium. És pedig minő hosszú farsang. Negyven év óta nem volt ilyen hosszú. Táncol és vigad minden lélek szent kötelessége szerint. A millyen szent kötelesség nagy-
 5 pénteken mákos laskát és lencselevest enni, a millyen szent kötelesség husvétkor piros tojást főzni s rózsavízzel locsolni, karácsonestején éjfélig kártyázni, ép olly lelkiismeretes feladat az egész farsangot végig táncolni, végig hegedülni, akár van az embernek jó kedve, akár nincs. Az ember elhitesi magá-
 10 val; hogy most mulatni kell, mert farsang van, és mulat. Fejébe veri magának, hogy most meg kell házasodni, mert farsang van, és megházasodik s három hét múlva azután követt kezik — a bőjt.

2

Tegnapelőtt volt az ifju urak bálja, azelőtt volt a kereskedők bálja, még azelőtt a tisztviselők bálja, holnapután lesz az
 15 e. kör bálja, azután az orvosok bálja, még azután a jogászok bálja, ismét azután a casino bálja, még-még azután a mágánások bálja, legesleg még azután pedig tudja isten kinek a bálja?

Ez mind nagyon szép, mind nagyon előre segíti az össze-
 20 olvadást. Hanem ez még mind nagyon elementaris nagyszerűség. Már a chinaiak ezt sokkal többre vitték. Halljuk csak, hogy tartják a chinaiak a bálakat?:

Itt perse minden a maga sorjában szokott menni. Senki a
 más útjára nem lép, senki a más bőrébe nem is kívánczozhatik,
 25 — a varga fia szinte csak varga lehet, a borbélyé borbély, a

hajdué hajdu és a mandariné mandarin. Ebből természetesen következik, hogy Chinában külön tartanak bálakat a vargák, külön a selyemszövők, és külön a mandarinok.

30 Az első bál farsang első hetében tartatik, ezt a mennyei birodalom kertészei adják, a rendes öltözet sárga sipka, piros jankli, kék salavári, zöld lebernyeg és lilaszín papucs. Társalgási nyelv a mandzsur.

A második bál a mennyei birodalom csengetyűkészítőié, — szabályszerinti öltözet hegyes papucs, sárga köpenyeg, hegyes sipka. Köpenyeg nélkül megjelenni illetlen dolog. Társalgási nyelv a hiou-huang, a ki más nyelven szól, kidobatik.

A harmadik bál a mennyei birodalom veszekedéscsinálóié. Valaki azt ne higgye: hogy ezek prókátorok; nem, hanem ezek tanítják meg a sáskákat viaskodni, melly mulatság ugyanaz a 40 chinaiaknál, a mi nálunk a ballet és circus. Ezeknek három copfot kell viselni és kecsgeorrú papucsot, cintányéralaku sipkát, az egész bál alatt csak e két szót szabad kimondani: hu! és juh! Ez a társalgási nyelv.

A negyedik a jövő-dő-mondóké, öltözködési szabály: 45 hogy a köpeny alól csak az ember orra és körme hegyének szabad kilátszani. Ez az etiquettehez tartozik.

Az ötödik a tizedrendű mandarinoké. Sipkájuk van három egymás tetejében, ruhájuk sárga, hátán pávatollrend, hasán három sárga gomb. Beszélniök egy szót sem szabad. Ez az etiquette- 50 hez tartozik.

A hatodik, hetedik, nyolcadik sat. bált továbbá a kilenced, nyolcad, heted sat. rangú mandarinok adják, kik egymástól csak abban különböznek, hogy rangjuk fokozatához képest fejükön több sipkát, hátukon több pávatollat, a hasukon több 55 sárga gombot viselnek s többet kell hallgatniok, mint amazoknak. Ez az etiquettehez tartozik.

Ezekon kívül jönnek még a mennyei birodalom kéményseprői, mézesbábkészítői, esztergályosai, magyar és német szabói, csutorakészítői, hentesei, könyvkötői, rézöntői, vasfaragói,

60 énekesei, ácsai, kőművesei, földi és vízi katonái, s minden rendű és rangú művészi osztályai, melyek — kiki a maga megkülönböztető öltözetében és rendjeleivel, külön-külön bálokat tartanak, és — jól mulatnak benne, — legalább a chinai etiquette ezt parancsolja . . .

65 Szent Carneval, millyen hátra vagyunk mi még a chinai etiquettétől.

Mondják ugyan, hogy nálunk is szándékoznak még ilyenforma bálók keletkezni:

70 1) Szőkék bálja. Annak meghatározása: hogy ki szőke, ki nem szőke; ugyanazon választmányra fog bízni, mely az írókat és nem-írókat szétválogatandja.

2) Magasak bálja; férfiak mértéke 5 láb 10 hüvelyk; nőké 5 láb 3 hüvelyk.

3) Vizivók bálja. Próba: 12 pohár víz.

75 4) S. betű bálja. Résztvehetnek benne, kiknek nevök S. betűn kezdődik.

Mind ezekből pedig csak az tűnik ki, hogy nagyon mulatunk, szépen mulatunk, de még sem olyan nagyon szépen, mint a chinaiak.

3

80 Lichtenstein mnemotechnicus mult szombaton egy hete tartotta az ellenzéki körben első felolvasás próbáját számos és díszes közönség előtt, s ezuttal a hallgatók közcsodálatát és méltánylatát vítta ki magának. Az emlékezet-művész szándékozik magánytanítási órákat is adni ittléte rövid ideje alatt. Kik 85 művészetét elsajátítani szándékoznának, 10—15 személyből álló társaságot képezve e célból bennünket méltóztassanak értesíteni, az időről és helyről intézkedés szabad tetszésökre hagyatván. A tanítási díj ezen a külföldön is hévvel fogadt művészet megismertetéseért 5 pft, mennyit az emlékező tehetség taliz- 90 mánjának titkai csakugyan megérnek.

Lapunk mult számában említést tevénk egy mészárosnéról, ki mult évben fiatal emberhez ment férhez, s most halva fekszik és halála gyanús. — E közleményünk következtében e napokban egy úri ember meglátogatott bennünket azon panasztétellel: hogy *e hír nem igaz*, mert elsőben az ő felesége nem volt mészárosné soha, másodszor, mert még most is él. Az Isten éltesse számos esztendőig! Mi részünkről semmi nevet sem nevezünk s tisztelettel kérünk minden élő embert, hogy a mit mi a halottakról mondunk, ne vegye magára, mint szinte minden jólelkű házas embert, kinek felesége nem mészárosné és életben van, hogy azokért, miket mi egy özvegy emberről, kinek felesége mészárosné volt, mondánk, szünjék meg haragudni.

Megjelent a Kör albuma: Ellenőr cím alatt.

Rózsavölgyi meghalt! Édes bús szelleme örökszépségű dalai szívvel-beszélő hangjaiban élni fog. E szép dalokért neki a haza eddig semmit sem adott; most már legalább nyugodni fog, jutalmul — a miért fáradott.

Az árnyékszínház körül és belül sanyarú idők járnak. Egyik a másikat lopja. Rossz omen, ha egyik varju a másik szemét ássa. Nem vagyok proféta, de azt az egyet mondom: hogy megrövidülend árnyéka ez árnyékvilágban az árnyékszínháznak.

Jan. 26-án a váciutcában egy úr elesett a jégén, úgy kellett neki, minek néz annyit hátra, mikor a más felesége megy el
 115 mellette: máskor nézzen a lába alá, ne a kalap alá: aztán ne akarjon politizálni, ha nem ért hozzá, mert úgy esik el s ha már egyszer politicába üti az orrát, hát ne forgassa annyit szél irányába a köpenyeget, mert úgy dönti fel a szél; — már most keljen fel és poroltassa ki magát.

120 Mai számunkkal van szerencsénk fenséges nádorunk páratlan szépséggel rajzolt arcképét tisztelt közönségünk kezébe juttatni. Iparkodtunk: hogy e nagybecsű műmelléklet, mennyire lehet, lényegesebb törés nélkül jusson a bírni ohajtók kezeibe.

125 Egy epigramm levele a túlvilágról. — Tisztelt szerkesztő úr! Volt szerencsém ezelőtt két esztendővel önnek lapjában világot látni. — Én eredetileg drámaszöveg valék. Születésem órájára ugyan már nem emlékszem, de annyit jól tudok: hogy alkotóm nagyon megsoványkodott a teremtésben, midőn
 130 a világra hozott. Barátjai, kiknek mint drámát bemutatott, azt mondták neki: hogy erre nem vagyok alkalmas, csináljon belőlem novellát. A jámbor szót fogadott, újra bedagasztott s kisütött novella képében. E novella ön kezébe jutott. Ön e novellában azt fedezte fel: hogy alkotómból jó versíró válhatik,
 135 — miután tudniillik minden jó versíró rendesen igen rossz novellairó, — s e véleményét nem átalotta alkotómnak tudtára adni ez pedig nem átalotta azt elhinni, s engem minden irgalom nélkül hexameteres hőskölteménynyé nyomorítani. Illy alakban pihentem én hosszú nyugalmas időkön át önnek fiókjában,

140 több kedves collegák szép társaságában, kik ugyanott a legdemocraticusabb szellemű rendetlenségben egymás hátára fektetve, gabonaterhes asztagként hevernek, várva a boldog kinyomtatást és kicsépltetést. Hosszas szóllongatások után alkotóm részéről, sorsom iránt végre abban egyeztek meg önök: hogy
145 alkotóm világra-jövelelem esetére felhatalmazá önt: engem kénye kedve szerint úgy agybafoőbe igazgatni, a mint ön szeminek szájának tetszik, melly apró javításocskák legkisebbike az volt, hogy ön belőlem hős költeményből epigrammot csinált, még pedig azon módon: hogy az első és az utolsó sort
150 meghagyta, a mi közbe esett, azokat kikörmölte ez árnyékvilágból. Maig is hátamon vannak a vörös krétával ráhuzottt óriási X-ek, mellyek e műtételt sanctionálták. Illy állapotban kerültem halhatatlanságom ácsai — a szedők kezeibe. Nem említem azon apró nyomtatási hibácskákat, mik két soros
155 halhatatlanságom fehér köpönyegén piros foltként ragyognak, hogy egy helyütt „pompa” helyett: „gomba” van szedve, „pohárba” helyett: „pohánka”, „néma” helyett: „német”, hisz ezek mind olly csekélységek, mintha az embernek az arc-képében az orra helyébe a fülét festenék s hajfürtei helyébe
160 egy nagy zöld erdőt zengő madarakkal. Ezek után következnek még csak a kínszenvedések napjai. A halhatatlanság kedvéért besuviszkoltak s megnyomorgattak, összehajtogattak, újra megpréسلtek s így kerültem a p. expeditor ágya alá. Önnek lapja perse vasárnap jelenik meg, tehát kedden csakugyan elővettek az ágy alól, s tarockozás közben itatóspapírosból öregszűr borítékot ragasztottak a hátamra, két ököllel illendően meggyűrven: hogy szépen beleférjek s illy öltözetben aztán
165 utnak indítottak Debrecen felé. Hosszas kalandozás után az országba, melly közben, ha jól emlékszem rá: Zágrábban is voltam, Balaton-Füreden csakugyan észrevették: hogy Debrecenbe nem erre járnak, s megindítottak újra toronyirányában. Harminc társaimmal együtt összezsinegeltek bennünket, s feltevének egy kétkerekű laptikára, mellynek kormányzója: ne-

175 hogy az úton elveszítsen, egész a Hortobágyig rajtunk ült: itt is csak azért szállt le rólunk, mivel iszonyú esőszakadás támadván, saját bőrét megmentendő a kocsi alá rejtőzék, mi alatt mi ittuk a ránk rohanó égi áldás vizét, kiki a maga tehetségei szerint. Ekép lelkünkig átázva értünk Vámos-Pircsre; hogy itt mi dolga lehetett Phaëtonunknak? ő tudja, nem mi. Itt aztán
180 sorra kiteregettek bennünket a fűtött kemencére, a holott is a facsaró vízből tarjagossá száradva, mint az égett irhabőr újra bepakoltatánk a bőrtarisnyába, a közénk rakott divatképektől, mellyek az esővízből levet eresztének, kékrezőldre festve. — Hat hét mulva a lap megjelenése után vetett fatumom a keresett
185 Latiumba; az előfizető táblabíró úr szörnyen bámult gyors megérkeztemen, még ő akkor várta a „magyar kurir” utolsó számát. Felbontá azonban a galuskává dagasztott halhatatlanságot s igen elégyültnék látszék: hogy annak leveleit valahogy penicilussal egymástól el lehetett válogatni, itt-ott ugyan egyik
190 levél a másikhoz szakadt át, vagy egymáson hagyta a kölcsönös utánnyomatot, de a divatképek a legszebb sorsban voltak. A piros ruhától az egész ég rózsaszínű lett, s az egyik hölgy arca a fején viselt koszorútól gyönyörű kecskebékaszínt vett magára. Ennél szebbet alkotóm sem mert volna képzelni:
195 rózsaszínű ég, és zöldképű kisasszony. Elolvasván a tisztelt táblabíró úr a káposztás béleshez nem hasonlótlan irodalmi lepényt, saját csekélységem annyira meg talált neki tetszeni: hogy azt rögtön lehasítá fidibusnak s ünnepélyesen pipára gyujta vele, egyik lábamat solenniter odacsukva a kupak alá.
200 Melly kitüntetés után van szerencsém a túlvilági halhatatlanság országából önhöz intézni e tisztelgő sorokat, egyszersmind a világot mind magam, mind sorstársaim viszontagságaival megismertetni.”

205 E levél mellett egy kolozsvári előfizetést gyűjtőnknek azon nyilatkozata is bizonyít, mellyben nem tudja elképzelni, hogy mi fatumnál fogva érkeznek hozzá a pesti lapok veséig átázva? mintha a fellegekből szálltak volna oda, mellyre mi azon vigasz-

talással szolgáltunk: hogy mi hozzánk éppen olyan állapotban
érkeznek az erdélyi lapok, s mi részünkről azt hittük ez ideig,
210 hogy ez által csak annyit akarnak emblematice tudtunkra adni:
hogy ilyenkor a Hortobágy kiöntött a kocsútra, s a hirlapi
kacsák megkivánták a fürdést!

II

A régi idők babonái. Egyike ezeknek, mik később csaknem
a vallással rokonosíták magukat, a védszentek specificálása.
215 Így tartatott hajdanában csaknem minden kalendáriumi név
segélyülhivása külön-külön veszedelem ellenszerének. Ágota a
köhögés ellen; Apélius a fogfájás ellen; Anna a szegénység ellen,
Kosma a golyvák ellen, Cyrián valamennyi ördög ellen, Kristóf
a kútbaesés ellen, Flórián a tűz ellen, Ferenc a baromfihalál
220 ellen, Gertrud a patkányok ellen, Justus a zsiszikek ellen. Cris-
pus a rongyos csizmák ellen, Lajos az ecetes bor ellen, Magnus
a hernyók ellen megóvó léleknek. Győzne az ég az ember
minden külön kívánságának külön ministert tartani! —

12

Jövendőmondások február hónapra.
225 Február 1) Feltaláltatik a mód, melly által az éhséget
homoeopathice lehet kigyógyítani.
2) Húszt készülőben levő regény hirdettetik, mellyek közül
egy sem fog megjelenni.
3) A Jelenkor ujdondászát ki akarják rabolni a zöldkert-
230 utcában.
4) A nemzeti színház balletszemélyzete hirtelen elreked-
vén, nem léphet föl.
5) 12 férfi megházasodik, ugyanannyi leány megy férhez.
6) 12 férj felakasztja magát, ugyanannyi nő ugrik a
235 Dunába.

7) A vadászkürtben hatvan úr és asszonyság a szegények számára erősen jóllakik.

8) Kecskeméten nagyszerű gabonakereskedési vállalatok jönnek napvilágra.

240 9) A budai csillagvizsgáló toronyban kiszámítják: hogy a Pestvárosi légszeszvilágítás épen négy quadrilió mérföldnyire van túl a Syriuson.

10) Sopronyban egy német boltfeliratot megmagyarítanak; az egész világ bámul.

245 11) A noththeaterben „Ármány és szerelmet” adják. F. úr, mint Ferdinánd. A parterren a „lepecsételt polgármester” adatik.

250 12) A kör bált rendez; keringő nem táncoltatik. A vendégek együl egyig szerelmesek lesznek egymásba. Általános boldogtalanság.

13) Nehány ultratelivér hazafi „magyar bált” rendez; meleg étel nem adatik, kiki kést villát tartozik hozni magával. Sok sonka elfogy, sok pedig elfárad. Általános boldogság.

255 14) Pozsonyban egy fiatalember éhen meghal. Pompás fáklyakiséretű temetés.

15) A jelenkor ujdondászát megint ki akarják rabolni a zöldkert utcában.

16) Egy ujságíró abba hagyja a litteraturát s házassítási hivatalt alapít.

260 17) Annak a tiszteletére: hogy ma Simon napja van, a nemzeti színháznál három énekes betegszik le.

18) Nagykőrösön feltalálják a circuli quadraturát.

19) A Nemzeti Ujságot férhez kérik. Teszi magát, mintha szégyenlené.

265 20) Mindenfelé énekelnek. Az aranykézből a mészárosok kiverik az úrfiakat. A Péter Pálból pedig az úrfiakat verik ki a mészárosok.

21) Egy Pesten lakó magyar tudós társasági tag nem tudja: hogy a Pesti Hírlapot jelenleg ki szerkeszti?

270 22) Szépirodalmi társulat alakul, melly husz darab arany jutalmat tesz föl a legjobb pályázó versre azon világos kikötéssel: hogy a mellyik meg legroszabb lesz, annak szerzője jutalmul szinte husz — botot kap.

275 23) Szabó Pál fölfedezi a magyarok eredetét — Cochinchinában.

24) Ez a *szökő nap*. Napja az árnyékszínház igazgatójának és énekeseinek. Napja az egymást híven szerető házastársaknak, nemkülönben a becsületes jólelkű adósoknak; nevezetesen pedig a kereskedelmi társaság volt igazgatójának valóságos neve napja.

280 25) A Jelenkor ujdondását ismét ki akarják rabolni a zöldkertutczában.

285 26) A japani császár rokonszenvből egy magyar journalistát a mézeskalács rendel tisztel meg. Viselése megengedtetik, de csak éjjel és odahaza, hanem megennie nem szabad.

290 27) Egy magyar novellairó három elefántot és négy zsiráfot, nem különben hat szarvorrút és kilenc nilusi lovat lát legelészni a Szathmári lápon. — Ugyanott a benszületett indusok ugyanazon író szemeláttára mezítláb korcsolyáznak a jégen s Lamartinet olvassák.

28) Nehány communistai kebel általános sicut possidetist és nova kivisiót indítványoz.

295 29) A sopronyi vasutra felül három conservativ s a locomotiv a'helyett hogy Sopronyba vinné, visszaviszi őket Bécsbe.

() Egy communista megveri az inasát, mert a kalapját nem a konyhában, hanem csak az előszobában vette le.

Febr. 30) (?) A jelenkor ujdondását éjjeli tizenegy óraker már megint ki akarták rabolni.

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. febr. 6.]

Farsangi iskola. Török Zsigmond úr, mint műkedvelő. A fiatal fellépőben sok saloni ügyesség és társalgási simaság, mit különben eltanulni olly nehéz. Félszeg manierokat nem venni észre rajta. Tán, ha saját választotta szerepekben láthatnók
 5 őt, többet is mondhatnánk felőle. Szüksége van egyébiránt azon bizonyos művészi hidegvérre, melyet szinpadi bizalmaságnak nevezhetnénk, s ezért tanácsolnók neki néhány évig vidéki szinpadok gózkörét használni, hol ezt legkönnyebben megszokhatná. A második és utolsó felvonások után tapsok
 10 közt kihívatott.

117

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 6.]

I

Megjelentek: Petőfi összes versei Emich Gusztávnál, *második* igen csinos két kötetes zsebkiadásban. Árunk 3 forint.

2

E héten egy óraművest fényes nappal a legnépesebb utcában meggyilkoltak s boltját kirabolták. A bűnösöknek még
 5 eddig semmi nyomuk.

Az ellenzéki kör folyó hó 10-kén tartandja táncvigalmát a redoute teremeiben.

Egy úri ember — csupa takarékoságból — a tyukszem orvosával gyógyítatá a köhögését. Ez érdemes embercsiszár
 10 csakugyan adatott be neki valamit, a mitől köhögése elment, de egyúttal a haja is elment vele. Legalább hajkenőcsre sem költöbbit.

Mult héten halt meg Pesten egy 110 éves nő. Hogy illy életkor időszakai aránylag legyenek felosztva, 28 évig kellene
 15 tartani a gyermekkornak, 56-ig a fiatalságnak, 84-ig a legszebb időnek s azontúl az öregségnek. Pedig az illy hosszú életkornak a szép idők alig teszik egy ötödét.

Humoristicus álmoskönyv.

Koszorút, zöld ágból kötöttet viselni, minden embernek
 20 gonosz, csak a csordapásztornak jó.
 Egyptomi álmoskönyv az 1244-ik kiadás szerint.

Nem tagadhatjuk el magunktól, hogy hazánkban az álmok nagy szerepet játszanak (nem értve ez alatt néhai P. H. L., megboldogult Álmait.) Álmos volt, ki bennünket e szent
 25 Canahánba vezérlett Egyptomnak földéből, Álmos volt, ki e minden nemzetek alkotmányai közt legtökéletesebb alkotmányt számunkra kitalálta, Álmos volt a legelső táblabíró, ki a zöld asztalra könyökölt, s merünk rá fogadni: hogy a leg-

30 utolsó is Álmos lesz, legesleg-Álmosabb pedig az, ki e vicceket és nem-vicceket végig találja olvasni.

35 Valakinek, nem tudom kinek, illyforma jelszava van: „virrad, haladjunk.” Ez magyarul annyit tesz, hogy: „zabba a lovak!” Valóban nagyon jeles dolog délután 6 órakor észrevenni: hogy ides tova reggel is lesz. — Ollyanformán vagyunk 40 mi ezzel a megvirradással, mintha az egész magyar nemzet a mult éjjel iszonyú nagy lakodalomban lett volna, s utána neki dülve, alutt volna estig. Akkor fölébredve, kinéz az ablakon, látja hogy a toronyban hatra jár az óra, s nagyot ásít, mondván: „szent Saturnus, beh korán fölébredtünk ez egyszer.” Egy 45 szóval: mi ráfogtuk magunkra: hogy aludtunk és fölébredtünk. Mint az egyszeri pápai diák, ki éjjel a collegium falán lemászva, midőn rajtakapatott, azzal menté magát: hogy ő lunaticus, álomjáró, és így nem tudja: hogy mit csinál? Mi is, valahányszor rosszaságainkat, restségünket, szolgálalkúságunket, tudat- 50 lanságainkat, elmaradásainkat vetik szemükre, mindig azzal mentjük magunkat, hogy „hjj! akkor aluttunk, jojcsakánk volt, de majd ébren leszünk most.” — Hátha azt is csak álmodjuk: hogy fölébredtünk? mert hisz az igaz: hogy szájaink megnyitak, de az ember álmában is szokott ám beszélni s néha még okosabb dolgokat, mint ébren; kezeinkkel pedig nem sok 55 vizet zavartunk ez ideig.

Nagyon jeles dolog tehát és nélkülözhetlen házi mindentmondó egy álmoskönyv minálunk, ollyan álmoskönyv tudniillik, 60 melly különkülönféle ébren álmodott álmolátásoknak illő magyarázatával megismertesse a szép közönséget, s ha a bibliai József nem restelt álmomagyarázással vesződni, hogy Egyiptomot a hét sovány esztendőtil megmentse, miért ne követhetnők mi is az ő példáját illy sovány esztendőben, ha ez által Magyarországot megmenthetjük?

65 Fogadd tehát kegyesen nyájas olvasó ez arcanum secretumot, melly az új Cagliostro tanai szerint rendezve, valahányszor tégedet hazafiui álmok fognak látogatni, azoknak valódi

jelentéséről híven értesítend, egyszersmind tudtadra adandja:
 hogy olyankor minő számat tégy be a lutriba? Ha az ki nem
 65 jó, akkor nem az álmoskönyv, hanem álmaid hibásak. Miért
 nem álmodtad azt, a minek a száma kijött.

	Álomban:	Igazában:	Lutri:
	Mogyorófa-erdőt látni. — Népnevelési rendszer . . .		25
	Lánchíd-részvényt venni. — Rongyos mente . . .		600
70	Nyugtalan zavart álom. — Ballada-írás		I
	Szerkesztővé választatni. — Nagy fejfájás		99
	Arany sast látni. — Ha pénzen van, igen jó . . .	I 000 000	
	Libát látni. — Ha sült, ülj mellé; ha eleven, szaladj el		2
	Kis városban lenni. — Emberszólás		7
75	Megházasodni. — Késő bánat		13
	Malomkövet vágni. — Aesthetikai értekezés . . .		80
	Vizet inni. — Nagy iszákosság		10
	Feleségedet megverni. — Noble passion		12
	Ha igazat mondtál. — Az nap ki ne menj a házból	I 000	
80	Éhenhalni. — Drámairás		17
	Noththeaterben lenni. — Hideg idő		104
	Révészt látni, józanat. — Nagy ritkaság		36
	Azt hinni, hogy a közvizsgálatokon be van véve a magyar nyelv. — Nagy csalatkozás		76
85	Üres színházat látni. — Classicus darab		11/2
	Ha órád elromlik. — Vidd az óráshoz, majd az megcsinálja		8
	Halottakat látni. — Morgenröthe a Dunaparton . .	Nro	53
	Gőzfürdőben lenni. — Országgyűlés		11
90	Ablakot beverni. — Politikai demonstratio		155
	Ólmos bottal járni. — Nagy tekintély		22
	Háziúrról álmodni. — Nagy veszedelem		84
	Adósságot fizetni. — Szomorú mulatság		91
95	Ha hóbol csinálsz gombócot és megsütöd, lesz be- lőle. — Hosszas tanácskozás eredménye		33

	Magyar tengerpartot látni. — Igen jó szem	123
	Akasztani ha visznek. — Az nem jó	11
100	Hírlapot olvasni. — Betegnek halál, egészségesnek gonosz indulat	31
	Rothadt alma; — ha fejbe dobna vele, nem jó . . .	44
	Nagyon kiabálni. — Nagy úrnak dicsőség, sze- gény embernek bizonyos halál	93
105	Nem polemizálni; — hosszú élet	39
	Pénzes erszényt fogni. — Mentől több, annál jobb . . .	8
	Csigán lovagolni. — Alkotmányos haladás	26
	Csudát látni. — Hűséges házastársak	0
	Köpenyegedet fordítani. — Eszélyes ildomosság . . .	24 502
110	Háborúba készülni. — Megházasodás	19
	Fejed, ha nincsen; — békességes polgárnak üdvös állapot, tudósnak nagy kényelem, egyesület- nek szép összetartás	78
	Füled ha nagyon nagy. — Légy poéta	21
115	Olyan íróval reggelizni együtt, ki már meghalt. — Nagy felmagasztaltatás	3
	Megcsókolni a sultán komornyikjának a talpát. — Aranygyűrű a sultántól ajándékban	2
	Kakasviadalt látni. — Divatpárbaj	86
120	Keresztet viselni. — Házasság	5
	Kövel hajigálni. — Ha te hajigálsz mást, az igen szép, de ha téged hajigálnak, az nem ér semmit . . .	67
	Macskanyávogást hallani. — Névnapi köszöntő . . .	44
	Levelet kapni. — Ha bérmentesítve jó, nagy öröm . . .	35
125	Édes almát enni. — Nagy kegyetlenség	73
	Verset írni. — Semmire sem jó	15 56 76
	Oktalan állat ha megszólal. — XXX úr dictiót fog tartani a megyegyűlésen	27
	Ha fejbe vernek. — Az is a tied	2 36 45 79 87

130	Azt álmodni, hogy szarvaid nőttek. — Nőtlennek nagy tudomány, feleségesnek gonosz állapot	84
	Tengeri macskát látni. — Ballet az árnyékszínházban	6 15 85
	Születni. — Szegénynek nem jó, gazdagnak jó, ostobának legjobb, költőnek unalom, tudósnak ostobaság	9 16 27
135	Magyarul nem tudni. — Előkelő virtus	18 29 88
	Bálban járni. — Száraz betegség a zsebeknek . . .	38 63 86
	Insurgens ha vagy. — Meglásd megkergetnek . . .	14 49 90
	Megházadosni. — Katona dolog	40 51 63
	Asszonyoknak lenni. — Uralkodás	4 24 37 48 52
140	Megverettetni. — Katonadolog	73
	Gyertyát önteni. — Szappanos dolog	35 49 55
	Megsoványkodni. — Katonadolog	26 36 43
	Ha valaki szemtől szembe dicsér. — Vigyázz, mert pénzt akar kérni.	8 73

II8

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 6.]

I

Egy *Frankhoni* faluban egy fiatal ember, mint házasulandó beíratta magát egy fiatal lánnyal a Mairénél. Két hét múlva visszajön az ember s elmondja a Mairenek: hogy már másik leányt szeretett meg azóta, majd csak azt veszi el. A Maire azt felelé: hogy nagyon jól van, hanem az új beiratásért 6 fr. 50 centim. kell fizetni, mire a vőlegény fejét megvakarva, monda: már akkor csak inkább maradok a réginél.

10 Párizsban *Hölgy-Tudós-Társaság* alakult 40 legelőkelőbb írónőből, kik azonban Mme Dudevant nem akarják maguk közé felvenni. (Mme D. az, ki George Sand név alatt ama szabadelmű regényeket írja.)

3

Egy *Német* fejedelem minden idegennyelvű boltfeliratot betiltott birodalmában. Szeretnők tudni, hogy minálunk nem mi magunk vagyunk e tekintetben idegenek?

4

15 Párizsban egy embert, ki *zsidó* szomszédját „hep-hep”-el csúfolta, a törvényszék 75 franc büntetésre ítelt.

119

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 13.]

I

5 Lichtenstein mnemotechnicus már megkezdte tanítási óráit az ellenzéki körben. — Alapeszme a mnemonicájában a homogen és heterogen fogalmak összekötése, mellyen az egész emlékeztetés sarkallik. Így egy egész sorozat homogen fogalmat elmondhat az egymás után különös erőtetés nélkül, egyikről a másik jutván eszébe; példa legjobban fog világosítani; kezdjük legelsőbb is a „hirlap olvasáson” és végezzük a „köri bálon”

- csupán egymással láncolatos következetességben levő eszméket fűzve egymás után; tehát: 1) Hirlap olvasó. 2) Ásítás. 3) Agarászat. 4) Futás. 5) Insurrectio. 6) Cortes atyafi. 7) Ólmos bot. 8) Alkotmányos vélemény szabadság. 9) China. 10) Budapest. 11) Philisterek. 12) Sörkocsmá. 13) Részeg ember. 14) Falusi kisbiró. 15) Kaloda. 16) Pelengér. 17) Népevelés. 18) Hajdu. 19) Executio. 20) Tekintetes úr. 21) Csőd. 22) Hosszú folyásu pör. 23) Fejős tehén. 24) Fiscalis. 25) Fiscalisné asszony. 26) A fiscalisné asszony leánya. 27) Leányának a vőlegénye. 28) A kézfogó. 29) A lakodalom. 30) A siralomház. 31) A paradicsomkert. 32) Abrahamkebele. 33) Szent Dávid. 34) A sz. Dávid hegedűje. 35) Szent Dávid tánca. 36) A köri táncvigalom, hol tagadhatatlanul a legtöbb sz. Dávid tánca járatott el. — Illyenképen nem csak elejétől végig mondhat el az ember különféle tárgyat, sőt ugyanazokat, minthogy egymással eszmekapcsolatban vannak, viszályáról is kényelmesen elősorolhatja. — Nehezebb dolog azonban heterogen, egymással épen semmi eszmerokonságban nem álló tárgyak halmazát tartani meg a fejben, ide kell a találékonyság: például ha elmondom. 1) Író. 2) Sok pénz. 3) Égiháború. 4) Feleség. 5) Sarkantyús csizma. 6) Nyájas értekezés. 7) Szomszédasszonyok. 8) Ujdonságíró. 9) Claqueurchef. 10) Kotlós tyúk. 11) Ázsiai tunyaság. 12) Zöld asztal. 13) Vén férj. 14) Karpatus hegyek. 15) P. kávéház. 16) Papiros. 17) Pénz. — Na ez, csak fele az előbbinek, de legyen valakinek lelke sorban elmondani. Hanem ha az ember mindezen egymástól messze álló eszméket közvetítő eszmékkel iparkodik összekötni, akkor ezeket is elmondhatja annak rendes módja szerint. Így például az író és gazdagság közé oda teszi e szót: „isten csudája” s megvan az átmenő híd. A 2 és 3 közé az eszmét „gazdag nem megy az égbe” 3 és 4 közé e szót „házasság” 4 és 5 közé e szót „papucs” 5 és 6 közé „láb-szija.” 6—7 Kutyát és macskát. 7—8 Pletykabeszéd. 8—9 közé egy pár táncosnőt. 9—10 Záptojásokat. 10—11. Azt a kokast, mely a nemzeti virradót kukorítja már kétszáz esztendő óta.

11—12 egy hasas táblabíró. 12—13 Zöld reménységeket.
13—14 Morgó vén medvéket. 14—15. Füstös odvas barlangokat. 15—16. Sok ringyet rongyot. 16—17. Wittenhiller alá-
45 írását — s végre csakugyan összekerül az író és a pénz, sok
fejtörés után az igaz, de az úgy szokott lenni. E rokonítás által
a legkülönneműbb gondolatokat emlékében tarthatja az ember,
csak hogy gyorsnak kell lenni az összeolvasztó eszmék feltalálá-
sában. Így például hallok e két szót „párbaj” és „bátorság.”
50 Ki látta ezeket valaha együtt? de ha közbegondolom e szót
„pálinka” ilyenkor az egész a fejemben marad, kiváltképen ha
az összeolvasztó eszmét megtaláltam inni.

2

Megjelent gróf Széchenyi Istvántól a „Javaslat a magyar
közlekedési ügy rendezéséről”. E művet leend szerencsénk
55 lapunk jövő számában tisztelt olvasóinkkal bővebben meg-
ismertetni.

3

Szigligetitől ismét új eredeti színmű fogadtatott el a
drámabírók választmányától, címe: A párbaj mint istenítélet.

120

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 13.]

Az egyiptomi alkirály egy *fölszólítást* intézett birodalma
főtisztviselőihez, melly ezen szavakkal végződik: „Egyptom-
ban rajtam és a lovamon kívül mindenki megvesztegethető.”
Gyönyörű categoria.

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 20.]

I

Kicsiny a Duna, elannyira kicsiny: hogy nem fér bele az a sok otromba víz, a mi rá van bízva. Így jár az ember, mikor több terhet vállal magára, mint a mennyit elbir; ki látta, ennyi nagy rakás vizet egyszerre akarni lefuvarozni! Biz édes Duna uram, hiába őszült meg kegyelmed, ha még annyit sem tanult meg, hogy „a mi sok, az sok.” Minek kigyelmednek az a tenger nagy víz; kend nem tudós társasági tag, hogy philologiai értekezést írjon e fontos thema fölött: „*foly* van-e jobban mondva, vagy *folyik*?” Nem is borkereskedő kigyelmed, hogy ennyi vizet akarjon beszerezni. Tiszteljük, becsüljük kigyelmedet, de bizony nem látjuk szívesen szegény házukban, örülünk: ha nincs szerencsénk, s ohajtjuk tiszta szívénykből — kigyelmed ráncbaszedetése napjainak minélhamarábbi eljövételét.

2

Mult kedden tartották a szerbek nemzeti táncvigalmukat fővárosunkban. Mi a nemzetiség szeretetét mindenkiben becsüljük, még ha elleneink volnának is azok. S bár mi nyelven imádja is valaki az istent, bármi néven nevezze a hazát, ha velünk egy földön él, testvérünknek nevezzük őt és tudjuk szeretni. Gyűlöljük azt, ki a mi vérünkből való vér, s mégis minket üldöz: ki e hon napfényénél nőtt fel, e nép izzadságaiból lett urrá, s mégis ellene önhonának, mégis a külföld majma, ki önhonában az idegen szerepét akarja játszani, ki ön édes anyját megtagadja, gyűlöljük a magyart, a ki nem magyar; de tisztelet, becsület azoknak, kik anyanyelvöket s nemzetiségük eszméit megóva, a túlnyomó idegen elem között is összetarta-

30 nak, s nem szégyenlik gúnynyal illetett édes anyjukat, — ők
 jobbakk azoknál, kiket mi magunkéinak nevezünk, kiknek be-
 tanult megyegyűlési dictióit megtapsoljuk, kiket, ha elfeledett
 35 kötelességeiknek egy parányát teljesíték, egekig magasztalunk
 s egy kegyes hazafiui szóért kezét csókolunk nekik s eltűrjük,
 hogy árulói legyenek a hazának, melly őket hizlalja, hogy
 kinevessék az oltárt, mellynek árnyékában alusznak, hogy
 40 viseljék azt az öltözetet, melly őket mienknek hazudja, s
 35 legyenek belül hamu és féreg, mint a sodomai alma, hogy
 üljenek ott, hol becsületes apák becsületes fiak számára készíté-
 nek helyet, s határozzanak a hon sorsa felett, míg érzéseik
 legkisebbike, leghalványabbika a honszeretet. Ezek a ti ellen-
 ségeitek, nem a szerb, nem a német, nem a tót. — Tiszteljétek
 40 azokat, kiknek szive a nemzetiség nagy eszméjére fendobog,
 s kérjétek: hogy legyenek testvéreitek, mert ezeknek jövődjé
 van, ezek élni fognak; — azok pedig, kik nemzeti éltüket elfe-
 ledték, elmulnak a föld színéről egy kardcsapás nélkül, és senki
 nem fogjai tudni, hova lettek; elenyésznek, a nélkül: hogy a
 45 dicsőséget magok után hagynák, senki sem fogja őket meg-
 siratni, vértelenül, mint rokkant öreg ember, lassu pislogó
 mécs halálával fognak kimulni, és megérdemlik.

3

A Kisfaludy-társaság mult héten tartá gyűlését; nem ért-
 jük: hogy a titoknak miért beszélt annyi helytelenséget össze-
 50 vissza az ifju irodalom ellen? Az irodalom tán csak nem mono-
 polium hogy az ide bejöhetsre még először valakitől engedel-
 met kelljen kérni s azt hogy ifju irodalmunk szorgalmas, tán
 csak nem fogjuk neki rossz néven vehetni. Egyébiránt bölcs
 emberek rendesen azon balgatagságot hiszi, hogy rajtok kívül
 55 az egész világ bohó. Van benne valami, csak hogy nem kellene
 kimondani. Milly tréfás gondolat az, midőn a mult akar ítéletet
 hozni a jövődjő felől.

A híres Kohn-per be van fejezve, a vádlottak ki több ki
 kevesebb ideig tartó fogságra ítéltettek el, köztük több renom-
 60 méé-vel bíró ügyvéd is.

Jövő héten tartandják az orvostanulók táncvigalmukat.
 Ez magában igen szép, de annál rútabb, hogy velök együtt
 tanuló társaikat a sebészeket és gyógyszerészeket nem csak a
 részvényességből, de a jelenhetésből is kizárták. Milly helytelen
 65 büszkeség, milly kisszerű, milly törpe kevélykedés! Illy időben,
 hol összetartás, emberbecsülés, közelítés volna a jelszó, minde-
 nütt csak lenézéssel, csak zsarnokoskodással találkozni! Hol
 veszi magát az emberben ez a kiirthatatlan zsarnokoskodási
 vágy? hogy keresi mindenki: hogy hol talál magánál kisebb
 70 embert! Boldog isten, hová kell lennünk, ha már azok, kikben
 a fiatalság szabadelműségének kellene még buzogni, már illy
 szűkkeblűség feltalálásán törik fejüket. A főnemes zsarnoka a
 köznemesnek, ez a polgárnak és a parasztnak, a paraszt a zsidó-
 nak, az apa a fiának, a férj a feleségének, vén író a fiatal írónak,
 75 nagy diák a kis diáknak, marqueur a pincérnek, concipista a
 cancellistának, orvos a sebésznek, mindenütt emberi büszkeség
 és emberi meghunnyászkodás. Ez rosszul van uraim! Adjátok
 vissza annak, a kitől tanultátok; zsarnokokból lesznek a rab-
 szolgák, kevélykedőkből a rabszolgák, kevélykedőkből a meg-
 80 hunnyászkodók, s nekünk szabad emberekre van szükségünk,
 s bizonyára nem azok a szabad emberek, kik úton útfélen
 felsőbbsegeik ellen hadakoznak, hanem azok, kik nem akarnak
 a maguknál alább állók felett despotát játszani.

85 Gyönyörű (alkalmasint tévedésből eredő) tréfákat olvasunk a Nemzeti Ujságban és Hazánkban. Amaz egy drámairót emleget ki a bíráló válaszmánynak „előadás” végett adott be egy színművet. Na az valami szép volna: ha egyszer a bíráló válaszmány *adna elő* egy darabot, már azt magunk is megnéznők; mi éppen nem csudáljuk: hogy a válaszmány azon esetben, ha neki kellett volna a darabot *előadni*, nem érzett hajlamot annak elfogadásához. Hogyan is képzei azt édes nemzetes collegáné asszonyosság? ezeket a jó komoly öreg urakat így megtréfálni. Szegény jó öreg urak, még mit nem kívánunk tőlük — ingyen. „Hazánk pesti levelezője pedig, ki különben 95 igen derék becsületes ember, azt mondja: hogy egy *néma* festő, midőn az ágya alá lopózkodott tolvajt észrevette, embereket *kiáltott* össze. Nevezetes némaság lehetett az az övé, vagy talán csak ijedtében kapta vissza a hangját, mint a tigris Róbert menyasszonya? — Egyébiránt nekünk is van mivel dicsekednünk: mikor egy izben Nagybánya helyett Nagy-Károlyt találunk irni: az illyesmit aztán még csak a szedőre sem lehet fogni.

105 Egy színésznek az volt a szerepében: hogy egy arcképet adnak neki s ő azt megvizsgálván, meglepetve kiált fel; „hisz ez én vagyok, szakasztott másom!” Játzó társai — a selmák — a kérdéses arcképre egy tökéletes fülesbagolyt találtak festeni s biz annak még is csak be kellett vallani: hogy „hisz ez én vagyok.”

110 „Pokoli kacaj ütötte meg füleimet!” mondta volna egyszer nagy pathossal emberevő tragoediában a színfalbontó hős, de elcserélte a betűket s ordíta ilyenformát: „pocoli kakaj!” na lett erre aztán pokoli kacaj szerteszét.

Egy dardanariusnak (régi műneve a gabonauzsorásoknak) az árvíz pincékben elrakott 40 ezer mérő gabonáját tette tönkre.

122

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 20.]

I

Istenem! Millyen szép az az *indus poezis*! Ide hallgassatok. Egy verset elmondok ind költő Dsajadev, „Gitagorinda”-jából: „Meghairmeduramambaram vanabhura sjamastamaladrum-
mair naktam lirurajam tremeva radhe griham prapaja ittham
5 nandanidesatastalitajo pratjadrakundse adrumam”!! Ezt egy mnemotechnikus egyszeri hallásra előlről, hátulról pontosan elmondta.

2

Montalembert egy beszédében illy megkülönböztetést tesz a liberalismus és radicalismus között. A radicalismus éppen nem
10 a liberalismus tulsága, hanem a despotismusé, személyesített türelmetlenség. A liberalismus tiszteli mindenki jogait, a radicalismus elnyeli azokat, a liberalismus az emberszeretet, a radicalismus az embergyűlölet.

3

Ez évben csillagvizsgálói monda szerint nagyszerű *üstökös*
15 *csillagot* fogunk látni, melyről az astronomok és chronologok már 1246-ban beszéltek, s melyet 1556-ban láttak ismét, a csil-

lag nagysága félakkora, mint a tele holdé. Fénye majd ollyszerű,
mint távol falvak égése, majd mintha a szél lobogtatná a lámpa-
világot. Ezen üstökös ijeszté meg annyira V. Károly királyt:
20 hogy koronáját testvérének Ferdinandnak adá át. Halley pontos-
san meghatározá ez üstökös körutját, melly 292 esztendő alatt
telik be. Ez évben tehát ismét várhatjuk őt. E csillagzatnak
mind nagyszerűsége, mint földünkhözi közeli jövőtele nevezetes
tünemény leend.

123

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 27.]

I

Lapunk mult számában egy *beküldött* cikk Schodelné asz-
szonyságnak a nemzeti színháztóli elkiváncozásáról beszél.
A „Pesti Divatlap” épen felmondást emleget. Nekünk, szer-
kesztői állásunknál fogva, bármelly beküldött cikket kiadni
5 kötelességünkben áll, hol a tények valódiságáról vagy a köz hír,
vagy a beküldő kezeskedik. Hasonló kötelességünknek ismerjük
azonban minden, a közönség színe előtt tett vád igazolásának is
tért nyitni lapunkban, s hol a dolgok valódi mibenlétéről saját
magunknak is van tudomásunk, azt minden rokonszenv, vagy
10 ellenszenv nélkül elmondjuk.

A vádak ezek: Schodelné felmondott, — Schodelnét ritkán
léptetik fel, — az első tenor nem akar Schodelnével játszani,
Sch.-nek nincs közönsége a másod-tenor miatt, — Schodelné
ellen rendszeresen kicsinált ármánykodások vitetnek végbe. —
15 Lássuk sorba:

1) Schodelné (ki különben igen igazságszerető és törvé-
nyeket tisztelő lélek) felmondott? — Nem mondhatott fel, mert
még egy évig kötelezve van szerződésileg, ok pedig a szerződés

megsemmisítésére nincs, mert az igazgató teljesíti a szerződésnek
20 őt terhelő részét; bár Schodelné is olly pontosan teljesítené a
magáét; e vád kit terhel? Nem tudatik.

2) Schodelnét (kit különben mindenki igen kedves szín-
padi tüneménynek tart) ritkán léptetik fel? — Maga akarja ugy.
Hányszor változik meg a játékrend, a kitűzött opera nem adat-
25 hatik? Miért? Schodelné elrekedt, Sch. feje fáj. Sch. rosszat
álmodott. Sch.-nak családi gondja van. Sch.-nét megharagították.
Mind meg annyi tény. Sch.-né nem akar föllépni darabokban:
hol koporsó jó elő, Rohan Mária igen magas neki, Montechi igen mély,
30 Ezred leánya, Gemma igen naiv, az újabb, leginkább coloraturjaik miatt annyira divatos operák
pedig nem hangjához valók. Hát erről ki tehet? Kit illet e vád?
Énekelhet-e helyette az igazgató, a rendező, a karmester, vagy
plane a hivatalos lap szerkesztője? Vagy találhat-e fel panaceát,
melly a tisztelt énekesnő leggyakoribb elrekedéseit, fejfájásait,
35 rossz álmait, és szeszélyeit meggyógyítsa? Egy országot ilyen
orvosságért!

3) Wolf nem akar Schodelnéval fellépni? — Nem akar?
Ezt nem értjük. Hogy lehetne olyankor egyes színházi tagnak
valamit nem akarni, midőn „a művésznő hálásan ismeri el”:
40 hogy mióta Bajza úr tartja a kormányrudat kezében, minden
tekintetben kevesebb oka van a panaszra: mint az előtt? Kit
érdekel megint e vád? A vádolók olly általánosságban beszél-
nek: hogy az ember nem igazodhatik el rajta, hogy kit vádol-
nak tehát? Tehet arról valaki: hogy Linda, Lucia, Ernani,
45 Sevillai borbély, Benyovszky, Cár és ács, Alvajáró mind H. kis-
asszony szerepei közé tartoznak, vagy csupán csak az a cél: hogy
énekeljen vele is a másod-tenor? Hát Dom Sebastianban nem
Wolf és Sch.-né énekel-e együtt? Egy adatot, egy tényt halla-
nánk legalább annak okadolására: hogy Wolf *Nem akar* együtt
50 énekelni! Ki hát a vétkes?

4) Schodelnének (ki különben a közönségnek régi kegyence) nincs közönsége Bognár miatt? — Hát Alboninak miért

volt? hisz akkor is Bognár énekelt, még sem szaladt a közönség? Hát Benyovszkiban miért van közönség? hisz ott is Bognár
55 énekelt? Hát Dom Sebastianban miért *nincs*? hisz ott meg Wolf énekelt. Mikor Rohan Máriát másodszor adták, Wolf énekelt Schodelnéval s alig került ki a napi költség. Hát ha most valaki megfordítaná a tételt s azt mondaná: hogy azért nem tetszik Bognár, mert Schodelnével léptetik fel? Ezt mi ugyan a vilá-
60 gért sem tesszük fel, de hátha akadna malitiosus ember, a ki föl- tenné? Egynek a kedveért valmennyi hibáit elnézi a közönség, s ez megfordítva is áll. A következés meg fogja mutatni.

5) Schodelné ellen (ki különben igen szerény, csendes és kegyes teremtés) rendszeres, kicsinált ármánykodások vitetnek
65 végbe! De már ez több, mint mennyit pusztán, odavetve szabad állítani. Itt meg kell nevezni: hogy ki által? ki az, a ki Schodelné ellen ármánykodik? Mi oka lehet arra valakinek, hogy illy megbuktatási systemákon törje fejét, micsoda eszközei vannak az ármánykodásra? Mérget adtak be neki, hogy rosszul énekel-
70 jen? hogy hangjának nagy részét elveszítse? hogy makacs, szélséyes legyen; megvesztegették az egész, összes közönséget: hogy ne tapsoljon neki? H. kisasszony, kegyosztalékival senki fia nem dicsekszik, ki magának sem személyes hódításokkal, sem ősi becsületű családja befolyásával nem szerze a közönség
75 között pártot, hanem bírja annak osztatlan tetszését művészeténél fogva, ki a nápolyi színigazgató legfényesebb ajánlatát kikerülte: hogy édes hazája színházánál maradhasson, melly neki, a közönség kegyencének, a páratlan szorgalmú, zúgolódástalan művésznőnek, ki félév alatt öt szerepet tanult be, mialatt
80 Sch.-né csak egyet: jóval kevesebbet fizet, mint Schodelnének, a mellőzött, az üldözött, a háttérbe szorított Schodelnének! Ismétlem uraim: hogy H. kisasszony ártatlan, tiszta nevével egy sorba írni az *ármánykodást* blasphemia! Ezt önök tán maguk sem úgy értették. De mit értettek hát? Ki lehet Sch.-nének valaki irigye, ki ármánykodhatik egy első énekesnő ellen
85 más, mint első énekesnő? Mondják ki önök, hogy kicsoda?

Schodelnének senki sem ellensége, mint saját maga, és saját barátai, a kik ezúttal az általunk különben minden tekintetben igen tisztelt hölgynek és jeles művésznőnek igen-igen gonosz szolgálatokat tőnek.

90 A kimondott vádak senki ellen sincsenek irányozva s az igazgató készakarva ki van hagyva a játékból. Jó taktika volna ez, ha észre nem lehetne venni. De mi szétzavarjunk a sakkfigurákat. Ha a színháznál hiba van, a nyilvánosság terén azért csak az igazgató felelhet, ezt tudják a tisztelt vádlók, ismerve 95 a színházi törvényeket mellyek kemény (elbocsáttatási) büntetés alatt tiltják a színház bármely tagjának vádjait és panaszait, a színházi törvényszéken kívül, más akármi néven nevezendő forum elé vinni. Vádolhatnak tehát mindenkit, kiknek felelniök 100 és ellenvadásokat tenniök nem szabad, csak az igazgatót magát nem, ki perse hogy a boldog végét fogná azután a dolognak s olly tényeket találna napfényre hozni, miktől könnybe lábadna a szeme a feleletet kérőnek.

Azok tehát nem felelhetmek, a kik gyanúsítva vannak, aki 105 pedig felelhetne, az, „legkevésbé sem okoltatik.”

Illyenkor nincs mit tenni egyéb: mint saját magunknak jelenni meg az általunk megnyitott törvényt piacon, s elmondani a felvilágosító védokokat, mikkel a megtámadott igazság ügyének tartozunk.

2

110 Egy a harmincat meghaladt fiatal adóssággyártó nem rég folyamodott az illető hatósághoz — kiskorúsági engedélyért. — Oh boldog kor, mellyben az ember adósságait törvény köpenye alatt húzhatja vissza. Oh szép tavasza az életnek, ifjuság reggele!

115 Angliában húst nem-evő társulat támadott. Ez által az ember olly tökéletes lesz, — mint a majmok, mellyek szinte nem esznek húst, s lábuk helyett is kezük vagyon. A mészáros csillagzat e hírre halványulni kezd.

120 Jövő hó 11-kén fog adatni Czakó legujabb műve „János lovag.” E műben sok helyütt rátalálni a gondolatra, melly őt fátuma elé üldöze. E nagyszerű mű, ha egész terjedelmében adatnék, két estét elfoglalna, s mi jobb szeretnők azt így bemutatva látni, mint a szinpadra alkalmazás miatt tetemesen megvékonyítva. A fiatal költőnek gyászban is kedves emléke
125 érdekelni fogja közönségünket.

Szinte jövő hónapban kerül szinpadra Moliere „Fösvény” című vígjátéka. Fordította Erdélyi János. Nemkülönben Hugo Károly „Bölcsek köve”, Fordította???

130 Mondani valóink: Kérjük mind azon tisztelt szerzőket, kik általunk elfogadott műveiket más lapoknak is jónak látják megküldeni, hogy e tisztelt eljárásukról bennünket előbb értesíteni méltóztassanak, nehogy két lapban egyszerre jelenjenek meg tisztelt műveik, mi a tisztelt szerzőkre nézve ugyan nem nagy baj, de a tisztelt szerkesztőnek annál nagyobb galiba.
135 — Azon verset, melly így kezdődik: utcu, mi az ördög! nem adhatjuk, nagyon sentimentalis. *Bozzay Pál* versei elfogadtatnak, szép költői emelkedettség látszik bennök, illy nemes ihlet-szülte költeményeket mindenkor szívesen veendünk. *Hirtelen Barna* népdalai jók, érzik rajtok az eredeti népkedv zamatja,
140 közölni fogjuk. Lázár Kálmán barátunkat szíves üdvözlötünk

mellett felszólítjuk ígérete teljesítésére. Laura című novellel elfogadtatik. — Regina novella elfogadtatik. A szépműtani napló töredékeit nemsokára megkezdendjük. A többi művekről jövőben.

I24

MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 5.]

I

Jövendőmondások martius hónapra.

Mart. 1. A magyar szabadság mausoleuma megépíttetik — elhangzott dictiók szegletköveiből, — be is aranyoztatik — reményteljes kecsegtetések aranyfüstjével; — az országgyűlésen még mindig mélységes hallgatás uralkodik a sajtótörvények felől.

2. Egy beregmegyei táblabíró azt kérdezi: meg fog-e felelni a budapesti lánchíd — a magyar nemzet dicsőségének? — Meg biz az angol nemzet dicsőségének!

3. Bokor Bandi, kecskeméti betyár harminc bankó forintnyi lopásért felakasztatik. Preller Gottfried háromszázezer pengőig megbukott nagykereskedő hat héti fogságra ítéltetik.

4. Bizonyos színház tagjai, hármon kívül, mind vendég-szerepelni mennek; — míg haza nem jönnek, nem láttatik más darab, mint az egy úr és egy asszony s a báró és bankó, ellenben műkedvelői fölléptetések annál sűrűbben fognak egymásután következni.

5. Minden bolt zárva lesz. Ellenben a kávéházak és csap-székek kegyetlenül nyitva maradnak. Többekre nézve ködös, borongós idő, kivált este felé.

6. Ujhold. Boldogok, kiknek zsebjeik nem üresek.

7. Hushagyó kedd, vége a farsangnak. Halavány arcok, lapos zsebek, beesett szemek, köhögés, nyújtózkodás, fohászkodás. Kedvetlen, unalmas, hitelezőkkel alkalmatlankodó idő.

25 8. Hamvazó szerda. Minden ember privát prédikációkat tart magának a világ örömeinek mulandósága felől. Sokan, kik megházasodtak, erősen vakarják a fejüket, még többen, kik meg nem házasodtak, épen nem tudják: hogy hol a fejük? Kezde a bőjtnek, kellemetlen időszak, kivált a kálvinista bőjt, 30 mellynek görögül „koplálás” a neve.

9. Egy énekesnő kilencven pengőt ad egy papagályért, egy táncosnő macskamajmot vesz negyven jó forinton, egy szerkesztő veszett haraggal kel ki a magyar nemzet háladatlansága ellen, melly művészeit és művésznőit koldusbotra hagyja 35 jutni.

10. China rebellál egy kötény miatt.

11. Homályos sejtelmek kezdenek támadni a hajóhídnétaláni bekötetése felől.

40 12. Az e napon megjelenő újságlapok egy szót sem fognak hazudni és polemizálni. Credat Judaeus Apella.

13. Valami *rendkívül szokatlan* esemény fog történni a fővárosban, hogy micsoda? még azon most törik a csillagászok a fejüket; alkalmasint új eredeti színmű előadását érzik.

14. Szabolcs vármegyében kifütyülik Shakespearet.

45 15. Egy adós elszókteti hitelezőjének feleségét. A jámbor férj nem tudja: hogy örüljön-e, vagy szomorkodjék?

16. K. Kálmán epitaphiumot ír Czakóra. Bár inkább Cakó írna sírverset K. Kálmánra.

50 17. X. író egy éjjel 1000 pengőt elkártyázik. Még azon éjjel nagy expectoratiót ír e thema fölött: a bölcsnek nincs kenyere.

18. Egy háziúr keservesen megsiratja elköltözött zsel-lérét. Természetesen a meg nem fizetett házbér miatt.

19. Egy angol utazó felfedezi Budapestet.

55 20. Az állatkinzási egylet folyamodása következtében egy paraszt, ki kutyája füleit megcsonkította 50 botra ítéltetik.

21. A cholera a határszélekig jön, ott egy kocsmában elolvas egy cikket az „Orol Tatranski”-ből s visszafordult és elszalad.

60 22. Az ügyvédi reform egyik lelkesebb tervezője indítványozandja: hogy a fiatal ügyvédek, épen úgy, mint a mesterlegények, menjenek egy pár évre vándorlani, hogy a minden megyében uralkodó különkülönféle igazságszolgáltatások módját kitanulják.

65 23. Egy német ujságszerkesztő folyamodik legfelsőbb helyekre: hogy parancsoltassék meg a magyar lapszerkesztőknek: miszerint őt tiszteletben tartsák.

70 24. X. vármegye követe utasításul kapja: hogy kétséges esetekben mindig a többséggel szavazzon. — Hát ha ő rajta kezdik a szavazást, akkor mit tegyen?

25. A * szerkesztője elmegy Thibetbe s megválasztatja magát Dalai Lámának.

75 26. Egy a tudós társasághoz pályázatra beérkezett *eredeti* kéziratot kénytelen a társaság szerzőjének azon célbul visszaadni: hogy fordítassa le magyarra.

27. Egy híres arszlánnak felírják a széptevési diplomát — nádpálcával a hátára.

80 28. L- vármegye szépei összeesküsznek: hogy ezentúl nem fognak magyar lapot olvasni, ugyanott tót nyelven három írott lap jelenend meg s örvideni fog igen nagy keletnek.

29. N. híres lyricus ternót csinál. Hála istennek! nem fog többé verseket írni.

30. X. megye ezelőtt 20 évvel megholt pénztárnokának számadásai csakugyan meg fognak vizsgáltatni.

85 31. Határozat fog hozatni: hogy minden jövendőmondók és poéták kikergettessenek az országból.

A Kisfaludy-társaság ünnepélyének megemlézésekor személyi tévedésnél fogva a titoknoki előadástól közlött hírt világosabb értesülés után valótlannak nyilvánítjuk.

90 A pozsonyi fogházban egy nő halt meg, ki 62 évet töltött a tömlöcben: férj- és szülőgyilkolás miatt.

Ha tudnák az emberek: hogy milyen szép neveket kaptak a keresztelő-vízzel, rajta lennének: hogy neveik értelmének meg is feleljenek. Alig van egy nagyobb satyra, mit egyik ember
95 a másikon elkövet, mint mikor az ötnapos embernek illyforma neveket adnak: Makár (boldog), Melania (fekete), Mór (szerecsen), Rufina (Piroska), Agatha (legjobb), Constantia (állhatatos), György (földmives), Orbán (udvaronc), Péter (köszikla),
100 Theodora (istenajándéka), Regina (királynő), Zofia (bölc), Eugenia (jószellem) s lesz Makárból egy iszonyú *szerencsétlen furuglyás*, Melania és Mór olly *szőke* csemetékké virulnak fel: hogy szinte világítnak a sötétben, Piroska halvány gyermekké lesz, Agathát a sátán maga sem bírja kiállani, Constantia
105 minden héten máshoz lesz hűtelen, Györgyöt poétává teszi a vadsoros, Orbán goromba, mint a pakróc, Péter lágy, mint a vaj. Theodorával megverte az isten, a kinek feleségül adta, Regina szobaleány lesz, Zofia olvasni sem tud, Eugenia pedig csak addig jó, a míg alszik.

110 A Debrecen-nagyváradai Értesítőben K. Gy. táblabíró és prókátor úr szívesen ajánlkozik mindenki ügyeinek felvállalására, kinek *zsidó ellen van követelése*. Ah! Hátha valakinek

keresztény ellen van követelése, azt nem vállalja el a tisztelt táblabíró és prókátor úr! vajjon? Hátha igenigen szépen kérnök: hogy zsidó ügyét vállalja el keresztény ellen! Természetesen illendő angaria mellett. No no! ne hamarkodja el a feleletet.

6

Egy sírfán illy felirat olvasható: *Itt nyugszik az én kedves feleségem, magam pedig otthon.*

7

E héten két családapa kártyán összekapott, a nem épen nemes tárgyú vita párbajjal lőn befejezve, mellyben a kivívó
120 fél, — hét gyermek atyja, — sebet kapván, miután ellenfele a viadalt még tovább is akarta folytatni, azt egy döféssel úgy keresztül szúrta: hogy rögtön leesett. A legyilkolt halála előtti percében még egyszer felemelkedve, megzavarodott ellenének hátába döfött és élettelenül rogyott le. E minden lova-
125 giasságon kívül eső mézárálásnál négy tanú volt jelen. A győztes is halálos ágyban fekszik.

8

Az ellenzéki kör nemzeti táncvigalmából semmi sem lett. Mint mondják, a redout-termek bérlőjével meg nem egyezhetés miatt.

9

Egy kanccsal úr kérdezé: hogy állnak jelenleg bizonyos
130 megye dolgai? — A mint látja kegyed, volt rá a felelet.

10

A budai ebek által megharapottak közül még ez ideig egyen sem ütött ki a víz-iszony láza.

135 Felfordult világ. Hajdan magyarnál volt a pénz, zsidónál
 a szakál, most magyaré a szakál, zsidóé a pénz. — Indiában
 pénzen veszik az asszonyt, nálunk a pénzeért. — Hajdan a
 lepke a halhatatlanság jelképe volt, most a csapodárságé. —
 140 Nők szivaroznak, párbajt vínak, lovagolnak és könyveket
 írnak: férfiak válfűzőket viselnek, vizet isznak, félnek a vértől
 és nem szeretnek olvasni.

125

MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 12.]

I

Nagy zaj volt e héten városunkban. Valahogy híre futamodott, hogy a bankjegyek kezdik értéküket veszteni s rögtön mint a futótűz, terjedett szét e veszedelem híre. A kávéházakban, vendéglőkben mindenki bankjegyekkel akart fizetni, mi-
 5 ből természetesen az következett: hogy az illetők nem tudtak többé váltani s lőn kétségbeesés és rémület: az emberek éhenhalásról kezdtek gondolkozni. Irigylésre méltó volt azoknak sorsa, kiknek bankjegy soha sem terhelé zsebét, s mivelhogy e
 10 vakláрма épen vasárnap keletkezett, a közhivatalok ilyenkor zárva levén, mindenki azt hivé: hogy az ítélet napja jelen van. Most már ismét nyugalomba vannak hozva a kedélyek. Budán egész nap váltatnak be nagyobb összegű bankjegyek, kisebbek pedig Pesten a város házánál; az illető bank országgyűlésig is igazolta activ állását s így annak idejéig nincs mitől tartani
 15 többé. A kibocsátott bankjegyek 217 millió pengő forintra mennek, a bank pénzértéke pedig ezüstben és aranyban tesz 250 millió pforintot.

Ha azt akarnók: hogy a mit irunk, senki se olvassa; elmondanók a farsang utósó hetében történt minden rendű
 20 vigalmakat, miután azonban ezeknek egyike úgy hasonlít a
 másikához, mint egyik csillag a másikhoz: csak az a különbség
 köztük: hogy az egyik nagyobb és fényesebb, mint a másik:
 mindenkinek saját tetszésére bizzuk: képzeljen magának egy-
 egy nagy teremtet, bele sok, igen sok gyertyát, — különkülön-
 25 féle hegedűket, trombitákat, fagottokat és bőgőket, siró, sikoltó
 visitó és bömbölő hangokat, egy csomó szaladó embert, fehér
 ruhákat, piros ruhákat, kék ruhákat, tornyos coiffureöket, más-
 likat, bokrétákat, fejkötőket, irtózatot structojás-költő meleget,
 egy sereg kivasalt, kikeményített gavallért, ásítókat, ökrende-
 30 zőket, kik a mulatóknak vannak utjában, s par force mulatókat,
 kik az unatkozóknak előlegeznek: azután képzelje magát oda
 báلكirálynak, vagy báلكirálynénak, garde des damesnak vagy
 petrezselyemárúsnak, s képzelje: hogy mind ez igen szép s
 mentesen fel bennünket azon szende lelkesedéstől, mellyel bál-
 35 leírásokat szokás közleni — illy időben mikor körülöttünk az
 egész világ vérfarsangot ünnepel: hogy égő városok az illumi-
 natio: csatamező a bálterem, kard a hegedűvonó s népszabadság
 az óriási française nyitánya.

3

Kővár vidéke rendei Kossuth Lajost egyszerűen becses
 40 ezüst tölgyágból fonott polgári koszorúval tisztelték meg.

4

Báró Eötvös e napokban felment az országgyűlésre.

Jelen országgyűlésünk mozgalmaiban b. Kemény Dénes is tetteleges részt fog venni.

Vahot Imre Országgyűlési Almanachja sajtó alatt van.

45 Jelen századunk 48-dik évében illy gyönyörű magyarsággal szerkesztett hirdetményen kell megbotlanunk: „Paunz Adolf Tobbon, az Arany csilag, jegy allat ugyan épen most Bécsből jöven az ő devat partimám minden nému miválogat
50 s aszanyaságomnam legelaszatoson magát ajánli.” Már ha az ember maga nem tud magyarul, az még nem vétek, de akkor hát ne akarjon magyarul írni; akad minden faluban tollfogható ember, ki fél kurta forintért összeszerkeszt Bécsből jött uraiméknak egy áruhirdetményt; legalább nem lesz törökül.

55 *Egy szerkesztő gazdasági kalendárium.*

1) Farsang kezdete. Feleséges emberek rettegés közt élík az életet. Sok új házasság. A szarvasoknak új szarvaik nőnek

2) A vadak közelebb jönnek az emberi tanyákhoz. Atyafilátogatások ideje. És sok kárt tesznek a gyöngé baromfiakban.
60 (Ez a két tétel, alkalmasint helyet cserélt.)

3) Farsang dereka. Petrezselyem most virágzik.

4) A fiatal léhűtők nagyon odaszoknak a lányos házakhoz. A gazdák lássanak hozzá a csépeléshez.

5) Tollfosztás ideje itt van. Új könyveket hirdetni és
65 ajánlani.

6) A macskák énekelnek. Számptalan versiró támad.

7) A hó olvad, csak az előfizetők ne olvadjanak.

8) Vakandturásokat a réten egyengetni. Kéziratokat ki-
javítani.

70 9) Snepfeket vadászni gyakran veszedelmes.

10) Mákot vetni hallgatva jó. Ha két ember veszekszik,
bele ne szólj.

11) A bíbicek, szártsák és egyéb vizimadarak költenek.
Nem különben azon fiatal emberek, kik idejüket nem tudják

75 jobban vesztegetni.

12) X. baritonista megkezdi vendégszerepléseit. A vizibika
is megérkezett már.

13) A drámabíráló választmány egy hét alatt tizenöt ere-
deti színművel birkózott meg. Hóolvadás. Árvizek ideje.

80 14) N. úr és M. úr vidékre kirándultak. A levegő észre-
vehetőleg tisztul.

15) A kigyók és vizimadarak vedlenek. A zálogházak meg-
telnek téli kaputokkal.

85 16) Méhek rajzanak, vigyázz hogy meg ne csipjenek. Ne
polemizálj, ne critizálj.

17) Q. úr színművet irt. A rigó is kezd már énekelni.

18) **i jutalomosítások. A dinnye és az uritők virág-
zanak.

19) X. író darabja kifütyöltetett. Krumplikapálás ideje.

90 20) Juhok nyiretnek. Fiatal vidéki urfiak megismerkednek
a váltói praxissal.

FÜGGELÉK

SZÖRKESELTŐI MEGJEGYZÉSEK

[1847. júl. 11.]

Baranyai István az angol nyelvvel valóban a XVII. század végén
ismerkedett meg, és a nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

Jelen naplómunka írásakor István a következő angol, lat.
és ol. szavakat a magyar nyelvvel valóban a XVIII. század végén
ismerkedett meg, és a nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

[1847. júl. 29.]

Baranyai István a nyelvvel valóban a XVIII. század végén
ismerkedett meg, és a nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

Meg kell jegyezni, hogy István a XVIII. század végén
ismerkedett meg, és a nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

Jelen naplómunka írásakor István a következő angol, lat.
és ol. szavakat a magyar nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

Itt is meg kell jegyezni, hogy István a XVIII. század végén
ismerkedett meg, és a nyelvvel valóban a XVIII. század végén ismerkedett meg.

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

I

[1847. júl. 11.]

Frereych Imre *Az angol irodalom vázlatja a XVII. század végétől mostanig* c. cikkének címéhez fűzte Jókai a következő lapalji magyarázatot:

5 Jelen szépműtani értekezés írója, mint született angol, két évi studium által nyelvünket annyira sajátjává tévé, miként e minden tekintetben érdekes cikket e nézetből is bátran merjük olvasóink figyelmébe ajánlani.

2

[1847. aug. 29.]

10 Szigligeti Edének a *Nyílt levél Hiador úrhoz* c. nyilatkozatában fordul elő a következő rész:

15 *Meg volt győződve [Hiador], hogy loptam tőle, s im, mint maga írja, Jókayt felhatalmazta nyilatkozni: „Szigligeti darabjait (mellyek azon darabok? én csak egyet irtam e tárgyról, nem kettőt mint H. úr) olvasván: talál hasonlatosságokat, de plagiumot nem akar állítani.” Jókay úr tudni fogja, mire és mint hatalmazta fel H. úr, én a hasonlatosságokról mit sem tudok.*

Jókai megjegyzése a következő:

20 H. úr határozottan állítá a *plagium nem létezését*; határozottan állítá, hogy e patvarkodás nem az ő akaratából történt s határozottan mondá: hogy azon esetben ha én nem nyilatkozom ezt maga fogja tenni; s másnap még határozottabban

vallá be, hogy már nyilatkozni nem mer, mivel Z. úr ijesztgeti,
s hogy minden patvarkodásnak Z. úr az oka, ki e rágalmat
25 előbb megkezdé, mint H. úr darabját olvasta volna.

Az egész nyilatkozat végéhez Jókai a következő újabb megjegyzést
füzi:

Mi e nyilatkozatból legvilágosabban kitűnik, az: hogy:
Szigligeti nemcsak hogy nem tart H. darabjai kiadásától, sőt
30 azt egyedüli elégtételül követeli tőle. Azért nem brochuret
tisztelt urak: hanem a hitelesen lepecsételt és átsinórozott dara-
bokat akarjuk látni; ezek az *egyedüli hiteles írott érvek*, nem
pedig azon levelek, miket önök előzetes összebeszélés folytán
egymásnak irogatnak, — S mellyekre önök szorultságuk órái-
35 ban hivatkozni szoktak.

3

[1847. szept. 5.]

Sükey K[ároly]nak az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatban megjelent,
a *Tudás. Komoly beszéd* c. cikke végén olvasható Jókai következő szer-
kesztői megjegyzése:

40 Meg fog engedni S. barátunk, hogy azt mi ezután követ-
kezik, jövő számunkra halasztottuk. Nagyon is helyén van, mit
a kitörölttekben a Divatlap megtámadásaira okadatoltan el-
mond; de sokkal tisztább és magasabb érzelm lelkesít fönséges
helytartónk iránt, hogysem róla s amollyan értelmetlen divat-
45 lapi szilaj rakoncátlankodásról egy lélekzet alatt beszéljünk.

4

[1847. okt. 3.]

A P. D.-lapban írt Remellay Gusztáv Nagyvárosi nőnevelőintézet
címen egy cikket. E „torzkép”-ben a szerző azon tapasztalatait is meg-
említi, hogy „érdekes lesz előttiünk egy pesti főnőnevelő intézet élethű
50 vázlata, mondom élethű, mert e képet a való után, adom s azon tapaszt-

talásból, melyeket ifjabb éveimben szereztem, midőn még mint lepke csapongtam egy virágról a másikra, s nem egyszer vetém ki illy nevelői intézet lakói után is csábhálóimat". Az itt érintett részt kifogásolja egy három csillaggal jelölt [** * **] nyilatkozat írója az ÉK-ban, mert — mint írja — „azon nőnevelő intézet még ma is fenn áll”, amelyet Remellay
55 az „erkölcsi rontás előiskolájául ir le”. A nyilatkozat így végződik:

Kérjük tehát Remellay urat, sőt a szülei aggodalom, emberi
ség s becsület nevében követeljük tőle: legyen szives — ha csak-
ugyan közjó volt célja s nem rágalmazási viselkedés — nemcsak
60 tudatni velünk az általa megrótt nőnevelő intézet tulajdonosát hanem
cáfolhatlan adatokkal bebizonyítani is állításai igazságát.* Ellen-
kező esetre „kohlomány” s „rágalom” nevét ragasztunk s méltán a félig
javult szerző torzításaira.

E megjegyzéshez csatolja Jókai a következő észrevételt:

65 Mi ezt egyenlőre is képtelenségnek merjük mondani; az
egész torzkép legkisebb valószínűség nyomát sem viseli
magán. Nem gondolnók: hogy volna anya, kiben e kézzel fog-
ható kötekedés aggalmas gyanút támaszthatott volna. Az egész
egy kis pajkos irodalmi pagenstreich, minőket az ember Remel-
70 lay úrtól fel szokott venni.

5

[1847. okt. 30.]

Az Ék. *Mi hír Budán* c. rovatában okt. derekán jelent meg a követ-
kező — nem Jókai által írt — cikk: „Tavaly erősen hirdettük azon kegyes
75 reménységet, hogy ezentul a magyarhoni postákon hivatalos nyelvül a
magyar leendő elfogadva; harmadéve is hirdettük, az idén is hirdettük és
hiszszük: hogy ha a: isten sokáig éltet bennünket, még sokáig fogjuk
hirdethetni”.

Ezután jelenik meg a „főposta-igazgatósági járulnok” nyilatkozata
Jókai megjegyzéseivel:

80 *Felvilágosítás.* Az „Életképek” ujdondásának e lap 16dik
számában kedve telt gúnytréfát űzni a felett: hogy évek óta hirdeti
azon kegyes reménységet, miszerint a magyarhoni postákon ezentul
hivatalos nyelvül a magyar lesz elfogadva, s hogy ebbeli reménye nem

csak mindeddig nem, de jövőben is alig fog teljesülni. Minthogy e
85 lap tisztelt olvasói közül többen, kiknek még nem volt alkalmok a
postaintézet belviszonyait kiismerhetni, hajlandók lesznek az érin-
tett ujdondász ezen pusztá állításának hitelt adni, tévedéseknek
elejét veendő el nem mulaszthatom kijelenteni: hogy a magyarhoni
90 postaintézet igazgatóságai, még mielőtt a magyar nyelv országossá
emeltetett volna, már magyar nyelven leveleztek, s nem csak a nmlgu
főkormányzókhoz intézett felirataikban kizárólag de az aldjok
rendelt kerület postamestereihez bocsátott utasításaikban is nagyobb
részt a magyar nyelvet használták, jelenleg pedig már tárgyalás alá
sem veszik a postamesterek tiszti jelentéseit, vagy folyamodványait, ha
95 azok nem magyar nyelven költiek, egyedül csak a hivatali számadá-
sok s a kezelési nyomtatványok egy része az, mellynek még most is,
és pedig azon okból kell német nyelven szerkesztve lennie, mivel az
ezeket megvizsgáló hivatalok Bécsben léteznek*; hogy pedig a posta
tisztviselők ezekkel — ha meg akarnak értetni — magyarul nem
100 levelezhetnek, az talán nem az ő hibájok. Ha tehát valamely intézet-
nél az a hivatalos nyelv, mellyen a tisztviselők kormányzóikkal
viszonti tiszti levelezést folytatnak, úgy a honi postaintézetnél
tagadhatlanul s már régtől a magyar az, és nem más, — ezt pedig az
ujdondász urnak — még mielőtt fent idézett élceit nyilvánosságra
105 bocsátja — nem ártott volna kipuhatolnia; — erre nézve kétségtelen
adatokkal szolgált volna számára, s ha kívánja, most is szolgálhat**
Budán öszhó 22-én 1847 — Toborffy Lajos főposta-igaz-
gatósági járulnok.

* Mi is csak annyit állítottunk.

110 ** Mi pedig szolgálhatunk önnek akárhány levélboríték-
kal, mellyen mind a bélyeg, mind az ajánlat, mind bérmentesi-
tés németül és pedig kizárólag németül van följegyezve s ez a
veszedelmes bökkenő! ön semmit sem bizonyított!

[1847. okt. 30.]

115 Az Ék-ban okt. 24-én jelent meg Jókainak a *Néhány szó a „Spiegel”-hez* c. cikke, amelyhez a következő helyreigazító jellegű magyarázatot csatolja:

Lapjaink mult számában Benyovszky daljáték ügyében néhány megtámadó szót intéztünk a Spiegelhez. Ezt tenni, megvoltak okaink, mellyek noha nem valának a nyilvánosság elé hozhatók, mind a mellett elégségesek voltak, nevezett szellemenbeni nyilatkozatunkat szükségessé tenni. Jelenleg azonban a felfogott ügy érdekébeni méltányos igazság tekintetéből szíves örömet nyilváníttuk, hogy — önként előfejtett bővebb értesülés nyomán — mind azon okok elenyésztek, s így azon nyilatkozat minden lehető sérelmes célzatát, részünkről elenyészettnek kérjük tekintetni.

7

(1847. nov. 7.)

180 Kocsis tengerész aláírással meglent *Egy tengerész leveléből* c. hosszabb lélegzetű verses mű címe alatt olvasható Jókainak a következő megjegyzése:

Jelen, sok tekintetben genialis egyszerűségében ép humorral írt, utazási rajzot egy fiatal tengerésztiszt hazánkfíának küldeményéből birjuk, ki jelenleg messze tengereken küzd a viharokkal. Vezesse őt pályája vészai közt honszerelmének égő csillaga.

8

[1847. nov. 7.]

140 Az Ék-ban „a kaszás csillag” aláírással megjelent beszámoló arról ad hírt, hogy a „kedélydus humoristicai felolvasások derék hőse, Sárosgyula, szellem- és kellemdus neje társaságában ... élvdus napokat” töltött

Nagykárolyban. Itt említi, hogy a költő a *Két művész* c. versét az Ék-ban akarja megjelentetni, azaz „az *Életképek* hasábjait szerencsésítendi e művével”.

Jókai megjegyzése:

- 145 Vajha minél előbb éldelhetnők olvasóinkkal együtt e szerencsét.

9

[1847. nov. 7.]

Ugyanezen álneves tudósító a következő szavakkal fejezi be nagykárolyi híreit:

- 150 *Egyébként társas életünk mezeje nem egészen olly parlag, — hol semmi kalászt böngészni nem lehetne; — ezen kalászatra, s annak az Életképek szerűjére leendő betakarítására — hogyha magát szives fogadtatással biztathatná — magát legalázatosabban ajánlja a k a s z á s c s i l l a g.*

- 155 Jókai megjegyzése:

Önnek igen ügyes és finom modorú tudósításait mentül többször, annál szívesebben fogandja a Szerk.

10

[1847. nov. 28.]

- 160 Okt. 3-án megjelent az Ék-ban egy közlemény Kecskemét „társasáletéről” Holdvilág aláírással. (14. sz. 3—4 borítólap). Ezután panasz-kodik Hajagoss Illés, hogy egy ismeretlen személy, „a *Holdvilág*’ rajzáért az érdeklettekől jutalmul — megdöngetést!!! nyerend. Ne hogy mint azon cikk gyanított íróján az ige — „*bot*’ testté —, „*kékfolt*’ váljék: szives lesz a t. szerkesztő úr bizonyítani, miszerint a *Holvilág* nem én vagyok”.

Jókai megjegyzése:

- 165 Per se, hogy ön nem a holdvilág.

[1847. dec. 5.]

170 Az aradi hírekről megemlékező vidéki levelező írja, hogy az Aradi Hirdető c. lap *Ellenőr* címen „ítészi” rovatot nyitott, amely hamarosan meg is szűnt, s „Er-lné Híador által megénekelti emlékét a dicsőültnek. Részünkről pedig a nagy férji dicsőítésére valamint most úgy ezután is a t. szerkesztő úr engedelmével* megriadand a *Posta* í p.

Jókainak a csillaghoz tett megjegyzése a következő:

És valódi öröme.

[1847. dec. 5.]

A „kaszás csillag” álnevű nagykárolyi levelező írja:

180 A szívüdv világa maga az istenség!!! — Fényes sugáromra mondom, hogy e boldogság hondban olly varázscsillag szeretnék lenni, mellynek fénykörét örök derűben ragyogtatná; de most ... a harmad- vagy negyedrendű bolygócsillagokhoz tartozom.

Jókai megjegyzése:

Ha ön csakugyan a kaszáscsillag, úgy plane az álló csillagok első eminense.

[1847. dec. 12.]

185 A jászberényi beszámolóhoz fűzi Jókai a következő megjegyzést:

E tárgy felől három rendbeli levél érkezett hozzánk. Ez utóbbit mint hivatalosan értesítőt láttuk célszerűnek közleni.

[1847. dec. 12.]

190 Az Ék „Igazságbarát” álnévű aradi levelezője kezdi a következő szavakkal beszámolóját:

Tekintetes szerkesztő úr! Nem tudom, van-e, és ha van, ki ön kedves lapjának aradi rendes levelezője; ...

Jókai megjegyzése:

Három is van, uti figura docet.

195 Az „Igazságbarát” közvetlenül ez után így folytatja:
... annyit mondhatok: hogy *h a n y a g* egy fráter.

Jókai megjegyzése:

De már ezt kikérjük; hanyagnak mondhatja ön levelezőinket, ez ellen semmi kifogásunk, fráternek is nevezheti, ha
200 kedve tartja; de *egynek* nem, mert bizonyára kettő.

[1848. jan. 2.]

Egy kis utbaigazítás c. cikkében, Az Irodalmi Ellenőr c. rovatban írja Rhadamantus Hugó Károlyról, hogy

205 *sorra járt minden szerkesztőt és tollfogható ujdonságíró, panaszkodott előttük nyomoráról, é h s é g é r ő l, k i e r ő s z a k o l t a t ő l l ü k a m a g a s z t a l á s t, k i k i a b d l t a t t a h o g y n e c s a k d i c s ő s é g e t, h a n e m k e n y e r e t i s a d j a n a k n e k i.*

Ehhez fűzi Jókai a következő megjegyzést:

210 S ki vehetné rossz néven a szerkesztőktől: ha ők látva, hogy néhány tollvonással megmenthetnek egy földönfutót a kétségbeesés halálától, ezen néhány tollvonást nem vonják meg tőle? Oh ez emberbaráti gyöngeséget bizonyára nem lehet nekik vétkül tulajdonítani; mi részünkről megbocsátunk magunknak érte.

[1848. jan. 9.]

215 Ugyancsak Rhadamantus írja az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatban:

Tudtomra esett: hogy Hugo Károly három darab verset adott át e lapok szerkesztőjének kiadás végett. A szerkesztő e verseket, nem tudni mi okbul, nem adta ki.

220 Jókai a következőt válaszolja e megjegyzésre:

Nem adtam ki, mert véleményem szerint nem jók.

A továbbiakban a következőket írja Rhadamantus:

225 *Uram, szerkesztő uram, ön vétene a haza, az emberiség, és a túlvilág ellen, ha e szellemi kincseket még továbbra is heverni hagynd szerkesztői fiókjában, megfosztand olvasóit a legmagasztosabb élvezet-től, a halhatatlan szerzőt pedig babérkoszorúja legszebb leveleitől. Azért halljuk őket.*

Jókai válasza:

230 Mi, amennyire tudtuk becsülni Hugo dramai talentomát, lyrai tehetségeire épen olly kevesetadtunk. Ezen verseket soha sem fogtuk volna közleni. Illy ros verseket Tinódi Sebestyén óta nem olvasott a magyar közönség. (Ez is első eset, hogy szerkesztő a lapjában kijött verseket illyformán ajánlja.) Jelen felszólítás után kényszerítve vagyunk ezeket közölni, mit nem
235 örömet teszünk, annyival is inkább, minthogy a hazának olly-szerű leköpködése után, minőt Hugo a „Spiegel”-ben elkövet, ilyen hazafiui ömlengéseket nevetséges parodiának tartunk; még ha komolyan volnának is mondva ezen hízelgések, fejét csóválnánk rá, annál inkább, midőn tettei által bevallja a szerző,
240 hogy az egész csak álarc volt, és comédia játszás. Nekünk az illyen tréfák szívünk mélyéből keserűn esnek. Mi az embereket nem gyűlöljük s megsiratjuk őket, ha bennök csalatkozánk és senkinek elestén nem ütünk hahotát. De nehogy azt higye a közönség, mintha mi bosszuállásból vagy épen irigységből el-
245 titkolnók Hugonak hozzánk beadott verseit, ime közöljük

azokat, annyit azonban tisztelt felszólító úr is megengedend,
hogy ezekkel lehető legkisebb helyet hagyjunk lapunkban el-
foglalni:

HONÜDV

- 250 Hazám, szerette jó hazám (!)
Virulva újra szép Dunán — (?!)
Hol szőlő szembe nap merül;
De napban is szemed derül,
Deríteni régi híredet (?)
255 Vedd dalban üdvözlésemet.

- Hazám, örökre szép hazám (2!)
Az isten áldva, jó anyám! (3!)
Neked lehinté mindenütt
Egéből földi kincseit
260 Zöld honköténybe (!) bárha vagy
Biz olly henyész már szinte nagy.

- Hazám, megáldott, nagy hazám (!)
Úgyan kapál búgondot ám,
Mikor pogány félholdja szállt,
265 S magas fejed fölött is állt;
De rázva hősi homlokod
Leráza hegyke bancsokot (???)

- Hazám, vitézszivű hazám! (4 s!)
Az ég tevé fejedre lám
270 Csendbéke zöld koszorúját,
Lecsendesíteni szűd buját,
Mivel föláladozál sok vért
Szabadságért, az istenért.

Hazám, babérfejű hazám! (6 7 !)
275 Soká pihentél dús Dunán; (?)
De, mint körülöd ütközött
Sok ingó nép, vihar között
Békére raktad a törvényt (?)
Szabad nyugott oroszlánként.

280 Hazám, jogállamos hazám! (8!)
Szilárd erőd a büszke gyám, (?)
Azért cselet észre vehetél;
S tört régi búban új kötél (?)
Szoríta gyöngye népeket,
285 S két fogál iga helyett.

Hazám, szerette hű hazám! (9!)
Tavasszal olta szent István
Szabadságodba hű vallást
S barátságodba szent írást:
290 Azért virulsz bár vész alatt,
Azóta jámbor és szabad.

Hazám, hívó nyugott hazám! (10!)
Ébren te vagy, s megint vidám;
Habár soká szemed merült
295 Bugondba, most megint derült,
Keresni régi híredet,
Találni teljes üdvedet.

Hazám, iparkodó hazám! (11!)
Immár mosolygsz dicső anyám (12!)
300 Midőn igaz nemes fiad (?!?)
Szegény hazafiaidat (!?!)
Segéli, hogy fölálljanak (?!?)
S egyenlő útra szálljanak. (!?!)

Hazám, nemeslelkű hazám! (13!)

305 Szabadságlombot oltadám, (?)
Mi mindig újra viruland,
Mit isten is jutalmazand,
Mivel szabad, ha terjedett,
Szabadságod nagyobbra lett.

310 Hazám, kifejtőző hazám! (14!)

Elé tovább. S lehetsz vidám!
Mert, míg körül minden gyöngül,
Ifju erőd csak ép kinyil:
A multad int: becsed szerint,
315 Jövendőöd üdet újra hint.

Hazám, imádott szép hazám! (15!)

Jövő napod ragyog reám,
S derülve látom üdvedet,
Merülve hírbe szemedet,
320 Áldatva égtől érdemed —
S hozzá vedd üdvözlésemet.

Hugo Károly.

A tizenharmadik verset a „Spiegel”-ben mondta el a szerző
melly is így hangzik: Hazám, háladatlan, híjjábavaló, élheterlen
325 hazám!

(A többi következik).

[1848. jan. 9.]

Rhadamantus a Nemzeti színház c. rovatban a következőket írja Hugó Károlynak *A világ színjátéka* c. színdarabjáról:

330 Már édes szép szerkesztő úr, ha a helyett hogy önt csábítá el
 — engem vett volna rá a philanthropia, hogy azon bírálatot
 írjam, melyet ön írt egy időben e műről, most vagy minden áron be-
 vásárolnám azt az igazgatóságtól, és elrejténém olly sötét helyre, a hol
 emberi szem rá nem akad, hogy legalább a ki még nem látta, higgye
 335 azt, hogy igen szép¹, vagy pedig megvallandm, hogy nem is láttam a
 megbírált darabot², vagy azzal védném magam, hogy azt a cikket,
 a melyet irtam, távol levén, nem olvashattam el; egy szóval mente-
 ném magamat életrehalálra, mert bizony silány szemfényvesztés ez az
 egész comoedia: nem dramatisált allegoria az, sem idealisált drama,
 340 minek ön állítá, hanem antropomorphisált menageria, Ön, tudva van,
 hogy igen jó ember³, önből válhatik igen jó férj, jó családapá, jó
 keresztény, de criticusnak nem született ön, mert criticusnak nem
 szabad jó n a k lenni; ön a szájalom szemüvegén keresztül nézte e
 színművet s ez ön szívének becsületére válik, de az ilyen philant-
 345 ropicus cukor elrontja a critica fogait; — hol itt a nagyszerűség?
 tán az a magas sarkú cothurnus, melyben a darab minden személye
 botorkáz? Hol a ragyogó költői képek? tán azon teleszájjal vett min-
 dennapi flosculusok, miket a rhetordiák a topicus locusokból, az an-
 thologiából s a gradus ad Parnassumból tanul? Pazarlás napfénynyel s
 350 virágillattal, üstökös csillaggal, oroszlánokkal, sasokkal, bikákkal, s
 mindennel, a mi pénzbe nem kerül! hol itt a drámai hatás?
 Milly gyermekes, milly együgyű phantasia! ennél Csokonai „Karnyó-
 né”-ja is több drámai tanulmány nyúl van írva⁴. Kétségbe tudnánk esni
 az igazgatóság izlése felől, mely e színművet olly nyakrasfőre, és
 355 épen az év első napján adatja, ha más felől meg nem nyughatnánk
 azon vigasztalásban, hogy mind ez csupán nagylelkűség gyakorlása
 végett történik; gondolván, hogy ki minket sárral hajigál, hajigáljuk
 mi azt vissza piskótával.⁵

Jókai észrevételei a következők:

- 360 1. Nehéz volna Rhadamantus uram, mert németül nyomtatásban is megvan. — 2. De már azt nem teszem Rhadamantus uram! — 3. Vajjon, mióta? — 4. Az egészből csak az tűnik ki, hogy nem vagyunk egy véleményen, hanem azért jó barátok maradunk. — 5. Nincs önnek valami különös igaza. Hugo
- 365 Károlyt mellőznünk nem szabad, mert ő ez ideig is azt hánnya veti, hogy ő Szigligeti miatt van hátratevé, ami nem igaz. Valami kisszerű erőködés volna egy nemzeti intézettől, egy írón azzal akarni boszút állani, hogy eddigelé adatott műveit egyszerre a szegletbe hánnya, különben is azért, hogy Hugo,
- 370 mint ember, gyarlóképen viselte magát egy őt nemeslelkűen pártolt nemzet irányában, benne a költőt megvetni nem szabad; megvalljuk, hogy őt, mint embert, eddig sem tartottuk valami bámulásra méltó patriarchalis ártatlanságnak, de költőisége irányában maradunk eddigi véleményünk mellett; az által, hogy
- 375 ő tizszeresen túlbecsüli magát, nem veszi el létező értékét, — arrogantiájaért, dölyfös hetvenkedéseiért tessék őt ki-nevetni vagy megöklözni; de poezisának hagyjunk békét, mert ez van és marad. Mi az igazgatóságot és az év első napját illeti, tudnunk kell hogy az év első napja csak délig hétköznapi,
- 380 délután ünnep, s így a közönség ünnepi közönség. Van pedig a darabban sok cifra öltözet, egy tarka bohóc, egy szerecsen, egy vad ember, egy remete, egy tigris, egy vad disznó, van benne egy bikaviadal, Szákfy úr hárfázik, Sz. Lila férfinak öltözik, még tán, ha jól emlékszem, görög tűz is van benne, s hogy mind
- 385 ez nem csekély élvezet a közönségre nézve olyan napon, mellynek délutánja vasárnap, azt ön maga édes szép Amaranthus úr is szíves lesz nemde elismerni.

[1848. jan. 9.]

390 Pap K. G[ábor] a *Külföldi Társasélet* c. rovat bécsi híreit fejezi be a következő szavakkal:

Czakó sírjához áldást röpitünk addig is, míg haza érve könnyet szentelhetiünk emlékének. Benne nem Hugo Károlyt veszítettünk! Életével eredeti genidítás csillaga hunyt le. Boldog új-évet drága szerkesztő úr!!!

395 Jókai lapalji megjegyzése a következő:

Köszönjük drága Pap G. K. úr!

[1848. jan. 16.]

Herczi Győző zalaegerszegi beszámolójában olvasható a következő mondat:

400 „Szépeink 3 bálnak lehetnek szerencsések örülni, mellyekről, valamint egyéb érdekesebb mozgalmainkról is — ha kegyed akarja* — annak idején tudósítandom.

Jókai megjegyzése:

Szivesen.

[1848. jan. 16.]

405 Sarolta a *Divateszmék* c. cikkében írja a következőket:

Végül édes Rózám azon felszólításodra: hogy e lapok szerkesztőjét kérjem fel miszerint olvasóit bár mentül többször örvendeztesse meg a szeretetre méltó Petőfi Julia elmeszüleményeivel meg kell jegyeznem hogy: e kérelem fölösleges* volna, miután a szerkesztő jól tudja: hogy ez ohajtás általános.*

Jókai megjegyzése:

S ez ohajtásban legnagyobb részt veszen maga a szerkesztő.

415

[1848. jan. 23.]

Hiador *Nap és éj* c. verse alatt olvasható a következő szerkesztői megjegyzés:

420

Annak bizonyosságaul, miszerint mi Hiador úrnak személyes ellenségei soha nem valánk, de ha lettünk volna is, magán nehezteléseinket soha sem hagynók az irodalom rovására, a költő üldözésévé fajulni, szívesen látjuk őt lapunk hasábjain, s őszinte öröm szól belőlünk, midőn kinyilatkoztatjuk: hogy ezentúl olvasóink többször is fognak találkozni — a költő nevével lapjainkban, kit addig is tisztelt közönségünk figyelmébe ajánlunk.

425

22

[1848. jan. 20.]

Az Y. rejtjelű paksi levelező írja beszámolójában a következő sorokat:

430

Casinóbdálunk a szokott mód szerint ez idén is kettő leend, u. m. január 25-én és február 28-án, melyekre is a t. szerkesztőség s e lapok szép olvasónőit tisztelettel meghívja Y.*

Jókai megjegyzése:

De kocsit nem küld értök.

23

[1848. jan. 30.]

435

A nagybecskereki Barát álnevű levelező a következőket állapítja meg:

alaptalan s csupán kósza hireket felfogni nem illik egy egy levelezőhöz, s különösen az olvasó közönséget ártatlan ráfogásokkal mystificálni nem szabad.

440

Jókai megjegyzése.

Úgy van.

[1848. jan. 30.]

A *Hölgy salon* rovatban megjelent *Levéltöredék Erdélyből* c. cikk alatt jegyzetben olvashatjuk a következő megjegyzést:

445 E levéltöredék egyszerűen szép eszméit honunk legleleke-
sebb s legünnepeltebb nevű grófnői egyikének kegyéből van
szerencsénk közleni, kihez e honszerелеmtől lángoló sorok írva
vannak. Ki ne gyönyörködne ez olly keresetlenül jött, s mégis
olly ragyogó érzelmek nyilatkozatán! Tehát van ott fenn a
450 magasabb körökben is hölgy, ki e szegény, e megroncsolt
hazának elmondja: én szeretlek, én büszke vagyok rád! Az isten
jó, ki a havasok tetején is megtermesztí a legszebb virágot, —
a havasi rózsát!

[1848. jan. 30.]

455 Berecz Károly a *Pozsonyi Hírek* c. rovatban írt beszámolójában közli az alábbi sorokat:

csak azon ohajtásomat fejezem ki, vajha a hon atyjai egy
tekintetet fordítának a haza ifjúságának e nyomasztó helyzetére,
460 mellybe nem saját hibája, de a nemzet atyátlankodása miatt jutott,
a nemzeté miatt mondom, melly a civilisálódásunknak örvend ugyan,
de civilisált fiait el nem tudja tartani.

Jókai megjegyzése a következő:

Csak nem akar ön tán a sült galambokra célozni e szavaival?

[1848. febr. 6.]

465 Dominó [Bulyovszky Gyula] írja a *Nemzeti színház* c. rovatban a következő sorokat:

A színház tele volt — megbocsátsz jó olvasóm, nemde? hogy most az egyszer, bár szőszaporítás, ide tegyem, hogy mivel volt tele? mert füstre is érthetnéd, tehát — nézővel.*

470 Jókai megjegyzése:

Nagy igazán.

[1848. febr. 13.]

Bus Aurél [Szabó Richárd] szegedi levelező írja a következő sorokat:

475 *Nincs szebb az egyszerűnél. Minek az a sok virág, bokréta s mi egyéb? Egyszerű kis rózsza nagyobb hatással bír mint sok cifraság.*

Jókai megjegyzése a következő:

480 Nem értünk mi ahoz tisztelt barátom, hagyjuk ezt a hölgyek privátízlésére, minden archoz már fejék illik, némellynek egy rózsza, másnak zöld koszorú, vagy gyöngyfűzér, vagy szalagcsokor, egynek az egyszerű, másnak a feltűnő, egyiknek minden illik, másnak semmi sem, bízunk az illetőkre.

[1848. febr. 20.]

485 Pap K. G[ábor] a *Külföldi Társasélet* c. rovatban számol be a következőkről:

A Wanderer közli Hollósy Kornélia k. a. szegődségi föltételeit, miket az őt Nápolyba hívott dalszínház igazgatójához

490 küldött, s kérdőleg veti utána, hogy mért nem kért még a dal-
színészet hősnéje egy országot is? Én azt hiszem, azért: nem
kért: hogy a Wanderer eszmeszegény szerkesztőjének legyen egyszer
mit irni a szárazon átvett közleményeken kívül is. De hát a
Wanderer szerkesztője mért nem kér egy kis belátást is? Erre
már nehezebb a felelet.

495 Jókai megjegyzése a következő:

Hanem az mégis zsibvásári tréfa: hogy Hollósy kis-
asszonyról a mandzsúr lapok hogy hazudnak documentaliter,
mintha papírosról olvasnák! Csunya nép ez az újságíró nép!

29

[1848. febr. 27.]

500 Inokai Csalán debreceni beszámolójában írja a következő sorokat:
„bezzeg kopik ám a mi fogunk télen a sok ruinokban s dinnyékben”.

Jókai megjegyzése a következő:

No, no, reuniók s dinéek kis hamis.

30

[1848. febr. 27.]

505 Dominó [Bulyovszky Gyula] írja egyik színházi beszámolójában,
hogy kitűzik a „harci zászlót”. Ehhez csatolja Jókai a következő meg-
jegyzést:

510 Ad vocem zászló: Szeretnők tudni: hogy került a *mexicoi*
zászló a magyar szinpadra? a magyar is háromszínű ugyan:
piros, fehér, zöld, csak hogy itt a pirosnak kell fellyül lenni;
a *mexicoi*ban a zöld van fellyül, az *olaszban* körösztben állanak
a csíkok. Azt akartuk ezzel jelképezni, Mexico és Magyarország
— mindegy? —

[1848. márc. 12.]

515 Domino [Bulyovszky Gyula] a Csikós c. népszínműről szóló beszámolójában írja a következőket:

Bölcső és sír, támadat és enyészet közt lebegünk — tudjátok-e hogy mit tesz ez színbíráló nyelven? — conservativum kell!

Jókai megjegyzése:

520 Talán conservatorium?

[1848. márc. 12.]

Domino [Bulyovszky Gyula] írja az Egy nő az ablakon kiugrik c. színdarabról szóló beszámolójában:

525 *Hogy Fánecs úr szerepét nem tudja, gondolom, azt már valahol egyszer s mindenkorra elmondtam.*

Jókai megjegyzése:

Tudja ő azt, csak nem akarja észrevetetni.

[1848. márc. 12.]

530 A Külföldi Társaság c. rovatban tesz közzé Jókai egy „Zs. . .” kézjeggyel ellátott levelet, amely elé a következő megjegyzést fűzi:

Párizs. Épen most kaptunk egy levelet e világhírű mozgalmak helyéről, mely egy külhonban utazó művész hazánkfiától honnmaradt barátai egyikéhez íratott. Közzöljük azt, mennyire lehet, egész terjedelmében:

535

Az *Életképek* 1848-diki első félévi folyamára folyvást előfizethetni Budapesten házhozhordással fél évre 5 ft., postán küldve 6 ft. pengőben. — Az előfizetést Pesten csupáncsak Landerer és Heckenast könyvnyomdája üzgszobájában (a Pesti Hírlap kiadó-hivatalában hatvani utca 583. sz.) fogadtatik el, és

540

„Életképek” szerkesztősége

127

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 23.]

I

(*La Tribune de Liege.*) Havi és Szabó társaságáról.

Az új év itt van, és mi röviden csak annyit kívánunk, hogy a versenyző színházak egymással jó egyetértésben élhessenek, s magoknak olly erőket legyenek képesek szerezni, mellyek számunkra az élvezetet, részökre pedig a fenmaradhatást bizto-
sítsák.

5

A „Théâtre Royal” igazgatósága az évet azon jó ötlettel kezdte meg, hogy egy magyar dalszínész-társasággal szerződött. Tízennégy szép fiú az ó Germaniából (!) magas testalkattal, széles mellrel, fényes díszöltözetben, tartott a közelebbi mult szombaton és hétfőn két előadást, mellyeknél mi sem hiányzott, csak számosabb közönség.

10

15

Alig képzelhető, milly ritka tökélylyel lőnek kivive a különféle darabok, mellyekből e színi előadás állott. Egy kar Weber-től, négy hangra, tele elevenséggel, mint festői bájjal s éneklési nehézségektől hemzseggő, a legfeltűnőbb tisztasággal, s kellem-

mel lőn előadva. A hangalkatrészek olly műértelemmel vannak
abban felosztva, hogy az ember a színen valami öszhangzatos
hasbeszéd szerűt vél hallani, — mi által a viszhangoknak egész
20 sora képeztetik. Mind ez valóban saját nagyszerűséggel bír,
minőt mindeddig sehol nem hallánk. E kar az ismételtetés
dicsőségében részesült, mint szinte a styriai nemzeti dal is.

A nagy kar „Hunyadi László”-ból magasan járó compositio
műve. Legfőlebb azt lehetne ellene vetni, hogy valami kevésbé
25 utánozza az olasz genret (?) s ennyiben nem bír az eredetiség
érdemével (??) mellynek mindig megvan saját becse.

Lehetetlen egy kart több tűzzel s értelmesebb felfogással
énekelve s játszva hallani és látni. Itt mindenki a maga helyén
van, mindenik részt vesz a cselekvényben. Ők nem a mi meg-
30 szokott bábszerű kardalnokaink. — Mennyi nemes finomság a
a tartásban, minő egyszerűség a mozdulatokban! Innen ered
azon színi báj, mellyet velünk a magyar énekesek kedveltettek
meg legelőször. — E példa jó hatással lehet s nagyon kíváncs-
volna jövőre nézve, hogy e tekintetben ők vétessenek mintául, —
35 mi által lényeges javítást eszközölnétnék operáink színrehozata-
lának külsőségeiben. Illy változtatást a drámai művészet meg-
köszönne.

De minthogy minden tökély az értelmes vezetéstől függ,
siessünk elismeretünket bemutatni azon tehetségdus férfinak,
40 kinek hasonló csodás eredmények nagy részben tulajdonít-
hatók. Mert nem elég, hogy az énekesek jók legyenek, mint
nem elegendő magában a katonák vitézsége. Itt és ott jó vezérre
van szükség. Tisztelet azért Böhm Gusztáv úrnak!

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

BpSzle	Budapesti Szemle
Ék	Életképek
eml.	említett
HhM	Jókai Mór Hátrahagyott művei. 1–10. k. Bp. 1912.
It	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
JKK	a jelen kritikai kiadás
Jókai-jubileum	A Jókai-jubileum és a Nemzeti Díszkiadás története. Bp. 1898.
KépCsalL	Képes Családi Lapok
kezd.	kezdetű
M	Megjelent
NK	Jókai Mór összes művei. Nemzeti Kiadás 1–100. k. Bp. 1894–98.
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára
PDlap	Pesti Divatlap
PH	Pesti Hirlap
PIM	Petőfi Irodalmi Múzeum
ProtSzle	Protestáns Szemle
Részl.	Részlet
sh.	sajtóhiba

[szögletes zárójelben] a sajtó alá rendező kiegészítései

A regények és novelláskötetek lapszámait — hacsak külön nem jeleztük — mindig a NK-ból idéztük. Kivételt tettünk — nagyon természetesen — azokkal a művekkel, amelyek kritikai sorozatunkban már megjelentek.

BEVEZETÉS A CIKKEK ÉS BESZÉDEK CÍMŰ CIKLUSHOZ

Eredeti tervünket valósítjuk meg (1. Bevezetés Jókai Mór *Összes Művei kritikai kiadásához* JKK I. k. 301.), amikor megindítjuk sorozatunk új ciklusát *Cikkek és beszédek* címmel. Ebben a ciklusban a következő műfajú, ill. jellegű írásokat közöljük: publicisztika, műbírálat, esszé, tanulmány, útleírás, visszaemlékezés, előszó, csevegés, irodalmi levél, politikai és alkalmi szónoklat. Kiadásunk időrendben halad, s a különböző műfajú szövegeket kötetenként együtt közli. Ezzel egy-egy korszak áttekintését kívánjuk megkönnyíteni.

A *Cikkek és beszédek* ciklus eddig csaknem teljesen ismeretlen területet tár fel az olvasó előtt. Ezért vázlatos formában ismertetjük Jókai hírlapírói és országgyűlési pályafutását, jellemezzük az eddig megjelent kiadásokat és tájékoztatást nyújtunk a *Cikkek és beszédek* kötetneink felépítéséről.

Jókai hírlapírói pályafutása 1847 januárjában kezdődik, s szinte haláláig tart. 1847 július elsején veszi át az Ék szerkesztését, s a Tizek Társaságával együtt végzett munkáról többek között ezt írja: „Huszonkét éves voltam. Nem a magam érdeme, hanem a közreműködött író társaké, hogy bátran elmondhatom, miszerint annál becsesebb évfolyamai magyar szépirodalmi lapnak nem voltak, talán nem is lesznek.” (Jókai-jubileum 129.) Jókai maga nem annyira szerkesztője, inkább mindegyike a lapnak.

Ezzel szemben a debreceni *Esti Lapok* (1849) szerkesztése másféle feladat megoldását jelenti: Jókai ekkor mások cikkeit stilizálja vagy aktuális fricskákat ír.

A szabadságharc alatt írt hírlapi publikációk egy részét Jókai rendezte sajtó alá, s ki is adta 1875-ben. Ezt a kiadást a HhM 6. kötetének szerkesztője még néhány közleménnyel megtoldja. (*Forradalom alatt írt művek*. 317., 318.) Mindkét kiadás rendkívül hiányos s még megközelítő képet sem ad Jókai publicisztikai tevékenységéről. (Vö. Szekeres László: Jókai „*Forradalom alatt írt művei*”-nek utóéletéhez. Itk 1957. 411.)

A *Cikkek és beszédek* című ciklus első három kötete az 1847–49-es korszak publicisztikájának csaknem teljes gyűjteményét tartalmazza.

Azok a cikkek, amelyeket egykor Jókai „rendezve és megrostálva” adott ki (HhM 6. k. 1.), most jelennek meg először teljes számban és terjedelemben. Ezekben a kötetekben számos olyan cikket is közlünk, amelyet az író névtelenül adott ki, de szerzőségét a szerkesztő megállapította.

Az első korszak cikkeinek jelentőségét mind a történelem, mind az irodalomtörténet kutatói felismerték. Amikor a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával a kutatás megindult, Nagy Miklós többek között ezt írta: „Alapvető feladat, hogy tovább folytatódjék Jókai politikai-társadalmi stb. nézeteinek vizsgálása a publicisztika tükrében a jelentős történeti fordulók körül (1848–49, 1859–61, 1867, 1875).” (Nagy Miklós: *Az újabb Jókai-kutatások problémái*. It 1955. 492.)

A szabadságharc bukása után Jókai elsősorban szépirodalmi műveket írt. De nemskára visszatért az újságíráshoz: megalapította a *Déli*bábot, a Nemzeti Színház lapját (1853). A lap alapítása jellemző a korra. Mint Jókai írja: „Saját nevem alatt nem kaptam rá engedélyt: a nemzeti színház igazgatója, gróf Festetich Leo kölcsönözte oda a magáét.” Hasonlóképpen áll a dolog a Vasárnapi Újságnál is: Pákh Albert „szerkeszti” ugyan, de Jókainak oroszlánrész jut a munkából. Emellett Jókai 1853-tól naptárakat szerkeszt, 1857-től pedig a *Magyar Sajtó* főmunkatársa is.

1856-ban Nagy *Tükör* címmel humoros lapot szerkeszt, majd 1858-ban megalapítja az *Ústökös* című élcslapot. Az *Ústökös* első évfolyamait maga írja és rajzolja. Mint emlékezésében mondja: „A kezdeményezés nehéz volt: se humorisztikus író, se karikatura rajzoló hozzá. Magamnak kellett kezdetben írnom is, rajzolnom is, később segített maga a közönség.” Az *Ústökös* tréfás formában, csipkelődve támadta a politikai ellenfeleket. A kormány megértette a számok egy részét, s több ízben el is koboztatta a lapot.

1861-ben az író a siklósi kerület határozati párti mandátummal választja meg. Jókai szűzbeszédét 1861. máj. 24-én mondja el. Beszédében elsősorban szabadelvűségét hangsúlyozza. Ez a szabadelvűség határozza meg nemzetiségi politikáját is: „Multhatatlannak tartom annak kimondását, hogy a magyar nemzet a vele együtt élő nemzetiségeket a legszabadelvűbb bőkezűséggel kívánja részesíteni mindazon áldásaiban az alkotmányos szabadságnak, amiket saját maga élvezni óhajt...”

1863-ban Jókai megindítja *A Hon* című politikai napilapját. Ebben mint újságíró fejt ki minden lényeges kérdéstről a véleményét. *A Hon* közleményei, éppen úgy mint a képviselőházi beszédek azt mutatják, hogy Jókainak olyan állandó témái vannak, amelyek egész pályafutása során foglalkoztatják. A színház és a kultúra minden kérdése az író érdeklődésének középpontjában áll. Másrészt minden költségvetési

vitában felszólal, s több gazdasági kérdéssel foglalkozik. Végül a hadsereg önállóságának problémája és a szabadságharc veteránjainak sorsa is állandó témája.

1867-től 1879-ig Jókai az *Igazmondó* című néplapot is szerkeszti, bár ebben gyakran csak összefoglalását nyújtja *A Hon* cikkeinek.

Jókai tehát egyszerre három lapot szerkeszt: *A Hon*, az *Üstökös* és az *Igazmondó* jelenik meg szerkesztésében. Más és más rétegnek szólnak ezek a lapok, s főleg a hangnem tér el egymástól. E hangnembeli különbség magyarázza meg sokszor a regények és elbeszélések hangulati eltéréseit: *A Hon*ban patetikus, az *Üstökös*ben anekdotikus, az *Igazmondó*-ban pedig népies jellegű szépirodalmi szemelvények jelennek meg.

Rövid életű vállalkozásai is vannak: 1876–1877-ben az *Életképek* c. szépirodalmi lapot szerkeszti, 1879-ben pedig a *Nagy Tükör* c. lapot adja ki. A lapok publicisztikai és szépirodalmi rovata sajtóságos kapcsolatban áll egymással. Jókai nemegyszer ugyanazt a témát mint író és újságíró is feldolgozza. Érdekes találkozást figyelhetünk meg *A Hon* 1875. febr. 7-i számában. A politikai rovatban Jókai költségvetési beszédét közlik, s ebben az író a vasúti panamákat ítéli el. A tárca rovatban az *Enyim, tied, övének* az a részlete olvasható, melyben a regény hőse a vasúti konzorcium érdekét képviseli az országházban.

Jókai publicisztikai írásai és szónoki beszédei híven tükrözik az 1867-es kiegyezés és az 1875-ös fúzió problémáit.

Jellemző e politikai pályafutásra, hogy Jókai mindvégig a márciusi eszmék megvalósítójának tartja magát. Emlékezései, cikkei és vallomásai azt mutatják, hogy Petőfi hagyománya él szívében, s ezt a hagyományt iparkodik összebékíteni a mindenkori politikai követelménnyel. Ez az illúzió jellemzi többek között az 1875-ben elmondott költségvetési beszédet is. A befejező szakaszban ezt mondja: „Én hazám nagyságának, állami önállóságának elévülhetlen jogait, örök elveit soha föl nem adom, azokért csendesen munkálkodni, ha kell bátran előállni, életerőmet és vagyonomat érte fölládozni mindenkor kész vagyok...” (*Jókai Mór Politikai beszédei*. Bp.[é, n.] 235.)

A közönség elhidegülése elsősorban a politikai eszméknek szól, ezért először az újságok esnek áldozatul. Jókai 1880-ban lemond az *Üstökös* szerkesztéséről — de megmarad laptulajdonosnak. 1882-ben *A Hon* és az *Ellenőr* egyesül, s ezzel lezárul Jókai lapjának két évtizedes kurzusa, bár ő maga a két lapból alakított *Nemzetnek* főszerkesztője lesz. Ennek megszűnésétől fogva (1899) a *Magyar Nemzet* főszerkesztőjeként szerepel egészen haláláig.

1869-ben Jókai megbuktatta Gorove István kereskedelmi minisztert a teréz- és erzsébetvárosi választáson; az 1872-es kortes úton kísérői feljegyezték, hogy „soha még embert nem ünnepeltek úgy, mint őt,

mindeniütt, ahol megfordult". (*Jókai Mór Politikai beszédei*, I.; Takáts Sándor: *Jókai politikai pályafutása*. XCV.) Ezzel szemben 1892-ben már az oravicai nemzetiségi kerületbe szorult, s 1896-ban Karcagon végképpen megbukott.

Jókai szabadságharc utáni publicisztikájának kötetkiadására nem került sor. A HhM egy előkészített félig kész kötete, mely 1900 körüli cikkeket tartalmaz, arról tanúskodik, hogy a Révai kiadó folytatni kívánta a hátrahagyott művek sorozatát. Másfelől Szabó Géza készített elő egy kötetet, mely az író hírlapi cikkeit tartalmazta volna. Mindkét kezdeményezés sikertelen maradt, pedig a szaktudomány, sőt a nagyközönség is érdeklődéssel várta a kötetek megjelenését.

Mikszáth „vasárnapi” politikusnak tekintette Jókait, s róla írt könyvében *A Hon* jelentőségét is lebecsülte. (Mikszáth Kálmán: *Jókai Mór élete és kora*. Ö. M. Bp. 1960; II. k. 3. fejezete: *A műhely és környéke*.) Ezzel szemben Sőtér István joggal mutat rá a politikai cikkek jelentőségére és Jókai élelítésére: „A Mikszáth szerint csak ‚divatból’ politizáló Jókai kétségtelenül regényírónak jelentősebb volt, mint képviselőnek, s regényeivel aligha érnek föl mégoly csillogó, művészi publicisztikai írásai. De regényei éppúgy, mint újságcikkei arról vallanak, hogy Jókai több volt holmi, ‚vasárnapi’ politikusnál, s korának közéletén sem az ‚alvajárók’ módján, de nagyon is nyitott szemmel haladt át.” (Sőtér István: *Jókai útja = Romantika és realizmus*. Bp. 1955. 376.)

Jókai politikai beszédei nemcsak az egykorú lapokban jelentek meg, hanem egy részüket külön is kiadták és terjesztették. Így jelent meg például az 1861-ben tartott szónoklat (*Országgyűlési beszéd*. Pest 1861.), *Beszéde a pest-terézvárosi választókhoz* (Pest 1869), *Jókai Mór programmbeszéde* (Bp. 1878.) stb.

De gyűjteményes kiadásról alig szólhatunk. Szinnyi Ferenc szerény válogatást ad ki a *Magyar Könyvtárban* (175. szám) az alkalmi beszédekből (*Jókai Mór kisebb alkalmi beszédei*. Bev. és jegyzetekkel ellátta Sz. F. Bp. [é. n.]). A kötet szerkesztője elsősorban Jókai humorára hívja fel a figyelmet.

Az író születésének századik évfordulóján, 1925-ben Takáts Sándor elkezdte *Jókai Mór Politika beszédei* c. gyűjteményének sajtó alá rendezését. (Bp. [é. n.] Első kötet: 1861–1878; Második kötet: 1878–1896.) Takáts Sándor több kitűnő szakemberrel együtt levéltári kutatást folytat, hogy *Jókai politikai pályafutása* című bevezető tanulmányát alaposan kidolgozhassa. A tanulmány szerzője eredeti dokumentumok felhasználásával és elemzésével mutatja be a pálya szakaszait. Sajnálunk kell, hogy Zeller Árpád képviselőházi főigazgató a beszédekhez készített kommentárjai a kiadásban nem kaptak helyet.

Takáts Sándor a beszédeket időrendben közli. Részletesen ismer-

teti az egykorú politikai viszonyokat, és alapos jegyzetekkel kíséri az egyes beszédek. A két kötet a Jókai-kutatás értékes forrása.

Minthogy az esszé, a tanulmány, az útleírás, az emlékezés, az előszó, a csevegés és az irodalmi levél közelebb áll a szépirodalomhoz, mint a politikához, ezért az ilyen jellegű művek egy részét kötetkiadásban is megtaláljuk. Jókai maga ragaszkodott hozzá, hogy ez a vegyes témájú és műfajú anyag, amelyet ő „aphoristicus iratok”-nak nevezett, az NK-ban megjelenjék. Báró Eötvös Lórándhoz intézett levelében többek között ezt írta: „Munkáimat három korszakra fogom felosztani, melyekben összefoglaltatnak az odatartozó regények, novellák, színművek és aphoristicus iratok. Megelőzi ezeket mindig egy korrajz, mely úgy az irodalmi, mint a társadalmi és általános viszonyokat ismertetni törekszik.” Az aphoristicus iratok között ilyeneket találunk: *Politikus csizmadia, s egyéb közlemények 1843-tól 1860-ig; Emlékeim; Magyarhon szépségei; Életemből; Humoros tárcák* stb. (Jókai—jubiläum 18–20).

A szerkesztőség nem fogadta el Jókai javaslatát, de az NK kötetéibe mégis felvette a tanulmányok, emlékezések és útleírások egy részét. Gazdag anyagot tartalmaz ebben a vonatkozásban az *Életemből* két kötet (NK XCVI–XCVII.). Különösen sok emlékezést találunk *Az én életem regénye* című kötetben (HhM 5.) és az *Emlékeimben* (I–II. k. Ráth Mór kiad. 1875). E válogatások szempontjait ezen a helyen nem elemezhetjük, mégis rámutatunk arra, hogy Jókai eredeti tervét különben találjuk. Az „aphoristicus irat” akkor ad hű képet az íróról és koráról, ha az egykorú szövegekkel együtt és megfelelő magyarázat kíséretében jelenik meg. Erre törekedett Beöthy Zsolt, amikor *Jókai önmagáról – önélet-rajz és egyéb emlékezések (1825–1904)* címmel adta ki kötetét. Legújabbban Hegedüs Géza rendezett sajtó alá egy emlékezéseket tartalmazó gyűjteményt. (J. M.: *Írások életemből*. 1960.)

Jókai számos történelmi és néprajzi tanulmányt írt *Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben* című nagyarányú kiadványsorozatba is. A sorozatot Rudolf főherceg kezdeményezte, s a magyar rész szerkesztését Jókaira bízta. Jókai hazánk önállóságát hangsúlyozta, amikor a magyar szakaszt az osztráktól függetlenül, sajátos egységben fogta fel és így dolgozta ki (1888).

Jókai nagyszámú történelmi tanulmányt írt, majd 1854-ben külön kötetben dolgozta fel *A magyar nemzet történetét*. Munkáját folyamatosan bővítette, majd 1888-ban rövid változatot írt belőle a népiskolai tanulóknak. A történelmi munka végleges szövegét az 1902-es kiadásban találjuk fel.

★

A *Cikkek és beszédek* első kötetei (I–3.) az 1847–1849-es publicisztika csaknem teljes anyagát tartalmazzák. A teljességet a történelmi kor fontossága és Jókai szerepének jelentősége indokolja.

A további kötetek szerkesztői válogatnak a gazdag anyagban. Ez a válogatás a fenti szempontokon kívül figyelembe veszi a közölt szövegek kapcsolatát Jókai oeuvre-jével és az esztétikai értéket.

A szöveg közlése *A magyar klasszikusok kritikai kiadásának szabályzata* V./2. pontjának értelmében folyik: tehát betűhív kiadást nyújtunk, mindössze a *cz* helyett írunk *c* betűt. Az egykori nyomdai kiemelést (kurzív, ritkított, fett, verzál stb.) kurziválással jelöltük. Ettől csak néhány tartalmilag indokolt esetben térünk el, ilyenkor Jókai ritkítását követtük.

Az egyes kötetek jegyzetanyagának sorrendje: 1. Rövidítések. 2. Bevezetés a jegyzetekhez (az adott pályaszakasz általános ismertetése). 3. Irodalom (az adott korszakra vonatkozó általános jellegű frások). 4. A cikkek jegyzetei. 5. Névmutató.

Lengyel Dénes és Nagy Miklós

JÓKAI HÍRLAPÍRÓI PÁLYÁJA KÜSZÖBÉN

1846. dec. 11-én jogi diplomát szerez Jókai, jóllehet már valamivel korábban, a *Hétköznapiok* c. regényének megjelenésekor (1846. aug.) lemond arról, hogy gyakorló ügyvéd legyen. A sikert megízlelt fogékony lelkű ifjút varázserővel vonzza magával az irodalom világa. Idegen számára a prókatori élet, a „Verbőczyben codificált jogrendszer csűrése-csavarása”, s a szépírói ambícióinak kielégítését célzó anyagi alapot sem a pörös akták intézése (Sziklay János: *Jókai Mór ifjúsága*. Egyetértés 1894. jan. 4. 4. sz. 1–2.), még csak nem is a Komárom-környéki családi birtok, hanem az újságírás biztosítja részére.

1846 decemberében előbb Frankenburg Adolf, az Ék szerkesztője szólítja fel „színi referádák” írására, majd 1847 januárjában Helmecky Mihály szerződteti a Jelenkorhoz újdondásznak, s bízta rá a friss híreket tartalmazó *Budapesti Napló* c. rovat vezetését. Az év derekán pedig átveszi az Ék szerkesztését. Ezzel indul meg Jókai a hírlapírás útján, hogy utána több mint fél évszázadon át hódoljon az újdonság ingerével csábító napisajtónak, s a mindennapi életből újságíróként ellesett apró jelenetek és korhű epizódfigurák ragyogó fantáziával írt regényeit is színesítsék és hitelesítsék.

★

Írónk utólagos visszaemlékezései és az irodalomtörténetírásnak Jókai 1847-es publicisztikai tevékenységével foglalkozó megállapításai tele vannak pontatlan s — nem egy esetben egymásnak ellentmondó — téves adatokkal. Amit a Jókai-irodalom a pályakezdő hírlapíróról ránk hagyott, nélkülözi a filológiai körületekintést, még a szembeötlően ellentmondásos adatok korrigálására sem vállalkozik, s főként a hajlott korú írónak a század végén elszaporodott, megbízhatatlan memoárjain alapul.

A SZÍNI REFERENS ÉS ÚJDONDÁSZ

[1847. jan. 2.—márc. 12.]

Jókai újságíró pályájának kezdete az ismeretlenségbe nyúlik vissza. *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében a következőket olvashatjuk: „Amint az írói pályára léptem, legelőször is elfogott Frankenburg színibírónak. Nem értettem hozzá. Mindenkit agyba-főbe dicsértem neki. Rögtön elcsapott. Helyette felfogadott a jó öreg Helmeczy újdonságírónak harmincöt forint fizetéssel, s ott segítettem a Jelenkort megifjítani három hónapig Királyi Pál barátommal, ki főfő szerkesztő volt. Akkor Frankenburgnak holmi kormányi cselszövény következtében le kellett mondania az Életképek szerkesztéséről s felmennie Bécsbe; az Életképek szerkesztését énám ruházta át s ezzel önálló szerkesztővé lettem.” (Életemből. I. k. 180—81. Kiemelés: Sz. L.)

A tengerszemű hölgyben részletesen emlékezik meg arról, hogy a *Hétköznepok* c. első regényének kiadásában milyen buzgón segített Nagy Ignác, majd így folytatja:

„Még tovább is kiterjedt rám atyai gondossága. Beajánlott Frankenburghoz színházi bírálónak. Az 'Életképek' szerkesztője éppen akkor megvált a színbírójától, (aki kegyetlenül bánt a művészekkel) s kapott az új munkatárson. Jutalmul ígértetett egy szabad zártsejk és tíz forint hópénz. — Énnkem azonban az első héten már kitled az esztendőm. Hogy jóvá tegyem azt a vétket, amit az elődöm elkövetett, én meg úgy feldicsértem valamennyi művészt, ahogy csak a lelkesedésem diktálta. És mondhatom, hogy a szívem szerint írtam. Akkor láttam életemben először balettet. Szentiül azt tartottam, mély hálával tartozom annak a jeles hölgynek, aki természetnek bájjait ily szabadelvű nyíltsággal közszemlére bocsátja. No iszen lett nekem ezért mit hallgatnom Frankenburgtól. 'Bájos szilfid! Az ám! Gólya!' Ez még hagyján. De a 'Londoni koldusok'-ban Szilágyi Lillát magasztaltam fel Smike szerepében, azt írtam róla, hogy 'szeretetre méltó csemete'. S fényes jövődöt jósoltam neki a művészeti pályán. 'Hagyd ott, ahol találd! Hiszen nincs neki szive' — mondá a szerkesztő. 'Hát majd lesz neki!' — feleltem rá. — 'De belőled nem lesz kritikus.'

És így én Szilágyi Lilla miatt lemaradtam a kritikai pályáról, pedig nekem volt igazam, ő csakugyan híres művésznő lett: 'Bulyovszkyné'. De már most áldom a sorsot, hogy így következett. Rettenetes gondolat! Ha én most valami hírhedett kritikus volnék!

Néhány nap múlva azonban új pályakör nyílt előttem; Királyi Pál felszólított, hogy nem állnék-e be a Jelenkorhoz 'újdondász'-nak?

(Pákh Albert csinálta e szót; hadd maradjon, amíg bennetart.) Fizetés harmincöt forint havonként. Hogyne fogadtam volna el? Az újdonságírás nagyon hálás feladat volt akkoriban. Hetenkint háromszor jelent meg a lap; manapság egy huszonnégy óra alatt több gyilkosság, önkivégzés és betörés történik, mint akkor egész esztendőben.

De volt is tekintélye az újdonságíróknak!” (42–43.)

Névy László szerint már 1846-ban vezeti Jókai az Ék színházi rovatát, majd három hónapig a Jelenkor újdondásza. (*Jókai Mór írói jubileumára*. Bp. 1894. 17.; Magyar Hírlap 1904. máj. 6. 126. sz. 13. A téves adatokat kurziváltuk.) Nógrádi László arról emlékezik meg, hogy előbb a színházi rovatot vezeti, majd újdonságokat ír, s újságcikkeivel és novelláival már jó nevet szerez magának, amikor a *Hétköznapiak* megjelenik. (*Jókai Mór élete és költészete*. Pozsony–Budapest 1894. 14.) Prém József szerint 1846-ban szerződik a Jelenkorhoz, s ott a napi rovatnál ügyeskedik. (*Jókai*. Pozsony–Budapest 1894. 9. Vö.: *Jókai*. Hazánk 1904. máj. 8. 110. sz. Hazánk Szépirodalmi melléklete 2.)

Körössi László sok adatbeli tévedést tartalmazó munkája szerint 1846-ban, a *Hétköznapiak* megjelenése előtt „Eleinte Frankenburg Sándor Életképek c. szépirodalmi lapjánál, azután Helmeczy Mihály Jelenkoránál kezdte a hírlapírást” Jókai. (*Korrajzok*. *Jókai Mór*. Bp. 1902. 27.)

Szinnyei József szerint 1847-től 1848. márc. 16-ig vezette a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatát. (*Magyar írók élete és munkái*. 5. k. Bp. 1898. 554. hasáb) Az NK 100. köteteként megjelent kiadványban — amely Jókai összes műveinek máig legteljesebb és napjainkban is közkézen forgó sorozatát zárja le — arról olvashatunk, hogy 1846-ban Frankenburg divatlapjánál vezette a színházi rovatot, majd három hónapon át a Jelenkor újdonságait írta. Jókai-jubileum, 109–10.)

Az 1894-ben és 1904-ben megjelent jubileumi újságcikkekben általában az itt említett téves adatok szerepelnek. Buday László szerint (*Jókai Mórról*. Ország-Világ 1894. jan. 7. 2. sz. 32.) 1846-ban „segéd-szerkesztőnek lépett be Frankenburg Adolf *Életképek* című lapjához” Jókai. A PH anonim cikkírója szerint is három hónapig működött a Jelenkornál. (*Jókai Mór élete*. 1894. jan. 6. 6. sz. 26.) A Budapest c. napilap szerint is három hónapig vezette a Jelenkort (1904. máj. 6. 126. sz. 3.). A Magyar Állam c. napilap Sz. I. betűjegyű tárcáírója azt írja, hogy a Jelenkornál Jókai „vezette a hírvivatot és írta a színházi tudósításokat”. Az Alkotmány c. napilap névtelen szemleírója arról emlékezik meg, hogy 1846-ban belső munkatársa lett a Jelenkornak (1904. máj. 6. 126. sz. 13.), míg az Ország-Világ B. L. betűjegyű cikkírója szerint 1846-ban „segéd-szerkesztőnek lépett” Frankenburg divatlapjához. (*Jókai Mórról*. 1904. jan. 7. 2. sz. 32.) Szabó László, az első jelentékenyebb Jókai-monográfia összeállítója, szinte szó szerint elfogadja

Jókainak *Az én kortársaim* c. visszaemlékezéseit. (Jókai élete és művei. Bp. 1904. 84.) Mikszáth Kálmán élénk regényírói fantáziával toldja meg Jókai memoárjait. (Jókai Mór élete és kora. Bp. 1907. I. k. 146–47.) Gál János (Jókai élete és írói jelleme. Berlin 1925. 37.) és Nagy Sándor (Jókai. Brassó 1925.; *A hírlap hatása Jókai társadalmi regényeinek anyagára*. It 1937. 150.) is elismétli, hogy három hónapig volt Jókai a Jelenkor újdondásza. Erdélyi Pál adatok nélkül közli, hogy az Ék-nál a „színházi majd Selmeczy lapjában (Jelenkor) az újdondász rovatot vezeti”. (Jókai útja Révkomáromtól Pestig, a bölcsőtől a babérig. Komárom 1939. 63.) Újabban Szekeres László vizsgálta, hogy miként indult meg Jókai a hírlapírói pályán. (Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez. ItK 1957. 411.; *A hírlapíró Jókai pályája küszöbén*. A PIM Évkönyve Bp. 1964.) Jókai életművének feldolgozói sűrítik, félreértik vagy kiszínezik írónk memoárjait, s ezzel kimondatlanul is alaposan megcsontítják vagy éppenséggel több tíz ívvel kibővítik életművét. A kirívó ellentmondások és a kétségtelen hiányok tehát óvatosságra intenek a pályakezdő hírlapíró portréjának megrajzolásakor. Éppen ezért a már-már irodalomtörténeti hitelű adatokat szembesítenünk kell a fellelhető forrásértékű írásos feljegyzésekkel: levelekkel, ill. az 1847-es hírlapok és folyóiratok közleményeivel, hogy egyrészt a fiatal publicista életrajzi adatait pontosan megállapíthassuk, másrészt azért, hogy az ismeretlenségből kiemelhessük azokat az aláíratlanul megjelent írásait, hírlapi glosszáit, krónika-töredékeit, életképszerű jeleneteit, amelyekről az eddigi kutatás csaknem megfeledkezett. E kettős feladat megvalósítása szorosan összefügg egymással. Gyakran előfordul ugyanis, hogy ha választ adunk arra a kérdésre, hogy hol működött Jókai mint újságíró, azt is könnyebben felfedhetjük, hogy miket írt a kérdéses időben. Nem egy esetben pedig épp e rövid cikkek hitelességének megállapítása utal Jókai hírlapíró tevékenységének idejére és helyére.

★

Már első kritikusi szerint is szembetűnő Jókai munkáinak egyéni stílusa. Tóth Kálmán úgy látja, hogy „minden művét átlengi valami eltanulhatlan sajátosság. Ha a legkisebb ujdonságot veti is oda napi munkái közt, már látni itt is Jókai kezét, mindjárt ráismerünk, mint illatáról a rejtett virágra.” (T. K-n.: *Jókai Mór*. Hölgyfutár 1854. júl. 29. 158. sz. 642.) Vahot Imre és Jenevai László is megállapítja, hogy Jókai „előadása sajátos zamattal, vonzerővel bír, mellyről akárhol is rá lehet tollára ismerni”. (Jókai Mór. = A Nagy Világ Képekben. Pest 1855. 427. hasáb.) Az is figyelemre méltó, hogy Móricz Zsigmond szerint már néhány sor után Jókaira lehet ismerni. (*Az ember, az író, a közönség*. Az Est Hármaskönyve. 1925. 38–39.)

Írónk 1847-ben megjelent közleményeinek kiforratlansága, műfaji és színvonalbeli heterogénéitása miatt azonban nem tarthatjuk *elsődlegesnek* a stílusjegyek vizsgálatát, hanem a tartalmi és a gyakran egészen aprólékosnak tetsző technikai jellegű áruló jelekre irányítjuk a figyelmet, jóllehet legtöbbször közvetlenül is kimutatható Jókai írásainak stílusbeli rokonsága.

A szabadságharcot megelőző években a jórészt fiatal írókból rekrutálódó újdondászok tudatosan fordultak szembe a „miszerint, ámbátor, mindazonáltal” szavakkal megtűzdelt cikornyás körmondatokat használó táblabírák ma már mosolyra ingerlő stílusával. Világosságra és közérthetőségre törekvésükkel mindig hatni igyekeztek a közvéleményre. Általában a Journal des Débats szellemes könyv- és színdarabismertetései miatt népszerű Jules Janin (1804–1874) modorában közölték híreiket. Ez a módszer lényegében azt jelentette, hogy az objektív hangú közleményekhez — épp a hatás fokozása kedvéért — néhány szavas, szellemes szubjektív megjegyzéseket fűztek. E megjegyzések színvonala minősítette végső fokon az újdonságírókat, s ez az előadási mód tette lehetővé Nagy Ignác, Jókai és Pákh Albert számára, hogy szatirikus-ironikus készségüket napicikkek megformálásakor is gyümölcsöztessék, s ezáltal kiemelkedjenek a nemegyszer sután élcelődő újdonságírók névtelenjei közül. A szoros határidők és a hírlapok terjedelmi követelményei azonban bizonyos mértékig kötelezően írták elő számukra, hogy különösebb ihlet híján is kitöltsék a rovatot. Ekkor keletkeztek azok a szürkébb, sok más újságíróval stílusbeli rokonságot mutató hírforgácsok, amelyeket ma már nem lehet csupán stílusjegyek alapján kiválogatni a különböző szerzők írásai közül. Nehezíti a kisebb-nagyobb cikkek szerzők szerinti elkülönítését az is, hogy a fiatal íróknak egy tekintélyes része Petőfit és Jókait „bámulta s az írmodorukat utánozta”. (Helfy Ignác: *Egy kis visszaemlékezés*. Fővárosi Lapok 1894. jan. 6. 6. sz. 49.) Mindezek miatt *elsősorban* a tartalmi jellegű áruló jelekre ügyelve, a stílusjegyeket csak *másodsorban* felhasználva kíséreljük meg a hírlapi cikkek hitelességét bizonyítani.

★

1846. nov. 19-i levelében még arról számol be Jókai az édesanyjának, hogy az Ék-ba és a PDlapba novellákat fog írni, s emiatt kell majd az ügyvédi cezúra után is Pesten maradnia.

Újságírói tevékenységére vonatkozó első adatot az 1846. dec. 3-i levelében találjuk: „Frankenburg felszólított, hogy a jövő félére lapjában a színházi referálást vállalam magamra havonként 15 pft és egy zártszéki megtisztelés mellett.” (OSzK Fol Hung 2261. Jókai leveleit

mindig e helyről idézzük.) Dec. 12-én, ügyvédi vizsgájának másnapján írja anyjának: „Megkísérlem a világba indulást, még pedig amennyire lehet önerómmal.” 1846. dec. 27-i levelében pedig a következő sorokra bukkanunk: „A jövő hónapra ismét adott előre a színbírálatokért Fr[ankenburger] 15 pftot.”

Későbbi leveleiben Jókai már nem említi, hogy milyen munkát végzett mint színházi referens. Ennek az lehet az oka, hogy nagyon rövid ideig dolgozott Frankenburg lapjánál. Egykorú feljegyzések híján a már idézett két visszaemlékezésből kiindulva kell megállapítanunk, hogy milyen színbírálatokat írt 1847 elején. (Természetesen — ha mód nyílik rá — a kétes cikkek hitelesítését csak másodsorban bízzuk az évtizedek távolából visszaemlékező íróra, bár memoárjait megbízhatatlanságuk ellenére sem lehet eleve félretennünk mint használhatatlan anyagot, mert bizonyos esetekben perdöntőek lehetnek egyes írások megítélésénél. Gyakran tapasztalhatjuk ugyanis, hogy a visszaemlékezések megerősíthetik az egykorú feljegyzésekkel igazolt Jókai-cikkek hitelességét.)

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Szinnyei József csak általában említi, hogy 1847-ben írt Jókai az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában (*Magyar írók élete és munkái*. Bp. 1897. 554. hasáb), sőt az Aradi Közlöny V. L. betűjegyű tárcáírója a század végén azt állapítja meg, hogy 1847 első felében nagyon sok színbírálatot olvashatunk a *Ék* hasábjain írónk tollából. (1891. nov. 29. 283. sz. 1—2.) Szinnyei jelzése azonban az év második felére is vonatkozik, amikor mint szerkesztő valóban több színházi referátumot készített. Arról szó sincs, hogy az egész első félévben ő vezette volna a színi rovatot. Az sem kétséges, hogy a jelen esetben a visszaemlékező Jókai áll közelebb az igazsághoz, s nem az Aradi Közlöny tárcáírója, aki különben sem filológusként, hanem a rajongó olvasó szemével gyönyörködött a kezébe került *Ék* sárguló lapjaiban.

Nehezíti a kérdés megoldását, hogy 1846-ban és 1847-ben a *Nemzeti színház* c. rovat volt az *Ék* legtarkább és legtöbb zavart okozó rovata, s a ritkán előforduló névaláírások mellett nagy számmal található betűjegyek és álnevek lényegében megfajtatlanok.

Mind a visszaemlékezések, mind az egykori feljegyzések alapján kétséget kizáróan bizonyítható, hogy Jókai *előbb* volt Frankenburg divatlapjánál rovatvezető, s csak utána került a Jelenkorhoz. Joggal tételezzük fel, hogy rövid ideig vezette az *Ék* színi rovatát, hiszen *A tengerszemű hölgy* c. regényében azt írja, hogy már az első héten kitelt az esztendeje, *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében pedig azt említi, hogy legelőször színbíráló lett, majd utána rögtön elcsapta Frankenburg.

1846 októberétől, tehát azt megelőzően, hogy egyáltalán felbukkanhat annak lehetősége, hogy színházi referátumokat készít Jókai, átvizsgáltam az Ék színházi és a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatát, s kiderült, hogy 1847. jan. 2-án jelentkezik új színházi kritikus, a Jelenkornál pedig jan. 7-én találkozunk a *Budapesti Napló* új rovatvezetőjének bemutatkozó soraival. Sok áruló jel teszi nyilvánvalóvá, hogy a kritikus és az újdonságíró nem más, mint Jókai.

Az én kortársaimban ugyanis arról emlékezik meg írónk, hogy ebben az időben nem értett a színikritikához, *A tengerszemű hölgyben* pedig azt említi, hogy először látva balettet megcsodált egy „jeles hölgyet”. 1847. jan. 2-án azt árulja el a színházi rovat új vezetője, hogy az „operákhoz nem igen ért. Nagy örömet leli ugyan a szép énekben... meg-szellemíti H[ollósy] Cornelia tündéri éneklése”. (JKK 10.) *A tengerszemű hölgyben* — nem elég pontosan — arra emlékezik Jókai, hogy a *Londoni koldusok* c. színdarabról írt bírálatában Szilágyi Lillát magasztalta fel, fényes jövőt jósolt neki, s ezért Frankenburg megneheztelt rá. E darabról valóban írt Jókai bírálatot, de 1847. szept. 26-án, s így ez a kritika nem válhatta ki Frankenburg rosszállását, mert ekkor már nem ő volt a divatlap szerkesztője, hanem Jókai. Az Ék színikritikusa már jan. 2-án is dicsérte Szilágyi Lillát. Szerinte „fiatalkorához mérve, elég ügyesen jár el rövid szerepecskéiben s miért eléggé nem lehet dicsérni: semmiféle affectatiókra nem mutat hajlamot, minélfogva vesszük magunknak azt a bátorságot: hogy neki művészeti szempontból igen szép jövőndőt merjünk ígérni, mit, hisszük Isten segítségével, saját szorgalmával s az illetők akarásával el is érend”. (JKK 10.) Ugyancsak *A tengerszemű hölgyben* emlékezik meg Jókai, hogy az Ék előző kritikusa „kegyetlenül bánt a művészekkel”, ő pedig az ellenkező végletbe csapva minden színészt feldicsért. A másik visszaemlékezése szerint is mindenkit agyba-főbe dicsért. A jan. 2-i bírálatának tanúsága szerint is dicsérni igyekezett a *Nemzeti színház* c. rovat új vezetője, mert szerinte „a critica hivatása... az: hogy a hol gyöngyöt talál, azt hozza napfényre”. Ugyanitt írja az Ék rovatvezetője a következőket: „Illy nézetekkel a criticáról fogtam a nemzeti színház szemlevivéséhez.” (Uo.) Nem érdektelen, hogy Aradi Közlöny tárcaírója még Jókai életében tulajdonítja írónknak e cikket. (1891. nov. 21. 283. sz. 1—2.)

Már az eddigiek alapján is bizonyítottnak tekinthetjük, hogy az 1847. jan. 2-i Caracalla aláírással megjelent bemutatkozó cikk Jókaitól származik. (Jókainak erről az álnévéről eddig nem tudtunk. Vö.: Gulyás Pál: *Magyar írói álnév lexikon*. Bp. 1956. 573.) Csak erősíti megállapításaink helyességét, ha vizsgálódásunk körét továbbszélesítjük. Ezután még két alkalommal, 9-én s 16-án lényegesen jelentéktlenebb bírálatokat találunk C. betűjeggyel a *Nemzeti színház* c. rovatban. Első szem-

pillantásra is gyanús, hogy a C. betűjegy a Caracalla rövidítése. (Vö.: *A fekete gyémántok*. I. k. 264.) Az *Othellóról* szóló jan. 16-i cikkben azonban található egy félreérthetetlen utalás is, amely azt bizonyítja, hogy a Caracalla aláírású és a C. betűjeggyel megjelent cikkek szerzője azonos: „... vannak emberek, kiknek szemeik rövidlátósága füleikben vannak kárpótolva, ezeknek kedvéért megegyeszer elmondjuk, mit a legelső szavaink közt elég világosan tudtokra adtunk.” (JKK 26.)

A *tengerszemű hölgyben* említi Jókai, hogy az egyik színbírálatára miatt összekülönbözött a szerkesztővel. Azt, hogy milyen vélemények hangzottak el a szóváltáskor, természetesen nem ismerjük. Érdeemes azonban figyelni arra, hogy a jan. 16-i s egyben utolsó C. betűjeggyű beszámolóhoz szerkesztői megjegyzést fűz Frankenburg, amelyben kifejti, hogy nem ért egyet a cikkíróval. („Kár illy emberekre annyi szót vesztegetni...”) (JKK 623) Egyébként már Jókai is utal ebben a cikkében arra, hogy voltak, akik fitymálva fogadták bemutatkozását. Az is kétségtelen azonban, hogy *A tengerszemű hölgy* c. regényben leírt visszaemlékezésnek az a része, amely szerint Frankenburg azt válaszolta frónknak, hogy „Belőled nem lesz kritikus!” — nem pontos. Valószínű, hogy az emlékeit rögzítő író az egyik kritikustársa szavai befolyásolták. Jókainak Rhadamantus álnéven cikkező író barátja 1848. jan. 9-én frónk egyik színbírálatával kapcsolatban az *Ék*-ban a következőket jegyzi meg: „Őn tudva van, hogy igen jó ember, önből válhatik igen jó férj, jó családapa, jó keresztyén, de criticusnak nem született ön.” (*Egy-két szó a Leona előadásáról. = Nemzeti színház*. 2. sz. 60.)

1847 elején tehát csak egy jelentősebb és két apróbb bírálatot írt a szerkesztővel összekülönbözött Jókai az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában. Lényegesen fontosabb szerepet tölt be a Jelenkornál a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként, s mint fiatal hírlapíró újdonságaival éri el legnagyobb sikereit. Olyannyira, hogy még szerkesztő korában is az újdonságírás lesz fő működési területe, sőt 1849-ben is elsősorban az ő szatirikus újdonsázsfriskáinak köszönheti népszerűségét az *Esti Lapok*.

Mikor vezette a *Budapesti Napló* c. rovatot? Életrírói csaknem valamennyien felhasználják visszaemlékezésének azt az egyetlen pontosnak látszó adatát, hogy *három hónapig* dolgozott a Jelenkor újdonságaként. Szinnyei József adatai szerint azonban 1847. jan. 1 és 1848. márc. 16 között, tehát nem három, hanem mintegy 14 hónapon át irányította a Jelenkor újdonságrovatát. A Jókai-irodalomban békésen megfér egymás mellett ez a két, egyaránt téves vélemény.

Az irodalomtörténetírásba belopózott tévedések helyesbítését és az ellentmondások feloldását jelen esetben bőséges adat birtokában nyugodtan bízhatjuk a forrásértékű egykorú feljegyzésekre.

Helmeczy Mihály lapja 1846. dec. 3 és 31 között kibocsátott szerkesztőségi felhívásában említést tesz arról, hogy új munkatársak bevonásával igyekszik felfrissíteni a lapot. Nem kétséges, hogy a Jelenkor szerkesztője már decemberben komolyan gondolt arra, hogy munkatársai között szerepelteti Jókait, aki 1846. dec. 29-i levelében a következőket írja édesanyjának: „Éppen, hogy e sorokat írom jó hozzám: Baráth Józsi s felszólít a szerkesztőség nevében, hogy vállalam el az újdonságírást, a Jelenkornál. Ha 30—35 pengőt fizetnek érte, elvállalom, különben nem, mert így is elég a dolgom.”

1847. jan. 7-én jelenik meg egy hír-láncolat a *Budapesti Napló* hasábjain, amelyben — többek között — „Az előttünk szólamlott becses újdondás ur... helyettünk bemutatá az alázatos újévet” (JKK 12.) kitétel azt bizonyítja, hogy új hírlapíró vette át a Jelenkor újdonságrovatának vezetését. Ugyancsak itt szerepel az is, hogy most csapott fel újságírónak az új rovatvezető. Jókai 1847. jan. 5-i, édesanyjának küldött levele nyilvánvalóvá teszi, hogy ő a Jelenkor újdondásza: „A jelenkort új szerkesztőség vette át köztük Széchenyi, báró Kemény, Kovács Lajos stb. Én felszólítottam naplívivőnek, mit elvállalni elég okokat látván elsőb csak rövid időre szerződtem.” Jan. 29-én a Károly bátyjához írt levélből is az derült ki, hogy Jókai írta a *Budapesti Napló* közleményeit: „A Jelenkort ezentul pontosan fogják küldeni nevédre; a szerkesztők szavai szerint: maga Széchenyi is megvan elégedve naplóimmal.”

Az egykorú sajtóanyagban is több utalás bizonyítja, hogy ebben az időben Jókai vezeti a Jelenkor újdonságrovatát. A PDlap egyik aláíratlan közleményében — valószínűleg a szerkesztő Vahot Imre — említi a következőket: „A Jelenkor Budapesti Naplóját újévtől fogva jeles novellairónk Jókai Mór kezeli.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jan. 21. 3. sz. 92.) A Budapesti Híradó február elején az *Irodalom és Tudomány* c. rovatában a *Hétköznapiak* c. regény megrovása után a következőket írja Jókairól: „Ezen ifju ember újdonságírássra és kritikára vetette magát.” (1847. febr. 5. 537. sz. 82.) Pákh Albert a PHban említi, hogy a „Jelenkorban működő újságíró collégának J. M.” (1847. máj. 14. 880. sz. 313.) E betűjegy nyilvánvalóan Jókait rejti.

1847. jún. 6-án vesz búcsút Jókai a Jelenkor olvasóitól, bár a *Budapesti Napló* c. napló 1848 márciusáig, a lap megszűnéséig továbbra azzal a szignóval lát napvilágot, mint a Jókai által írt közlemények többsége. (Tévesen állítja tehát Szinnyei József is és Gulyás Pál is hogy a ☉ rejtjel Jókait fedi.) Kétségtelenné teszi Jókai távozását Helmeczy Mihálynak, a Jelenkor szerkesztőjének 1847. jún. 6-i nyilatkozata, amely szerint a derék naplóíró Jókainak „lapunkbani öt hónapon át tett erélyes és ügyes közremunkálásáért” mond köszönetet. (45. sz. 26.) A *Budapesti*

Napló közvetlenül ezután következő fejezeteit már egy másik rovatvezető nyitja meg: „Elődüink búcsúvétele után rajtunk a sor magunkat t. olvasóinknál bemutatni.” (1847. jún. 10. 46. sz. 271.) A *Honderü Heti Szemle* rovata is bizonyítja, hogy a *Jelenkor* újdondásza megváltozott, mert júniusban már a „*Jelenkor új naplásának*” működését bírálgatja. (1847. nyárelő [jún.] 22. 25. sz. 502.) A későbbiek során sem Jókai leveleiben, sem az *Ék* hasábjain, ill. az egykorú napilapok és folyóiratok közleményei között nem találtam egyetlen, akár csak elgondolkoztató adatot sem, amely arra mutatna, hogy Jókai 1847 második felében vagy 1848 elején, az *Ék* szerkesztése közben ismét felcsapott volna a *Jelenkor* újdondásának. Nem kétséges tehát, hogy írónk *öt*, nem pedig *három* s még csak nem is 14 hónapot töltött Helmecey Mihály lapjánál.

2.

AZ ÉLETKÉPEK ÉLÉN

(1847. júl. 1. — 1848. márc. 12.)

1883-ban a *Negyven év visszhangja* c. önéletrajzában emlékezik meg Jókai arról, hogy — miután Pestre költözött s tagja lett a Petőfi irányította Tizek Társaságának — felszólította Frankenburg Adolf „az általa kiadott *Életképek*’ szerkesztésének átvételére. Huszonkét éves voltam. Nem a magam érdeme, hanem a közreműködött írótlársaké, hogy bátran elmondhatom, miszerint annál becsesebb évfolyamai magyar szépirodalmi lapnak nem voltak, talán nem is lesznek. Olyan irodalmi csillagzatok, mint Petőfi, Arany, Vörösmarty, Tompa egyszerre, egymás mellett, kövülvéve Jósika, Gyulai, Szász, Lévy, és annyi más ifjú tehetségtől. Hanem engem a lapszerkesztés elszibbasztott. Költő és szerkesztő egyszerre nem lehet valaki. Lehet, de rossz lesz, vagy az egyik, vagy mind a kettő.” (Jókai-jubileum 129.)

1893-ban az *Önéletrásom* c. munkájában arról, számol be hogy 1847-ben három szépirodalmi lap működött: az „arisztocrata *Honderü*”, a „conservatív párt politikai lapjának a satellese”, a „neutrális táblabíró világ orgánuma”, a *PDlap* és a „liberális reformok közlönye”, a „demokrata” *Ék*. „Én — folytatja Jókai, miután megemlékezett e három folyóirat éles polémiaiáról — a liberális irányzatú szépirodalmi lapnak, az *Életképek*’-nek lettem a szerkesztője. Ebbe a lapba dolgoztak a magyar költővilág legkiválóbb matadorai. Különösen az ifjú nemzedék s annak vezérszellemé, Petőfi, kívül a legbensőbb barátság fűzött össze évek óta.” (Jókai-jubileum 140.)

Csaknem az egész Jókai-irodalom egyetért abban, hogy írónk 1847. júl. 1-én vette át az Ék szerkesztését. Természetesen azért ebben az esetben is szép számmal találhatunk pontatlan adatokat, amelyek Jókai szerkesztői munkásságára vonatkoznak. Arany László édesapja leveleinek sajtó alá rendezésekor lapalji jegyzetben állapítja meg, hogy „Az ÉLETKÉPEKET 1847 juniusig Frankenburg szerkesztette, ekkor szerkesztőtársa lett Jókai, a ki aztán 1848 januártól egyedül folytatta a szerkesztést”. (Arany János *Levelezése író-barátaival*. Bp. 1888. 1. k. 78.) Kőrösi László akkor is téved, amikor azt állítja, hogy a „tizek szervezkedése idején” Petőfivel együtt szerkeszti Jókai az Ék-et. (*Korrajzok. Jókai Mór*. Bp. 1894. 27–28.) Buday László azt említi, hogy 1847-ben „Frankenburg visszalépett a szerkesztéstől: Jókai és Petőfi vették át a lapját, hanem a szerkesztés gondjai bizony legtöbbször Jókai vállát terhelték”. (*Jókai Mórról*. Ország-Világ 1894. jan. 7. 2. sz. 32.) A Budapest c. napilap cikkírója szerint 1846-ban az Ék-nél „vállalt munkatársi állást, melynek egy év múlva szerkesztője lett”. (*Jókai életrajza*. 1894. jan. 6. 6. sz. Melléklet 1.) Göde Jenő azt fejtegeti, hogy 1846-ban „tiz fiatal magyar író az egyesülés szükségét érezve, megalapított egy nagyszabású szépirodalmi lapot, az 'Életképeket', melynek szerkesztését 1847 közepén Jókai és Petőfi vették át”. (*Jókai élete és költészete*. Veszprém 1894. jan. 27. 4. sz. 2.) Garzó Béla úgy véli, hogy „1846-ban már az 'Életképek', 'Jelenkor' munkatársi tollával kezében, ott áll a dicsőséges pályá küszöbén”. (*Jókai regénytárgyai*. A kecskeméti evang. ref. főgimnázium értesítője az 1904–905-iki iskolai évről. Kecskemét 1905. 7.) Törő Györgyi még legújabbban is arra az álláspontra helyezkedik, hogy 1847 júniusában vette át Jókai az Ék szerkesztését. („Tart a harc, most eszmék küzdenek”. ItK 1954. 154.)

★

1847. máj. 7-én írja Jókai az édesanyjának: „Jövő félétől ki vagyok nevezve az Életképek szerkesztőjéül.” Máj. 23-án arról számol be ugyancsak az anyjához írt levelében, hogy „A jövő szombattól már ki vagyok nevezve az Életképek szerkesztőjéül”. A rövid hírhez hozzáfűzi még azt is, hogy a félévi fizetése 700 forint lesz. Máj. 31-én, a szerződés aláírásának napján értesíti édesanyját, hogy elvállalta a divatlap szerkesztését, s Pálffy Albert és Fekete Soma lesz a segédszerkesztője: „Ma írtam alá a szerkesztőségi contractust, mellynél fogva jövő 1849-ik július 1-ig, ha Isten éltet és erőm megtart, a lap szellemi kiállítását magamra vállaltam.”

Szerkesztőváltásra céloz Frankenburg Adolf, amikor egyik nyilatkozatában felhívja olvasói figyelmét arra, hogy az Ék az év máso-

dik felében is az addigi liberális szellemben fog megjelenni: „Az „Életképek” megszűnését hírsztelő némelly jó akaróim nevezhetlen örömére ki kell jelentenem, miszerint lapjaim jövő félévben is eddigi szellemünk s irányunkban, folytatatni fognak s a szokott előfizetés: Pesten *csupán csak* Landerer és Heckenaszt nyomdájában, B u d á n pedig a szerkesztőnél (hídfőnél Likaház 600 d. sz.) történhetik meg. Frankenburg Adolf mv. az „Életképek” kiadószerkesztője.” (Ék. 1847. máj. 15. 20. sz. 4. borítólap)

Jóllehet Jókai már májusban és júniusban is nagy munkakedvvel lát az Ék szerkesztésének előkészítéséhez (l. 1847. jún. 5-i cikkét JKK 177–79.), Frankenburg szerkesztőségi megjegyzése arra utal, hogy ténylegesen csak júl. 1-én adta át Jókainak a szerkesztői széket: „Hivatalos foglalatosságaim miatt még e hó vége előtt Budapestről eltávozni kénytelenítetvén, az „Életképek” 25-d. és 26-dik száma szerdán június 23-dikán, e g y füzetben (négy íven) jelenendik meg. Frankenburg Adolf.” (1847. jún. 12. 24. sz. 4. borítólap.)

Még világosabbá teszi ezt Frankenburg Adolf búcsúja a közönségtől, amely 1847. jún. 23-án a *Mi hír Budán?* c. rovatban jelent meg. (848.)

Jókai ezután 1848. dec. 31-ig — 1848. ápr. 23-tól Petőfivel együtt — szerkeszti az Ék-t.

★

Az 1847 derekán bekövetkezett szerkesztőváltozás nem egyszerű személycsere volt. Az, hogy Jókai lett az Ék szerkesztője, azt is jelentette, hogy a Pilvax-fiatalok laphoz jutottak, s ezáltal a fiatal írók jelentős segítséget nyertek az irodalom demokratizálása és a forradalom előkészítése érdekében kifejtett tevékenységükben. Nem kétséges, hogy Petőfi a szerkesztőváltozás után „elvi okokból óhajtotta az irodalom ifjabb tehetségeit az Életképek körül csoportosítani”. (Baross Gyula: *Jókai és Arany*. ProtSzele 1925. 66.)

3.

JÓKAI 1847-BEN ÍRT CIKKEI

A *Budapesti Napló* közleményeinek, írónk leveleinek és az egykorú újságcikkek, hírforgácsok, ill. polemikus megjegyzések vizsgálata arra mutat, hogy 1847. jan. 7 és jún. 6-a között a Jelenkor újdonságcikkeit nem mindig Jókai írta. Már eddig is kiderült, hogy a rovat alatti jel nem minden esetben nyújt eligazítást, s csak a felületes szemlélő tulajdoníthatja a ☉ jellel ellátott közleményeket íróknak.

Magyarok a Tiszánálval minden katonát: 1. a vadász és császárszolgálatban, egyébként pedig minden katonai postánál. Az oroszok: katonaságban, mindenütt. Az oroszok: katonaságban, mindenütt.

FOGLALAT. Magyarországi és Erdélyi (Törökország határai között) állományok részleges VII. Szakaszának. Törökországi állományok: Veszprém, és Zemplén megyék katonái, polgári állományok. Erdélyi állományok: Törökországi állományok, és Erdélyi állományok (Erdélyi állományok és Erdélyi állományok).

841014. (Anolis, Portugal, Spanghousig, Angin,
Gmcalousig, Olanousig, Olanousig)
Olanousig.

HAGYARONZAG és ERDÉLY.

[illegible]

Albany, NY: State University of New York Press, 1994.

— Tiszteletű a' vallási köztisztviselő, a' józan és kecskés, de azért gyűrkű jeltűs az, onfély magam bármint tekin-
telyt állni igazgatók vanok örményidőre leavartatni engedő.
— Tellesem malakidőre Tisonn kivevőde szilárdított
"Mód" a' mindenütt becsatolom a' harsogódozó minden
mestereké nem, legyen az bár kitérőidőre vagy örmény-
káló. Rend, szabályok! nek nekem a' nevük a' dolga, mind
Nem főbb gondom a' dicsőisít magam az anarcho, a' onfély
szó az órményi mind dicsőisít. Nem is tartozom azok közé
kik megakasztják keztüket a' szótvalam, hogy magok fogadják
el bonták. —

Ebbsen den talion lei a' sabadeirung kolleil
vint kinteket verengendakian. "Sabading ren-
don, aninda nyangdonan, tikilong harer abul." —
Berita a' kinteket sekebeyi cily kandyonan 'a' cily
nopal alinea ligen ki, nasekint abul a' hinkesey nep
maka. Mafyomdon haragol kpet cindalit a' kint
nyetomdon. —

[illegible][illegible][illegible]

szépségű pontján a legválságosabb éredélyben is mindig az szabaddá válik. A mi ennek körülbelül van, az szabaddá válik – de éppen nem liberálisra.

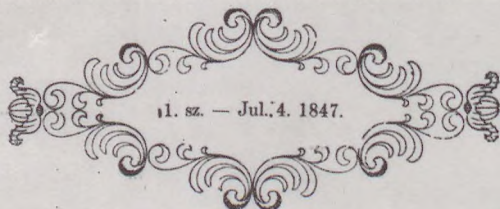
Mindenekelőtt csak körülbelül kívánom, a szabadság pedig nemcsak körülbelül van. Annyira azért, hisz erre van szükségem, hogy meg is legyen. Az szabaddá válik, aki a föld minden bizonyságát a maga minden bizonyságánál is jobban ismeri. Szabadság az érzéknek csak akkor van, ha az érzéknek van szabadsága; mert a szabadságban mindig az érzék van szabadságának erejében, és az, és az érzék szabadsága.¹⁰

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

BUDAPESTI NAPLOK
2000. évi Századalmi Szemle

[illegible][illegible]

Tudjuk-e megmondani, hogy a Zöldkert utcake-
szeti járó! Megmondjuk: hogy mivel? Egyenlő a szobá-
sátról textiltől sem spórák az állat szomszédok, nem
vagyok végreoldottak, hanem egy textilt szorítottak, de
a biológusok a Zöldkertben végig, minden a végig
szorítottak, hogy minden másként a szorított, csak a
szorítottak, nem volt a végrehajtás, csak a kérés.

I. sz. — Jul. 4. 1847.

ÉS ZARISTOCRATIA.

Közelg a' világszellem uj átalakulásának ideje.

Forr minden az élet magasában és mélyében, mintha uj teremttére várna a' világ.

A' törpe század óriásokat szül, eszméket, mik a' világot megemelik, — napokat, mik uj, ismeretlen világot gyujtanak 's miknek élete percz, vagy örökélet, hatása semmi, vagy minden; de miknek föltűnése élő sejtéseket ad minden érző lénynek, kinek lelke is tud látni és hallani: hogy a' korszellem fordul és változik, csöndben, de akadályozhatlanul, mint változik a' tél tavaszszá.

A' világon semmi sem történik hiába.

Minden életnek, minden halálnak van egy közös célja, mely örökké egy 's az emberiség zajgó életének epochái, a' népjellemek ezer változata vég eredményeikben találkozni fognak. Bárha tán a' hatás eljövetelekor mit egy nép élete a' világszellemre tett, azon népek neve sem él többé mint a' villám, melynek fénye rég elveszett, mire dördülés hallik.

Vér nem folyt hiába, népek nem viselték hiába lánczaikat; sem áldás, sem átok pusztán el nem hangzik, a' mi lett, el nem mulik többé 's a' virradat, melyért imádkozunk, megérdemli hogy az éjszaka, mely azt megelőzi, századokig tartson.

A' világon semmi sem történik hiába.

A' dögvész, mely megtizedeli a' népek első szülötseit 's az éhhalál, mely megfacsarja az ember szívét: hogy átkozza az eget, mely megteremté 's imádja a' földet, mely el hagyja vezni; — a' rabzsolga, ki dynastája síremlékeül pyramidot épít 's a' romai, ki városa üdvéért a' megnyílt föld craterébe szökik, 's az örvöngő tyrann, ki még nem létezett fájdalomkat örül föltálatni, mind egy ezel eszközei. A' világszellem örökké egy, a' historia eseményei egymásból születnek. Mindennek, a' mi történt, ugy

Jókai első ízben 1847. márc. 6-án közli édesanyjával, hogy ha lehet, a jövő héten meglátogatja Komáromban. Márc. 15-én ismét felveti a hazautazás gondolatát: „Jobb szeretnék magam menni levelem helyett, de kénytelen vagyok az időre várni. Lehet, hogy egy pár nap múlva, de legfeljebb egy hét múlva megszököm néhány napra (tudniillik a naplót egy héttel előre megírván) addig is csókolom édesanyám kezét.” Eddig még nem sikerült megállapítani, hogy pontosan mikor volt otthon, valamint azt sem, hogy milyen írásokat készített el komáromi elutazása előtt. Márpedig előre kellett dolgoznia, mert a máj. eleje előtti naplócikkek mind tőle származnak, máj. 7-én kelt leveléből viszont az derül ki, hogy valóban hazautazott Komáromba, s viszonylag hosszabb ideje megérkezett a fővárosba: „Most már hál istennek egészséges vagyok, mind e mai napig fektettem. A mint leértem Pestre, rögtön kilelt a hideg... most már ismét erőmhez és egészségemhez kezdek jutni.” Ugyanebben a levélben említi azt is, hogy a „Budapesti Naplót jelenleg Vas Gereben írja”.

1847. máj. 11-én a Honderü kifogásolja, hogy az *Ökörszem* c. vitamint vezetője a Jelenkor apró közleményeit Jókai írásaként gúnyolja: „Kötelességünk figyelmeztetni ökörszemet, hogy mint egy tisztelt író ismerőnktől értők, azon naplót, melyet itt rostálgat, nem a rendes naplász ur írta, hanem helyette V. G. [Vas Gereben] ur. Suum cuique.” (29. sz. 426.) Pákh Albert egyik hírlapi megjegyzése ugyancsak arra vall, hogy máj. első felében egy ideig nem Jókai írta a *Budapesti Napló* közleményeit: „A Jelenkorban működő ujdonságíró collegánk J. M. [Jókai Mór] mehetségeül ki kell jelentenünk, miszerint azon lapnak mult héten megjelent néhány számában kijött naplói éretlenségek, — mind a mellett, hogy a rendesen használtatni szokott jegy van alattok, — nem az ő tollából folytak. Így járja meg az ember, ha egyszer megbetegszik.” (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 14. 880. sz. 313.) Ha ehhez hozzászámítjuk, hogy máj. 13-án Jókai is megemlíti a Jelenkorban, hogy „egy hét óta” nem ő vezette a napló-rovatot, akkor azt kell látnunk, hogy az egykorú lapok megállapításai meglehetősen pontosak. E viszonylag egybehangzó, bár filológiaiag nem pontos megállapítások arra köteleznek, hogy fokozott gonddal jelöljük meg a kérdéses időben közzétett írások szerzőit.

1847. máj. 2-án még Jókai vezette a rovatot, mert a 7. sz. közlemény (JKK 147.) egy korábban, ápr. 29-én megjelent saját munkájára utal. (JKK 142.) Ebben viszont az 5. sz. híradás (JKK 143.) még előbb keletkezett frásra céloz. (JKK 130.) Ugyanitt találunk olyan vándormotívumot is, amelyet 1848-ban használ fel Jókai. (Vö.: JKK 144.) A máj. 13-i számot is kétségtelenül Jókai írta, hiszen első helyen arról

számol be benne, hogy felépült betegségéből. (38. sz. 224. JKK 148.) Itt emlékezik meg arról is, hogy egy hét óta nem ő, hanem Vas Gereben töltötte meg aktuális újdonságokkal a *Budapesti Napló* c. rovatot. (JKK 150.)

★

Az eddig említetteken kívül is bőséggel találunk olyan áruló jeleket, amelyek Jókai szerzősége mellett tanúskodnak, s kétségtelenné teszik, hogy mely cikkek származnak írónktól. Egyes írások végén gyakran céloz arra, hogy legközelebb miről fog írni. (pl. febr. 21.; JKK 68.) A febr. 18-i közlemény pedig félreérthetetlenül utal egy korábban megírt kalandra, s így a két írás azonos szerzőt feltételez. (JKK 59.; jan. 31. JKK 42.) Márc. 7-én egy feb. 25-i közleményre céloz. (JKK 82.) stb. Ápr. 15-én jegyzi meg (JKK 109.): „Legközelebb lesz szerencsém egy rövidke cikket írni, a titkos drámaírókról.” (JKK 128.) A következő számban valóban meg is jelenik a cikk (ápr. 18. JKK 130–33.), s amikor személy szerint támadják meg érte, nem is tiltakozik az ellen, hogy az ő tollából származott a kis elmefuttatás (JKK 138.), sőt ápr. 29-én (JKK 143.) és máj. 20-án (JKK 158.) is sajátjáéknak tekinti. Elárulja magát Jókai akkor is, amikor dédösének titulálja a Jelenkor 1846-i újdonságíróját. (*Mi hír Budán?* Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 547.; JKK 344.) A komáromiakkal való kedélyes tréfálkozás is gyakran előbukkan Jókai műveiben (pl. 1847. jan. 10. JKK 19.). A márc. 14-én (21. sz. 122.) és ápr. 25-én (33. sz. 194.) megjelent *Színházi scenák* c. humoreszkjei első szempillantásra is bárkit meggyőzhetnek arról, hogy közvetlen elődei a *Kakas Márton a színházban* c. későbbi szatirikus cikksorozatának. A márc. 17-én közzétett nyelvi játéka (JKK 99.) az 1848-ban megjelent *Offena epistola* kezdetű humoreszkjére (Ék 1848. júl. 30. 5. sz. 154.) emlékeztet és a júl. 2-i „előfizetési hirdetémyének” közeli rokona. (Ék 1. sz. 21.) Az ápr. 1-én megjelent 5. sz. közlemény (JKK 114.) is közvetlen elődje az 1848. júl. 2-án közzétett „jövendőmondásoknak”.

★

A Pilvax-fiatalokkal kötött szoros baráti kapcsolata miatt az Ék-nál egészen más szerkesztői magatartást tanúsít Jókai, mint 1849-ben a debreceni *Esti Lapoknál* vagy még később a *Honnál*, az *Igazmondónál*, esetleg a *Nemzetnél*. Lényegesen különbözik ez a magatartás a korabeli szerkesztőkétől is. Az *Esti Lapok*nak Jókai tulajdonképpen névleges szerkesztője — mint Csernátönyék emlegették a *Marczius Tizenötödikében* „firma főhrere” —, akinek a cikkek technikai rendezésén kívül egyik központi feladata, hogy aktuális fricskákkal fűsze-

rezze s a békepart vezetőinek nehézkes elvi fejtegetéseit ellensúlyozva — nemegyszer átstilizálva — olvasmányossá tegye a lapot. A Hon és az Igazmondó szerkesztői székében főleg elvi irányító szerepet tölt be, A Nemzetnek pedig egyre inkább reprezentáló szerkesztőjévé válik. Az Ék-nak 1847-ben és 1848-ban — a pesti Esti Lapokhoz, a Délbábhoz, a Nagy Tükörhöz és az Üstökös első évfolyamaihoz hasonlóan — sokkal inkább mindenese, mint szerkesztője. Nemcsak szervezi és irányítja az írókat és a levelezőket, nemcsak rostálgatja, javítgatja a beküldött cikkeket, hanem személyesen is nagyon aktívan dolgozik az Ék számára: „... magam is teleírtam minden számban egy negyedrészt a lapnak.” (KépCsalL 1883. 5. sz. 76.; Vö.: *Petőfi emlékszobránál*. Koszoru 1882. aug. 403.; Adorján Sándor: *Jókai mint szerkesztő*. Hét 1893. dec. 23. 52. sz. 412—13.)

Édesanyjához írt levelei világosan bizonyítják nagy elfoglaltságát. Pedig ebben az időben alig ír szépirodalmi munkát. Novellái száma megcsappan. Júliustól kezdve mindössze egy rövid humoros elbeszélést (*Keselyő Péter*. okt. 3.) és egy rövid novellát (*Adamante*. okt. 30., nov. 7.) jelentet meg folyóiratában. 1846-ban megkezdett regényéről, a *Szomorú napokról* — amelyből csak 1848-ban tett közzé néhány részletet — már 1847. nov. 11-én azt írja édesanyjának, hogy négy kötetben még év vége előtt sajtó alá akarja rendezni.

Aligha tévedünk, ha arra gondolunk, hogy épp szerkesztői elfoglaltsága miatt szorul háttérbe szépirói munkássága. Emiatt némul el mint novellaíró, s emiatt teszi félre hosszú évekre a *Szomorú napok* c. regényét is. (Vö.: *Szomorú napok* JKK 252—56.) 1847. máj. 31-én írja édesanyjának, hogy „eddig nem egy napra, de egy órára sem lehetett Pestről eltávoznom”. Júli. 21-én egy egész rövid levelet küld az anyjának: „Igen sok dolgom lévén csak annyit írhatok, hogy egészségem elég jó és velem semmi változás nem történt.” Szept. 24-én ismét lázas szerkesztői munkáról emlékezik meg édesanyjának címzett levelében: „Sokáig hallgattam, de hiszen jól tudja édes anyám: hogy az időt csak úgy lopom magamtól a levél írásra. Tömérdek lótasfutással vagyok elfoglalva. Barátaim szépen elhagyogatnak...” 1847. nov. 17-én is hasonlóképpen ír Komáromba: „Bocsánat érte: hogy ennyi ideig hallgattam. Sok a dolgom és semmi féle segédem nincsen jelenleg. Testi bajom hála Istennek nincsen. Együtt lakom Petőfiékkel...” Az utóiratban még a következőket olvashatjuk: „Bocsánat a szétszórt írásért, de minden percben félbe szakítanak alkalmatlan ügyes bajos népeim... Majd máskor többet és szebben.” Dec. 20-án a következőkről számol be anyjának: „Az új év közelgtével képzelheti, hogy módnélkül sok a dolgom, a mit pedig másra nem bízhatok, egyébiránt egészséges vagyok.” 1848. febr. 27-én mintegy az addig végzett munkára vissza-

tekintve írja édesanyjának: „Régen nem írtam már az igaz, s nem akarom azt a régi mentségemet még egyszer elmondani: hogy sok dolgom van, biz a mellett mindig juthatna egy kis idő a levél írásra, hanem jóvá fogom tenni az által: hogy ezentúl annál sűrűbben írok.

Ha egy pár napra szabadulhatok helyemből, első dolgom lesz meglátogatni kedves anyámat . . .

Különben egészséges és jókedvű vagyok s mióta senkire sem bízom semmi dolgomat, hanem végzem magam, azóta minden ügyem rendiben megy; Sükey Károly barátom 100 pengőig megcsalt, néhányan kisebb, nagyobb öszvegig, már most legalább jövőre leráztam őket nyakamról s szánakozni sem vagyok kénytelen rajtok. A tapasztalást nem adják ingyen . . .

Érdemes ismerőseimet: tudniillik hatrendbeli komáromi előfizetőimet tisztelve maradok kedves anyámnak szeretve tisztelő fia J Moric.”

Jelen vizsgálódásunk szempontjából különösen értékesek ezek a sorok, amelyeket nem az utókornak vagy az olvasóközönségnek szánt Jókai. Nemcsak azért, mert gyakran akaratlanul is felfedik szerkesztői ténykedése hétköznapi titkait, s szubjektív oldalról világítják meg lapirányító elgondolásait és megvalósított munkáját, hanem azért is, mert hitelesítik az Ék hasábjain közzétett megjegyzéseit, s ezáltal segítséget nyújtanak egy sereg aláíratlan szerkesztői cikk felkutatásában.

1847. jún. 5-én az Ék szerkesztőjeként nyilatkozik Jókai a lap „jövő félévi működésének irányáról”. Felsorolja a lap íróit és „tartalomrendjét”. Részletesen ismerteti, hogy a különböző rovatokban kik fognak közreműködni, s kik milyen jellegű művekkel lépnek fel az Ék hasábjain. (JKK 177–79.)

Első szempillantásra is feltűnő, hogy — az elfoglalt, de szépírói munkásságát csaknem teljesen szüneteltető s egyébként is roppant termékeny — írónk neve sem első, sem harmadik személyben nem szerepel az Ék írói között. A figyelmes olvasó azonban azt is észreveszi, hogy a munkatársak feladatait pontosan megjelölő szerkesztő nem árulja el, hogy ki foglalkozik majd a „nemzeti színházi bírálatokkal”, a „külföld művészeti és szépirodalmi mozgalmainak ismertetésével”. E cikk alapján azt is homály fedi, hogy ki vezeti majd a tervezett *Egyveleg* és a *Mi hír Budán?* c. rovatot. Semmi okunk feltételezni, hogy Jókai azért nem említi magát e felsorolásban, mert nem volt szándékában írni az Ék-ba. Már az is jogos gyanút ébreszt bennünk, hogy — egy kivételével — épp azok a rovatok maradnak név nélkül, amelyeknek színházi referenset vagy újdondászt — azaz Jókai eddigi újságírói szakmájába vágó író — kellene szerepeltetniük.

A csaknem egy hónappal a szerkesztői munka tényleges átvétele előtt megfogalmazott eredeti tervében minden bizonnyal magának

tartotta fenn a „népszerű és világszerű kuriózumokat” tartalmazó *Egyveleg* c. rovat vezetését, amely azonban ezen a címen meg sem indult. 1847. júl. elseje után aug. 29-ig maga írja a *Mi hír Budán?* újdonságait, de az *Egyveleg* rovatba szánt — s a „világszerűvel” ellentétes — „népszerű”, azaz hazai eseményekkel foglalkozó furcsaságokat *Hírlapi kacsák és Kétszáz és egy újdonság* címen ebben a rovatban szerepelteti. A tervbe vett *Egyveleg* c. rovat „világszerű kuriózumait”, azaz a csokorba szedett apró külföldi érdekességeket 1847. okt. 17-étől kezdve a *Külföldi Társasélet* c. rovatban alfabetikus rendben teszi közzé. Frankenburg Adolf szerkesztői gyakorlatának megfelelően találhatta helyesebbnek a komoly és humoros cikkeket felölelő *Mi hír Budán?* c. mindenes rovat vezetését. Eddigi feltételezésünk jogosságát csak erősíti Jókai néhány évvel későbbi társzerkesztői gyakorlata. 1851-ben együtt szerkesztette Vahot Imrével a Remény c. folyóiratot, s ebben a szerkesztők együtt állítják össze az újdonságokat. Emellett a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. rovatok közötti összefüggésre utal a Reményben 1851-ben Jókai és Vahot Imre aláírással megjelent *Értesítés munkatársainkhoz* c. felhívás, amelyben a következő sorokra bukkanunk: „... egy rovatot nyitva hagyunk a legkülönneműbb érdekeknek, nem akarván korlátokat keríteni az irodalom földén, melyben tér marad mind azon munkálatoknak, miket fentebb elő nem soroltunk, újdonságok ismertetése, irodalom: művészet és társasélet köréből, érdekes közlemények a külföld legújabb tüneményeiből, sat.” (382.)

Jókai 1847-es szerkesztői tevékenységét három részre tagolhatjuk: 1. júl. elejétől szeptemberig, 2. szept. elejétől okt. közepéig és 3. a tárgyalta időszak végéig. A kezdeti nagy nekilendülés idején Jókai is belemerül a cikkek írásába s aug. végéig vezeti a *Mi hír Budán?* rovatot. Utána, a második időszakban kísérletet tesz arra, hogy szerkesztőként irányítsa a lapot, s szépirodalmi tevékenységének több időt áldozzon. Ez a kísérlet azonban nem válik be, s ezért írja édesanyjának 1847. szept. 24-én, hogy barátai elhagyogatják. Jellemző pl. hogy Pálffy Albert, az Ék egyik segédszerkesztője, aki P-fy kézjeggyel megszakitás nélkül vezeti szept. 5-ig a *Nemzeti színház* c. rovatot s egyetlen szám kihagyásával aug. 29-ig a *Külföldi Irodalmi Szemlét*, — nem ír többé ebbe a két rovatba, s csupán egyetlen novellával jelentkezik az év folyamán. 1848 elején is csak novellát ír az Ék hasábjain. (*Egy vendég a külföldről*. 1848. jan. 23. — febr. 13.) 1847. okt. 17-én lényegében Sükey Károly is megszűnik a divatlap munkatársa lenni. Sükey 1847. szept. 5-ig az *Irodalmi Ellenőr*, majd szept. 12 és okt. 17 között (S-k-i

kézzjeggyel) a Pálffy által elhagyott *Nemzeti színház* c. rovatot vezeti. Okt. 17-ig azonban nemcsak Pálffy és az őt sok szempontból helyettesítő Sükey hagyja el Jókait, hanem egy újdonságíró (valószínű Fekete Soma) is, aki sept. 5 és okt. 17 között irányítja a *Mi hír Budán?* c. rovatot.

Jókai szerkesztői munkájára s az íróársak megbízhatatlanságára különben a Berecz Károlyhoz 1847. nov. 28-án írt levele is fényt vet: „későn küldted öcsém a szomorú históriát, de jobb későn, mint sohasem. Ezt azonban nem azért mondom, mintha jövőre is szeretném, ha későn írnál. Minden esetre nyomj ide hetenként egy levelet, ha érdekes dolgaid lesznek, de kedden mindig elküldd sőt ha lehet hétfőn. Holmi üres [országgyűlési] ceremóniákba bujjék az ördög azok nem kellenek, különben derék gyerek vagy, nagyot nőjj, Petőfi itt van feleségestől, Amen.

Áldjon meg az Isten, mert én nem érek rá. Őszinte-szívéből-tiszta-hazafiui-érzelemmel-szerető-őszinte-barátod Jókay Mór de eadem felső Ásva., De tréfa, ami tréfa, ilyszerű emberséges levelekért; minőt küldtél, egyenként adhatok *egy aranyat*, többet esküszöm a kerekföld valamennyi lapkiadóra nem lehet. Ennyit kapsz és küldesz havonként kétszer levelet, akkoris hétfőn. il tuo amico MJ.” E tréfás hangú levélnek az az előzménye, hogy Jókai mint szerkesztő a lap tudósítójaként küldte ki Pozsonyba Berecz Károlyt, hogy az országgyűlés eseményeiről tájékoztassa az Ék olvasóit. 1847. nov. 7-én közli olvasóival: „Lapunk rovatait országgyűlés alatt még egygyel fogjuk szaporítani, mely a *P o z s o n y i t á r s a s é l e t* eseménygazdag vázlatait fogja olvasóinknak bemutatni.” (379.) Berecz késve küldte híreit. Erre enged következtetni Jókainak 1847. nov. 21-én írt megjegyzése, amellyel a *Mi hír Budán?* c. rovatot megnyitja: „Híre sincs nálunk a hírnek. A mi volt is, elvitték Pozsonyba; pozsonyi levelezőnk pedig olly ennivaló fiú, hogy ez ideig egy drága betűcskét sem írt számunkra: — csókoltatjuk érte.” (398.)

1847. okt. 17-e után a négy állandó rovat közül Jókai ismét átvesz a *Mi hír Budán?* címűt, majd feléleszti, és saját maga írja a nemzetköz eseményekkel foglalkozó, de hét hétig szüneteltetett rovatot *Külföldi Társasélet* címen, bár egy-egy közleménnyel segít bele egy névtelen bécsi levelező, Halász Gy. Pap Károly Gábor is (P. K. . . . G. . . . betűjellel), aki a szabadságharc idején állandó gazdája lesz ennek a rovatnak. Az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatot, amely alig-alig adott életjelt magáról, nem újítja fel, de a *Nemzeti színház* c. rovatot egyheti pauzálás után egy Sz. G. betűjegyző szerzőre (Szontágh Gusztáv?) bízta, aki mellett maga Jókai s egy Magam álnevű és egy *sz* kézzjeggyű író is írogat színikritikákat. Mindezekből kitűnik, hogy okt. 17-e után

Jókainak sokkal több újságcikket kell írnia, hogy zavartalanul megjelenjék a divatlap, amint az ezt megelőző szeptember-októberi kísérleti időszakban elgondolta.

De nemcsak az állandó rovatok vezetői hagyták cserben Jókait. Zavarta a szerkesztő munkáját az is, hogy jún. 5-i tervét lényegében nem sikerült megvalósítania. Az „íránycikk” írására kiszemelt hat író közül Bajza és Kemény Zsigmond egyáltalán nem írt az Ék-ba, Berecz Károly nem írt íránycikket, Bloch pedig csupán egy befejezetlen közleménnyel jelentkezett. Az eredeti tervben kiszemelt nyolc novellaíró közül négy időközben hűtlen lett a laphoz, a kilenc költő közül pedig öt (Eötvös, Kerényi, Riskó, Sárosi, Vörösmarty) fordított hátat az Ék-nak. A négy „humorisztikai elbeszélést” ígérő író közül kettő feledkezett meg Jókairól, a két útirajzot író ígérete közül az egyiké csak ígéret maradt. (L.: részletesen *Tárgyi magyarázatok* JKK 178—79.)

Ha megvizsgáljuk a szerkesztői üzeneteket és a sajtó alá rendező által hozzájuk csatolt magyarázó jegyzeteket, láthatjuk, hogy Jókait mint szerkesztőt is alaposan igénybe vette az Ék megjelentetése, s nagy fáradságba és hozzáértésbe került, hogy jó néhány ismeretlen névvel dolgozva is megfelelő magas szinten tudja tartani a lapot. Minden jel arra mutat, hogy különösen okt. derekától igen aktívan bekapcsolódik a divatlap cikkeinek írásába.

Szerkesztői megjegyzései félreérthetetlenül bizonyítják, hogy az utolsó betűig tiszteletben tartja munkatársai véleményét, de szinte kötelezővé teszi számukra a nevek, álnevek vagy rejtjelek használatát. Már az Ék első számában azt írja egyik szerkesztői üzenetében: „,De-receni élet’ adatni fog, ha írója nevét előttünk felfedezi, *név nélkül csak saját cikkeinket adjuk*, ki anonym vagy pseudonym akar maradni a közönség előtt, velünk jöjön először tisztába . . . Egyébiránt meg lehet győződve felőle mindenki, hogy titkaival nem fogunk visszaélni.” (Kieme-lés: Sz. L.; JKK 215—16.) Jókainak ez a nyilatkozata nagyon fontos. A „fejedelmi többesben” nyilatkozó szerkesztő kimondja, hogy csak saját cikke jelenik meg aláírás, álnév, esetleg rejtjel nélkül. Lényegében igaza is van Jókainak, mert az Ék-ban megjelent s több szempontból átvizsgált aláíratlan vagy jeltelen cikkeket három kivételével mind ő írta. Ez a három cikk azonban elnézés vagy pusztán sajtóhiba miatt is becsúszhatott aláíratlanul a lapba. 1847. dec. 12-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban Jókai egyéb cikkeitől elkülönítve, aláíratlanul jelenik meg egy bécsi beszámoló, amely személyes élményekről emlékezik, s minden való-színűség szerint a következő számban is jelentkező Pap Gáboré, aki valóban a császárvárosból küldözgeti élménybeszámolóit. (24. sz. 771—72.) Ezenkívül még két aláíratlan cikkről — részben tartalmi,

részben stílusbeli megfontolások alapján — mutathatjuk ki, hogy nem írónktól származik.

★

Mivel bizonyítjuk — a most idézett megjegyzésen kívül —, hogy az Ék aláíratlan közleményeit valóban Jókai írta? Ebből a szempontból hasznos útmutatással szolgál a kötetben megjelent cikkeknek, az eddigi kutatások eredményeinek, az Ék-ban névaláírással kiadott közleményeknek, a különböző írások közti tartalmi összefüggéseknek, az egykorú megjegyzéseknek, a hírlapi polémiáknak, a visszaemlékezéseknek, a stílusjegyeknek és különböző vándormotívumoknak a vizsgálata.

Nem lehet kétséges, hogy írónktól származnak azok a cikkek, amelyek a múlt században Jókai valamelyik kötetében megjelentek, még akkor is, ha az Ék aláíratlanul vagy rejtjellel adta ki őket. Nyilvánvaló pl. hogy Jókai írta a *Hölgy salon* c. rovatban közzétett — részben aláíratlanul hagyott cikkláncolatnak azt a részét, amely a *Magyarhon szépségei* c. kötetben először 1862-ben, majd 1882-ben és 1894-ben *Egy nő naplójából* címen megjelent.

Az Ék-nak 1847 végén kiadott tartalomjegyzéke e cikksorozathoz kapcsol olyan részeket is, amelyek a Jókai életében megjelent kötetekből hiányoznak, s amelyeket mi kiadványunk jellegének megfelelően megjelenési sorrendben közlünk.

Önmagában persze nem sokat bizonyít a Jókai halála után kiadott HhM 4. kötete vagy Bisztray Gyula *Írói arcképek* c. gyűjteménye, mert csak olyan cikkeket tartalmaz, amelyek 1847-ben is teljes névaláírással jelentek meg. Az író halála után kiadott Olcsó Jókai kötetei azonban már aláíratlan cikkeket is tartalmaznak. Itt látott napvilágot az *Egy hölgy naplójából* c. cikksorozat, amely nemcsak a *Magyarhon szépségei* c. kötetben közzétett részeket foglalja magában, hanem hozzácsatolja az utolsó fejezetet is, amely annak idején a *Hölgy salon* rovatban aláíratlanul jelent meg. Jókai az Ék 1847-es év végi tartalomjegyzékében nemcsak azt jelzi, hogy az említett közlemény saját írása (ezt egyébként más tartalmi és stílári jegyek alapján is meg lehet állapítani), hanem azt is, hogy ez kizárólag az *Egy hölgy naplójából* c. cikksorozathoz tartozik. A *Hölgy salon*ban ugyanis — miként jelen kiadványunkból is kitűnik — jelentek meg Jókainak önálló közleményei is. Az Olcsó Jókai könyvsorozat sajtó alá rendezője tehát filológiai szempontból gondosabban járt el, mint 1862-ben Jókai.

Ha a korabeli lapok közleményeivel, ill. az egykorú levelekkel összevetjük az eddigi kutatóknak Jókai ismeretlen cikkeire vonatkozó megállapításait — sok helyes észrevételre figyelhetünk fel.

Előfordul, hogy egyes tanulmányba beépítve említene, esetleg feltételeznek olyan Jókai-cikkeket, amelyek nem jelentek meg eddig könyv alakban. Tolnai Vilmos pl. arra utal, hogy Czakó Zsigmond halála után Petőfi Sándornak a *Czakó sírján* c. költeménye „valószínűleg Jókai tollából eredő rövid bucsúztatóval az Életképek december 19-i számában (799–800) jelent meg”. (*Arany János: Czakó sírján*. It 1914. 313.) E bucsúztató valóban megjelent a Tolnai által említett helyen Jókainak a *Mi hír Budán?* c. rovatában. (JKK 430–32.)

Az ismeretlenül lappangó cikkek felkutatásában legtöbb segítséget a különböző bibliografikus felsorolások nyújtanak. Nem lehet kétséges, hogy ebből a szempontból Szinnyei József műve a legértékesebb. Szinnyei József nem részletezi ugyan, hogy az egyes rovatok közleményeit mikor írta Jókai, de összefoglalóan megemlíti, hogy a — novellákon kívül — következő címeken írt az Ék 1847-es évfolyamában: *Irodalmi levelek*, *Mi hír Budán?* *Hirlapi kacsák*, *Hölgy salon*, *Czakó Zsigmond emléke* és *Nemzeti színház*. (Jókai-jubileum 155–56.) Ezek az adatok — amelyeket Szabó László (*Jókai élete és költészete*. Bp. 1904.) is átvett — nélkülözhetetlen támpontot nyújtanak Jókai ismeretlen cikkeinek felkutatásában.

Az kétségtelen, hogy írónktól származnak azok a közlemények, amelyek Jókay, Jókay Mór névaláírással jelentek meg az Ék hasábjain, pl. *Mi hír Budán?* [1847. jún. 5.]; *Irodalmi levelek Vahot Imréhez* I–II.; *Nemzeti színház* [1847. júl. 4.]; *Hölgy salon* [1847. okt. 30.]; *Nemzeti színház* [1847. dec. 5.]; *Czakó Zsigmond emléke*. E cikkek egyes szakaszai nagyon gyakran szoros összefüggésben állnak más aláíratlan közleményekkel. Az aug. 29-én aláíratlanul megjelent harmadik „irodalmi levél” pl. nemcsak címben rokona, hanem tartalmilag is közvetlen kiegészítője, folytatása a — névvel ellátott — előző kettőnek, tehát e cikkszerű nyilvánvalóan azonos szerző munkája. De más áruló jelek is kétségtelenné teszik, hogy a harmadik levélnek is Jókai a szerzője. Itt olvashatjuk a következő megjelöletlenül hagyott sorokat: „Te ismét a régi Vachott Imre vagy, ki azoknak, kik veled egyet nem értenek, neveikre csufol, azoknak testi hibáit gunyolja ki, azon ősz Vachott Imre, ki Bajzát bajzánkodónak, Z-it zérusfinak, legközelebb Sükeit süketnek csufolád. Engem alkalmasint Rosszka y-nak fogsz nevezni.” Nem kétséges, hogy Rosszka y-ban a saját nevének (*Jókay*) szatirikus eltorzítását említi írónk. (Részletesebb utalások a *Tárgyi magyarázatok* között olvashatók.)

1847. dec. 5-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban bukkanunk az alábbi sorokra: „Szerkesztőségi keresztnevüknek druszája, egy mór — valószínűleg Algierban csoda dolgokat vizsgálgat.” (JKK 413.)

Nem kétséges, hogy itt is saját nevével ironizál Jókai. Leveleiben

ugyanis ekkor még Móricnak írja keresztnevét, az Ék cikkei alatt pedig Mór szerepel. A szerkesztőségi keresztnev csak a szerkesztő írói keresztnevét jelentheti. Dec. 26-án mint szerkesztő nyilatkozik Jókai a divatlap 1848-as irányáról: „A napi rovatokat pedig ezentul kivétel nélkül magunk fogjuk kezelni.” (JKK 443.; Kiemelés: Sz. L.) A levelezések és a szerkesztő általános érvényű megjegyzései alapján tehát joggal tételezzük fel, hogy a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. napirovatok aláíratlan cikkei magá Jókai írja.

A szignók, álnevek és rejtjelek megfejtésénél haszonnal forgathatjuk — ha nem is a végleges eligazítás reményében — az eddigi kutatások eredményeit összegző műveket. (Szinyei József, Szabó László és Gulyás Pál említett munkáin kívül — Szekeres László: *Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1957. 413.)

Nem lehet kétséges, hogy a J. M. betűjegy Jókait rejti. A *Nemzeti színház* c. rovat 1847. szept. 26-i, dec. 12-i, dec. 26-i és 1848. jan. 23-i cikkei alatt pl. ez a jegy látható. A Törs Kálmánhoz írt egyik levelét is J. M. kézjeggyel írja alá Jókai. (PIM V. 1051.)

Az is nyilvánvaló, hogy az István főherceg magyarországi körútjáról szóló beszámoló alatt levő J. betűjegy — miként 1849 februárjában a hivatalos Közlönyben megjelent cikkek alatt — most is Jókai nevének (ill. monogramjának) a rövidítése. Mintegy 25 esztendővel a világi kapituláció után, a „forradalom alatt írt műveinek” a sajtó alá rendezésekor számos olyan szabadságharcos cikket vall magáénak Jókai — azzal, hogy a gyűjteményes kiadásba felveszi —, amelyek 1848–1849-ben J., ill. J. M. betűjeggyel láttak napvilágot.

A napirovatok egyes közleményeit egymástól elválasztó három-csillagos jel (**) — amelyről sem Szinyei József, sem Gulyás Pál nem tesz említést — sokkal inkább Jókai írásairól tanúskodik, mint a *Buda-pesti Napló* szignója ☉, amelyet hosszú időn át Jókai rejtjeleként őrzött meg az irodalomtörténetírás. E három-csillagos jel alkalmazásában már-már sajtóhibaszámában fordulnak elő tévedések és következetlenségek. Az ilyen megkülönböztetett jelzéssel ellátott 1848-as híradások közül igen sokat magáénak vall 1874-ben Jókai. (Vö.: Szekeres László: *Jókai Mór „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1957. 420.) A Délibáb 1853-as évfolyamában pedig a lap főmunkatársaként (lényegében szerkesztőjeként) rejtik Jókait e három-csillagos jelek. Említést érdemel, hogy íróink kéziratain is gyakran feltűnnek ezek a hírlapi szignók.

A PIM-ben található *Tarka képek* c. adomák előtt is ez a csillagos jel (**) található. (V. 1040.) Ugyanez a választójel szerepel a *Szomorú napok* c. regény kéziratában, amely szintén a Petőfi Irodalmi Múzeum tulajdona. (127. fdl.)

Jókainak az Ék-ban írt cikkeit megbízhatóan hitelesítik az egykorú hírlapi megjegyzések. A különböző közleményekben felfedezhető apró áruló jelek, vagy a hírlapi polémiák tüzeiben elejtett szavak segítségével ellenőrizhetjük az eddigi kutatások eredményeit is. A *Budapesti Napló* közleményeihez hasonlóan az Ék-ban a *Mi hír Budán?* c. rovatban sorozatosan jelennek meg Jókai ismeretlen kisebb-nagyobb írásai. E cikksorozatok műfajilag szerteágazó újdonságokat, hírforgácsokat, fricskákat, glosszákat tartalmaznak. Nem kétséges a tartalmi és stílusbeli rokonság a *Budapesti Napló*, ill. az Ék-ban 1847-ben és 1848-ban megjelent *Mi hír Budán?* c. rovatának közleményei között. A *Budapesti Napló* cikkeiről már bebizonyítottuk, hogy Jókaitól származnak, a *Mi hír Budán?* 1848-ban megjelent írásait pedig maga a szerző vallja magáénak, amikor jelentős részüket 1874-ben *Jókai Mór Forradalom alatt írt művei* címen kiadja. Ez a kiadás nem tartalmazza ugyan a teljes hírláncolatokat, de az előszóban maga Jókai is elárulja, hogy megrostálta a szabadságharc idején írt munkáit, s nem az összeset jelentette meg. Az általa vezetett napirovatokban időközönként találunk rejtjellel vagy aláírással ellátott kisebb-nagyobb közleményeket is. Ezek azonban semmi esetre sem származhattak a szerkesztőtől, hanem csak ábrátaíé lehetnek, mert Jókai különös gondot fordított arra, hogy társai írásai aláíratlanul, vagy álnév nélkül ne jelenjenek meg. Indokolt tehát feltételeznünk, hogy a *Mi hír Budán?* aláíratlan írásai, — amelyek között nagyon gyakran találkozunk szerkesztői üzenetekkel is — Jókaitól származnak. Természetesen a *Budapesti Naplónál* — amikor csak rovatvezető volt — ilyesmi sohasem fordult elő.

Ezek után elsősorban a tartalmi jellegű — s főleg a szerkesztői m nkára vonatkozó — áruló jelekre figyelve nézzük meg az Ék aláíratlan közleményeit. A *Budapesti Napló* híreihez hasonlóan divatlapjában is gyakran céloz Jókai korábban megjelent vagy később írandó cikkeire. 1847. júl. 18-án a *Hírlapi kacsák* c. rovatban olvashatjuk a következő szavakat: „felbuzdítottánk kacsáinkat ezen tul is folytatni.” (JKK 232.) Ez félreérthetetlen célzás arra, hogy a *Hírlapi kacsák* címen megjelent júl. 11-i és 18-i két cikksorozat szerzője azonos. 1847. aug. 15-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban (JKK 288.) saját korábbi cikkére céloz. Saját magára utal 1848. jan. 23-án is, amikor a *Vadon virágai* c. első novellás kötetéről emlékezik meg. (JKK 490.)

Se szeri, se száma az olyan megjegyzéseknek, amikor a napi rovatokban mint szerkesztő nyilatkozik vagy éppenséggel tréfálkozik szerkesztő kollégáival. 1847. aug. 8-án a *Kétszáz és egy újdonság* c. közleményében jelenti ki: „mi szerkesztőség vagyunk.” (JKK 267.) Ugyancsak ebben a cikkben említi, hogy „Frankenburg humoristicus beszélyt ígért”. (JKK 281.) Frankenburg Adolf nyilván a szerkesztőnek ígérhette a

humoros novellát. Aug. 1-én (JKK 261.) és 15-én (JKK 286.) „szerkesztőtársaival” tréfálkozik. Nov. 14-én saját magát ironizálva írja: „Szépen jármánk azonban: ha az alatt, míg mi a cholerát ekkép iparkodunk decreditálni, hirtelen nyakon ragadna bennünket e jó úr s elküldene a más világra vidéki levelezőnek. Parbleu! onnan messze volna szerkeszteni a lapot.” (JKK 375.) 1847. nov. 21-én a *Mi hír Budán?* hírei között megjegyzi, hogy a „szeretetre méltó collegákon” a külföldi szerkesztőket érti. (JKK 385.) Nov. 28-án ugyancsak a napi újdonságokat tartalmazó rovatban az Ék jövő félévi irányáról írva említi a következőket: „Lapunk iránya, hangulata, munkatársai maradnak az eddigiek. Ez utóbbiak közé számítandjuk még a jövő évben Petőfinét, Arany Jánost, Tompát és Czakót. Nem teszünk fennhangú ígéreteket a munkálatokra nézve, ezeknek megtartása gyakran nem függ a szerkesztőtől”. (JKK 400.) Az idézet második felében nyilván saját szerkesztői gyakorlataira utal Jókai, mert nem rajta múlt, hogy jún. 5-i ígéreteinek egy részét nem tudta beváltani. 1848. jan. 2-án a *Nemzeti színház* rovatban ironikusan említi, hogy neki „lapot kell szerkeszteni”. (JKK 454.) Ugyanekkor a *Mi hír Budán?* közleményei között a Hazánk c. napilap szerkesztőjét kollégájának nevezi. (JKK 461.) 1848. jan. 9-én saját magával tréfálkozik, amikor azt írja: „Mégis csak csunyaság ettől a szerkesztőtől, hogy újesztendő napkor senkinek sem kívánt boldog újesztendőket!” (JKK 463.) Jan. 16-i köszöntőjében azután szerkesztő társainak sok előfizetőt és kevés polémiát kíván. (JKK 474.) Jan. 30-án a *Hölgy salon* c. rovatban kárpótlást remél, „mind azon keserű dolgokért, miknek izlelése szerkesztői pályánkon számunkra a fatum által olly bőkezűleg osztogatva volt”. (JKK 493-494.) Febr. 6-án is megemlíti a „humoristicus álmoskönyvében”, hogy „Szerkesztővé választatni — Nagy fejfájás”. (JKK 508.) Az is nagyon gyakran előfordul, hogy a *Mi hír Budán?* közleményei közé szerkesztői üzeneteket ékel. (Pl. JKK 482., 508.)

Érdemes figyelni arra, hogy az egyes napirovat vezetőjeként gyakran hivatkozik a laphoz érkezett levelekre. A *kétszáz és egy újdonság* kezdő sorában fordul elő, hogy „névtelen levelet kaptunk” (JKK 267.) Ugyanebben a cikkben még két ízben fordul elő, hogy „levelet kaptunk”. 1847. aug. 15-én „nekünk címzett levélre” reagál. (JKK 288.) Dec. 12-én a következőket olvashatjuk: „Divatba kezd jöni a vidéken, hogy minékünk képtelennél képtelenebb leveleket irjanak.” (JKK 424.) Ugyancsak kapott levelekről emlékezik több más helyen is. (Pl. JKK 460.) Az Ék 1847. jún. 23-i számának borítólapján — amikor még Frankenburg szerkesztette a lapot — a következő felhívás olvasható: „Az ezentul lapunk számára küldendő cikkeket méltóztassanak író- és levelező társaink egyenesen t. J ó k a y M ó r urhoz intézni.” (Ék 25-26. sz. 4. sz. borító-

lap.) 1847. aug. 15-én a *Mi hír Budán?* egyik közleménye azután azt bizonyítja, hogy a leveleket valóban személy szerint küldték Jókainak. A cikkben írónk arról emlékezik meg, hogy egy „lábművész úr... szomorú elegiával tisztelte meg csekély személyünket”. (Kiemelés: Sz. L.; JKK 292.) Miután polemizál az elégia beküldőjével, szó szerint is idéz leveléből, s ezzel elárulja azt is, hogy ő a megtisztelt „csekély személy”: „De korántsem célom, hogy Jókay urat elidegenítssem a német sógoroktul.” (JKK 293.)

Gyakran előfordul, hogy a lapok, folyóiratok között folyó viták vagy egyszerű szerkesztőségi megjegyzések, leleplezik egyes aláíratlan cikkek szerzőit. A Honderü Severus álnevű kritikusa az *Irodalmi A. B. C.* c. rovatban 1847 augusztusában (nyárutó 17. 7. sz. 132.) Jókairól írva akaratlanul is megállapítja, hogy írónk nemcsak a Jelenkornál, hanem az *Ék*-nál is jelentős szerepet töltött be mint újdonságíró. (*Irodalom.* JKK 595.) 1847. aug. 8-án aláíratlanul jelent meg az *Ék*-ban a *Kétszáz és egy újdonság!* A PDlap a *Budapesti Szemle* c. rovatban mégis a következőképp reagál a cikkekre „(Az „É l e t k é p e k” u j s z e r k e s z t ő j e) az újdonságzat mezején kitett magáért, írván 201 (olvasd: kétszázegy) újdonságot; — tehát eggyel többet, mint előde egykoron. A tréfa kissé fárasztó de azért az övé az érdem, elragadá előle halántékiról a koszorút. Ki mondja még aztán, hogy a magyar irodalom nem eléggé termékeny?” (1847. aug. 12. 33. sz. 1058.; Vö.: JKK 761.) Frankenburg Adolfnak a *Kétszáz újdonság!* c. cikke 1847. márc. 6-án jelent meg az *Ék*-ban. (10. sz. 318–28.) A PDlap válasza kétségtelenné teszi, hogy a cikksorozat szerzője az *Ék* új szerkesztője, azaz Jókai Mór. 1847. nov. 14-én az aláíratlan *Mi hír Budán?* 10. sz. közleménye tréfálkozva száll vitába a Honderüvel. A konzervatív divatlap válasza — amely így kezdődik: „Az Életképek szerkesztője azt állítja” — kétségtelenné teszi, hogy az említett cikk szerzője Jókai.

Arany János Petőfinek írt szept. 7-i levelében Jókait rója meg azért, mert az *Ék* hasábjain „viccet csinált” a sáskákra. Az *Ék*-ban a levél keletkezése előtt két ízben olvashatunk a sáskákról a *Mi hír Budán?* c. rovat aláíratlan közleményei között. A Toldi szerzője tehát határozottan állítja, hogy a mindenes rovat egyes jeltelen közleményeit Jókai írta. S ha kételkedve fogadnók a fővárostól távol élő Arany megjegyzéseinek hitelességét, megerősíti a levélíró igazát az, hogy a címzett, az *Ék* szerkesztői problémáit jól ismerő Petőfi sem tiltakozott e megállapítás ellen. (L.: JKK 766.)

A Frankenburg által szerkesztett utolsó szám szerkesztői üzenete — amely arra kéri a lap munkatársait, hogy cikkeiket és leveleiket a jövőben személyesen Jókainak küldjék meg (25–26. sz. 4. borítólap) — amellet bizonyít, hogy a szerkesztő személyesen foglalkozott az *Ék*-

nak szánt cikkekkkel és beszámolókkal, s az aláíratlanul megjelent válasszok, a *Mondanivalóink* címen közzétett szerkesztői üzenetek is az ő tollából származnak.

Bár írónk visszaemlékezéseit nem szabad szó szerint elfogadnunk, mégis, ha megvizsgáljuk azokat az írásait, amelyek fiatalkori emlékeit idézik, azt tapasztalhatjuk, hogy nagyon sok esetben a lappangó Jókai-cikkek felkutatásakor is komoly segítséget nyújtanak. Még az olyan általános kijelentése is sokat jelent, mint amilyent az *Apróságok az írói tulajdonjog kérdéséről* c. visszaemlékezésében olvashatunk: „Mikor az „Életképek”-et átvettem Frankenburgtól, nekem magamnak a szerkesztésért, újdonságírástért és novelláimért volt 60 forintom.” (HhM 5. h. 205.) Itt most nem az a fontos, hogy Jókai pontatlanul emlékszik a számokra — hiszen 1847-ben keletkezett levelében 700 forintos honoráriumról ír, s a visszaemlékezéséből nem derül ki, hogy mennyi időre kapta az említett 60 forintot —, hanem az a kétségtelen utalás, hogy 1847 második felében általában ő írta az Ék újdonságait, amelyek viszont a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. rovatokban jelentek meg. E visszaemlékezés nyilvánvalóvá teszi, hogy Jókai szerkesztő korában is írt újdonságokat — természetesen ekkor már az Ék számára.

Eddig is gyakran tapasztalhattuk, hogy Jókai mint szerkesztő többes első személyben beszél. A *tengerszemű hölgy* c. regényében említi, hogy mikor fiatal korában elhagyta szülővárosát, azzal a céllal költözött Pestre, hogy hírnévre tegyen szert: „bevallott célja volt az eltávozásomnak: hirt, nevet, világi állást vivni ki magamnak. S ime másfél év telt le s mindez megvan, szerkesztő vagyok. Jogom van *pluralisban* beszélni, mint a királynak.” (I. k. 52.; Kiemelés: Sz. L.) E visszaemlékezése mellett egykorú megjegyzése is amellett bizonyít, hogy Jókai mint szerkesztő tudatosan használta a „fejedelmi” többest. 1847. márc. 11-én írja a *Budapesti Napló*-ban: „a pluralis csak szerkesztőségeket illet, melyek, mint több személyből álló testületek, ezt így használni szokták.” (JKK 89. Vö.: JKK 431. stb.) Itt említhetjük meg, hogy 1848-ban a *Charivári* c. viccrovatának a stílusa a Vahot Imréhez írt s személyes kérdéseket feszegető levelek stílusára emlékeztet. Nem csoda, ha ezek után igen nagy számban találunk első személyben közzétett, magánügyekkel foglalkozó, aláíratlanul megjelentetett közleményeket. (Ék 1848. márc. 19.)

Az eddigiek alapján nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Jókai nem azért hagyta jeltelenül közvetlen hangú, első személyben írt cikkeit, hogy névtelenségbe meneküljön, hanem azért, mert felesleges volt betűjeggyel vagy aláírással ellátnia, annyira köztudott volt szerzőjük személye.

A *Mi hír Budán?* c. újdonságrovat — Barabás Tibor szerint az Ék

„pletykarovatát” (*Az európai szellem magyar úttörői*. Bp. 1942. 6.) — a szerkesztő Jókai vezeti. Az itt megjelent közleményeket általában mi is felvettük gyűjteményünkbe. Kihagytunk azonban hét cikksorozatot, amely 1847. szept. 5. és okt. 17. között jelent meg e rovatban. Ezek az írások ugyanis nem aláíratlanul láttak napvilágot, hanem napraforgószerű szignóval.

Természetesen ez a kézjegy önmagában még nem jelentheti, hogy e cikkeket nem Jókai írta. A gondosabb vizsgálat azonban kétségtelenné teszi, hogy nem származhattak írónktól ezek a híradások. Már a szept. 5-i sorozatban olvashatjuk az alábbi kitételt: „Végtelenül boldogitana újdondászati tisztünk önérzete.” (Ék 10. sz. 324.) Jókai 1847. júl. 1-e után legfeljebb a szerkesztői tisztéről emlékezhetett volna meg. Szept. 19-én Schultz István tiltakozik a *Mi hír Budán?* szept. 12-én megjelent egyik közleménye ellen, mire Jókai az *újdonságtíró*t figyelmezteti fokozottabb óvatosságra, vagyis nem ismeri el, hogy maga írta volna az említett cikket. (L.: *Szerkesztői megjegyzések*. JKK 536.) Jónéhány év ismeretlen Jókai-cikket tanulmányozott már át jelen kötet sajtó alá rendezője, de olyan esettel még sohasem találkozott, hogy írónk a saját cikkét ne vállalta volna.

Jóllehet a stilisztikai bizonyítékok önmagukban általában nem győzhetnek meg bennünket, de Jókai egyik-másik írásának stílusbeli hasonlósága olyan méretű, hogy szinte ez alapján is joggal tételezhetjük fel egyes újságcikkek szerzőjének azonosságát. A Jelenkorban 1847. febr. 28-án megjelent, Erdélyi Jánossal és a Magyar Szépirodalmi Szemlével vitázó cikke (JKK 73–76.) pl. akaratlanul is emlékeztet Jókainak az 1849-es Tancsics-ellenes kirohanásaira. A Honderű megszűnésén „sajnálkozó” és a Vahot Imrével az Ék-ban névalírással polemizáló Jókai hangjának (*Irodalmi táborozások*. Irodalmi levelek Vahot Imréhez. I–II. 1847. jún. 23. 25–26. sz. 831–35.; 1847. júl. 4. I. sz. 23–24.; JKK 184–91.; 194–97.), ill. jún. 6-i búcsújának stílusbeli rokonsága is szembeötlő. A rövid hírek végére illesztett romantikus sóhaj főleg a szabadságharc idején keletkezett cikkeire emlékeztet. Nagyon gyakori, hogy az objektív hangon előadott eseményeket zárójelbe közbevetett megjegyzéscivel teszi nevetségessé. (pl. 1847. márc. 11. JKK 87–92.) A formálisan kételyt oszlató, magyarázó, de éppen e magyarázat által humoros hatást keltő stílus is Jókai írásainak egyik jellemzője. Pl.: „bálfelkészítők, ékszerészek, kalmárok, varrónők, zenezők és táncmesterek vakarják fejüket, mindenik, tudniillik, a magáét.” (JKK 51.)

Befejezésül még csak annyit; ha nem is perdöntőek, de egyéb áruló jelek társaságában az írónk által kedvelt témák többszöri feldolgozása vagy említése esetleg a vándormotívumok vizsgálata is erősítheti eddigi

megállapításainkat. 1847. nov. 14-én a Magyar Szépirodalmi Szemle megszűnésén „sajnálkozó” c. cikke (JKK 372.) pl. a szabadságharc idején kedvelt tízparancsolat travesztiáinak közvetlen elődje. (Ék 1848.) Az Ék első vezércikke (JKK 192—94.) az 1848 tavaszán keletkezett glosszáival mutat tartalmi rokonságot. (Vö.: JKK 720.) *Jellasichek közlönye* c. szatirikus fricskáinak is számos motívumára bukkanhatunk 1847-es írásaiban. (A példákat tetszés szerint sorolhatnánk. Legtöbb írástól több szempont alapján is bizonyíthatjuk, hogy írónktól származik. (Jelen alkalommal csak jellemző példák felsorolására szorítkoztunk. További megjegyzéseinket a *Tárgyi magyarázatok* c. fejezetben tesszük közzé.)

★

1846-ban és 1847-ben írt levelei arról vallanak, hogy jogi tanulmányainak elvégzése után a diploma csak kedve és hajlama ellenére biztosíthatta volna az életbe induló Jókai számára az önálló megélhetést. A regények és novellák bizonytalan honoráriuma pedig még a hírnév magaslatára érkezett íróknak sem nyújtott biztos anyagi alapot. Hát még egy kezdőnek! Nem kétséges, hogy 1847 elején előbb csak önállósodása biztosítékát látja Jókai az újságírásban, bár hamarosan észreveszi, hajlaimainak megfelelő izgalmas feladatra vállalkozott, s az első kudarc után már lelkes érdeklődéssel feledkezik az újdonságok írásába. Ebben az időben még különben sem a kapitalista újságírás hírhedett taposómalmába került, s Helmecey Mihály nemcsak lehetővé teszi írói egyénisége kiélését, de megelégedést sugárzó buzdításai Jókai hírlapírói ambícióit is felkeltik és ébren tartják. Hovatovább maga is fokozott kedvvel végzi az újságírás különleges feladatait. Friss hírek gyűjtése közben egyre közelebb kerül a hétköznapi valósághoz, belekerül a reformkor politikai és hírlapi vitáinak tüzébe, s egyre inkább lelkes odaadással vállalja a nyílt harcot. Naponta új hírekért fordul a pesti élethez, hogy mint a közvéleményt érdeklő kérdések merész hangú krónikása — a polgárosodó nemzeti értelmiség képviselőjeként — foglaljon állást a kezdetben általa is lenézett hírlapi polémikában.

1847 a minden különösre és újra élénken reagáló fiatal író publicisztikai előiskolája. A Frankenburg divatlapjánál és még inkább a Helmecey napilapjánál eltöltött idő teszi lehetővé, hogy néhány hónap múlva, az év második felében mint szerkesztő is sikerrel birkózzék meg az Ék „szellemi kiállításának” bonyolult feladataival, s a következő esztendőben már a szabadságharc egyik legkiválóbb tollú publicistája legyen. 1847-ben fokozatosan érik újságíró és lapszerkesztő egyéniséggé. A Pilvax-fiatalok köréből a hírlapírás mezejére lépett fiatal író nemcsak a mesterségbeli fogásokat sajátítja el, hanem egyre biztosabban

tájékoztató az újságírás területén folyó politikai harcokban is. Az európai méretű forradalmak és szabadságharcok előestéjén egyre határozottabban áll helyt a liberalizmus és a konzervativizmus nagy harcában a haladás zászlaja alatt.

★

1875. évi kiadás.

A publicisztikai cikkek gyűjteménye kronológiai rendben betűhíven közli Jókai hírlapi írásait. A folytatásokban megjelent közlemények összefüggő egészként kerülnek az olvasók elé. Kötetbeli helyüket a közlés megindulásának kezdete határozza meg. A cím nélkül megjelent cikkeket és cikksorozatokat új címmel nem látjuk el, hanem az első megjelenés dátumával különböztetjük meg őket egymástól. Ezért használjuk a rovatok (pl. *Budapesti Napló*, *Mi hír Budán?*) címe alatti szögletes jelbe zárt kelteztést. Az egyes rovatokon belüli apró közleményeket, amelyek nem kapcsolódnak szorosan egymáshoz, számokkal különítjük el, jóllehet mind az Ék, mind a Jelenkor ezekben az esetekben is csak nyomdai választójelet (pl. —, **) használt. A *Mi hír Budán?* c. rovatban júl. 25-én 17 apró közleményt találunk. Ezeket úgy különböztetjük meg, hogy a megjelenési sorrendben nem választójellel, hanem 1-től 17-ig számokkal választjuk el egymástól. 1874-ben, amikor az 1848–49-ben megjelent cikkeit tette közzé (Jókai Mór *Forradalom alatt írt művei*. 1848–1849. Szerző tulajdona. Bp. 1875.), lényegében Jókai is ezt a módszert alkalmazta, számokkal különböztette meg egymástól egyes rovatainak apróbb hírforgácsait (pl. 161.). A cím nélkül megjelent írásokat mi is cím nélkül tesszük közzé, de a cím helyén szögletes zárójelben a megjelenés dátumát közöljük.

A jegyzetapparátus egyrészt pontosan megállapítja, hogy hol működött Jókai mint hírlapíró, milyen cikkeket írt az adott időszakban, s korrigálja az irodalomtörténetírásunkban fellelhető téves adatokat. Az *Irodalom* c. fejezet összefoglalja Jókai publicisztikájára vonatkozó általános megállapításokat. A *cikkek jegyzetei* c. fejezet az egyes cikkekre vonatkozó megjegyzéseket tárja az olvasó elé (a megjelenés helye, ideje, aláírása, irodalomtörténeti vélemények, szövegváltozatok, polémiák, tárgyi magyarázatok, vándormotívumok, esetleg figyelmeztetés azokra az ámuló jelekre, amelyek segítségével kiemeltük az ismeretlenségből a kérdéses cikket).

A tengerszemű hölgy c. regényében írja Jókai: „Épen huszonnégyszázötven voltam, midőn önálló szerkesztővé lettem.

Ma is gyönyörrel veszem kezembe azt a három nagy kötetet, melyek a szerkesztésem alatti *„Életképek”* címet viselik. Minő kincstár.” (47.)

★

Vahot Imre a *Budapesti Szemle* c. aláíratlan rovatában (PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 92.) írja, hogy „A Jelenkor Budapesti Naplóját újévtől fogva jeles novellairónk Jókay Mór kezeli, s eleven phantáziája, és csipős elméssége e napi becsü sorokon is észrevehető. Jókay, mint író, eddig még békességben élt, de miután közénk állt, azaz, az irodalmi pályán katonának csapott fel, majd meggyül a baja, s neki is ki fog jutni a harc és háboru melege.”

Severus írja Jókairól az *Irodalmi ABC*. (Honderü 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 132.) c. rovatában:

„JÓKAY MÓR.

Az *„Életképek”* mostani szerkesztője...

A Híradó, úgy mellékesen egyszer egykis kritikát közölt ezen fiatal emberről, melyben ezt mondá: „ha szorgalmasan tanulni kezdene, lehetne belőle valami.” És úgy is van. J. urban van írói talentom; már tudja hol kell a subjectum, objectum és copulának állani, a tétel három részei közti hézagokat egész tömeg bombasticus, érthetlen, tulzott közbelékkal tölti ki. Imitt amott értetlen rövidséget negélyel az írásmódban, de mely nem egy élesen elkülönült gondolkodó szellem eredménye, hanem negélyelt genialitás fáradságos szüleménye. — Tacitus, Lamartine, Börne — e három író munkái is rövid, aforisticus tételekben vannak írva. — Könyvek nem nagy

rudakban, hanem apró darabokban nyújtják az aranyat! mert ezen nagyszellemek nem bírták aranykincsüknek egész iszonyu tömegét egyszerre a nyilvánosság elé emelni, szét kelle azt diribolniok, hogy könnyebben a közönség elé juttathassák. De ha az ember sem logikai élel, sem fogantás és kifejezési humorral nem bír, ha az ember kénytelen prózái mindennapi dolgokat apró tételekben elmondani, — az oly stíl ép úgy néz ki mint a s z e c s k a.”

Így folytatja a következőkben a Honderü irodalmi kritikusa:

„J ó k a y ú r, kinek még eddig természetesen nem volt ideje mindazon megkivántató ismereteket megszerezni, melyekkel egy írónak nem csak szellemi, hanem empyricai tekintetben is bírnia kell, — jobb stíl hiányában ily s z e c s k a s t í l b e n í r. — Az irány, melyet J. ú r lapjának adni fog, még mind csak talány. Irodalmi-kritikai tekintetben úgy képviselteti lapját, hogy rosszabbul már nem lehet. Novellisticaiban ő maga sokat ír, — iratai jó stilgyakorlatok, de a kifejezés, az érettség bélyege teljesen hiányzanak, s ezáltal gyakorlatai kissé emészthetetlenekké lesznek . . . Ujdonságai, melyeket hoz, nincsenek az élce tüzenél sem sütvé, sem rántva, sem főzve — nyersen adja fel azokat lapja asztalára — mintha nem művelt közönségnek írna, hanem Kannibaloknak, kik a sült csirkét félredobálják, és a nyersen inyelegnek. — Irányadólag az Életképek uj fasisában semmiesetre sem hat többé, s így Jókay ú r mint szerkesztő által a lap mindenesetre csak nyert, — mert az egyszerre megszűnt hangadó organum lenni egy művészetet és tudományt egyenlő erővel elnyomó iránynak. De minthogy még a rossz irányadás-hoz is bizonyos ügyesség, bizonyos savoir faire kivántatik, s J. urban ezen tulajdonságok is hiányzanak — az Életképek még egy darabig fog ugyan egykori befolyásának árnyékával dicsőködni, — aztán az árnyék mindig hosszabb lesz, s minél hosszabb, annál észrevehetőbb, míg végre a feledség éjébe, a semmiség dermesztő sötétébe elvesz . . .”

Befejezésként írja az alábbiakat a Honderü bírálója:

„Hogy J. ú r még maig sem neveztetett ki drámabírálválasztmányi taggá, azon rendkívül csodálkozunk, annál inkább, minthogy J. ú r már darabot is írt, mely totaliter megbukott, — s nálunk azon eszméből szokás kiindulni, hogy minden r o s z drámairó okvetlen igen derék bírálója a jó daraboknak; holott másutt még a legjobb dramatikusokat sem tartják mindig képeseknek — hogy darabokat megítélhessenek, minthogy valaki gyakran igen nagy költő lehet, a nélkül hogy csak legkisebb drámabíráló tehetség is volna benne. De ez mitsem gátol bennünket, hogy a derék J. urnak — szerencsés jó reggelt ne kívánjunk.

Vannak írók, kiknek megítélése közben az ember önkénytelenül ,humorossá' lesz.”

Vahot Imre és Jenevai László cikke (*Jókai Mór. A Nagy Világ Képekben* Pest 1855. 424. hasáb) tele van tárgyi tévedéssel. Szerintük 1847. közepén Petőfi és Jókai vették át az Ék szerkesztését s a „két tehetséges szerkesztő dolgozatai igen emelték ugyan e lap irodalmi rovatát, de nagyon bele merülve a polemiába, itt sok gyengeséget, és éretlenséget árultak el.”

Zilahy Károly (*Magyar Koszorusok Albuma. Írói élet és jellemrajzok.* Pest 1863. 105.) szerint 1847 közepén, amikor Jókai átvette az Ék szerkesztését, „a lap érdekét a napi rovatok elmés kezelése által különösen emelte”.

Baráth Ferenc (Apulejus: *Nyugot-Európa és Hazánk.* Pest 1871. 90–91.) írónk politikai működését, azaz hírlapi cikkeit nem tartja „veszélyesnek”. Szerinte „Politikai cikkeiben ugyanaz a gyermekes naiv itélet és hit, az az erős phantasia, a különös és képtelen combinatiók és összeállítások keresése nyilatkozik, a mi regényeiben”.

Vutkovich Sándor (*Ásvai Jókai Mór. = Magyar Írók Albuma. Élet- s jellemrajzok.* Pozsony 1873. 290.) megismétli Zilahy Károly (1863) véleményét.

Gyulai Pál (*Jókai mint hírlapíró.* BpSzle 1875. 9. k. 202–16. — *Bírálatok.* Bp. 1911. 134.) szerint „Jókai mint politikai hírlapíró, a forradalom szülötte, épen mint Pálffy Albert és Csernátony. Társaikat a politikai téren találta a forradalom, ők akkor léptek fel arra.”

Toldy Ferenc (*A magyar költészet kézikönyve A mohácsi vésztől a jelenkorig, vagyis az utóbbi negyedfél század kitünőbb költői életrajzokban és jellemző mutatóványokban feltüntetve ~ ~ által.* Második, átdolgozott kiadás. Ötödik kötet. Bp. 1876. Franklin. 284–85.) szerint Jókai „novelláival s a tárca szerencsés vitelével mind érdekesebbé tudta tenni” az Ék-et.

Abafi Lajos (*Frankenburg Adolf. = Magyar írók életrajza.* Figyelő VI. 1879. 152–53.) szerint az Ék „írodalmunkban nevezetes szerepet játszott. Ez képezte legjelesebb íróink szellemi központját és szépirodalmunk akkori tetőzését . . . Később Jókai vette át a lap szerkesztését, mely ezentúl, kivált 1848-ban, még határozottabb politikai irányt követett.”

Telegdi László (*Petőfi Sándor életéből.* IV. *Petőfi a forradalom alatt I.* Koszoru 1884. dec. 13. 50. sz. 790.) azt írja, hogy miután lapszerkesztő lett, „Az „Életképek” hasábjait Jókai kitűnő dolgozatokkal töltötte meg; s a lap Frankenburg eltávozásával mégis sokat veszített ugy érdekességéből, mint keresettségéből”.

Ferenczy József (*A magyar hírlapirodalom története 1780-tól 1867-ig.* Bp. 1887. 442–43.) megállapítja, hogy az Ék Jókai szerkesztése idején „a 40-es évek legértelmesebb folyóirata volt” s a „szépirodalmunk legjobb közlönyévé lett”.

V. I. (*Sárguló levelek*. Aradi Közlöny 1891. nov. 29. 283. sz. 1–2.) „egy ócska, de üde könyvről, . . . az „É l e t k é p e k” 1847 éves folyamáról” ír, amelyben nagy gyönyörűséget lelt „heteken által”.

„Soha se lesz nekünk többé — folytatja a cikkíró — ilyen belletrisztikai lapunk. A szellemóriások jutottak még a legzuhabb petiteknék, mikor ennek a lapnak a riportere is csak egy Jókai volt; színházi recenziái pedig Jókai, Petőfi, Pálffy és Pákh Albert”. Itt jelent meg Petőfi számos költeményén kívül „Jókainak Serfőzője, Bűntársa s a kedves színházi kritikák se szeri, se száma”. Később megállapítja, hogy Frankenburg is távol tartotta magát a durva hírlapi vitáktól, „még jobban aztán az utódja a szerkesztésben Jókai Mór, a ki egész kegyes közlőnyé tette az „Életképek”-et.

A legkevésbé se higgye azonban az olvasó, hogy akkor a szerkesztők nem veszekedtek egymás között. Sőt inkább! Véges-végig egész harcias hangulat fut közte és a „Honderü” között.”

A cikk több idézetet tartalmaz Jókai színi kritikáiból és polémiáiból.

Ferenczy József (*Jókai mint hírlapíró*. Győr 1893. 7–9.) szerint „Jókai Mór mint hírlapíró abból a régi gárdából került ki, a mely gárda hírlapirodalmunk fénykorát teremtette meg . . .”

Csupán hírlapíródalmi munkássága is a legtermékenyebb írók sorába helyezné Jókait.

Hírlapírói munkássága megoszlik a politikai-, szépirodalmi-, humoristikus- és vegyes tartalmú időszaki sajtó terén kifejtett működésben . . . Századunk ötödik tizedében, noha az író és olvasó világ figyelmét túlnyomólag a politika foglalta le, mind a mellett magas fokú fejlettségre jutott az időszaki szépirodalmi sajtó is, mely kitartó buzgalommal fáradozott irodalmunk népszerűsítése érdekében. Szerkesztőink a nővilág pártfogásáért versenyeztek, velük és általuk akarták elérni azt a hazafias célt, hogy a magyar nyelvet és irodalmat bevigyék a családokba, a magyar társas életbe s bennük és segítségükkel állandó közönséget szerezzenek ismét költészetünknek és általában szépirodalmunknak. Egész sora jött létre a szépirodalmi divatlapoknak, melyek a legújabb és legdiszesebb divatképekkel és bő divattudósításokkal iparkodtak magukat és így közvetve az irodalmat a hölgyvilág előtt megkedveltetni . . .”

Ferenczy megállapítása szerint „1847. július 1-én Jókai vette át [az Ék] szerkesztését s változatos tartalommal, irodalmi becsű értékes dolgozatokkal bocsátotta közre. Ekkor Frankenburg csak kiadója volt a lapnak.” Ferenczy nem említi, hogy Jókai a Jelenkor újdondásza volt.

Baróti Lajos (*Jókai és Petőfi*. Hazánk 1894. jan. 6. 12. sz. 18.) szerint új irodalmi irányt képviselt az Ék, miután Jókai szerkesztette. Úgy véli,

hogy 1847 nyarán „némileg megvalósult” amiért Petőfiék írói összefogással egy évvel korábban harcoltak.

Hornyik József (*Jókai élete*. Kecskeméti Lapok 1894. jan. 6. 1. sz. 7.) szerint kisebb irodalmi sikerei majd a *Hétköznapi* megjelenése után „a már ekkor nagynevű Petőfivel szövetkezvén, közösen átvették Frankenburgtól az *Életképek*” c. folyóirat szerkesztését, melyet Petőfi versei s Jókai novellái elsőrangú szépirodalmi lappá emeltek.

Mindketten átléptek a szépirodalom teréről csakhamar a politikaira is.”

Koltai Virgil (*Ime, az ember!* Hazánk 1894. jan. 6. 12. sz. 17.) szerint a Tizek Társaságának tagjaként szerkeszti az *Ék*-et, a „leghatalmasabb magyar lapot”.

Sziklay János (*Jókai pályája*. Egyetértés 1894. jan. 6. 6. sz. 1.) Jókai öregkori visszaemlékezései alapján ír az 1847-es év eseményeiről, amelyek döntően befolyásolták írónk pályáját. Szerinte „legjobb munkatársak egyesített erejével” kitűnően szerkesztette az *Ék*-et Jókai.

A Budapest c. képes politikai napilap aláíratlan cikke (*Jókai életrajza*. 1894. jan. 6. 6. sz. melléklet 1.) szerint az *Ék* szerkesztését „Jókai nagy ambícióval végezte... magához láncolta az irodalom jeleseit”.

A PH anoním cikkírója (*Jókai Mór élete*. 1894. jan. 6. 6. sz. 26.) szerint 1847 közepén Frankenburg Adolf Bécsbe költözött s „Lapiját biztos kezekbe tette: Jókainak adta át a szerkesztést, ki akkor 22 éves volt.

Jókai nagy ambícióval teljesítette feladatát; írói talentumán kívül szeretetreméltó egyénisége, eleven szelleme a legkiválóbb tehetségeket vonta magához.”

Buday László — B. L. kézjeggyel — írja meg Jókai életrajzát az Ország-Világban. (*Jókai Móról*. 1894. jan. 7. 2. sz. 32.) Itt említi, hogy a szabadságharc előtt „Sűrűn ontotta elbeszéléseit tárcacikkeit”.

A Kolozsvár névtelen cikke (*Még egyszer az arany lakodalomról*. 1894. jan. 16. 12. sz. 2.) szerint Jókai 1846—48 közt *Ék*-nél „mint belső munkatárs szerepelt, később pedig az újdonság-rovatvezető névvel tisztelték meg”.

Göde Jenő (*Jókai élete és költészete*. Veszprém 1894. jan. 27. 4. sz. 2.) sok tárgyi tévedéssel ír Jókai 1847-es lapszerkesztői munkásságáról.

A Kecskeméti Lapok aláíratlan cikkírója (*Jókai pályafutása*. 1904. máj. 7. 106. sz. 2.) „liberális irányzatú szépirodalmi lapnak” nevezi a Jókai szerkesztette *Ék*-et.

Prém József (*Jókai*. Hazánk 1904. máj. 8. 110. sz. a Hazánk Szépirodalmi Melléklete. 2.) röviden érinti a fiatalok 1848. márc. 15-e előtti politikai szervezkedését.

Sebők Zsigmond (*A szárnybontás. Jókai és Petőfi*. Új Idők 1904. máj. 8. 19. sz. 463.) azt írja, hogy 1847-ben az *Ék* Jókai szerkesztésével

„még jobban emelkedett és a kiváló írók még szívesebben csatlakoztak, mint eddig, hozzá”.

A Képcsall aláíratlan cikke (*Jókai élete*. 1904. máj. 8. 19. sz. 353.) Jókai visszaemlékezései alapján ismerteti a szabadságharc előtti eseményeket. Megállapítása szerint „Jókai leghathatósabban támogatta az Életképeket és dolgozatai tetemesen fokozták a lap népszerűségét”.

Az Egyetértés jeltelen cikke ([*Jókai*] *Élete folyása*. 1904. máj. 6. 126. sz. 3.) szerint az Ék-et — midőn átvette szerkesztését — „még magasabb színvonalra emelte”.

Az Alkotmány c. napilap (*Jókai élete*. 1904. máj. 6. 109. sz. 1.) szerint Jókai 1847 második felében „a magyar irodalom legfényesebb alakjait gyűjtve maga köré, a legelőkelőbb színvonalra emelte a lapot”.

Az Ország-Világ a *Jókai meghalt* c. aláíratlan cikke (1904. máj. 8. 19. sz. 373.) szerint 21 éves korában az Ék-et, a „liberális irányzatú szépirodalmi lapot” szerkesztette Jókai.

A Máramaros aláíratlan cikke (*Jókai Mór meghalt*. 1904. máj. 8. 19. sz. 2.) arról emlékezik meg, hogy Jókai a Jelenkor hírrovátát vezette.

Mikszáth Kálmán (*Jókai Mór élete és kora*. 1. k. Bp. 1960.) szerint „Íróink közül némileg nyomormentesen csak azok élhettek, akik valamely lap rovatait csinálták állandó havi fizetéssel. Ezek a helyek olyanok voltak e szegényes világban, mint a „kanonoki stallumok”. A Honderú újdondásza nagyúr volt, Jókai maga is csakhamar a pénzzsákok közé tartozott, miután az Életképekhez jutott be színírbírólnak. Könnyű annak, akinek Petőfi a barátja. De ez csak pütkösdi királyság. Frankenburg nem volt vele megelégedve. Rendre dicsérte a színészeket; aki nem való prókátornak, még kevésbé való színi referensnek. Ahhoz keménység kell és oroszlánszív. Neki minden előadás remek volt és minden színész egy-egy Fánecs vagy Lendvay.”

Ezután írja Mikszáth a következőket:

„Az Életképek színi rovatja meggyöngült, Frankenburg hiába bízta, hogy csipkedjen, üssön, vágjon, a puha szíve nem vitte rá, utoljára is válni kellett a rovatjától és a laptól is. Az öreg Helmeccy átvitte a Jelenkorhoz újdondásznak, ami harmincöt forint fizetéssel járt. A hírszolgálat teljes hiányában igen fontos volt az újdondász szerepe a lapoknál, úgyszólván neki kellett azokat megteremteni, majdnem hasonlóan az escamoteurhoz [szemfényvesztőhöz], ki az üres levegőből fogdossa ki a húszasokat. Jókai fölfrissítette a rovatot, legalább Királyi Pál, a főszerkesztő meg volt vele elégedve. A dolgok megítélésében, mert egy újdondásznak naponként sokféléről kell írni, egy kis zöltség és naivság látszott, de a megírás, a feltalálás többnyire mulatságos volt.” (100.)

Az Ék-nál Jókainak az „ideje nagy részét a szerkesztés apró-cseprő

gondjai és teendői vették igénybe. Sok jó erőt bírt a laphoz kötni s ezeket jól fizette. Gonddal és változatosan csinálta az egyes rovatokat, úgyhogy a lap virágozni kezdett, ezerötszáz előfizetője volt, ami tekintélyes jövedelmet jelentett. Petőfinek 50 forintot volt képes fizetni egy-egy verséért.” (109.)

Zsigmond Ferenc (*Jókai*. Bp. 1924. 50—51.) szerint 1843 s 1849 közötti idő, „Jókai írói működése első korszaka . . . tehetségének majdnem mindenik legfontosabb vonásához szolgáltat adalékot”. Ez alatt az idő alatt írt verset, drámát, regényt, novellát, fantazmagóriát „a vezércikktől a pamfletig mindenféle hírlapi közleményt”.

Romhányi Gyula (*Teleki László és Kegyence*. ItK 1941. 152.) szerint 1847-ben Jókai „mérsékeltebb hangon” szerkesztette az Ék-et, mint elődje Frankenburg.

Bárdos László (*Jókai a forradalomban*. Komárommegyei Dolgozók Lapja 1954. máj. 1. 35. sz. 6.) szerint Jókai cikkeiben már 1848 előtt előre veti árnyékát szabadságharcos publicisztikai munkássága.

Dezsényi Béla (*A magyar sajtó 250 éve*. Bp. 1954. 84.) szerint az Ék — miután Jókai átvette a szerkesztését — „az ifjúság orgánuma lett és ezt a szerepet negyvennyolcban is megtartották . . . az irodalmi sajtót Petőfiék a leghaladóbb gondolat számára hódították meg”.

Szekeres László (*Keletkezése, forrásai*. = Jókai Mór: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 308.) szerint Jókai „az 1853. jan. 2. és 1854. febr. 19. között működő Délibáb c. folyóiratnak csak formálisan főmunkatársa, gyakorlatilag a névleges szerkesztő, gróf Festetich Leó helyett minden szerkesztője, s így nemcsak elvileg irányítja a lapot, hanem — miként 1847-ben és 1848-ban az Ék-nél — most is oroszlánrészt vállal az újdonságok, színi kritikák és a külföldi „társaséletről” szóló színes, apró közlemények írásából.”

Nagy Miklós (*Jókai Mór*. Művelt Nép 1951. január 1. sz. 25.) szerint az Ék „1847—48-ban lobogója volt a forradalmiságnak, hirdetője az új gondolatoknak”.

Nagy Miklós (*Vezérfonal városi előadók számára Jókai Mór c. előadáshoz*. Bp. 1952. 4.) röviden ír szerkesztői munkásságáról.

Zolnai László (*Jókai útja Komáromtól 1848 fele*. Komárommegyei Dolgozók Lapja 1954. ápr. 28. 34. sz. 4.) szerint a Pilvax-fiatalok társasága „az a kör, ahol végre Jókai Mór megtalálja önmagát”.

Lovási Ferenc (*Jókai Mór* [1825—1904]. Viharsarok népe 1954. máj. 5. 105. sz. 4.) szerint Jókai mint újságíró „a sajátos magyar publicisztika megteremtője, aki hervadhatatlan érdemeket szerzett a magyar újságírás fejlesztése terén is”.

Móricz Miklós (*Móricz Zsigmond az újságírásról és az újságírókról*. ItK 1955. 373.) Jókai hírlapi hatásáról emlékezik meg.

1842 213

HONDERÜ.

SZÉPIRODALMI, MŰVESZETI ÉS DIVATLAP.

(Dívetés, fennmaradás a más műveltségért.)

Szerkesztő: **Petrárik Bernát László.**

1848.

Hatodik év első negyede.

LEJÁR.

a magyar egyetemi nyomdában

PESTI DIVATLAP

PETŐFI MŰZÉUM

1842 213

PESTI DIVATLAP.

SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY

A

TÁRSASÁG, IRODALOM ÉS MŰVESZET KÖRÉBEN.

SZERKESZTI

VÁHOT IMRE.

1847.

CASINO

PETŐFI MŰZÉUM

F. 225.

OLASZ FÉLTŐ FOLYAM

Leonas János

PESTEN,
HUMATOTT BEJELVÉL.

A Honderü és a Pesti Divatlap címlapja

Szekeres László (*A hírlapíró Jókai pályája küszöbén. A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. Bp. 1964.*) filológiai gonddal bizonyítja, hogy milyen közleményeket írt Jókai 1847. jan. 2. és jún. 6-a között a Jelenkorba a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként, majd viszonylag részletesen jellemzi írónk újságírói pályájának kezdetét. Megállapítja, hogy 1847 első fele a minden különösre és újra élénken reagáló fiatal író publicisztikai előiskolája. A Frankenburg divatlapjánál és még inkább a Helmezy napilapjánál eltöltött idő teszi lehetővé, hogy néhány hónap múlva, az év második felében mint szerkesztő is sikerrel birkózzék meg az Életképek „szellemi kiállításának” bonyolult feladataival, s a következő esztendőben már a szabadságharc egyik legkiválóbb tollú publicistája legyen. 1847-ben fokozatosan érik újságíró és lapszerkesztő egyéniséggé Jókai. A Pilvax-fiatalok köréből a hírlapírás mezejére lépett ifjú novellista nemcsak a mesterségbeli fogásokat sajátítja el, hanem egyre biztosabban tájékozódik az újságírás területén folyó politikai harcokban is.

Petőfiékkal egyetértésben tesz hitet az irodalom irányzatosságának elve mellett, melyet megőriz egész életére, s melyet különösen az 1875-ös politikai pálfordulata előtt szépírói gyakorlatában is igyekszik megvalósítani.

A *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként a haladás „igaz ügye” érdekében harcol egyre nagyobb hatással a nemesség felelősségre ébresztése, a nemzeti és polgári felemelkedés mellett. A Jelenkorban megjelent közleményei szembetűnő heterogénéitásuk ellenére is viszonylag egységes elvi álláspontot képviselnek. A nemzeti összefogás erősödését, az „emelkedő honszellem áldást” látja a két „jobb irányú”, azaz liberális politikai színezetű Pesti és Nemzeti Körnek az egyesülésében. Fellép a magyar nép szellemi kincseinek megóvásáért. A nemzeti öntudat ébresztését célozza a csárdás melletti kiállása. Szót emel az arisztokraták kényelemszerető kultúrátlansága ellen. Szatirikus kedvvel számol be arról, hogy egyes nemesek mennyire irtóznak a kultúrát terjesztő könyvektől. A buja Kárpáthy Abellinóra emlékeztető közismert „gazdag úr” ellen is fellép, ki elvisz magával vidékre egy szegény lányt szeretőnek. Hatással ostromozza a „nagyszerű címekek kérdő nemesi” tehetetlenséget. A „boldogság ypszilonos dicsőségébe helyezkedő igazi praedicatamos nemes” figurájának szatirikus bemutatása már az „arisztokratikus végbetűjét demokratikus i-re” cserélő szabadságharcos Jókait anticipálja. Hadat üzen írónk a feudális úri rend elavult intézményeinek. Éles hangon bélyegzi meg a nép nyomorára spekuláló üzéreket. A nemzeti egység kialakítását, a magyarság szellemi és gazdasági erejének megsokszorozását célozza a jobbágyság és a zsidóság emancipációja melletti kiállása.

A feudális Magyarország számos retrográd jelenségére éberan reagál. Mégsem akar radikális társadalmi változásokat. Ez legvilágosabban akkor derül ki, amikor a szociális problémákat „nyomorenyhítő reformokkal” kívánja megoldani. Részvétellel ír a Felvidék nélkülöző napszámairól, a nyomor elől Pestre menekült „eléhült népségről”, mégis a megyék filantropikus megértésére bízta a bajok orvoslását.

Legotthonosabban újságíróként is az irodalmi életben mozog, s Petőfiéek mozgalmában szellemi irányítónak vesz részt. A társadalmi élet jelenségeivel foglalkozó cikkeiben megreked a visszahúzó erők elmarasztalásánál, a visszaélésekre fényt villantva a nemzeti felelősségérzetre apellál, s amolyan körülhatárolatlan liberális-reformer magatartást tanúsít, kulturális kérdésekben azonban már a Jelenkornál is viszonylag kikristályosodott álláspontot képvisel. Fő feladatának az irodalom sajátos eszközeivel vívott harcot tekintí, s a Pilvax-fiatalokkal egyetértésben az irodalmat a nemzetnevelés és jellemfejlesztés leghatékonyabb tényezőjeként erősíti. Valósággal tüzet nyit az arisztokrácia irodalmi ízlését kiszolgáló Honderü és Magyar Szépirodalmi Szemle c. folyóiratokra. S nemcsak néhány szavas túsúrásokra vállalkozik. A szépirodalmi Szemlével igen részletes, apró filológiai kérdésekbe mélyedő polémiát folytat az Életképek s nem utolsósorban a Fiatal Magyarország érdekében. Különös éllel támadja e lapot, mert „ajult torzsalakodást” folytat a „francia iskola”, a fiatal írók romanticizmusa ellen. Az irodalmi értékek felismerését bizonyítják Kemény Zsigmond regényéről és Szigligeti Ede drámájáról írott sorai. A magyar nyelvet és művészetet ápoló Nemzeti Színház már 1847 legelején a nemzet első házának tartja, s hazafias szimpátiával figyeli működését.

Nem kétséges, hogy újságírói gyakorlat közben Jókai nyelvezete is egyrészt sokkal közérthetőbb, másrészt egyre színesebb, s 1848-ra már a közvetlenebb politikai hatásra is alkalmasabb lesz. Írói alkatával rokon romantikus stílusát is áthatja a haza sorsán kesergő pátosz.

Jókai 1847 első felében írt publicisztikai cikkei arról győzhetnek meg bennünket, hogy az újságírást megízlelt fogékony lelkű fiatal író jóval közelebb került az élethez, mint szépirodalmi munkái alapján sejtettük. A Jelenkornál eltöltött röpké öt hónap nemcsak erőgyűjtést és felkészülést jelentett számára az Életképek szerkesztői munkáihoz s 1848/49 politikai harcaihoz, de mint a francia romantikusokat — első helyen Sue-t és Victor Hugót — bálványozó regény- és novellaíró is kimozdította könyvélményeiből. Ragyogó fantáziáját ezután már nem uralják oly mértékben a romantikusok rémtörténetei s a közvetlen diákiélmények, mint a *Hétköznapiak*, a *Szomorú napok* c. regényeiben vagy a *Vadon virága* c. novelláskötetében. Életközelségbe kerülését — a politikai események figyelemmel kísérése és a Pilvax-fiatalok politikai tettei

mellett — hatékonyan mozdította elő az újságírás, amely igen kedvezően befolyásolta egész szépirói pályáját. Az újságírás hatására a szabadságharc előtti romantikája minőségi változáson megy át, s a reformkori regényeit átható eszmék első ízben — nem egyszer műhelygyakorlatokként — a Jelenkorban jelentkeznek, magyarázatul szolgálnak történelemszemléletére, s világnézeti fejlődésének alapjait is megvetik.

Nagy Miklós (*Jókai Mór. = A magyar irodalom története 1849-től 1905-ig.* Szerk. Sőtér István. Bp. 1965. 286.) szerint „Az Életképek Jókai szerkesztésében a Fiatalkor Magyarországnak, a radikális ifjúságnak lapjává lett... Petőfi és Vasvári társaságában, az utópista szocialistákat és a francia forradalom történetét olvasgatva, Jókai világnézeti és politikai fejlődése hétmérföldes léptekkel haladt előre, s a kisvárosi nemesifjúból 1848 elejére polgári forradalmár lett, aki átmenetileg le tudta vetkezni nemesi neveltetésének sok visszahúzó vonását.”

A CIKKEK JEGYZETEI

I

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 2.] 5—11.

- M:** Ék 1847 1. sz. 25—28.; Caracalla aláírással.
Részleteket közölt belőle: V. L.: *Sárguló levelek*. Aradi Közlöny 1891. nov. 29. 283. sz. 1—2.; Szekeres László: *A hírlapíró Jókai pályája küszöbén*. A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. Bp. 1964. (a továbbiakban: PIM Évkönyve) 100, 101, 105, 110.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1839-ben a Regélőben jelent meg Jókainak egy rövid feljegyzése. (104.)
- 3 *quirites* — a római polgárok megszólítása, előkelőségek
- 9 Jókai az *Arria* c. elbeszélésében hasonlóképpen jeleníti meg a római gladiátorokat. (Ék 1848. márc. 23.)
- 10 *solenniter* — sollemniter, ünnepélyesen
- 21 *táborszem* — Jókai itt a Honderű *Táborszem* c. mindenestől rovatará, az *Ökörszem* elődjére céloz
- Az *Ökörszem* c. rovat 1847. jan. 5-én jelenik meg először a Honderűben a szerkesztő következő megjegyzésével: „Megbocsát derék collega, hogy a tőle nyert elnevezéssel nevezzük el ezentúl szerényke cikkünket. A *t á b o r s z e m* igen harcos cím vala ártatlan csiripolások kifejezésére. A *k i s ö k ö r s z e m* ugy sem egyéb, mint egy colibri.” (télhó [jan.] 5. 1. sz. 22.) Vö.: Császár Elemér: *A magyar irodalmi kritika története a szabadságharcig*. Bp. 1925. 260.
- A PH-ban Pákh Albert két nap múlva jegyzi meg, hogy a Honderű „táborszemek” helyett „ökörszemeket” közöl. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. jan. 7. 808. sz. 13.)
- Jókai több helyütt is megemlíti, hogy az Ék előző színi referense kemény kézzel írta kritikáit. (L. JKK 566.)
- 22 *Péterkés* — a székelyeknél „csapos végű, férges, kukacos” jelentésben ismeretes (Szinnyei József: *Magyar tájszótár*. Bp. 1897—1901. 2. k. 132.). Jókai különleges támadó eszközként szerepelteti.
- 28 *sajtalan* — értéktelen, tartalmatlan (L.: „Nem minden papsajt!”)

Sor:

szólást; sajtélesztő — szer, amelyet tejbe tesznek, hogy megaludjék)
aesthesia — esztétika

29 *cothurnus* — koturnus, az antik görög színházban szereplő színészek erősen magasztott cipője

46 *Iris* — írisz, nőzirom

47 „szakértő botanicus” helyett az Ék-ban — sh.-ként — „szakértő botanicus” szerepel

54 Célzás Ezópusz ismert meséjére, amely a számmal együtt gyalogló apáról és fiáról szól.

57 *decreditált* — hitelt veszített

76 A Budapesti Híradó c. konzervatív napilap 1847. márc. 21-én éles támadást indít az *Irodalom és Tudomány* c. rovat „kritikai szemléjében” az Ék ellen. Külön kitér Jókainak erre a cikkére, miközben támadja a művészetben „a pártosság elvének fölcsiráz-tatását”: „A kritikus [Jókai] mindjárt az első számban (1847) kijelentette, hogy ő csak dicsérni teremtett (risum teneatis amici!) s szilárdan és makacsul állítá: mikép nem szükség a rosza ujjal mutatni, azt a nélkül is mindenki meglátja. Rend-kivül nagyszerű bölcsesség! Ekép a régi sebek, melyek nálunk ma is vérzenek, s minden erőnk fölemésztésével fenygetnek, nem hogy bekóttettek volna, de sőt újra fölkarcoltattak, hogy mi szegény magyarok valamikép, gyakran igen tetteink tulbecsülése és opti-misticus dicsőítésének gátló körmei közül meg ne meneküljünk, s hibáinkat be ne lássuk, azokat helyrehozandók. Vagy az Életképek azon rendkívüli bizonyítvánnyal akar szolgálni, hogy bennük semmi hiba nincs! Ha e bizonyítvány meggyőző lehetne — bizonyára mi volnánk elsők, kik Hosánnát kiáltanánk. De valamint politikai, úgy belletristiai tekintetben sem használ az esetlen hízé-gés semmit is, és, hogy a nagy Széchenyivel szóljak, csupán gyer-mekeknek való, hogy szegények el ne csüggedjenek és ne sírjanak — nem pedig férfiaknak, kikben erő van és kiket tökéletesbülés utáni vágy lelkesít. — De az értelem szava beszélhet ám! — Azt nálunk legalább a szájhősök legtöbbszöri lekiabálják, s ha lehet elhallgattatják, s hitelét elrontják.” (562. sz. 188.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle az Ék színházi rovatáról a következőket írja: „Ebben a fölvetett nyolc számon keresztül talál-kozzunk nézetekkel, mik szó nélkül nem maradhatnak annyival kevésbbé mivel az Életképek színházi hivatalos lap, s így a közönség előtt némi tekintélyül állhat. Mindjárt az első szám nyújt egy cikket, mely humorosan kezdődik a színházról és azt is tanítja, hogy Rómá-ban a piacot circusnak (?) hívták, s a gladiatorok rajta (a piacon)

Sor:

viaskodtanak stb. s ide megy ki: „a critica hivatása nem az, hogy a *konkolyt* válogassa a tisztabuza közül, hanem az, hogy a hol *gyöngyöt* talál, azt hozza napfényre; mert a mi rut, arra nem szükség ujjal mutatni, meglátja azt a nélkül is minden lélek’. Ez volna tehát a tan; ebből folya elvégre a positiv critica, mely nem tagadna valamit, hogy *nem jó*, vagy *nem rossz*, s így menten maradna az egyoldalúságtól: hanem egyenesen merné mondani, hogy *jó, szép* s nem többet, mert a *rutra*, szinte nem szükség ujjal mutatni, mi valóságos egyoldalúság. Ki az ismeretek oly positiv ura, mint ezen névtelen ur, sokat köszönhet a szerencsének, s nem csuda, hogy ily elbizottan beszél. De az Életképek is nagy változáson mehetek keresztül, mert ez nem így volt ám *azelőtt*. Megmondani, hogy mi jó, és elhallgatni, mi rossz, vajjon mikép fér ez össze? Ugyanis ha ezt nem tesszük amaz hiába tettük; s ha valaki megismerhetőnek hiszi a *rutat*, nem tartja megismerhetőnek a szépet is épen olyan okból? mely esetben legjobb volna teljesen hallgatni aztán minden criticával és eltagadni annak minden szükségét, mi legalább egészszbb okoskodás volna, mint az előttünk levő, noha nem kevésbbé okatlan. Látszik, minő szegény, árva fej lehet az, melyből ily gondolatok keletkeznek. Nem úgy, édes bíráló ur. Az ember nem ismeri mindenkor sem egyiket, sem másikat; mert több a műveletlenség, a fél műveltség, a ferde elműveltség, az áldatlan tulműveltség, mint-hogy hétköznapiokon is folyvást vasárnapiaik, azaz hogy mindenkor tisztaban legyünk az izlési igaznak ismeretével. Schönbein és Böttger feltalálták a lőgyapotot, Jackson a kénégenyt, az Életképek szini *criticusa* a *gyöngycriticát*; s vajjon hiszi-e még a lap magáról, mint első oldalán nem hitt, hogy „uj szó nem jön ajkainkra” (A három divatlapról. = Értésítő. 1847. 13. sz. 208–09.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle utolsó mondata az *Üdvözlét hölgyeinknek* c. s minden bizonnyal a szerkesztő Frankenburg Adolf által írt vezércikk első soraira vonatkozik: „Új év nyílik előttünk, — új évet kezdünk meg mi is pályánkon, s olly igen szeretnénk ujat adni, vagy legalább ujat — mondani, főleg, midőn veletek állunk szemközt, hazánk széplelkű hölgyei. S mégis — csodálatos! — új tárgy nem ötlík fel lelkünk előtt, új szó nem jó ajkainkra. Sajátos állapot. De vétünk-e, ha köröttünk minden olly régi, ha nincs varázs, melly új fényt árasztana a világon? És bűnünk-e, ha b e n n ü n k is minden a régi hangokon zengi meg nem változott lényünket?” (1847. jan. 2. 1. sz. 1. Vö.: *Ökörszem*. Honderű 1847. télhó [jan.] 12. 2. sz. 42.)

Jókai első színi bírálatáról a konzervatív Nemzeti Ujság c.

Sor:

napilap a *Budai és pesti ujdonságok* c. rovatában emlékezik meg: „Az Életképeknek, a mennyire egy számból itélni lehet, mind kül alakjuk csinosága, mind beltartalmuk csökkent... Új színházi bírálója, úgy látszik, tökéletesen meg fog felelni a hivatalos organum kellékeinek, miután egyenesen kimondja, hogy biz ő csak azt fogja megemlíteni a színházról, a mi szép és jó, a roszat korholni nem a kritika dolga, miután ezt úgy is mindenki észreveheti... Valjon úgy e?!... hát a szépet és a jót csak a kritika veheti észre?... valóban szép kilátás a közönségnek!” (1847. jan. 5. 417. sz. 11.)

Az általános elvi bevezetés utolsó sora kétségtelenné teszi, hogy az utána következő színdarabismertetések a nyitó cikk szerzőjétől, azaz Jókaitól származnak.

76 Ezeket a kritikai elveket ismét érinti Jókai az *Othellóról* írt jan. 16-i ismertetésében. (L.: JKK 23.)

78 A Nemzeti Színházat a *Kárpáthy Zoltán* c. regényében a „nemzeti míveltség oltárának” nevezi Jókai. (JKK 1. k. 6.; Vö.: Uo. 389.)

82 Jókai egyik öregkori visszaemlékezésében éppen arról ír, hogy Frankenburg Adolf azért „csapta el” mint színbírálot, mert mindenkit kritikátlanul dicsért. (L.: *A színi referens és újdondász*. JKK 605.)

ez intézet — a Nemzeti Színház

99 Hasonló értelemben nyilatkozik a Nemzeti Színházzal kapcsolatos eseményekről az *Értesítő a Nemzeti Színház ügyeiben* c. aláíratlan cikkben Frankenburg Adolf, az Ék szerkesztője. (1847. jan. 2. 1. sz. 31—32.; Vö.: Kakas Márton: *Minta színbírlat, vagy „Ez az út a halhatatlansághoz”*. = *Életemből*. 1. rész 349—52.)

101 A *Pasquil* c. darabról megemlékezik az Ék az *Értesítő a nemzeti színház ügyeiben* c. cikkében is. (1847. jan. 9. 2. sz. 64.)

103 Jókai csak megígéri, hogy Szigligeti Ede munkásságát hosszasan fogja elemezni. Ígérete beváltására az 1847 eleji gyors távozása miatt nem került sor. 1848-ban a II. *Rákóczi Ferenc fogsága* c. drámájáról (HhM 6. k. 212—13.) 1857-ben pedig egy összefoglaló cikket írt munkásságáról. (*Életemből*. 2. rész. 274—77.; *Írói arcképek*. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bisztray Gyula. Bp. 1955. 271—73.)

109 *Egressy (Galambos) Gábor* (1808—1856) — színművész, előbb vidéken játszott, majd a Nemzeti Színháznak lett Lendvay Mártonnal együtt kivételes színvonalat képviselő tagja. Részt vett a szabadságharcban; a világoosi kapituláció után Törökországba menekült. Sokat tett Katona József *Bánk bánja* és Shakespeare drámáinak

Sor :

népszerűsítéséért. Több színdarabot fordított angolból és németből.
(Vö.: *A márciusi fiatalság.* = *Életemből.* 1. rész 14.)

- 113 *Garrick Bristolban* — Garrick in Bristol, Deinhardstein (1794—1859)
bécsi drámaíró 1834-ben keletkezett, négyfelvonásos színdarabja,
amelyet Csató Pál fordított. A szerző rutinnal írt nagyszámú szin-
darabja közül ez volt az, amely az ügyesen formált főhős és a hálás
szerepek miatt — a *Hans Sachs* c. (1829) cíművel együtt — leg-
inkább megőrizte szerzője népszerűségét, s leggyakrabban került
előadásra. (Császár Elemér i. m. 369.)

- 114 *Gritti* — Szigligeti színdarabja

Golub Vilmos szerint a *Gritti*ben címszereplő Egressy Gábor
„a művész erejét villogtatja... belé még oly kitiünő tulajdonokat
is öntött, mik a költőnek tollában feledvék”. (*Nemzeti Színház.*
PDlap 1847. szept. 23. 39. sz. 1246.)

Krumm Illés — Krumm Éliás *Legjobb az egyenes út* c. rövid vígjátéká-
ban Egressy „felülmúlhatatlanul” alakított egy komikus figurát
(*Nemzeti Színház.* PDlap 1847. máj. 30. 29. sz. 699.)

- 124 Egressy Gábor cikkei kiváló érzékű esztétát sejtetnek. Az *Ék*-ban
a következő három cikke jelent meg: 1. *Hugo Károly és szinköltészete*
(1847. okt. 10. 15. sz. 474—78.); 2. *A művészet szabadsága* (1948.
jan. 1. sz. 4—6. — jan. 9. 3. sz. 33—37. — jan. 16. 3. sz. 65—68.
— jan. 23. 4. sz. 97—101. — jan. 30. 5. sz. 129—33.); 3. *Indítvány*
a szellemhonosítás ügyében (1848. febr. 20. 8. sz. 225—30.).

- 127 *Megyeri Károly* (1798—1842.) — családi neve: Stand; a Nemzeti
Színház híres komikusa

- 136 *remeklését* — *Ék*: *nemeklését* — sh. —

- 139 *monstruosus* — monstruosus, csodás, szörnyű, különös

- 140 *publicus* — nyilvános, közéleti

- 141 *A Pasquil* c. színdarabban szerepel egy Firkászi nevű jellemtelen
újságíró, aki szüntelenül magasabb körökbe tolakszik, minden
nemes és hazafias ügyet igyekszik elgáncsolni, csillogó gavallérnak
játssza ki magát, s önző érdekeinek megfelelően dicséri vagy gya-
lázza az embereket. Alakjában több író magára ismert — első helyen
nyilván a Honderü írógárdájából —, s ez az oka, hogy olyan vehem-
enciával támadták Szigligeti Ede színdarabját.

- 144 *vígj.* — vígjáték
felv. — felvonás

Vahot Imre (1820—1879) — író és szerkesztő, rendszeresen harcolt
a Honderü és az *Ék* ellen. 1846-ban 6 füzetben jelentette meg a
Magyar föld és népei c. folyóiratot, 1848-ban pedig az *Országgyűlési*
Emlék c. zsebkönyvet. (Vö.: *Az én kortársaim.* = *Életemből.* 1. rész 175.)

Sor:

147 *Komlóssy Ida*, Kövér Lajosné (?–1893) — színésznő. Pesten 1838-ban lépett fel először. 1844-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Több színművet fordított franciából magyarra.

151 *Réti* — színész, a Nemzeti Színház tagja. Ebben az időben Szigligeti *Csikós* c. színművében Márton csikós megjelenítésével aratta legnagyobb sikereit.

154 *Szentpéteri Zsigmond* (1791–1858) — színész, 17 éves korától vidéken vándorolt, majd a budai állandó színháznak, ill. 1837-ben a Nemzeti Színháznak lett a tagja. Számos fordított, átdolgozott, felújított színműve közül a *Parlagi Jancsi* (1854) és a *Tündérlak Magyarhonban* (1856) volt a legnépszerűbb, s került leggyakrabban a közönség elé.

Szathmáryné, Latkóczy Lujza (1818–1893) — családi neve: Farkas; színésznő. 1834-ben lépett fel Kolozsvárra; 1844-ben szerződött a Nemzeti Színházhoz, hol — kis megszakítással — nyugalomba vonulásáig, 1891-ig működött.

155 *Farkas Lajos* — színész és sűgő. Nagy Ferenc sűgővel együtt Kolozsvárt kiadta az *Erdélyi magyar nemzeti színházi zsebkönyv 1842-re és 1843-ra* c. kötetet.

A PDlap Aladár álnevű szemleírója már nem bánik ilyen kesztűs kézzel a vendégszereplő Farkas Lajossal, hanem alaposan elmarasztalja. (*Nemzeti Színház*. 1847. jan. 3. 1. sz. 28.)

159 Ehhez hasonló jelenet játszódik le az *Egy magyar nábob* c. regényben Fodor Jozefa énekesnő párizsi fellépésekor (JKK 1. k. 96–111.).

165 A „szokni” szó után az Ék-ben a következő lapalji megjegyzés olvasható: „A ‚Honderü’ a Firkásziban személyesített jellemképben Isten tudja, milly mysteriosus egyénnek alakját véli föltalálni, s minthogy magát a dologban érdekelve épen nem érzi, végtelenül örül a támadott füttynék s roppant expectoratiókat visz véghez e jellemrajz ellen. Milly önzéstelenség! milly loyális! Magát érdekelve nem érzi, s mégis mint haragszik! Ezt nevezem én aztán philantropiának! *Szerk.*”

A Honderünek a következő közleményét marasztalja el a fentebbi sorokban a szerkesztő Frankenburg Adolf: „A színművészet terén Szigligetinek *Pasquill* című vígjátékát adák újdonságul. E darab egyike Szigl. úr leggyarlóbbjainak, s Egressi G. úr játéka tökéletesen megbukék. Sokan azt állítják, hogy E. G. úr azon erkölcsileg nyomorundorító aljas paskiláns személyében (ki egyébiránt nincs a magyar életből kölcsönözve — s csupa elkoptatott másolata annyi *Kotzebue* féle firkászoknak) hogy mondom E. G. úr bizonyos magyar lap szerkesztőt szándékozott volna pellen-

Sor :

gerre állítani, ki egykori pályáját német zuglapoknál kezdette, pápaszemet visel, és — az időben midőn e darab iratott, nem csak hogy nem volt még hivatalos közlönyük, de sőt roppant sok csipős borsat is tört az illetők orra alá. Mi nem tudjuk — nem tudhatjuk senkinek is föltett célzásait, azonban annyi bár kire is lett legyen célozva ez alacsony paskil — (ha csakugyan volt volna egyáltalában valakire célozva) annyit mondom hímezés nélkül állíthatunk emelt fővel: mikint becsületes színpadon illyesek nem történhetnek, miként becsületes igazgatás illyeket büntetlen el nem tűrhet; miként becsületes színész eképen el nem aljasul; A tegnapelőtti hatalmas fütytymonstratio vajmi fényesen igazolja nézetünket.” (*Heti Szemle*. 1846. télelő [dec.] 29. 26. sz. 519.)

167 Szatmáryné — ch. Szatmáryné

Laborfalvi Róza (1817—1886) — színésznő, akit Jókai 1848. aug. 29-én vett feleségül

Zerffi Gusztáv szerint „Laborfalvi Róza kisasszony Magyarhon legnagyobb színésznője”. (*Könnyműek Czakótl.* Honderü 1847. tavaszról [márc.] 2. 9. sz. 180.)

Laborfalvi Róza „bájtjeljes külsejéről” a Regélő PDlap Lejtői álnévű szemleírója már 1843. jan. 22-én megemlékezik. (7. sz. 214.)

168 *Szigety ur* — Szigeti József (1822—1902) — színész, jogi tanulmányait félbeszakítva 19 éves korában szegődött Thália papjává. 1844-ben került a Nemzeti Színházhoz; 1860-tól 1885-ig a színeszeti akadémia tanára. Mint drámaíró főleg népszínműveivel aratott sikert.

170 *Szilágyi Lilla*, Bulyovszky Gyuláné (1833—1909) — Európa-szerte ismert színésznő. Fordításai, novellái, útirajzai különböző lapokban és évkönyvekben jelentek meg.

177 *Szilágyi Lilla* dicséretéről *A színi referens és újdondász* c. fejezetben volt szó.

Az Ék Ű. betűjegyző színibírálója hasonló szép jövőt jósol a tehetséges színésznőnek: „Tiszta, kedves organuma, ügyes mozgása, átgondolt okos játéka e fiatal leánykára nézve, legszebb reményekre jogosítanak.” (*Nemzeti Színház*. 1847. febr. 13. 7. sz. 220.) A PDlap Dalár álnévű kritikusa is hasonlóképp nyilatkozik: „A fiatal Szilágyi Lillából (Clara) jó színésznő válhatik, ha igyekezni fog több bensőség-, elevenséggel s jellemzőbb mimikával játszani. Most még szavalata egyhangu, testhordozása kissé szegletes; mind e mellett is sok tekintetben hivatást tanúsít a színi pályához.” (*Nemzeti Színház*. 1847. ápr. 18. 16. sz. 507.)

Sor :

178 *Linda* — Donizetti operája

182 *Sch-né* — Schodelné Klein Róza (?–1854) — operaénekesnő, akit Kleinné nevű bábaasszony nevelt fel, s nevét is ráruházta. Schodel, a kolozsvári zenetanító 5 éves korától tanította énekelni, majd 15 éves korában feleségül vette és Olaszországba vitte. 1837 óta a Nemzeti Színház tagja; 1848 után visszavonult. Nyáry Pál élet-társa. (Vö.: *Emlékek a szabadságharcból.* = HhM 5. k. 39.)

H. Cornelia — Hollósy Kornélia (1827–1890) kellemes szoprán hangja miatt népszerű operaénekesnő, a Nemzeti Színház tagja; 1862-ben, művészete csúcán mondott búcsút a színpadnak, s ment férjhez Lonovics József főispánhoz; a Nemzeti Ujság „hazai kedves zengető csattogálynak” nevezi (*Végyes ujdonságok.* 1847. máj. 16. 488. sz. 308.), az Ék pedig részletes tanulmányban ismerteteti művészi pályáját, s ezt a következő szavakkal fejezi be: „... mind azon szerepekben, hol szelid nemes érzés uralkodik... csodálatra méltó tökélyvel működik... Egyéniségének vidám kristálytisztasága minden általa előadott szerepet oly derült világosságban tüntet a néző elibe, hogy annak érzelmeit nemesebb szívű embernek vele nem érezni vigadni s búsulni szinte lehetetlen. Corneliának már a jelenje is szép ugyan, de előtte még szebb jövő áll, melyet szelid, minden primadonnai uralkodásvágytól s túlfeszített igényektől ment jelleme reá nézve mindenütt kellemessé teend ugyan, adja a jó szerencse, hogy ezen jövőt nálunk élvezhesse, s élvezhessük mi, kik szeretjük őt, nemcsak mint művésznőt, de mint hazánk jeles leányát is!” (*Hollósy Cornelia.* 1847. jan. 2. I. sz. 20.)

Az Ék-ban az Aggteleki álnéven írt versben (*Viszhang szavai.* H*** Corneliához. 1847. szept. 19. 12. sz. 372–73.; szept. 26. 13. sz. 405–06.; okt. 3. 14. sz. 435.; okt. 10. 15. sz. 467–68.) a következő sorok bizonyítják a fiatal operaénekesnő népszerűségét:

... Oh leány, ha ajkad bűbájós zenéje
Megcsendül szívemben, éltem éjszakája
E varázsszózatall csillagosra válik,
S kivirul szívemnek tövis koronája.

Éneked, mint égi harmat hull a szívre
S az boldognak érzi magát mondhatlanul,
Kibékül magával s keserü éltevel
S mit rég elfelejte, szeretni megtanul. (373.)

Hollósy Kornélia népszerűségére vall, hogy Degré Alajosnak az

Sor:

- Egy öngyilkos vallomásai* c. „beszélyében” a központi hős a következőképp sóhajt fel: „... hallottátok Luciában a magyar dalvilág gyöngyét, Hollósy Cornéliát, remekelni? mint árasztá el hangjával kebleinkben a költő phantasiáját finom csengésű énekének változatossága, mint tépte magával lelkeinket, s a nagy-szerű zenébe olvadva mint ragadá hol ég felé, hol ismét a fájdalom színhelyére”. (Ék 1847. nov. 14. 20. sz. 617.)
- 183 E. Béni — Egressy (Galambos) Béni (1814—1851) színész, színmű-író és zeneszerző; Egressy Gábor testvére. A szabadságharcot végigharcolta, s Komáromban mint főhadnagy kapitulált. Petőfi versein kívül a Szózatot és a Klapka-indulót is ő zenésítette meg. (Vö.: *A márciusi fiatalság*. = *Életemből*. I. rész 14.)
- 185 *gallimathias* — galimátiász, zagyvalék, zavaros beszéd, amelynek se füle, se farka
- 189 Scribe, Eugène (1791—1861) — francia drámaíró, aki valóságos írói műhelyt rendezett be. Számos darabját lefordították és előadták a múlt század derekán.
- 191 László József (1808—1878) — erdélyi származású színész; Kolozsvárott 1827-ben kezdte pályáját. 1837-től a Nemzeti Színház tagja. Főleg a könnyed francia szalonvígjátékokban szerepelt sikerrel. 1859-ben betegsége miatt vonult vissza.
- 197 Jókai öregkorában is gyakran megemlékezik arról, hogy a szabadságharc előtt milyen lelkesedéssel fordultak a francia irodalmi példák felé. (*Szomorú napok* JKK 256.; Jókai-jubileum 137.)
- 200 A Nemzeti Színház „Bécsből hozott gömböc” tánctanárait később is panaszkodik a PDlap. (*Budapesti Szemle*. 1847. márc. 7. 10. sz. 316.)

2

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 7.] 11—16.

M: Jelenkor 2. sz. 11. aláíratlanul
Részl.: PIM Évkönyve 102, 105, 107.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A „szóbeszéd” elkezdésével arra céloz Jókai, hogy az itt következő újdonsághírek megindításával a Jelenkorban ekkor jelennek meg első közleményei.

Sor:

- 3 eloquentia — ékesszólás
6 Goromba és lelketlen révészeket mutat be Jókai a nagy dunai árvízvet festő regényében, a *Kárpáthy Zoltánban*. (JKK I. k. 190—91.)
12 oldalborda — feleség
írás — szentírás, biblia
14 commentatio — tanulmányozás
20 Jókai 1847. febr. 7-én közöl zsemleviccet újdonságjai között. (JKK 50.)
21 Jókai újdonságíró elődje Oroszhegyi Józsa, családi nevén Szabó József volt. (L.: JKK 745.)
újdondász — Jókai visszaemlékezései szerint ez a szó Pákh Alberttől származik. (Vö.: JKK 567.) A PH-ban 1847. jan. 1-én Pákh Albert is hasonlóképpen nyilatkozik: „Az ujdondász szót mi faragtuk egyszer, midőn az ujdonságvadászt már nem értünk rá leírni.” (805. sz. 1.)

A PDlap a *Nemzeti Színház* c. rovatában Aladár álnévvel jan. 10-én ír a szemleíró „a jelenkor’ jelenlegi ujdonságírójának elődjéről”, — s ezzel mintegy elismeri, hogy a *Budapesti Naplót* új rovatvezető irányítja. (1. sz. 57.)

Az itt említett cikk a *Budapesti Naplóban* valóban megjelent a Jelenkor előző újdondászától, Oroszhegyi Józsatól, aki egy aláíratlan közleményében arról emlékezett meg, hogy lemondani készül a lap újdonságainak vezetéséről; majd az utolsó sorok között azt is kijelentette, hogy az általa eddig írt naplót „avatottabb kezek vezetendik” majd. (1847. jan. 3. 1. sz. 5.) A következő számban jan. 7-én már valóban Jókai írja a lap újdonságait. Téved tehát Vahot Imre, amikor azt állítja, hogy Jókai újévkor vette át a *Budapesti Napló* vezetését. (PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 92. JKK 605.)

- 23 Jókai elődje, a Jelenkor „becses újdondásza” a következő szavakkal mutatta be az „alázatos újévet”: „Jelenszámunk folyó ezer nyolcszáz negyvenhetedik esztben az első, s eképp a bevett szokásnak hódolva üdvözleni illenék olvasó közönségünket; de mivel e kötelesség alól ötven krajcár váltó cédulában jó korán felmenté személyünket, e helyett inkább fontos állásunkról, célunk és irányunkról legyen szabad elmélkednünk, jól tudva, hogy kit természete jó egészséggel áldott meg, az kívánatunk nélkül is egészséges marad, míg meg nem betegszik, s kit e számunk halálos ágyban lelend, az legbuzgóbb kívánatunk mellett is betekint az öröklétbe, ha t. i. fel nem gyógyuland.” (*Budapesti Napló*. 1847. jan. 3. 1. sz. 5.)

Sor:

- 26 *successor* — örökös, utód
- 35 Jókai e közleményben is arra céloz, hogy első alkalommal írt újdonságot a Jelenkorba.
- 40 Jókai később is, főleg 1849-ben a békepárti Esti Lapok szerkesztőjeként a radikálisok (elsősorban Madarász Lászlóék) elleni támadások idején nyúlt igen gyakran „darázsfaszekbe”, azaz adott hírt nagy port felvert, kényes ügyekről és személyeskedő rágalmokról. (Pl. *Nem hivatalos rész*. Közlöny 1849. febr. 23. 36. sz. 126.; *Charivari*. Esti Lapok 1849. febr. 27. 5. sz. 4.; Uo. 1847. márc. 1. 7. sz. 1.; *Hatvani és Madarász*. Esti Lapok 1849. jún. 5. 2. sz. 6–7.)
- 47 *publicum spectaculum* — nyilvános látványosság
- 49 *világos* — itt: világhírű
- 52 *academicus* — itt: tudálékos, komolykodó
- Jókai 1848-ban is gyakran gúnyolja az Akadémia élettől elszakadt bölcsekedéseit. A *Hol leszünk mi két év múlva?* c. humoreszkiájában pl. a katonai ellenség elfoglalja Magyarország fővárosát, de az akadémia tagjait hagyja „továbbra is fáradni és pihenni a tudományok mellett, látja: hogy senkinek sem ártanak vele”. (*Virradóra*. 369.; Ék 1848. jún. 11. 26. sz. 759.)
- 68 *notitia* — hír
- 70 Az újdonságíró feladatairól szóló közlemény közeli rokona Jókai jún. 5-i bemutatkozó cikkének (Ék 23. sz. 747–48.; JKK 177.) és az 1848-as szerkesztői felhívásnak. (Ék 1848. márc. 19.) Szekeres László szerint ebben a cikkben kifejtett „szemlélet — végeredményét tekintve — nem idegen Jókai ez idő tájt írt szépirodalmi munkáinak eszmei mondanivalójától sem, s szervesen illeszkedik a [Jelenkor c.] napilap nagy általános célkitűzéseibe is.” (*A hírlapíró Jókai pályája küszöbén*. PIM Évkönyve 105.)
- 80 A Jelenkorban nem találtam olyan naplójegyzetre, amely vadászattal kezdődött. Pedig e közlemény arra céloz, hogy máskor is vadászati hírral kezdett a szerzője. Ez kissé érthetetlen, mert a *Budapesti Napló* most sem ilyen cikkel kezd. Megmagyarázhatatlan, hogy mindez Jókai első hírfüzerjében olvasható.
- 94 *legale testimonium* — törvényes bizonyíték
- 124 A társadalmi igazságtalanságról szóló fejtegetés árnyaltabb és kiforrottabb formában kap helyet az *Egy magyar nábob* c. regényben. (JKK 1. k. 202.)
- 127 A „nem igaz ugyan, de ujság”-féle szójáték Jókai 1848-as publicisztikai cikkeiben is előfordul.
- 136 *Merkur* — napilap, „kereskedelmi és művészeti hírtár”, először 1843. okt. 1-től 1844 végéig jelent meg, utána két évig szünetelt.

Sor :

„A hamvaiból kikelt phoenix”-nek azéért nevezi Jókai, mert 1847-ben feltámadott, de már csak egy száma jelent meg. A Nemzeti Ujság szerint a Merkur az egyetlen napilap, amely „az igaz mesteresség, kereskedés, s belforgalom pártatlan közlönye”. (*Vegyes újdonságok*. 1847. jan. 10. 417. sz. 22.)

137 *fato obiit* — természetes halállal halt meg

139 A Merkur szerkesztője Nádaskay Lajos volt, aki „a szerkesztés dicsőségében csak rövid ideig részesült”. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)

Vahot Imre szerint „(A 'Merkur' című napilap) egy napi rövid élete után ez árnyékvilágból egy boldogabb honba, a semmiség honába költözött át. Hja, hiába, ez istentelen korban most már a régi görög isteneknek sincs tartós életök e földön!” (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)

140 *Honderü* — konzervatív ízlésű szépirodalmi és művészeti divatlap; 1843. jan. 7-én indult meg Petrichevich Horváth Lázár szerkesztésében. 1844. júl. elsején Nádaskay Lajos vette át a szerkesztést, az addigi szerkesztő pedig kiadó lett. 1848. ápr. 2-án szűnt meg. (Vö.: *Irodalom*. Regélő PDlap 1843. jan. 15. 5. sz. 151. G...: *A magyar időszaki sajtó legközelebbi múltja*. Hazánk 1847. szept. 18. III. sz. 441–42. *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész 185. *Politikai divatok* JKK 9., 563. *A tengerszemű hölgy*. 45–61.; *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 329–30.)

143 *Kundschafts-Blatt* — vásárlók lapja

K[övény] Kálmánnal később is gúnyolódik Jókai. (JKK 67., 525.)

Degré Alajos — Degré Alajos (1820–1896) — író, publicista, a Petőfi vezette Tizek Társaságának tagja. A szabadságharcot huszártisztként harcolta végig. *Visszaemlékezéseim* c. emlékirata értékes kortörténeti forrásmunka.

149 *Divatvilág* — rovat, amely a Honderüben a *Divatsörgettyű* helyét foglalta el 1847. télhó [jan.] 5-i, azaz az újév első számától kezdve (21–22.)

homonymitás — azonos hangzású, de eltérő jelentésű szó

A közleményre az Ungar c. napilap a következőképpen reagál: „Degré *Divatvilág* c. vígjátéka végülis kiállta a végső tűzpróbát. Még a legfelsőbb hatóság is engedélyezte előadását. Ezek után hamarosan színpadra kerülhet. A Jelenkor különösképpen arra hívja fel a figyelmet, hogy éppen most indult meg egy *Divatvilág* c. rovat. Ezt a homoním viccet nem értjük.” (*Pesth-Ofner Neuheitsbote* [Pest-budai újdonságok]. 1847. jan. 10. 8. sz. 64. hasáb.)

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. jan. 9.] 17.

M: Ék 2. sz. 56.; C[aracalla] aláírással.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor

1 E közlemény előtt ugyanebben a rovatban egy N. betűjegyű kritikus cikke olvashatók. (54–56.)

Czakó Zsigmond (1820–1847) — tehetséges fiatal drámaíró, 1842-ben került Erdélyből Pestre, 1844-ben a *Kalmár és tengerész* c. darabjával lett ismert drámaíróvá. Utolsó társadalmi drámája, a *Könnyelműek* c. megbukott. 1847. dec. 14-én a PH szerkesztőségében főbe lőtte magát. A nekrológon (JKK 454–57.) kívül *A márciusi fiatalság* és *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében írt róla Jókai. (Életemből. I. rész 11–12.; 187.) — A Magyar Szépirodalmi Szemle *Drámai költészet* címen írt Czakóról. (1847. jan. 31. 5. sz. 65–72.) Ezt a kritikát még a Szemle szerkesztői is nagyon szigorúnak ísmerték el. (JKK 829–30.) ; Vö.: Czakó Zsigmond: *A nemzeti színház jelen igazgatási formájáról*. PH 1847. márc. 18. 848. sz. 180–81.; Egressy Gábor: *Színházi élet és Czakó*. Ék 1847. 16. sz. Nemzeti Ujság 1847. ápr. 20. 473. sz. 248.; *Pesti mismás*. Hazánk 1847. márc. 23. 35. sz. 140.)

2 Lendvay Márton (1807–1858) — színész. Megnyitásától kezdve tagja volt a Nemzeti Színháznak. Különösen Shakespeare színdarabjaiban aratott sikert. Néhány szerzeménye is megjelent. — Ebben az időben valóban vidéken vendégszerepelt, s különösen Kolozsvárott, Nagyváradon és Debrecenben aratott nagy sikert.

8 Szigety — Szigeti József

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 10.] 17–21.

M: Jelenkor 3. sz. 17. aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

3 *Pharao király* — egyiptomi király

14 *indorsál* — hátlapra írt, rávezet

Sor:

- 16 A „hintájába” szó helyett a Jelenkorban „hintájába” szerepel.
19 *Agyiő mosziő* — Adieu monsieur, Isten vele, uram
21 *Aiax* (Aias), Telamonios — görög hős a Tróját vívó hadseregben.
Miután a görögök nem neki adták Achilles fegyvereit, megőrült és a görögök nyáját, ellenségnek tekintvén iszonyú mészárlást vitt végbe közöttük (Vö.: *Hétköznepok*. JKK 414.)
27 1847-ben Európa-szerzte igen gyenge volt a termés.
32 *Venit inevitabile fatum* — közelget az elkerülhetetlen végszet
33 *zirrfelni* — csiripelni
34 *Sic transit gloria mundi* — Így múlik el a világ dicsősége
46 Febr. 25-én az 5. sz. cikkben céloz Jókai erre a megjegyzésre. (JKK 73.)
50 A révészekről ír Jókai az előző számban is (JKK 11. Vö.: JKK 613.)
51 A *Honderü Ökörszem* c. rovatának a vezetője élesen reagál Jókainak a révészekről írt soraira. Előbb a Nemzeti Ujság pártjára kél, majd szokatlanul durva hangon folytatja:
„No de lehet-e valamirevaló ökörszemnek — illyesekben megütközni? kellemetlen ködös idők járnak — s pedig, az elvitázhatlan — (ezt is a tisztelt urtól tanultuk), hogy a révész uraknak, ő vastagságuknak egyedül az időjárás életrehozója. Van szerencsénk (mond a tisztelt ur, és mi egy máknýt sem kétkedünk állításában) velők (azaz ő vastagságukkal a goromba révészekkel) többször összejutni.” (1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.)
52 *bálvány* — oszlop, itt hídpillér (vö.: *Szomorú napok* JKK 6, 347.)
Széchenyi István 1832-ben alapította a Hídegyletet a Lánchíd felépítésére. 1834-ben kötöttek szerződést az angol tervező mérnökkel, Clark Ádámmal. 1842-ben tették le a híd alapkövét. Az épülő Lánchídról később is megemlékezik Jókai. (Jelenkor 1847. máj. 2. 35. sz. 205.; JKK 147.; Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 398.)
54 *lulley machen* (luláj machen) — jeget törni a csónak himbálásával
Jókai pontosan leírja ezt *Rab Ráby* c. regényében: A „Luláj machen abból állt, hogy ahány ember volt a csónakban, az mind kétfelé feszített lábbal felállt, aztán egy jelszóra: hol a jobb, hol a bal lábára nehezedett, mi által a hintálásba jött csónak jobbról-balról a saját súlya által tört magának utat a körülvevő jégtorlat között, a két szélével folyvást a víz színéig lemerülve.” (51, 391.)
56 *Adelung*, Johann Christoph (1732–1806) — a kor legtekintélyesebb német nyelvésze, kutatásai nagy hatással voltak a német irodalmi nyelv kialakulására
genug — elég

Sor:

A zajló Dunán való átkelés megkapó rajza a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben olvasható. (JKK 1. k. 192, 409. Vö.: Jelenkor 1847. febr. 25. 16. sz. 92.; *Mi hír Budán?* Ék 1847. júl. 4. 1. sz. 30.; 1847. dec. 26. 26. sz. 833.; *Politikai divatok*. JKK 62.)

62 *asteriscus* — csillaggal jelölt, főleg szerkesztői megjegyzés

67 *didaskalia* — útmutatás, magyarázat

Zerffy saját színíráslatait nevezte didascaliáknak, amelyek a Nemzeti Színházban 1846 augusztusa és 1847 szeptembere között megjelent magyar darabokat részesítették kíméletlen bírálatban. Császár Elemér szerint „Zerffi hitvány, piszkolódó, rágalmazó, gyűlölt és megvetett zsoldos volt és maradt a komoly írók szemében, nem pedig rettegett kritikus. Kritikáin megbotránkoztak, de nem féltek tőlük s Vas Gereben (*Harapófogó Dániel* név alatt) 1847-ben egy rövid, de megsemmisítő gúnyiratban, az *Irodalmi deresben* végleg leszámolt a *Pimaszkáliának* csúfolt *Didaskalia* írójával, Petőfi gyilkos merényletével és a „Lázár pásztorhoz beszélődött kanászbojtár’-ral.” (i. m. 269.)

Zerffi Gusztáv (1820–?) — író, újságíró, lapszerkesztő, kritikus. Mint német író első műveit külföldön adta ki. Munkatársa volt a *Spiegel* és a pozsonyi *Pannonia* c. lapoknak. A magyar irodalomban a Honderű hasábjain jelentkezett Petőfit gyalázó cikksorozattal, Szigligetit plagizálással vádolta, Czakót tehetségtelennek tartotta, de Hugó Károlyt, a „magyar Shakespeareként” emlegette. 1848-ban a *Der Ungar* c. lapot szerkesztette s Nádaskayval megindította a *Reform* c. lapot mint a Honderű folytatását, majd Schweidel tábornok segédtséjére volt. 1849-ben külföldre menekült. (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész. 185.) Császár Elemér szerint „Nincs az a súlyos kritika, mely őt érdeme szerint bélyegezhetné meg... Zerffi nemcsak Petőfi legalábbiból kritikusa s a Honderű rossz szelleme volt, hanem a magyar kritika egész történetének legsötétebb alakja: a kritikusok minden fogyatkozása és gyöngesége, hibája és bűne egyesült benne.” (I. m. 260.)

70 *Nabucodonosor* — Guiseppe Verdinek (1813–1901) a Jeruzsálemet elpusztító babilóniai királyról szóló 1842-ben bemutatott operája, amely egy csapásra híressé tette a fiatal szerzőt

A magyarul 1847. januárjában *Nabukodonosor* címen bemutatott opera a babiloni fogságba került Izraelnek a sanyargatásairól szól. Az olasz nép azonnal megértette a mű szimbolikus értelmét. A fogságban szenvedő Izrael magát Itáliát, a babyloni zsarnokság — a Habsburg-elnymást jelképezi. (Vö.: *Nemzeti Színház*.)

Sor :

Ék 1847. jan. 9. 2. sz. 54—56. *Theaterchronik*. Ungar 1847. jan. 4. 4. sz. 29—30. hasáb)

81 *criticasser* — kritikus

83 *nemzetes ujság* — Nemzeti Ujság; konzervatív, klerikális napilap. Első száma 1840. jan. elsején jelent meg; 1848. ápr. 26-án szűnt meg. 1845-től Illucz Oláh János szerkesztette; Kulcsár István özvegye adta ki.

Fekete napos rejtjelzéssel jelentek meg a Nemzeti Ujságban a *Budai és pesti ujdonságok* c. rovat cikkei.

84 A Nemzeti Ujság „halva született elménckedései” jan. 7-én jelentek meg. (415. sz. 15.)

88 *honi vezér* — a valóságban nem létezett naptár címe (Vö.: *Eppur si muve* JKK 2. k. 418. Tonelli Sándor: *Nagyapáink Pest—Budája*. Bp. 1944. 118.)

91 *Mult kedden* — jan. 5-én

93 A többes számú első személy alkalmazása Jókainál igen gyakori. Nem kétséges, hogy a *ránk* szó a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatára, ill. annak vezetőjére, Jókaira vonatkozik.

94 *figura multum dicendo nihil dicendi* — így sok szóval semmit sem mondunk

98 *quae maribus* — e szavakkal kezdődött Donatus latin nyelvtanának egy emlékeztető hexametera; a XIX. század elejéig így nevezték a latin grammatikát

112 A Nemzeti Ujságban megjelent cikknek az a része, amellyel Jókai vitába száll a következő: „**Budai és pesti ujdonságok**. Jó n a p o t k i v á n u n k ! . . .

Az „Irodalmi Szemle”-t — mely nem tudjuk mikor — és „Honderü”-t — mely ma jelenik meg — kivéve, ez évre folytatni ígért vagy újólág kezdett fővárosi magyar lapjaink már mind megjelentek . . . A Budapesti Híradón kívül valamennyinek új betűje van, még a Jelenkornak is; mely azonban, alkalmasint nem látván magára nézve tenyésztőnek az ellenzéki climát, újólág ócska programját vette elő . . . Sz é c h e n y i I s t v á n újra föllép a journalistica terére, a minek minden esetre örvendhetünk; valamint örülünk annak is, hogy olly szép tehetségek, mint b. K e m é n y Zsigmond és K o v á c s Lajos politikai működéseiket elkülönzék az ellenzéktől; sajnáljuk egyébiránt azt, hogy ugyan egy politikai törekvésű egyének nem egyesülnek ugyan egy politikai firma alatt . . . kár annyi cégért kifüggeszteni, midőn az áru ugyan egy . . . , azonban erről másutt és máskor.” (1847. jan. 5. 414. sz. 11.) A cikkhez hozzászól a Honderü is. Általában egyet-

Sor:

ért a Nemzeti Ujsággal, csak azt kifogásolja, hogy az új színházi bírálót, bírálónak nevezi. („az is bíráló?”) (*Ökörszem.* 1847. télhó. [jan.] 12. 2. sz. 42.)

„Új naplopót áldott a Jelenkorban — írja a Honderü.
— E naplopó meglopta a napot, vagy is inkább meg akarta lopni a napot — azaz a fekete napot, azaz Nemzeti nénénk derék naplászát, vagy újdondászát. No de hiszen a stil, az ember. Hadd beszéljen hát ő maga: „Hagyja abba frater — szól a naphoz a naplopó — nem kenyere ez magának. Egyet mondunk, kettő lesz belőle. (halljuk a gyöngyszót!) Sok szép legény fogja a csoroszlya végét; (azt a végit ön is, úgy látszik, jobban megfogná mint a naplóírást) fogadja ön meg őszinte szívből eredt tanácsadásunkat: milyen szép pálya az a pálinkafőzés (szép biz az, ugyan miért hát naplopóskodni?) vagy a birkateleltetés, borjunevelés (önt teletleti és neveli a Jelenkor?) stb. . . még önből, ha hivatását elérte, nagy, kövér . . . (vajjon mi?) férfit lehet. — Gondolja rá magát.” — „De hisz előre megmondta ő — így szól másutt a nagy próféta — hogy sokat lesz ő kénytelen megszagolni, minek . . . jó szaga nincs.” Mi pedig a naplopói műtétek e nem legvonzóbbikához önnék (édes naplopó ur) tiszta szívből kívánandunk szerencsét. Jó éjszakát!” (*Ökörszem.* 1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.)

114 csoroszlya — barázda hasító vas az ekén, ekevas, itt: eke

120 A nagy drámaíró neve a Jelenkorban Shakspeare alakban szerepel. Viola — Shakespeare *Vízkereszt vagy amit akartok* c. színdarabja, amely a múlt század derekán *Viola vagy amit akartok* címen volt ismeretes Magyarországon (Vö.: Greguss Ágost: *Shakespeare pályája.* Bp. 1880. 165.)

5

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 14.] 22—26.

M: Jelenkor 4. sz. 23.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 *Mult szombat* — jan. 9

Elsősorban Nyáry Pált tisztelték meg a mesterlegények „fényes fáklászenével, nemzeti dalokkal és lelkes szónoklattal”, mert

Sor :

- „ő volt legerélyesebb eszközlője azon, az iparosokat a céhbeli korlátozottság járma alul felszabadító helytartó-tanácsi határozatnak, miszerint a mesterlegények a nem-céhbeli kézművesekkel is dolgozhassanak”. (Budapesti Szemle. PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 93.)
- 2 Pest két alispánja 1847 elején Nyáry Pál és Szentkirályi Móric volt.
- 9 A magyar érdekekért hevülő „iparúzó” több regényében is megjeleníti Jókai. Így pl. az *Egy magyar nábob* Barna Sándor nevű asztalosában és az *Eppour si muove* Tseresnyés nevű csizmadia mesterében.
- 12 *mult pénteken* — jan. 8-án
Férjszelidítő — Turkevi álnevű író színdarabja, amely „számtalan hibái, gyöngeségei miatt közrosszalásban részesült”. (Színéri: *Nemzeti Színház*. 1847. jan. 17. 3. sz. 91.) Turkevi darabja Pákh Albert szerint „három felvonásnyi egészen íres fecsegésekből” áll. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. jan. 10. 810. sz. 21.)
- 20 *h. mikor* — hogy mikor
- 30 *bankrottá tett* — tönkretett
- 31 *Novitius rhetor* — kezdő szónok
- 36 *Omnia jam fient, fieri quae posse negabam* — minden megtörténik már, amiről azt állítottam, hogy nem történhet meg
- 43 *szurkos kéz* — enyves kéz, tolvajló kéz
- 49 Ez a cikk közeli rokona annak a híradásnak, amelyben Vasvári Pál megrablását regisztrálja Jókai. (*Charivari*. Ék 1848. máj. 14. 635.)
- 52 A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben is bemutatja Jókai, hogy ebben az időben egy bizonyos céh tagjai jártak kék színű ruhában. (JKK 2. k. 78, 274.) Erre céloz a *Politikai divatok* c. regényében is, ahol a reformkori életet mutatja be. A Hazánk B. betűjeggyel ellátott levelezője a komáromi „ujonon egyenruházott polgárkarról” emlékezik meg. (*Levelezések*. 1847. ápr. 10. 43. sz. 171.)
- 54 E „bizonyos hölgylap” a Honderü.
Pákh Albert is gúnyosan említi a *Fővárosi ujdonságok* c. rovatban, hogy a Honderü „szép párisi divatképeket ad, harapós elkeseredéssel zengi ujdonságait”. (PH 1847. jan. 7. 808. sz. 13.)
A PDlapban Vahot Imre a következő aláíratlan közleményt írja: „A Honderün semmi változás nem történt belsőleg; még mindig a legaljasabb, legpóriasabb modorban veszekszik (mert már végvonaglási kínjában nem tud egyebet tenni) —; azonban képeit ismét Párisból hozatja, mellyek ugyan annyira elkésnek, hogy mi ugyanazon képeket majdnem egy hónappal azelőtt adjuk, a nélkül, hogy külföldre küldenők e miatt a magyar pénzt.” (Budapesti Szemle. 1847. jan. 17. 3. sz. 93.)

Sor :

62 *Mult vasárnap* — jan. 10-én

77 *A nemzetes fekete nap* — A Nemzeti Ujság újdonságírójának a rejtjele

79 „*Mihály ur*” — Helmezy Mihály (1788—1852), a Jelenkor szerkesztője

A Nemzeti Ujság jan. 8-i újdonságai között félreérthetetlenül elárulja, hogy „Mihályon” a Jelenkort érti. („Mihálynak, t. i. a Jelenkor’nak.” *Buda és pesti újdonságok*. 416. sz. 18.)

Helmezy Mihály (1788—1852) — bölcsészdoktor, ügyvéd, az akadémia levelező tagja. 1815-ben Kazinczy Ferencsel megindítja a *Jeles Magyar Írók* (Dayka, Báróczy stb.) kiadását. 1836-ban a Kisfaludy Társaság alapító tagja, számos művet fordított magyarra. 1832-ben indította meg a Jelenkor c. napilapot, s ezt 1848 tavaszáig szerkesztette.

81 *A „Jelenkor’ és „Társalkodó” Programja* c. szerkesztőségi cikk a következő szavakkal végződik: „... felhatalmazást nyertünk gr. Széchenyi István, b. Kemény Zsigmond, Fáy András, Szontagh Gusztáv, Kovács Lajos, Fabriczy Sámuel, Gáthy István st. részéről is nyilván kijelenteni, hogy lapjainkat becses s ismért dolgozataikkal folytonosan gyámolítani fogják.” (Jelenkor 1847. jan. 3. 1. sz. 1.) A *Pesti levelek* c. rovatában 1847. jan. 16-án írja Irinyi József: „A „Jelenkor’ programja iránt meg kell jegyezni, hogy nem elég, miszerint b. Kemény Zsigmondot rendes dolgozó társuknak mondják azon urak, a mi nincs úgy: hanem ezen felül, mikép hallom, Fáy András is csodálkozással látta magát az előtte korábban ismeretlen program alatt kiíratni.” (*Levelezések*. Hazánk 7. sz. 27.)

83 A Nemzeti Ujságban 1847. jan. 12-én megjelent közleménye — mellyel Jókai vitába száll — a következő: „**Pro memoria a Jelenkornak.** Mihály urat t. i. a Jelenkort arra kérjük: miszerint ha valóban igaz, hogy azon tekintély s azon tisztán hangzó nevek, mellyeket programjában említ, csakugyan dolgozó társai, — tehát már csak irántunk deferentiából is naplóíróját a művelt osztályból válassza; máskint ama igen tisztelt nevek tulajdonosai méltán igen fognak irtózni az illy... companiától.” (418. sz. 26.)

84 *Célzás* az 1847. jan. 7-én megjelent közleményre. (JKK 16.)

89 *cigarófüst* — szivarfüst

stef. — s több efféle

92 *nemzetes* — a Nemzeti Ujság gúnyneve

96 *perspectiva* — itt: látcső

Sor :

- 99 *Quod fuit demonstrandum* — Ami bebizonyítandó volt; Euklidész, a nagy görög matematikus gyakran használt mondásának latin változata. Régen a levezetések befejezésekor idézték.
- 101 *gyülde* — reakciós ifjúsági csoportosulás (vö.: Petőfi Sándor: *A gyüldei ifjakhoz*)
- 113 Zerffi Gusztáv *Pasquil* című „didascaliájában” élesen támadja Szigligeti művét. (Honderü. 1847. télhó [jan.] 5. 1. sz. 15—18.)

6

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 16.] 26.

- M: ÉK 3. sz. 90.; C[aracalla]. betűjeggyel.
Részl.: PIM Évkönyve 101.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Shakespeare *Othelló* c. drámáját Vajda Péter fordításában mutatták be.
- 5 Jókai jan. elején keményen megbírálta Szigeti Józsefet, aki Czakó Zsigmond *Kalmár és tengerész* c. színdarabjában szerepelt. (*Nemzeti színház*. Ék. 1847. jan. 9. 2. sz. 56.; JKK 14.)
- 6 Az „orrukat fintorogató” kritikusok véleménye a Magyar Szépirodalmi Szemle és a Nemzeti Ujság hasábjain jelent meg. Jókai első megjegyzései nyomán e véleményeket részletesen ismertettük. (JKK 605—07.)
- 11 A „legelső szavaink” kitétel az Ék jan. 2-i bemutatkozó cikkére utal.
- 25 Az itt említett „dühös bíráló” Zerffi Gusztáv, akinek a Honderüben megjelent véleményét szintén idéztük korábban. (JKK 606.)
- 37 Frankenburg Adolf szerkesztő a következő megjegyzést fűzi a cikkhez: „Kár illy emberekre annyi szót vesztegetni: ez által csak elbizzák magokat s még jobban makrancoskodnak, mert ők minden áron, s ha napjában még tizszer felfricskázzák is őket, csak — s c a n d a l u m o t akarnak; ilyenek elől aztán okos ember k i t é r n i szokott.”
- E cikk után ugyanebben a rovatban következnek. Ügybarát, L. és N. betűjeggyű szerzők bírálatai (90—92.)

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 17.] 27—31.

M: Jelenkor 5. sz. 27.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109—10.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 Az itt említett „fenséges nádor” Habsburg József (1776—1847) királyi herceg volt, ki jan. 13-án halt meg.
Habsburg József főherceg — II. Lipót király fia, 51 éven át volt Magyarország nádora. Állandóan hazánkban tartózkodott, jól tudott magyarul, sok haladó, de Ausztria érdekeit nem veszélyeztető gazdasági kezdeményezést támogatott, elősegítette Pest fejlesztését s ezért magyarnak tartották.
 Az *Eppur si muove* c. regényben egy egész fejezetet szentel Jókai a „fenséges nádor” alakjának. (JKK 2. k. 86.) Szerepelteti a *Kárpáthy Zoltán* (JKK 1. k. 42., 396.) és a *Politikai divatok* c. (JKK 66.) regényében is.
- 5 *mult szerdán* — jan. 13-án
- 26 *városházunk* — a mai Városház utcai épület az V. kerületben. A városházát Kasselik József tervei alapján építették. Az épületről részletes leírást ad a *Regélő* PDlap 1843. nov. 5-i száma. (37. sz. 1174—76. hasáb)
- 32 A József nádor tiszteletére építendő „álló oltárról”, a József-szoborról számos cikk jelenik meg a korabeli sajtóban. (Pl.: *Értesítő*. Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. szept. 26. 13. sz. 207—08.; *Szerény figyelmeztetés az emelendő József-ércszobor ügyében*. Nemzeti Ujság 1847. febr. 9. 434. sz. 91.)
- 45 *Faragó* — a müncheni szobrászakadémián tanuló magyar képzőművész (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 94.)
- 48 *Bayerische Landbote* — müncheni lap (bajor vidéki hírnök)
- 68 *Vaterland* — jelentése: haza
- 69 *Hazánk* — Kovács Pál (1808—1886) szerkesztésében 1847. jan. 2-től 1848. aug. 14-ig Győrött megjelenő kereskedelmi és szépirodalmi lap első számában olvasható a következő szerkesztőségi nyilatkozat: „Kértünk és istennek hála! kérelmünk meghallgattatott. Kormányunk megengedé: hogy a 'Vaterland' című lap 1847. év január 1-től kezdve magyar nyelven 'Hazánk' cím alatt jelenjék meg.

Sor:

Örömmel vettük s örömmel adjuk át a közönségnek e legbecsesebb új évi ajándékot. Egyé kell lenni nyelvben a magyarnak, hogy akaratban, tettben egyé legyen.

Lapunk „kereskedelmi és szépirodalmi” lap. De ne kicsinyeljük a tért, mert „erősnek a hely nem volt szűk soha, a gyáva tágos uton is szorult” — Erősek vagyunk akaratban: a kereskedést és szépirodalmat fejleszteni, szilárdítani. Erősek hitben: hogy célunk megközelítésére, — erőnk gyámolítására, — hazánk lelkesebbjei közremunkálásukat szerény lapunktól meg nem vonandják. És tántorithatlanok Hazánk és Fejedelmünk iránti hűségben. Illy meggyőződéssel lépünk nehéz pályánkra, melyet becsülettel megfutni főtörekvésünk. „Hazánk” szerkesztősége.” (1847. jan. 2. 1.; sz. 1.)

- 72 A Hazánk első száma Vörösmarty *Szózatának* első két sorát közli mottóként, Petőfi Sándornak a *Csalogányok és pacsirták* c. költeményét jelenteti meg, Kovács Páltól, a szerkesztőtől *A hazaárulók* c. „eredeti beszély” első felét közli. Petőfi Sándornak legközelebb a *Kutyakaparó* c. verse jelenik meg a lapban. (1847. febr. 16. 20. sz.)
- 78 A Hazánk pesti levelezője, Irinyi József először a 2. számban jelentkezik (1847. jan. 5. 8.), de a Honderű után már az első szám is közöl fővárosi „érdekes hírt”. (*Pesti hírek*. 1847. jan. 2. 4.) Irinyi József a lap pesti levelezőjeként 12 levelet ír a Hazánkba. Az utolsó is *Pesti levelek* címen 1847. ápr. 8-án jelenik meg a *Levelezések* c. rovatban. (42. sz. 167—68.; Vö: *Budapesti Szemle*. 1847. márc. 7. 10. sz. 317.) Vas Gereben, a Hazánk új pesti levelezője 1847. máj. 15-én jelentkezik ugyanebben a rovatban. (58. sz. 231.)
- 88 *Hartleben Konrad Adolf* (1778—1863) — könyvkiadó, aki Jókai első regényét, a *Hétköznapiakat* is megjelentette. Jókai mint a legkiválóbb magyar művek kiadójáról emlékezik róla. (Jókai-jubileum 139.) *Bajza József* 1846-ban indítja meg a *Világtörténet* c. sorozatát, amelyet főleg Schosser, Becker és Rotteck nevű német történetírók alapján írt
- 92 *pk.* — pengő korona

8

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 21.] 31—33.

M: Jelenkor 6. sz. 35—36.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 107., 109.

Sor:

- 1 *Dicsőült nádorunk* — József nádor
hétfőn — jan. 18-án
- 7 *országnagy* — a feudális Magyarországon a legfőbb tisztség összefoglaló elnevezése; zászlósúr, pl. nádor, országbíró, tárnokmester, horvát bán
- 16 *István* — Habsburg István (1817–1867) királyi herceg 1847. jan. 15-től 1848 őszéig volt Magyarország nádora; Jókai az Ék utolsó számában „ama fenséges nevet bitorló rabszolgaleleknek” nevezi (1848. dec. 31. 27. sz. 861.)
fels. — felséges
- 30 *múlt vasárnap* — jan. 17-én
A Pesti és a Nemzeti kör egyesüléséből alakult az Ellenzéki Kör.
- 40 A Honderü közleménye — amelyre Jókai ezen a helyen reagál — a JKK 619. lapján olvasható.
- 43 *Sancho Pansa* — helyesen: Sancho Panza; Don Quijote fegyverhordozója Cervantes (1547–1616) szatirikus regényében
- 44 *per idearum associationem* — a gondolatok kapcsolata következtében
- 50 A Honderü a következőket jegyzi meg a közleményre: „Ugyanott mondatik, hogy az ártatlan Ökörszem fészének építészé (Honderü szerkesztője?) „Párisba készül emigrálni, s hihetőleg ott fogja ezentúl kiadni lapjait”. Ne neked szegény Honderü, téged ugyan lefőzének in quadratura circuli [a kör négyszögesítésében]. No hiszen a te lapod édes Honderüm legfőlebb is olyan műveletlen közönség elé való mint a párisi. Viva uested mil anos.” [Éljen ön ezer évig] (Ökörszem. 1847. télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.)
A Honderü — Honte des rues (utcák szégyene); a szójátékot Petőfi csinálta.

9

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 24.] 33–37.

M: Jelenkor 7. sz. 40–41.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Társalkodó* — a Jelenkor vegyes tartalmú szépirodalmi melléklapja; 1832-től 1837-ig Bajza József, majd Helmečy Mihály 1848. ápr. 18-tól megszűnéséig (1848. jún. 30.) Királyi Pál szerkesztette;

Sor :

- munkatársai közé tartozott: Kölcsey, Munkácsy, Csató, Trefort Ágoston és Széchenyi István
héber közönség — a zsidó egyházközség tagjai.
Az említett felhívás a Társalkodóban *A pesti zsidók és az uzsora* címen jelent meg. (1847. jan. 17. 5. sz. 18–19.)
- 14 Jókai 1848-ban a nagy zsidó pogromok idején — Petőfivel és Vasvárral együtt — állt ki a faji megkülönböztetés, a zsidók üldözése ellen. (Vö.: Bánóczi József: *Jókairól*. Egyenlőség 1925. febr. 21. 8. sz. 5.) Erre vall az az *Előszó* is, amelyet *Az 1848–49. szabadságharc és a zsidók* c. kiadványhoz írt.
- 26 *decreditált* — hitelt vesztett, lejáratott
- 29 *p flos* — pengő forintos
p. ftnyi — pengő forintnyi
- 32 *procedál* — pörös ügyekben eljár
- 33 *megnyelvváltság* — becstelenítésre és becsületsértésre megállapított magánbüntetéssel sújt
- 39 Hiteles képet fest Jókai az ügyvédek reformkori életéről a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK I. k. 23., 394.; [Vö.: Haller Zsigmond: *Jókai az ügyvédekről*. Máramaros 1904. máj. 8. 19. sz. 3.]
- 43 *magyar színház* — Nemzeti Színház; korábban pesti magyar színház néven emlegették
- 44 *Lammermoori Lucia* — Donizetti—Walter Scott regénye alapján írt operája
Reszler úr — Reszler István operaénekes, a Nemzeti Színház tenoristája
- 47 *Ernani* — Verdi — Victor Hugo *Hernani* c. verses tragédiája nyomán készített — operája
- 54 *Irodalmi szemle* — Magyar Szépirodalmi Szemle, szépirodalmi és kritikai folyóirat, amelyet 1847. jan. 3-án a Kisfaludy Társaság indított meg, s amely 1847. dec. 28-ig működött Erdélyi János szerkesztésében; Jókai éles polémiaát folytat a lappal (Vö.: *Buda-pesti Napló*. Jelenkor 1847. febr. 28. 17. sz. 98.; JKK 73–76.) A Magyar Szépirodalmi Szemle 3. száma 1847. jan. 17-én, a 4. pedig jan. 24-én jelent meg. Pákh Albert jan. 14-én bírálja részletesen a Magyar Szépirodalmi Szemlét. (*Fővárosi újdonságok*. PH 812. sz. 30.) A folyóirattal Irinyi József is elégedetlen. (*Pesti levelek*. Hazánk 1847. jan. 23. 10. sz. 39.)
A Magyar Szépirodalmi Szemle programjával részletesen foglalkozik a Nemzeti Ujság. (*A „Magyar szépirodalmi szemle”*hez. 1847. jan. 10. 417. sz. 22–23.; *A „magyar szépirodalmi szemle”*. 1847. ápr. 4. 465. sz. 416–17.; Vö.: Valaki: *A Szépirodalmi Szemle*

Sor :

- és *uszdályvivői*. Ék 1847. ápr. 10. 15. sz. 484–86.; Béltoky Kázmér: *Literatura*. Ék 1847. máj. 29. 22. sz. 714–15.; jún. 5. 23. sz. 741–44.; jún. 12. 24. sz. 776–78.; Pákh Albert: *Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 27. 886. sz. 339.)
- 57 Berzenyi Dániel költeményeiről Erdélyi János írt bírálatot a Magyar Szépirodalmi Szemle 1847-es évfolyamában (*Lyrai költészet*. 1847. jan. 30. 2. sz. 17–21.; jan. 17. 3. sz. 38–44.)
- 59 Emich Gusztáv (1814–1869) — könyvkereskedő, könyvkiadó és nyomdász. 1842-től a haladó szépirodalmi művek egész sorát (közte Petőfi költeményeit) adta ki. 1848-ban nyomdát is alapított, és a forradalom alatt sokat dolgozott a kormány megbízásából. Emich Gusztáv könyvkereskedése az Úri (ma Petőfi Sándor) és a ma is változatlan nevű Kígyó utca sarkán állott.
- 60 két kör — a Pesti és a Nemzeti Kör, amely az egyesülés után az Ellenzéki Kör nevet vette fel
- 66 A Királyi Magyar Természettudományi Társulat Bugát Pál kezdeményezésére a természettudományok művelése és terjesztése céljából 1841-ben alakult.
- 67 Montedegoi Albert Ferenc (1811–1883) — csillagász, egyetemi magántanár, a Gellérthegyi obszervatórium gondozója. 1851-ben az egri csillagtorony igazgatója lett. Nagyon sok naptárt szerkesztett
- 68 Török József (1813–1894) — orvos, vegyész, 1847-ben a debreceni főiskola vegytan, növénytan és ásványtan tanára
- 70 sz. kir. város — szabad királyi város
- 71 Podhraczký József (1795–1870) — történetíró; 1834-től az Akadémia levelező, 1858-tól pedig rendes tagja
- 72 uriutca — a mai Úri utca Budán az I. kerületben
- 73 Kecskeméthy (Kecskeméti) Csapó Dániel — tk. Csapó Dániel (1778–1844) — Tolna megye alispánja, országgyűlési képviselő. Pozsonyban élénk tevékenységet fejtett ki a magyar gazdasági egyesületben. Tagja volt az „Állat-mutató társaságnak”. Nevét gazdasági kiadványai tették ismertté a reformkorban.
- 75 Talán a jan. 14-i híradásra céloz Jókai.
- 77 Glembay Károly (? – 1807) — az országos magyar iparegyesület rajz- és építészettanára, majd uradalmi főmérnök, a magyar történelmi társulat alapító tagja. 1846-ban és 1847-ben írt a magyar építészeti fejlesztésével foglalkozó cikkei a Hetilapban jelentek meg.
- 78 redoute — vigadó, bálterem
- 81 Kristóf tér — tér a mai Fehérhajó és a Váci utca találkozásánál a Martinelli tér mellett a V. kerületben; neve azóta sem változott. „Azon kis piac, mely a Váci utcában a Kis-Híd és Hajó utca keresztt-

Sor :

- be folyása által képződik.” (*Pesti posta*. Regélő PDlap 1843. aug. 24. 16 sz. 105. hasáb)
- 82 *váci utca* — rövid utca a mai Kristóf tér és a Deák Ferenc utca táján a mai V. kerületben
Józsefnél — a Jelenkorban — nyilvánvaló sh.-ként — Józsefuél szerepel
- 83 *ferenciek tere* — ma: Felszabadulás tér az V. kerületben
- 84 *urak utcája* — Úri utca, a mai Petőfi Sándor utca az V. kerületben
Jankovich ház — a Kerepesi (ma Rákóczi) út 5. sz. alatti ház
- 85 A Jelenkor szerkesztősége az Úri (ma Petőfi Sándor) utcai Trattner-Károlyi-ház első emeletén volt.

10

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 28.] 37–41.

M: Jelenkor 8. sz. 47. ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 107.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 *Westphalia* — Westphalen, Vestfália, Németország egyik múlt századi tartománya
- 7 *kétszáz akós* — több mint 10 800 literes
A Honderü az *Ökörszem* c. rovatában a következőképpen reflektál erre a hírre: „Ugyanott [a Jelenkorban] tanuljuk, hogy a heidelbergi nagyhordó Westphaliában létezik. Jelenkor naplászának nem ártana egy kissé több földisme. — Nem bizony.” (1847. télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.)
[Heidelberg a Badeni nagyhercegség városa volt.]
- 16 *mérföld* — 8 353,6 km
- 21 *ergo* — tehát
- 27 *Norimberga* — Nürnberg
- 33 *circuli quadratura* — a kör négyszögesítése itt: négyszögbe zárt kör, a Jelenkor újdondászának (ebben az időben Jókai) szignója (Vö.: *Ökörszem*. Honderü télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.; JKK 30 : 19.; *A színi referens és újdondász*. JKK 573.)
- 38 *Fridrikarany* — Nagy Frigyesről (Fridrich) elnevezett értékes pénz a múlt században

Sor :

- 49 *Marktschreier* — vásári kikiáltó, szélhámós
50 *Tycho de Brahe* (1546—1601) — dán csillagász
Teutonia — Németország
52 Célzás egy korábbi cikke. (JKK 23.)
54 *aus ist a credittel* — vége a hitelnek
58 *De furtis vere, quae non sunt, nulla amplius fiat quaestio* — A lopásokról pedig, amelyek nem léteznek, semmiféle további vizsgálat ne legyen. (Kálmán király boszorkányokról hozott törvényjavaslatának tréfás átalakítása.)
67 *moccabab* — babkává
utcaszegletboltot — Jelenkor: utc.szegletboltot — sh. —
77 *A Csikós* c. népszínmű jan. 23-án került színre.
81 *Bartha János* (1798—1852) — családi neve: Finlandi János; a Nemzeti Színház első korszakának egyik legkiválóbb színésze. Muzsikuscigány fia volt, s színházi szabóból lett az ország egyik legjobb színésze. Legjelentősebb alakítása Shakespeare *Lear* királya volt.
82 *Füredy* — Füredi Mihály (1816—1871) — énekes, legnagyobb sikereit a népszínművekben aratta; népdalgyűjteményt is adott ki
86 Jókai itt a saját Kecskeméten szerzett élményeire céloz. *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében ír arról, hogy joghallgató korában gyakran rándult ki házigazdájával Kecskeméttől délre s megismerkedett a „népélettel... a pusztákon, a karámokban, a csárdákban”. Megismerte „a magyar fajt a maga őseredeti sajátágaiban”. (HhM 5. k. 175.) *A Hétköznapiak* (JKK 327.), *A köszívű ember fiai* (Boksa Gergő) és a *Politikai divatok* c. regényében fel is használja fiatalkorának ekkor szerzett tapasztalatait.
A nyíri tájnyelv jellegzetességeit 1849-ben írt „Nyíri levelekben” használja fel, a kecskeméti „csikós akcentust” a *Hétköznapiak* c. regényében alkalmazta Jókai. (JKK 158.)
90 *u. utcai* — Uri (ma Petőfi Sándor) utca
91 Jókai a későbbiekben is nagy kedvvel karikírozza a „kevert nyelvet”. (Pl. *Előfizetési hirdetmény*. Ék 1848. júl. 2. 1. sz. 21.)
ged — két
92 *monatzimmer* — hónaposszoba
gel — kell
pan — úr
93 *krumpliország* — a múlt századi Felvidék
A korabeli lapok gyakran bélyegzik meg a Pesten használt rontott magyar nyelvet, az ún. „kevert nyelvet”. (Pl.: *Levelezések*. Regélő PDlap 1843. jún. 29. 52. sz. 1655.: *Vidéki Szemle*. PDlap 1847. febr. 21. 8. sz. 256., *Vegyes ujdonságok*. Nemzeti Ujság 1847. ápr. 23.

Sor :

476. sz. 261.)

- 94 *Kőszeghi* — *Kőszeghy Károly* (1820–1891) — operaénekes; 1844-ben szerződött a magyar operához
- 105 A német színház a mai V. kerületi Vörösmarty téren állott.
- 107 *gróf Ráday Gedeon* (1806–1873) — országgyűlési képviselő, a Nemzeti Színház főintendánsa, a dunántúli református egyházkerület főgondnoka; 1847-ben Kossuth politikai támogatója; 1848-ban a főrendiház liberális tagja, majd Nógrád megye főispánja; 1849-után várfogságra ítélték.

Ráday Gedeonról az *Egy magyar nábob* c. regényben úgy emlékezik meg Jókai, mint aki — többet magával — „zászlóemelője volt egy szellemi mozgalomnak, mely akkor kezdetett meg, midőn széltére azt hitték a magyar népről, hogy ez csak a kardforgatáshoz ért, sőt voltak, akik már ezt sem hitték róla”. (JKK I. k. 180.)

- III A Honderü a következőképpen reagál erre a hírre: „Jelenkor Naplójában azon elmésen érdekes és minden kétségen fölüli (???) újdonságot írja; a *circuli quadratura*, hogy hirszerint lelkes hazánkfia g. R[áday] szándékozik kibérelni a német színházat. — „Csak aztán úgy ne járjunk vele — mond az elmés naplász — mint a budaival, ez is úgy fog járni velünk, mint a budai járt velünk; hát a budai hogyan járt velünk? ... Tudnók mi, de nem mondjuk meg.” — Beh szép istenadománya az az elmesség! No de hagyján! „Megesik néha emberséges emberen is — mond tükörhűséggel az emlés *circuli quadratura* — kivált ki a serrel szokott közelebb érintkezésbe jöni, hogy hátrafelé baktat vele a világ, ilyenkor aztán heted magával táncol előtte a csillagos ég, s bukfencet hány fejében a *circuli quadratura*. „Hja! mir ist s recht, wenn s nur Ihnen recht ist”. [Nekem jó, ha magának is jó.]” (*Ökörszem*. 1847. télutó [febr]. 2. 5. sz. 104.) Az *Ökörszem* cikkírója Jókai jan. 28-i (a JKK-ban I. sz. közleményként kiadott) sorait idézi.

- III *Richárdot* febr. 13-án Vajda Péter fordításában adták elő. (*Legkedvesebb könyveim*. = HhM 5. k. 184.)
- 116 Az udvari gyászt Habsburg József főherceg jan. 13-i halála miatt rendelték el.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 31.] 42—45.

M: Jelenkor 9. sz. 53.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 Ez a kaland valószínűleg Pálffy Albertről szól. A győri Hazánkban 1847. ápr. 15-én az ő aláírásával jelent meg az *Eulaliához* c. vers, amely a következő sorokkal végződik:

*Tiéd keblemnek miljó sohaja,
Eulália!! (45. sz. 177.)*

Csak valószínűsíti feltételezésünket (s így méltán nevezhetjük a kaland főszereplőjének Pálffy Albertet), hogy e vers a Hazánk későbbi beismerése szerint nem az említett novellistától származik.

- 6 Itt találkozunk első ízben Jókai későbbi nagy hatású írói álnevének, a Kakas Mártonnak az egyik részével. 1849-ben egy tréfás levelét írja alá Jókai így: „kedve ura öcsce M á r t o n.” (*Retour nyiri levelek*. Esti Lapok 1849. máj. 8. 9. sz. 30.)
- 30 *bramarbas* — nevetséges szájhős, fecsegő, hencegő
- 34 Jókai *A tengerszemű hölgy* c. regényében emlékezik meg, hogy milyen nehéz helyzetbe került a Jelenkor újdonságírójaként 1847-ben, hiszen „ma napság egy huszonnég óra alatt több gyilkosság, önkivégzés és betörés történik, mint akkor egész esztendőben”. (43.)
- 48 *uti figura docet* — ahogy az ábra mutatja, amint látható
- 50 *Mult csütörtökön* — jan. 28-án
- escamoteur* — szemfényvesztő, bűvész, hamiskártyás
- 52 *in facie loci* — nyomban a helyszínen
- 62 *miután* — helyett a Jelenkorban — sh.-ként — *mintán* szó szerepel
- 69 *spleen* — unalom, életunalom
- solutis solvendis* — miután kifizette a fizetnivalót
- 72 *mandzsur* — itt: német nyelvű, osztrák
- 73 *Rebe* — szőlő
- Hendel* — csirke
- 80 *Ágnes napja* — jan. 21.
- 95 *A Hétköznapiak* c. regényben a tolvaj egy úr zsebéből pénz helyett saját felesége szerelmes leveleit lopja el. (JKK 13.)

Sor:

- 96 A két kör egyesüléséről már jan. 24-én írt Jókai. (JKK 36.)
A megalakult Ellenzéki Kör (eredeti nevén: Ellenzékiek társalgási köre) György napig (1847. ápr. 24-ig) valóban két helyen tartotta összejöveteleit: a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcai Horváth- és az Ország úton (ma Múzeum körúton) lévő Kunewalder-házban. Az Ellenzéki Kör 1847. ápr. 24 és máj. 1. (Jakab napja) között költözött az Uri (ma Petőfi Sándor) utcai Laffert-házba.
- 98 *Teleki László* gróf (1811–1861) — erdélyi követ, már 1843-ban elismert tagja a főrendi tábla reformpártjának, s 1844-ben a Védegylet egyik vezetője Batthyány Kázmér gróffal. Itt lépett szorosabb politikai kapcsolatba Kossuth Lajossal, az egyesület igazgatójával. Végig tagja volt az országgyűlésnek 1848-ban Magyarország párizsi követe lett, s Világos után is számos cikket írt Párizsban az osztrák elnyomás leleplezésére. 1861-ben az ellenzéki párt vezetőjeként öngyilkos lett.
- 99 *Fényes Elek* (1807–1876) — ügyvéd, statisztikus, földrajzi és közgazdasági író; a szabadságharc idején bízták meg az országos statisztikai hivatal megszervezésével: munkássága napjainkig forrásul szolgál a reformkori élet tanulmányozásához. Telekiékkel a Pesti Kör volt elnökének, gr. Ráday Gedeonnak a lemondása után közfelkiáltással választották meg.

12

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 4.] 45–48.

M: Jelenkor 10. sz. 59.; ☉ szignóval.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 242.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Ferencrendiek egyháza* — templom a mai Felszabadulás téren az V. kerületben (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 418.)
- 4 Az indítványt tevő pesti alpolgármester Rottenbiller volt.
- 5 *p. polg.* — pesti polgárság
- 14 *Kisfaludy társaság* — Kisfaludy Károly (1788–1830) halála után tíz barátja — közte Vörösmarty, Bajza és a Jelenkor szerkesztője, Helmeczy Mihály — egyesült a költő műveinek kiadására. Ebből

- a csoportosulásból fejlődött a „széptudományi intézet”, a Kisfaludy Társaság, mely fő céljának a magyar irodalom színvonalának emelését s általában „a műízlés nemesítését” tekintette; e célból rendszeresen tűztek ki pályadíjakat esztétikai és költői művek jutalmazására. A Kisfaludy Társaság évi közgyűléseit minden évben febr. 6-án, a költő születésnapján tartotta.
- A Kisfaludy Társaság itt említett ülésével részletesen foglalkozik Erdélyi János beszámolója (Társalkodó. 1847. febr. 11. 12. sz. 42—43.) és a PDlap (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 14. 7. sz. 218—19.)
- 15 *megye terme* — a mai V. kerületi Városház utcában levő megyeháza nagyerme
- 31 E díjnyertes művet Pákh Albert „a magyar irodalom egyik kincse gyanánt” említi. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. jan. 31. 822. sz. 70.; Vö.: *Mi hír Budán?* Ék. 1847. febr. 13. 7. sz. 221—23.) Arany János Toldijáról részletes ismertetést közöl a PDlap (*Budapesti Szemle*. 1847. jún. 27. 26. sz. 829—32.) és a PH nyári száma. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 17. 898 sz. 394.) A Toldi Jókai első regényére, a *Hétköznapiakra* is hatott. (Vö.: JKK 412.)
- 33 Arany János 1846-ban *Az elveszett alkotmány* c. munkájával nyerte meg a Kisfaludy Társaság víg eposzra hirdetett pályázatát. A *Szuhaý Mátýás* szerzője Tompa Mihály.
- 36 Garay Jánosnak (1812—1853), a sokoldalú és népszerű költőnek, ill. hírlapírónak a *Bosnyák Zsófia* c. legendája nyert pályadíjat a Kisfaludy Társaság költői pályaművei között.
- 37 Császár Ferenc (1807—1858) — költő, tanár, író, kritikus, Dante első magyarra ültetője, a reformkori szalonköltészet képviselője. Petőfi és a népies költők ellen intézett hangos támadásai tették hírhedetté. 1845-ben a Kisfaludy Társaság tagja, 1846-ban pedig a kétszemélyes tábla bírója. 1849 után ügyvéd és lapszerkesztő (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből*. 1. rész 185.)
- 38 Lakner Sándor (1822—1874) — fővárosi hivatalnok; 16 éves korától írt lírai és epikai költeményeket, ill. elbeszéléseket a korabeli lapokba és almanachokba; a Kisfaludy Társaság pályázatán *A monda elmélete* c. értekezése 1848. febr. 9-én jutalomban részesült.
- 39 Tompa Mihály (1817—1868) 1846. szept. 27-én lett lelkész Gömör megyében. Ekkor kezdte irodalmi terveit megvalósítani. *Szuhaý Mátýás* a Kisfaludy Társaság pályázatán dicséretben részesült. 1847 februári közgyűlésén a Kisfaludy Társaság tagjává választotta. Székfoglalóul *A vámosujfalusi jegyzőt* olvasta fel. 1847-ben jelent meg a Pogány Karolinának ajánlott első verseskötete. *Pulszky Ferenc* (1814—1897) — megyei aljegyző, országgyűlési

Sor :

követ 1848-ban pénzügyi, majd Bécsben a király személye körüli államtitkár lett. Élénk részt vett az emigráció mozgalmában; 1860-ban amnesztiával hazatért s képviselő, a Nemzeti Múzeum igazgatója és az Akadémiai másodelnöke lett.

Szenczy Imre (1798–1860) — premontrei prépost. 1847-ben lett a Kisfaludy Társaság tagja. Egy ideig a Religio és Nevelés c. reakciós lap segédszerkesztője volt.

43 *octav* — nyolcadrét

satinirozott — fényezett

44 *velin* — finom merített papír

59 Skorpió aláírással olvashatjuk az egykorú beszámolót a színház leégéséről: „kedden . . . hajnalban félrevert harangok vészhirdető kongása riaszta fel bennünket álmainkból, — s a mint talpra állottunk, fővárosunk majd minden utcáját rémítő tűzfény világítja ki, sőt a Dunaparttól nézve egész Buda mintegy varázsfényben ragyogva bontakozott ki a sötétség fátyolából. A láthatáron feltűnő roppant veres körrajznak középpontja, egy óriási épület, Pestnek legszebb épülete, a tűz emésztő lángjaival belül és kívül egyaránt hirtelen eblorított városi színház-épület vala. Ez iszonyú pusztítást okozott tűz nemcsak az egész nézőhelyet, de a színpadot, minden díszfalai-, gépezetei-, s egyéb gazdagon ellátott kellékeivel együtt rövid idő alatt hamuvá tette, úgy hogy most már csak a szomorú sötét romok emlékeztetnek az egykori pesti német színházra.” (Budapesti Szemle. PDLap 1847. febr. 7. 6. sz. 186.)

94 *vízár-csapás* — az 1838. évi nagy pesti árvíz, amelyet Jókai a Kárpáthy Zoltán c. regényben jelenít meg

13

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 7.] 49–52.

M: Jelenkor 11. sz. 65. ☉ szignóval

Részl.: PIM Évkönyve 104.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

4 *deliberatum* — határozat, elhatározás

5 *sic volo, sic jubeo* — így akarom, így parancsolom

9 *b. utca* — Bécsi utca; ma is azonos nevű utca az V. kerületben

11 *c. utca* — Cukor utca a mai V. kerületben

Sor :

- 12 *pct.* — procento, procent, százalék
v. utca — Váci utca
- 13 *újépület* — Neugebäude, hírhedett börtön és kaszánya a múlt században a mai Szabadság téren az V. kerületben
- 19 A „zsellérek” lázadása a háziurak lakbér uzsorája miatt 1848-ban is előfordul Jókai cikkei között. (Pl.: *Charivari*. Ék 1848. ápr. 23. 18. sz. 534.)
zsellér — itt: lakásbérlő, lakó
- 32 *párisi utca* — a Váci és a Petőfi Sándor utcát összekötő utca az V. kerületben
- 35 *sógora* helyett a Jelenkorban — sh.-ként — a *sőgora* szó szerepel
- 43 *ingredientia* — alkotóelem, alkatrész, kellék
- 46 *Gáspár* — tehetetlen, mulya ember; itt: szemét
- 62 *mult kedd* — febr. 2-án
- 63 *jövő vasárnap* — febr. 14-én
- 66 *magáét* helyett a Jelenkorban — sh.-ként — a *magáért* szó szerepel
- 67 József nádor halála miatt maradtak el 1847. jan. 13-a után a táncmulatságok.
- 68 *Mult szerdán* — febr. 3-án
- 87 *cum honore* — tisztelettel
- 94 *Bartay Endre* (1798–1856) — zeneszerző; 1843-tól a Nemzeti Színház igazgatója; az első magyar opera (*Csel*) szerzője. 1834-ben ő írta az első magyar zeneelméleti művet *Magyar Apolló* címen. (Pest, 1834.) Egy ideig Pozsonyban rendezett hangversenyeket, majd Hamburgba távozott.
- 97 *orsz.* — országos
1847-ben gróf Ráday Gedeon volt a Nemzeti Színház itt említett főigazgatója.
Az Ék-ban a *fenemlített* szó helyett sh.-ként *fenemlített* szerepel.
- 98 *Lendvay Mártonné Hivatal Anikó* (1814–1891) — 1825-től színésznő, 1832-ben ment férjhez, 1837-től a Nemzeti Színház tagja. Társadalmi vígjátékokban aratta a legnagyobb sikereit. Később Latkóczy Lajos festőhöz ment feleségül.
- 100 *Fáncsy Lajos* (1809–1854) — 1829-ben lépett a színi pályára; 1837-től a Nemzeti Színház tagja; egy időben rendezője, művezetője, sőt 1849-ben Bajzával igazgatója a színháznak. A Bach-korszakban mint igazgatósági felügyelő vezette a színházat. Intrikus szerepekben volt a legkiválóbb. Számos darabot fordított és sok polemikus cikket írt a korabeli lapokba.
Wolf Károly — operaénekes, a Nemzeti Színház tenoristája

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 11.] 53—56

M: Jelenkor 12. sz. 69.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Mult szombaton* — febr. 6-án
- 10 *credatariusok* — csődbejutottak
- 15 Jókai itt Erdélyi János *Népdalok és mondák* c. művének első kötetére céloz. A gyűjteményről részletesen ír 1847. márc. 4-én a Jelenkor hasábjain. (JKK 80.; Vö.: *Jókai mint népdalénekes.* = HhM 5. k. 320—27.)
Jókai népdal szeretete jelentkezik a *Hétköznapiok* c. regényében is. (JKK 410.)
- 16 *demeritum* — érdem
- 24 *Székkács József* (1809—1876) — költő, lapszerkesztő, evangélikus főpap; előbb szerb és ógörög epigrammákat és dalokat fordított; 1836-ban a MTA, 1839-ben pedig a Kisfaludy Társaság tagja. 1842-től 1848-ig Török Pállal (1808—1883) együtt hazafias szellemben szerkesztette a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapokat. A *Hogy lehet meggazdagodni?* c. satírája 1846-ban jelent meg a Kisfaludy-Társaság Évkönyveiben.
- 31 *Mult hétfőn* — febr. 8-án
- 34 *mándli* — rövid kabát, mellény
- 40 *vasárnapi* — febr. 7-i
- 45 *Rákóczi induló* — kuruc tábori kürtjelekből és a népi Rákóczi-nóta motívumaiból összeszerkesztett induló, amelyet Bihari Sándor állított először össze, majd Berlioz feldolgozása tett világhírvé. (Vö.: HhM 5. k. 327.; *Eppur si muove* JKK 1. k. 68., 560.)
- 64 *kedden* — febr. 9-én
Szegfy Mór *A tót* c. „fővárosi életképben” ír a szlovák napszámások szomorú helyzetéről. (PDlap 1847. jan. 31. 5. sz. 142—46.)
A *Budapesti Szemle* c. rovatban a PDlap ír megrendítő sorokat: „(A tótság Pesten,) ti. az ínség és nyomor enyhítése végett fővárosunkban menhelyet kereső árvai, liptai és trencsényi tót parasztok száma, szemlátomást szaporodik fővárosunkban. Iszonyú ezeket az embereket látni! Az éhség- és a pálinkakórság- okozta végképeni elerőtlenedés miatt, alig bírnak lézengeni; viasz-sárga sovány testeikbe csak hálni jár a lélek, beesett szemeikből

Sor:

az életnek végső szikrái bágyadtan pislognak elő, alig bírják alamizsna után kinyújtani reszkető kezeiket, s némelyik az utca kövén betegen feküdve, dideregve és kékült ajakkal koldul a mellette elmenőktől. És a jó szívű fővárosiak ez, Irlandra emlékeztető nyomorékokkal szívesen osztják meg filléreiket; de mit használ a csekélység, mit használ a pénzmaszagoltatás a haldoklónak! mélyebben rejtezik itt a baj — és nyomornak gyökere, mintha a status nem segít; egyesek áldozatai parányi csöppekként fognak mindenkor elveszni az égre kiáltó inség tengerében.” (1847. ápr. 25. 17. sz. 540.)

Ezzel a témával Jókai több ízben foglalkozik. (Pl. JKK 101.)

68 szerdán — febr. 10-én

72 cotillon — fűzértánc

73 Febr. 13-án valóban sor került a III. Richárd előadására.

76 Peregriny Elek (1812–1886) — pedagógus, orvos; Andrássy Gyula gróf nevelője. Történeti, mitológiai, „természettörténeti” könyveket írt az ifjúság számára.

15

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 14.] 56–59.

M: Jelenkor 13. sz. 47–75.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 107.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

6 *dépot* — dépôt, raktár, gyűjtőhely

8 E jótékonysági mozgalmakról Jókai jan. 28-án számolt be. (JKK 39. 3. sz.)

15 nm. *Hítótanács* — nagyméltóságú Helytartótanács

22 *seriositas* — komolyság

24 *extremum* — szélsőség

25 Az úrfiak báljáról *Ifjak bálja* címen hasonló kifogással élve, de hangfogóval számol be a PDlap. (Budapesti Szemle. 1847. febr. 14. 7. sz. 221.)

34 *for ever* — örökre

46 E gondolat írói megjelenítése az *Egy magyar nábob* c. regényben fordul elő. (JKK 1. k. 64. 442.)

48 *dominatio spectabilis* — tekintetes uraság

Sor:

- 50 *fekete bankó-világ* — a napóleoni hadjárat utáni 1812-es devalváció időszak, amikor sok magyar középnemes tönkrement
cholerakor — 1831-ben
Erről az időről szól Jókainak a *Szomorú napok* c. regénye.
- 55 *politizia* — itt: udvariasság, civilizáltság
- 63 *Jósika Miklósnak* 1847. ápr. 19-én mutatták be a *Kordokubász* c. drámáját, mely Bulgária és Moldva XIII. századi történetéből merítette tárgyát. A kedvezőtlen kritika hatására e színdarab már a második előadás után lekerült a színről.
A *Kordokubász* c. színdarabjáról a PH-ban nyilatkozik Jósika Miklós. (1847. márc. 855. sz. 208.)

16

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 18.] 59–64.

M: Jelenkor 14. sz. 81.; ☉ szignóval

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E kalandról jan. 31-én írt Jókai. (JKK 42–43.)
- 17 *tobák* — burnót, orra szippantva élvezett dohánypor, dohány
- 20 *soi dit* — úgynevezett
- 23 A *rézint* szó helyett a Jelenkorban „*reszint*” szerepel.
- 25 *csizmadiát fog* — bakot lő, melléfog
- 33 *nincs többé csőtörtők* — nem mondanak csütörtököt (ti. a lőfegyverek)
- 36 Ez az alapötlet 1848-ban *Jellasich közlönye* c. cikksorozatban több oldalú motiválással kerül az Ék-ba.
- 42 *ország ut* — a mai Múzeum körút az V. és VIII. kerület határán
Elszegődtem Tarnócára bujtárnak — Az itt említett nóta első versszaka Erdélyi János népdalgűjteményében a következő:

Beszegődtem Tarnócára juhásznak,
Jó legelője van ott a birkának.
Fizetésem husz forint tíz karajcár,
Mégél abból egy bujtár. (*Népdalok és mondák* 2. k.

Pest, 1847. 233.)

- 44 a *szelekről jövőndől* — vsz. a *szekérről jövőndől*, hiszen a „szelek”

Sor :

szó az egész népdalban nem fordul elő, a harmadik szakaszban pedig a következő sorokat találjuk:

Ha gazdámval leszek majd egy kenyéren,
Jőnek értem Szent György napkor szekéren,
Fölteszik a tulipános ládámát,
Tarisznyámat, dudámát. (Erdélyi János i.m. i. h.)

49 Ezután egy rövid közlemény következik az Ungar c. napilap újdonságairól.

58 *öregdob* — nagydob

62 *in statu quo* — eredeti állapotában, tehát álomban

71 *liba* — csacska lány

73 *ad vivum* — élethűen

81 *k. utca* — Képiró (vagy Kecskeméti) utca a mai V. kerületben

85 *exclusivum privilegium* — kizárólagos szabadság

86 Nagy Ignác (1810–1854) — író, drámaíró, újságíró, a Jelenkor segédszerkesztője; 1849-től öt évig szerkesztette a Hölgyfutárt. Az Akadémiának 1840, a Kisfaludy Társaságnak 1842 óta tagja. Az 1830-as és 1840-es években csaknem minden lapba dolgozott. Ő teremtette meg a korabeli pesti életet humorosan, sőt szatirikusan ábrázoló, igen népszerű „fővárosi újdonságok”, majd „fővárosi életképek” rovatát. Nagy Ignác „nagyhatású életképeit” Az én kortársaim c. visszaemlékezésében méltatja Jókai (Életemből. 1. rész 165.)

90 Czákó drámáját febr. 25-én mutatta be a Nemzeti Színház.

91 *történetből* — történetesen

92 Heckenast G. — Heckenast Gusztáv (1811–1878) — könyvkereskedő, könyvkiadó és nyomdatulajdonos; 1839-ben kölcsönkönyvtárt nyitott; 1840-től 1842-ig szerkesztette a Bibliographiai Értesítőt, az első magyar könyvészeti folyóiratot. 1840-ben társult Landerer Lajos nyomdásszal. Nyomdája alól került ki 1848. márc. 15-én a szabad sajtó első terméke, a 12 pont és a Nemzeti dal. Számos magyar író — közte Batsányi, Bajza, Berzsenyi, Csokonai, Kölcsey, Virág Benedek és Jókai — műveit jelentette meg.

95 A Cukor utca neve azóta sem változott

97 A Nemzeti Múzeumot 1837 és 1847 között építették Pollák Mihály tervei alapján, korintuszi oszlopokkal, Lotz Károly és Than történelmi festményeivel. József nádor az 1807-es országgyűlésen javasolta, hogy a Széchényi Ferenc gróf által 1802-ben az országnak adományozott könyv-, régiség- és éremtárat általános múzeum-má fejlesszék. A Nemzeti Múzeum azon a telken létesült, amelyet

Sor:

- gróf Batthyány Antal hercegprímás ajándékozott a nemzetnek.
(Vö.: Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 421.)
- 99 *törpálca* — a múlt században divatos szúróeszközzel felszerelt sétapálca, stíletes pálca; Petőfi Sándor is használt ilyen törpalcát
(Vö.: *Összes prózai művei és levelezése*. Bp. 1960. 406.; Kárpáthy Zoltán JKK 2. k. 62., 273.)
- 101 *ökör bácsi* — Jókai itt a Honderü egyik febr-i közleményére céloz, mely a következőképp kezdődik: „Ökörszemnek egykor háborut izentek az állatok. Megharagudt reá a furfangos róka, mért hogy keresztül nézi alacson ravaszságait; ez föltüzeltelte ellene a nehézkes bivalt, meg az öreg ökör bácsit, meg a molnár arslánt...”
(*Ökörszem*. 1847. télhó 16. 7. sz. 144.)
- 102 *par nobile fratrum* — derék két szál legény, egymáshoz illő jó firmák (idézet Horatius szatíráiból; Vö.: *Hétköznapi JKK* 431.)
- 106 Jókai jelen esetben két népi szólásra céloz: Bolondtól és résztől mindent fel kell venni; ill. kutyaugatás nem hallatszik a mennyországba.
- 109 *aut vere, aut nihil, tehát nihil* — vagy igazán, vagy sehogy, tehát sehogy
- 112 A *Pasquil* c. színdarabról már jan. elején is írt Jókai. (JKK 8–9.)
- 123 *v ft* — váltó forint

17

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 21.] 64–68.

M: Jelenkor 15. sz. 86. ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A cikk írására az adott alkalmat, hogy a pesti orvosegyetemen ekkor folytak az első altatási kísérletek. Balassa János sebészorvos, egyetemi tanár nagy hatással alkalmazta az operációk és foghúzások előtti altatást „kénénegyőzzel,” azaz éterrel.
- 4 fogalma — Jelenkor: togalma — sh. —
- 29 *alig* — Jelenkor: allg — sh. —
- 43 *Horváth ház* — a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcában levő épület
Kunewalder ház — az Ország úton (ma: Múzeum körúton) levő épület

Sor:

50 sz. *György napja* — szent György napja, ápr. 24.

61 *Mesmer, Franz Anton* (1734–1815) — svájci származású osztrák orvos, ki a modern európai gyógyászatban elsőnek alkalmazta a hisztériás betegeken a hipnózist. Ezt azonban tévesen az ún. állati magnetizmussal magyarázta.

64 Az említett aláíratlan cikk címe: *Kritikai Szemle. A honi irodalmi hirdető 1846.* — *Irodalom és Tudomány.* (Budapesti Híradó. 1847. jan. 29. 533. sz. 65–66.; febr. 5. 537. sz. 81–82.; febr. 18. 544. sz. 109–10.)

66 Az értekezés szerzője bonyolultan ír a nép előművelésének szükségességéről, hogy mindenki képes legyen a magasabb irodalmi műveltség által szerezhető irodalmi élvezet befogadására. (I. m. 82–83.)

68 Az ismeretlen cikkíró Jókai *Hétköznapiok* c. regényéről, ill. írói tevékenységéről nagyon elmarasztalólag nyilatkozik: „Jókay *Hétköznapiok* című műve phantasiát tanúsító, de egyszerűen végtől végig nemes kedélyt, való tudomány teljes hiányát... Ha ezen író el kezd valamit tanulni, idővel alkalmasint képes lesz élvezhetőt teremteni az olvasó világ számára.” (I. m. 82. Vö.: *Hétköznapiok* JKK 341–42.)

71 A névtelen cikkíró műve lezárásaként optimizmussal tekint a jövőbe; úgy érzi, hogy a konzervatív ízlés bajnokai, anélkül, hogy összebeszéltek volna, egyesült erővel harcolnak. „Derék jelentőségek küzdenek e célra, kiknek kitarás által bizonyosan sikerülni fog más hangot hozni be az irodalomba, — más pályát mutatni az elvadonult szabadosságnak, — s a phantasia magasabb régióit a betyarisumus mérges ragályától végre tökéletesen megtisztítani.” (I. m. 111.)

72 A pártoskodásról a következőket írja a Budapesti Híradó névtelen cikkírója: „Irodalmunknak valóban legkevésbé van szüksége arra, hogy valami pártduhból a tehetséges költő szép hivatását elsenyveszszük; legkevésbé volna pedig szabad ezt tenni azoknak, kik nem pirulnak a legtehetségtelenebb iskolás gyermeket is lángésznek kikiáltani, ha épen mint lármázó bajnokok a az ő érdekek mellett küzdők soraiba áll. A szellemi és társadalmi műveltség azon fokán pedig, mellyen mi állunk, még kevésbé van okunk a pártgyűlöletnek nagy szerepet engedni irodalmunkban. A műveltek kicsinyke csapatjának férfiai azonban újainkon könnyen elszámíthatjuk, és ezeknek kötelessége volna... legalább szellemi tekintetben egyesült erővel a nép alásüllyedt, át meg át romlott ízlést művelni.” (I. m. 110.)

Sor:

74 A Budapesti Híradó szerint „Minden művész mű, melynek bizonyos határozott iránya nincs, már magában véve rossz. Ha ez utolsó értelmezés szerint más irány a nem is, legalább az legyen meg benne: hogy ízlést javít, fölemelni, gyönyörködtetni akarjon; v a l a m i célnak minden műalkotásnál kell létezni, és ezen cél, mely a költő szeme előtt lebegett, ad művének egyzersmind határozott irányt.” (I. m. 83.)

80 K... K... — Kövessy Kálmán

Pozitívan értékeli a Budapesti Híradó idézett értekezése Fáy András, Tompa, Császár Ferenc, Petőfi, Sujánszky és Vachot Sándor verseit, majd Kövessy Kálmán *Esti dalok* c. kötetével foglalkozik: „Ámbár az utóbbi név legelőször merült föl a könyvrajstromban, azonban a szép formában már egy gyakorlott tollú s a legnagyobb méltánylást érdemlő költőre ismerünk, de a k i b i z o n y o s o l d a l r ó l a legdühösebben s a legméltánytalanabban üldöztetik; ki éppen a talentomtan szájhősök witzeinek kényszerült játéklabdájául szolgálni, kik elég merészek valának a legaljasb személységekkel támadni meg a költőt, midőn annak költői művei valának bírálat alá veendő; ezen irkászok nem gondolják meg, vagy nem akarják meggondolni, hogy ezen feneketlen aljasság, beteges, mélyen sülyedett, kielégítlen szenvedélyesség által, melyet még ezen fölül minden finomság nélkül, egész meztelenségökben hurcolnak nyilvánosságra — sem az irodalom mit sem nyer, sem ők azon célt, melyet elérni akarnak, el nem érik; mert bár mennyire ujjongjon is tetszést a közönség egy kis töredéke póriasságokra, ép annyira utálja s megveti őket annak másik, jobbérzelmű része, mely napról napra növekedik, holott amaz napról napra fogy...” (I. m. 110.)

96 *Mátyás király szobra* — Ferenczy István 1839-ben vetette fel a Mátyás emlékszobor felállításának gondolatát. Egy év múlva, 1840-ben megalakult a Magyar Szobrászati Egyesület abból a célból, hogy a nagy magyar király lovassobrát Pest valamelyik főterén elhelyezze. A monumentális emlékmű megalkotását Ferenczy István magának tartotta fenn, de a kivitelezésre nem kerülhetett sor részben személyi ellentéték, részben az előreláthatólag tetemes költségek miatt. Ez utóbbi miatt Széchenyi István is ellenezte a vállalkozást. A Mátyás szobor történetéről részletes beszámolót olvashatunk Külkey Henriknek, az egyesület titkáranak a jelentéséből. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. szept. 9. 37. sz. 1185—86.; *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 7. 945. sz. 161.) Mátyás király szobráról az *Ék* hasábjain

Sor:

- később is megemlékezik Jókai. (Pl.: JKK 166., 233., 361., 490.)
105 múlt hétfőn — febr. 15-én
szeglet-kávéház — a hírhedt Zrínyi kávéház, a mai V. kerületi
Astoria kávéház helyén, az Ország út (ma Múzeum körút) és
a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca sarkán
106 vasárnap — febr. 21-én
112 dacapo — da capo, előlről (az ismétlés jelzése); itt: ismét
114 Jókai itt ígért cikke a Jelenkor legközelebbi újdonságrovatában
jelent meg. (Budapesti Napló. 1847. febr. 25. 16. sz. 92.; JKK
73–76.)

18

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 25.] 68–73.

M: Jelenkor 16. sz. 92.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 28 *non fit hoc verbis* — szavakkal ezt nem érjük el
A PDlap arról számol be a *Budapesti Szemle* c. rovatában, hogy
a Budapesti Híradó és a Pesther Zeitung „nagy hévvel” sürgetik
az új német színház, a Noththeater felépítését, ill. azt, hogy — míg
az fel nem épül — hetenként két ízben a Nemzeti Színházban
lépjenek fel a német színészek. „És nemcsak hogy nem szükséges
az — válaszol a PDlap —, de nem is lehetséges, nemzeti és tör-
vényes szempontból nem is szabad... azok, kik e dolgokat
a magyar nemzetiség iránti féltékenységből, s Magyarország
fővárosában a német elemek további fentartása, s megerősítése
tekintetéből, annyira s olly vakbuzgóan sürgetik, — gondolják
meg azt, de lelkiismeretesen, miként a pesti német közönségnek
legkevésbé sem tartozik nélkülözhetetlen szellemi szükségei közé
a német drámai előadás” stb. (1847. febr. 14. 7. sz. 219–20.)
38 Szion — Jeruzsálem magaslata, hegyi erőd, melynek bevételeivel
Dávid Jeruzsálemet meghódította
46 *proselyta* — egy cszme új és buzgó híve
48 *nemz.* — nemzeti
69 *manier* — modorosság, modor, manière
70 A fővárosi színészek vidéki vendégszerepléseivel viszonylag gyakran
foglalkozik Jókai.

Sor:

- 74 A Nemzeti Színház igazgatója ekkor gróf Ráday Gedeon volt.
- 82 *Komáromy Alajos* (1823–1904) — 1845 óta színész; mint főhadnagy vett részt a szabadságharcban. 1871-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Főbb szerepei: Bánk bán, Julius Caesar.
- Dobsa Lajos* (1824–1902) — drámaíró, novellaíró. Jogi tanulmányai után színésznek állt, ekkor ismerkedett meg Petőfivel. 1846-ban külföldre utazott. 1848 nyarán tért vissza Párizsból, s kormánybiztos lett. Egy vígjátéka miatt 1850-ben hat hónapot ült az Újépületben. Volt képviselő, írt politikai cikkeket is, de nagyobb sikert ért el mint drámaíró. 1848-ban nagy sikere volt a forradalmi Párizsról írt színes, riportszerű beszámolójával. (*Az 1848. évi francia forradalom*. Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 175.)
- Feleki Miklós* (1818–1902) — vidéki vándorszíntársulat igazgatója; a szabadságharc alatt századosi rangot ért el; 1852-ben lett a Nemzeti Színház tagja, írt és fordított több színművet
- Tóth József* (1823–1870) — 18 éves korában lett színész, s tíz évi vidéki színészkedés után 1851-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Egyike volt legkiválóbb intrikus-színészeinknek.
- Szuper Károly* (1821–1892) — mint színész és színiigazgató nagy érdemeket szerzett a színészet terén; Petőfi barátja volt
- Erre a gondolatra márc. 7-én visszatér Jókai. (JKK 81–83.)
- 87 Jókai márc. 7-én javítja „majd minden”-re a Jelenkorban eredetileg „maig minden” formában előforduló szavakat.
- 93 *amaz epochalis esemény* — a német színház febr. 2-i leégése
- 95 A Budapesti Híradó *Budapesti Hírharang* c. rovatának vezetője „A Jelenkor naplójával” együtt „aggódik a színházi beléptidíjak magosbra rugtatása fölött”. (1847. febr. 28. 550. 139.; Vö.: JKK 81.)
- A bécsi színház itt említett igazgatója Carl.
- 102 Márc. 7-én azt írja Jókai, hogy — hálisítnennek — ebben a kérdésben tévedett. (JKK 83.)
- 104 *Hannibal ante portas* — Hannibál Róma kapui előtt; itt: nyakunkon a veszedelem
- 111 *fuimus Troes* — voltunk csak trójaiak, végiünk van (idézet Vergilius Aeneis-éből; Vö.: *Emlékek a szabadságharcból*. = HhM 5. k. 109.)
- 112 *caspiumi tenger* — Káspi tó
- 114 *Vasárnap* — Febr. 21-én
- 118 *antidotum* — ellenszer
- 140 *praefiscia* — varázslat elleni szer

Sor:

- Jókai valóban írt korábban is a nehézkes dunai közlekedésről.
(JKK 32.)
144 *naturae phoenomenon* — természeti jelenség
145 *Spiegel* — német nyelvű hírlap

19

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 28]. 73–79.

M: Jelenkor 17. sz. 98.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Irodalmi Szemle — Magyar Szépirodalmi Szemle
- 12 Jókainak ezt a cikkét Magyar Szépirodalmi Szemlének az Értesítő rovatban megjelent aláíratlan febr. 21-i közleménye előzte meg. (8. sz. 129–30.)
- 14 A francia romantikusok nagy hatásáról Az én kortársaim (Életemből. 1. rész 184.) és a Legkedvesebb könyveim (HhM 5. k. 183–84.) c. memoárjában emlékezik meg Jókai. (Vö.: Politikai divatok JKK 36–37., 569.)
- 19 publice — nyilvánosan
- 32 per tropos et allegorias — szóképek és hasonlatok segítségével
- 36 a három divatlap — az Ék, a PDlap és a Honderű
- 38 Divatlap — PDlap; 1844. júl. 6-tól Vahot Imre szerkeszti; 1846 közepéig Petőfi Sándor mint segédszerkesztő működött e lapnál; hetenként egyszer jelent meg 1847-től nyolcadréttben, rózsaszínű borítékban. 1844–45-ben Erdélyi János, azután Vahot Imre adta ki. 1848. jún. 25-én szűnt meg; a folytatása negyedrétt alakban 1848 végéig jelent meg Budapesti Divatlap címen a hírhedett Nemzetőr c. mellékklappal.
- 39 A Magyar Szépirodalmi Szemle szerkesztője szerint a PDlap — miként elődje a Regélő PDlap „a művelt nemesi rendnek akar tetszeni... támaszkodván... az előjogai miatt több, mint a közép rangú nemességre. Ezért V. I. midőn 1844-ben átvette a Regélő, vagy tulajdonképen csak folytatá a már 'Pesti Divatlap' szerkesztését, oda bigyeszté neve elé a predicatumot: V a c h o t f a l v i, és lőn az egész szerkesztő Vchotfalvi Vahot Imre Imre [sic]; akarván tudatni, hogy nemes ember ír nemes társainak. Ez a furfangos fogáska, vagy ha tetszik, gyöngesség s más

Sor :

semmi, neki nagyon jól állott, de azért felhagyott vele; holott hír szerint, akkor állt legjobban a lap.” (128–29.)

A továbbiakban a következő szavakkal folytatja a cikk aláíratlan szerzője: „ezen öntetszelgést megengedhetők vala, mert belőle valami meleg ragaszkodás a nemzetiséghez forrott elő: de a mely utóbb néhány jó embere befolytával nyersbe, durvába s majd nem betyárosba ment által s a Divatlap ott állott, hogy parlagi zsirszag is érzett már itt ott rajta. Az újabb idő mégis fogott a szerkesztőn s remélni lehet, hogy jövőre tisztább befolyásoknak s nézeteknek hódolva, tőle kitelhetőleg iparkodván, megőrzi lapját az igazi, philosophi értelemben vett, nemes uton.” (Uo. 129.)

41 A Pesti Divatlapot Vahot Imre szerkeszté — írja Jókai *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében —, s az volt a magyar középosztály, a jó falusiak közlönye, nyers nyakas modorával, jó gyomrot feltételező élceivel, kezdő íróival s Petőfi költeményeivel.” (*Életemből*. I. rész 182.)

Vahot Imre a PDlapban reagál a Magyar Szépirodalmi Szemle itt említett megjegyzéseire. Véleménye szerint a Henszlmann és Schedel (Toldy Ferenc) befolyása alatt működő lapban a PDlap iránya és a szerkesztő „személyes állása van . . . alaptalanul gyanúsítva”. Tagadja Vahot, hogy ő „nemességével kérkedő aristocrata” volna. „Mi pedig a Szemlének azon vádját illeti, mintha én egykor a Divatlap borítékján azért nyomtattam volna nevem elébe praedicatumot, mert szerinte tudatni akarnám, hogy nemes ember ir nemes társainak: — ez ugyan eszem ágában sem volt; hanem a kissé idegen hangzású Vahot név elibe egyedül azért tevém a magyarosabb és szebb hangzású Vahotfalfalvit, mert megvallom, én azt szeretném, ha Magyarhonban minden embernek magyar, magyaros hangzású neve volna, (s ezért hagyám el magam is, elkorcsosítva öröklött nevemből a „ch- és tt- betűket).” (*Buda-pesti Szemle*. 1847. febr. 28. 9. sz. 282–83.) A továbbiakban így folytatja Vahot Imre: „Azt is mondja a Szemle bírálója, hogy azelőtt itt-ott már parlagi zsirszag is érzett a Divatlapon. Ki hogy veszi. Én részemről mindig jobban szeretem a magyar parlagi zsirt, mint a patschulit, meg a párizsi bouquet-ek százféle nemeit szagolni, — aztán legalább akkor is szaga volt lapomnak, míg például az időben, midőn Erdélyi János ur, a Szemle mostani vezére szerkeszté a Divatlapot, sem színe, sem ize, sem büze nem volt annak. A közönség legalább így vélekedett felőle, s azért pártolta őt olly rettentőképen. Pedig E[rdélyi] ur, ki mint nagy népdalos, olly sokat döngölődzik a magyar köznép zsiros bundájá-

Sor:

hoz, s ki mind a mellett is olly finom, salonias ember, csak adhatott volna valami szagot dívatlapjának, ha mindjárt ollyan lett volna is az, mint bizonyos cikkelyé, melly miatt egykor e lap szerkesztőjének olly sokat kelle ártatlanul szenvednie.” (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. febr. 28. 9. sz. 283.)

45 *Regélő* — *Regélő* PDlap a PDlap elődje 1842 és 1844 között Erdélyi János szerkesztette

47 A Garay János szerkesztésében megjelent *Regélő* PDlap *Irodalom* c. rovatában Ember Pál álnéven ír a *Magyar Életképek* c. bírálatban Erdélyi János a magyar szépirodalom „tetemes gyarapodásáról”, majd megállapítja, hogy „Ennyiféle szín és nemzet között magyar életképeket adni nem rossz gondolat, még akkor is, ha a külföld remek műveket nyújt, minthogy nyújthat is, fordításokban; mivel, ha nem csalatkozom, a „Magyar életképek” tervezete nem a pusztá eredetiség, mi nagyon szép dolog, s becsületére válik a szellem kiállító erejének, hanem egy fokkal több, azaz: hogy ne csak „magyar szívből, magyar lélekből” irassanak, — mert fájdalom! novellistáink nagy része annyira külföldi már, úgy betudja találni magát az idegen szellembe, hogy nem egy két novella felől lehet kétségünk hónaponként, vajjon „magyar szívből” forrott-e ki, mintha írójuk még a levegőt is külföldről szívárogtatná tüdejébe, — nemcsak hogy a tárgyak „magyar életből” merítettessenek, valódi magyar jellemben’ állittassanak szemünk elé, ha mindjárt bundaszagban is, mi a pénz-mabüznél semmivel sem rosszabb, sőt hason-szenvileg jobb, aszkórnak pedig még egészséges”. (26. sz. 824. hasáb.)

Erdélyi János mondanivalójának központjában egy felhívás áll: „írók, forduljatok a magyar élethez; s ennek személyesítőit nem német városban, s nem salonokban, hanem falun és a fehér-szobában találjátok.” (Uo.: 826. hasáb.)

49 *tempora mutantur* — változnak az idők (változnak az emberek)

53 A „Legelsőbb” szó a Jelenkorban — sh.-ként — Legelsőbb alakban szerepel.

55 Erdélyi János írja említett cikkében:

„Az „Életképek” azon iskolából vagy jobban mondva: írói párt töredékéből keletkezett, mely ezelőtt tizenkét évvel a Rajzolatokba tette le gondolatait. Így maradt reá a névrokonság is, mert „képek és rajzolatok” igen közel állnak egymáshoz; s azt az idő előhaladási szükségében látjuk, hogy a mi *rajzolat* volt tizenkét év előtt, ma már *kép*; Frankenburg pedig egyik leghűbb katonája volt

Sor:

Munkácsynak mind az Academia, mind az Athenaeum elleni harcaiban.”

59 *superficialis* — felületes

63 Ugyancsak Erdélyi János sorai között olvashatjuk:

„Az Életképek, a Rajzolatok módjára, főszközeül választá a humort és witz-et, de Frankenburg nem élt, nem tanult eleget, hogy witze több legyen szójátéknál, az legfeljebb és leggyakrabban csak ötlet, nem ritkán az igazság rovására. Ő, mint III. Richard: országot egy lóért! igazságot ad egy witzért s a közönség, a hol lehet, örömetst nevet, nem gondolva, hogy néha méltatlanul. Ezelőtt Fr. sokkal élénkebb volt s emlékeziünk, hogy a Honderü hribogarászó szerkesztőjét azzal torolá meg, hogy száz ujdonságot irt bosszujára a Regélőben.”

64 Fr. — Frankenburg Adolf (1811–1884) író; 1841-től Kossuth Lajos Pesti Hirlapjában a fővárosi újdonságokat írta; 1843-ban Garay János Regélőjének lett a munkatársa. Itt írta a tárca jellegű *Budapesti Leveleket*. Még ebben az évben megindította a Magyar Életképek című havonta megjelenő szépirodalmi folyóiratot, amelyet 1844-ben Ék címen hetilapként folytatott, s amely az 1840-es években a legjobb szépirodalmi lap volt. 1845-ben az Akadémia levelező tagja lett. 1847-ben Bécsbe nevezik ki udvari tolmácsnak. Ekkor adja át az Ék szerkesztését Jókainak. 1848 után fogságba kerül, majd az udvari kancelláriánál lesz titkár. Az 50-es években több humorisztikus, satirikus kötetet ír.

70 Jókai vitatkozó hangja közvetlen rokona a Táncsics Mihály elleni polémiajának (HhM 6. k. 257–59. *Kedves Táncsics komám! Esti Lapok* 1849. márc. 16. 19. sz. 2–3.) és a Vahot Imre ellen írt ún. „irodalmi leveleinc”. (JKK 184., 194.)

72 *pluralis maiestativus* — fejedelmi többes; amikor valaki magáról többes számban beszél

73 A Magyar Szépirodalmi Szemle több ízben idézett bírálatában Jókairól írja Erdélyi János: „Lapjának később komolyabb szint akart adni, kevésbé több tartalommal; és e végre közlött széptani és történeti cikkeket, értekezésféléket a fő lapban és criticát egy mellékben (Irodalmi ör), mi jó igyekezetének dicséretére válik, de itt az volt a hiba, hogy Fr. maga nem tud komolyabb dolgokhoz; és mikor az Irodalmi ör legujabb aesthetikai nézetek nyomán járt, a fő lapban Becly Fidélf még mindig Batteux szép természet-utánzását magyarázgatta. Nem boldogulván a tudománnyal, politikai színüvé változott”.

74 *portál* — pártol, elősegít, felkarol

Sor :

76 É. K. — Ék (Életképek)

78 szerkesztője az I. Sz-nek — Erdélyi János, a Magyar Szépirodalmi Szemle szerkesztője

79 *magna pars fuit* — nagy része volt valamiben

83 Erdélyi János írja idézett cikkében az Ék politikai ténykedéséről: „ez határozatlanba folyt el, mert egyik, mint másik oldalnak is csinált bókocskát és ha megnézzük az általa kiadott nagy hazafiak arcképét s politikai állását, kénytelenek leszünk megvallani, hogy Fr. és lapja nem csak egy, hanem két párttól is megérdemlené az anyagi pártfogolást. E részben szinte hasonló az ő ujsága a Rajzolatokhoz. Munkácsy is kért, de versben: ilyet nyomtatván ki saját szerkesztése alatt:

Adjatok, adjatok a szegény sirónak,
Hat pengő forintot, rajzolatirónak.

Frankenburg nem nyilvánosan és nem is versben, de szinte kért; ő csak azt hirdette ki, hogy kapott. Mennyit okoskodtunk, mióta prozaiabbak lettünk! —”

91 *Szir. Sz-nek* — Magyar Szépirodalmi Szemlének

Jókai itt az 1847. jan. 24-én megjelent közleményére céloz. (JKK 35., 5. sz.)

93 *Ir. Sz.* — Magyar Szépirodalmi Szemle

96 *Szemle* — [Magyar] Szépirodalmi Szemle

101 *commode* — akadály nélkül, kényelmesen

102 *F. urat* — Forst urat

104 *hajóhid* — ideiglenes híd a Dunán, amely a mai Vigadó téren a Deák Ferenc utca torkolatánál kötötte össze Pestet Budával

105 *Noththeater* — szükségszínház, melyet a leégett német színház helyébe szándékoztak építeni

107 *Noth* — szükség

110 *Mult csüörtökön* — febr. 25-én

112 *sub titulo* — cím alatt, címen

Vegyes Újdonságok — A Nemzeti Ujság újdonságrovatának a címe

113 *L. M.* — Lendvay Márton

117 *mult szerdán* — febr. 24-én

119 *Pénteken* — febr. 26-án

123 *nádori lak* — a mai Sándor-palota a budai várban

125 *Mátyás palotája* — Mátyás király által épített királyi palota Budán a várban, ahol a múlt században a nádor lakott

137 *galantéria* — könnyed udvariasság, előzékenység (főleg nők iránymában)

Sor:

- 143 1847. febr. 16-án írja a Honderü az *Ökörszem* c. rovatban: „A Nő-egylet összeszúrta a levelet az Ellenzéki Körrel.” (7. sz. 144.; Vö.: *Ökörszem*. Honderü 1847. télutó [febr.] 23. 8. sz. 162—63.)

20

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 4.] 79—80.

M: Jelenkor 18. sz. 104.; ☐ szignóval

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E közlemények előtt a *Budapesti Napló*ban „(Beküldetett)” ill. „(Beküld.)” aláírással négy olvasó megjegyzése található.
- 2 t. ns. — tekintetes, nagyságos
- 17 *Magyar Mihály* (1820—1860) — könyvkiadó. 1847-ben és 1848-ban Több cikket írt a PDlapban.
- 18 *Erdélyi János* (1814—1868) — ügyvéd, tanár, az MTA rendes tagja, színházigazgató, író, költő és esztétikus. Irodalmi munkásságának egyik legjelentősebb mozzanata a népköltészet termékeinek összegyűjtése, melyet a Kisfaludy Társaságban kezdeményezett. 1847-ben a Magyar Szépirodalmi Szemle, 1849-ben a Republica szerkesztője. A szabadságharc idején a Nemzeti Színház igazgatója lett.
- Hasonlóképp kifogásolta Jókai már korábban is a folklór prózai részének elhanyagolását.
- Jókainak A Hon c. napilapja 1868. jún. 25-én — két nappal a halála után — azt írja Erdélyi Jánosról, hogy „irodalmunk kiváló disze, jeles költő, bölcsés és ítész”. (20. sz. 1.)
- 26 Az itt említett népmese *Csalóka Péter kalandjai* címen jelent meg *A magyar nép adomái* c. kötetben. (55—67.) Arany János is említést tesz a Jókai által leírt Csalóka Péterről; szerinte ez a mű „a nép furcsa elbeszélései” közé tartozik. (*Prózai művek*. I. k. Bp. 1962. 547.)

1881. márc. 29-én fogadta Jókai „az írók és művészek társaságának küldöttségét, mely őt e társaság örökös tiszteletbeli elnökségének elvállalására kérte fel”. A kör elnökének e kérelmet tolmácsoló szavaira tartott beszédet írói pályájáról, melyben többek közt a következőket mondta: „Az én kedves apám gyermek-

Sor :

- koromban sokat mesélgetett nekem. Ő tőle hallottam ezeket a regéket Csalóka Péterről, Szalonnavárról, a régi inszurgens időkről, melyben maga is részt vett..." (Jókai Mór saját írói pályájáról. Ellenzék. 1881. ápr. 1. 75. sz. 2.)
- 36 Ezután következik két rövid hír Szalay László publicisztikai cikkeinek és Nagorski Bódogné „erkölcsnemesítő” könyvének megjelenéséről.

21

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 7.] 81—87.

M: Jelenkor 19. sz. 109—10. ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A színházzal kapcsolatos megjegyzések a febr. 25-i cikk folytatásai. (1.: JKK 68—72.)
sophisticus superficialismus — szócsavaró felületesség
- 3 félrecsavarisztikus — A fiatal Jókai mindig kedvelte s tréfás kedvvel alkalmazta a „kevert” nyelvet, azaz szeretett bizonyos szókhoz más nyelvi végződést ragasztani; jelen esetben a magyar szót latin képzővel látta el. Az itt kezdődő mondat félreérthetetlenül utal arra, hogy a febr. 25-i közlemény (JKK 68.) írója és e rovat szerzője azonos.
- 7 Az említett „tekintetes lapok” közé tartozik a PH (*Fővárosi újdonságok*. 1847. márc. 4. 840. sz. 146.), az Ék (B. T.: *Mi hír Budán?* 1847. márc. 27. 13. sz. 417—19.), a PDlap (Vahot Imre: *Indítvány a színházi árfölemelés módosítására nézve*. 1847. máj. 2. 18. sz. 570—72.) és a győri Hazánk (Irinyi József: *Pesti levelek*. VII. 1847. márc. 2. 26. sz. 103—04.)
- 30 Előző bírálatában kifogásolta Jókai, hogy nincs a Nemzeti Színháznak „névvel nevezhető” basszistája. (JKK 71.)
- 31 Beck János (1827—1904) — operaénekes; Pestről a hamburgi, kölni majd frankfurti színházhoz szerződött; legnagyobb sikereit, mint a bécsi udvari színház baritonistája aratta; 1884-ben Bécsben vált meg a színpadtól mint ünnepelt művész
- 32 *diszitivény* — színpadi díszlet
- 40 elsőbбекnek — a Jelenkorban elsőbбекn szó szerepel.
fels. rang. t. viselő — felső rangú tisztviselő

Sor :

- 56 *Fehérek* — febr. 27-én előadott „Francia dráma, melyben most is a Lendvaypár vitta ki leginkább az est dicsőségét” (*Nemzeti Színház*. PDlap 1847. márc. 7. 10. sz. 311.; Uo.: 1847. júl. 29. 31. sz. 989—90.)
János kulacsa — Kisfaludy Károly febr. 24-én előadott színdarabja
57 *Mátyás diák* — febr. 28-án előadott „népies színmű” (Vö.: *Életemből*. 2. rész 409—11.)
Leánykérés szabály szerint, vagy „ha parancsolja” — Töpfer 1847. febr. 4-én előadott „silány német” vígjátéka
etcetera graeca — s a többi görög dolgok (a rómaiak a görögöket megbízhatatlansággal vádolták)
66 A csigalassúságú fontolvahaladást gyakran gúnyolja Jókai (pl. *Charivari*. Ék 1848. aug. 20. 8. sz. 251.)
72 Febr. 25-én írt erről a kérdésről Jókai. (JKK 71.)
küszön — vsz. eh. köszön
89 d. — dráma
105 *Gelb in die Mitte!* — Sárgát a közepébe!
114 *hosszu óru* — a jelenkorban sh.-ként hosszú óra szerepel
121 *Stenograph* — gyorsíró
123 *hadorászott* — hadonászott
Gehst z haus, du Lumpenkerl du langbäniger — Mész haza te csirkefogó, te nyakigláb
129 *Abe Fanni, mach kanspetákel i piti kar sén,* — De Fanni, ne csinálj botrányt, kérlek szépen
131 *Was? tu raisonnirst noch? tu ...* — Mit? még te okoskodol? te ...
136 *spectaculum* — látványosság
137 *Megaera* — a mitológiai szörnyetegek egyike
144 *desillusiált* — kijózanított
145 *promoveál* — mozdít, támogat
151 *margariroz* — markíroz, maszkíroz
152 E jelenet a *Helység kalapácsában* a szemérmes Erzsók kocsmájában lejártszódo eseményekre emlékeztet. Az irónikus előadás is Petőfi stílusát juttatja eszünkbe.
157 *nemzetes kollegánk* — a Nemzeti Ujság újságírója
161 A Nemzeti Ujság újdonságrovatának a címe: *Budapesti újdonságok*.
165 *animal implume bipes* — kétlábú tollatlan állat (lény)
167 Jókai később is nagy hatással gúnyolódik zárójelek között. (pl. JKK 87—92.)
170 *via facti* — erőnek erejével
172 *Scilicet* — Tudniillik
Az Ungar c. német nyelvű pesti napilap — elmarasztaló megjegy-

Sor:

- zéssel — idézi Jókai közleményét. (*Pesth-Ofner Neuigkeitsbote*. 1847. márc. 19. 65. sz. 518. hasáb.)
- 173 Tegnapelőtt — Márc. 5-én
Az *Ügyvéd* c. színdarab márc. 2-án került színre.
Ügyvéd — Egressy Béni által fordított francia színdarab
- 181 *Ferenc Károly* (1802—1878) — Habsburg főherceg, Ferenc József apja; a hírhedett Zsófia hercegnő férje, aki betegsége miatt nem játszott politikai szerepet, s bátyja V. Ferdinánd király lemondása után 1848. dec. 2-án átengedte a trónt fiának. Róla nevezték el azt a gőzhajót, amelyet Jókai tréfásan megró.

22

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 11.] 87—93.

M: Jelenkor 20. sz. 115—16.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt említett cikk a Társalkodóban jelent meg *Baranya földirati, statistikai és történeti tekintetben s a pécsi term. tud. gyűlés* címen több folytatásban. (1847. febr. 7. 11. sz. 39—40.; márc. 4. 18. sz. 65—66.; márc. 7. 19. sz. 69—70.; márc. 11. 20. sz. 73—75.)
- 2 t. — tisztelt
Vizer István (1820—1856) — Komárom megye mérnöke volt; a Tudománytár 1844. évfolyama közölte *A Kárpátok* c. dolgozatát
- 16 v. — vagy
- 25 Madarász László országgyűlési beszédét karikírozta Jókai 1849-ben hasonló zárójeles gúnyos megjegyzéseivel. (*Nyíri levelek*. V. Esti Lapok márc. 24. 26. sz. 3—4.; Vö.: *Fővárosi ujdonságok*. 1847. febr. 21. 834. sz. 120.) Hasonló módon gúnyolja Jókai 1848. elején Hugó Károly egyik versét. (JKK 540—43.)
- 40 *philautia* — a gyűjtés szenvedélye
- 85 *nil admirari* — semmin sem kell csodálkozni
- 99 *aljas* — a Jelenkorban tévesen oljas szerepel
- 113 *gerundium* — a tűzoltó diákok bunkós botja (Vö.: *Hétköznapi* JKK 414.)
cum gerundis et dorongibus — bunkós botokkal és dorongokkal
- 118 *cui bono?* — kinek a kedvéért?
- 121 *qui ad rem a név?* — hogy tartozik a dologra a név?

Sor :

- 131 *vulcanicus kor* — a föld kihűlésének időszaka
neptunicus kor — a föld kérgének megszilárdulását jelző időszak.
A múlt században a geológiában létjogot nyert a neptunizmus tanítása, mely szerint a földgolyó szilárd anyaga vízből rakódott le, ill. víz segítségével keletkezett. A vulkanisták és a neptunisták éles elvi ellentétben álltak egymással. A vulcanicus és a neptunicus korról Jókai *A kőszívű ember fiai* c. regényében is megemlékezik. (JKK 2. k. 98.)
- 150 Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben hasonlóképpen gúnyolódik egy táblabíró levelének utóiratain. (JKK 1. k. 252.)
Ez a polemizáló modor rokona Táncsics Mihály ellen alkalmazottnak. (Pl. *Megint Táncsics*. Esti Lapok 1849. ápr. 13. 43. sz. 1–2.; HhM 6. k. 261–64.)
- 154 *csicsomás* — *cicomás*
- 157 *Paracelsus, Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus* (1493–1541)
— a jatrokémia művelője, világhírű csodaorvos és filozófus.
A kémia főfeladatának a gyógyszerkészítést tekintette, s az orvostudományban is utat nyitott a kémiának.
- 166 *híd* — hajóhíd
- 173 V. I. — Vahot Imre
- 174 *Pannóni sógor* — Pannónia nevű, mérsékelt politikai irányvonalat képviselő, „sokat csevegő, élénk, sok színű” német nyelvű pozsonyi lap
- 175 *Pesther sógor* — *Pesther Zeitung*
- 176 *Bruchstücke eines politischen Programmes* — egy politikai program törmelékei
- 177 *Ankündigung, was nicht zu übersehen ist* — hirdetmény, amin nem lehet kiigazodni
- 179 *Fifát* — Vivat, Éljen
- 180 *fadju djertja* — faggyúgyertya
- 181 *la Fama* — a hír
- 187 *gotscheber* — Gottscheer, vándor déligyümölcs-árus, kucséber
- 189 *Józsika* — Jósika Miklós
Corducubes — Kordokubász, négy felvonásos történelmi dráma, amelyet Lendvayval a címszerepben ápr. 19-én mutattak be a Nemzeti Színházban
- 190 *Hirt und König* — pásztor és király
- 191 *asszony-nénénk az augsburgi* — az *Augsburger Allgemeine Zeitung* (augsburgi általános újság) nevű hírlap. A PDlap 1847. márc. 28-án augsburgi nénikének nevezi (*Budapesti Szemle*. 13. sz. 414.).
- 193 *der Dorfnotär vom Freyhern von Eötvös, übersetzt vom grafen von*

Sor:

Majláth aus dem Englischen! — „A Falu jegyzője, Eötvöstől, fordította Majláth gróf angolból!” E hírt a PDlap hasonló gúnyolódással közölte márc. 7-én (*Budapesti Szemle*. 10. sz. 316.)

23

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 14.] 93–97.

M: Jelenkor 21. sz. 122–23; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 H. Nelli — Hollósy Kornélia
- 21 Jókai „színházi szcénái” a Kakas Márton „színházi leveleinek” közvetlen elődei. (Vö.: *Kakas Márton válogatott levelei a Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez*. = *Életemből*. 2. rész 383–411.)
- 29 *parterre* — földszint a színházban
- 41 Vahot Imrének a *Kézműves* c. színdarabját márc. 16-án adták elő. A népszínmű zenéjét Egressy Béni szerezte. A komáromi kalendárium jövőndőléseit korábban is tréfásan említi Jókai. (JKK 19.)
- 43 *Jövő vasárnap* — márc. 17-én
Az itt említett előadást 1847. márc. 16-án, szombaton rendezték meg. Jókai másnap számol be róla. (JKK 100.)
- 44 *Dégré* — eh. Degré
Az itt említett három „pesti notabilitás”: Pálffy Albert, Friebeisz István és Degré Alajos.
- 45 *ad vivum* — élethűen
- 47 Febr. 24-én adták elő a Nemzeti Színházban Kisfaludy Károlynak a *János kulacsa* c. „eredeti vígjátékát” és Scribe *Eszter és Dávid* c. „francia vígjátékát”. Febr. 28-án játszották Szigligetinek a *Mátyás diák* c. „népies színművét”, márc. 7-én pedig *A rab*, márc. 11-én, a *Jegygyűrű*, márc. 14-én pedig a *Csikós* c. népszínművét.
- 48 A „vígán kiüttöt dráma” Gozlan *Éva* c. ötfelvonásos színműve.
- 52 Márc. 16-án Verdi *Nabucodonozor*, majd Donizetti *Ernani* (18-án), *Linda* (20-án), *Dom Sebastian* (23-án) és *Don Pasquale* c. operáját adta elő a Nemzeti Színház.
- 63 *jel*. — jeles
- 72 Jókai itt a febr. 27-i és a márc 7-i cikkeire céloz.
- 73 *szükségsház* — Noththeater, amelyet a leégett német színház helyett szándékoztak felépíteni

Sor :

77 városház tér — azóta beépített tér a mai Pesti Barnabás és Váci utca találkozásánál az V. kerületben

F. ur — Forst úr, a pesti német színház népszerűtlen igazgatója és operaénekes. E közleményre az Ungar márc. 18-án reagál. (*Pest-Ofner Neuigkeitsbote*. 64. sz. 510. hasáb.)

81 Mink Teréz — bajor udvari énekesnő; több ízben szerepelt mint vendég a pesti német színházban (pl. a *Norma* címszerepében)

83 P. A. — Pákh Albert (1823—1867) ügyvéd, író, hírlapíró. Petőfi és Jókai barátja, Kaján Ábel álnéven írt népszerű humoros tárcákat, szellemes életképeket, vázlatokat és satirikus cikkeket. 1847-ben ő volt a PH fürge tollú újdonságírója. 1854-ben alapította és 14 éven át szerkesztette a Vasárnapi Ujságot, amelyben Jókainak is sok tárcája jelent meg. (Vö.: *Kakas Márton arcképcsarnoka*. = *Életemből*. 2. rész 306—07.; *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész. 170.)

88 Cs. E. — Csiki Emánuel temesvári táblabíró, aki a reakciós Nemzeti Ujságot tájékoztatta a temesi eseményekről (pl.: *Törvényhatósági tudósítások*. 1847. febr. 9. 434. sz. 91.)

93 Kossuth Lajos a Hetilap 1846. dec. 15-i *Adó* c. vezércikkében fejti ki „hogyminden közadó terhe legyen közös mindnyájunkkal. Legyen közülünk, míg csak adó lesz, számkivetve az adómentesség igazságtalan privilegiuma”. (100. sz. 1640. hasáb.)

Dec. 25-én az *Adozzunk* c. vezércikkben ugyancsak Kossuth Lajos mondja ki: „Az igazság érzetéből támadott közvélemény feltartóztathatlanul terjed világszerte, s a magyar aristocrazia egy, n e m a d ó z u n k'kal akarja előhaladásunk útját vágni! Képtelen törekvés, hiu csalogás.” (103. sz. 1688 hasáb.).

A Nemzeti Ujságban 1847. febr. 16-án jelent meg Csiki Emanuel aláírással az *Ábránduljunk ki honfiak!* c. válaszcikk: „A H e t i l a p a múlt évi 100, és 103dik számában erővel ránk akarja disputálni, hogy mi adómentesek vagyunk, — nem adozunk, — miért is az igazságtalanság bélyegét süti ránk K. L. ur, fenyegetődzik, s vesztünket jósolja: ha az ő commando-szava után nem indulunk; pedig minő ámitás fekszik ebben!...

Rá akarják önök nemességünkre tukmálni, hogy az a közállomány terheiben nem részesül, — hogy adómentes; pedig

a) N e m a d ó z i k - e a n e m e s s é g a s ó á l t a l? mennyi marhat tart kivált a birtokos nemesség, és így mennyi sót veszen évenként? pedig a só árának legalább öthatod része az indirect adó rovatba esik.

b) N e m a d ó z i k - e a h a r m i n c a d á l t a l? tudjuk,

Sor :

hogy mind attól, mi külfországból hazánkba behozatik, harmincadot kell fizetni, ezen cikkeket legtöbbször a miveltebb osztályok veszik meg, — természetesen annyival, a mennyi harmincad rajta fekszik, drágábban, mint különben; — adózunk tehát mind annak mit viselünk, mi kényelmünkre szolgál, mit eszünk, és iszunk — igen nagy részében.” stb. (438. sz. 105.) Ezután a nemesség érdekeit „védelmező” táblabíró az indirekt adók egész sorát említi.

Pákh Albert erre válaszoló cikke 1847. febr. 21-én a PH *Fővárosi ujdonságok* c. rovatában látott napvilágot: „A Nemzeti Ujságban ugyanazon egyén, ki megírta magáról, hogy ő Deák Ferenc beszédét sarkaitól tökéletesen kiforgatá, azt akarja legközelebb bebizonyítani a Nemzetiben, hogy a nemességnek az adó elvállalására nincs szüksége, mert az eddig is többet adózik az elégnél, s mód nélkül nem es hevében így kiált fel 1) valljon nem adózik-e a nemesség a só által, melyet ő s marhája évenként megemész? (mintha a nem nemes csupa böjtölő zsidó volna, ki sótlanul eszi a pászkát, s mintha a só ingyen osztogatnák valahol a világon.) 2) Nem adózik-e a harmad által, a melyen által behozott külföldi portékák legnagyobb részét a nemesség veszi meg? (Miert nem lett tagja a védegyeletnek? úgy kell neki. De hát hanyad része az a behozatálnak, a mit a nemesség vesz meg?) 3) Nem adózik-e a posta által?” A továbbiakban felsorolja Pákh Albert, hogy e táblabírói szemlélet szerint a nemes ember adózik még a lottéria, előléptetések, bírói taksák által, majd így folytatja: „Ajánjuk őket régiségbuváraink s a museum őreinek becses figyelmébe.” (834. sz. 120.)

Jókai ezek után kapcsolódik a hírlapi polémiaiba.

- 96 Kemény Zsigmond 1847 februárjában Olaszországba készült, majd márciusban a PH szerkesztőségébe lépett, ahol 24 vezércikket írt. 1846-ban befejezett *Gyulai Pál* c. regényének első kötetét 1847 márciusában adták ki, decemberben pedig az utolsó ötödiket. Első cikksorozata (*Eszmetöredékek a korteskedés és ellen-szerei közül*) 1847. máj. 6-án indult meg
- 107 Jósika művéről ígért bővebb ismertetéssel nem találkozunk a Jelenkorban.
- 110 Jókai a továbbiakban még néhány megjelent mű — közte Remellay Gusztávnak *A nőnem befolyása hazánk nemzeti multjára* c. „regényes korrajz” — és Puháta Antal *Szerelmesek levelezője* c. kiadvány — megjelenéséről ad hírt ebben a rovatban.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 17.] 98–101.

M: Jelenkor 22. sz. 128–29. ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Nevelésügyi kérdésekről részletesen ír Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. munkájában. (1. k. 254., 420.)
- 5 *servilis mechanismus* — szolgai gépiesség
- 15 *ájtatos rend* — piarista rend
- 20 Az itt felsorolt fiatalok a Gyűlde nevű reakciós ifjúsági csoportosulás tagjai.
- 30 Hasonló közleménnyel Jókai 1848-as írásai között is találkozunk. (pl. *Charivari*. 1848. júl. 2. 1. sz. 21.)
- 33 *Dnatio spbilis* — *Dominatio spectabilis*, tekintetes uraság
 A párbeszéd makaróni nyelven folyik. A latin szavak közé német és magyar szavak keverednek. A fordulatok magyarosak, több latin szóhoz magyar, magyarhoz pedig latin ragok és jelek járulnak. A párbeszéd magyar szövegét így adhatjuk vissza:
 — Igaz-e, hogy a tekintetes urat harmadjára is csaknem kifosztották?
 — Bizony, bizony.
 — Hogyan? hogyan?
 — Hát — én sétálok —, nem volt még tizenegy óra — a szál-lásom felé, egyik kezemben két krajcárt tartok a házmesternek, a másikban a törös botomat. (stiletstock)
 — Latinul törös botnak mondják — „corrigálá a másik.”
 — Jól van, megyek hát szépen, nagyon álmos voltam — a Snepf kávéházból jöttem — megyek a téren hm-hm- Kohlbacher — gasse: egyszerre nekem támad két szegény legény, két igazi zsvány nagy bundában, mindkettőnek tarisznya lógott a nyakában és pitykés dolmányt viselt, s mindegyiknek szörnyű fokos-balta volt a kezében. Mit tehettem, megrémültem! egyedül voltam kettő ellen.
 — Dehiszen volt a tekintetes úrnak törös botja.
 — Mit nekem a bot! lábam is van, született katona vagyok, nem vettem tréfára a dolgot, hátat fordítottam és futás!
 — S hát a rablók?
 — Nem kerültek többet a szemem elé.

Sor :

56 A tót diák anekdotájának befejező szakasza:

- Kinél laksz?
- Egy csizmadia özvegyénél.
- Jól tudod, hogy diáknak nem szabad özvegynél lakni.
- De ez már öreg!

(Az utolsó szójáték azon alapszik, hogy a latin senex melléknév nőnemű alakját helytelenül Seneca tulajdonnévvvel cseréli fel a diák)

Jókai *A vándordiók* c. anekdotájában írja meg — kissé átváltoztatott formában — a latin konyhanyelvnek, az „idétlenszült nyelvnek” itt idézett „megmosolyogható termékét”. (*A magyar nép adomái*. Bp. 1867. 248–49.)

58 *Mult vasárnap* — márc. 17-én

A Nemzeti Színházban 1847. márc. 17-én a *Falura kell menni* c. három felvonásos vígjátékot adták elő.

69 *Mult szombaton* — márc. 16-án

70 *jótekönyv cél* — az éhezők megsegítése

71 A váci előadáson főleg pesti műkedvelők adták elő a *Félreismeret lángészét*. A főszerepet Degré Alajos, a szerző alakította. Szerepelt Pálffy Albert és Friebeisz István is.

72 *B. kisasszony* — a váci előadás legnépszerűbb női szereplője. A győri Hazánk Merkurucz álnevű levelezője szerint egy előkelő család B. Marica nevű „bájdús bimbaja”. (1847. ápr. 15. 45. sz. 180.)

78 *Reguly Antal* (1818–1858) — finnugor nyelvész, etnográfus. Kőrösi Csoma Sándor példájára indult külföldi kutató munkára. A finnugor rokonságot kutatta. Gyűjtése egyes részeit Hunfalvy Pál, Munkácsi Bernát, Pápay József majd Kálmán Béla és Zsirai Miklós rendezte sajtó alá.

79 *A Reguly-album*, amelybe Jókai is írt, 1850-ben jelent meg Pesten.

81 *Mult szombaton* — márc 16-án

93 *a kinek hibázik a harminckét latból* — gyengeelméjű, gyüge

98 *mente captus* — eszelős, öriült

104 Jókai egy világirodalmi anekdota változatát közli. Ennek legnépszerűbb feldolgozását a Maitre Pierre *Pathelin* c. francia farce tartalmazza. Ebben egy juhász bégetéssel felel a bírónak, s azzal fizeti ki ügyvédjét is.

Az újdonságokat egy könyvhíradás zárja be.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 21.] 102—106

M: Jelenkor 23. sz. 133—34. ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Ama színházi nagy tűzveszély — A német színház leégése 1847. febr. 2-án

- 30 A német színház leégésének az oka valószínűleg az újonnan bevezetett fűtési rendszer volt. A PDlap szerint „egy bölcs németországi tanár fűtött be a német színháznak”. (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 28. 9. sz. 284.)

- 34 *Vivant!* — Éljenek!

- 35 *rectificál* — helyreigazít, helyesbít

- 37 *Sp.* — Spiegel

- 41 *absichtlich* — (szánt)szándékos

- 45 Az *Egy magyar nábob* c. regényben a különc Kárpáthy János ülteti asztalhoz — a vendégek megdöbbenésére — vizsláját.

- 48 *Dorfzeitung* — falusi újság

- 59 *P. Hirlapi collegánk* — Pákh Albert, a PH újdondásza

A *genialis* és *magunkera* szóval Jókai a két lap, a PH és a Jelenkor újdondászára (ez utóbbi esetben saját magára) céloz.

- 60 Pákh Albert emlegetett mellttöje a márc. 14-i híranyagban szerepel. (JKK 97)

- 82 *Arszlán* — piperkőc divaturacs

A pesti arszlánokat a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben a nagy árvízidején jeleníti meg Jókai. (JKK 1. k. 237., 417.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 71., 443.)

- 90 *Védegylet* — Honi Iparvédegylet

A védegyletet Kossuth Lajos alapította a magyar ipar védelmére 1844-ben. A szabadságharc után szűnt meg. 1846-ban működött a legaktívabban, amikor Kossuth Lajos támogatta. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 563.; *Budapesti Szemle* PDlap 1847. aug. 26. 35. sz. 1121.)

victoria — magyaros dolmány, Kossuth-kabát, kossuthka, Zrínyi-mente

- 99 *nachschiber* — speciális eredményjegyző a biliárd játékban

OF :

- 106 *universal-galan* — egyetemes lovag
107 *fameuse* — hírhedettül, pompásan
110 *debattiroz* — (ügyesen) vitázik, vitatkozik
116 E közlemény műfaji előzménye Jókai 1848-ban napvilágot látott *Lucifer Conversations Lexicon* c. cikkláncolatának. (Ék jul. 9. 57.) A *Politikai divatok* c. regényben Bárzsingot, a titkos drámaírórt mutatja be „irodalmi vaddisznóként” Jókai.
117 Priesznitz — Priesznicz, Vincenz (1799–1851) — osztrák paraszt, aki megfigyelte és széles körben alkalmazta Graefenbergben a hidegvíz gyógyító hatását. Priesznitz leendő magyarországi látogatásáról hírt ad a PDlap is. Szerinte a híres „vízgyógyász” a felvidéki Sáros megyében férjnél levő lányát szándékozik meglátogatni, s közben a fővároson átutazni. (1847. márc. 28. 13. sz. 414.) Pákh Albert szerint „Priesznitz, a gräfenbergi vízgyógyász, e napokban volt Pesten keresztül új nejéhez, egy szepesmegyei hazánkfíához utazandó”. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. márc. 19. 849. sz. 184.)
120 Ő nmélt. — Őnagyméltóságú
123 Czakó Zsigmondnak *A nemzeti színház jelen igazgatási formájáról* c. cikke a PHban jelent meg 1847. márc. 18-án (848. sz. 180–81.). A cikkekre válaszolnak a PH-ban Szigligeti (1847. márc. 21. 850. sz. 188–89.) és Fánscy Lajos (1847. márc. 23. 851. sz. 192. Vö.: PH 1847. márc. 25. 852. sz. 196.) Az Ék-ban előbb Frankenburg Adolf a *Kétszáz újdonság* c. cikkében reagál e közleményre: „C z a k ó legújabb darabját a közönség legnagyobb része tetszéssel fogadta, mit a műbírók az általános r o s z í z l é s n e k tulajdonítanak. Tudj Isten; némelly lapokra nézve pedig ugyanezen közönség igen jó í z l é s t tanusít.” (1847. márc. 6. 11. sz. 320.) Márc. 27-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban egy aláíratlan cikkíró válaszol Czakó fejtegetéseire (13. sz. 419.), majd az Ék a Nemzeti Színház igazgatóságának hivatalos nyilatkozatát közli a fiatal drámaíró felszólalására. (*Értesítő a Nemzeti Színház ügyeiben*. 1847. márc. 27. 13. sz. 420–24.) Ezután kezdődik Czakó cikkéről egy sokkal átfogóbb vita, melynek főbb állomásai a következők: Egressy Gábor: *A Czakó-féle cikk*. 1847. ápr. 3. 14. sz. 453–57.; Czakó Zsigmond: *Az Egressy-féle cikk*. 1847. ápr. 10. 15. sz. 486–90.; Egressy Gábor: *Színházi kormány és Czakó*. 1847. ápr. 17. 16. sz. 512–17.)

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 25.] 107—109.

M: Jelenkor 24. sz. 139—40.; ☐ szignóval.

Részl. Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 389,

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A Nemzeti Színház kérdéseivel foglalkozott Jókai a *Budapesti Napló* rovatában már korábban is. (JKK 68., 81.)
 - 32 A Nemzeti Színház említett országos főfelügyelője gróf Ráday Gedeon volt. Jókai később név szerint mondja meg, hogy a Bánk bán bemutatását Ráday tette lehetővé. (L.: JKK 115.) Az itt említett kérdés megvitatását Jókai az ápr. 3-án megjelent *Budapesti Napló*-jában folytatja. (Uo.)
 - 61 Petőfi valóban le akarta fordítani Amais Ségalas *Enfantines poesies à ma fille* c. munkáját, de terve megghiúsult. (L.: Petőfi-Muzeum. 1889. máj. 1. 3. sz. 130.; Vö.: Endrődi Sándor i. m. 267.)
 - 65 élde — élvez
 - 79 Jókai már egészen fiatal korában — pápai diákoskodása idején Vály Ferenc irányítása mellett végzett botanikai stúdiumokat, sőt tanulmányai elmélyítése céljából gyakran vizsgálta a Bakony flóráját.
- Számos cikk és tanulmány foglalkozik botanikai ismereteivel. (Pl. Moesz Gusztáv: *Jókai növényismerete*. Természettudományi Közlemények 1925. márc. 817. füzet 110.; Takáts Sándor: *Jókai a jó kertész*. Budapesti Szemle 1925. = *Jókai Emlék-album*. Szerk. Alapy Gyula és Fülöp Zsigmond. Komárom 1925. 52.; Dékány Kálmán: *Jókai — a kertész*. Agrártudomány 1959. 5. sz. 86—88.)
- Maga az író is több alkalommal nyilatkozik arról, hogy milyen szeretettel tanulmányozta a növényvilág életét. (Pl. *Egy sziget története*. = HhM 5. k. 148—51.; *Hol kezdtem én a kertészkedést?* = Uo.: 152—56.; *A míg a termő rügyből körte lesz, vagy mennyi mindennek van beleszólása a szegény kertész dolgába*. = *Életemből*. 1. rész. 151—54.; *Kertészgazdászati jegyzetek* Bp. 1896.) Botanikai tájékozottságáról regényei is tanúskodnak. (Pl. *Hétköznapi JKK* 245—51.; Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 5, 387—88.; *Politikai divatok* JKK 322, 604, 607.; *Az arany ember* JKK)
- E rovatban ezután egy „zongora-hevenyész” hangversenyhirdetése olvasható.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 28.] 109—12.

M: Jelenkor 25. sz. 145.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *A Hétköznepok* c. regényben Bálnai Körmös István folytat „kettős beszédet” (has- és fejhangon) fukar nagybátyjával. (JKK 32—38.)
- 5 *re ipsa* — valójában, igazában
- 7 Shakespeare — a Jelenkorban Shakespeare helyett szerepel.
- 9 *tutma* — tutyma, orrából beszélő
- 14 *Lipsia* — Lipcse neolatin neve
gut gebrüllt — helyes a bögs
- 16 *Tower* — londoni városrész
- 18 *Münster* — közigazgatási kerület és város Németországban
Ulm — város a Duna bal partján
- 29 *aluni* — eh. alunni (aludni)
- 47 *der Zeitgeist* — 1846-ban indult német nyelvű vicclap (a korszellem)
- 48 *Heller Izidor* (1916—1879) — hírlapíró, ki 1845-ben Klein meghívására jött Pestre az Ungar c. laphoz, majd 1848-ban a *Morgenröthe* c. lap szerkesztését vette át. Éles hírlapi harcot folytatott Kossuth Lajos és a szabadságharc ellen; 1847-ben jelent meg első önálló kötete.
- Beck Vilmos* (1824—1862) — festőművész, 1846-ban kiadta a *Zeitgeist* c. vicclapot, mely ebben a nemben első volt a Monarchia területén. 1849-ben Bécsbe költözött s ott a *Charivari* c. vicclapot szerkesztette; ezért az osztrákok elítélték és két hónapi fogság után 1850-ben Pestre internálták. Munkatársa volt az *Eulenspiegel* c. lapnak és szerkesztette a *Lacikonyha* c. lapot.
- 49 *Lavater, Johann Kaspar* (1741—1801) — svájci teológus, filozófiai író, vallásos költő. Goethe barátja. Szemben állt a felvilágosodás és a francia forradalom eszméivel. A koponyatan megalapítója.
- 53 *Fliegende Blätter* — képes vicclap, amelyet Münchenben adtak ki s hazánkban is nagyon népszerű volt
- 54 *Charivari* — gyakori vicclap-cím; ezen a címen nyitott Jókait rovatot az Ék c. divatlapjában, ill. az Esti Lapokban és a PH-ban a

Sor:

- szabadságharc idején (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 26., 435.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 280.)
- 55 *Lauka Gusztáv* (1818–1902) — jogot végzett író, költő, újságíró. 1841 óta munkatársa a különböző szépirodalmi lapoknak. Fegyverrel és tollal vett részt a szabadságharcban. 1848-ban ő volt az első magyar vicclapnak, a táblabíró politikát szellemesen gúnyoló Charivari-Dongónak a szerkesztője. Nagyon sokat írt. Világos után bujdosott, majd hivatalt vállalt.
- 56 *eldőd* — előd
- 60 *tigris* — itt: inas
- 71 *Havi Mihály* (1810–1864) — színész, tenorista, a Nemzeti Színház alapító tagja. 1847-ben Szabó Józseffel együtt igazgatója volt a pécsi magyar dal- és táncársulatnak, amellyel a bécsi udvari operaházban és Olaszországban vendégszerepeltek; hazatérésük után Pesten is felléptek. Brüsszelből írt beszámolója a PDlapban jelent meg.

28

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 1.] 112–15.

M: Jelenkor 26. sz. 152.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Mult szombaton* — márc. 27-én
- 28 Jókai e darabra — névtelenül — az ápr. 15-i közleményei között visszatér. (JKK 127–28.)
- 34 *vulgus* — néptömeg
- 36 *armalista* — címerrel és nemesi levéllel (armalissal) rendelkező, birtok nélküli nemesember
- 39 Ezen nemesi „ypsilonos dicsőségről” a márciusi fiatalok 1848 tavaszán mondanak le. (Ék 1848. márc. 19. 12. sz.)
- 43 *fi donc* — fuj
- praetor non curat minima* — a főbíró kisdolgokkal nem törődik
- 46 A PDlap szerint „az egész előadáson érezhető volt — a hanyag betanulás”. (1847. ápr. 4. 14. sz. 438.)
- 48 A PDlap szerint „A jó isten tudja, miféle teremtetések foglalják el a zenekart. Hangszerekkel foglalkoznak, ha nézi őket az ember;

Sor :

de kintornákon véled nyomorogni, ha hallod őket játszani.” (Uo.)
Pákh Albert véleménye szerint e színdarab „Ollyan, mint az ujdondászati rovat, hol tarkabarkán minden elfér egymás mellett, hol mindent el lehet mondani (kivevén, a mit nem lehet) hol az egyik ember komoly, a másik jó kedvű dolgokat ír és keres”. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. ápr. 1. 856. sz. 211.)

50 *Vasárnap* — márc. 28-án

hangászegylet — a zeneművészet barátai által 1836-ban alapított társulat, amely hangversenyek rendezésén kívül a zenészek, majd később az énekesek képzését tartotta fő feladatának A hangászegylet Pesten a Gránátos (ma az V. kerületi Városház) utcai ún. Hoffmann-házban székel.

51 Pákh Albert szerint a „hangászegyleti hangverseny egyike volt a legérdekesebbeknek, mik ez egyesület részéről színpadunkon avattak”. (*Fővárosi ujdonságok* PH 1847. ápr. 4. 858. sz. 219.)

57 *Reina úr* — a leégett német színház olasz származású operaénekes, a Nemzeti Színház vendégszereplője. 1847. máj. 19-én lépett fel először a Nemzeti Színházban, s Pákh Albert híradása szerint a közönség „viharos tapsokkal fogadá a művészt, s elragadtatással hallgatá annak nagy terjedelmű szép hangját”. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj.)

59 *Nagyhét* — az 1847. márc. 29-től ápr. 3-ig tartó időszak

60 A szolnoki vasút 1847. 1-én nyílt meg. (L.: JKK 305.)

74 *ujvilágutca* — ma a Kossut Lajos utcára nyíló Semmelweis utca az V. kerületben

80 *Les extrêmes se touchent* — Az ellentétek találkoznak egymással

82 *Húsvét utáni szombat* — ápr. 10.

84 *F. I.* — Friebeisz István, aki Pálffy Alberttel együtt már korábban is részt vett a váci jótékony célú előadásokon Ápr. 15-i közleményei között név szerint írja meg Jókai, hogy ápr. 18-án Friebeisz drámáját adják elő a váci műkedvelők. (JKK 129.)

Trattner-Károlyi ház — ismert épület az Uri (ma Petőfi Sándor) utcában

92 E közlemények után még egy könyvhirdetés következik Rosenfeld József nevű gyakorló orvosnak *A kénégeny gőz hatása* c. munkájáról.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 3.] 115–18.

M: Jelenkor 27. sz. 158.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 a *Budapesti Híradó* hírharangozója — A Budapesti Híradó c. konzervatív napilap *Budapesti Hírharang* c. újdonság rovatának a vezetője, a hírlap újdondásza

3 Célzás Jókai márc. 25-i közleményére. (JKK 107–08.)

7 A Bp-i Híradó márc. 28-i újdonságrovatában szerepel: „azt is olvastuk mult csütörtökön [márc. 25-én] egy magyar lapban [a Jelenkorban], miszerint ‚Bánk bán‘ s egyebek szinpadra hozatását csupán annak köszönhetjük, mivel a főigazgató — az ellenzékhez tartozik! Mellőzve azt, hogy Bánk bánt a conservatív lapok is magasztalák**², szabad legyen emlékezetükbe hoznunk az illetőknek, hogy Bánk bánt már tíz s több év előtt játszották Budán”. (566. sz. 208.)

A két csillagos szóhoz fűzi Szenvey József szerkesztő a következőt: „Kár volt! mert magasztalást ezen darab soha sem érdemelt, csak elismerést. — Szerk.” (Uo.)

Az újdonságíró pedig azzal folytatja, hogy Katona József drámájának „legujabb szinpadra hozatása leginkább onnan származik, mivel színészink jól tudták még a budai időkben, hogy Bánk bán jól jövedelmez, s annál fogva igen becses jutalomjátékok válhatnak belőle, mi csakugyan teljesült is. Ne keverjünk tehát mindenbe politikát, mert bizony a drámaírás nem olyan könnyű, mint a bankócsinálás és ugyan hol van valami conservatív vagy ellenzéki drámagyár, melyből csak amúgy könnyeden markolhatna valaki politikai hite szerint az illető igazgató?” (Uo. 208–09.)

13 *Mult hétfőn* — márc. 29-én

19 *authentice* — illetékesen, teljes bizonyossággal

20 *mérő* — főleg szemestakarmányok mérésére szolgáló űrmérték; a pozsonyi mérő kb. 62,5 liter, a pesti mérő kb. 93,7 liter

21 *pct* — percent, procento, százalék

24 *Mult kedden* — márc. 30-án

25 A „pesti izraelita tanodának próbatételéről” részletesen számol be a PDlapban W...r aláírással az egyik tanár. (*Budapesti Szemle*. 1847. ápr. 11. 15. sz. 476–77.) E beszámoló szerint hétfőn (márc. 29-én) kezdődtek és kedden fejeződtek be a vizsgák.

Sor:

26 Csütörtökön — ápr. 1-én

Seymour Schiff — zongoraművész

33 *ejusdem farinae* — ugyanabból a sütetből való, egyforma

37 Láng Ádám János (1772–1847) — a magyar színművészet egyik úttörője. 1847. márc. 22-én halt meg a Rókus kórházban.

42 Schedel Ferenc — Toldy Ferenc (1805–1875) — irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár; családi neve: Schedel; orvosnak készül, de megismerkedvén a korabeli magyar írókkal kisebb műfordításokat, recenziókat, esztétikai dolgozatokat, verseket ír. 21 éves kora óta foglalkozik rendszeresen irodalomtörténeti tanulmányokkal. 1828-ban átveszi a Tudományos Gyűjtemény szerkesztését; egyik irányítója a reformkori irodalmi életnek; az Akadémia megalakulásakor a nyelvészeti osztály tagja 1835-től 1861-ig igazgatója; megalapítója a Kisfaludy Társaságnak; számos irodalmi és tudományos vállalkozás kezdeményezője. 1853-ban jelenik meg először *Az ujkori magyar nemzeti irodalom* c. kötete.

46 Kedden — márc. 30-án

49 Az árvíz kitörését romantikus színekkel jeleníti meg Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényében. (JKK I. k. 218., 413.)

55 sz. kir. város — szabad királyi város

56 Óvári — község

57 Vetés — község

Dob — község

Fehérgyarmat — község

58 Dara — község

59 A Szamos pusztításáról az ápr. 11-i hírei között is beszámol Jókai. (JKK 123.)

68 rdek — rendek (karok és rendek)

69 f. eszt. — folyó esztendőben, 1847-ben

72 Túr — a Tisza Petőfi által megénekelte mellékfolyója

Homoród — az Olt jobb oldali mellékfolyója Erdélyben

Ezen a vidéken játszódik az *Egy magyar nábob* cselekményének egy része.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 8.] 118–20.

M: Jelenkor 28. sz. 163.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 13 *Tegnapelőtt* — ápr. 6-án
 utcában — a Jelenkorban — sh.-ként — uiczában szerepel
- 15 *meteoromanta* — meteorológus
- 21 *lackirozott* — lakkozott, lakk
- 27 *Ruszt* — boráról híres község a Fertő tó nyugati partján, Soprontól északra; ma Ausztriához tartozik
 másolás — híres borfajta
*H** — Hugó Károly
- 34 *úrbéri adó* — jobbágyi kötelezettség a földesúrral szemben, pl. házhelyenként fizetett egy forintnyi füstpénz, termés után járó kilenced, robot, vám stb. A reformkor idején a liberális politikusok élesen támadták az úrbéri törvényeket, s az 1848-as IX. törvény-cikk az úrbéri viszonyt megszüntette.
- 37 *res nullius* — uratlan dolog, lefoglalatlan tárgy, szabad tulajdon
- 46 *sub iudice lis est* — a per még bíró előtt van, nem dőlt el (Horatius, Levelek II. 378).
- 60 *bonae fidei* — jóhiszemű
- 62 *castrum doloris* — ravatal

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 11.] 121–25.

M: Jelenkor 29. sz. 170.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 110.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *brachium* — karhatalom, erőszak
- 21 Koporsóval ijesztett élő személyek Jókai regényeiben is szerepelnek. Az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellinó küld nagybátyjának, Kárpáthy Jánosnak születésnapjára koporsót. (JKK I. k. 290., 416.) *A kőszívű ember fiaiban* Rideghváry Bence rendel koporsót

Sor :

- a koleragyanús Tallérossy Zebulon számára. (JKK 2. k. 189.)
- 26 *Almás* — község a Duna jobb partján Komáromtól keletre
husvét hetében — márc. 29-e és ápr. 4-e között
- 31 A zsarnok pesti háziurak ellen gyakran cikkezik Jókai. (JKK 49.)
Ezt az ellentétmotívumot Jókai 1848-as publicisztikai cikkeiben is kedveli.
- 32 *P.* — Pest
- 42 *minorum gentium* — *dii minorum gentium*, kisebb rendű istenek, valamely osztály vagy testület alsóbb rangú tagjai. A szolás forrása Cicero *Tusculanae disputationes* c. munkája.
„*minorum gentium*” *vendéglő* — alsóbb rendű vendégfogadó
- 44 *félrőfnyi* — kb. 39 cm
- 48 *centralisatio* — az 1840 és 1848 közötti ellenzéki párt egy részének, a centralistáknak az a törekvése, amely a vármegyék önkormányzatával szemben a központi államhatalom megerősítésében látta a nemzeti felemelkedés legfőbb biztosítékát
- 51 *ősi szilvafák* — célzás a pauperizálódott nemesek kiváltságára, ill. földterületére, amelyben csak néhány (általában hét) szilvafa fért el
- 53 Ezt a „pótlékot” az ápr. 3-i 9. sz. közleményéhez csatolja Jókai. (JKK 117–18.)
- 54 *Csenger* — Szabolcs-Szatmár megyei község a román határ közelében
- 55 *ns megye* — nemes megye
Piskovich János (1806–1847) — tífuszban meghalt orvos, kórházi igazgató
- 88 *hat láb* — 1 öl, kb. 190 cm
- 90 A *Szomorú napok* c. regényben kifejti Jókai, hogy a „halál igazságos bíró... a nagy uraknak is bírója”. Az emberek a gazdag halott házában is kendőt tartanak a szájak elé, mint a szegény ember halottjánál”. (JKK 140.) A *kőszívű ember fiai* c. regényben hasonlóképpen elmélkedik Jókai arról, hogy a temetéskor a szegény és a gazdag ember fájdalma egyforma. (JKK. 1. k. 12–13.)
- 91 A „superlativusa” szó helyett sh. következtében szerepel a Jelenkorban a „superlaivusa” szó.
- 101 Szabó Pál az egykorú lapok hasábjain gyakran szereplő volt szélhámos kereskedelmi igazgató „töredelmes szívvel, meghunyászkodott lélekkel” írt levelével Pákh Albert is foglalkozik. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. márc. 28. 854. sz. 203.) ifj. Szabó Pál „vallo-másaival” nagyon részletesen foglalkozik a PDlap *Budapesti Szemle* c. rovatban. (1847. ápr. 4. 14. sz. 438–41.; Vö.: *Vegyes ujdonságok*. Nemzeti Ujság 1847. márc. 28. 461. sz. 199.)

Sor:

- Jókai 1848-ban a *Charivari* c. rovatában gúnyosan jegyzi meg, hogy Jellasics ifj. Szabó Pált nevezi ki kereskedelemügyi miniszterré. (Ék 1848. szept. 24. 13. sz. 407.)
- 112 *Catói grimasz* — fenséges Catói póz
- 114 Jókai a következő számban megemlíti, hogy a sor sajtóhibával jelent meg, s ezért az „adósai” szó helyett „az igazság” olvasandó. (JKK 130.)

32

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 15.] 125–30.

M: Jelenkor 30. sz. 176.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 104.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 A krumpliról és a csizmadiákról gúnyos hangon ír Jókai 1848-ban is. (Pl.: Ék jún. 4. 25. sz. 718.)
- 7 A vargákról, topánykészítőkről, csizmadiákról korábbi cikkeiben is gúnyos hangon emlékezik meg. (Vö.: JKK 9.) Az Üstökös c. vicclapjában pedig hosszú cikksorozatot jelentet meg a „politikus csizmadiáról”.
- 9 Célzás az „Extra Hungariam non est vita” (Magyarországon kívül nincs is élet) jelszóra. E táblabíró jelszó gyakran előbukkan gúnyos alakban Jókai műveiben. (Pl.: *Hétköznepok* JKK 424.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 179., 453.; *Költemények* 1. k. 104–05.; 2. k. 16–18. JKK 389.)
- 16 *Béla király* — IV. Béla (1206–1270) Magyarország 1235-től uralkodó királya
- 20 A Nemzeti Színház 1837. aug. 22-én nyílt meg. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 388–90.)
- 27 *Kamocsa* — dinnyetermesztéséről ismert község a Csallóközben
- 33 *Garrick, David* (1717–1779) — angol színész és drámaíró
- 34 *peták* — a múlt század elején forgalomba került, csekély értékű, ötkrajcáros váltópénz
- 55 Shakespeare *Othello* c. drámájáról jan. 16-án az Ék Nemzeti színház c. rovatában írt Jókai. (JKK 26.)
- 67 Az itt említett magyar mű Vahot Imre *Kézműves* c. drámája, amely 1847. ápr. 11-én mutatott be a Nemzeti Színház.

Sor :

- A külföldi színdarab Alexandre Dumas *Antony* c. darabja, amelyet Szentál György fordított. E darabot ápr. 12-én mutatta be a Nemzeti Színház. A címadó szerepet Lendvay, Adèle-t Lendvayné alakította.
- 73 Jókai ápr. 1-én írt bírálatot Vahot Imre itt említett darabjáról. Kifogásolja, hogy benne „egy diplomaticus fiscalis publice zsebkenőket lop.” (JKK 113.)
- 81 A PDlap Dalár álnevű szemleírója pl. azt említi, hogy „Lendvay (Antony) és Lendvayné (Adèle) érzelemdús játéka igen élvezetessé tette az előadást”. Ezután röviden jellemzi Szilágyi Lilla alakítását, de a darabról több szót nem ejt. (*Nemzeti Színház*. 1847. ápr. 18. 16. sz. 507.)
- 91 Jókai itt említett írása ápr. 18-án jelent meg. (JKK 130–33.)
- 107 Petőfi verseinek e harmadik kiadására nem került sor.
- 111 k. leirat — királyi leirat
- 113 *Husvét ünnepén* — ápr. 4-én
solemnis — helyesen: sollemnis, évfordulón ünnepelt, ünnepélyes, szertartásos
Te Deum laudamus (Téged Isten dicsérünk) — hálaadó istentiszteletek, dicsőítő énekének kezdete
- 117 *jövő vasárnap* — ápr. 18-án
Friebeisz István (1822–1890) — Pest megyei esküdt, a szabadságharc idején honvédtiszt és lapszerkesztő
- 118 E színdarab címe a *Műkedvelők*. A Nemzeti Színházban is be akarták mutatni.
- 123 *Mult hétfőn* — ápr. 12-én
kr. — korona
- 127 *Toperczerné* — a kassai színház népszerű énekesnője. Nyaranként a pesti német színházban szokott vendégszerepelni.
- 129 *fiat applicatio* — lássuk a hasznát
A sajtóhibával megjelent szöveg a JKK 125. lapján olvasható.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 18.] 130—34.

M: Jelenkor 31. sz. 182—83.; ☐ szignóval.

Jókai már ápr. 15-én jelezte e cikk megírását. (JKK 128.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 A cikke a PDlap a következőképpen reagál:

„(Titkos drámaírók) cím alatt a Jelenkor „Budapesti naplójának” elmés írója, humordús, elevenre tapintó cikket közöl, melyben okát adta, honnan van az, hogy szinpadunkon az eredeti művek kifütyöltetnek, a fordított munkák megtapsoltatnak. Ő ugyanis, és talán nagyítás nélkül, fővárosi közönségünk egy hatod részét titkos drámaírónak állítja lenni, kiknek műveit drámabíráló választmány irgalmatlanul meggyilkolván, neveiket a halhatatlanság templomába bejutni nem engedé. — „Boldogságos isten — szól a naplóíró, ha most ezen 900 carbonári egy, szerencsétlenségére a választmány által csecsszopó korában meg nem fojtott új dráma előadásán megjelen: szívében mindegyiknek nemes harag, zsebében mérgezett gyilok, keblében kritika! s ki volna azon természetét megtagadó nem ember, ki saját szíve szülöttét jobbnak, szebbnek és okosabbnak nem tartaná a másénál. Oh a drámaíró bizonyára nem az. Föllázad ilyenkor az elfojtott apaírzet, hasonlításokat tesz az élő és meggyilkolt közt, amannak minden hibái százszor juttatják eszébe emennek minden érdemeit, s kilencszáz kebel föltépett sebei kiáltanak véres, dühös boszút, s a boldogtalan új dráma, melyet a választmány halálra nem ítelt: a nép által köveztetik agyon, s lehajtatik a tarpeji szikláról engesztelő áldozatul a meggyilkoltak éhes lelkeinek, s örömmünnepeül valamennyi hirlapi kritikuskak, kik négyszem közt mondvá, talán két kivétellel, mind családi gyászt viselő drámaírók. Képzeltetlen és kifejezhetetlen azon gyönyör, melyet illy közönséges boszúállásnál drámai kebel érez; kilencszáz arcról egyebet nem olvashatni le, mint: „hála istennek, ez is megbukott!” Hét még a kritikusok! ezek mind megannyi Robespierre- és Maratképpel jönnek haza: „ádáz arcaikon nincsen irgalomra jegy!” — stb. stb. Ennél hivebb képet lehetlen volna felmutatni színházi bonyolódott viszonyainkból, és a cikkíró igen alaposan állítja azt is, miként ezen titkos drámaírók, vagy is dráma-

Sor:

buktatók elszaporodásának oka az; mert hiba volt pályadíjazásokat és részosztaléki jutalmakat hirdetni ki drámacsődületre; s ez által boldogot boldogtalant föllovalni, másutt tán nagyobb sikerrel működhető tehetségeinek ide próbálására. Mi lett az eredmény? A helyett, hogy a színház állandó költészeti conservatoriumot szerzett volna magának, nyakára csődite minden hivatlant, elijeszte pedig minden jóra való tehetséget, s akik el nem riadtak is, csak kényszerűség vagy isten csodája köti őket még az ügyhöz.” (*Buda-pesti Szemle*. 1847. ápr. 25. 17. sz. 541.)

A két közleményre a Honderü válaszol:

„Miért buknak a magyar drámák? — szépen elárulta a jelenkori naplász. Nem azért hogy roszak, rosznál rosszabbak, — hanem mert egy 900 tagú titkos társaság *„a titkos drámaírók társulata”* füttyöli és piszszegi ki őket. E 900 titkos drámaíró *megannyi szellem*: mert mint a naplász állítja, minden új színmű előadásakor a színházban vannak: pedig mindeddig észre nem vehette őket a közönség. Mondják, a naplász boszúból lőn árulója e titkos társulatnak, mert ez őt, mint szemmel látható és kézzel tapintható — tehát *teljességgel nem szellemet* — kizárta a *kielencsázak* közül.

★

A Pesti Divatlap úgy találja, hogy nagyobb élethűséggel és valósággal nem is lehetne festeni színházi viszonyainkat, mint azt a jelenkori naplász tevő az imént említett 900 titkos drámaíró mysteriumainak felfödözésével. No lássa az ember; ha éppen nem rég a Kézműves meg nem bukik, szinte azt hinné az ember, csakugyan van valami a dologban. Hiába! fuldokló ember a levegőt is mentőródznak nézi.” (*Ökörszem*. 1847. tavaszutó [máj.] 4. 18. sz. 363—64.)

1 Ezzel a kérdéssel az Ék a *Nemzeti Színház* c. rovatban foglalkozik. (1847. jan. 30. 5. sz. 156—58.) Jókai később már saját magát is iróniával mutatja be mint „titkos drámaíró”. (*Egy titkos drámaíró kinszenvedései. — Életemből*. 2. rész 185—205.)

3 *saraglya* — saroglya, a kocsi hátulja

10 *usque* — -ig

27 *tarockcompanionista* — kártyatársaságból való pajtás
devotió — kegyes részrehajlás

31 *pagát* — értékes kártyalap a tarokban

Sor :

- 33 *carbonari* — szénégető, a múlt század eleji olaszországi haladó, titkos politikai társaság tagja; itt: elégedetlen lázadó
44 *Aeropag* — ítélőszék
45 *saxum tarpejum* — tarpeji szikla. A hazaárulókat innét taszították le az ókori Rómában.
55 A hazai művek megbélyegzéséről és az idegen munkák dicséretéről ápr. 15-én írt Jókai Vahot Imre, ill. Dumas drámájával kapcsolatban. (JKK 125—26.)
58 *malcontentus* — elégedetlen
87 *limbus* — a pokol tornáca
90 *drámacongressus* — színművekre kiírt pályázat
94 *emplastrum* — flastrom
95 *astrolabium* — csillagászati műszer, mellyel a csillagok szélességét és hosszúságát igyekeztek meghatározni
97 Jókai joggal használ első személyt, mert 1845—46-ban maga is próbálkozott drámaírással.
99 *emeritus* — érdemes, kiszolgált, kiérdemesült
101 *debutiroz* — debütál, először fellép
109 Az iparral kapcsolatos „praktikus és reális” foglalkozások propagálása mellett szinte egész életében nagy lelkesedéssel áll ki Jókai (Pl: *A kőszívű ember fiai*. JKK 2. k. 289., 462—63.)

34

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 22.] 134—37.

M: Jelenkor. 32. sz. 188.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 15 *nova semlia* — Novaja Zemlja, Szibériától északra fekvő sziget
17 Ápr. 15-én jelent meg a Nemzeti Ujságban az alábbi közlemény:

„Nyilatkozat

Alulírt mult hó 18kára esett névnapja előestéjén az elvbarátság és ragaszkodásnak a milly kedélyes olly szivből jövő és szivreható jelével tiszteltetett meg. Ezt azért tartja kötelességének ezennel nyilvánosságra juttatni, mivel mind a hely, mind a kéz, honnan és melytől az elvrokon ragaszkodásnak ezen nemes kebelt jel-

Sor :

lemző példája származott, minden gyanítgatásai után is mind e mai napig előtte egészen ismeretlen maradt. Így azon rokonérzelmektől áthatott szív oly nagy szorgalommal, munkával, elmés combinatioval s műszeretettel készült kedélyes áldozatát, alulírtnak megköszönhetni minden más ut zárva maradt . . . Vegye tehát a tisztelt elvbarát elismerő szives köszönetemet, azon nyilvánítással: miszerint hazám javára szentelt parányi tehetségeimnek, minden illy méltányló jelét, korántsem igénytelen személyem kitüntetésének, hanem egyedül azon ügy iránti hő ragaszkodásnak veszem, melylynek az N.[emzeti] Ujság vezetése által igénytelen de hű s tisztalelkű munkása vagyok s lenni kívánok.

L. S. [Lipthay Sándor]" (470. 4. 235.)

- 18 Pákh Albert a következőkben válaszol e cikkre: „Mi szép a jutalmak általi véletlen meglepetés s a titkos megtiszteltetések nyilvános megköszönése mi boldogító! — Nem saját tapasztalásunk kebléből szedjük e reflexio-virágokat (miként egynémelly roccocogyanusítás reánk foghatná), hanem a — Nemzeti Ujságból. Ennek vezetője mult csütörtökön hozta illy tárgyú kedélyes vezércikkcskét, melyben elmondja, hogy a névnapja előestéjén bizonyos ajándékkal tiszteltetett meg, mit ő egy ,rokonérzelmekkel áthatott szív oly nagy szorgalommal, munkával, elmés combinatioval s műszeretettel készített kedélyes áldozatának’ nevez. De nem tudja, kitől kapta, s így zárva maradt az ut a megköszönésre. Hogy a további keresés és fáradozás ne háborgassa a t. vezető urat, ime inkább megvallom, hogy azon titkos küldő én voltam. Egyébiránt a dologban sem rokonérzelmi szív, sem valami nagy szorgalom, sem munka, annál kevésbbé pedig elmés combinatio avagy műszeretet, vagy plane kedélyes áldozat nem működött. Ezen megtiszteltetéseket szerénységem el nem fogadhatja. Egy kis tréfa volt az egész.” (*Fővárosi Ujdonságok*. PH 1847. ápr. 18. 865. sz. 252.) Ápr. 20-án a *Vegyes ujdonságok* c. rovatban válaszol a Nemzeti Ujság Pákh Albertnek: „(A jó ötleteknek,) ha bár azok saját magunk rovására történnek is, mindig barátai és kedvelői levén, közöljük ime a Pesti Hírlap 865dik száma ujdonságaiból a következő sorokat:” [Itt Pákh Albert megjegyzései következnek a fent idézett formában, majd e befejezés] „Eddig a pesti hírlapi ujdondász. És mi ezt épp oly valónak szeretnők tudni, mint a milly nyilvánosan a fillentés színét viseli magán. Egyébiránt mi fölötte ohajtának s nagyon örvendenénk rajta, ha irodalmunk bajnokai olly állapotban lennének, hogy annak még olly ösztövé-

Sor :

képviselői is, mint ujdondász ur, az illy tréfákhoz elegendő értékkel bírnának; ha azonban a pesti hirlapi ujdondászbán incognito valami Croesus rejlenék, igen kérjük őt, legyen szíves e lap t. vezetőjét mennél többször illy csintalanságokkal meglepni.” (473. sz. 249.)

25 *Mult hétfőn* — ápr. 19-én

46 *Kőr* — körmagyar, csárdás

52 Hasonló gúnyos, zárójeles megjegyzésekkel teszi közzé Jókai Vizer István táblabíró levelét 1847. márc. 11-én. (JKK 87—92.)

56 A Kecskeméten hallott ö-ző nyelvjárás egyes kifejezéseit már a *Hétköznapiok* c. regényében is felhasználja Jókai. (JKK 158.)

59 *gránátos utca* — a mai Városház utca az V. kerületben

63 *a m. udv.* — a megyeház udvarába

74 Célzás a „*primae nonusra*” (JKK 698.)

minorennis — kiskorú, gyermeteg

76 *Hétfőn* — ápr. 17-én

Ő fels. — őfelsége

V. Ferdinánd (1793—1875) — I. Ferenc császár fia, Ausztria császára, 1830 és 1848 között Magyarország királya

ap. — apostoli

79 Célzás arra, hogy a Nemzeti Színházban — a magasabb bevétel miatt — igen gyakran játszanak oprát és operettet, míg gyéren látogatott prózai darabokat ritkán adnak elő.

80 *Nogel István* — „természettudományos utazásairól” ismert kaukázusi utazó, Wagner Móríc utazó társa. Egy ideig, a Fekete-tenger partján kereskedéssel foglalkozott, majd a szultán kertésze lett. Egyetlen kötete 1847-ben jelent meg.

86 *Schultz testvérpár* — Birányi (családi nevén) Schultz Ákos és István *Birányi Ákos* (1816—1855) — hírlapíró, a Nemzeti Ujság, a Jelenkor és a Társalkodó munkatársa; egy ideig a pozsonyi Hirnököt szerkesztette

Birányi István (1815—1856) — Ákos bátyja, a két testvér együtt szerkesztette a *Világtörténeti elbeszélések* (1846), *A magyarító atya* (1846) és a Jókai által itt említett kiadványt, valamint a szabadságharc idején a *Pesti Kőr* és a *Köztársasági Káté* c. kiadványokat.

Birányi István írt egy magyar nyelvtankönyvet is (1845), 1849 után Amerikába emigrált.

E közlemény után még egy könyvhirdetés (Majer Ferenc *Egészségtana*) következik.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 25.] 137—140.

M: Jelenkor 33. sz. 194.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 A Magyar Szépirodalmi Szemle részletes cikksorozatban foglalkozott a divatlapokkal. (*A három divatlapról.* 1847. ápr. 18. 16. sz. 252—59. Vö.: 1847. márc. 8—28.)
- 17 E cikk közvetlen rokona a márc. 14-én megjelentnek. (JKK 93—94.)
- 34 *debacchál* — zajt csap, zavart kelt; a francia *débaclé* (felfordulás, zűrzavar) szóból
- 36 A kénégény, az éter hatását vizsgáló cikkek szerzői igen gyakran írtak arról, hogy lényegében megszűnt a fogfájás, mert fájdalom nélkül húzzák és javítják ezután a fogakat.
- 37 *Nincs többé csüttörtök!* — ezt a felkiáltást már korábban gúnyosan emlegette Jókai. (JKK 60.)
A Nemzeti Ujság *Nincs többé földi fájdalom!* címen közöl egy cikket. (1847. febr. 18. 439. sz. 109—10.)
mastodon — a mammothhoz hasonló nagyságú ősi óriásállat
- 41 *antidiluvianus* — vízözön előtti
recipe — recept
- 53 *uncia* — csekély római súlymérték, az as 12-ed része
- 55 *ewrewc* — örök
- 57 *párizspapai* — Pápai Páriz Ferenc orvos és bölcsészdoktor (1649—1716) latin—magyar, ill. magyar—latin szótára, amely 1708-ban jelent meg először, majd utána számos kiadást ért meg (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 416.)
cadentia — találó felelet, rím
- 58 *decoctum* — főzet, forrázat
- 77 *Rohitsch* — szénsavas és glaubersós ásványvíz forrásáról híres község a múlt századi Stájerországban a horvát határ mentén
- 81 *De Gerando, Ágost* (1819—1849) — francia író. Teleki Emma grófnőt vette feleségül. Számos ismertető művet írt Magyarországról. Részt vett a szabadságharcban is.
- 84 A Nemzeti Ujság itt említett „köszönő sorai” ápr. 15-én jelentek meg. A JKK-ban a 675—76. lapon olvashatók.
- 85 *pesti-hirlapi-fővárosi-nyilvánosság* — a PH Fővárosi újdonságok c. hírohvata

Sor:

- 87 A Jókai által itt érintett cikk a Nemzeti Ujság ápr. 20-i számában jelent meg.
93 A Medárd-napi, jún. 8-i vásárról van szó.
96 Jókainak a *Vadon virágai* c. első novelláskötete csak 1848 januárában jelent meg. (L.: JKK 490.)
101 *Sujánszky Antal* (1815–1906) — pap költő, fordító

36

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 29.] 141–44.

M: Jelenkor 34. sz. 200.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *existál* — létezik
31 A Kisfaludy-gőzösről — mely a múlt század derekán Balatonfüred és Keszthely között szállította az utasokat — a következőket írja Jókai *A Magyar Tempevölgy* c. útirajzában: „A mi kis magyar tengerünknek még saját gőzöse is van; annak nevét viseli, ki e táj minden követ megénekelte — *Kisfaludyét*. E gőzösön magyar kapitány van, aki magyar vezényszavakkal kormányoz, gépész, kormányos, hajóslegények mind idevalók, még az ebéd is nekünk való: pörkölt, galuska, paprikás hal, badacsonyi bor hozzá, s ha némelykor kissé erősebb szél indul meg a Balatonon, s a habok oldalt kaphatják a hajót s hintázni kezdenek vele, még egy kis szelíd tengeri betegséget is érhetünk — tulajdon magunk vizén! — és ez is élvezet.” (*Magyarhon szépségei*. Bp. 1956. 21.) A Kisfaludy-gőzösön hajózott maga Jókai is egy későbbi alkalommal; ekkor mondta el neki egyik rokona, Szűcs Lajosné azt a történetet, amelyből az író *Az arany ember* című regényének „alapeszméjét” vette. Mint Jókai írja:
„Egy délután összehozott vele a véletlen. Együtt utaztunk át a Kisfaludy gőzösön Balaton-Füredről Siófokig.
A feleútnban kegyetlen vihar fogta elő a hajót: a veszedelmes Bakony-szele egyszerre háborgó tengert alakított a kedves tóbúl: az utazók férfiai, nője mind tengeri betegséget kapott s menekült a kabinokba. Csak mi ketten: nagynéném és én maradtunk a földélzeten, föl sem véve az egész hajótáncoltató zivatart. Csak fentartja mi bennünk az erejét az ősi Szűcs vér: mondá a nagy-

Sor :

néném; — ki maga is Szüics családból született: nagyanyámnak a nővére volt —: férje után lett gazdag.

S aztán odaültetett maga mellé s az alatt, a míg a hullám dobálta a hajót, hogy annak az egyik lapátkereke folyvást a levegőben kalimpált, elregélte nekem azt a történetet, ami az 'Arany ember' regényemnek a végét képezi, a fiatal özvegy, annak a vőlegénye a katonatiszt, társalkodónéja, a tiszt korábbi kedvese és annak az anyja között, kiket ő mind személyesen ismert."

(Utóhangok az „Arany ember”-hez.)

- 38 A Nemzeti Ujság a Kisfaludy-gőzösről írt közleményhez a következőket jegyzi meg: „(Kisfaludy' gőzöst) — mint a Jelenkor, hír szerint írja — a Balatonon nagy kellemetlenség érte. Épen a tó veszélyes zajlásakor indult útnak a gőzös, s a föllázadt haboktól fél útján féloldalra vettelve, a betóduló víz a katlant eloltá; a kapitány a kerékfödözetről leesett, a zavarba hozott gépezet megállt, állt volna a gőzös is örömet, de a zivatar a nádasba verte, a hol megfeneklett, s még eddig nem sikerült onnét kivontatni. Az ottani hajósok nem hiszik, hogy éles fenekű hajó a Balaton zajlását kiállhassa. — Mi azonban szinte magán tudósítások szerint úgy vagyunk értesítve, hogy a vihar, mely a víz csendes tükrét fölzaklata, oly iszonyu volt, millyenre a Balatonon nem emlékeznek, s habár a gőzöst derekasan megpróbálá, mindazonáltal ez a vészcsatát derekasan kiállotta, s ez által tettelegesen bebizonyítá, miszerint rajta az utazás teljesen biztosítva van.” (Vegyes újdonságok. 1847. ápr. 30. 479. sz. 273—74.)

E hírre hivatkozva lényegében ezt a közleményt ismétli meg szó szerint a Honderü *Heti Szemle* c. rovata. (1847. tavaszutó [máj.] 4. 18. sz. 360.)

E tévedésen alapuló hírt máj. 2-án helyreigazítja Jókai, (JKK 147.) de a hírlapi támadások miatt máj. 13-án is foglalkozik vele. (JKK 149—50.)

Még jún. 6-án is gúnyolódik a Nemzeti Ujság: „, Kisfaludy' büszkén szegi magyar tengerünk sokszor bősziünten hullámozó hajjait, s csatáz s viv — holta után — az elmekkel, ki éltében olly édesen játszott a sziv szerelmeivel!! . . .” (Vegyes újdonságok. 499. sz. 355.)

- 39 halpiac — Hal tér, a Duna-parton a mai Belgrád rakpart egy részén és az Irányi utca torkolatánál

41 Ország út — a mai Múzeum körút

48 libus — bibic

50 négykézlábhál — béka

57 Jókai itt is vállalja, hogy az ápr. 18-i közleményét maga írta.

Sor :

- 62 *drabant* — darabons, fegyveres főúri szolga, megyei vagy városi hajdú
65 Jókai 900 titkos drámaíróról emlékezett meg. Erre céloz, amikor fél, hogy a testét 900 darabra fogják feldarabolni. (L.: JKK 130.)
69 *N. U.* — Nemzeti Ujság
A Nemzeti Ujság „vicces és elmés rovata” a *Budai és pesti újdonságok* c.
74 *ifjú életünket* — célzás az újdonságíró életkorára; Jókai ekkor 22 éves volt

37

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 2.] 144—47.

M: Jelenkor 35. sz. 205.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 *városmajor* — Városmajor, nagy kiterjedésű ma már parkírozott tér Budán a II. kerületben a fogaskerekű végállomásának a szomszédságában; a neve azóta sem változott
12 *exhibitio* — exhibíció, iratok bemutatása, benyújtása
13 *sármány* — kúpcsrú pintyféle madár
14 *frescoritornell* — a páratlan sorokat rímeltető, háromsorú, népi eredetű olasz versszak paródiája, Petőfi kedvelt versformája
ökörsem — *Ökörsem*, a Honderű újdonságrovata
15 *galileus* — Galilei követője
Halley, Edmund (1656—1742) — angol matematikus és csillagász. Ő számította ki először több mint húsz üstökös pályáját, amelyek közül a nevét viselő periodikusan visszatérő üstökös a legismertebb
32 *mult szomb.* — múlt szombati, máj. 1-i
Az Ék máj. elsejei számában jelent meg a *Keleti levelek Emiliához* c. közlemény P. H. L. betűjeggyel. E cikkhez az Ék szerkesztője, Frankenburg Adolf a következő megjegyzést csatolja: „Ezelőtt három nappal betoppán szobámba egy kiszolgált katona, s a Honderű helyettes szerkesztőjétől, N á d a s k a y úrtól, üdvözlöt hozván, egy P. H.-L.-úrtól hozzám címzett levelet adott által, kérven egyszersmind annak nyugtatványozását. Ismervén Nádaskay úr principálisának lovagiasságát, valami Cartel-formát láttam a dolog-

Sor:

ban rejleni; de ki írja le csudálkozásomat, midőn a levelet felbontva, benne e cikket a következő sorok kíséretében találtam: „Tisztelt szerkesztő-bajtárs! (hohó!) Hiába mondanám, hogy ne csudálja ön, miszerint lapjában kívánom e soraimat közönség elé bocsátani, s azért csak okaimat sorolom el röviden, miért tevém ezt? A f ő o k az, mert már nagyon meguntam, olly csekély számú közönségnek írni, mint az e n y é m, s azért önökhöz kocogtatok be igénytelen leveleimmel, miket ha ön elfogadni s azonfelül még honorálni is akar, azt előfizetőim még szépen megköszönni is fogják, mert e pénzen nekik az enyémnél sokkal élvezetesebb cikkeket szerezhettek, ön lapjától pedig e gyarló sorok néhány száz előfizetőt elűzendnek. (Sőt ellenkezőleg, kérem alássan; vagy még többet fognak szerezni számomra ön érdekdús közleményei, vagy előfizetőimet a „Honderü”-hez csábítandják hol ön szellemdús tollával többször találkozhatnak.) — A külügyminister, Ali effendi ő kegyelmessége barátságánál fogva minden levelem olly gyorsan jutand ön kezébe, mint ez. Legközelebb többet s ezek után Isten és béke mindnyájunkkal! P—H. L.’ — A mint e sorokat elolvasám, nem hihetvén szememnek, azonnal N. úrhoz siettem, de, bosszúságomra, őt honn nem találám; tegnapelőtt reggel pedig néhány jó barátimmal Visegrádra rándulván, látogatásomat nem ismételhetém, mielőtt a cikket nyomtatásba adtam volna. Egyébiránt minden lehető mistificatio ellen ezennel ünnepélyes óvást teszek, főkép miután egyszer, majdnem hasonló esetben, a „Pesther Zeitung”-ot derekasan megróttam...” (Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 584.)

A PH hasábjain máj. 6-án írja Pákh Albert: „Az Életképek közelebbi száma egy igen érdekes levelet közöl Konstantinápolyból, a Honderünek jelenleg ott mulató szerkesztőjétől. A levél szerint a szerkesztő ur folyvást jó egészségnek, sok új ismeretségnek (mik között több kimult jeles férfiú) és felséges villás reggelinek örvend. — A Pesti Hirlap, ha kiadóhivatalunk könyvében jól olvastuk, Konstantinápolyba is jár, s mai számunk megviendi a kedves levelező urnak Magyarország elragadtatásának hírét, mit az életképi levél okozott.” (Fővárosi újdonságok. 1847. 875. sz. 292.) A PDlap néhány nap múlva a következő formában reagál a „keleti levelekre”: „(E g y k i s t r é f a.) Az Életképek 18-ik számában P. H. L. aláírással ’Keleti levelek Emiliához’ cím alatt furcsa cikk közöltetik a szerkesztőnek azon megjegyzésével, miszerint azt ő egy levél kíséretében kapta, mellyben a Honderü szerkesztője azt nyilváníttja, hogy azért ír az Életképekbe, mert olly csekély számú közönségnek, mint az övé, nagyon megunt már írni. — A paró-

Sor :

diázó keleti levél igen igen híven utánozza P. H. L. írásmódját. utazási kalandjainak sajátos előadását, fenhéjázó dicsekvéseit.” (Budapesti Szemle. 1847. máj. 9. 19. sz. 608.)

A Honderüben megjelent Nyilatkozat szerint e levél Frankenburg tudta nélkül jelent meg az Ék-ban. (1847. tavaszutó [máj.] 11. 19. sz. 383–84.; Vö.: *Heti Szemle*. Honderü 1847. tavaszutó [máj.] 25. 21. sz. 423.) A győri Hazánk a *Pesti mismás* c. rovatában a következőképp reagál e közleményre: „Legközelebb az Életképekben Petricsevich Horváth Lázár egy érdekes levelet közöl Constantinápolyból, mellyet azonban ő sohasem írt, csupán copia volt, de igen hű copijája az eredetinek, s az „Életképek” szerkesztőjéhez csupa „véletlen”ből tévedt s szinte „véletlenül” az Életképekben ki is nyomódott.” (1847. máj. 13. 57. sz. 227.)

Ezután jelenik meg a PH-ban az alábbi közlemény: „Nyilatkozat. Ugy hiszem, nem szükség a t. c. közönséget felvilágosítani, miszerint a „Honderü” multhéti számában nevem aláírásával ellátott nyilatkozat csupa koholmány, s nem egyéb, mint igen szegény visszatorlása a „Honderü” szerkesztőjének tulajdonított, keleti levelek’nek. Bécs, május 17-kén 1847. — Frankenburg Adolf s. k.” (1847. máj. 20. 883. sz. 326. Ék 1847. máj. 22. 21. sz. 688. Vö.: *Irodalmi kicsapongás*. Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. máj 23. 21. sz. 339–40.) Vas Gereben a Hazánkban megjelent „pesti levelében” írja: „Az Életképek Horváth Lázártól Konstantinápolyból levelet közölnek, — utóbb kistül, hogy nem H. L. írta. Azonban a Honderü sem maradt adós, hisz tudják önök, hogy a kis Honderü, a hol lehet, még a hetest is disznóval vagy filkóval üti; tehát kapja magát, Frankenburgtól egy sopánkodó, alázatos levelet közöl, mellyben az a vitz, hogy nem Frankenburg írta.” (*Levelezések*. 1847. máj. 20. 60. sz. 239.)

Az Ék borítólapján máj. 8-án jelent meg Lakatos Pál *Nyilatkozata*: „T. szerkesztő ur! Vigasztalhatlan vagyok, hogy egy borzasztó mistificatio ártatlan oka lettem. — Az „Életképek” ijedtemben kiestek kezemből, midőn a konstantinápolyi levelet bennök megpillantám. A dolog ez: több ismerősöm levén nálam, utazási munkákról szoltunk s én azt állítám, hogy Pesten is lehet utazási munkát írni a világ bármely részéből, s rövid vitatás után ajánlkoztam, hogy félóra alatt tüstént irok egy utazási levelet Konstantinápolyból, mivel épen az is szóba jött, hogy a „Honderü” t. szerkesztője oda utazott. — Így született meg a tréfás vitatkozásból a konstantinápolyi levél, melly vig enyelgés közt kézzel kézzel

Sor :

ment, s mellyet utóbb egészen feledék. Nyomatásban megjelenése után ijedten nyomoztam a dolgot, s kisült, hogy egyik furfangos barátom a levelet nyilvános helyeken többeknek mutogatá, hol az végre eltűnt. Világos tehát, hogy valami meggondolatlan tréfakedvelő meglelé vagy elcsempészte a szerencsétlen levelet, s az ön becses lapjában a koholt kalauz-levéllel együtt kinyomtatá. Én tehát egészen ártatlan vagyok s azért remélem, hogy a nagyérdemű közönség, t. P. H. L. ur és ön, t. szerkesztő ur, nem fognak rám nehezteni. Pesten, majus 2-d. 1847.” (19. sz. 2. borítólap.)

Frankenburg Adolf a következő szavakkal válaszolt: „Köszönöm a tréfát, s máskor igen szépen kikérem magamnak. Sejtém mindjárt, hogy nem lesz jó vége a dolognak, de az írásmódor engem annyira megcsalt, miszerint sem arra, hogy a levelet P. H. L. ur írta, sem arra, hogy nem írta, nem mertem megesküdni, — s csakugyan jégre vezettetém. — Kérem azt az ismeretlen urat, ki olly igen tréfás kedvű, mérsékelje e viszketegét, miután nem nagy lovagiasságot árul el, mások rovására helytelen tréfát üzni s aztán nem minden emberrel szeret az ember tréfálni. P. H. L. urnak pedig megnyugtatóul kinyilatkoztatjuk, miszerint a dolgot sokkal jobban resteljük, mint ő, s ezentúl csakugyan óvatosabbak leszünk, hogy az ő rovására a közönséget olly hamar ismét meg ne kacagtassuk.” (Uo.)

- 38 E „keleti levélben” olvashatjuk azokat a sorokat, amelyekre Jókai jelen közleményében céloz: „Ma ebéd után fogja Liszt Ferenc első hangversenyét adni a zultánnál, mellyen csupán a ministerek és diplomatakar tagjai lesznek jelen, s láthatlanul talán — a hárem gyöngyei. Ali effendi, a külminister, kivel csakhamar szorosb baráti viszonyba léptem, megígéré, hogy e hárem belsejé is láttatni fogják velünk, talán épen a zultánét, ki e tekintetben épen nem olly szigorú, mint némelly európai mufti vagy elefánt. — Ezen fiatal kormányférfitől egy igen gyönyörű arab mént kaptam barátságára zálogául, melly egyenesen Mohammed próféta híres lovától származik, s mellyre, midőn ráültem, kedves mosolylyal azt mondá, hogy à merveille veszem ki magamat: annyi bizonyos, hogy sokkal kellemesb rajta az ülés, mint az ármányos pagazuson. Holnap rabvásárt tekintendünk meg s Lisztnek kedve van egy szép rabnőt venni, hogy őt aztán szabadsággal ajándékozza meg; én nem veszek rabnőt, hanem inkább folyvást rabja akarok lenni minden szép hölgynek keleten úgy, mint nyugaton!

A görög szabadságháború legnagyobb hőseivel: Colocotroni, Maurocordato és Miauli urakkal is szerencsénk vala megismerked-

Sor :

nünk Yussuf basánál, ki már csak egyedül van életben a szétrobbantott janicsárok félelmes főnökei közül.” (Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 586.)

Miaulis — Miaolisz (?—1899) — görög szabadsághős, aki 1821-ben a felkelőkhöz csatlakozott s a görög hajóhad főparancsnoka lett

41 Téved Jókai, mert az itt említett görög szabadsághős 1899-ben halt meg.

42 Jókai Liphay Sándor és Pákh Albert „hírlapi kibékülésére” céloz. (JKK 134.)

50 „Földevőkről” és „földkóstolókról” a *Politikai divatokban* (JKK 264.) és *A fekete vér* c. kisregényben (26.) is megemlékezik Jókai. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 602—03.)

58 Pester Zeitung 1847. máj. 9-én írja: „Lapunk 437. számában a Jelenkor tárcáírója nyomán előadott kenyérvizsgálat ügyében Bernard Müller úr a ‚Salvatorhoz’ gyógyszerésze, felkeresett, hogy közöljük a következtetéseket: az ismert gyógyszerésztárban eddig még semmilyen kenyeret nem vizsgáltak meg, minek következtében az említett kenyérben nem találtak hamut.” (439. sz. 2349.) Jókai máj. 13-án idézi a Pesther Zeitung eme véleményét, s ezzel a kérdéssel újra foglalkozik. (JKK 150.)

61 *misera plebs* — a *misera plebs et contribuens* rövidített alakja, jelentése: szegény (adózó) nép
cubus — köb, harmadik hatvány

63 Az 1847. évi ínséggel igen sok cikk foglalkozik. Pákh Albert két újdondászi híradásában a következő sorokra bukkanunk: „Utcáinkon a felvidéki kolduló tótok és más egyebek még mindig nagy erővel veszik igénybe az adakozási nemes tulajdont. A koldusok most ugyan már többnyire csak gyermekek, de ezek aztán kitesznek apjuk, — anyjokért. Három utcán is végig kísérik kunyorálásaikkal, nyögő panaszaiikkal azt, a kinek nincs aprópénze, s addig szökdécselnek bokái körül, hol elől, hol hátul míg egyik vagy másik türelme megszakad. Utazók mondják, hogy ez Párisban, Londonban is így történik. Jön a civilisatio. Semmi kétség többé.” Ugyanabban a rovatban a következő szavakkal folytatja a PH újdonságírója: „Annyi igaz, hogy Magyarországra s különösen annak fővárosába leginkább a mult tél óta kapott be a kóroknak egy faja, melyet a dolgok rendes állapotában az újabb időkig csak a civilisált világ statisticáiból ismerének nálunk. Utcán talált betegeket hozának a kórházba, számtalanokat. Bágyadtak, kiaszottak, bőrrel behuzott csontvázak valának a betegek. Bevett szokás szerint orvosi gondjai alá vette őket a kórházi secundarius. És mosoly-

Sor :

- gott, a mint átvette. Nem-orvosember sirt volna a látványon, de az orvos kötelessége, hogy legyen 'mint a szikla, rendületlen' és 'mint a rét virága, olly mosolygó.' Majd jött a primarius reggeli látogatása. Megállott a beteg előtt, rá néze a secundariusra, és várta, hogy elreferálja neki a kórtünetet, markoljon a symtomatológiába, és mondja el a recept-javaslatot. Várván pedig, kérdé a primarius: 'Quid ergo?' [Mi van hát?] — A secundarius ismét mosolygott, mondván: 'Habet i n s é g?' [Insége van?] És mosolygának mind a ketten. A consultationak vége lőn. Majd elkészíték a receptet, mellynek tartalma abból állott, hogy 'datur ipsi [adassék neki] jó reggeli, jó ebéd és jó vacsora.' A betegek teljesen fölépültek, s a kórházak rovatai egy új kórnevet mutattak fel, mellynek neve: 'i n s é g', s az orvostan egy új gyógymóddal gyarapodott, mellynek patikája a konyha." (*Fővárosi ujdonságok.* 1847. ápr. 29. 871. sz. 276.; *Vö.: Mi hír Budán?* Ék 1847. ápr. 24. 17. sz. 559.)
E közlemény az ápr. 29-i híradás helyreigazítása.
- 82 A Lánchíd építését 1839-ben kezdték meg, s 1849. nov. 20-án adták át a forgalomnak. (*Vö.: Kárpáthy Zoltán* JKK. 1. k. 398., 421.; [*Mi hír Budán?* Ék 1847. máj. 15. 20. sz. 654.])

38

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 13.] 148—52

M: Jelenkor 38. sz. 224.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *Abaddon* — Abbadón, János evangélista *Jelenések könyvében* a pusztulás angyalának neve
- 5 Máj. 7-én levélben számol be Jócai az édesanyjának betegségéről: „Most már hála istennek egészséges vagyok, mind e mai napig fekvődtem. A mint leértem Pestre, rögtön kilelt a hideg... most már ismét egészségemhez és erőmhöz kezdek jutni”.
- 6 1847 május közepén válaszolja erre a Honderű az *Ökörszem* c. rovatban: „Egy naplász attól félt, hogy a h o l d b a fogják küldení colporteurnek. — Ne féljen. Illy megbízásokra okos embereket szoktak kiszemelni.” (*Tavasztutó* 18. 20. sz. 403.)
- 19 *amusiroz* — mulattat (amuser)
- 27 *kalap alá jut* — itt: úr és parancsoló lesz a családban

Sor :

- 28 *magányos embernek nem való a betegség* — Meg kell jegyezni, hogy ebben az időben Jókai nemcsak nőtlen volt, de édesanyjától is távol élt.
- 36 Levelei bizonyítják, hogy Jókainak nemcsak szándéka volt elutazni vidékre, de május előtt valóban hazalátogatott Komáromba. (L. *A színi referens és újdondász*. JKK 577.)
- 38 A Honderü válaszként írja: „A jelenkori naplász jelenti mult csü-törtökön, hogy beteg volt, de már meggyógyult, s ismét kezébe vette a budapesti naplászat gyeplőjét. Tíz napi betegsége alatt több rendbeli tapasztalásokat is tön, melyek negyedikét azonban, mely szerint, ha az ember hét nap egymásután semmit sem eszik, a nyolcadik nap igen éhes fog lenni” csak akkor írók föltétlenül alá, ha a naplász tapasztalatot egészséges korában is bebizonyítaná, mert Ökörszem igen hajlandó hinni, hogy a nyolcadik napon, egészen ellenkezőleg, semmide semmi éhséget sem tapasztalna többé a naplász.” (Ökörszem. 1847. tavaszutó [máj.] 18. 20. sz. 404.)
- Jókai a Honderü itt idézett soraira máj. 23-án válaszol. (JKK 165.)
- 39 Jókai számadatai lényegében pontosak. Tíz napig valóban „semmit sem csinált” — azon kívül, hogy beteg volt —, mert a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában máj. 2-a után először máj. 13-án jelentette meg közleményeit.
- 44 *uti figura docet* — ahogy az ábra mutatja
- 48 *dorong-salve* — dorong-üdvözlés, ledorongolás
- 50 Vas Gereben nyilatkozata Pákh Albertnek világosan mutatja, hogy a máj. 14-i újdonságokat nem Jókai írta a Jelenkorban: „FELELET P. A.-NEK! Pénteki számában a *’Pesti Hirlap’*-nak azt mondja ön az újdonságokról, melyeket J. M. betegeskedése alatt az ő kérésére írtam, hogy azok **éretlenségek**; meglehet igaza van, azzal vigasztalom magamat, hogy ha én is olyan **vén kofa** leszek, mint ön, **érettebb** gyümölcsessel szolgálok. **Vas Gereben.**” (Ék 1847. máj. 16. 20. sz. 644.)
- 51 *Pesti hirlapi collegánk* — a Pesti Hirlap újdonságrovatának a vezetője: Pákh Albert
- 52 A Nemzeti Ujság ápr. 30-án támadta a *Budapesti Napló* íróját (*Vegyes újdonságok*. 479. sz. 273–74.)
- 56 Fegyőgyulásáról máj. 16-i közleményei között is megemlékezik Jókai. (JKK 153.)
- 61 Célzás a máj. 2-i közleményre. (JKK 147.)
- A Pesther Zeitung véleményét korábban közöltük. (JKK 739.)

Sor :

66 P... — Pákh Albert

68 Vas Gerebennek Ács Zsigmondról szóló híradása, amellyel sem a Honderü, sem a PH nem ért egyet, s amelyet maga Jókai is megbélyegez, a következő:

„A dunamelléki helvét vallásúak egyh. kerületének Teleki Sámuel gr. elnöklete alatt tartott közgyűlésen volt egy fiatal ember, (Ács Zs.) ki hét nyelven beszél. Ez ránk magyarokra nézve nyereség, miután mi egymást megérteni nem tudván, ezen ifjú ember tán mégis tudna némelly embernek nyelvén beszélni. Ács úr tán más országban szép hasznát vehetné nyelvekbeni jártasságának, de honfitársai közt ne sok méltánylást várjon; mi önt részünkéről megdicsérjük, ha ezzel megelégszik; de vigasztalja magát, hogy ámbár hét nyelven beszél, de csak egyetlen egy nyelven eszik.”
(*Budapesti Napló*. Jelenkor 1847. máj. 6. 36. sz. 211.)

Pákh Albert 1847. máj. 9-én részletesen közli a *Fővárosi ujdonságok* c. rovatban, hogy hogyan segítették Ács Zsigmond továbbtaníttatását, s utolsó mondataként a következőt jegyzi meg: „Nem áll tehát egészen, mit a Jelenkor mondott, hogy Á. Zs. ismeretei méltánylásra nem találtak volna.” (PH 877. sz. 299.)

Ács Zsigmond (1824–1898) — nagy nyelvismeretéről ismert kecskeméti, majd nagykőrösi tanár, műfordító és református lelkész

69 „Nagy hiba az minálunk — írja a Honderü —, hogy nem ismerjük, s ugyanazért nem is becsüljük nagy lángeszeinket, minél fogva ők maguk kénytelenek aztán egymást becsülni és dicsőíteni. Lesz szerencséje tehát Ökörszemnek ma jelenkorunk nagy naplássát mint illik, saját irataiban ujabban bemutatni és megismertetni a művelt olvasóvilággal. — Lássuk őt először is mint nagy műkritikust! A naplász, miután Quercini kisasszonynak megmondta, a mint illik, hogy csak otthonn énekeljen, mert fél, hogy a közönség magát eluntában akaratlanul is fütyörészni fog — így zárja be műkritikáját: „Idali kisasszonyt se feledjük ki; ön (t. i. Idali kisasszony) igen szépen táncol, csak fogát annyiszor nem mutogatná, hogy valamiképp gyanuba ne találják hozni.” Olly kritika, melly akármelly alföldi atyafinak is, ki életében először volt színházban, dicséretére válnék.” (*Ökörszem*. 1847. tavaszutó [máj.] 11. 19. sz. 383.)

A Honderü támadása a következő szavakkal folytatódik:

„De lássuk a nagy naplászt mint a g y e l m é n c e t: „A halpiacot újra kövezik — mond a naplász —; nagy halmazban fekszik a fölszedett kő; bezzeg az lehet ám a szegyen kő,

Sor :

mellyen annyi halárus kofa állott! — Az ám, a ki lelke van!

★

Még ez mind semmi; halljuk csak: Egy közgyűlésen jelen volt egy fiatal ember, (Ács Zs.) ki hét nyelven beszél. „Ács úr tán más országban szép hasznát vehetné nyelvekbeni jártasságának, de honfitársai közt ne sok méltánylást várjon; mi önt részünkről megdicsérjük, ha ezzel megelégszik (miért ne? némelly ember kevéssel beéri) de vigasztalja magát (halljuk!) hogy ámbár hét nyelven beszél, de csak egyetlen egy nyelven eszik.” — S kétségkívül csak egy gyomornak, mert a mai drága világban ez ám a főrubrika, s alkalmasint a witznek is itt rejlik főpointje. — De — claudite jam rivos! elég ennyi egyszerre.” (Uo.)

Ezen újdonságokhoz csatolja szerkesztő a következő megjegyzését: „Kötelességünk figyelmeztetni ökörszemet, hogy mint egy 77 tisztelt íróismerőnktől értők, azon naplót, mellyet itt rostálgat, nem a rendes naplász úr írta, hanem helyettese V. G. úr. Suum cuique.” [Kinek-kinek érdeme szerint.] (Uo.)

bis videor mori — kétszer halok meg

H. — Honderü

V. G. — Vas Gereben (vö.: *A márciusi fiatalság.* = *Életemből.* 1. rész 15.; *Az én kortársaim.* = Uo.: 178–79.)

8 orjellem — orv(ul támadó, alattomban áskálódó) jellem

A „páholyi zajgókról” a következőket írta Vas Gereben:

„Palotán néhány dandy pompásan mulatott; evés, ivás, hegedűszó sem hiányzott; nekünk azonban az nem tetszik, hogy ezen urak hazajövetkor a nemzeti színházat is utba ejtették és egy páholyban tüled-hozzád kurjongattak. Már uraim nem-tagadhatjuk — hogy sok történt a nemzetiben, de illy zajgó concursust más helyen is megtarthatnának. Ha már valaki saját bőrében nem fér meg, kicsiny lesz annak a nemzeti színház is; tehát tágasabb helyet, uraim, tágasabbat, mire való a szénapiac, vagy a Rákos?” (*Budapesti Napló.* Jelenkor 1847. máj. 6. 36. sz. 211.)

8 *Idali kisasszony* — Idali Laura, a Nemzeti Színház magántáncosnője.

Vas Gereben Idali kisasszonyra vonatkozó megjegyzését szó szerint idézi a Honderü. (L. JKK 688.)

8 Vas Gereben Ács Zsigmondról szóló szavait korábban idéztük.

100 *hagymáz* — tifusz

104 *Tegnapelőtt* — máj. 11-én

Sor :

- 108 *félőlnyi* — kb. 95 cm
109 *salavari* — hosszú, bőszárú női nadrág
114 *jövő havi vásár* — a Medárd napi, jún. 8-i vásár
119 *Kuthy Lajos* (1813—1864) — regény- és drámaíró, lapszerkesztő; a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja; 1848-ban a miniszterelnökségi iroda igazgatója; 1849-ben Szemere Bertalan belügyminisztériumában volt osztálytanácsos. Világos után egy rövid ideig bujdosott, majd behódolt az önkényuralmi rendszernek, s a közönség és író társai karrierizmusa miatt elfordultak tőle. (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDLap 1847. máj. 9. 19. sz. 608.)
Jókai által itt említett regénye az 1846—47-ben keletkezett *Hazai rejtelmek* c.
121 *Petőfi Sándor*, 1847. utazott Szendrey Júliához.
tegnap — máj. 12-én
123 Az *Ék*-t 1847. júl. 1-től szerkeszti Jókai.
124 *Frankenburg Adolf* 1847. máj. 15-én nyilatkozik arról, hogy az *Ék* nem fog megszűnni, s az addigi szellemben fog működni továbbra is. (*Ék*. 20. sz. 4. borítólap)

39

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 16.] 152—57.

M: Jelenkor. 39. sz. 230.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 természet — Jelenkor: természet — sh. —
10 *fash* — fess, csinos, elegáns
11 *cliquot és fleur de Boussi* — szeszestál márkák
18 *pan dnus spbilis* — pan dominus spectabilis — tekintetes táblabíró úr
21 *válét mond* — istenvelét mond, búcsút vesz
22 *csizio* — jövődöléseket tartalmazó naptár
Orbán napja — máj. 25. I. Orbán pápa emléknapja. A földművesek aggódva várt napja, mert gyakran ez az utolsó fagyos tavaszi nap. Orbán tiszteletére több helyen emelt kápolnát a hívő nép, hogy imádkozzék a fagykár ellen.
28 A betegségéről az előző számban meglehetősen részletesen ír Jókai. (JKK 148—49.)

Sor :

- 29 szegletkávéház — az Országút (Múzeum körút) és a Hatvani (Kossuth Lajos) utca sarkán levő Zrínyi-kávéház
- 37 gourmanderia — ingyenség, torkoskodás
- 39 etablissement — vállalat, intézet, épület
- 45 defilíroz — elvonul (défiler)
- 59 Máj. 7-én „meg nem erősített hírek szerint” a Nemzeti Ujság közölte, hogy a Metternich gőzös „elsüllyedt, s az utasok közül többen vesztették el életüket”. (*Vegyes ujdonságok.* 483. sz. 887.)
- 62 Vahot Imre indítványa a PDlapban a következő címen jelent meg: *Indítvány a színházi árfőlemelés módosítására nézve.* (*Budapesti Szemle.* 1847. máj. 2. 17. sz. 570–72.; 1847. máj. 16. 20. sz. 640–41.)
- 67 impracticabilis — impraktikus, gyakorlatilag nem alkalmazható
- 70 Baracska — Fejér megyei község a székesfehérvári járásban
- 75 Jókai a saját betegségére céloz e megjegyzésével.
- 76 Ma, azaz vasárnap — A pünkösdvasárnap máj. 16-án
- 86 palotai — rákospalotai „nagy hühót” a PDlap elítéli. (*Budapesti Szemle.* 1847. máj. 30. 22. sz. 700.)
- 89 haute volée — magas előkelőség
- 97 Tegnap — máj. 15-én
Eduard — Ede
- 98 A Mátyás fiáról szóló ígért közlemény máj. 20-án jelent meg a *Budapesti Napló* c. rovatban. (JKK 157–59.)
- 99 A PDlap „Egy lelkes magyar nő” levelében is ajánlja a „szív-nemesítő művek”, főleg a divatlapok olvasását. (*Budapesti Szemle.* 1847. máj. 9. 19. sz. 609.)
- 101 A Honderü jún. [nyárelő] 1-én írja előfizetési hirdetményét. (22. sz. 437–38.)
- 103 Tárkányi Béla József (1821–1886) — pap, író, költő, érseki titkár. 1847-ben két kötete is jelent meg (*Énekek az oltári szent áldozathoz és az Énekek nagybajtire és szent keresztuti ájtatosság címen*).
Hiador — Jámbor Pál (1821–1897) költői álneve; papköltő. Az 1840-es években főként a Honderüben megjelent finomkodó, szentimentális, az almanachlíra körébe tartozó verseit Petrichevich Horváth Lázár és a népies irányzat ellenfelei mint a magasabb költőiséget képviselő költészetet állították szembe Petőfiék „nyersségével” és „parasztosságával”. 1848-ban a közoktatásügyi minisztériumban dolgozott, s írásaival és költeményeivel Kossuth Lajos politikáját támogatta.
Benőfy Soma (1821–1887) családi neve Brujmann Sámuel; írogatni verselgetni szerető katolikus pap. 1848 után palóc dalokat

Sor :

- gyűjtött, a szabadságharc alatt a Ferdinánd-huszárok ezredlelkésze lett. (Vö.: *Petőfi assonancea*. HhM 5. k. 214.)
- 105 A Honderü is, Jókai is folytatja az itt megkezdett vitát. (L. JKK) *tyúkszem* — célzás a Honderü *Ökörszem* c. csipős vitarovatára
- 112 A Társalkodó 1847. máj. 20-i számában Bánffay Gyulai Pál címen ír recenziót Kemény Zsigmond említett regényéről. (40. sz. 153.; Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. máj. 23. 885. sz. 334.)
- 114 *főcikk* — vezércikk

40

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 20.] 157—61.

M: Jelenkor 40. sz. 236.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108., 109.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 Az uzsorásokat elítélő hangon a PDlap is közöl híreket. „(Mult héten olly szép kis esőink voltak.) hogy a gabonauzsorások szinte könyeztek bele.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jún. 6. 23. sz. 737.)
- 9 *sétány* — Széchenyi sétány, a mai Duna-korzó elődje az V. kerületben
- 13 *Mult szombaton* — máj. 15-én
- 18 Jókai itt említett közleményei a Jelenkor hasábjain jelentek meg. (JKK 130.)
- 41 A Honderü válaszol Jókai közleményére:
„Egy naplász így dicséri meg E-t: „Csupán E. szereplése nem volt jó (hát mi volt?) hanem a legáthatóbb érzelemvalóság (s hogyan nyilatkozott ez az érzelemvalóság?) minőt nem tanulmány, hanem tisztán és mélyen érző költői lélek adhat a művészek.” Olvasó látja hogy a kritikus úr, e kritika írása előtt tul a rendén felhörpentett a — k é n é g e n y b ő l.

★

Erre látszik mutatni ezen kritikának minden sora, mert a naplász úr annyira hetedik égbe van ragadtatva benne, hogy nem is tudja mit írjon, s csakugyan nem is tudta hogy mit irt. Kénégénymámorában így ábrándoz: 'E mű (Mátyás fia) a magyar drámairodalom diadalmja, méltó és egyedüli társa az örök becsű Bánkbánnak.

Sor:

- Tele megragadó költői szépséggel, mindenben gazdag, mi egy művet ragyogóvá tehet. (Shakspeare megmozdul sírjában). Benne a szerző mint költő, mint haza fia, mint ember emelkedett.' — Na hiszen igen jó darab biz az a Mátyás fia, de már ez egy kissé mégis csak kényelmes dicsőítés." (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 443.)
- 44 Szilágyi Pál (1790—1874) — 1806 óta színész; hosszú vidéki színészelet és katonáskodás után 1837-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Sajátos komikumot képviselt. Két gyermekét, Bélát és Lillát (Bulyovszkyné) a színháznak nevelte.
- 48 elmeabortus — célzás a „titkos drámaírókról" szóló cikke. (JKK 130—33.)
- 51 Uti exemplum docet — Ahogy a példa mutatja
- 53 operngucker — színházi látcső
- 65 aufschreibenre — felírásra, hitelbe
- 74 G. ur — Geibel Károly könyvkereskedő A helység kalapácsának kiadója, aki Petőfi életében nem engedte másodszor kiadni a közismert komikus eposzt. Az első kiadás után leghamarább 1863-ban jelent meg e mű Gyulai Pálnak Petőfi Sándor vegyes művei 1838—1849. c. kiadványában.
- 76 E. — Emich Gusztáv
- 88 decreditirozni — hitelétől megfosztani
- 92 színháztér — a mai Vörösmarty tér az V. kerületben
- 100 donnerwetter — mennydörgős mennykő, teringettét; tréfás német káromkodás
- 109 adhuc sub judice lis est — a per még a bíró előtt van (idézet Horatiustól)
- 111 A Honderü Jókaitól elmélkedve reagál a nehézkes tréfálkozásra: „A naplász egy fiakerwitzet csinált az ökörszemre. Hja! kitől mi telik, avval kedveskedik, kivált a mostani szűk időben." (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 443.)
- 112 Trattner-Károlyi nyomdája — Trattner Mátyás (1745—1828) nyomdája, amelyet 1827. dec. 1-én vejének, Károlyi István királyi táblai ügyvédnek adott át. A vő azután 1863-ban bekövetkezett haláláig nyomdáskodott.
- 113 Gosztonyi Miklós (1796—1857) — udvari tanácsos, főtörvényszéki elnök
- 122 Fogarasi János (1801—1878) — jogtudós, kúriai bíró, nyelvész, szótáríró; 1847-ben a „váltó feltörvényszéknél" tanácsjegyző. 1848. máj. 1-től Kossuth pénzügyminisztériumában tanácsos, de 1849-ben félrevonul.

Sor :

- 127 *Hugó Károly* (Bernstein Hugó) — különbségeiről ismert romantikus drámaíró, orvos. 1830-ban önkéntesnek áll a lengyel szabadságharcosok közé. Élete állandó bolyongás Pest, Bécs, Hamburg és Párizs között. 1846-ban a Mátyásról szóló *Egy magyar király* c. drámájával sikere volt a Nemzeti Színházban. (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből.* 1. rész 176–77.) Hugo Károly itt említett színdarabját márc. 15-én mutatta be a Nemzeti Színház.

41

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 23.] 162–66.

M: Jelenkor 41. sz. 241–42.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 A Magyar Szépirodalmi Szemle cikke, amellyel Jókai vitába száll, máj. 9-én jelent meg az *Értesítő* rovatban *A három divatlapról* címen. (19. sz. 305–08.)
- 13 Ugyanebben a cikkben írja a Magyar Szépirodalmi Szemle a Jókai által kifogásolt sorokat: „Hogy Laukáról is szóljunk valamit, Kisvárosi caricaturáiból a Házi bált mutatjuk be olvasóinknak elítélőik belőle: mennyivel jobban tenné az ilyenek szerzője, ha magát más mesterségre adná. Ő oly régen kontárkodik már az irodalomban, hogy akármikor jöjjön el neki a dicsőség, az mindig késő lesz.” (307–08.)
- 17 Vahot Imrének, a PDlap szerkesztőjének Arany Jánost magasztaló írásáról említi a Magyar Szépirodalmi Szemle, hogy „oly sovány-ság, oly izetlenség a cikkely, mintha Bökfy Zakariás írta volna”. (Uo. 307.)
- B. *Zacharias* — Bökfi Zakariás; Boross Mihály (1815–1899) ismeretterjesztő és szépirodalmi cikkei miatt népszerű ügyvéd, tanár és alispán írói álneve
- 19 A Magyar Szépirodalmi Szemle cikke szerint „A Jelenkor és Divatlap beszélnek ugyan, hogy az ő utjuk jobb, mint a miénk, de mind eddig nem adták elő nézeteiket, mi fölötté megtisztelve éreznők az ügyet, a szépirodalom ügyét, ha ennek tanai már egyszer komolyan szóba jönnének, s azért a két laptól — mondott szavoknál fogva — meg is kívánjuk, hogy ne rejtse véka alá a

Sor :

gyertyát, mert a jobbnak késése percenkénti veszteség, s előállni tanulmányaikkal most már becsülettel járó köteleességek. Mert higgyük el, urak, hiába dicsekszünk mi genialitási öntetszelgéssel az irodalomban, ha elméletileg is nem műveljük ezt, mivelhogy középserűnél nagyobb tehetség, sőt lángész is lehet kontárrá vagy elferdülhet hamis theoriák nyomán. Szerencsétlenségünkre még oda vagyunk kárhoztatva, hogy belletristáink hamarabb értekeznek az ipariüzésről: lőgyapot vagy szivar gyártásról, mint szépműtani dolgok felett; s az ifju, ki Pestre haladási vágyból siet: hogy isten tudja mi mindent fog tanulni elődeitől, évekig sem hall szót, biztosat vagy biztatót, pályája érdekében: mintha micink félnének kissé tudósabbak lenni társalgásban, mintha féltének, a mit tudnak, s őriznék nehogy bekapja valaki . . .”

A továbbiakban a következőket olvashatjuk Erdélyi János lapjában: „Mennyit akart már létrehozni Pesten a bellerista osztály azon dramai egylettől kezdve, mely még 1836-ban kezdődött hasonló célra? Az efféle irodalmi társulatok szükségét mindnyájan érezzük; azért van is mindig efféle valami, többnyire kortársaktól; kik egymást aztán mód nélkül szeretik, dicsőítik; de az illy társulatok, igen természetes cimborasággá fajulnak, mi elvégre annak árt, kinck éppen használni kellett volna. Ha tehát seholsem jöhetünk össze olyan társalgásban, találkozunk egymással a hír mezején, itt nem fogja fékezni semmi a véleményt, csak aztán meggondolva ejtessék; s nem fogunk szorongani bátor ítéletmondás miatt, mint szoronganánk talán négy fal között, hol, isten bizon! igen kellemetlen dolog szemöldös vagy elbizott irodalmi uraságnak egyenesen kimondani: 'ez haszontalan', mert halálos ellenségünkkelé válhatik azonnal, míg ellenkezőt 'ez isteni, ez fölséges!' sem fogja szívesen kimondani szerény, ki jobban örül a jónak lelkében, mint hogy pirulás nélkül szemben kimondhatná. — Tehát vitatkozzunk; legyen hallgatónk a nagy közönség, mert elmélet nélkül a gyakorlat kontárság, eme nélkül amaz handabanda. Így levén meggyőződve, mi megyünk a magunk útján; s a kimondott szó önsúlyára bizzuk, hadd gravitáljon az íróvilágban és közönség előtt.” (305.)

50 *pan spbilis ac prllis dnus* — *pan spectabilis ac perillustris dominus*, tekintetes és nagyságos táblabíró úr

54 *kecskeméti utca* — ma is azonos nevű utca az V. kerületben

57 E hírt Jókai a következő számban helyesbíti. (JKK 168.)

68 1848 őszén Jókai gúnyosan azt írja, hogy Zsófia hercegnő Pokolfélegyházára utazik. (*Charivari*. Ék 1848. okt. 22. 17. sz. 539.)

81 *áspektus* — *aspektus*, bolygók állása; itt: kilátás, remény

Sor :

- 88 A 6. sz. közlemény a máj. 13-i hírhez (JKK 687–89.) kapcsolódott vita folytatása. Az Ökörszem kétkedését a JKK 687. lapján olvashatjuk.
- 91 *Gilt's* — Rendben van
- 94 A *Hétköznapiok* c. regényben Dömsödi Góliáth Péter tart láncra verve egy serdülő mosómedvét, (JKK 57.) az *Egy magyar nábobban* pedig Kárpáthy János tart szelídített medvéket a házábanál. (JKK 1. k. 148.)
- Horvátház* — a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcában a ferencrendiek temploma melletti épület
- 95 *hatvani utca* — a Rákóczi út folytatását képező mai Kossuth Lajos utca az V. kerületben
- 99 *iparlovag* — előkelő származására, megbízható összeköttetéseire és magas rangú állására hivatkozó szélhámos, aki mások rászedéséből él (Vö.: *Hétköznapiok* JKK 122., 422.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 272.)
- 103 Vahot Imrének *A vén csapodár* c. drámájáról részletesen ír az Ék-ban Jókai. (JKK 198.)
- 112 *Dijon* — város Észak-Franciaországban
- 114 *Z. ur* — Zerffi Gusztáv úr
Zerffi (Hirsch) Gusztáv (1820–?) — hírlapíró, kritikus. A Honderűben tűnt fel először a neve. 1848-ban a Der Ungar c. lapot szerkesztette. A szabadságharc után a bécsi rendőrség besúgója lett, később Amerikában szélhámoskodott, majd nyomtalanul eltűnt.
- 121 *nagy tér* — Nagy piac, a mai Engels tér; a PH szerint ebben az időben „beépítetlen pusztá” (*Fővárosi újdonságok*. 1847. ápr. 25. 869. sz. 267.)

42

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 27.] 166–69.

M: jelenkor 42. sz. 247.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Mult számunkban* — máj. 23-án
Itt e híreket közvetlenül megelőző közleményekről van szó.
Interimtheater — ideiglenes színház
- 2 *Interittheater* — halottszínház (szójáték)

Sor :

- 3 E célzás arra mutat, hogy a máj. 23-i és 27-i közlemények szerzője azonos.
Mátyás emléke — Mátyás király szobora
- 19 *Az ünnepek alatt* — A pütkösdí ünnepek idején; máj. 23-án és 24-én
- 22 E hírré a Honderü a következôképp reagál: „Egy naplóban ezt olvastuk minap: Az ünnepek alatt nagy volt mindenfelé a vígság. Mikor azt mondjuk mindenfelé: az annyit tesz: imitt a m o t t, (no lássa az ember!) s mikor azt mondjuk, hogy nagy volt: az alatt azt értjük: hogy épen két akkora volt, mintha félakkora lett volna. (Ejnye ejnye, beh bámulatosan is elmés no!)” (*Heti Szemle*. 1847. nyárelô [jún.] 1. 22. sz. 444.)
- 23 *Hétfôn* — Pütkösdhétfôn, máj. 24-én
- 24 *zugliget* — budai völgy a Jánoshegy lábánál
Palotán — Rákospalotán
- 27 *P. Zeitung* — Pesther Zeitung
- 29 *conducteur* — kalauz
- 31 *A szökött katona* — Szigligeti Ede színműve
- 33 *Mult számunkban* — máj. 23-án (JKK 165–66.)
- 34 Bajza József 1847. októberében vette át a Nemzeti Színház igazgatását gróf Ráday Gedeontól.
- 50 Jókai a máj. 16-i közleményei között gúnyolja a „Honderü dolgozó-társai tisztelendô voltát”. (JKK 156.)

E közleményére a Honderü a következô formában reagált: „Alig hallatánk egypár dicsérô szócskát egy másik lap (Jelenkor) fölött, melly annyira szeretett hasábjain olykor a legalföldiesb póriasságnak helyet adni, s alig adók oda magunkat az édes reménynek: hogy e mezôn is jobb, nemesb irány fog mármár fölcsirázni, midôn egyszerre ismét a legkeserűbben csalódánk, s kényszerítettünk nem csak a kimondott dicséretünket visszavonni, de sôt azt a legszigorubb roszalásra változtatni. — Ezek az újdondászok, ezen sáskái a jóizlésnek, kik leirhatlan dühhel böszűlnek föl minden ellen, mi a trivialitás körén kívül áll; ezen újdondászok, kik a nyerseség sovány ugarán föl s alá lézengve, ott minden piszkot fölszedve, megtöltik vele emléktarisznyájokat, hogy vele a jobb-érzésűeket megdobálják; ezen újdondászok, kik semmit sem tudnak, mert semmit sem tanultak, kik mégis mindenbe beleszólnak, még pedig legéldelhetlenebb módon, — ezen újdondászok ismét faragatlanok, mód nélkül faragatlanok kezdenek lenni.”

Súlyos szavakkal folytatja a Honderü újdónása: „Az ember igazán zavarban van, minô fegyvert válaszszon ezen irkászok ellen.

Sor :

A toll csaknem igen nemes fegyver ellenükben, s nem is értik meg a vágásokat, miket e fegyverrel osztani lehet; a jogos boszankodást, melyet mindenféle gorombaságaikkal ők maguk idéznek elő, nemérdemlett gyaláásnak veszik, s még ők hetvenkednek, mintha ők volnának jogukban, midőn mindaz ellen vétkeznek, minek a józanész előtt, a civilisált társaságban szentnek kellene lenni.”

Ezután tér ki a Honderü „hírsze” tulajdonképpeni kifogásaira: „a jelenkori napló írkása lapunk néhány dolgozótársait pórias petákos wittzének tárgyává teszi, azért: mert azok egy rendhez tartoznak, melly ép oly becsült mint tiszteletteljes: ép oly szép mint nemes; rendhez, mellynek nehéz hivatása a lelki béke s üdv fölött örködni, szellemi írt csepegtetni az emberiségnek annyi, a testieknél sokkal sajtóbb sebére — az erkölcsiekre; — mert ők tiszteendő káplán urak’! — Kérdünk minden, csak félig meddig is értelmes embert: mi köze a hivatali állásnak ezen tiszteendő dolgozótársak költői teremtményeire? — Vagy tán csak akkor fognának ezen dolgozótársak jó t létre hozni, ha a betyárosztályba tartoznának? A jelenkori naplász téved, mert látjuk, s minden nem egészen buta ember is meggyőződhetik felőle, hogy ezen tiszteendő dolgozótársak legnagyobb munkái aranygyöngyök azon nyerseségek mellett, miket a jelenkor genialis irkása olvasóinak föltálatgat. — Csak tovább e pályán, fiatal lángész! — a hír és dicsőség nem fog elmaradni!” (*Heti Szemle*. 1847 nyárutó [aug.] 25. 21. sz. 423.)

64 *primae nonus* — Verbőczy István Tripartituma (Hármaskönyve) első könyvének kilencedik fejezete, amelyben a nemesi kiváltságok vannak felsorolva

73 *plundrás* — térdig érő nadrágot viselő, bugyogós, pipogya senkiházi

A túlzott adózás különböző nemeiről 1848-ban a *Jellasicsh közlönye* c. szatirikus rovatban ír Jókai.

76 A közinségről a *Budapesti Napló* c. rovatban már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 55.)

77 *Tegnapelőtt* — máj. 25-én

83 *Kis János* (1770–1846) — jobbagyszülöktől származott költő, író, műfordító és pap. Kazinczy Ferenc barátja; közepes tehetségű költő, aki nagy szorgalommal fordította a görög, latin, német és francia klasszikusok munkáit.

Ezután következik egy rövid hír Méhes Sámuel könyvének a megjelenéséről.

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 30.] 170—73.

M: Jelenkor 43. sz. 254.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

9 *nolens volens* — akarva, nem akarva19 A „nemzet hangjainak paródiáját”, azaz a hibás magyar beszédet számos művében megörökíti Jókai. (Pl.: *Charivari*. Ék 1848. júl. 2. I. sz. 21.)33 *törpálca* — stílétes pálca41 *corpus delicti* — itt: a holttest60 A *Budapesti Napló* máj. 30-án megjelent közleményeiről írja a Nemzeti Ujság

„(A *Jelenkor* naplása) egykor ránk fogta, hogy mi 1846dik évben megjelent novellákat extrahálunk, s adjuk *„Vegyes újdonságok”* cím alatt. — Ő azonban tovább megy — és ezt nem fogjuk rá, mert igaz — s travestál olly német eseményeket, amellyek ezen cím alatt; *„Besondere Criminal-Fälle”* [Különböző bűnügyi esetek] mintegy tíz év előtt jelentek meg, s azokat *„Budapesti napló”* cím alatt találja föl az ó-Jelenkor olvasóinak, mit a mult vasárnapi számban is megoldvashatni... Alászolgája!!...” (*Vegyes újdonságok*. 1847. jún. 3. 497. sz. 347.)

Az Ék itt említett közleménye a következő: „A pest-váci vasutvonalon két locomotiv összeütközött. Mindig mondjuk mi: hogy nem kell szeleskedni; lassan járd tovább érsz. A szolnoki vonalban pedig a locomotiv valamitől megijedvén, megugrott. Mennyivel biztosabb az embernek gyorskocsin utazni! Bezzeg nem ragadja az el az embert; lám B. gyorskocsija minden harmadik fordulónál Pesttől Kolozsvárig, legalább egyszer feldül, ha többször nem, s az utasokon, leszámítva egy kis nyelvbeharpást akaratlan bukfencet és néhány kék foltocskát, mégsem esik semmi nevezetesebb baj. Most legközelebb a Hortobágyon mártotta meg vendégeit az itt említett szekér egy nyájas pocsettában, köztük Lendvayt is; de legalább kiválasztotta a helyet, a hol nem üthették meg magukat, s ez is vigasztalás.” (*Mi hír Budán?* 1847. máj. 22. 21. sz. 688.)

A Jókai által kifogásolt rész az Ungarban — amely lefordította az Ék itt idézett megjegyzését — a *Pesth- Ofner Neuigkeitsbote*. c. rovatban jelent meg. (1847. máj. 28. 122. sz. 974. hasáb.)

Sor:

- 65 *bei jedem dritten Umdrehen des Rades* — a kerék minden harmadik körülfordulásánál
- 74 *Hanák Keresztély János* (1812–1849) — zoológus, piarista szerzetes. 1845-ben Pesten lett tanár; 1848-ban több cikket írt az egyházi reform szükségességéről. Zoológiai munkásságának legkiválóbb terméke *Az állattan története és irodalma Magyarországon* c. Közvetlenül a szabadságharc bukása után bujdosás közben halt meg. m. — magyar
- 77 *Ért.* — Értekezésében
- 92 *Grigely József* (1760–1818) — bölcsészdoktor, gimnáziumi igazgató-tanár 1800-tól Budán tanított
- Sümeghy Pál* (1813–?) — piarista tanár
- t. — tekintetes
- bölcsészetr.* — bölcsészettudor, bölcsészdoktor

Ezután közli Jókai, hogy Coursier francia társalgási kézikönyvét Karády Fridrik (helyesen: Ignác) lefordította magyarra, majd röviden arról ad hírt, hogy Degré Alajos *Kedélyrajzok* c. novella-gyűjteménye megjelent.

44

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 3.] 173–76.

M: Jelenkor 44. sz. 260.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

2 *mérő* — 62,53 l

9 *Mult számunkban* — máj. 30-án

Hiador nyilatkozata, mely a Jelenkorban a Budapesti Napló kezdő cikként jelent meg, a következő: „Nyilatkozat Mátyás fiára. Szigligeti Mátyás fia tartalmát olvasván, nem csekély meglepetésemre sok hasonlatosságot találtam benne „Corvin” (Mátyás fia) c. drámámmal — melyet, két év előtt az 1846 ik évi pályajutalomra írtam s azóta a színház könyvtárában van — s később írt „Törvénytelen vér” (melly szinte fél év óta a színház nál van) című színjátékkal. Addig is, míg e tárgyról bővebb tudomást szerezhetek, szükségesnek láttam ezt kinyilatkoztatni. Ó-Becse, máj. 25. 1847. Hiador.” (1847 máj. 30. 43. sz. 254.)

Sor :

A Budapesti Híradó 1847. máj. 30-án közli Hiador nyilatkozatát, (600. sz. 367.) melyhez a szerkesztő Szenvey József a következő laplji megjegyzést fűzi: „Adjuk e nyilatkozatot úgy, a mint hozzánk beküldetett, kíváncsiak vagyunk az ellennyilatkozatra; további észrevételeinket akkorra tartván fen — midőn a plagium — tökéletesen kimutatva leend.”

A Honderű jún. 1-én közli Hiador nyilatkozatát a következő laplji megjegyzéssel: „Közöljük egyelőre minden commentár nélkül. Szerk.” (22. sz. 444.)

A Nemzeti Ujság a *Vegyes ujdonságok* c. rovatban jún. 1-én a következőket írja: „(H i a d o r,) kit a közönség szép verseiről ismer, hírlapilag kinyilatkoztatja, miszerint Szigligeti legujabb drámája, Mátyás fia, nem egyéb plagiumnál, melyet ez „Corvin, s Törvénytelen vér” című s a nemzeti színház könyvtárában létező színműveiből összeszedetett. E színmű előadása — mint már említettük — tetszésben részesült, pedig a színműbíró választmány által csak egy szótöbbséggel fogadtatott el. Minden esetre kíváncsiak vagyunk az ellennyilatkozatra, valamint annak teljes megmutatására, hogy a kérdéses színmű csakugyan plagium e.” (496. sz. 343.)

A Jelenkor a *Budapesti Napló* c. rovatban — Jókai 1847. jún. 3-án megjelent 2. sz. közleménye után — teszi közzé Szigligeti Ede választát: „*Ellennyilatkozat, Mátyás fia ügyében.* Hiador ur ellenében nyilvánítnom kell: hogy a „Törvénytelen vér” című drámája nekem febr. 7-én adatott által s az én dramám már január elején kész volt, mire elegendő tanuim vannak; ezenfölül darabjának beérkezése napján olly lépéseket láttam jónak tenni, melyek által még bővebben igazolhatom magamat ellenében, mikről személyesen vagy megbízottja által bármikor meggyőződhetik. Egyébiránt, ha Hiador ur nem csupán hírlapok útján, hanem kéziratból vagy színpadról ismeré, nyilatkozatát hihetőleg nem látta volna szükségesnek; mert darabjaink mind cselekvényi terjedelemre, mind indokokra, mind szerkezetre, mind jellemfestésre, mind kifejezési módra nézve annyira különbözök, hogy az általunk fölhasznált történeti adatokkal ismerős előtt megállhatnak egymás mellett, a nélkül, hogy egyik vagy másik eredetisége kétségbe vonathassék. Ezen dramáját azon napon, melyen a választványtól visszaérkezett, átadtam megbízottjának Lendvay urnak, kitől azt vettem. „Corvin” darabja (a cím után itélve, a „Törvénytelen vér” első kidolgozása) pályamű levén, nem hozzám érkezett; azokat Fáncsy ur kezelte és őrzi jelenleg is, mint a pályaműbíró választmány

Sor :

jegyzője. Kik e darabot ismerik, bizonyossá tettek, hogy e miatt is nyugodt lehetek; s én az vagyok, mert e darabot sohasem láttam. Pesten, majus 30án 1847. Szigligeti.”

A Jelenkor szerkesztője (Helmezy Mihály) a következő lapjli megjegyzést fűzi Szigligeti „ellennyilatkozatához”: „Hiadornak közelebbi számunkban közölt nyilatkozata ezen higgadt ellen-nyilatkozat által úgy látszik alaposan levén megcáfolva — lapunk részéről a vitát befejezettnek tekintjük annál is inkább, minthogy e két nyilatkozatból azt vehetni ki, miszerint Hiad or olly dramát állított az ő dolgozatából meritettnék, mellyet sem nem olvasott, sem előadatni nem látott; csupán címét ismeré hirlapi vagy magánytudósításból; mi alapos megtámadásra még talán nem elég ok. Mivel pedig Szigligeti hiteles drámairónk hasonló gyanusításnak nem most volt először kitéve, saját érdekében cselekednék, ha magát a nemzeti színház igazgatósága által a vidéki drámairóktól beküldött új szindarabok minden kezelésétől fölmentetné; ez által sok — reményében csalódott drámairó gyanusíthatása előztetnék meg. Szerk.” (1847. jún. 3. 44. sz. 260.)

21 *Hiradó* — Budapesti Hiradó

56 *Nodiert fogott* — melléfogott, bakot lőtt

57 *Don szombaton* — máj. 29-én

Don Sebastian — Donizetti — Scribe szövege nyomán — készített operája

58 *Váray ur* — a leégett pesti német színház „széptehetségű basszistája”, aki 1847. ápr. elején a Nemzeti Színházhoz szerződött. Ebben az operában Don Juan de Silviát alakította.

59 A Honderü a *Heti Szemle* c. rovatában írja a Jókai által kifogásolt színházi észrevételét: „Mult szombaton adatott W o l f ú r jutalmára D o n S e b a s t i a n, mellyben Reina úr éneklé Abayaldost. Az előadás egészben véve teljesen kielégítő volt, ha a kiállítási nagyszerűségnek, mellyet ez opera igényel, hiányát mellőzzük. Wolf úr csinos éneke, Reina úr ritka hatalmas hangjának gyönyörű erejével tetszést és tapsot vívának ki, valamint Váray úr is mint Camoens sokkal inkább helyén volt e szerepben, mint a különben derék U. úr. Hogy Schodelné assz. éneke és játékanak egyesült művésziességével ez estve is általános tetszést érdemlett és vívott ki, magában értetik. A ház szépen tele volt.” (1847, nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 442.)

Hasonló esetről a PH hasábjain Pákh Albert is megemlékezik. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. 276.)

Sor :

- 85 *Honleányok könyve* — Oroszhegyi Józsa és Rösztler Ágnes szerkesztésében 1847. áprilisában *Honleányok könyve* címen megindult, „közhASNÚ ismereteket terjesztő” folyóirat, amely az év augusztusában a harmadik füzettel megszűnt
- 88 *városház-utca* — a Váci utca egy rövid része a mai Kígyó utca torkolatától délre az V. kerületben
- 91 *ifju Bartay Endre* — Bartay Endre (1798—1847) zeneszerző fia, aki mint zeneművész ifjan halt meg Oroszországban
- 97 *nm.* — nagyméltóságú

45

MI HÍR BUDÁN?

[1847. jún. 5.] 177—79.

M: *Ék* 23. sz. 747—48.; Jókay Mór aláírással.

Részl.: Jókai Mór: *Egy magyar nábob*. JKK 1. k. 315—16.; PIM *Évkönyve* 106.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 11 Pákh Albert Eötvös Józsefnek *A falu jegyzője* c. regényével kapcsolatban fejti ki véleményét az irányregényekről. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. jan. 14. 812. sz. 30.; jan. 17. 814. sz. 37.)
- 30 Ez a cikk közvetlen rokona az *Ék*-ban megjelent 1847. jan. 2-i bemutatkozó fejtegetésnek. (JKK 2—5.)
Törő Györgyi („*Tart a harc . . . most eszmék küzdenek*”). ItK 1954. 154.) említi a cikkről, hogy „Jókai, aki júniusban veszi át az *Életképek* szerkesztését, kijelölve a lap irányát, . . . elutasítja az öncélú költészetet”, miként Bélteki Kázmér, a folyóirat kritikusa.
Szekeres László e cikkről szólva állapítja meg, hogy „Jókai már 1847-ben leszögezi, hogy szépirodalmi alkotásaival saját korára akar hatni”. Néhány soros kihagyással idézi a 177:10-től a 178:8-ig terjedő részt, „az ars poeticának beillő sorokat”. (*Keletkezése, forrásai*. = *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 315—16.)
- 48 Bajza nem írt a Jókai által szerkesztett *Ék*-ba.
Berecz Károly (1821—1901) — költő és író. Az 1843/44-es országgyűlésen az ifjúság egyik vezetője. A szabadságharc idején a Közlöny segédszerkesztője. (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 174.)
Berecz Károly elméleti tárgyú cikkeket nem írt az *Ék*-ba.

Sor:

Bloch — Ballagi Mór (1818—1891) — teológus, nyelvész és szótár-író

Bloch Móric a *Népügy és köz mivelttség* címen írt az Ék-ba 1847. aug. 29. 9. sz. 261—63.), de munkáját nem fejezte be.

Már korábban említettük, hogy Egressy Gábor milyen cikkeket és tanulmányokat írt az Ék-ba. (L. JKK 608.)

Irinyi József (1822—1859) — író, 1848-ban országgyűlési képviselő. Korán feltűnést keltett útirajzaival. Igen sok haladó szellemű cikke jelent meg a korabeli lapokban (közte 1845-ben *A táblabíró* c. életképe az Ék-ban). 1844-ben munkatársa lett a centralisták vezette PH-nak, amelynek a külföldi rovatát 1848-ig szerkesztette. A márciusi fiatalok egyik vezetőjeként fogalmazta meg a „Tizenkét pontot”. 1848 októberétől 1849 áprilisáig Teleki László párizsi magyar követ mellett követségi tanácsos volt. Világos után halálra ítélték, egy ideig bujdosott, majd kegyelmet kapott, s vidékre vonult, később Pesten telepedett le, a Magyar Sajtó külpolitikai rovatát vezette, s az irodalomnak élt. (Vö.: *A márciusi fiatalság*. = *Életemből*. 1. rész 16—17.; *Az én kortársaim*. = Uo.: 170.) Irinyi József *Visegrád* címen írt az Ék-ba. (1847. júl. 25. 4. sz. 106—09. — aug. 1. 5. sz. 142—46.)

Kemény Zsigmond nem írt a Jókai által szerkesztett Ék-ba.

- 50 Bánffay (Baumholczer) Simon (1819—) — ügyvéd, lapszerkesztő. Az 1843/44. évi országgyűlésen ifj. Majláth György jurátusa, majd Batthyány József nevelője, Németh Lajos udvari ágens sollicitatora. 1847-ben Széchenyi István a tiszavölgyi társulatnál alkalmazta főszámvevőnek. 1848-ban a közlekedésügyi minisztériumban a számvevősegi osztálynak lett a vezetője. A szabadságharc után cikkeket írt, lapot szerkesztett majd az alagút társulat titkára, ill. báró Splényi Ödön nevelője lett. Később Pécsen lett képviselő, ill. ügyvéd és lapszerkesztő. Az Ék-ba 1846-ban és 1847-ben életképeket és színházi cikkeket írt. Bánffay *Nyílt levél Jókay Mór*hoz (1847. aug. 8. 6. sz. 183—85) majd *Egy életkép* címen írt az Ék-ba (1847. okt. 24. 17. sz. 535—39. —, okt. 30. 18. sz. 569—71.)

Bérczy Károly (1821—1867) — író, műfordító, Petőfi asztaltársaságának, a Tízek Társaságának tagja. Legjelentősebb alkotása Puskin Anyeginjének a lefordítása (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 173—74.)

Bérczy Károly nem írt novellát az Ék-ba.

Degré Alajosnak *Az utolsó kép* (1847. szept. 19. 12. sz. 360—72) és az *Egy öngyilkos végirata* (1847. nov. 14. 20. sz. 615—23.) c. elbeszélése jelent meg az Ék-ban.

Eötvös József nem jelentkezett az Ék hasábjain.

Gaal József (1811–1866) — költő, író, a reformkori magyar irodalom egyik sokoldalú egyénisége. Bár művei nem tartoznak kora legkiemelkedőbb alkotásai közé, tevékenységének és kezdeményezéseinek hatása igen jelentős. Népies elbeszéléseivel aratta legnagyobb sikereit. 1848-ban Szatmár megye főjegyzője, majd titkár lett az igazságügyminisztériumban. 1849-ben egy ideig az ellen-Márczius Tizenötödike c. politikai napilapot szerkesztette. Gaal József 1847–48-ban nem írt az Ék-ba.

Pálffy Albert (1820–1897) — író és hírlapíró, az MTA levelező tagja; Petőfi barátja, a Tizek Társaságának tagja; kiváló tollú publicista és életképíró, 1848–49-ben a radikális Márczius Tizenötödikét szerkesztette. Világos után bujdosott, majd elfogták és két évre internálták. (Vö.: *Maguk ketten.* = HhM 5. k. 209–13.; *Az én kortársaim.* = *Életemből* I. rész 170.) Pálffy Albert a *Harlem Richard* (1847. aug. 1. 5. sz. 131–42. — aug. 8. 6. sz. 163–71. — aug. 15. 7. sz. 198–209.) és az *Egy kastély az erdőben* (1847. nov. 21. 21. sz. 647–55. — nov. 28. 22. sz. 680–94.) c. műveit közölte Jókai divatlapja. (Vö.: JKK 246 : 20)

Petőfinek *A nagyapa* c. novellája 1847. febr. 6-án (6. sz. 163–72.) és 13-án (7. sz. 199–209.) jelent meg. Utána nem írt novellát. Bérczy Károly az *Emlékezések 1846-dik év nyarára a Bájhegyen* címen írt verset (Ék. 1847. nov. 8. 19. sz. 591–92.)

Berecz Károlynak a következő három verse jelent meg az Ék-ban: *Tükör darabok* (1847. aug. 8. 6. sz. 171.) *Lantos ifju!* (1847. szept. 5. 10. sz. 305–06.) *Ophelia* (1847. okt. 10. 15. sz. 468.).

Kerényi Frigyes nem írt verset Jókai lapjába.

- 52 Kerényi (Christmann) Frigyes (1822–1852) — kereskedő családból származott német anyanyelvű költő, aki Vahot Imre, Vachott Sándor és Sárossy Gyula hatására kezdett magyar verseket írni. 1844-ben ismerkedett meg Petőfivel, aki 1847-ben hozzá írta híres *Uti leveleit*. A pesti nemzetőrség tagjaként vett részt a szabadságharcban, majd Észak-Amerikába vándorolt. A hontalanságot nem bírta sokáig, betegten s örülten öngyilkos lett.

Liszniai (Damó) Kálmán (1823–1863) — költő, a Tizek Társaságának tagja; a szabadságharc idején Görgey Arthur őrnagya, majd történetírója; 1949 után az eltorzult provinciális népieskedők (petőfieskedők) egyik jellegzetes figurája (Vö.: *Az én kortársaim.* = *Életemből* I. rész. 174–75.)

Liszniai Kálmánnak a *Szerelem álmai* III–IV. c. verse 1847. szept. 5-én jelent meg az Ék-ban. (11. sz. 304–05.)

Sor :

Petőfinek a következő versei jelentek meg az Ék-ban 1847. második felében: *Musám és menyasszonyom* (1. sz.), *Sári néni* (2. sz.), *Arany Lacinak* (3. sz.), *Édes öröm ittalak már* (5. sz.), *A szél* (7. sz.), *Bucsupohár* (9. sz.) *Katonaélet* (11. sz.), *Széphalom* (14. sz.), *Te az enyém én a tied* (16. sz.), *Beszél a fákkal a bús ősz szél* (17. sz.), *Szécsi Mária* (20. sz.), *Lennék én folyóvíz* (21. sz.), *A táblabíró* (22. sz.), *Kérdezd, szeretlek-e?* (23. sz.), *Óh, ne bánts a költőt* (24. sz.), *Homér és Ossian* (26. sz.).

Riskó Ignác (1812–1890) — megyei aljegyző; a szabadságharc idején képviselő, Petőfi egyik legjobb barátja. Világos után egy ideig fogásgot szenvedett. A reformkorban a különböző almanachokba és a PDlapba írt verseket. 1847-ben a *Gondolatok az időről* c. műve jelent meg az Ék-ban.

Sem Riskó, sem Sárossy, sem Vörösmarty nem írt verset az Ék-ba 1847-ben.

- 54 *Bernáth* — Bernát Gáspár (1810–1873) vidámhangú, gyakran erőltetett, ízléstelen élcelődéseiről, satíráiról, tárcáiról és adomáiról, a „gazsiadákról” ismert író, újságíró. A fővárosi íróvilág egyik legeredetibb alakja. A korabeli divatlapok szép számmal közölték népszerű és bizarr írásait. (Vö.: *Kakas Márton arcképcsarnoka*. = *Életemből*. 2. rész 298–300.)

Bernát Gáspár az *Ármány és szerelem* c. „komoly frescot” (1847. szept. 26. 13. sz. 406–12.) és a *Vadász kalandok pongyolában* (1847. dec. 26. 26. sz. 820–24.) c. humoreszket írta az Ék számára. Nagy Ignác 1847 második felében nem írt az Ék-ba.

Pákh Albert — Kaján Ábel álnéven — írta *A honszerelmese* c. művét. (1847. júl. 4. 1. sz. 13–18.; júl. 11. 2. sz. 46–51.; júl. 18. 3. sz. 79–84.)

- 57 *Medgyes Lajos* (1817–1894) — erdélyi református lelkész, költő és elbeszélő

Medgyes Lajos *Tükörcsodák Erdélyből*. V. *A nők házi életben* címen írt az Ék-ba. (1847. aug. 22. 8. sz. 229–231.)

- 62 Az *Irodalmi ellenőr* c. rovatban csak Sükei Károlynak jelenik meg négy cikke. Egressy, Petőfi és Szigligeti nem írnak bele.

- 64 *Sükei Károly* (1824–1854) — költő, író, kritikus és fordító. Az 1840-es évek vége felé több szépirodalmi lap munkatársa, az Ék kritikusa volt. 1851-ben jelent meg a *Hulló csillagok* c. kötete. 1848. márc. idusán Petőfivel és Jókaival együtt harcolt a forradalmi fiatalok vezérkarában. Perczel Mór hadsegédéként fegyverrel vett részt a szabadságharcban. 1850-ben a Pesti Napló munkatársa lett, majd 1853-ban Losoncra ment tanárnak. *A tengerszemű hölgy* c.

Sor:

regényében részletesen emlékezik meg róla Jókai. (32.; vö.: *Politikai divatok* JKK 589.)

Haláláról Jókai emlékezik meg szép méltatás kíséretében a Délibáb *Budapesti Hírek* c. újdonságrovatában. (1854. febr. 5. 6. sz. 191.)

- 65 Sükei Károly az Ék-ba főleg szép tehetségre valló kritikai cikkeket írt. Az Irodalmi Ellenőr c. rovatban írta az *Előttájékozás* (júl. 4. 1. sz. 20–23.), *Következetlenség* (júl. 18. 3. sz. 87–88.), *Rendszeresség* (aug. 8. 182–83.) és a *Tudás. Komoly beszéd.* (szept. 5. 10. sz. 321–22.) címűeket.

Saroltának a *Divat* c. rovata szeptember 12-én (11. sz. 345–46.), 19-én (12. sz. 382–83.), az *Eszmék a divatról* c. cikke pedig nov. 14-én (20. sz. 642–44.) jelent meg.

Sarolta leveleit Ney Ferenc fordította. (Frankenburg Adolf: *Petőfi és az „Életképek”*. Koszoru IV. 1880. 201.)

- 72 Az itt említett kérdésekkel *Az Életképek élen* c. fejezetünkben foglalkozunk.

- 93 A Honderü következőképpen reagál Jókai bemutatkozó szavaira: „Ökörszem egy fiatal kezdő szerkesztő számára, ki eddig legjobb, legragyogóbb babérjait az újdonságzat mezején érdemlé ki, e következő arany szabályokat jegyzé föl, miket jelen korunk szorgalmas studiuma után, most legdivatosabbaknak talált:

1. A korszellem úgy kívánja, hogy korában szellemet teljességgel ne keressen ön, s mielőtt minden journalista-erényeket sajátjává tenne, menekedjék meg e következő, legeslegkárhuzatosb bűnöktől, ugymint: alaposság, őszinteség és becsületérzettől!

2. Ha még olly lesz áll is Ön, valamely hirlapcikkben, azért mégis csak a fölületet érintse, azért legjobb, ha folytonosan fölületes marad.

3. Soha se mondja azt, a mit gondol, hanem annak mindig ellenkezőjét, és látni fogja, milly nagy sensatiót fog csinálni.

4. Sohse beszéljen arról a mit tud — akkor ugyanis átkozottul sokat kellene önnek hallgatni; hanem mindig megfordítva tegyen ön. Olly dologról, melyet kívül belül ismernek, nem sokat lehet mondani: de mit mindent össze nem lehet darálni dolgokról, mik előttünk részint, vagy egészen ismeretlenek! Mondja ön például: hogy a könyvnyomtatás mestersége csak azért találatott föl, hogy az ön szellemdús cikkeit ki lehessen nyomtatni. — Mondja ön: hogy mi magyarok csak azért vagyunk e világban,

Sor:

hogy éljenezsünk, meg hogy a magyar sajtó csak akkor felel meg hivatásának, ha a Honderüt gyalázza. Általában ne mondjon ön soha semmit, s mégis tűzzel vassal állítsa, hogy mondott valamit.

5. Ön tudni fogja, hogy a szó épen az a gondolatnak, a mi a ruha a testnek számára. Így tehát valamint a ruha teszi az embert, úgy a szavak teszik a gondolatot. Azért cifrázza fel ön a legkisebb gondolatokat a legnagyobb szavakkal, ez ön ismeretes írmódja szerint, nem lesz önnek nehéz.

6. Journalisticai működésében mindig azon okfölből induljon ki ön, hogy az íráshoz nem kívántatik egyéb, mint — írószerek.

7. Végre tartsa magát minden alapelvek fölött azon alapelvhez, hogy sem alap, sem semmi más nem ü és című elvekkel egyáltalában ne törődjék!...” (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz. 482—83.)

46

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 6.] 180—84.

M: Jelenkor 45. sz. 265.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

2 *Festetics György gróf* (1755—1819) — haladó törekvéseket támogató arisztokrata. 1790-ben huszártisztként lépett fel a magyar ezredek magyar vezényleti nyelvéért, s ezért haditörvénytörvényes élé állították. Nagyváthy János elgondolása szerint alapította 1797-ben Európa egyik legelső gazdasági iskoláját, a keszthelyi Georgikont. 1814-től minden évben megrendezte a Helicon néven ismert ünnepségeket, kiváló tudósok és írók közreműködésével.

4 *nm.* — nagyméltóságú

Mailáth György (1818—1883) — országbíró, a főrendiház elnöke, az MTA igazgatótanácsának tiszteletbeli tagja, nagybirtokos konzervatív politikus, Baranya vármegye adminisztrátora, az 1847—48-as utolsó rendi országgyűlésen a konzervatív párt egyik vezetője, 1848-ban birtokaira vonult vissza, az abszolutizmus idején az ókonzervatívokhoz tartozott.

Sor :

- 5 *felséges Urunk* — V. Ferdinánd király
7 Erről az ünnepélyes talpköltetéről ír a PH (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 10. 894. sz. 377.) és a Magyar Gazda.
A közbelki alapkö ünnepélyes letételéről a Nemzeti Ujság a *Vegyes ujdonságok* c. rovatban számol be. Ugyanitt olvashatjuk az „alapba letett oklevél” teljes szövegét. (1847. jún. 8. 500. sz. 539.)
Hauser Mihály — pozsonyi születésű hegedűművész
20 E művészről írt sorok sokban emlékeztetnek az *Egy magyar nábob*-ban szereplő Jozefina bemutatására.
31 *Paganini, Niccolò* (1782–1840) — olasz hegedűművész, a modern hegedűvirtuozitás megalapítója
37 *nyirettyű* — hegedűvonó
39 *flageolet* — kis fuvola
43 A PH közleménye szerint Hauser jún. 6-i hangversenye nagyon „gyér érdeklődés” mellett zajlott le. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 10. 894. sz. 378.)
59 *Donizetti, Gaetano* (1797–1848) — olasz zeneszerző, Nápolyban, majd 1839-től Párizsban működött. 1845-ben elmebeteg lett. Termékeny, könnyen alkotó művész, Rossini és Bellini mellett a század első felének legjelentősebb komponistája.
60 *Servais* (1807–1866) — belga gordonkaművész
63 *Milanolló testvérek* — híres bécsi „zenecelebritások”
64 *Ernst* (1814–1865) — német hegedűművész
Döhler (1814–1856) olasz zeneművész
69 *Bull, Ole Bornemann* (1810–1880) — norvég hegedűművész
80 Vas Gereben „valóságos”, azaz családi neve Radankovics József, de Harapófogó Dániel frói álnévvel is szerepelt ebben az időben.
81 Itt néhány szavas helyreigazítás következik Karády Ignácra. (vö.: JKK 700.)
85 Degré Alajos *Falusi imádó* c. színdarabját 1847-ben nem játszotta a Nemzeti Színház.
87 *Medárd napja* — jún. 8. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 431.)
90 egy, ill. két nyiretű gyapju — az élő juhról évenként egyszeri (májusi vagy júniusi), ill. kétszeri (tavaszi és őszi) nyírással nyert gyapjú
93 Az Ungar itt említett közleménye 1847. jún. 5-én jelent meg. (*Pesth-Ofner Neuigkeitsbote*. 128. sz. 1020 hasáb)
99 *Józsefvásár* — József napi, márc. 19-i vásár
101 Az Ék szerkesztése miatt válik meg Jókai a Jelenkortól.
122 E kölcsönös „mulattatásról”, azaz a polémiaírákról igyekeztünk hű képet adni a *Tárgyi magyarázatok* c. fejezetben. (Pl. JKK 675–77.)
129 egy másik világ — Jókai itt az Ék-ra céloz

Sor:

132 successor — örökös, Jókai itt Vas Gerebenre, a *Budapesti Napló* c. rovat folytatójára gondol.

Máj. 23-án jelenti a PDlap, hogy Irinyi József helyett a győri Hazánkba Vas Gereben „ír pesti leveleket, s hihetőleg a Jelenkor Budapesti naplóját is ő viendi Jókay helyett”. (*Budapesti Szemle*. 21. sz. 676.)

47

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ I.

[1847. jún. 23.] 184–91.

M: Ék 25–26. sz. *Irodalmi táborozások* összefoglaló címen Jókay Mór aláírással. Jókai Mór: *Iróai arcképek*. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bisztray Gyula. Bp. 1955. 195–200. *Vahot Imre I. Irodalmi levelek Vahot Imréhez* 1. címen. Jegyzetet Bisztray Gyula csatol a közléshez a 327. lapon.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Jókai még további két „irodalmi levelet” ír Vahot Imréhez az Ék. júl. 4-i (1. sz. 23–24. JKK 194.) és aug. 29-i (*Mi hír Budán?* 9. sz. 291. JKK 304.) számában.

2 Vahot Imre *Irodalmi levelek Tompa Mihályhoz* I–III. címen a PDlap jún. 13-i (24. sz. 741–49.) jún. 20-i (25. sz. 773–780.) és jún. 27-i (26. sz. 805–12.) számában jelent meg. Bisztray Gyula szerint Jókai „harcias kedvvel leplezte le” Vahot Imre képmutató nyilatkozatait. „Vahot leveleiből könnyű kiolvasni a rosszul palástolt bosszúságot, amiatt, hogy a Petőfi körül tömörült fiatalok (a Tizek) nem hajlandók többé ingyen vagy fillérékért dolgozni lapjába. Tompa Mihály nem követte Petőfiéket, tovább is munkatársa maradt a Pesti Divatlapnak; ezért tiszteli meg Vahot őt e levelek írásával s azzal, hogy minden számban tüntetőleg, főhelyen közli Tompa verseit.” (I. m. 327.)

Ugyancsak Bisztray írja, hogy „Jókai éles szatírája egyszerre elnémította Vahotot. Már az első támadásra beszüntette „Irodalmi leveleit Tompához”, a második közlemény megjelenése után pedig szükségesnek tartotta névtelen helyettes-szerkesztőjével nyilatkozatot közzététetni (a 34. számban, aug. 19.), amely szerint: „E lapok távol-

Sor :

levő szerkesztője az irányában méltatlanul föllépő Életképekkel vitába keveredni — mint eddigi hallgatásából is kiki meggyőződhetett — nem akar'. A lap közli Medgyes Lajos csillapítgató cikkét abban a feltevésben, hogy „ezáltal a fegyvernyugváson sem követtünk el sérelmet, melyet ajánlatlanul eleve magunk lépteténk életbe”. — Biz ez nem egyéb, mint azonnali megfutamodás!” (Uo. 327–28.)

Nem szabad szó szerint elfogadni Bisztray Gyulának azt az állítását, hogy Vahot „Már az első támadásra beszüntette” az irodalmi leveleket. Jókai jún. 23-i cikke után jún. 27-én következik Vahot utolsó levele, melyet a következő szavakkal fejez be: „Ha kedvem lesz... ez irodalmi leveleket jövő félvben is folytatni fogom”. (812.) Egyetértünk Bisztrayval abban, hogy Vahot Imre kedvét Jókai vette el a levelek folytatásától.

Petőfi Jókaival egyetértve minősíti Vahot „irodalmi levelét”. 1847. jún. 18-án írja Arany Jánosnak: „Hát arra a levélre mit mondasz, a mit Vahot Imre irt hozzá? [Tompá Mihályhoz] ez koronája az ostobaságnak atque pimaszságnak. Ha egy szót sem irt volna többet, ebből ki lehetne ismerni veséjéig és májáig.” (*Arany János levelezése író-barátaival.* 77.)

- 16 Vahot S. — Vachott Sándor (1818–1861) ügyvéd, költő; 1848-ban a magyar kormánynál vállalt hivatal

Tóth Lőrinc (1814–1903) — ügyvéd, az MTA tagja, Jókai első regényének első kritikusa (*Hétköznepok* JKK 333–41.); 1848-ban tagja volt a bécsi delegációnak, majd Komárom képviselője; Deák Ferenc igazságügyi minisztériumában osztálytanácsos, majd a Honvédelmi Bizottmány jegyzője, Vukovich Sebő minisztériumában osztályvezető tanácsos és államtitkár helyettes lett. Rövid bujdosás után Pesten elfogták, halálra ítélték, de Haynau felmentette. (Vö.: Pálffy János: *Magyarországi és erdélyi urak.* Kolozsvár é. n. 184.; *Tárca.* Regélő PDlap 1843. szept. 28. 29.)

- 17 Schedel — Toldy Ferenc

Az itt idézett részt lényegében szó szerint vette át Vahot Imre leveléből Jókai, de a PDlap szerkesztője természetesen első személyben ír. (1847. jún. 13. 24. sz. 741.)

- 22 A még kevesebb pénzre becsült Messiás — Jézus, akit Júdas 30 ezüst pénzért árult el

- 24 Vahot Imre szó szerint a következőt írja nyilvános bemutatkozásáról: „Jelen leveleimmel sem akarok és fogok barátokat szerezni. Hagyján! Jobb nekem az ellenség, mint az ál- vagy félbarát.

De csak most veszem észre, hogy másról és másról akarván

Sor :

szólani, eddig mégis csak magamról beszéltem. Hja, már ezt így szoktuk mi nagy férfiak, kik góliáthi nagyságunk miatt magunkon kívül minden egyebet ökörszemnyi kicsinynek látunk.” (742.)

35 A pontos idézet a következő: „Ki irodalmunk történetét közelebb-ről ismeri, régibb könyveinket olvasva, valódi gyönyörrel szemlélheti azon szíves, bizalmas, egymást buzdító barátság összetartó acélkapcsát, mely különösen jelen századunk három első tizedében több rokon szellemű s érzelmű írónk kebleit olly dicsően forrasztá egybe. Ki ne ismerné például Kazinczy Ferenc, Kis János, Dayka, Berzsenyi, Döbrentey, Kölcsy, Szemere Pál, Vitkovics, Horváth Endre, Guzmics Izidor s többek közt keletkezett és sok ideig fentartott kedélyes barátsági viszonyt és lánglelkeseledést, az életben és irodalomban egyaránt. Milly önzés nélküli, tiszta, buzgó ügyszere-tettel művelék irodalmunk parlag mezejét ezen pályatörő férfiak!” (Uo.: 742.)

50 Vahot Imre rövid bevezető után vázolja a kedves, patriarchális viszonyokat az írók között Kazinczy idejében, majd valóban „sir” a jelen állapotok miatt:

„Legujabb időnkben úgy irodalmunknak, mint íróink társaséletének iránya, jelleme egészen megváltozott. Most már vége köztük az egykori kedélyes barátságnak, s mondhatni patriarchálisszerű családi viszonyoknak. Az irodalom iránti buzgó ügyszere-tetet, az írók egymás iránti jó indulatát nagyobbára haszonleső önösség, hideg közönyösség, többfelé szakadozó pártérdek, mondhatni, egész a dühösségig vitt pártviszátkodás váltá fel. Valamint a társaséletben, úgy az irodalom nyilvános terén sincs, keves kivétellel, íróink közt összetartás, közszellem, egymásiránti bizalom, jó indulat, méltányosság és kölcsönös becsülés; — hiányzik az egyenlőségi köztársasági színezet!” (Uo.: 743.)

61 „Nálunk — folytatja Vahot — „az írói világban, hol egyedül értelmi felsőbbségnek kellene uralkodnia, még a születési- rang- kor- és pénzaristokratia is uralkodik. Egyik a másikat, a nyegle gyakran a valódi érdem bajnokát, — hiuság-, elbizottság- vagy dőlyfből lenézi, fitymálja egyik a másikat gyakran irigységből, néha csupán bőrbe nem férhetési viselkedésgből suttyongatja, becsméri.” (Uo.)

66 Az élő írókról írja Vahot: „Majd mindenik többet akar tudni, s nagyobb-nak akar látszani a másikinál, majd mindenik tökély példányképe-nak tartja magát, s annyira érzékeny és méltatlan, hogy ha értelme hibáit rovod meg, boszúból erkölcsi jellemeden ügyek-szik sebet ejteni, s magánéleted leggyöngédebb viszonyaiban is

Sor:

kiméletlenül gázol. Sok író csak addig barátod, míg pénzt tud tőled kicsikarni". (Uo.)

77 *Clara pacta boni amici* — A tiszta ügyek jó barátokat szülnek

81 Később Jókai kissé stilizáltan, de tartalmilag pontosan idéz.

Vahot tovább bővíti panaszait: „Némelyek szemben veled a leg-hűbb legragaszkodóbb barát szerepét játsszák; s hátad mögött ki-gyót, békát kiáltanak reád. Főleg a katonás journalistikai világban alig tudhatni: ki barátod, ki ellenséged, árulód. Itt csak egy toll-vonás, egy kis pártmozgalom kell —, s ma már ellenséged, ki tegnap legjobb barátod, dicsőítőd volt, s barátoddá szegődik, ki azelőtt kész lett volna, egy kanál vízbe fulasztani. Itt hálára ne igen számolj, mivel legjobb jót tettél, legtöbb rosszal fog fizetni, mert itt legfőbb szerepet játszik, az önérték, hiuság; igénytelen s haszon-vágy nélküli ügyszeretet nagyon keveset lelkesít. Az irodalmat leg-többen érlelmi piacnak tekintik, hol az elmetermékekkel kalmári adás-vevés, cserebere történik, s hol némelyik gyakran lelkét, meggyőződését is áruba bocsátja. És barátom — amit pirulva keli megvallanunk — íróink bizonyos kis osztályán az erkölcsi romlott-ság legaljasabb jeleit is lehet már-már észre venni, értem azokat, kiknek kebeléből a becsületesség, férfias szilárd jellem, tiszta erkölcs anynyira kihalt, hogy valóban nyakig usznak a bűn és jellemtelenség sárfertőjében, — s mind a mellett irataikban a legnagyobb szem-térséggel erény-, és becsületességről leckéket tartani nem állata-nak, értem azon egy-két iparlovag-féle író, kik még kérkedve és kárörömmel emlegetik, ha valamely becsületes embert pénz dol-gában saját műszavuk szerint jól le tudnak főzni, stb. e féle. — Nemde barátom szomorú az, midőn azon osztály egy némelyiké-ről kell ilyeneket megrónunk, mellynek szent hivatása: a nép, a sokaság szellemi s erkölcsi életének minél nemesebb, s tisztább irányt adni.” (Uo.: 743—44.)

89 Jókai idézete általában pontos — csak második személyűre változ-tatja az igét. A „szabad szellemet, német elleni gyűlöletet” kitételnél azonban rövidít. A teljes szövegrész a következő: „... szabad szellemet, magasztos, feláldozó honszerelmet, rendithetlen, tiszta jellemet, nemzetiségi buzgalmat, német elleni gyűlöletet”. (744.) szavakat — Vahotnál nagy szavakat

92 a hiszékeny közönséget — Vahotnál: a jobb érzésű, hiszékeny kö-zönséget.

93 Az „elámithassák” szó után csak kivonatolja Jókai — az idézőjel ellenére — Vahot szavait: „elámithassák, és zsebeikből a hazafiui, honleányi pártolás filléreit kizsákmányolják; oh, pedig az ő rideg

szivökben valódiilag Siberia honol, kezeiken a szolgaság láncait önkénytesen csörgetik, hazájukat hitöket, házi kényelmökért minden pillanatban készek elárulni, nyilvánosan bevallott hitöket, színöket olly könnyen levetközik, mint sima kigyó a maga tarka bőrét, mi több, házi köreikben a nyilvánosan használt és pártolt nemzeti nyelvet nem pirulnak háttérbe szorítani, sőt készek idegen nyelven írni — jó haszonért. Ezek azok a képmutató farizeusok, kikről írva van, hogy „minden ő cselekedeteiket csak azért cselekszik, hogy az emberektől láttassanak” — és hogy az emberek így nevezzék őket: mester, mester! — kikről az is meg van írva. „Jaj nektek képmutató írástudók és farizeusok! mert szinte hasonlatosak vagytok a megfehérített koporsókhöz, melyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, belől pedig rakvák holtaknak tetemeivel és minden undoksággal!” Ezek azok a népvakító arlequinek és álmartyrok, kik tiszta jellemü, nagy honfiaink köpenyeibe kapaszkodva, külsőleg a népszerűség diszes emelvényére fölmászni mindenféle álnok utakon törekednek, míg szivök bensejében csalják, gúnyosan kinevetik a jó ügy embereit, s kik anyagi haszonért még jótévőiket is hajlandók bitóra állítani. Gyalázat és förtelem! — Örizedjünk, barátom, az illy hazug betűkkel kereskedő tinta-szatócsoktól, kiknek minden hazafiságos cifra phrasisa csak halotti csináltvirág az általuk eltemetendő igazság koporsóján. Az illy aspiskigyókat nem hogy kebleinken táplálni, de még csak tűrni sem kellene jellemtisztaságot igénylő irodalmi köztársaságunkban! — És ezek ellenében csak az vigasztalhat minket, hogy bár néha sokáig szokták üzni álarcás bűnjátékaikat; — de elébb utóbb lehullván róluk a csalás himpora, keservesen bűnhödnek a közvélemény sujtoló karai által, valamint az is megnyugtató, hogy mégis többen állnak irodalmunk terén, kiknek jellemtisztasága, állhatatos hazafisága, valódi szabadelműsége, s igazságszeretete — az illy hitványokat megszégyeníti és tönkre teszi.” (Uo.: 744—45.)

- 96 *arlequin* — bohóc, paprikajancsi
 105 *grassal* — grasszál
 108 *petitio principii* — elvcúsztatás, egy tétel bizonyítása oly érvekkel, amelyek helyessége a bizonyítandó tétel igazától függ, azaz a bizonyítandó tétel bizonyítottnak vétele
 113 Vahot Imre pontosan a következőket írja: „És ha már most arra szólitanál fel barátom, hogy adjam hát urát: valljon miért van ez így, s miért van az, hogy említett régibb íróink jelleme—, társasélete— s viszonyairól majdnem egészen ellenkezőt lehetne állítani? — Erre egyenesen azt válaszolom, miszerint változván a kor, a

Sor:

haza és irodalom körülményei, természetesen változott irodalmunk, íróink élete, s egyéb viszonya is, — és csak az fáj, hogy nem mondhatom, miként az jóra, vagy jobbra változott.” (Uo.: 745.)

115 Vahot Imre szerint a század eleji „írók nagyobb része az ország különféle részeiben szétszórva egymástól távol éltek, többnyire olly jó magyar helyeken, hol szeretet és becsületesség fűzi egybe a rokon kebleket. S ez csak ösztönül szolgált arra nézve, hogy még inkább összetartsanak; — ők kevesen voltak, s nagyobbára kis közönségnek irtak, s ez még inkább ösztönül szolgált arra nézve, hogy összetartsanak, s becsüljék egymást a zsenge irodalom érdekében. Mostani íróink nagyobbára a középponti fővárosban ütik fel sátorukat, tehát olly helyen, hol ritkán érintkezhetvén magyar házakkal, sőt többnyire piacról élvén, — a magyarok közt annyira otthonos szíveség, őszinte bizalmasság és becsületesség jótékony melegétől csak igen ritkán, s félig is alig hatvák át”. (Uo.: 745.)

129 A következőkben folytatja Vahot Imre: „e mellett a fővárosi frivol élet, tömérdek bűn- és nyomorforrásával, majdnem egészen elfásítja a szívet, s az óriási iparüzésnek naponkénti látása a legforróbb, legszeretőbb lelket is bizonyos kalmári hidegséggel mereríti meg; s mind ez végre is annyira bizalmatlanná, elkülönzővé teszi íróinkat, hogy a németek nagy tömegétől elszigetelt életök dacára sem tartanak úgy össze, mint azt az irodalmi világ köztársasági természete megkívánná. Innen az egy részben, hogy íróink közt, kivált nagyobb körben, a kedélyes bizalmas társalgás, tanulságos okos cserebeszéd, a valódi férfias komoly barátság, (ha nem is épen damoni és pythias) fehérhollói ritkaság. Természetes, hogy elkülönözöttségük, egymás iránti hidegségük onnan is ered, mert fölötte megszaporodtak, kivált szépirodalmunkban igen nagy a concurrentia, mi bizonyos céhbeli féltékenységet idézett elő, — kivált a rokkant literátorok részéről. Hol sok az orvos s keves a beteg, ott nem sok harmonia szokott lenni a doctor urak közt; — így van ez íróinkkal is. — Mindazáltal a nagy város zajos piacán is fejlődhetnek ki íróink közt, olly szép társasélet és szellemi összeköttetés, mint régibb íróinké volt, ha a mostaniak nagyobb része vidékről magával hozott magyar jellemét annyira megtartaná, mint például Fáy András, Vörösmarty, Garay s még egynehány.” (745—46.)

142 „K*, Cs* és F* estélyeiről” szólva, Jókai bizonyosan Kuthy Lajos, Csengery Antal és Frankenburg Adolf lakásán tartott írói összejövetelekre gondol” — állapítja meg Bisztray Gyula. (Jókai Mór: *Írói arcképek* 327.) Nagyobb a valószínűsége annak, hogy a K*

Sor :

betű a Petőfi által 1846-ban megénekelt Kazinczy Gábort rejti, akit 1849-ben is nagy respektussal fogad Jókai, s akiről Vahot Imre is megemlíti gyakran idézett „irodalmi levelében”, hogy „dicsőült bátyja Ferenc erélyes agitatori szellemét, buzdító, egyesítő befolyását, oly nagy mértékben örökölte, — írónk közt ez értelemben nagy hatással vezérekedett egy ideig . . . Az annyira elmés és tanulságos társalgású Kazinczy Gábor vala ez írói kör középpontja, s gyönyörűség vala látni, milly szépen tudá ő egyesíteni a legkülönbözőbb, még az egymással ellenséges lábon állt írói egyéniségeket is, s az értelmiség zászlója alatt, mellyet kezében oly ügyesen lobogtatott, milly gyorsan kezdődött már fejleni azon nemesebb irányu társalgás, értelmi közlekedés, szóval, azon közszellem, mellyet most fővárosi írónk szaggatott rideg élete, az egész irodalom kárára nélkülöz.” (Uo.: 747.)

153 Vahot Imre a következőket írja az írók „szakadozott és vegyes életéről”: „A mi írónk társasélete igen szakadozott, vegyes és száraz, nincs benne ugyszólván semmi lelkesítő, tette buzdító és képező elem. És azért, kivált magukra hagyatott fiatal kezdő íróinknak ugyancsak kell küzdeniök, míg oly állásra vergődhetnek fel, honnét bármilly ostromló viharok ellenében is biztosan tekinthetnek szét maguk körül. Némelly öregebb írók szinte szolgai hódolatot kívánnak a fiatalabbaktól, s tekintélyököt annyira erősködnék fentartani irányukban, hogy ha a fiatal kezdő csak legkevésbé is ellenkezik nyilvánosan az ő véleményeikkel, — már akkor sértett hiúság miatt ugy neki esnek, hogy ha lehetne, végkép megsemmisítenék.” (Uo.: 746—47.)

157 Ugyancsak az első „irodalmi levelében” említi Vahot, hogy „fiatal írónk nagy része sem ment minden hibától. — Vannak kik elbizottságukban Aesop békajaként ugy felpuffaszkodnak, hogy gyalog beszélni sem lehet velök, kik azt hiszik, miként öregebb írónk már csak olyan lehullandó elért gyümölcsökként lebegnek az irodalom kertének ismeretfáján, és hogy csak ők — a genialitás vezuvjából óriási lávaként kitört nemes ifjuság — teszik az irodalom dicstemplomának véd- és támoszlopait.” (Uo.: 747.)

161 A „diák proverbiumokról” szóló Jókai Vahot levelének az alábbi kitételére céloz: „nagy baj az, hogy nálunk, főleg a társaséletben, az öregebb és fiatalabb írók föl sem veszik egymást. Ezek nem akarják hinni, hogy: in senibus consilium, amazok pedig Mariusnak Sullához intézett ezen szavaiban: „gondold meg, hogy többre becsülik a támadó, mint a leáldozó napot!” — ugy látszik, szinte tamáskodnak”. (Uo.)

Sor :

- 175 „És barátom — írja Vahot Imre a továbbiakban —, a mi az érintett nagy változást eszközölő íróink életében, ennek okát leginkább a politica és journalistika befolyásában találom. — Föntebb nevezett régi íróink e két hatalmas nyilvánossági tényezőnek ugyszólván teljes hiányával lévén még akkor, az a prózai szenny, melly a politicalai és journali pártoskodás közt sokszor még a legtisztább lelkiekre is kisebb nagyobb mértékben ráragad, — sötét borús fellegeivel nem zavará meg éltök derűs egét, s nem bolygatá ki őket irodalmi pályájukról, nem téríté ki olly ösvényekre, melly hivatásukkal ellenkeznék. E mellett régibb íróink majdnem valamennyien vidéken, falusi magányban lakván, életmódjuk igénytelen, egyszerű vala, — s a nagyvilági zaj, fényűzés, anyagi nyereszkesedés nem háborítá csendes kedélyöket és munkásságukat.” (Uo.: 747–48.)
- 182 *szilaj csikók* — Vahot következő megjegyzésére utal: „Most más-ként állnak a dolgok. Politica lett jelszava s éltető levegője még irodalmunknak is elannyira, hogy most már a pelyhes állú költöncök és irkászok is csak úgy döntögetik az ország sorsát, mintha nemzeti létünk nagy intézője egyenesen rájuk bízta volna a honreformálás nehez munkáját, s mihelyt egynémelly szilaj csikó főleg valamellyik politicalai lap uszályvivőjévé graduáltatott, úgy megrugdalózik, mintha már ő is — Bucefallus volna.” (Uo.: 748.)
- 184 A zsrnál-pártokról mondja Vahot Imre: „Nálunk a journalok különféle alakulása szerint napról napra több írói pártocska keletkezik, mellyek aztán egymás ellen élet- halálra, s valódi pulykaméreggel viaskodnak. És e kiméletlenül dúló csatában mennyi hitszegés, árulás, köpenyforгатás, üldözési malitia, mennyi elvtagadás és jellemtelenség vehető észre! — S valljon mi legtitkosabb rugója ezen pártcsatáknak? azt hiszed, hogy tiszta ügyszeretet, fanaticus pártmeggyőződés? — Nem barátom! nagyobbára csak az auri sacra fames, anyagi érdek, kapzsi birvágy, melly irodalmunk muzsatemplomát, mint mondtam már is nagy részben kereskedelmi börzévé változtatta át. Hány magyar író-t ismerünk, ki meggyőződésével ellenkező irányu, szellemü lapba irt és ir, mert jól megfizették, avagy hány van ollyan, ki zsebe érdekében, mint Nagy Ignác kétkulacsos kortese, legalább színre mindenkivel fel akarja tartani a jó barátságot, habár különben halálosan gyűlöl is köztük némellyeket. — A pénzen kívül a szerkesztőségi és korcsmai pajtáskodás is vezérli legtöbb journalistánk tollát, ki a maga és kedves cimborái érdekében ugyancsak működik, míg a pártján kívül állók iránt semmi legkisebb kimélet- és méltányossággal sem viseltetve, ezeket uton utfélen gyalázza, piszkolja, és zsoldos fegyverével, — ha lehet-

Sor :

ne, — a világ színéről is kipusztitaná, főleg ha fiatal vérét a sok fővárosi betegség úgy megsűríti, hogy egy-két pöffeszkedő pajtásán kívül mindent fekete- és sárgának lát. A journalistika (kivált a politikai) fővárosunkban legtöbb írónak ad kenyeret, s ezért van az, hogy annak gépies gyáraiba sok még olyan is tolakodik, kinek sem hivatása, sem jelleme, sem világi s irodalmi tartaltsága nincs. S a legtöbb ember, ha kenyerét megkereste, s hasát biztosítá, a többivel nem sokat gondol.” (Uo.)

187 *auri sacra fames* — a cudar aranyra éhezés; Vergilius *Aeneis*-ében fordul elő e kifejezés (Vö.: Tóth Béla: *Szájról szájra*. 267.)

196 Jókai Vahotnak a következő megjegyzésével száll itt szembe: „Fővárosunkban sok alkalom nyílik — kivált egy generális fiatal írónak — arra, hogy sokat költsön, többet mint mennyit megkeresni tud, s e miatt aztán némellyik olly aljas tettek mocsarába süllyed, mik az egész írói kar hitelét, becsületét kockáztatják.” (Uo.: 748—49.)

199 Vahot Imrének ez a mondata az első közlemény utolsó szakaszában olvasható. (749.)

202 Vahot itt idézett véleménye a *Budapesti Szemle* c. rovatban 1847. máj. 30-án látott napvilágot, de nem egészen abban a formában, ahogyan Jókai citálta: „(E lap szerkesztőjének 'Vén csapodár' című legújabb vigjátéka) holnap fog a nemz. színpadon adatni. — Ne ítéljete, mert ti is meg fogtok íteltetni.” (PDlap 22. sz. 702.)

205 Vahot Imre valóban több ízben szólt Jókai Mórról mint „nagytehetségű, lángképzetű, és igen termékeny íróról”. (Pl. *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)

225 Jókai azért mondja, hogy folytatni fogja az irodalmi leveleket, mert Vahot Imre az első közlemény alá azt írja, hogy „(Folytattatik)”. (749.)

E levélre 1847. jún. 27-én válaszol Vahot. (*Viszontüdvözet Jókay Mórnak*. PDlap 26. sz. 4. borítólap.) Jókai 1847. júl. 4-én folytatja a vitát. (L.: JKK 194.)

A Honderű Irodalmi szerelmeslevél egy urfi szerkesztőhöz címen válaszol Jókai „irodalmi levelére”: „Neked irok. Miért irok neked?... Mert megérdemled. O igen! Nem kicsiség, a mibe fejszédet vágta d. Nagy Isten. A világ egy nagy golyóbis. G ö m b ö l y ü is. De az irodalom?... Ég. Az dolgot ad ám az embernek. De te nagy vagy. Igazán nagy. Nevetséges voltodért megérdemelnéd ugyan, hogy kinevessenek. De meg ismét nem is érdemled meg.

Sor :

Törekvésed: gorombaság. Eléred azt. Kétszer nagy vagy... Minden sorod *genialitas*. Azt hitted nem veszem észre. O csalódtál. Csalódás az élet keserű sava. Sok pontjaidról, szagztatott mondatidról, stilodról, melly nem stir ráismerék nagy szellemedre. Te nem e világra való vagy. Szerkesztőnek való már épen nem vagy. De hiszen ritkán tölti be valaki helyét. És te *kivétel* volnál?... O. — Ah. — Isten. — Nem?! Mi furcsák a kritikusok. Mirevaló az írók elleni vád. Sem mirevaló. Az írók, névszerint a miéink, mind csupa félistenek. — Te egy totalis csaknem fix und fertig isten vagy egy pár *csékély* hibát kivéve. Te igazságos vagy. Azt mi tudjuk. Te szerény vagy. Legfőllebb magad dicséred magadat. Dicséret az irodalmi élet quintessenciája. Te magadat *dicséred*. Szép. Ez engem is könyekre indít. Mázsás könyekre. Könyekre — na de millyenekre. Mellette sohajtok is. Pedig az én sohajtásom orkán, melly minden szellemet összekorbácsolni szeretne. De egyet sem hoz a fürgeteg. Azért adieu. Ha ismét jut valami eszembe, a mi egyébiránt igen ritkán történik, akkor folytatni fogom e leveleket. Én a legnagyobb *lángész* vagyok. A legnevezetesebb író. A legszellemdúsabb minden félistenek között. Még egyszer addio. Egy kis puszikát. — Igy. Na. —

A te őszinte

Ökörszemed.”

(Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 29. 26. sz. 523.)

48

ÉSZARISTOCRATIA

[1847. júl. 4.] 192—94.

M: Ék [1847. júl. 4.] 1. sz. 1—3. névtelenül.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 E cikk az *Irány cikkek*, *elméleti tárgyak* c. sorozatban jelent meg. 1847-ben ezen kívül csak egy cikket írt még Jókai ebben a műfajban. (*Czakó Zsigmond emlékére*. 1947. dec. 26. JKK 454—57.)

Deák Ferenc születésének századik évfordulóján tartott megemlékezésében is nagy jelentőséget tulajdonít Jókai az „új korszakot alkotó világszellem ítéletének”. (HhM 4. k. 180.)

Hasonló gondolatokat fejteget 1883-ban, amikor a magyar

Sor:

írók és művészek nevében a francia írókhoz küldött levelében hitet tesz a nagy francia forradalom jelszava, a „szabadság, egyenlőség, testvériség” mellett. Kifejti, hogy e „gyémántnak még a pora is nemesít.

Ez az egyedüli nemesség, mely el nem törölhető.

Az a nagyság, melynek mértékét a szellemerő adja. Királyok nevezhetnek ki nemeseket, a szellem teremti azokat.

S a mit a szellem teremt, az megmarad.” (OSzK Fol. Hung 2261. 78–80.)

Az „értelem diadaláról” a felvilágosodás hívei a cikkek tömegét írták, s a felvilágosodás lényegének az ész uralkodását hirdették. Hasonló témával foglalkozik Vasvári Pál *Az emberiség földi célja és a világszellem fejlődése* c. tanulmánya. (Ék 1847. dec. 12. 24. sz. 741–47.; dec. 19. 25. sz. 773–77.; Vasvári Pál *Válogatott politikai írásai*. Szerkesztette és a bevezetést írta Fekete Sándor. A nyomtatásban most először megjelenő Vasvári-kéziratokat közölte és jegyzetekkel ellátta László József Bp. 1956. 186–96.)

Lukácsy Sándor írja *A márciusi ifjak* c. cikkében: „A márciusi ifjúság mint jellegzetesen értelmiségi csoport otthonos volt a haladó eszmék és jelszavak körében; az osztályviszonyok között csak nehezen igazodott el. A zsarnokság ellen támasztott forradalom lépéseit jól ki tudták számítani; a demokratikus államforma hatalmának osztályalapjáról kevéssé tisztázott fogalmaik voltak. Az Életképek 1847. július 4-i számában névtelen programcikk jelent meg *Észarizisztokrácia* címen. Írója — Jókai — forradalmat jósolt, új világteremtést, midőn „ismét paradicsommá válik a föld ez ige testté létekor: szellemszabadság, észuralkodás”. A márciusi ifjak magukat természetesen észarizisztokráciának tartották, és semmi kétségük sem volt aziránt, hogy mást, mint a nép érdekeit, nem is képviselhetnek. Ezért elmulasztották az osztályok valóságos követeléseinek tanulmányozását, s a forradalomban mint valami elvont radikalizmus szószólói léptek fel, anélkül, hogy politikájukat valamelyik osztályhoz kötötték volna.” (*A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig*. Szerkesztette: Pándi Pál. Bp. 1965. 704.)

9 Hasonló gondolatokat fejez ki Jókai 1848 tavaszán a „vértelen forradalom” elvi téziseiről. (*A forradalom költészete*. Ék 1848. máj. 18. 19. sz. HhM 6. k. 55–56.)

42 *A világhírű Martinovics összeesküvési pör részletei* c. cikkében írja Jókai, hogy „nem fél a villámtól, kinek lelke tiszta”. (Ék 1848. ápr. 2. 419.)

63 *a világ négy eleme* — a tűz, a víz, a föld és a levegő

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ II.

[1848. júl. 4.] 194—97.

M: Ék 1847. júl. 4. I. I. sz. 23—24. J ó k a y M ó r aláírással.; Jókai Mór: *Írói arcképek*. 200—02. (Bisztray Gyula jegyzetei e kötet 327—28. lapján olvashatók.)

Jókainak ez az irodalmi levele válasz Vahot Imre *Viszontüdvözlét Jókay Mórnak!* c. cikkére, amely írónk első levele után jún. 27-én jelent meg a DPlap borítólapján. (26. sz. 4. Vö.: JKK 193:21)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1^a *tisztelt collegám* — Vahot Imre, a PDlap szerkesztője
Míg a Jelenkornál volt az újdonságrovat vezetője Jókai, Pákh Albertet, a PH újdondászát nevezte „geniális collégának”. (Vö.: JKK 653.)
- 2 Vahot Imre szerint Jókai első „levelének világosan látható célja nem egyéb, mint a hogy az egészből kikapott egy két szavamat félremagyarázva, szándékosan elferditve, mint író társainak lovagias védője ... azokat még inkább lekötellezze magának, s az én dolgozó társaimat, kik közt több kizárólagos is van (mi annyira szúrja az ő káprázó szemeit) — tőlem és lapomtól elriassza.”
- 4 Vahot Imre közleménye, amelyre itt Jókai reagál a következő szavakkal kezdődik: „*Fiatal candidatus szerkesztő* barátom, a derék Jókay Mór, nagyon szívére vette Tompa Mihályhoz intézett Irodalmi levelem elsejét, s kapja magát az Életképek e fél évi utolsó számában úgy *nekem esik összeszorított öklével* s dühösen *szikrázó szemeivel*, mintha mind az, érintett levelemben némelly íróról általánosan megjegyeztem, egyenesen az ő becses személyére lett volna célozva. — Csak úgy van az, amikor még az *ujonc szerkesztő* tapintat- és nyugalommal nem bír! —” (Kiemelés: Sz. L.)
- 27 Az itt említett idézet teljes szövege a következő: „Jókay Mór, mióta dicső emlékeztü előde által felsőbb jóvá hagyás mellett szerkesztővé neveztetett ki, e miatti gyermekes öröme és félelme zavarában azt sem tudja, hol a feje; csak kipked-kápkod mint Bernát a menykő után, az egész világot dolgozó társává szeretné lekötellezni, s kivált az én szerkesztői személyemben valami iszonyatos rémet halálra ijesztő mumust látnak káprázó szemei.” (Kiemelés: Sz. L.)
- 39 *contractualis* — szegődményes szerződés szerinti

Sor:

- 42 Vahot Imre — Jókai által itt említett — idézete már az előző szöveg-
részben előfordult.
- 48 Itt minden bizonnyal a tavaszi betegségéről van szó, amelyről
máj. 13-án a Jelenkor hasábjain is beszámolt Jókai. (JKK 148—49.)
- 51 *Anticyra* — két ókori görög város neve Tesszáliától délre, ill. a
korinthuszi tengeröböl mellett. A hiedelem szerint e két város
vidékén termett a gyógyító hatású, agyat tisztító híres burnót-
gyökér (helleborus). Innét eredt a szólásmondás, amellyel a fél-
eszű embereket illették: „Eredj Anticyrába!”
- 55 Vahot Imre pontos szövege a következő: „Az a hamar felfortyanó
bővérőség sokszor ártalmára van az embernek s az éretlen hebe-
hurgyaság rohamos kitöréseit gyakran késő megbánás szokta követni.
— Pedig én miattam nagyon nyugodt lehetne *ujonc* ügyfelem;
én nem irigylem az ő genialis dolgozó társait, s nem irigylem soha
előfizetőinek bár milyen arányban növekedő számát. Ha van ereje,
alapítsa meg szerkesztői hitelét, aztán *másszék föl* ezzel akár a
Csimborasso tetejére s harapjon a csillagokba. Bánom is én!” (Kiemelés:
Sz. L.)
- 57 A PDlap szerkesztője vitacikke befejezéseként írja az alábbiakat:
„Azonban tekintve a *járatlan, kezdő ujonc* gyorsan ingerlékeny álla-
potát, tekintve azon bő *rekrutacizsmát* és nadrágot, mellyben még
sehogy nem tud biztosan lépdelni; én meg tudok neki bocsátani,
s újra és újra a legjobb példákkal figyelmébe ajánlom azt, miszerint
rázza le magáról még egyszer az iskolai port valami rémletes ször-
nyének, ki őt az Életképekkel együtt netalán *fölfalni akarná*; —
mert ha tovább is olly *n e m e s* hangon fog az írókkal szólni,
mint a hogy engem minden ok nélkül megszólított, akkor isten
legyen irgalmas és kegyelmes az ő szerkesztői arany program-
jainak. — Béke velünk!” (Kiemelés: Sz. L.)
- 58 *odafent* — célzás a bécsi hatóságokra
- 59 A következő sorokban írja Vahot Imre, hogy Jókait *odafent* nevez-
ték ki szerkesztőnek: „— No lám milyen *kuruc legény* lett ebből
a mi szende *kis öcsénkből* mi óta a szerkesztői kakas tollas csákót
fejébe, s szerkesztői csákányt kezébe nyomták — *oda fent*. Hogy
megtartotta a jelenkor naplóírásánál a *balta forgatást*, s ,ki a legény’
féle *kapcáskodást*!” (Kiemelés: Sz. L.)
- 63 *Gambrinus* — Jan primus, mondabeli király, akinek a sör feltalálását
tulajdonítják
- 64 *insigne* — jel, jelvény
- 69 A Vahot Imréhez szóló első irodalmi levél az Ék jún. 23-i számá-
ban jelent meg. (JKK 184—91.)

Sor:

71 *Damon és Pythias* (Püthiasz) — az ógörög hagyomány szerint két hű ókori barát; az igaz barátság jelképei

75 *Vatermörder* — apagyilkos

76 Vahot Imre írónk jún. 5-i szerkesztői programjára célozva sorolja fel a Jókai által itt kifogásolt jelzők jelentős részét: „Hisz szerkesztői programjában nemde maga ígérte meg, hogy mindenkor n e m e s h a n g o n fog vitatkozni, s kerülve a sarkantyús csizmás és décbundás nyers nemzetiség hirdetését, — a legfinomabb gyöngédséggel fog az Életképek salonjában *vatermördereskedni*! S im csak hamar kiüti magát a szeg a zsákból! Még nem is lépett szerkesztői pályájára, ok nélküli érzékenykedése miatt máris elveszti nyilvánosan adott szép ígérete egyensúlyát, s hozzám szerkesztő társi idvezletül intézett levele gyöngéd nemes hang helyett, *a legdarócsabb szilaj modorban, a legbetyárosabb hangon*, s még magánviszonyaimat is bolygató gyermekes dühvel van irva.” (Kiemelés: Sz. L.)

82 *force* — erő

84 *pélemêle* — összevisszaság

93 *diséretesen* — ch. dicséretesen

50

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. júl. 4.] 198—203.

M: Ék II. félv. I. sz. 25—28.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 *felv.* — felvonásban

4 Az Országgyűlési szállás c. vígjátékot nov. 11-én játszotta a Nemzeti Színház.

16 Petőfi Sándor *A külföld magyarjaihoz* c. költeményében ítéli el az arisztokraták „nyugat”-imádatát. A külföldieskedő, színházlátogató magyar mágnásokat Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényben bélyegzi meg legnagyobb hatással.

21 *Molnárné és unokaöccs* — *A szép molnárné* c. egyfelvonásos francia vígjáték (írta: Mellesville és Duverrier, Somolky fordította magyarra)

23 *felv.* — felvonásban

Maywood — a bécsi operaház szólótáncosnője

k. a. — kisasszony

Borry Pasquale — a bécsi udvari operaház Pesten vendégszereplő szólótáncosa

54 *t. c.* — tisztelt című

Sor:

- Nabucodonosor* — Verdi *Nabucco* c. operája
- 57 *Lassu víz partot mos* — Schröder négyfelvonásos vígjátéka, amelyet Molnár János fordításában mutatott be a Nemzeti Színház. A PDlap Morgó álnevű szemleírója szerint e mű „az ujdonságok után kapkodó közönségre semmi vonzerővel nem bír”. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 1. 27. sz. 859.)
- 70 egyikét — Ék: egyiket — sh. —
- 72 *Coriolan* — Shakespeare-nek Dobrossi István és Egressy Gábor fordításában bemutatott színdarabja
Shakespeare színdarabjai közül 1847. máj. 26-án a *Lear királyt*, jún. 9-én pedig Vajda fordításában a *Hamletet* adták elő a Nemzeti Színházban.
- 74 Shakespeare IV. Henrik c. drámáját Matisz Pál és Egressy Gábor fordításában aug. 12-én adta elő a Nemzeti Színház. Főalakját, a „korhelyek legkorhelyebbikét, sir John Falstaff ökegyelmét Szentpétery humorgazdag játékaival” nagy közönségsikert aratva alakította. (Vö.: Golub Vilmos: *Nemzeti Színház*. PDlap 1847. aug. 19. 34. sz. 1086—87.)
- 76 E „mindennapiságon alulmaradt darabocská” a jún. 23-án előadott *Lassú víz partot mos* c. német vígjáték.
- 78 *Nagykoru* — Bernfeld vígjátéka, amelyet Fekete Soma fordításában mutatott be a Nemzeti Színház.
- 79 *Falstaff* — Verdi *Falstaff* c. operájának a főszereplője
- 82 Jókai gyakran említi, hogy a Nemzeti Színház kiváló művészei igen sűrűn utaznak vidékre.
- 90 G. — Gábor
- 91 Laborfalvi Róza Volumniát (*Coriolanus* anyját) alakította nagy sikerrel. A PDlap bírálójának azonban — írónkkal ellentétben — az a véleménye, hogy Jókai későbbi felesége „külsőleg, belsőleg elég erővel bír egy nagylelkű római nőt képzeletünknek megfelelő élethűséggel képviselhetni, csakhogy még sokkal fiatalabb és szebb hogysesem egy római férfi anyját, az éltel matronát játszhatná a nélkül, hogy az eredeti s előadott alak korának különbsége ne ötlenék eszünkbe.” (Szinéri: *Nemzeti Színház*. PDlap 1847. júl. 1. 27. sz. 860.)
- 106 *Paul Jones* — Dumas ötfelvonásos drámája
- 112 *Lucia* — Lammermoori Lucia
- 113 Ezt a darabot 1846. aug. 4-én játszotta először, ezt megelőzően pedig 1847. máj. 11-én adta elő a Nemzeti Színház.
- 114 A *Lammermoori Lucia* nemcsak Donizetti, hanem az egész operairodalom egyik legnagyobb sikerű darabja.

Sor:

- 115 *Alvajáró* — Bellini operája; a szövegét Romani írta
127 Az opera színhelye a skóciai ravenwoodi kastély
Lucia — Lord Asthonnak (az Asthon-ház fejének) a húga
134 *gondolat* — eh: gondolat
138 *Reina* — vendégszereplő olasz operaénekes
141 *Asthon* — a Lammermoori Lucia főszereplője Asthon Enrico
146 A *Kalmár és tengerész* Czakó Zsigmond egyik legnépszerűbb darabja.
155 Lendvayné Margit szerepét „bájoló érdekességgel” alakította. Ezt a figurát korábban — lényegesen mérsékeltebb sikerrel — Lászlóné jelenítette meg. (*Nemzeti Színház*. PDlap 1847. júl. 27. sz. 860.)
160 *Szigeti* — a korabeli lapok véleménye alapján — ebben a szerepkörben nem tudta pótolni a tengerésztiszt előző megszemélyesítőjét, Lendvay Mártont.

51

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 4.] 204—10.

M: Ék II. félév I. sz. 28—31.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *csizmadiát fog* — téved, bakot lő, rossz lóra tesz, melléfog
3 *praeiudicium* — előítélet
6 *identificál* — azonosít
22 *fagotto* — búgósíp
27 E „genialis utazó” Petrichevich Horváth Lázár, akinek keleti leveleit Lakatos Pál parodizálta. (L.: JKK 683—84.)
30 A hírlapok elején a kitüntetetteket, hátul a csődbejutottak, elárverezettek nevét közölték. Nyilván erre céloz Jókai.
32 Célzás Vahot Imre megbukott *Vén csapodár* c. színdarabjára, amelynek cselekménye egy dunai gőzhajón játszódik.
33 *denique* — végül
39 *collégaink* — lapszerkesztők
Célzás a jún. 5-i cikke, melyben vázolja Jókai az Ék félévi programját. E programból azután jó sokat nem tudott teljesíteni. (Vö.: JKK 177. — *Az Életképek élén*. JKK 582—83.)
43 *carabino* — carbaine, rövid löfegyver vadászok és lovasok számára, karabély

Sor :

- congréve rakéta* — Congreve, Sir William (1772–1828) tüzértábornokról elnevezett, vaslemezből készült, henger alakú hadiröppentyű, nagyhatású rakétaszerű fegyver, amelyet a múlt század derekáiig — a magyar szabadságharc idején is — használtak (vö.: *A köszívű ember fiai*. JKK 2. k. 389–90.)
- 46 *pallisád* — karósánc, cölöpsor
- 48 *seregek ura* — isten
- 56 Az „egyszeri leányzó” esete a katonával a *Szomorú napok* c. regényben is megismétlődik. (JKK 65.)
- 60 *párizsi vérmenyekző* — Valois hercegnő és Bourbon Henrik herceg, a későbbi IV. Henrik király esküvőjének ideje, az ún. szent Bertalan éjszakája, amelyen 1572. aug. 23 és 24 közti éjjel a hugenottákat, a francia kálvinistákat IX. Károly király nagyravágyó anyjának, Medici Katalin irányításával tömegesen lemészárolták
- 61 A *szerkesztőtársaink* szó arra mutat, hogy e közleményláncolatot az Ék szerkesztője, azaz Jókai írta.
- 66 *polaris csillag* — sarkcsillag
- 73 *Divatlap barátunk* — PDlap
Az „érzelemteljes barátság hangját” megtalálhatjuk a Vahot Imréhez, a PDlap szerkesztőjéhez címzett irodalmi levelekben. (L.: JKK 184., 192.)
- 75 E „vizitkártyák” később címként szerepelnek Jókai közleményeiben. (JKK 221.)
- 76 *Nemz. Ujság* — Nemzeti Ujság, amellyel nagyon sokat vitázott Jókai
- 84 Jókai ebben az ügyben már korábban is nyilatkozott. (JKK 164., 168.)
- 97 *Bizanthinum* — Bizánc
- 107 *auto da fé* — autódafé, hitítélet, a spanyol inkvizíció idején az eretnekség miatt halálra ítélték ünnepélyes körmenete és az ítélet végrehajtása, a kivégzés borzasztó látványossága, amelyekre a nép nagy tömegekben tódult
- 114 *Deutsches Element in Ungarn* — Német elem Magyarországon; ezen a címen egy német nyelvű folyóirat is megjelent Kertbeny Károly Mária szerkesztésében
- 115 *funditus* — alapjaiban, fenekestül, teljesen, egészen
- 119 *Mult szerdán* — jún. 30-án
- 155 *Csütörtökön* — júl. 1-én
- 156 A hajóhíd a mai budai Döbrentei tér és a Vigadó téri hajóállomás között állt.
- 157 A Lánchíd lassú épülését Jókai és a többi lapok újdonságírói is gyakran teszik szóvá.

Sor :

- 160 *mina* — arckifejezés, arc (mine)
Element — célzás a *Das deutsches Element in Ungarn* (A német elem Magyarországon) c. lapra
- 161 *H'ist tas a Malehr!* — Hier ist das ein Malheur! Itt a szerencsétlenség!
- 163 *soirée dansante* — táncos esti összejövetel
- 164 A „kengyel” szóhoz fűzi lapalji megjegyzésként a szedő: „Hegyaljaisan: t a l p a l ó.”
- 165 *strupfli* — talpalló, a csizmanadrágnak a talp alatt átnyúló erős vászonfüle (vö.: *Hétköznepok* JKK 128., 377., 423.)
- 168 *uracs* — úrfi, arszlán
- 169 *grifli* — palavessző
- 170 *Kedden* — jún. 29-én
- 174 Ezután egy rövid hír következik Trestyánszky Imre püspök elhunytáról.
- 175 *Kaján Ábel* — Pákh Albert írói álneve
- 179 Annak említése, hogy az előző számban az „előd” volt az Ék újdonságírója, azt jelenti, hogy új szerkesztő és új hírrovat-vezető jelentkezett Frankenburg irodalmi divatlapjánál.
- 180 Jókai itt az Ék jún. 23-i következő közleményét helyesbíti: „Az *i p a r d i j a k* kiosztása vasárnap, f. hó 13-d. történt a megye termében. Örömmel jelentjük, hogy e kitüntetésben többnyire nem. mesterek részesültek, kiknek művei a privilegiált casta embe-reit jóval túlhaladták. Mi is osztozunk a jelenkori naplóíró ohajtásában: bárcsak az iparműkiállításon valahára az utolsó céhmestert mutatnák. — Ez alkalommal nem mulasztthatjuk el a tisztelt közönséget egy becsületes szabómesterre, *T ó t h* Mihály urra (lakik váciutca, Kasselik-házban) figyelmeztetni, ki, távol minden céhbeli irigykedés s szűkkeblű féltékenységtől, inasait a ruhaszabás mester-ségében oktatja, mit a többi mesterek olly önzőleg szoktak őriz-getni s pedig felényire sem olly ügyesek ám, mint a nevezett fiatal mester...” (*Mi hír Budán?* 25–26. sz. 846–47.)
- 184 *madame la Honte des rues* — Honderü asszonyság
A Honte des rues, amelynek kiejtése majdnem Honderü, szó szerint azt jelenti, hogy az *Utcák szégyene*, Petőfi szójátéka
- 190 *Nous sommes les vôtres* [vôtres] — Teljes tisztelettel (levélzáró formula)
- 191 *P. H. L.* — Petrichevich Horváth Lázár (1807–1851), a Honderü alapítója és szerkesztője (Vö.: NL.: *Petrichevich Horváth Lázár*. Tárca. Magyar Hírlap 1851. márc. 25. 416. sz. 1875.; *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 329–30.; *Politikai divatok* JKK 563.; *A tengerszemű hölgy* 45.)

Sor :

- 194 *My lady your truest friend for ewer!* — Asszonyom, az Ön hű barátja örökre!
195 Ezután bejelenti Jókai, hogy az összegyűlt könyvismertetőket a következő számban fogják közzétenni.

52

KÜLFÖLDI IRODALMI SZEMLE

[1847. júl. 4.] 211–14.

M: Ék 1847. II. félév 1. sz. 31–32.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Ez az általános, az egész Ék szerkezeti felépítésére vonatkozó bejelentés a szerkesztő Jókai közlése.

- 1 Az első sorban félreérthetetlenül utal arra a cikkíró, hogy új sorozatot nyit.
- 2 E bevezető közlemény után egy szám (5. sz. aug. 1.) kivételével a segédszerkesztő Pálffy Albert aug. 22-ig vezeti a külföldi eseményekről szóló rovatot. Ezután csaknem két hónapig, okt. 22-ig pauzál a rovat, majd *Külföldi Társasélet* címen éled újjá Jókai közvetlen irányításával, jöllehet dec. közepétől egy-két író is segítkezik a híryanag összeállításában.
- 3 *Athenaeum* — Vörösmarty Mihály és Toldy Ferenc kiadószerkesztők és Bajza József társszerkesztő által 1837. jan. elsejével az Auróra helyett megindított tudományos és szépirodalmi folyóirat, amely 1841-ig hetenként, majd 1843-ig, a lap megszűnéséig hetenként háromszor jelent meg
- 5 A PDlap a *Budapesti Szemle* és a *Vidéki Szemle* c. rovatának mintájára 1847. okt. 7-én kezdi meg Golub Vilmos vezetésével a *Külföldi Szemle* c. rovatát.
Bulwer, Eduard George lord (1803–1873) — angol polgári regényíró, liberális politikus; legismertebb művei a Walter Scott-féle hagyományt követő népszerű, de felületes történeti regényei (*Pompeji pusztulása*, *Rienzi*)
Boz — Dickens írói álneve (vö.: *Legkedvesebb könyveim.* = HhM 5. k. 183.)
- 17 A helyszűkéről emlékező rovatvezető ismét olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek a szerkesztőre tartoznak.

Sor :

- 23 Az „elhatároztuk . . . magunkat e rovatkát elvállalni” kitétel arra mutat, hogy a szerkesztő Jókai eredetileg maga akarta vezetni ezt a rovatot. Nem férhet kétség ahhoz, hogy a rovatvezető kijelölése a szerkesztő feladata volt.
- 29 Jókai gyakran megemlékezik memoárjaiban arról, hogy a szabadságharc előtt milyen lelkesedéssel tanulmányozták a francia romantika irodalmi termékeit. (Vö.: HhM 5. k. 183.)
- 34 *Théâtre Français* — Théâtre Français (Comédie Française), a franciák nemzeti színháza. Lassu István a Tudományos Gyűjtemény 1826-os évfolyamában nagyon részletes értekezésben számol be a korabeli franciaországi színházi állapotokról. Jókai valószínűleg ismerte e cikket, mert e folyóirat járt az édesapjának, ásvai Jókay Józsefnek, a „hites Ügyvédlőnek” 1819 és 1831 között. (L.: *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 346.) Lassu István értekezése szerint a Théâtre Français „első Frantzia Théátrumnak is nevezetetik. Ennek első származása 1518-ra esik . . . Az ezen Théátrumon játszani szokott darabok, tsupán classicusoknak megismert drámai remek munkájai a frantzia Litteraturának, mind a tragoediában, mind a fenjáróbb Comoediában.” (Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 5152.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 345.)
Souvestre, Emil (1806–1854) — termékeny francia regény- és drámaíró; műveiben a nép erényeit dicséri
- 42 *Pour arriver* — hogy megérkezzék, hogy beérkezzék, hogy boldoguljon
Souvestre-nek valóban nem a regényei, még csak nem is a drámai, hanem a rövidebb elbeszélései az értékesebbek.
- 64 *M.* — Monsieur, úr, uram
- 74 *Moniteur* — folyóiratcím
- 80 A dikríciókban elmondott s nem művészileg ábrázolt hazafiság Vahot Imre *Kézművesek* c. darabjára vonatkozik.
- 84 *E.* — Emil
- 85 *Odeon színház* — Odéon, Párizs 1791-ben épült előkelő színháza. Hosszú időn át rivalizált a Théâtre Français-val, majd 1946-ban a Comédie Française-hez csatolták. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 444.) Lassu István szerint a Théâtre de l’Odéon „épült 1791-ben, 20. Martiusban 1799-ben leégett . . . 1818-ban ismét hamuvá lett, és 1819-nek első Octoberén viszont felnyitattott; mind külső, mind belső alkotása igen gazdag és izléssel teljes; a benne előadandó darabok ugyanazok [mint a Théâtre Français-ban] . . . és a két Théátrum vetekedik egymással”. (Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 52.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 444.)

Sor:

- 91 sz. — szerző
92 *Agen* — város a Maas torkolatánál
98 *Théâtre Historique* — Dumas által alapított színház Párizsban;
ebben az író főként a saját dramatizált regényeit adatta elő
99 *La Reine Margot* — Margit királynő
100 *L'Ecole (École) des Familles* — A családok iskolája
Cabale und Liebe — Ármány és szerelem
105 *L'Advocat* — francia kiadó
109 *Ambigu Comique* — párizsi színház, amelyet Audinot alapított
1769-ben

53

MONDANI VALÓINK

[1847. júl. 4.] 214—16

M: Ék. 1847. II. félév 1. sz. 3. borítólap, aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A mai, azaz júl. 4-i számban megkezdett novella Jókai Mórnak
Az aegyptusi rózsza c. elbeszélése, amely júl. 18-áig jelent meg
három folytatásban.
2 Még nem fejeződött be Jókai novellájának a közlése, amikor *Az
aegyptusi rózsza* utolsó részletének megjelenésével egyidejűleg az
Ék Jósika Miklós regényrészletének az első felét megjelentette
A titkos tribunok a szent Anna tavánál címen. (1847. júl. 18. 3. sz.
73—77.) A befejező rész a következő számban látott napvilágot.
(júl. 25. 4. sz. 100—06.)
4 Pálffy Albert *Harlem Richard* c. novellája valóban közvetlenül
Jósika Miklós regényrészlete után következik az Ék 5., (aug. 1.
131—42.) 6. (aug. 8. 163—71.) és 7. (aug. 15. 198—209.) számában.
7 Iványf Malvinának a *Három férj özvegye* a júl. 18. (4.) és szept. 19.
(12.) között jelent meg az Ék-ban kilenc folytatásban.
8 *Frereych Imre* — angol nyelvtanár, az angol nyelv és irodalom
művelője és terjesztője Pesten. Kiemelkedő művei közé tartozott
az Ék-ban megjelent két tanulmánya.
Frereych Imrének Az angol irodalom vázlata a XVII. század végétől
c. értekezése az Ék-ban jelent meg 1847. júl. 11-én (2. sz. 33—35.),
júl. 18-án (3. sz. 65—68.) és júl. 25-én (4. sz. 97—100.) három

Sor :

részletben. A másik tanulmányának a pontos címe: *Az angol prosa-irodalom 1780-tól mostanig*. E munka az Ék szept. 19-i (12. sz. 357–60.) és szept. 26-i (13. sz. 389–91.) számában jelent meg két folytatásban. A *Visszaemlékezés* c. munka az Ék 23., 24. és 25. számában jelent meg Kisfaludy Sándor mottójával (dec. 5. 711–23.; dec. 12. 748–55.; dec. 19. 777–84.) Bus Aurél, aláíratlanul, ill. B u s A u r é l aláírással.

- 9 Bus [Bús] Aurél — Szabó Richárd írói álneve

Szabó Richárd (1820–1873) — hírlapíró és szerkesztő. Az Ék-ban megjelent cikkeivel és novelláival vonta magára az olvasók figyelmét. A *Nők világa* c. munkájában korábban újszerű töredékes leveleket tett közzé.

Vasvári Pál *Árpádi Andor* c. munkája júl. 18-án (3. sz. 84–85.), júl. 25-én (4. sz. 116–18.) és aug. 1-én (5. sz. 151–54.) jelent meg aláíratlanul. Az Ék évvégi tartalomjegyzéke azonban megírja, hogy a *Történetírászat és régiségbuvárlás* című műfaji csoportba osztott munka Vasvári Páltól származik. (Vö.: *A márciusi fiatal-ság*. = *Életemből*. 1. rész 13.; *Az én kortársaim*. = Uo.: 178.)

- 11 Hrabowszky Dávid (1804–180?) — gimnáziumi tanár, költő, számos kultúrtörténeti értékű életkép és útleírás szerzője. 1846-ban és 1847-ben a PDlapban jelentek meg *Velencei levelei*. Hrabowszky 1847 második felében nem írt az Ék-ba.

- 12 Szegény Miska c. zsánerképet Bartók Gábor írta, s az Ék dec. 12-i (24. sz. 758–62.) és dec 19-i (25. sz. 786–92.) számában jelent meg.

S. F. kézjeggyel ellátott utazási napló nem jelent meg az Ék-ban.

- 13 Az *Iziora* novella aláíratlanul jelent meg az Ék-ban 1847. szept. 26-án. (13. sz. 391–405.) Az Ék évvégi tartalomjegyzéke azonban elárulja, hogy a mű szerzője: Malom Lujza.

Malom Lujza (1821–1847) — költőnő. Versei a kolozsvári Nemzeti Társalkodóban, a pesti Honderűben és a Társalkodóban jelentek meg.

M. L. — Malom Lujza

- 14 Az *Utazás* c. életkép nem jelent meg az Ék-ban.

- 21 *potpourri* — illatos szerekkel telt edény, egyveleg

- 25 A pontos cím: *Egy új Hortobágyon*. Csuthy Zsigmondnak ez a munkája 1847. nov. 21-én (21. sz. 660–67.) jelent meg az Ék-ban.

- 26 *Casino is nem is* — ilyen címen csak 1848 decemberében jelent meg közlemény az Ék-ban Kleophas aláírással. (dec. 10. 24. sz. 759–60.; dec. 17. 25. sz. 788–92.; dec. 25. 26. sz. 821–26.)

- 28 *Főúr és pór* — Obernyik Károly ötfelvonásos drámája, amellyel

Sor:

szerzője 1843-ban nyerte el az Akadémia százaranyos pályadíját Madách Imre és Szigligeti Ede előtt.

A megjegyzés nélkül hagyott műveket nem találtam meg az Ék-ban. [Sz. L.]

- 35 A *Debreceeni élet* szerzője úgy látszik nem fedte fel a nevét Jókai előtt, mert műve nem jelent meg az Ék-ban.
- 41 *savanyu tapasztalás* — Jókai itt nyilván a tavaszi kellemetlenségre gondol, amikor Vas Gereben írta a Jelenkor *Budapesti Naplójának* közleményeit. (Vö.: JKK 686-89)
- 43 Jókai ezután — az általunk elhagyott sorokban megígéri, hogy a „többi félig meddig elfogadott művekről” legközelebb fog nyilatkozni s helyszűke miatt kénytelen néhány vidéki levelező közlését is későbbi alkalomra halasztani.

54

HÖLGYSALON

[1847. júl. 11.] 216—19.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 55—56.; aláíratlanul.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 315—16. (I. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

12 *dinée* — estebéd, étkezés, diner

15 *garçon* — fiú

42 *legelső beléptünk* — célzás arra, hogy a *Hölgysalon* rovat ekkor jelent meg először

43 *andalusi* — andalúziai, dél-spanyolországi

54 Az itt említett költő Petőfi Sándor.

55 *kunyhók és paloták lakói* — célzás Petőfi közismert versére

57 *csattogány* — csalogány, kedvelt énekesmadár

62 Petőfi ekkor járt Nagykárolyban Szendrey Júliát meglátogatni. (Vö.: JKK 690.)

67 Petőfi csak szeptemberben házasodott meg.

80 Petőfiné Szendrey Júlia itt említett „szellemkincse” *Petőfiné naplója* címen jelent meg az Ék-ban 1847. okt. 30-án (18. sz. 561—68.) és nov. 7-én (19. sz. 593—97.).

81 Jókai ezt az ígétetét 1847. okt. 30-án a *Petőfiné naplója* c. cikk Jókay Mór aláírással ellátott előszavaként sajátjának tekinti. (Vö.: JKK 369.) E bemutatást Jókai a következő szavakkal kezdi: „Beváltom

Sor :

szavamat, mit néhány hó előtt tisztelt olvasónőimnek adtam.”
(18. sz. 561.)

89 *Lakatos Sándor* — táncművész. Táncsal foglalkozó cikkei 1851-ben jelentek meg a *Hölgyfutárban* és a *Pesti Naplóban*. 1869-ben Nagykanizsán látott napvilágot a *Tánckönyv* c. kötete.

93 *for ewer!* — örökre! örökké!

55

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 11.] 219—22.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 60—62.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 A „szeretett elődünk, Frankenburg” kitétel azt jelenti, hogy a cikksorozat írója az Ék volt szerkesztőjét tekinti elődjének — tehát nem más, mint maga Jókai. Egyébként írónk a Jelenkornál mint újdonságíró mindig a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjét, Oroszhegyi Józst tekintette elődjének. (JKK 9 : 21)

Frankenburg Adolf (1811—1884) — 1847. júl. 1-ig szerkesztette az Ék-t, utána a bécsi kancelláriához nevezték ki udvari tolmácsnak.

4 *Frankenburg Adolftól örökölt ellenségek* — Vahot Imre és a Honderű írói (P. Horváth Lázár, Nádaskay, Zerffi, Hazucha) stb.

11 *Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt* — szállhatsz tengeren át, mégsem lelket, csak eget váltasz. (Urbán Eszter fordítása, Horatius, Levelek, I. 11. 27.)

22 tíz fontnyi — 560 dkr

35 *der liebe Narr* — a kedves bolond

36 E kis közleményre a Nemzeti Ujság újdondásza a következőképpen reagál: „(A Jelenkor és az Életképek,) amaz minap, ez legújabbban, megfeszített erővel magyaráztatja nekünk hogy e német szó ‚Narr’ nem annyit tesz magyarul, mint ‚bolond’... Tüstint hitelt adunk a jó uraknak, csak előbb azt mondják meg, hogy ha magyarból kellene e szót ‚bolond’ németre fordítaniok, mikép vinnék a dolgot véghez, a nélkül, hogy azt ‚Narr’ szóval ne adják vissza? — Ha pedig azt hiszik a derék két lap, hogy a ‚Narr’ elé ez epithetontétetvén ‚lieber’, akkor az megszűnik ‚bolond’

- lenni, hanem lesz belőle 'kis bohó' (mit a németül tudó ember 'kleines Närrshennek' mond ugyan), akkor ám legyen igazuk. Sőt hogy annál kevésbbé legyen okuk panaszra, ezennel előre megengedjük a két lapnak, hogy ha a kérdéses szó mellé a fönn forgó epitheton, mellynek előttök olly bolondság űző hatalma van, kétszerezve tétetik, akkor józan ember lesz jelenté e, sőt ha az epitheton háromszoroztatik, bizonyosan még valami igen igen bölcs ember kerekedik ki belőle, a 'Jelenkor' és 'Életképek' szótára számára. — Mi egyébiránt az asszonyságot illeti kinek a nevezett két derék lap kezeit csókolgatja, essék tudtukul, hogy azon asszonyság viszont ezennel megcirógatja a kis fiúcskákat, s kívánja, hogy nagyot nőjenek!" (1847. júl. 16. 522. sz. 447.)
- 37 *Sylvestrem tenui Musam meditaris avena* — Tityre! e terepély bikk enyhében heverészvén Kis sípodba csak úgy tillingatod erdei dallod. (Fazekas Mihály fordítása: Vergilius, I. ecloga 1—2 sor.)
- 38 Ez az adoma megjelent Jókainak *A magyar nép élce szép hegedűszóban* c. kötetében.
- 40 Nagy Ignác 1835-ben versekkel lépett fel, majd a Rajzolatok és a Jelenkor segédszerkesztőjeként Zajtay álnéven írta nagyszámú újdonságközleményét, színikritikáját és humoreszkjét
- 51 Az Ék-ban megjelent közlemények közül kihagytunk egynéhány könyvmegjelenésről — közte Palugyay Imre, Jászay Pál és Jósika Miklós — köteteiről szóló híradást. Az Ék-ban ezután egy rövid közlemény olvasható ☉ szignóval — feltehetőleg Szilágyi Sándor tollából.
- 52 *Tomala úr* — „lankadatlan népünnepély rendező”, fürge vállalkozó, nagyszabású tömegmulatságokat szervező vendéglős (Vö.: *Budapesti Szemle*. 1847. aug. 19. 34. sz. 1089.)
Hermína tér — Schifmans Platz, múlt századitér a mai VI. kerületben az Operaház helyén és környékén
- 56 *volenti non fit iniuria* — ebben az alakban lett szállóigévé Ulpianus (170—228) egyik jogi tétele: Nulla est iniuria, Quae in volentem fiat — Nem törvénytelenység, amit valaki maga akar
- 59 *Ah quel honneur! quel bonheur* — Ah, mily tisztesség, mily szerencse *nagysád* — a Honderü (ill. szerkesztőjének) gúnyos megszólítása
- 60 Az „ismét színről színre láthatni és hallhatni” kifejezés arra utal, hogy e vizitkártyával az utazásaiból hazatérő Petrichevich Horváth Lázárt fogadja Jókai.
Amikor keleti újáról megérkezik a Honderü szerkesztője, „nem mulaszthatja el... őszintén elismerni azon munkatársak lankadatlan ügyekezését, kik a Honderü szerkesztését szemleirő távol-

Sor :

létében is olly tapintat- és szilárdsággal kezelték — annak változatos hasábjait annyi derék cikkel ellátták, mikép azt saját közelebbi tapasztalásunk szerint, minden művelt ember meglegedését s őszinte dicséretét teljes mértékben kiérdemelni szerencsés volt. E munkatársak között különösen kiemeljük N á d a s k a y Lajos urat, e lapok derék segédszerkesztőjét, kinek ismeretes meglehetősen hazafiságú tolla illő tapintattal kezelte lapunkban az általános elismerést magának kivívott heti szemle tömött hasábjait — meg aztán Z e r f f y urat, a csömörletes izléstelenség, darócos elbizottság, s patkonca hírnevek utólérhetlen elmésségű üldözőjét, Zerffy urat, a magyar irodalom augiasistállójának rendíthetetlen Herculesét, annak legolvasottabb, legműveltebb, legigazságosabb s legelméőbb kritikusat.”

A továbbiakban a következőket írja Petrichevich Horváth Lázár: „Ezekből s többi lelkes íróársaitól istápoltatva, ügyekvendüink mindig több és jobb olvasmányt juttatva közönségünk elé, egy-szersmind azon hézagot is kitölteni, mely az udvari hivatalt nyert, volt bajtársunk, Frankenburg A. úr Pestről eltávozása által az eddig általszervezett s most már felmondott Életképek más tapasztalatlan kezekbe juttatása által a magyar szépirodalom mezején bekövetkezettnek már is elegendőleg mutatkozik.” (*Heti Szemle*. Honderü 1847. nyárhó [júl.] 6. 1. sz. 16—17.)

- 61 A Jelenkorban valóban gúnyosan aggódott Jókai a Honderü életben maradásáért. (JKK 33.)

ange de mon coeur! — szívem anyala

- 64 A *porta* és a *sultán* szavak a Honderü törökországi leveleire céloznak. (Pl.: P. H. L.: *Levél Emiliához*. Honderü 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 135—36.; nyárutó 31. 9. sz. 169—72.)

- 67 *coeur de mon ange* — angyalom szíve

- 69 Az Ék borítólapja rózsaszínű.

- 71 *Adieu! Le vôtre pour toute la vie.* — Isten áldja! Az öné az egész életre.

- 72 Az egyes közelmények előtti római számok a Honderüt gúnyoló „vizit-kártyák”, azaz csípős megjegyzések mennyiségét jelzik. A római számjegyek használata arra is utal, hogy a két hírfűzér — szerzőjük azonossága révén — kapcsolódik egymáshoz. *Madame adorée!* — Imádott asszonyom!

- 74 *Omphale* — ókori görög istennő, ki Heraklest rokkához ültette, míg maga birtokába vette a hős buzogányát; ez a motívum gyakran szerepel az ókori művészek alkotásaiban; Jókai a *Szomorú napok* c. regényében szerepelteti (JKK 354.)

gynecaeum — női lakosztály

HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 11.] 222–25.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 62–63.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *hírlapi kacs* — megtévesztő tartalmú, gyakran humoros hatású rövid hírlapi közlemény, amely egyaránt ered téves értesülésből és ártatlan természetű megtévesztő szándékból (L.: Tóth Béla: *Szájrul szájra*. Bp. 1895.)
- 3 *Hencida* — község a múlt századi Bihar megyében. A Beöthy-család innen veszi eredetét. Mesebeli falunévként is gyakran szerepel.
- 15 *totaliter* — teljesen, egészen
- 22 *Uj-Granada* — Kolumbia; dél-amerikai köztársaság
- 28 *Emeza* — Emese, Álmos vezér mondabeli anyja
- 31 *Zoroaster* — Zarathustra, Zerdust, a parszi hit prófétája; vallásalapító, kinek életéről rengeteg legenda és mese keletkezett
- 33 *sz. lőrinci* — szentlőrinci, a mai pestlőrinci
- 35 *syllaba* — itt: betű
- 37 *Tasso, Torquato* (1544–1595) — olasz költő, főműve a *Megszabadított Jeruzsálem* c. hősi eposz, amelyben az első keresztes hadjárat eseményeit dolgozta fel.
- 38 *Mehemed Ali* (1769–1849) — albán származású egyiptomi alkirály. Albán csapat fővezéréként harcolt a század végén Egyiptomban a franciák, majd a mamelukok ellen. 1805-ben a török szultán Egyiptom, majd Szíria helytartójának nevezte ki. Az 1838-ban felújuló háborúban a nagyhatalmak beavatkozása következtében kénytelen volt elismerni a porta fennhatóságát Szíriában, de egyiptomi helytartói tisztségét örökletessé tette, s 1845-ben felvette a kedive (alkirály) címet.
- 40 *Tomola úr „Zöldben”* — általában a Városligetben rendezte a népünnepélyt.
- 45 *Széchenyi liget* — kert az Újépület melletti (ma: Szabadság téren)
- 46 *Tuillériák* — Tuileries, a párizsi királyi palota
- 47 *E név: Hiaior*.
- 50 *A géppel összerakható verssel* már korábban is gúnyolódik Jókai.
- 52 *tunnel* — alagút. A budai alagút megépítésének terve a Lánchíddal egyidejű, de Széchenyi kísérlete eredménytelen maradt. Csak

Sor :

1853-ban fogtak hozzá az építéshez Clark Ádám vezetése mellett, s 1856-ban adták át a gyalogos forgalomnak. Egy év múlva már járművek is közlekedhettek benne.

52 *pakfong* — pakfon, műezüst

61 *quo fato* — mily végzet következtében

66 E szűk időről gyakran írt korábban is Jókai.

67 *Guaina* — Gujana, Guayana, Guyane — dél-amerikai gyarmat a múlt században

71 *Tapoly* — község a múlt századi Sáros megyében

74 *Oa-Hua sziget* — Oahu, a Havai szigetcsoport egyike

Hasonló meglepetésként adja hírül a Hölgyfutár 1853-ban azt, hogy egy magyar író (Jókai) telket vásárolt a Svábhegyen. (*Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 294.)

83 *brigadier-general* — lovassági tábornok

95 *font* — 56 dkg

57

ÉRTESÍTŐ

[1849. júl. 11.] 225—26.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 4. borítólap;

júl. 18. 3. sz. 4. borítólap;

júl. 25. 4. sz. 4. borítólap.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

3 A bemutatkozó sorok ismét azt bizonyítják, hogy Jókai új rovatot nyitott.

58

HÖLGYSALON

[1847. júl. 18.] 226—28.

M: Ék II. félév 3. sz. 85—87.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Jókai viszonylag modern nézeteket vall a nőemancipáció kérdésében. (Vö.: Török Pál: *Jókai-regény mint történeti forrás*. Protestáns Szemle 1935. 204.)

Sor:

- 13 Hasonló gondolatokat fejteget Jókai 1848-ban a *Nőszabadság* c. cikkében. (Ék 1848. márc. 23.)
34 sötét (Ék: sötés -sh. —)
55 szivar — cigaretta
75 A cikk ígért folytatása nem jelenik meg.

59

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 18.] 229—32.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 92—93.; aláíratlanul

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 A kecskeméti népünnepély felelevenítése a *Hétköznapiok* c. regényben is felfedezhető. (JKK 5—18.)
9 Az orgoványi csikos mulatása a *Hétköznapiokban* szereplő Telezsák fékevesztett, duhaj táncára emlékeztet. (JKK 160—63.)
13 öregdob — nagydob
14 maroinett — bábfigura (marionette)
24 A Tomala úr által rendezett városligeti népünnepélyről már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 221., 223.)
28 Bosco — bűvészmeister, a „szemfényvesztés nagy művésze”. 1814 után mintegy 18 éven át szerepelt Európában és Keleten bűvészmutatványjaival. (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 436—37.)
42 A Honderü Tomola úr védelmére kel. (*Heti Szemle*. 1847. nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 36.)
47 Zichy Mihály (1827—1906) — festő, aki a *Mentőcsónak* c. festményével művészi pályafutása kezdetén százaranyas pályadíjat nyert
50 Kiss Bálint (1802—1868) — festő, a Nemzeti Múzeum képtárának a rendezője
51 Marasztóni — Marastoni Jakab (1810—1860) velencei születésű festő, aki előbb Pozsonyban működött, majd a harmincas évek vége felé Pesten telepedett meg, s József nádor pártfogása mellett festőiskolát nyitott, amely egy ideig nagy népszerűségnek örvendett
Swoboda Károly — matematikus
53 István nádor valóban megérkezik magyarországi körútjára. Utazásának komáromi állomását a *Politikai divatok* c. regényében jeleníti meg Jókai. (JKK 62—68.)
55 *Qui quid optat, cito credit* — Gyorsan elhiszük, amit szeretnénk
Tóth úr — Tóth József a *Don Caesar de Bazan* c. darabban lépett

Sor:

- fel mint vendég a Nemzeti Színházban júl. 11-én, s a PDlap színi-referense (Szinéri) szerint „jellemző játéka, tiszta érthető szavai által tetszést vívott ki”. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 15. 29. sz. 928. Vö.: JKK 67: 25, 289: 12.)
- 68 Jókait mint újdonságírókat és lapszerkesztőket egyaránt foglalkoztatja az épülő Lánchíd.
- 75 font — 56 dkg
- 78 *statum in statum* — államot az államban
- 79 *pactum leoninum* — oroszláni szövetség
- 81 *Hier sind wir Götter!* — Itt mi istenek vagyunk!
- 84 *Fabiny János Teofil* (1791–1847) — orvos, budapesti egyetemi tanár és író. Főleg szemészettel foglalkozó tudományos cikkeket írt. Nov. 30-án halt meg.
- 85 *Gleichenberg* — Feldbach mellett levő fürdőhely Stíriában két ikerváros — Pest és Buda

60

HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 18.] 232–35.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 93–94.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A cikksorozat szerzője arra utal, hogy e közlemények a júl. 11-i „hírlap kacsák” folytatásai.
- 12 *rénes forint* — rajnai forint, a tallér kétharmada
- 27 *Noththeater* — a német szükségszínház, amelyet Bánffay szerint Jókai keresztelt el „árnyékszínháznak” (*Nyílt levél Jókai Mórhoz*. Ék 1847. aug. 8. 6. sz. 184.)
- 30 *Oh schweere Noth des Theaters! Oh Theater der schweeren Noth!* — Óh, súlyos szüksége a színháznak! Óh, színháza a súlyos szükségnek!
- 41 A szegénység és a drámaírás testvérként jelentkezik már a *Hétköznapok* c. regény első megfogalmazásában (JKK 245, 398.)
- 43 Jókai már a Jelenkornál első újdonságközleményei között emlegeti a zsemlevicet. (JKK 12.)
- 48 Ehhez hasonló cífra titulust Jellasicsnak adományoz 1848 őszén Jókai. (*Jellachich közlönye*. Ék 1848. okt. 15. 507.)

Sor :

- 50 *fregatte* — frégate, fregatta, kisebb hadihajó
51 *lineahajó* — sorhajó
53 *Tegnap* — júl. 17-én
56 *pium desiderium* — kegyes vágy(akozás)
59 Ezt a motívumot szerepelteti Jókai a *Hol leszünk mi két év múlva* c. humoreszkiájában. (Ék 1848. máj. 28—jún. 11.; *Virradóra*. 356—71.)
Az *örök béke* c. utópisztikus humoreszkiájában arról ír Jókai, hogy 1959. ápr. 29-én a Pesti Holdvilág c. hír- és divatlapban a következő sorokat fogjuk olvasni: „Tudják olvasóink, miszerint ennnyire te lévén a világ, további rendszabályul az állapítottatott meg, hogy a mely városban esztendő alatt többen születnek, mint meghaltak, a superplust sorshúzás útján ünnepélyesen a Duna, Tisza stb. hullámaiba kell hányni. Ez ünnepély versekbe foglalására a 'Pesti holdvilág' szerkesztője is tűzött ki 50 darab pogácsából álló jutalmat.” (*Életemből*. 2. rész 355.)
68 1—o — primo (először)
69 2—o — secundo (másodszor)
72 *D. barátunk* — Degré Alajos
Engadin-völgy — magasan fekvő völgy a svájci Alpokban
73 *P. barátunk* — Pálffy Albert, aki egy időben az Ék *Külföldi Irodalmi Szemle* rovatát vezette, s aug. 22-én a következőt írta: „A régen várt nap eljött. A Théâtre-Historique-ban Dumas Sándor új műve: Le Chevalier de Maison-Rouge, nagy tetszéssel adatott. A címe a drámának nagyon kapós.” (8. sz. 259.) Aug. 8-án ugyancsak Pálffy Albert (P-fy kézjeggyel) számol be arról, hogy „A színügy Párizsban hallgat. Az első rangú színházak zárva vannak.” (6. sz. 196.)
74 *Dumas S.* — Dumas Sándor; Dumas, Alexandre (1803—1870)
75 *K. barátunk* — Kuthy Lajos (vagy Kerényi)
76 *L. barátunk* — vsz. Lauka Gusztáv
Estremadura — Spanyolország egykori tartománya
78 *Andalusia* — Andalúzia, déli spanyolországi tartomány
Legközelebb — Ék: Legközebb — sh. —
S. barátunk — Sujánszky Antal
82 *Magyar Kurir* — magyar nyelvű hírlap, amely 1786-ban jelent meg Pozsonyban s 1834-ben megszűnt. Pálffy Albert még 1848 őszén is emlegeti, hogy milyen öreg újság a Magyar Kurir. (Marcius Tizenötödike 701.)
83 *Hírnök* — „politikai, tudományos, művészeti és mulattató folyóírás”, mely „monarcho-aristocrata” nézetet képviselt; Pozsonyban jelent meg 1837-től 1845-ig

MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 18.] 235–36.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 3. borítólapp; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *B.-ben* — Bécsben
- 3 *F. A.* — Frankenburg Adolf
- 4 Azért nem fogad mást bécsi levelezőnek Jókai, mert — terv szerint — Frankenburg tájékoztatja a divatlap olvasóit a császárváros életéről. Ennek az Ék-ban nem találtuk nyomát. A bécsi eseményekről Jókain kívül Halászy és Papp Gábor küld helyszíni beszámolót.
- 7 Jókai itt az Ék szerkesztésének elvállalására utal.
- 11 *Elveinket programmunkban elmondtuk* — ez a kitétel célzás a jún. 5-i cikkekre, amely alá az van írva, hogy „Jókay Mór az Életképek szerkesztője”. (JKK 266–67.) A többes első személy tehát nem a lapszerkesztők összességére, hanem csak Jókaira vonatkozik.
- 18 Jókai júl. 25-én is megígéri, hogy a hírlapi vitáknak nem ad helyet a lapban. (*Mi hírt Budán?* 4. sz. 124.; JKK 254.) Jókai megjegyzései az 1848-as szerkesztői irányelveivel rokonok

HÖLGYSALON

[1847. júl. 25–dec. 12.] 236–53.

M: I. az Ék-ban a következő folytatásokban:

1. 1847. júl. 25. 4. sz. 118–20. Jókay Mór aláírással a cikk elejétől a 98. sorban lévő „Nehéz eltalálni férfinak” kezd. bekezdésig.
2. 1847. aug. 8. 6. sz. 181. Jókay Mór aláírással az eml. bekezdéstől 142. sorban lévő „Emlékszem rá: hogy ez előtt” kezd. bekezdésig.
3. 1847. aug. 15. 7. sz. 216–17. az eml. bekezdéstől a 182. sorban lévő „Van egy virág, melynek neve” kezd. bekezdésig.
4. 1847. aug. 22. 8. sz. 250–51. az eml. bekezdéstől a 239.

sorban levő „Kik egymást igazán, bensőleg szeretik” kezd. bekezdésig.

5. 1847. aug. 29. 9. sz. 283. az eml. bekezdéstől a 280. sorban levő „Ki ismerte ki valaha” kezd. bekezdésig.
 6. 1847. szept. 5. 10. sz. 316–17. az eml. bekezdéstől a 315. sorban levő „Az emberek mivelődnek” kezd. bekezdésig.
 7. 1847. szept. 12. 11. sz. 344–45. az eml. bekezdéstől a 371. sorban levő „Van-e öröme az életnek” kezd. bekezdésig.
 8. 1847. okt. 17. 16. sz. 503–05. az eml. bekezdéstől az 508. sorban levő „Mi ingerlőbb” kezd. bekezdésig.
 9. 1847. dec. 12. 24. sz. 758. az eml. bekezdéstől a cikk végéig.
- II. a) *Magyar hon szépségei*. 2. kiad. Jókai Mór *Munkái*. 27. Népszerű kiadás. Bp. 1862. 129–47. *Egy nő naplója* címen.
- b) 3. kiad. Bp. 1882.
Címlapkiadás
- c) 4. kiad. Bp. 1894.
Címlapkiadás

Az 1862., 1882. és 1894. kiadásban a következő, római számokkal tagolt részek jelentek meg:

- I. a cikksorozat elejétől a 61. sorában levő „mint a gondolkodóké” szavakkal végződő mondatig.
- II. 62. sorban levő „Egy férfi s egy leány” kezd. mondatától a 81. sorban levő „mint a kimondó ajka” szavakkal végződő mondatig.
- III. a 82. sorban levő „Mikor végződik az ifjúság” kezd. mondatától a 97. sorban levő „nincs ki emlékezni tudjon” szavakkal végződő mondatig.
- IV. a 239. sorban levő „Kik egymást igazán, bensőleg” kezd. mondatától a 264. sorban levő „nem istenimádás, nem hazaszeretet” szavakkal végződő mondatig.
- V. a 265. sorban levő „Nőnek soha sem szabad” kezd. mondatától a 279. sorban levő „vagy közel van hozzá” szavakkal végződő mondatig.
- VI. a 280. sorban levő „Ki ismerte ki valaha” kezd. mondatától a 314. sorában levő „az emberi szív” szavakkal végződő mondatig.
- VII. a 377. sorban levő „Mennyire ellenkező hatása” kezd. mondatától a 393. sorban levő „elolvad, ez jéggé merevül” szavakkal végződő mondatig.
- VIII. a 394. sorban levő „A szenvedések — álló” kezd. mondatától a 398. sorban levő „s hosszabb leendő” szavakkal végződő mondatig.

- IX. a 399. sorban levő „Kell- nyilatkoznia annak” kezd. mondat-
tól a 485. sorban levő „némi tekintetben babonás” sza-
vakkal végződő mondatig.
- X. a 486. sorban levő „Gyakran látni egy fiatal” kezd. mon-
dattól a 507. sorban levő „eset olly egyszerű” szavakkal
végződő mondatig.
- XI. a 315. sorban levő „Az emberek mivelődnek” kezd. mondat-
tól a 361. sorban levő „többivel közös cégérfátyolt” szavak-
kal végződő mondatig.
- XII. a 362. sorban levő „Miért: hogy a nőket angyaloknak” kezd.
mondattól a 365. sorban levő „Levaithan, Belial” szavakkal
végződő mondatig.
- XIII. a 366. sorban levő „Miért, hogy, ha az ember” kezd mon-
dattól a 370. sorban levő „fulánkot, mellytől megőrülsz”
szavakkal végződő mondatig.
- XIV. a 371. sorban levő „Van-e öröme az életnek” kezd. mondat-
tól a 376. sorban levő „mégis úgy lenne” szavakkal végződő
mondatig.

III. Jókai Mór: *Egy nő naplója és egyéb elbeszélések*. Olcsó Jókai.
240. sz. 3–26. *Egy nő naplója* (1847.) címen.

Az Ék és a Jókai életében megjelent kötetek (A II. sz. alatt felsorolt
kiadványok) szövege lényegében azonos. Az Ék (és a JKK) által
használt *melly, illy, milly* szavak helyett a kötetek a modernebb
formát (mely, ily, mily) használják. Egy ízben „az arcaikat festék”
– helyett a kötetekben „az arczáikat festék” fordul elő. (259–10.)
A jelen sorozat összeállítására vonatkozó elgondolásunkat a beve-
zetésben fejtettük ki. (JKK 584.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *gőzkör* — légkör, földi lét
6 *mindenha* — mindenkor, mindig
11 *por* — a földi élet velejárója
12 *költöző lelkem* — célzás a lélekvándorlásra
48 A szív és az ész összefüggéseit Michelet tanítása nyomán nemcsak
Vasvári Pál hanem szinte az egész kor frásztudói fejtegetik. (Vö.:
JKK 719–20.)
92 A *Hétköznapiakban* Bálnai Körmös István a romantikus írók kedvelt
szavaival fejtegeti, hogy nem az a vén, aki távol van a sírtól (azaz
évei száma nagy) hanem, aki közel van a sírhoz.
113 Ezt a helyzetet jeleníti meg Jókai az *Egy magyar nábobban* Mayer

Sor:

- Fanny, Eszéky Flóra és Szentirmay Rudolf kapcsolatában. (JKK 2. k. 135.)
- 131 *társalmak* — társaságok, társadalmak
- 140 Hasonló gondolatokat fejteget Jókai a Czakó Zsigmond halálára írt dec. 26-i cikkében. (JKK 437–40.)
- 144 Hegedüsne Jókay Jolán számol be arról, hogy a komáromi lányos házaknál a fiatal Jókai kedvelt vendég volt, mert nagyon sok társasjátékot ismert és talált ki. (*Jókai Mór és Laborfalvi Róza*. Bp. 1927.)
- 161 elpirultak Ék: elpirulták — sh. —
- 180 Hasonló szigorral nevei Kőcserepyné, a filozófus lányát, Vilmát a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK 1. k. 89.)
- 198 Hasonló gondolatot fejteget Vasvári Pál az Ék-ban megjelent említett tanulmányában. (JKK 720.)
- 207 A *Politikai divatok*ban a jórészt Petőfiről mintázott Pusztafi mondja a szerelemről, hogy „ez az egyetlen zsarnokság, amit tiszteletben kell tartani; amit csak azok gúnyolnak ki, akik irigykednek rá”. (JKK 458.)
- 283 *conchilia* — kagyló
- 290 Az ösrengeteg titkait fejtegeti Jókai a *Fekete gyémántok* c. regény nyitó fejezetében.
- 292 *lazur* — áttetsző festék
- 320 *belladonna* — nadragulya
- 365 *Leviathan* — a talmudi monda mesés szörnyetege; a bibliában egy nagy tengeri állat, vsz. a krokodil neve
Belial — a zsidó gonosz szellem, a rosszság megszemélyesítője
- 403 *mal à propos* — rosszkor (említett)
- 406 *catechismus* — katekizmus, kérdés-felelet
- 434 *emlény szemü* — kékszemű
- 476 *spiritus familiaris* — családi istenség
- 483 Rokonvonások fedezhetők fel Jókai írása és Oroszhegyi Józsa (*Korrajzok a nők életéből*. Ék 1847. aug. 1. 5. sz. 129–31.; aug. 8. 6. sz. 161–63.) és Héthegeyi Erzsébet (*A szerelem mint erény*. Ék 1847. nov. 28. 22. sz. 677–80.; dec. 5. 23. sz. 709–11.) munkái között.
- 492 Tébolyodott — Ék: Tábolyodott — sh. —

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 25.] 254—59.

M: Ék 1847. II. félév 4. sz. 124—26.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A folyóirat szellemi arcélét meghatározó tervek megfogalmazására a szerkesztő jogosult. Hasonló ígéretet tett Jókai júl. 18-án a *Mon-danivalóink* c. üzenetei közt. (JKK 235—36.)
- 4 t. — tisztelt
- 9 elődünk — Frankenburg Adolf
- 31 megjegyzi — Ék: megjegyzi — sh.—
A Nemzeti Ujság 1847. júl. 23-án közli az *Egy magyar paraszt melancholiája* c. zsidóellenes cikkét. (526. sz. 462—63.)
- 54 nye znám — nem tudom
- 56 huszas — ezüstpénz
- 59 vigyizs? — látod?
- 65 Csütörtökön — júl. 22-én
az *Ungar szerkesztője* és kiadója — Klein Hermann
- 96 Egressy-féle zenekar — Egressy Benjámín zenetársulata
- 98 Mehádía — község a múlt századi Krassó-Szörény vármegyében
- 102 Pestről Szolnokra 1847. szept. elsején indult meg a vasúti közlekedés.
A vasút ünnepélyes megnyitásáról 1847. szept. 5-én részletesen számol be Jókai. (JKK 322—24.)
- 107 Rösler Ágnes lánynevelő intézetének vizsgáiról részletes beszámoló készített Obernyik Károly (o. kézjeggyel) a PDlapban. (*Nevelésügy.* 1847. aug. 5. 32. sz. 1025—26.)
- 111 Jókai e tolvajlással a következő számban is foglalkozik. (JKK 262.)
- 136 Oroszhegyi Józsa (1822—1870) — családi neve: Szabó József — a márciusi fiatalok egyik vezetője, majd szabadcsapatparancsnok. Világos után 10 évre ítélték, ebből ötöt kitöltött, azután török katonai szolgálatba lépett. 1844-től 1847-ig vezette Jókai előtt a Jelenkor újdonságrovatát. (Vö.: *A márciusi fiatalság.* = *Életemből.* 1. rész 14—15.; *Az én kortársaim.* = Uo. 175—76.)
- 142 A Honderü első nagy támadása még újdonságíró korában érte Jókait. A *Budapesti Napló* c. hírrovatának a közleményeit Vas Gereben állította össze, s a Honderü *Ökörszem* rovata Jókait rótta meg érte, bár a szerkesztő valóban elismerte egy lapalji megjegyzésben, hogy az írás nem Jókaitól származik. (JKK 689.)
F. A. — Frankenburg Adolf

Sor:

- 145 A Honderü *Heti Szemle* c. rovatában írja azt a cikket, mellyel Jókai vitába száll: „Báró Jósika Miklós néhány napi köztünk mulatása után Bécsbe utazott. — Ittléte alatt személyesen alkalmunk volt meggyőződni s biztosíttatni a felől, hogy Jósika n. b. úr holmi haszontalan zuglap által kürtölt azon ígéretről, miszerint magát az Életképek kizárólagos írójává kötelezte volna mit sem tud, s nem csak, hogy az Életképek új szerkesztőjével eziránt sem szóval sem levélben nem értekezett, de sőt az új szerkesztő urat nincs is szerencséje ismerni. — A báró ur kézírata tehát egészen saját tudta nélküli uton jutott az ismeretlen szerkesztőhöz. Az érdekllett írónak gondja lesz rá, hogy máskor kézíratai ne kalandozgassanak így az apa tudta és akarata nélkül ide s tova. — Látni ebből, hogy az Ungarnak olly piszkos kárörömmel írott cikke az első szótól utolsóig nem egyéb szennyes hazudságnál, olly célból írott, hogy általa előfizetők számának csökkentésére hasson a jámbor, más káráni örömeiben könnyebben türendő saját előfizetői számának több százalékkali hirtelen összeolvadását.” (1847. nyárhó [júl.] 20. 3. sz. 57.)
- 152 Jósika legközelebbi műve az Ék-ban 1847. aug. 22. és szept. 12. között jelent meg négy folytatásban. (*Annia*. Egy kép 1280-ból címen.) Az Ék-ban nem jelentetett meg Jósika Miklós más művet.

64

MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 25.] 260.

M: Ék 1847. II. félév 4. sz. 3. borítólap; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

15 publ. — publikum

65

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 1.] 261—66.

M: Ék 1847. II. félév 5. sz. 185—60.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 11 A rovat címének általános érvényű magyarázata a szerkesztő feladata. Különösen, amikor a több szerző által vezetett *Mi hír Budán?* rovatról van szó.

Sor:

- 26 *Tarcal* — boráról híres község a Hegyalja lábánál
27 *mibélénk* — az Ék-ba (a szerkesztő kijelentése)
30 *Mult kedden* — júl. 27-én
31 A Pesther Zeitung kiadóhivatala a Hatvani (ma az V. kerületi Kossuth Lajos) utcában levő Horváth-házban volt.
37 *Brachialis* — erőszakos
38 A szerkesztő emlegetésével magára céloz Jókai.
42 *zsibárus-utca* — a mai Párizsi utca az V. kerületben
44 *marionett* — marionnette, báb, bábu
49 *konyít* — göndörít, bodorít
57 1848-ban részletes „forradalmi hővmérőt” készített Jókai. (Ék 1848. szept. 3. 312.)
62 *krral* — krajcárral
63 Ezzel az emlékezetes zsírpörrel aug. 8-án is foglalkozik Jókai. (JKK 269.)
66 *Horatiusok* — Horatius Publius római patricius három fia, akik a monda szerint a Curiatiusok ellen Alba Longa városával szemben Róma uralmáért szállottak síkra. A Horatiusok közül kettő elesett, de a harmadik megölte a megsebesült Curiatiusokat.
Curiatiusok — a római monda szerint Alba Longából származó hármasként ismert, akik a Róma és Alba Longa közötti háború idején a Horatiusokkal vívott hármasként párbajban elestek
69 *Advinent* — cirkusztulajdonos hölgy
73 *A minap* — júl. 25-én
Az említett „tolvajmysteriumok” a JKK 257. lapján olvashatók.
85 *train* — vonat
Ezt csak azért — Ék: Ez csak azért — sh. —
109 *nyilván* — nyilvánosan, nyilvánosság előtt
111 *Remellay Gusztáv* (1819—?) — ügyvéd, publicista, szépíró; 1847-ben a Hazánk bécsi levelezője. 1848-ban tolmács lett a belügyminisztériumnál, később hadbíró ezredesként működött Görgey táborában. Világos után 15 évi várfogságra ítélték. 1856-ban kapott kegyelmet.
Az 1840-es években számos publicisztikai cikket, korrajzot s elbeszélést írt. Igen sok művet fordított magyarra.
114 *H.* — Hiador
R. — Remellay
115 *Sz.* — Szigligeti Ede
119 *Z.* — Zerffi
135 Eötvös József itt említett regényének címe: *Magyarország 1514-ben.*
139 Kemény Zsigmondnak a *Gyulai Pál* c. regényéről van szó.

Sor:

- 143 Berde Áron (1819–1891) — kolozsvári egyetemi tanár; az akadémia levelező tagja. Főleg természettudománnyal foglalkozott. 1847-ben megjelent *Légtüneménytan* c. munkája a legelső magyar nyelvű meteorológiai és klimatológiai szakkönyv. Berde Áron 1847-ben Kolozsvárott megjelent művének teljes címe: *Légtüneménytan s a két Magyarhon éghajli viszonyai*.
- 145 özv. Barra Gáborné — kolozsvári könyvkiadó, nyomdai vállalat tulajdonosa, aki férje halála után 1842-től 1855-ig Stein Jánossal együtt vezette a híres erdélyi nyomdát és könyvkereskedést. Stein János (1814–1886) — kolozsvári könyv- és hírlapkiadó és könyvkereskedő, nyomdász. 1842-től 1855-ig Barránéval közösen vezették a (kiadó) vállalatot.

66

MONDANIVALÓINK

[1847. aug. 1.] 266–68.

M: Ék 1847. II. félév 5. sz. 3. borítólap; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 *expeditura* — levelezési osztály
- 10 A PH kiadója, Landerer Lajos, a kiadóhivatal a Hatvani (ma Kosuth Lajos) utcai (483. sz. alatti) Horváth-házban volt. Itt nyomtatták a PH-n kívül a Budapesti Híradót, a Pesther Zeitungot, az Ék-át, a Magyar Szépirodalmi Szemlét és a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapokat. A vidéki levelezőkhöz mint szerkesztő 1848-ban is írt Jókai. Kérései között ott is szerepel a rövidség.
- 28 Jókai korábban már említette, hogy csak azoknak a cikkét közli, akiknek mint szerkesztő ismeri a nevét.
- 41 Háthegyi Erzsébet küldeményének a címe, amelyet Jókai szívesen vett: *A szerelem mint erény*. A szerkesztő a Berecz Károly és Jenőfi (Szeberényi Lajos) cikkeihez nov. 28-án (22. sz. 677–80.) és dec. 5-én (23. sz. 709–11.) fűz megjegyzéseket.
- 45 *sperativum* — reménység, várható jövedelem vagy esemény
- 52 *höher* — följebb
- 55 *kiskövet* — Kis Követ, Magyar [Medgyes] Lajos szerkesztette „általános ismeretterjesztő” kolozsvári hetilap. Az első száma 1846. jan. 2-án jelent meg. (Vö.: Szilágyi Sándor: *Erdélyi levelek. I.* = *Levelezések. Hazánk 1847. júl. 28. 88. sz. 351.*)

KÉTSZÁZ ÉS EGY ÚJDONSÁG!

268—87.

M: Ék 1847. aug. 8. 6. sz. 187—96.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Száz és egy újdonság címen hasonló közleményeket tesz közzé Jókai jóval később az Üstökös c. vicclapja hasábjain.

Ezen újdonságsorozat szerzője a PDlap egyik közleménye szerint is Jókai. (*Az Életképek élen*. JKK 589.) Szinnyi József bibliográfiai összeállításában is Jókai műveként szerepel.

Jókai újdonságairól a következőket írja a Honderü:

„Az Életképek, míg Frankenburg maga mihírkedett benne, meg lehetős ügyességgel kezelte hireit; most azonban? — csak a minapi kétszázegy újdonságból egypár tucet abcistai sületlenséget jegyezhetnénk ide.” (*Heti Szemle*. 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 157.)

Az Ék-hoz intézett leveleket mindig személy szerint közvetítették ebben az időben Jókai Mórhoz. (Vö.: JKK 588—89.)

- 5 Frankenburg Adolf először a Regélő PDlapban írt száz újdonságot. S már ekkor megígérte, hogy ha ennyi kevés, akár kétszázal is szolgálhat. (1843. ápr. 30. 35. sz. 1099—115. hasáb.) Később *Kétszáz újdonság* címen írt cikksorozatot az Ék-ba.

6 *turba* — batyu, láda

9 *Fens.* — Fenséges

10 *cs. kir.* — császári királyi

15 *Patak* — Sárospatak

N.-Károly — Nagykároly

N.-Várad — Nagyvárad

18 *Buccari* — Bukkari, Bukar, szabad királyi város a múlt században Modrus Fiume vármegyében

24 *B.-Gyarmat* — Balassagyarmat

35 Az újságok postai elkeveredéséről később is gyakran ír Jókai.

37 *Hild József* (1789—1867) — kitűnő építész, nagyszámú lakóházat és középületet tervezett

42 *Allgemeine* — Allgemeine Zeitung

44 *Az Egy az Isten* c. regényben mondja el Jókai, hogy Rómában a forradalom idején a központi gáztartály nem működött s zavar keletkezett a sötétségbe borult világvárosban.

52 *homoeopathia* — hasonszenvi gyógy mód

(Vö: *Hétköznepok* JKK 401., 430.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 53.;

Sor:

Kárpáthy Zoltán JKK 483.; Vály Mari: *Emlékeim Jókai Mórról*. Bp. 1955. 45–46.)

55 *jövő* — legközelebbi, következő

jövő szeptember 1-én — 1847. szept. 1-én

A Pest és Szolnok közötti vasútvonalon valóban 1847. szept. 1-én indult meg a közlekedés. (Vö.: JKK 304–06.)

57 *Multi vasárnap* — aug. 1-én

60 *hid* — hajóhíd

70 *csicseriborsó* — csavarodott bibeszárú, lapos hüvelyű, nagy, alak-
talan magvú gyomnövény; ázalékbükköny (*cicercula* Moench)

82 *Törvénytelen vér* — Hiador (Jámbor Pál) nagy port felkavart drá-
mája

89 *Dobozy* — Dobozy Károly (1817–?) — földbirtokos szülőktől
származott zenerajongó, aki állandó cigányzenekart tartott a házá-
nál, s vagyonát arra használta, hogy beutazta zenekarával Európát,
s megismertette a magyar zenét a külföldiekkel. Hatalmas sikereket
aratott, de könnyelmű életmódja miatt anyagilag és egészségileg
rövid idő alatt tönkrement. Legnagyobb sikerrel a 12 tagú debreceni
cigánybandával szerepelt. Legkiemelkedőbb sikereiket tízes szá-
maikkal — közte a Rákóczy — indulóval — érték el.

91 *híres plágiumpör* — Szigligeti Edének a meggyanúsítása, hogy a
Mátyás fia c. drámáját plagizálta; a korabeli lapok rengeteget írtak
erről a témáról.

92 A Honderü az *Irodalmi A. B. C.* c. rovatának Hiadorral foglalkozó
fejezete említi: „Ezen fiatal költő legújabban plágiumpörbe keve-
redett a hírneves drámagyárnok Szigligetivel. Hiadornak nem
kellett volna e pörbe kezdeni, tudnia kellett volna, hogy a mi
közönségünk igazságérzetéhez appellálni annyit tesz, mint egy
vaknak, ki egyszersmind siket is, terjedelmes értekezést tartani a
színek pompájáról. Szerencsétlen fáradság, mi soha eredményhez
nem vezet. Annál kevésbbé kelle pedig azt tennie, minthogy a sajtó
nagyobb része is, mely büszke az ő vak siketsége s siket vakságára
minden iránt mi jogos, igaz és pártatlan, soha nem fog Hiador
m e l l e t t szót emelni...” (1847. nyárutó [aug.] 3. 5. sz. 95.)

101 *bécsi-utca* — a mai Bécsi utca az V. kerületben

A Noththeatert, a német nyelvű színházat az Új (ma Engels) té-
ren építették fel.

106 E „bizonyos lap” a Honderü

legközelebbi — legutóbbi, azaz múlt időben legközelebbi

107 *ökörsemtelen* — célzás arra, hogy a Honderü 1847. nyárutó [aug.]
3. számából hiányzik a megszokott *Ökörsemtelen* c. rovat.

Sor:

- 121 *tunell* — tunel, alagút
Itt a Lánchidat és a Krisztinavárost összekötő, a Várhegy alatt húzódó alagútról van szó. Ebben az időben még komoly formában vetődött fel az a gondolat, hogy alagút helyett léghajókkal fogják a Várhegyen átszállítani az utasokat. (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. júl. 22. 30. sz. 958.)
- 124 Széchenyi palotája Balatonfüreden nem készült el.
- 131 *p. h. l.* — pecsét helye
- 132 *rebus* — rejtvény, talány
- 133 *Nischan Iftichar* — Nisán iftikhár, keleti fejedelmektől adományozott érdemrend
Liszt Ferencet azért gúnyolja Jókai, mert a híres művész a Honderű levelezője volt. (pl. *Heti Szemle* 1847. télutó [febr.] 16. 7. sz. 141—42.)
- 134 *H.* — Honderű
- 153 *Bahnhofinterimanfsehersubstitutenadjunct* — ideiglenes állomásfelvigyázó helyettes segédtsízt
- 163 *löbliche Zeitung* — tekintetes újság
die Genesung d ü r f t e in Bälde erfolgen — a felgyógyulásnak szabad volt legközelebb bekövetkezni
- 190 *kereszturi* — rákoskeresztúri
- 194 *becskereki* — nagybecskereki
- 202 Tóth József nevű vidéki színész Shakespeare-nek *A velencei kalmár* c. ötfelvonásos drámájában lépett fel az 1847. júl. 26-i előadáson, a zsidó Shylock szerepében. A PDlap G. V. betűjegyű kritikusa (Golub Vilmos) szerint Tóth birkózott e nehéz feladattal „de rajta erőt venni nem tudott: de már e birkózás is elég arra, hogy őt méltányoljuk. Tóth hivatással játszott, és ha kissé több színpadi tevékenységre, mely a henye pillanatokat kitölti, szert teend... valódi nyeresége lesz a pesti színpadnak”. (*Nemzeti Színház*. 1848. aug. 5. 32. sz. 1021—22.) Tóth szerződtetése mellett tör lándzsát a PDlapban Szinéri. (*Nemzeti Színház*. 1847. aug. 12. 33. sz. 1054.)
Pálffy Albert arról emlékezik meg, hogy Tóth ezen az előadáson nyílt tapsot kapott. (P—fy.: *Nemzeti Színház*. Ék 1847. aug. 3. 5. sz. 158.)
- 205 Török Béniről már korábban ír Jókai. (JKK 274.)
Munkácsyné — Munkácsy (Gaidlar) Pálné, szül. Mészáros Anna; Nógrád megyei származású, ragyogó szépségű színésznő. 1836-ban kötött házasságot.
- 208 1847. febr. 21-én a PDlap a *Budapesti Szemle* c. rovatában pl. a következőket írja: „(Füredy vendégszerepelni uta-

z ott Nagyváradra). E derék énekesünket csak egy pár napig sem nélkülözi szívesen a fővárosi közönség, s a nagyváradiak méltán örülhetnek, hogy Lendvay után tüstént illy jeles egyén deritendi föl unalmas böjti napjaikat.” (8. sz. 255.)

211 *mult vasárnap* — aug. 1-én

215 Az Ék megszidása a Honderü által abból állt, hogy az *Ökörszem* c. rovatban Petőfit vádolja plagizálással, mert „Hiador az Életképek által megtámadtatott, pár sorának Kölcsényéveli csekély hasonlósága miatt”. (1847. nyárhó [júl.] 27. 4. sz. 78—79.)

217 Jósika művét aug. 22-én B. Jósika aláírással *I. Egy kép 1820-ból* címen adja ki Jókai (1847. aug. 22. 8. sz. 231—38.) A folytatás a 9., 10. és 11. számban következik.

222 *Tegnapelőtt* — aug. 6-án

223 *Aufg'schaut!* — Nézz fel! — vezényszó a fővetésre

225 E jelenetet idézi a Jelenkor újdondása is. (*Budapesti Napló*. 1847. aug. 12. 64. sz. 379—80.)

233 kolozsvári — Ék: kolozsvári — sh. —

237 *lekorpáz* — leszid, megró

242 E fiatal lap a kolozsvári Kis Követ.

243 1846. dec. 6-án olvashatjuk a Kis Követ szerkesztői üzenetei között: „A közgyűlési notát különös célra fogjuk használni, ha azon célról nem mondunk le.

A pásztor leány dalát közölni fogjuk a jövő évben, ha lehet.

A rossz bokréta nem diszesitendi Kiskövetünket.

A vedres toroktól bórza a Kiskövet, nehogy behörpintse becsületét a szép nők előtt...

A cimbalmos alig ha nem a fársáng elején fog örömet gerjeszteni.

A föld legszebb asszonyának meg kell várni, míg megnő a Kiskövet, és bélelheti.” (49. sz. 392.)

246 A múlt század derekán még ritkán szívott cigarettáról van szó.

251 *mi a szerkesztőség vagyunk* — e kitétel arra vall, hogy Jókai a gyakorlatban mint szerkesztő valóban alkalmazza a „fejedelmi többséget”

260 *súlyerejű vasút* — a Városligetben felállított látványos szerkezet (centrifugal-eisenbahn), amely 1847. júl. 2-án nyílt meg (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. jún. 3. 890. sz. 358.) s amelynek részletes leírását a PDlap hasábjain olvashatjuk: „A középponti súlyerejű vasutnak), melyet a mechanikában annyira jártas hazánkfia, Danner ur, a városligetben tetemes költséggel s valóban meglepő nagyszerűséggel állított fel, kivált ünnepnapokon

- még mindig számos látogatója van. Egy elkorlátolt helyen ugyanis két két nagy oszlop van egymás irányában rézsutosan elhelyezve, s közepén izmos vaspántok nagy kerek- vagy arbronsidomban állnak. A mint az egyik indulási oszloputon a négykerekű kis kocsit lebocsátják, villámgyorsasággal rohan az le s a vaskarikában olly súlyerővel fordul meg, hogy a benne levő tárgyak (például virágcserepek, nagy golyók, vagy az emberi test) mind a mellett is, hogy a vaskarika felső részén a kocsi egészen felfordulva rohan, mozdulatlanul maradnak meg helyökben, s a kocsi megfutván körutját, a másik oszloputra szalad fel, melly magas ugyan, de még sem olly meredek, mint a kiindulási oszloput. — Hasonló súlyerejű vasut csak Berlinben és Párisban találhatók; s alkotása, s a rajta történő érdekes physikai kísérlet igen sajátos meglepő látványul szolgál.” (Budapesti Szemle. 1847. jún. 27. 26. sz. 832.; Vö.: Uo. 1847. júl. 22. 30. sz. 960.)
- 264 *pesti egyenruhás polgárok* — egyes cég-tagok, akik azonos színű ruhában jártak (Vö.: Kárpáthy Zoltán JKK 2. k. 20:22)
- 266 A kapott levél Jókai szerzősége mellett bizonyít, hiszen a félév táján Frankenburg maga kérte, hogy ezután az Ék leveleit személy szerint Jókaihoz küldjék.
- 271 *caniculai napok* — az izzasztó nyilvános vizsgák napjai
- 274 Jókai igen gyakran ironizálja az írók közismert szegénységét (JKK Hétköznapi JKK 245., 398.)
- 275 *alpensaenger* — tiroli énekes
- 277 *picola* — pikula
castagnett — castagnetta, főleg az olasz táncoknál használt egyszerű kereplő szer, spanyol csörgődob a múlt századi balettnál is alkalmazták,
- 280 *didascaliapotpourri!* — a szó Zerffi Gusztávnak a Honderűben megjelent didaskáliáira céloz
- 285 *eiusdem farinae* — azonos sütetű
- 286 *Auch gut!* — Így is jó! Rendben van! (gyakori tréfás kiszólás a korabeli sajtóban; pl. Ökörszem. Honderű 1847. őszhó [okt.] 26. 17. sz. 338.)
- 288 *Beleuchtung-apparaten-instituts-chef* — a világítás-berendezés intézetének vezetője
- 292 Jókai ehhez a címhez hasonló szószörnyeteggel gúnyolja a cipészeket. (Ék 1848. máj. 21. 664.)
- 293 *spigli* — Spiegel
Déry Istvánné, Széppataki (Schenbach) Rozália (1793–1872) — színésznő. Pesten ismerkedett meg a színészettel, s először Láng

Sor:

Ádám igazgató társulatához került. 1815-ben már a bécsi lapok is lelkesedve írtak tehetségéről. 1835-ig vidéken aratta sikereit. Ekkor Szentpéterei meghívására a budai színikörhöz került, majd Fáy András a Nemzeti Színházhoz szerződtette. Naplóját Törs Kálmán rendezte sajtó alá (1879–80).

299 *noble* — nemes, úri

fash — fess, csinos, elegáns

303 *Henszlmann Imre* (1813–1886) — archeológus, művészettörténeti író, esztéta és kritikus. Erdélyi Jánossal együtt szerkesztette a Magyar Szépirodalmi Szemlét. Több archeológiai szaklapot is indított. 1848-ban Bécsben Esterházy herceg külügyminisztériumában Pulszky Ferenc államtitkár fogalmazója és sajtóreferense. Emiatt fogságot szenvedett, majd emigrált. Hazatérése után 1873-ban a pesti egyetem régészeti tanára lett.

Henszlmann végül is nem magyarosított.

Szemle urak — a Magyar Szépirodalmi Szemle munkatársai

306 A Magyar Szépirodalmi Szemlének a „lapszemleszatírái” az *Értesítő* c. rovatban jelentek meg *A három divatlapról* címen. (Pl.: 1847. aug. 1. s. sz. 74–79.) A későbbiekben ugyanebben a rovatban az *Ék* is terítékre kerül. (1847. aug. 15. 7. sz. 110–12; aug. 22. 8. sz. 126–28.)

Jelen esetben arra céloz Jókai, hogy a Magyar Szépirodalmi Szemle bírálatai általában aláírás, pszeudoním, kézjegy vagy megkülönböztető szignó nélkül jelentek meg.

309 Az a kitétel, amelyre itt céloz Jókai, a következő formában szerepel a Magyar Szépirodalmi Szemle hasábjain: „*Lauka G.* „Egy fáin lantoshoz” című verse satirának van nevezve, azonban csak pasquill, annyival inkább, mert Lauka, mint költő, nem igen irhat satírárt másra, a nélkül, hogy magára is ne szóljon vissza; mind a mellett a vers jó lehet, mint ez is meglehető, de arra mégsem jogosítja fel Laukát, hogy rossz költészetéért gunyt irjon másra. Mi lenne abból elvégre, ha a másod sőt harmad ranguság kezdene satyráka irogatni? Egy volna ez ama híres predicatioval, mit a róka tartott a tyúkokhoz.” (Uo. 78–79.)

312 *Ne ultra crepidam* — a csizmadia maradjon a kaptafánál

319 A Magyar Szépirodalmi Szemlében szereplő bizonyos úr azt írja, hogy „ezelőtt tiz évvel . . . a magyar belletristica olvasói oly forma számmal lehettek mint ma”. (Uo. 76.)

320 *Regélő* — szépirodalmi és divatlap; 1833. ápr. 1-től 1841-ig Rothkrepf (Mátray) Gábor szerkesztette. Ennek volt a folytatása a *Regélő* PDlap és 1844-től a PDlap.

Sor:

- 322 A Magyar Szépirodalmi Szemlében bukkanunk az alábbi sorokra:
„Hiába kedves szerkesztő urak, minden párisi vagy belföldi divatkép,
hiába minden írók, színészek zenészek főstészek és szobrászok sőt
még arslánok arcképei is, ha egyszer alapjában, az irodalmi
részben gyöngé az ujság: hiába hizelegtek a hölgyeknek, leirván
ruháik színét, szegélyét, szabását, ha legföljebb is csak annyi hatástok
van, hogy a mint a hét elfoly, lapotok is felejtve lesz, mert csak
nektek marad és nyakatokba rovatik fel a vád, a miért a legkisebb
irodalmi lelkiisméret nélkül, az emberi gyöngeségnek hizelkedve,
mint a felületesség apostolai, vittétek dolgotokat, s megrontátok
az olvasó közönséget. Frankenburg, Horváth L. és Vahot Imre!
Lesz-e annyi jótéteménye e három urnak, hogy helyrehozza, a mit
eddig elrontott? Szinte a szánakozás érzelmei fognak el bennünket;
elég! elég! Szegények!” (Uo. 76–77.)
- 329 Némi változtatással közli Jókai ezt a sírverset *A magyar nép adomái* c.
kötetnek a *Sajátságos sírfeliratok* c. fejezetében. A kötetben a „kolozs-
vári” szó helyett „**vári”, a „fazokas” helyett „fazekas”, a „megint
a porba vetette” helyett „ismét a sárba vetette” szerepel. (288.)
- 331 Az itt olvasható sírvers bevezető része helyett az adomákat tartal-
mazó kiadványban ez a szó szerepel: *Másutt.* (226.)
- 334 A *Sajátságos sírfeliratok* c. rovatban ez a „pathetica cadentia” a
következő alakban szerepel: „A miskolci temetőben olvasható ilyen
sírvers:
„Eme sírban nyugszik vitéz Kalázy György,
Többeket óh halál ilyeket el ne hörgy.” (*A magyar nép adomái.*
226.)
hörgy — hordj
- 335 Jókai már korábban is felfigyelt a sírversekben fellelhető humorra.
- 336 *castrum doloris* — ravatal
- 338 Gróf Ráday Gedeon ekkor a Nemzeti Színház főigazgatója volt.
- 341 *egy font* — 56 dkg
- 343 Vas Gereben százestendős kalendáriuma
- 348 A sáskákról aug. 22-én is megemlékezik Jókai. (JKK 294.)
- 356 *reunio* — társas összejövetel
- 360 Jókai azért érzi szükségét, hogy az aláíratlan cikk szerzőjét elárulja,
mert mint szerkesztő egyedül ő közül aláíratlan vagy kézjeggyel
nem jelölt frásokat.
Vasvári Pál *Árpádi Andor* c. tanulmánya valóban aláíratlanul jelent
meg (1847. júl. 18. 3. sz. 84–85.; júl. 25. 4. sz. 116–118.; aug. 1.
5. sz. 151–54.) de az évvégi tartalomjegyzéken *Vasvári* (i-vel) Pál
neve szerepel e mű szerzőjeként.

Sor:

- 363 A pesti utcák kövezéséről gyakran írnak az újdonságírók. (pl.: *Fővárosi figyelő*. Regélő PDlap 1843. júl. 16. 5. sz. 149–52. hasáb.; *Pesti posta*. Uo.: 1843. szept. 28. 26. sz. 819. hasáb.; *Mi hír Budán?* Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 591.)
- 370 Veszter Sándor (1810–?) — híres magyar táncsoport vezetője. Társulata 1847-ben Párizsban is és Londonban is sikert aratott.
- 372 Saphir — magyar származású bécsi lapszerkesztő
ő főmga — őfőméltósága
- 379 Metternich-Winneburg, Klemens Lothar von (1773–1859) — osztrák államférfi és diplomata. Előbb Ausztria párizsi követe, majd 1809-től külügyminisztere lett. Legfőbb szervezője és irányítója volt a reakciós Szent Szövetségnek. 1826-ban lett a minisztertanács elnöke. Legmagasabb szinten gáncsolta a magyar reformtörekvéseket. Az 1848-as forradalom elsodorta uralmát. 1851 után Ferenc József egyik tanácsadója lett.
ő mgsága — őméltósága
- 380 offene Ordre — nyílt parancs
- 385 Audaces fortuna iuvat — A bátrakat segíti a szerencse
- 392 A magyar származású művész (Fodor Jozefa) külföldi sikereit az *Egy magyar nábob* c. regényében is nemzeti büszkeséggel jeleníti meg Jókai. (JKK 1. k. 96, 325–26.)
- 393 Szigligeti Ede itt említett munkájának a címe: *Egy színész*.
- 394 Lauka Gusztáv munkájának a címe: *Carricaturák*.
- 395 Valószínűleg saját magáról ír itt Jókai.
- 400 Szilágyi Sándor (1827–1899) — történetíró, szerkesztő, az MTA tagja. 1848-ban nemzetőr, majd a PH és az Ék munkatársa lett. A szabadságharc bukása után a forradalom emlékeit őrző füzetes kiadványaival (Magyar Írók Füzetei, Pesti Röpkék stb.) és a szabadságharc eseményeit feldolgozó köteteivel (*Forradalmi mozgalmak, A magyar forradalom napjai . . . Pest ágyuztatása, A magyar forradalom története, A magyar forradalom férfiai, Magyar nők forradalmi életéből* stb.) tette ismertté nevét. (Vö.: *A köszívű ember fiai* JKK 1. 377.; Szilágyi Sándor: *Sajó*. Vasárnapi Ujság 1893. 920–21.) Az itt említett nyilatkozat, amellyel Jókai vitába száll aug. 5-én jelent meg a PDlapban: „Jelen f. évi Életképek 2-dik számában a színházi értesítőben ez áll, mikép a nemzeti színháznál jul. 17-re a Saint-tropezi urhölgy volt kitűzve. Hogy a darab előadatott é vagy nem, azt még nem tudom, de hogy elfogadva van, ebből kétségtelen. 1845-ik év vége felé (tehát nem sokkal a Párisban történt első előadás után), én is lefordítam a Saint-tropezi urhölgyet, s az éppen Pestre menő B. József barátom által felküldém beadandót

Sor:

a dramabíráló választmányának. A következő év közepe felé B. Józseftől egy levelet kapok, melly mellé a fordítás volt mellékelve. B. J. levelében a dramabíráló választmány választát ekkép tudatta velem „a silány francia daraboktól meg akarják tisztítani a magyar nemzeti színház repertoriumait s más eredeti darabokat fogadnak el ezután s többnyire” nem mintha az ön fordítása nem lenne jó, hanem francia drámákat csak is a francia irodalom jelesbjeitől, p. o. Dumas, Scribe, Hugo stb. fordítva fogadnak el.” Mi lehet az oka, hogy a dramabíráló választmány, a melly darabot egy év előtt rosznak kiáltott ki, alig egy év eltelte után más fordításban elfogadá. Kolozsvár jul. 27-kén 1847.

Szilágyi Sándor.”

(32. sz. 4. borítólap)

- 401 *St. tropezi urnő* — Anicet Burgeois és Dernney drámája, amelyet 1847. júl. 22-én mutatott be a Nemzeti Színház. Pálffy Albert igen részletesen jellemzi az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában (1847. aug. 1. 5. sz. 156—57.), de a fordító nevét nem említi. A PDlapban Golub Vilmos (G. V. betűjeggyel) ugyancsak hosszasan foglalkozik ezzel a darabbal. Fordítóként Szilágyi Sándor nevét említi. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 29. 31. sz. 991—92.)

A PDlap később a következő formában hirdeti az említett színdarabot: „*St. tropezi urnő*. Drama 5 felv. Irta Anicet Bourgeois és Dernney. Fordította Szilágyi S.” (*Nemzeti Színház*. 1848. aug. 12. 33. sz. 1056.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle a *Nemzeti Színház* c. rovatában ugyancsak Szilágyi Sándort nevezi meg a dráma fordítójaként. Véleménye szerint ez a darab „Korházi drama, melyben egy méreggel táplált szegény embernek sirhoz közelítő veszését, fogyását látjuk több felvonáson keresztül. Jó volna orvos növenedékek elé irgalmatlan praxisul.” (1847. aug. 1. 5. sz. 80. Vö.: *Heti Szemle*. Honderü 1947. nyárhó [júl.] 27. 4. sz. 76.; Méztelen madzag: *Színház*. Hazánk 1847. dec. 4. 144. sz. 575.)

- 408 *Mihály nap* — szept. 29; a múlt században a szerződések és szegődéscsk napja

- 415 A Honderü 1847. aug. 3-án kifogásolja, hogy „Különös nemű gazdálkodás szállta meg megint a nemzeti intézet administratióját. Nem küldenek színház cédulákat a szerkesztőségekhez sem, ha

Sor:

- csak nem fizet értük az ember.” (5. sz. 99.) Ebben a számban valóban nincsen színházi kritika.
- hivatalos organum* — elsősorban a konzervatív lapok, pl. a Budai Hiradó előbb a Jelenkort, majd később az Ék-t gúnyosan nevezik a Nemzeti Színház hivatalos orgánumának. (1847. jan. 5. 417. sz. 11.; Vö.: Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. 13. sz. 208.)
- 418 „A hivatalos közlöny alias Életképekről” ír a Honderü cikkírója az *Ökörszem* c. rovatban. (1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.) De Pákh Albert is azt írja, hogy a Nemzeti Színház hivatalos lapja az Ék. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. márc. 14. 846. sz. 172.) Az Ékben pedig Bánffay nevezi e folyóirat közleményeit a „nemzeti színház hivatalos tudósításainak”. (*Nyílt levél Jókay Mórhoz*. 1847. aug. 8. 6. sz. 184.)
- 420 A levélről frottak ismét Jókai szerzőiségét hitelesítik. (Vö.: JKK 000.)
- 424 *porzó* — finom por, amellyel a múlt században a nedves írást behintették, hogy a friss tinta el ne mázolódjék; az itatóspapír elődje. Az *Egy az Isten* c. regényben a porzót mérgezésre használják.
- 426 *Csatáry Ottó* — Telegdy Kovách László (1816–1894) ügyvéd, publicista és könyvkiadó írói álneve. A szabadságharc idején az Alföldi Hírlapot szerkesztette Debrecenben.
- 441 *királyi tábla* — bíróság, amely ebben az időben államügyekben első fokon, más perekben feljebbviteli fórumként ítélkezett. 1723 óta 23 tagból állt. 1848-ban átszervezték. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 410.)
- 442 E két intézmény az Úri (ma Petőfi Sándor) utcában került egymás szomszédságába.
- 443 *les extrêmes se touchent* — a végletek találkoznak
- 447 *angolkirályné* — híres vendégfogadó a Vigadóval szemben a Nagyhíd (ma Deák Ferenc) utcában a mai V. kerületben
- kr.* — korona
- ítce* — 0.8484 l.
- 450 Füredi Mihály a balatonfüredi nyaralásból érkezett meg. A Csikós előadására 1847. aug. 5-én került sor. Erre céloz Jókai.
- 451 Vas Gereben 1847. júl. elsejétől lett a győri Hazánk pesti levelezője. Első levelét júl. 1-én (77. sz. 307–08.), az utolsót pedig nov. 27-én írja. (138. sz. 552.)
- 452 Pálffy Albertnek lakott Vácott a szívszerelme.
- 455 *H-ü* — Honderü
- H-ánk* — Hazánk

456 A Jókai által itt említett novella gr. Bethlen Miklós műve. Ez a munka *Aurelia* címen 1847. júl. 1-én (77. sz. 306–07.) és júl. 3-án (78. sz. 309–10.) jelent meg a Hazánkban, míg a Honderü ugyan-ezen elbeszélést — némi névcserével — *Katalin* címen tett közzé. (1847. nyárelő [jún.] 29. 26. sz. 507–10.) A győri Hazánk a *Szerkesztői mondókák* c. rovatában jóval Jókai megjegyzése előtt reagál erre a különös jelenségre: „Alig irhatjuk-le meglepetésünket, midőn a mult pénteki postán a Honderüt kapván, abban ‚Katalin’ cím alatt ugyan azon novellát olvastuk Bethlen Miklóstól, melyet mult csütörtöki második félévi első számunk ugyan B. M.-től ‚Aurelia’ cím alatt szinte közöl! E novellának Győrött és Pesten szinte egy napon kellett szedetni a nyomdában s az eredeti kéziratot mi már legalább hat hét-óta birjuk. Nagyon lekötelezne hát a tisztelt szerző mind bennünket, mind ‚Honderü’ collegánkat, ha nyilvános uton e novella kettős megjelenhetése felől felvilágosítana, mivel u t á n n y o m á s gyanújába — mi azonban szinte lehetetlen — jőni nem szeretnénk!” (1847. júl. 6. 79. sz. Melléklet) Ugyanebben a szerkesztői üzenetben olvashatjuk a későbbiekben: „... szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy ... gr. Bethlen Miklóstól szinte egy novellát van szerencsénk már eredeti kéziratban birni ‚Nő, férj és szerető’ cím alatt, melyet jövő hónapban közlendünk is!” (Uo.)

Megjegyezzük, hogy a Hazánk ígérete ellenére sem jelenteti meg ezt az elbeszélést, mert a Honderü épp e bejelentés napján ugyancsak ‚Nő, férj és szerető’ címen megkezdí folytatólagos közzétételét. (1847. nyárhó [júl.] 6. 1. sz. 4–8.; nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 26–28.) Ezek után a Hazánk gr. Bethlen Miklóstól a *Bethlen Miklós című regényből töredék* (1847. szept. 28. 115. sz. 458–59.) és a *Griotti* c. munkákat közli. (1847. nov. 4. 131. sz. 521–23.; nov. 6. 132. sz. 526–27.)

459 A Nemzeti Ujság itt említett közleménye a következőképpen kezdődik: „(A t a t a i f ő i s k o l a i (?) k é p z ő t á r s u l a t) a tagok buzdítása tekintetéből évenként jutalmakat tűz ki bizonyos pályaművekre.” (*Vegyes újdonságok*. 1847. aug. 6. 534. sz. 495.)

464 Szabó Richárdnak a *Nők világa* c. munkájáról Jenőfi álnéven ír Szeberényi Lajos részletes ismertetést az Ék-ban. (1847. okt. 10. 15. sz. 478–81.)

G. — Gusztáv

472 Frankenburg Adolfnak a *Tizenöt év előtt és után* c. munkája 1847. aug. 22-én (8. sz. 238–43.) és aug. 27-én (9. sz. 274–77.) jelent meg az Ék-ban. Jókai szerkesztő elődje tehát teljesítette ígétét.

Sor:

477 érdemei — Ék: érdeme — sh. —

482 levita — itt: pap

483 pünkösdi napja — máj. 23.

Jókai 1848-ban is nagy kedvvel karakírozza a papi farizeuskodást.
(pl.: Ék máj. 14. 631—32.)

504 Ezzel a kérdéssel Jókai már a *Kártya* c. elbeszélésében foglalkozik.

507 fehér-hajó — vendéglő a mai Fehérhajó utcában az V. kerületben
(Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 406.)

509 Józsefváros — Budapest mai VIII. kerülete, a múlt század derekán
még külvárosnak számított

510 *Nero Imperator* — Néró Császár

Nero, Tiberius Claudius (i. sz. 37—68) — 54 óta római császár, aki
kezdeti önmérséklete után véres rémtetteiről, Róma felgyújtásáról,
buja életmódjáról, keresztényüldözéséről és zajos cirkuszi mulatsá-
gairól vált hírhedté

512 *Beethoven „törökmarša”* — a nagy német zeneszerző magyar vonat-
kozású alkotásának, a Kotzebue által szövegezett *Magyarország első*
jólievője c. munkájának ma is gyakran játszott népszerű török indu-
lója, amely az *Athén romjai* c. utójátékban szerepel

525 Bogyzsló — Duna menti község Bajától északra

526 *Marczibányi Lajos* — ismert felvidéki arisztokrata család tagja,
akinek felesége (Motesiczky Mária) 1845-ben életfogytiglan tartó
alapítványt tett a Kisfaludy Társaság által jutalmazandó művekre

533 Alexy — Ék: Aleyx — sh. —

Alexy Károly (1823—1880) — a romantikus szobrászat egyik mes-
tere, Petőfi első mellszobrának készítője. Legjelentősebb művei a
Vigadót díszítő nőcsoportok. A szabadságharc bukása után vár-
fogságra ítélték.

Józsefemlékszobor — szobor a meghalt József nádorról

544 *Comédie infernale* — Alvilági színjáték

Valószínű, hogy a nov. 20-án előadott *Világ színjátéka* c. négy-
felvonásos drámáról van szó. E darabot egyébként először *Világ*
színpada címen akarta színre vinni Hugó Károly. (PDlap 1847.
okt. 14. 42. sz. 1343.)

546 *Bognár* — Jókai vsz. Bogárról ír

Bogár Ignác (1810—1856) — bécsi tenorista, karnagy. 1849 óta a
Nemzeti Színház tagja. 1856-ban énekiskolát alapított.

552 *Szennert Ker. János* — gyógyszerész, egyetlen ismert műve az
1847-ben megjelent vegytana

554 *Bassadonna* — a bécsi konzervatórium olasz származású énektanára.
Nálunk tenoristaként lépett fel, bár „hangja táborában nagy

Sor:

- pusztítást tett . . . már az idő". Első sorban szabatos magyar kiejtése miatt volt sikere. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. ápr. 29. 871. sz. 276.)
- 551 *Lauka Gusztáv* (1818–1902) — jogot és bölceletet végzett újságíró, lapszerkesztő és író. 1848-ban az első magyar vicclapnak, a Charivari-Dongónak volt a szerkesztője.
- 566 A kassai főegyház oltárképeiről Henszlmann Imre a Magyar Szépirodalmi Szemlében írt hosszú értekezést 1847. júl. 4 és aug. 1 között *Magyarországi szent Erzsébet kassai templomának főoltárképei* címen.
- 569 Petrichevich Horváth Lázár, a Honderü szerkesztője nem közölt kritikát a divatlapjában. Jókai erről a kérdésről ebben a cikksorozatban korábban is megemlékezett.
- 576 *Csütörtökön* — aug. 5-én
- 584 *unter Liebenden muss gezankt werden* — a szerelmeseknek veszekedniük kell
- 590 *inexpressible* — kimondhatatlan nevű alsóruha, gatyá
- 593 *zsibárusutca* — a mai Váci és Petőfi Sándor utcát összekötő Párizsi utca az V. kerületben
- 612 *mfnyi* — mérföldnyi
12 ezer □ *mfnyi* — több mint százezer km (100 243 200 m)
- 614 *Zrinyi kávéház* — híres és hírhedt vendéglő az Országút (a mai Múzeum körút) és a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca sarkán, a jelenlegi Astoria szálloda helyén az V. kerületben, a régi Nemzeti Színházzal szemközt
- 619 *hanzli* — biliárdjáték sörbe
- 623 *exegi monumentum (aere perennius)* — „áll ércnél maradóbb művem” Devecseri Gábor fordítása; idézet Horatius III. 30. „Melpomenéhoz” c. ódájából
- 627 E közleményekről írja a PDlap: „(Az 'É l e t k é p e k' u j s z e r k e s z t ő j e) az ujdondászat mezején kitett magáért, irván 201 (olvasd kétszázegy) ujdonságot; — tehát egygyel többet, mint előde egykoron. A tréfa kissé fárasztó: de azért övé az érdem, elragadá előde halántékiról a koszorút. Ki mondja még aztán, hogy a magyar irodalom nem eléggé termékeny?” (*Budapesti Szemle*. 1847. aug. 12. 34. sz. 1058.)

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 15.] 287—95.

M: Ék 1847. II. félév 7. sz. 224—27.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Hasonló gúnyos hangon ír Jókai egyfajta újságírói hadról 1848 nyarán. (*Charivari*. Ék 1848. jún. 18. 27. sz. 784.)
- 4 A hadakozás elutasításának ez a formája Jókainak az *Orosz intervenció* c. cikkében is szerepel. (Esti Lapok 1849. márc. 22. 24. sz. 1.; HhM 6. k. 130.)
- 5 *csalódásokkal fordul föl az ember élete* — Ezt a kitételt Jókai gúnyosan alkalmazza 1849 nyarán, a szabadságharc végefelé. (Esti Lapok)
- 15 A szerkesztői „titkok” gúnyos elárulása ismét arra mutat, hogy a közleményeket az Ék szerkesztője, azaz Jókai írta.
- 20 *plágiumpör* — célzás a *Mátyás fia* c. színdarab körül felfakadt vitákra
- 22 *huszít* — uszít
- 28 *városerdő* — a mai Városliget parkírozatlan elődje (Vö.: *A köszívű ember fiai* JKK 2. k. 160., 429.)
- 35 *Z* úr* — Zerffi (Gusztáv) úr
- 46 *P. H. L.* — Petrichevich Horváth Lázár
- 49 *Sunt certi denique fines* — Végre is vannak megszabott határok (Horatius, Szatirák, I. 1, 106.)
- 53 A leveleket mindig Jókai kapta az Ék szerkesztőségében. Ő szokott válaszolni is rá. Írónk szépirodalmi alkotásaiban gyakran előfordul, hogy a szó szerint közölt levél, beszéd vagy cikk után zárójelben szerepelnek a gúnyos megjegyzések. (Kárpáthy Zoltán JKK 2. k. 251, 258—63.)
- 55 *Liebe Tincsi!* — Kedves Tincsi!
- 56 *schreibe mir, wann dein Mann nach Klausenburg fährt* — írd meg nekem, hogy a férjed mikor utazik Kolozsvárra
- 57 A „damit ich meine” szavakkal kezdődő mondat fordítása a következő: „hogy ügyeimmet ennek megfelelően intézhessem, s részesülhessen abban a szerencsében, hogy Nálad lehessenek, nyilatkozz: és gondolj a te hön szerető kedvesedre, gondolj rám”.
- 65 *adresse* — cím
- 69 *arszlán* — úrfi, „divaturacs”
- 75 *Alboni Marietta* (1826—1894) — világhírű olasz operaénekesnő.

Sor:

- 16 éves korában lépett fel a bolognai színházban. Nagy sikert aratott Milánóban, Bécsben, Szentpétervárott és 1847 tavaszán Párizsban. Pesten 1847 őszén szerepelt.
- 77 Jókai legszellemesebb 1847-es megjegyzése, amelyet a Hal piaci kútra tett a JKK 269. lapján olvasható.
- 80 A „Bécsben működő tanult majmokról” —, amelyek „lovon is ügyesen tudnak comédiázni” — a PDlap már 1847 tavaszán is megemlékezik. (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 30. 22. sz. 701.)
- 82 *mell-lob* — tüdőgyulladás
rászt-kór — hipochondria
- 86 A húsarak gyakran foglalkoztatják az újdonságírókat.
- 87 *sinór* — zsinór
- 90 *múlt számunkban* — aug. 8-án
A Szász Mátyás főbírónak adott „fáklyazene” jelen kötetünk 270. lapján olvasható.
- 102 *Rohan Mária* — Donizetti operája, amelynek szövegét Camarano Salvator írta, s Szerdahelyi fordította. A Schodelné jutalomjátéka-ként aug. 11-én bemutatott darabról a PDlap Dalár álnevéű színi kritikusa írt bírálatot. (*Nemzeti Színház*. 1847. aug. 19. 34. sz. 1085–86.)
IV. Henrik — Shakespeare aug. 12-én előadott ötfelvonásos drámája
Rongyszedő — teljes címe: *A párisi rongyszedő* (Les chiffoniers); Pyat Bódog Egressy Béni fordításában Egressy Gábor jutalomjátékaként telt ház előtt bemutatott drámája, amelyet aug. 14-én láthatott a Nemzeti Színház közönsége.
- 106 Az Ék-t az „ellenséges” folyóiratok gyakran gúnyolták azzal, hogy a Nemzeti Színház „hivatalos orgánuma”. Az Ék elvi irányvonalára tett ironikus megjegyzés a szerkesztőtől származott.
- 107 *Divatlap* — PDlap
- 108 A PDlap *Nemzeti Színház* c. rovatában 1847. aug. 12-én írja Szinéri „Hát Tóth és Szilágyi felfogadtatnak és ha nem miért? tudni szeretnők, — sőt követeljük.” (33. sz. 1054.)
- 116 *conicus* — vsz. komikus
- 119 *a Honderü ABC-je* — élő írókat bemutató rovat, amely Petőfi irodalmi köréről igen lesújtó véleményt nyilvánított. Jókai portréját is megfestette. (*L. Irodalom* JKK 594–95.)
- 125 *Hiador ügyvivője* — Zerffi Gusztáv
- 131 *Sz.* — Szigligeti
- 132 *minket* — az Ék-t, Jókait (a szerkesztő többes első személyű megjegyzése saját magára vonatkozik)

Sor:

136 Z — Zerffi Gusztáv

149 *honderüi urak* — a Honderü belső munkatársai

151 Zerffi aug. 24-i cikkének második felében Jókai itt közölt szavaira válaszol:

„Az Életképek tele veszi száját, elferdíti a tényeket, elhagyja a mi ellenük szól, s mindig csak azon egypár szót használja fel, mi épen az ő malmukra vonható, hogy egy becsületes embert gyanúsítsanak. E mellett ittott megsimogatják Hiador két arcát, mert ők csak engem akarnak depopularisálni. Uraim, Életképianerek! én mindennap megmosom szemeimet — de valahányszor önök lapjába pillantok, nem látok egyebet piszoknál; mindennap megmosom kezeimet, s valahányszor önök lapjához nyulok, bepiszkolom azokat; mindennap kimosom számat (sit venia verbis! de az Életképek azt tanácslák: előbb tisztítsuk meg fogainkat, ha velük beszélni akarunk. Ejnye ezer villám és kartács!) s valahányszor egy sort olvasok az Életképekből, lehelletem megromlik. Egészségi tekintetekből épen nem ártana, ha bizonyos hang az Életképekben megszűnnék uralkodni.”

Zerffi záró szavai:

„Mi a törvény útját illeti — kész vagyok rajta járni.

1. Mert mindent, a mit állítok, írott érvek után állítok. 2. Mert édes hazánkban nem ismerek törvényszéket, mely nekem eltilthatná, saját bőrrömet védenem, ha gorombául megtámadtatom. 3. Mert a világ egy törvényszékétől sem félek, s mégis távol vagyok attól, hogy ott fenyegetőzzem törvényszékekkel, hol saját józaneszem, jogomróli meggyőződés, s állításim becsületessége elegendők. Szegény Életképek! mihez nem fognak még folyamodni, hogy a közönséget tereferéléseik valósága felől egész világosságig meggyőzzék?!

Kelt fővárosunkban Budapestben, az urnak 1847-dik esztendejében, nyárutó hónapnak 16-dik napján.”

(Honderü 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 160.)

152 Jókai a szabadságharc idején a suszterinasokat *lábtyűművészfogalmazógyakornokoknak* nevezi. (Ék 1848. máj. 21. 664).

153 *csekély személy* — e kitétel az Ék szerkesztőjére vonatkozik

158 *fisléder* — halzsírral vízhatlanított bőr (Fischleder)

160 Jókai máskor is gyakran gúnyolja zárójelben a primitív műalkotásokat. (Vö.: JKK 87—92.)

167 *nyakban van* — lerészegedett, berugott, ittas

170 A honorárium mennyiségének a megállapítása a szerkesztő feladata volt.

Sor:

- 173 *Garnicht borges* — Semmi kölcsön, hitel nincs
- 174 *Gleich bezahlen* — Azonnal fizetünk
consul — a római köztársaság legfőbb tisztviselője
praetor — római elöljáró, magasrangú bíró
- 184 A szónok szatirikus bemutatása s a szónoklat karikírozása a *Szomorú napok* c. regényben Mátyás mesterre és kortesbeszédére hasonlít. (JKK 183–88.)
Hasonló zárjelezett megjegyzés olvasható Jókainak a szibériai száműzetést gúnyoló humoreszkjében, amelyet 1848-ban írt (Ék máj. 28.)
- 187 *ökörsem* — célzás a Honderü csípős mindenés rovatára
- 192 *Jókay urat* — e kitétel egészen nyilvánvalóvá teszi, hogy a címzett a lapszerkesztő Jókai (aki 1848 előtt „nemesi végbetűvel” írta a nevét)
- 199 E közleményre a következőképpen reagál a Honderü: „Egy híresz úr azt mondja, hogy a Honderüben egy becsületes csizmadia ír verseket. Szeretnők, ha a híresz úr megmagyarázná, hogyan lehet valakiről, kiről a Honderünek borítékán nem áll egyéb, mint azon szerkesztői tudósítás, hogy azon valaki verse föl nem vétetik, és e föl nem vétel azon valakinek saját verseiből egypár versszakkal motiváltatik, azt mondani, hogy: a Honderübe ír. — Mi ugyan nem fogjuk soha szégyenleni, ha becsületes csizmadiától jó verseket közölhetünk, s nem is ezen oldalról vesszük a dolgot, hanem mivel semmi ferdeségeknek barátjai nem vagyunk, legkevésbbé szeretjük pedig a lapunkat illető ferdítményeket: kérjük a hírharangozó urat, méltóztassék kissé distingválni, és nem csak a betűket nézni máskor, hanem azok értelmére is figyelemmel lenni. Itt mindjárt egy példa: miként vetheti el néha a sulykot az elmés hírharangozó, egy kis élccske kedvéért.” (*Heti Szemle*. 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 159.) A Honderü *Irodalmi ABC* c. rovatát Severus álnevű szerző írja. (Vö.: Császár Elemér i. m. 249.)
- 203 Jókai és divatlapja valóban igen gyakran kiállt a hazai kézművesek mellett.
- 210 Az *Egy magyar nábob* c. regényben is szimpátiával mutatja be Jókai a „kézműves osztályt”.

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 22.] 295—300.

M: Ék 1847. II. félév 8. sz. 256—58.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A koleráról írt Jókai a *Hétköznapi* (JKK 282—84.) s az 1846-ban megkezdett, de csak tíz év múlva kiadott *Szomorú napok* c. regényében. (JKK 5—10.)
- 7 három mérföld — kb. 25 km
- 11 német laptól elcsapott magyarnak szerződött zugcriticus — Zerffi Gusztáv
- 17 par force — erőszakkal, erőnek erejével
Arany János írja 1847. szept. 7-én kelt levelében Petőfi Sándornak: „A sáskának csak a csihéssét verte erre a szél, a főcsapat a Körös-völgyén vonult át. Inség-okozó kárt nem tett, de némely határon egy néhány tábla tengeri vetést felhabzsol. Ad vocem sáska, — Jókai mindúntalan vitzelt rá. Szerintem ilyes *élce*ben nem lehet komikum. *Humor* talán lehetne, de ne a más, ne a szegény osztály rovására. Ha a humorizáló maga is a sáskák csapása alatt állna, akkor illenék szájába a keserű humor.” (*Arany János levelezése író-barátaival*. 107.)
- 19 Hasonló gyűjteményről hasonló gúnyos hangnemben ír Jókai 1849-ben az *Esti Lapok* hasábjain. (jún. 6. 10.)
- 20 buga — bugavas, kovácsolásra előkészített vasdarab
- 23 nauturae curiosum — természeti ritkaság
- 25 bramarbas — hencegő, szájhős
- 30 Az *Egy magyar nábob* c. regényben szerepel Dabroni, a nagyszájú kíméletlen párbajhős.
- 32 komlószagu nectár — sör
- 33 hidalgó — középkori spanyol köznemes
- 47 délicateuse — fenséges
- 49 chevalier — lovag
- 61 canaille — csőcselék, aljanépség
- 64 Vivat — Éljen
- 66 ökörszem — célzás a Honderű *Ökörszem* c. újdonságrovatára
- 69 A Jókai által itt említett majom a rút külsejű Petrichevich Horváth Lázárra, a papagáj pedig a Hiador-pörben önmagát csökönyösen ismétlő Zerffire illik. A *tengerszemű hölgy* c. regényben a következőket írja Jókai Petrichevich Horváth Lázárról: „Ez volt a fővezére

Sor:

- az ellentábornak. Egy zseniális bonviván, alakra furcsa; törpe és púpos, vállhoz nőtt fejjel, melynek hátrafelé hegyesült a tarkója; szatír kifejezésű arccal, térdig érő karokkal, és amellettt tökéletes gentleman hódító aplombjával.” (45. Vö.: *Egy magyar nábob*. JKK 2. k. 329.)
- 70 *medve* — Jókai itt minden bizonnyal Medve Imrére gondol, aki ebben az időben Mutius álnéven írt a Honderübe. (L.: Honderü 1848. télhó [jan.] 15. 2. sz. 17.; Uo.: 1848. télhó [jan.] 22. 3. sz. 33.)
- 79 *planum* — sík, sima terület, alap, síkság, szint
- 85 *aqua tinta* — tusrajz maratása részlemezre, vízfesték
- 86 *skizzíroz* — vázol, vázlatot készít
- 89 *országos út* — Ország út (a mai Múzeum körút az V. és VIII. kerület határán)
- kerepesi keresztút* — Kerepesi (a mai Rákóczi) út
- 98 *seladon* — szoknyavadász
- 106 *Ross und Reiter sah man niemals wieder* — A lovat és a lovast sosem láttuk többé
- 109 Schreyer majom-szintársulatáról már korábban hírt ad Jókai. (JKK 289.) Az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellinó arról emlékezik meg, hogy az egyik színdarabban pudlikutya kapott központi szerepet. (JKK 1. k. 75., 444.) Nem lehetetlen, hogy a regénybeli motívum ötletét az itt közzétett hírek szolgáltatták.
- 121 *Dívatlap atyánkfia* — PDlap
- 122 Az *Ék Irodalmi Ellenőr* c. rovatában 1847. aug. 8-án írta Sükei Károly a *Rendszeresség* c. cikkét, amely a következő szavakkal kezdődik: „A nép szava, isten szava.” Részletesen fogalmazza meg ebben a cikkben a Fiatal Magyarország mozgalmához tartozó írók és költők véleményét a művészet feladatairól. Többek között a következő modern gondolatokat olvashatjuk a cikkben: „... mi, kik a t é n y szempontjából indulunk ki, igen helyesnek találjuk, hogy korunkban a politika tulnyomó a művészet fölött. S azzal, hogy ez általános irányban a rendszeresség nem kézzel fogható — azzal nem sokat törődünk — mert hiszszük, hogy az elvet meg fogjuk találni majd az eljárás végén — midőn egy új organisatio a nemzeti és népi elem egységében, minden egyebet fölolvast”. (6. sz. 182.)
- Ezután jelent meg Medgyes Lajos *Sükey Károlynak* c. cikke a PDlapban 1847. aug. 19-én, amely a következő szakasszal végződik: „Nem irok többet. Egyetlen egy a mire kérlek: vedd szivedre az Életképek jövődjét, s kérd meg Jókay Mórt hogy lapjai érdekében, az általad kijelölt irányról mondjon

Sor:

le s mindenek fölött, helyetted más művezért szemeljen ki. Tedd meg ezt ha csak emberiségből is, mert lát'd az 'Életképek' meg fognak bukni, a számadás terhe isten és emberek előtt lelkeden szárad. Vagy ha Jókay Mór, s több szerkesztő társa, annyira bizik műismeretében, lapjaik érdekében annyit mégis tegyenek meg: hogy bírázataid ne az egész szerkesztőség nevében s firmája alatt, hanem csak saját első személyében jelenjenek meg; a megjelent cikket pedig részükről a sajtóhibák között tegyék ki. Köszöntsd Jókay Mórt szavammal, s mond meg neki, hogy én, mint az 'Életképek', egyik jószándéku dolgozója, erre őt szívesen kérem." (34. sz. 1084.)

E hosszú cikkhez a „helyettes szerkesztő” a következő lapalji jegyzetet csatolta:

„E lapok távollevő szerkesztője az irányában méltatlanul föllépő 'Életképek'kel vitába keveredni — mint eddigi hallgatásából is kiki meggyőződhetett — nem akar ugyan, mindazáltal nem állhatjuk meg, hogy ez alaposan irt, komoly, higgadt hangulatu cikket ne közöljük, — annyival is inkább, mert egy harmadik, érdektelen szól a dologba elfogulatlanul, nemes, férfias beszéddel, s olly modorban, hogy nem csak egyes személy, de több ifju orias is érthet igenigen tanulságos szavaiból. Ugy hisszük, ez által a fegyvernyugváson sem követünk el sérelmet, amellyet ajánlatul eleve magunk lépteténk életbe.” (1080.)

- 123 *új bornyú* — Sükeiről írja ebben a cikkében Medgyes Lajos: „Barátom, te a magyar irodalomban még — hogy székelesen szóljak — újbornyú vagy; legalább én neved most látom legelőbb.” (Uo.: 1084; Vö.: Vas Gereben: *Pesti levél*. VIII. = *Levelezések*. Hazánk 1847. szept. 9. 107. sz. 424.)

- 124 *bolondnál bolondabb beszédek* — Medgyes Lajos cikkében olvashatjuk: „Hegel philosophiáját megérteném és Sükey Károlyt, a szenvedély ebének megszelidítőjét, az ujdondászati modor e burlesque öltözetében, felfogni nem tudom!

Itt azt kívánod: emeljük ezeket, a világszellem által megbélyegzett népelet nyilatkozatait, az uralkodó világ nézetteli egység harmoniájára, s alább: hagyjunk föl pedig minden amollyan «világirodalom» féle üres szavak bálványozásával' s ismét, mennyire nevetséges minden iskolás gyereki «világnézeten» felülemelkedett előtt sat.' Ugy nem értem mint a fekete föld, sötét kétségeskedésbe kell jönnöm, — én vagyok é ostoba, vagy pedig azon beszédek?!...

Sor:

Értekezésed végén a szépirodalmi lapokra szállasz: barátom, ne essék terhedre, ha kimondom, hogy itteni beszédeid bolondabbak a fenebbiekénél.” (Uo.: 1083–84.)

125 *esztelen* — Ugyancsak Medgyes Lajos írja a *Sükey Károlynak* c. cikkében a címadó vitapartnerről: „hm! a kinek nincs esze, értekezésed alatt ezen minden felől össze böngészett idegen szavakból azt hinné, hogy tudós ember vagy!” (Uo.: 1084.)

126 A Jókai által említett „tehénpásztori dialectusra” Medgyes Lajos cikkének a következő kitétele is mérvadó lehet: „A ti irányotok, mint előadod, alapul venni a szenvedélyt, legyezgetni a kor bűneit, vakandturásnak nevezni a törvényt, s ezzel semmit nem gondolni; hódolni azon szabadszelleműségnek, melly minden szemlélődést megvet; s fellépni s írni az ujdondászati modo burlesque öltözetében.”

Ti nem akarjátok a szenvedélyt, mint valamelly rakoncátlan „ebet” porázra fűzni, sőt inkább megszelidítitek a szépnek dicső harmoniája által. Valljon millyen hangja lesz ekkor ezen megszelidített ebnek? Bizonyosan ugatása nagyon is különbözni fog a közönséges kuvasztétól. Valami harmoniaszerű, valami lágy ugatás lesz ez, s mondhatlan kellemmel töltendi be az izlés templomát, s hallatára a sziv megolvadoz!...

De beszéljünk komolyan. Mit fog teremteni egyilly iskola az irodalomból? Hol van az ember, józanon gondolkozó, ki egy lehetlennel ezen tanok veszedelmességét észre ne venné?

Elveszti ez által az irodalom minden méltóságát; lelép azon tiszteletes polcra, honnan az emberi érzelmek s cselekvéseknek törvényt adott, s azokat nemesekké s magasztosakká tette; belevegyül a napi élet vásottságai s hitványságai közé; önfeledkezett kéj-hölgygyé válik, s hizelgője lesz az indulatok- és szenvedélyeknek.” (Uo.: 1081.)

132 Az *Egy az Isten* c. regény öreg karsztvidéki locsogó, elvadult pásztorja lefordíthatatlan nyelven pörlekedett — jobb híján — kecskéivel.

136 A vidéki útról Pestre érkezett Vahot Imre megdicséri Golub Vilmos segédszerkesztőt — akinek Obernyik Károly is segített a PDlap összeállításában —, hogy „az ingerlékeny társlapokkal tollvitába nem keveredett, különösen, hogy az Életképek idétlen, gyermekes rugdalózásait s a Szépirodalmi Szemlének boszuállásból eredt kifakadásait figyelemre sem méltatá”. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. aug. 26. 35. sz. 1120.)

MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 29.] 301—04.

M. Ék 1847. II. félév 29. sz. 289—91.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *Kelenbérc* — Gellérthegy
- 5 István főherceg tiszteletére aug. 31-én rendeztek díszelőadást a Nemzeti Színházban. A „királyi helytartó jelenlétében” Kisfaludy Károlynak *A hűség próbája* c. egyfelvonásos vígjátékát adták. A színdarab bemutatása előtt a himnuszt, utána pedig a szózatot játszotta el a zenekar.
- a nemzet nagy halottja* — József nádor
- 17 *aeonok* — eónok, ainok, az ókori görög felfogás szerint rejtett isteni őserők, amelyek a világ teremtetését, fejlődését és megváltását intézték
- aeonok óta* — a világ kezdetétől (teremtetésétől) fogva
- 22 A szolnoki vasútvonalat valóban szept. 1-én adták át a forgalomnak. (Vö.: JKK 305.)
- 24 A reformkori restaurációt sok munkájában megjeleníti Jókai. (Pl. az *Egy magyar nábob* c. regényében.)
- 27 *mult vasárnap* — aug. 22-én
- 51 *Oh asszony nagy a Te hited* — E szavakat Máté evangéliuma szerint Jézus mondta a lánya meggyógyulásában bízó kanancusi asszonynak. (14. rész 28. vers.)
- 53 A sáskákról már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 295—96.)
- 65 *szelindek* — buldog, jól megtermett mészáros-kutya
- 67 *Actaeon* — Aristaiosnak, egy ősi görög istennek a fia, aki a mitosz szerint vadászat közben meglátta a nimfák társaságában meztelenül fürdő Artemiszt, aki ezért őt szarvassá változtatta, mire saját kutyafalkája szétépte
- 68 A mondatba értelemszerűen kívánczó írhatnánk szó az Ék-ből hiányzik.
- 75 *H.* — Hiador
- 77 *inexpressible* — kimondhatatlan, megnevezhetetlen nevű
- 81 *Z.* — Zerffi
- 82 Zerffi a *Kicsikart végnyilatkozatok* című terjengős polémiájában írja: „Az Életképekhez”. Az Életképek azt állíták: *Hiador*

Sor:

úr fölhatalmazta őket kinyilatkoztatni: miszerint ő (Hiador) mondá, hogy „a dolgot nem tekinti plagiumnak.” — Mire Hiador úr írásban nyilvánítja, hogy ő nem oly határozott nyilatkozatot adott, hanem egészen másat, egészen kétségesen hangzót. A nélkül hogy az Életképek gyakran emlegetett jó barátaik (?) és tanuikkal (??) valamit bizonyítottak volna, hazugsággal vádolnak engem — de a vád ismét saját fejükre esik vissza; — mert irodalmi ügyekben az egész világon csak írott vagy nyomtatott documentumok érnek valamit, s valamely meg-bírálandó tárgy fölől nyilvánított vélemény egyéni vélemény marad, mely másnak véleményét azon dologról el nem enyészti. Szigligeti úr barátjai szeretnék a dolgot más mezőre terelni, a pletykáság mezejére!”

Ezután éles hangon támad Zerffi továbbra is: „Csak nyiltan uraim! Hiszen az egész plagiumhistoriában nem az a fődolog: mit mondott nem mondott Hiador vagy Szigligeti úr, — hanem az: vajjon Szigligeti úr meglopta-e Hiador darabját, vagy nem? Ezt kell, s ezt fogom bírálatalag taglalva bebizonyítani, s miután azon önökre nézve öröndetes hírt mondhatom, hogy füzetem első íve már sajtó alatt van: remélem zablán birandják önök még néhány napig tartani annak megjelenése fölötti példátlan örömlöket, hogy aztán annál többet és mérgesebben gyalázhassanak, minél naptisztábban be fogtam bizonyítani e vakmerő plagiumot.” (1847. őszelő [szept.] 7. 10. sz. 199–200.)

84 A Vahot Imréhez címzett két első „irodalmi levél” az Ék hasábjain jelent meg 1847. jún. 23-án (25–26. sz. 831–35.) és júl. 4-én. (1. sz. 23–24.; JKK 184., 194.)

94 Vahot családi neve: Vachott

95 Z-it — Zerffit

96 Rosszkey — Jókai itt saját magára céloz (Vö.: Szekeres László: Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez. ItK 1957. 421.) Később az Üstökösben megjelent humoros írásaiban is tréfálkozva említi a saját nevét Jókai. (Ama bizonyos csizmadia és felesége kérdései és feleletei. 1868. jan. 11. 2. sz. 16.)

97 Ponori Theurewk József (1793–1870) — író, újságíró. 1845-től a konzervatív pozsonyi Hirnököt szerkesztette.

100 nekem — Az egyes számú első személy alkalmazása arra mutat, hogy 1847-ben közismert volt e sorok szerzőjének a személye. 1847. aug. 26-án a Pestre érkező Vahot Imre így gúnyolta Sükeit: „Mikor Pestről távozám, bizonyos csecsemő kritikaster még beszélni

Sor:

- sem tudott, csak dadogott, s most már bírálatokat ír a magyar irodalom- és színházról.” (*Budapesti Szemlet* PDlap 35. sz. 1122.)
108 Ezután következik Szigligeti Ede *Nyílt levél Hiador urhoz* c. válasza. (Ék. 1847. aug. 29. 9. sz. 291–92.)

71

A PEST–SZOLNOKI VASÚT ÜNNEPÉLYES
MEGNYITÁSA

305–07.

M: Ék 1847. szept. 5. 10. sz. 319–21; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A szept. 19-én J. aláírással megjelent cikkében írja Jókai, hogy Szolnokig kísérték vonaton István nádort (JKK 307.)
4 A „népérdeket” és a kor uralkodó eszméit *A mi politikai chatecismusunk* c. értekezésében fejtegeti Jókai. (Ék 1848. ápr. 16. 505–06.)
19 A „magyarság legjavát”, azaz a szolnokiakat a fővárossal összekötő vasút utazási lehetőségeiről és távlatairól részletesen ír a PH. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. szept. 5. 941. sz. 155.)
24 A megnyitási ünnepélyen gr. Zichy Ferenc, ill. a vasúti főigazgató mondtak beszédet, s ezekre válaszolt István főherceg.
26 fős. – főséges
József főherceg testvére – István főherceg
27 István főherceg 1847. aug. 28.-án, különgőzhajón „vidor kedélyben” érkezett Pestre. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 2. 942. sz. 147.)
43 „*posta locomotiv*” – „A vonat előtt egy üres mozdony ment a lehető akadályok kitudása végett, mi szinte érdekesebbé az utat, előpostájaul szolgálván a diadalmenetnek” – írja egykorú beszámolójában a Jelenkor. (*Budapesti Napló*. 1847. szept. 5. 71. sz. 421.)
46 elfogadása – Ék: elfogadása -sh. –
pályafő – végállomás, vasúti állomás
49 Kossuth Lajos ékesszólásáról elragadtatott szavakkal emlékezik meg Jókai a szabadságharc idején. (Ék. 1848. okt. 7. 475–76.)
51 Nagy Gergely és testvére – Nagy József „gőzerőművész” (Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 7. 945. sz. 161.)
63 Az *Egy magyar nábob* c. regényben Barna Sándor alakjával mutatja be Jókai a magyar kézművesek alkotó tehetségét.

Sor:

- 71 Széchenyi István a Pannónia gőzhajón Tokajba és környékére utazott, hogy kipróbálja a Tisza és a Szamos hajózhatóságát. Utána Pestre érkezett. Útjáról „Egy tiszaháti buzgó vízrendező” aláírással *Uj adatok a Tisza hajózhatóságához* címen írt beszámolót a Jelenkor. (1847. szept. 19. 75. sz. 445.)
- 73 *Podmaniczky Frigyes báró* (1824–907) — 1847-ben Pest megye aljegyzője, a felsőház tagja. A szabadságharc alatt huszárszázados és osztályparancsnok volt, s emiatt egy rövid időre az osztrák hadseregbe sorozták közlegénynek.
- Zichy Ottó* (1815–1880) — liberális politikus, aki a szabadságharcban őrnagyként vett részt, majd komáromi tisztként kapitulált
- 74 *Besze János* (1811–1892) — szónok, ügyvéd, a pozsonyi országgyűlési fiatalság népszerű alakja. 1848-ban az esztergomi nemzetőrök parancsnoka volt. Részt vett Kossuth toborzó körútjain. Világos után tízévi várfogságra ítélték. (Vö.: *A köszívű ember fiai*. JKK I. k. 491.)
- 77 földirati — földrajzi, topográfiai

72

ISTVÁN FŐHERCEG, KIR. HELYTARTÓ Ő FENSÉGE KÖRÚTJA 307—12.

M: Ék 1847. szept. 19. 12. sz. 379—81.; J. betűjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E cikk hangleütésében, romantikus pátoszában rokona Jókai lelkes hangú beszámolójának, amelyet 1849-ben Kossuth Lajos pesti bevonulásának „diadalmenetéről” ír. (*Magyarország elnökének pompája*. Esti Lapok 1849. jún. 6. 3. sz. 10.)
- István nádor 1847 őszi komáromi fogadtatását nagyszabású romantikus képekben jeleníti meg Jókai *Politikai divatok* c. regényében. (JKK 69., 576.)
- 13 Hasonló gondolatokat ékel Jókai 1848 tavaszán a *Nőszabadság* c. cikkébe. (Ék 1848. márc. 23. 385)
- 15 Célzás arra, hogy egy cseh vasúti tiszt az általa Magyarországon talált műzeális értékű kincseket Prágába szállította, s csak később juttatta vissza hazánkba.

Sor:

- 23 Jókai itt az 1847 elején elhunyt József nádorra céloz. A szolnokig tartó vasúti utazásról szóló cikk, amely István nádor kíséréséről s a pest—szolnoki vasút ünnepélyes megnyitásáról számol be — Jókaitól származik. (JKK 305.)
- 25 *minden*ha — *minden*hová
- 27 *a jász főkapitány* — Szentkirályi Móric
a kerületi székváros — Jászberény
- 29 István főherceg 1847. szept. 1-én, a vasút ünnepélyes megnyitásán még Szolnokon fogyasztotta el „regg-ebedjét”, s onnét érkezett Jászberénybe. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. szept. 16. 950. sz. 179.)
- 30 *nemes lovasság* — A főkapitány vezénylete alatt mintegy háromszáz tagú jászkon bandérium volt felállítva a város határában István főherceg fogadására.
Nagykunság kapitánya — itt: a jászkon kerületek kapitánya, Szentkirályi Móric
A 14 díszöltönyös ifjú a testőrség szerepét töltötte be.
- 40 *Leel* — Lehel vezér
- 41 A PH beszámolója szerint a „jász kürtbe helyezett pohárból” ivott a főherceg a jászkon haza boldogulására. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. szept. 16. 950. sz. 179.)
- 43 *kostók* — lopó
- 49 *Jákóhalma* — Jászkákóhalma, Jászberény melletti település
Apáthi — Jászapáti, község Jászberénytől keletre
Heves — Jászapátitól mintegy tíz kilométerre levő község
- 50 *vesszőcsárda* — az egri szőlőművelők csárdája a város szélén
- 55 *tisztikar* — tisztviselői kar, előljáróság
- 68 $7\frac{1}{2}$ órakor — 7 után fél órával, $\frac{1}{2}8$ órakor
- 73 Az egri apátot Márjássy Gábornak hívták.
- 81 báró Vay Lajos (1803—1882) — Vay Miklós császári királyi kamarás fia, Borsod megye képviselője, majd a szabadságharc idején a megye főispánja
- 82 *előposta* — előfutár
- 88 *ref.* — református
- 92 *vashámor* — vasolvasztó
- 95 *barkó* — a palócok neve Erdőhátságon a Rima alsó folyása és Eger között (Vö.: Hunfalvy János: *Gömör és Kishont t. e. vármegyének leírása*. Pest 1867.)
- 97 *Avas* — meredek hegy Miskolc déli szélén
- 102 *Szemere Bertalan* (1812—1869) — ügyvéd, Borsodmegyei aljegyző, képviselő, alispán; 1848-ban belügyminiszter, a Honvédelmi

Sor:

- Bizottmány tagja, 1849-ben kormánybiztos, majd miniszterelnök.
Az itt említett beszéd 1847. szept. 16-án jelent meg a PH címlapján az *István főherceg körútja* c. beszámolóban. (950. sz. 179.)
- 105 Szántó — Abaújszántó, község Abaúj-Torna vármegye déli részén
István főherceg nagy általánosságban a Hernád völgyében észak felé haladva jutott Kassára.
- 106 Ság — Ipolyság
sági prépost — az Ipolyságon levő premontrei prépostság vezetője
Sebes — Zsebes, község Kassa déli szomszédságában
- 107 gróf Károlyi Eduard — Károlyi Ede gróf (1821–1879) több ipari és gazdasági egyesület elnökségi tagja, 1860-ban a határozati párt Abaúj-Torna megyei képviselője
Bárca — közvetlenül Kassa déli szomszédságában elterülő község Zsebestől északra
- 109 Forgách Sándor — császári királyi kamarás, „muszkavezető”
császári biztos
főisp. — főispán
- 114 István nádor szavai itt József főhercegre céloznak.
- 120 A kassai színház a város geometriai központjában, a régi Fő utca térre szélesedő részén, a múlt századi Sörkert és Malom (később Kossuth Lajos) utca közötti szakaszán épült.
- 131 Szept. 6-án érkezett Zemplén megyébe a főherceg.
- 132 Terebes — Töketerebes (Trebisov) Zemplén megyei község (Vö.: *Szomorú napok* JKK 359.)
Terebesen gróf Andrássy Károlyné „kastélyában vette szállását”
István főherceg. (PH 1847. szept. 19. 952. sz. 188.)
Andrássyak — örökös főrendiházi tagsággal rendelkező felvidéki grófi család. Birtokaik központja Krasznahorka volt. A család ismertebb tagjai ebben az időben:
Andrássy Aladár (1827–1903) — a szabadságharc idején Bem szárnysegédje
Andrássy György (1797–1872) — gazdaságpolitikai téren tevékenykedő államférfi
Andrássy Gyula (1823–1890) — liberális ellenzéki politikus. 1848-ban Zemplén megye főispánja, majd Görgey egyik segéd-tisztje volt. A kiegyezés után Magyarország miniszterelnöke lett.
Andrássy Manó (1821–1891) — a szabadságharc alatt Torna megye főispánja volt. Részt vett a pákozdi csatában. Világos után előbb külföldre emigrált, majd hazatérve a Tisza szabályozása során szerzett érdemeket.

Sor:

- 133 S.A. Ujhely — Sátoraljaújhely
S. Patak — Sárospatak
- 134 Sárospatakon „szállásra a Rákoczyak híres városában, annak jelenlegi birtokosa, regéczi Breczenheim herceg” fogadta István főherceget. (PH 1847. szept. 19. 188.)
Breczenheim — régi német eredetű család, amely 1780-ban grófságot 1790-ben hercegséget, 1827-ben magyar indigenátust kapott, s a Rákócziak Sárospatak környéki elkobzott birtokát szerezte meg. Itt Alfonz hercegről (meghalt 1863-ban) ír Jókai.
- 137 István főherceg szavai a Zemplén megyei főjegyző szónoklata után hangzottak el. A szavak után fogadta a leendő nádor Ung vármegye küldöttségét.
- 148 A Bodrog Tokajnál ömlik a Tiszába
- 150 Jókai már korábban említette, hogy Széchenyi István a Pannónia gőzösön felúsztatott a Tiszán.
- 152 Berkesz — község és az Aranyos folyóba ömlő erdélyi patak a múlt századi Torda-Aranyos megyében
Berkeszen gróf Vay Ábrahám fogadta a főherceget.
- 154 Hunyadi Ulászló — helyesen: Jagelló Ulászló, Dobzse László, aki Mátyás király után uralkodott
- 156 Máramaros és Ugocsa megyék nevében az „ősz báró Sztojka” üdvözölte a főherceget.
- 157 Nagy-Lónya — Bereg vármegyei község a Tisza jobb partján
- 159 A Nagykároly felé utazó főherceget Szatmár határán Vitka helységnél fogadta a vármegye küldöttsége. Nagykárolyban gróf Károlyi Györgynél szállt meg István főherceg, majd szept. 11-én Debrecen felé folytatta útját.
- 160 Jókai István főherceg körútjának leírását nem folytatja. Eddigi megemlékezéseiből kitűnik, hogy együtt utazott a delegációval. A szept. 26-i közleményben már Karády J. aláírással jelent meg a debreceni (13. sz. 412—16.) s M*ó [Mefisztó] rejtjellel a szabadkai beszámoló. (416—17.) Okt. 3-án Pécs meglátogatásáról egy „Rendes levelező” számol be. (14. sz. 445.) Bajai útiról ismét helyi megemlékezés olvasható az Ék-ban. (Uo. 446.)

MI HÍR BUDÁN?

[1847. szept. 19.] 312—18.

M: Ék 1847. II. félév 12. sz. 384—87.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 anno Domini 1847. — az Úrnak 1847. esztendejében
 10 borsót terem — borsószik
 28 tákó — dákó, a biliárdgolyó lökésére használt rúd
 36 O' Conell, Daniel (1775—1847) — politikus és szónok, az ír nemzeti függetlenség népszerű harcosa
 42 enormiter — rendkívül, szörnyen
 poslé — pofleves, pofon (vö.: Hétköznapiok. JKK 185, 427.)
 43 frontispicium — itt: arc
 48 visum repertum — orvosi látlelet
 61 kávéseprű — kávézacc
 72 írás — itt: szentírás, biblia
 77 Döngöre — Ék: Döngere — sh. —
 93 emlékpénz — érem, kitüntetés
 121 à conto — hitelbe, kontóra
 124 E lap — minden bizonnyal — az Ék, az álmos szerkesztő pedig: Jókai.
 149 par compaignie — együtt
 165 peruviai balsam — perui balzsam, illatos fertőtlenítőszer
 180 diachilion flastrom — diákflastrom; sárgás színű, növényi nedvvel kevert, ragadós kenőcs, amelyet főleg furunkulusok és tályogok gyógyítására használtak
 202 tamáskodás — hitetlenkedés
 205 nagyhatu — nagyhatalmú, nagyhatalmú
 208 A cikkhez az Ék-ban 1847. okt. 3-án a következő nyilatkozatot csatolja Jókai: „Ny i l t l e v é l. Tisztelt szerkesztő úr! Köszönettel fogadtam önnek érdemlett pártfogását; miután azonban sokan vannak, kik azt hiszik: hogy én és Vas Gereben egy és ugyanazon személy vagyunk, kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy én részéről erről semmit sem tudok. Igen hízogó ugyan rám nézve e tán biographiai hasonlatosságokból felmagzott közvélemény, mind a mellett is dicsőségem koszorúját senkivel sem levén hajlandó megosztani, vagyok a ki vagyok t. i. önnek lekötölezett tisztelője. Czicz Márton m. s. k.” (14. sz. 452.)

Sor:

Az a megjegyzés, hogy az Ék szerkesztője fogta pártját Czicz Mártonnak, amellelt bizonyít, hogy az aláíratlan cikk szerzője: Jókai Mór.

74

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. szept. 26.] 318—21.

M: Ék 1847. II. félév 13. sz. 2—3. borítólap; J. M. betűjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 Z-ben — a Zrínyi vendéglőben
- 31 Jókai szavai újdonságíróra és szerkesztőre vallanak.
- 32 *jus patronatus* — egyházi méltósághoz kötött kegyúri jog
- 99 *succrescentia* — utánpótlás

75

MONDANI-VALÓINK

[1847. szept. 26.] 322—23.

M: Ék 1847. II. félév 13. sz. 3. borítólap aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *Ilosvay Rudolf* (1820—1893) — Bereg megye tisztletbeli aljegyzője. A szabadságharc idején honvédszázados és zászlóaljparancsnok volt. Ilosvay verse nem jelent meg az Ék hasábjain.
- 8 *Dózsa Dániel* (1821—1889) — kolozsvári hírlapíró, országgyűlési képviselő, majd kúriai bíró. 1840 óta ír verseket, elbeszéléseket, regényeket, hírlapi cikkeket és jogi tanulmányokat. Dózsa Dánielnek *Erdélyi szózat* „Unio” magyarloni dalnokaihoz címen jelent meg a verse 1847. dec. 26-án. (26. sz. 817—18.)
- 17 A V. Sz. betűjeggyű szerző *Megtörtént dolog* 1599-ből c. írása 1847. dec. 5-én jelent meg az Ék-ban. (23. sz. 728—30.)
- 21 *Tóth Endre* (1824—1855) — földbirtokos, ügyvéd, költő. 1847-ben Borsod megye tisztletbeli ügyésze lett. A szabadságharc alatt 1849. jan. végéig a borsodi önkéntesekkel harcolt, míg lábai meg nem fagytak. 1846-tól a PDlapban, 1848-tól az Ék-ban jelentek meg versei.

Sor:

Tóth Endrének a *Falusi est c.* Petőfi hatására valló verse jelent meg az Ék-ban 1847. dec. 5-én. (23. sz. 724–25.)

1848-ban a következő munkái látnak napvilágot Jókai divatlapjában: *Magyar utiképek* (febr. 20. 8. sz. 239–40.) *Éjeli képek* (jún. 18. 27. sz. 793–94.) *Csorbakő-vár* (aug. 13. 7. sz. 200–02.) *Sás virágok* (okt. 1. 14. sz. 429–30.) *Szerelmi buképek* (okt. 15. 16. sz. 498–99.) *Győr, octob. 7-én.* 1848. (okt. 15. 16. sz. 512.) *Az utfelen* (okt. 29. 18. sz. 754–55.) *Fehér rózsák véres arccal* (dec. 10. 24. sz. 756–58.)

25 Pogrányi Imrének nem jelent meg verse az Ék. 1847-es és 1848-as évfolyamában.

76

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 17.] 323–34.

M: Ék. 1847. II. félév 16. sz. 511–16.; aláíratlanul

Részl.: *Egy magyar nábob* JKK I. k. 446.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

A *Külföldi Társasélet* c. rovat közleményeit — amelyeket Jókai bizonyíthatóan külföldi lapokból vett át, s amelyek az esetek nagy részében furcsa kuriózumokról adnak számot, s így csak nagyon gyér fényt villantanak írónk ekorabeli munkásságára — válogatással tesszük közzé. A kihagyott részekről azonban mindig említést teszünk a jegyzetek között.

1 E táblabíró jelszó gyakran felbukkan hasonló formában Jókai fiatalkori műveiben. (Pl. JKK 125., 389.)

25 Jókai kéziratait csaknem kivétel nélkül vonalazatlan papírra írta.

28 E bevezető sorok a rovat általános feladatairól — szerkesztői megjegyzések.

29 *furorét csinál* — feltűnést kelt

30 *Lind, Jenny* (1821–1887) — híres szoprán operaénekesnő, a svéd „csalogány”, aki 18 éves korában lépett fel először, s példátlan művészi diadalokat ért meg. Németországon, Anglián és Amerikán kívül Bécsben és Pesten is szerepelt. Goldschmidtnek, az angol zeneszerzőnek lett a felesége.

Sor:

- 31 Ezután egy algíri lap megjelenésének a hírért közli Jókai.
- 32 *Béranger, Pierre-Jean de* (1780–1857) — francia költő. Lírájában élesen bírálta a korabeli francia politikai viszonyokat: a pápát, az egyházat és a királyi trónt. Szeretettel szólt a forradalmi hagyományokról. Népszerű dalai hozzájárultak az 1830-as és az 1848-as forradalmak eszmei előkészítéséhez. Petőfi is lelkesedéssel forgatta verseit, s közülök többet magyarra fordított. E cikkről a *Kárpáthy Zoltán* c. regény kritikai jegyzetei között olvashatunk. (JKK 1. k. 421.)
- 38 *Herwegh* (1817–1875) — német költő. 1848-ban részt vett a forradalmi mozgalmakban. A Jókai által itt említett fejtegetés, amelynek központjában Béranger és Herwegh összehasonlítása áll, a Magyar Szépirodalmi Szemlében a *Herwegh* c. tanulmányban jelent meg. (1847. júl. 18. 3. sz. 35–36.)
- 40 Az „agg” költő ekkor 67 éves volt.
- 47 *Passy* — a Szajna és a boulogne-i erdő közti helység, amely 1860 óta Párizs XVI. kerületének egy része
- 55 *Astrachan* — Asztrahán, múlt századi kormányzóság Oroszország déli részén a Káspi tenger és a Volga alsó folyása között
A közeledő koleráról ad hírt Jókai 1847. aug. 22-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban. (JKK 294.)
- 69 *mr.* — mister, úr, uram
- 76 *bűnkereset* — bűnbarlang
- 97 Ezután az Indiában megjelenő időszakai sajtótermékekről olvashatunk egy rövid közleményt.
- 98 A fogadott tapsolók tevékenységét részletesen jeleníti meg Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényben. (JKK 1. k. 81., 446.)
- 105 *Düsseldorf* — Rajnamenti német tartomány
- 112 *Jamaica* — Jamaika, a Nagy-Antillák egyike a Karib tengerben
- 126 *honneur* — vendéglátói tiszt, tiszteletadás, fogadás
- 130 *Grefenberg* — Gräfenberg, Priessnitz szülővárosa Sziléziában (ma: Jeseník). Itt állította fel az első hideg vízzel gyógyító üdülőt 1826-ban Priessnitz. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 285.)
Priessnitz, Vinzenz (1799–1851) — osztrák paraszt, aki a hideg- és állott vizes borogatás alkalmazását kezdeményezte lázas és gyulladásos betegségek gyógyítására. A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben újra Jókai, hogy „Abellino is elvivé Prieszniczhez roncsolt tagjait, adjon neki helyettök másikat”. (JKK 2. k. 226.; Vö.: Uo. 285.)
- 132 *Freiwaldau* — Frivaldov, sziléziai kerületi székhely Gräfenberg mellett

Sor:

- 138 *nem érdektelen* — az Ék-ban tévedésből „ném érdektelen” szerepel
- 156 *Heine, Henrik* (1797–1856) — világhírű német költő, író és publicista
Heinén 1845-ben vett erőt fájdalmas hátgerincbetegsége, amely 1848-tól 1856. febr. 17-én bekövetkezett haláláig „matrac-sírházhoz”, az ágyhoz kötötte.
- 161 *Izabella királynő* (1830–1904) — Izabella Mária Lujza, VII. Ferdinánd lánya, 3 éves korától Spanyolország vakbuzgó vallásosságáról és nagyszámú szeretőiről híres királynője.
- 162 3–4 *hét* — háromnegyed hét óra
souper — vacsora
- 173 *Andalusia* — tüzes táncosnőről ismert dél-spanyolországi tartomány
- 177 Izabella az ország kormányzását környezetére bízta.
- 178 *szerencsés* — Ék: szerencsés — sh. —
- 180 Izabella koronáját elvileg 1870-ben, gyakorlatilag 1875-ben örökölte a fia. A királynő tehát meglehetősen hosszú ideig uralkodott.
- 181 Eid tanár kozmetikai könyvéről olvashatunk az ezután következő sorokban, majd egy rövid hír következik a párizsi katonai ezredek zenetanulásáról.
- 195 Lind Jenny nem Grant bankárhoz ment férjhez, hanem Otto Goldschmidt nevű angol zeneszerzővel házasodott össze 1852-ben, miután 1850–51-ben bejárták együtt Amerikát.
- 197 *Montez, Lola* (1820–1861) — kalandjairól hírhedt táncosnő, aki először 17 éves korában ment férjhez egy James nevű katonatiszthez. 1846-ban került Münchenbe, ahol I. Lajos bajor király szerelmét annyira megnyerte, hogy a minisztériumát — amely tiltakozott az ellen, hogy e nőt grófi rangra emelje — elbocsátotta. A bajor király Lansfeld címmel nevezte ki grófnőnek a spanyol táncosnőként szereplő Montezt. Midőn I. Lajos megszűnt király lenni, Monteztől is megvonták a spanyol indigenátust. Számos kalandos utazás után 1849-ben egy londoni testőrhadnagy felesége lett az egykori királyi szerető, de hamarosan elvált. 1852-ben Amerikában ismét színpadra lépett, s bajorországi kalandjait is eljátszotta. Kaliforniában még két ízben ment férjhez, majd New Yorkban, Ausztráliában és Londonban lépett fel színpadon.
- 200 *Comtesse de Lansfeld* — Lansfeldi grófnő. Montezt valóban megillette ez a cím.
- 202 *Je ne connais pas une comtesse de ce nom* — Nem ismerek ilyen nevű grófnőt
- 205 *persona grata* — diplomáciailag elfogadott személy

Sor:

- 206 *Gräfin von Landsfeld* — Landsfeldi grófnő
207 *Charivari* — franciaországi illusztrált vicclap
Gräfin von Can-cansfeld — kánkán-földi grófnő, táncföldi grófnő;
gúnyos célzás a buja kánkán táncra és a grónő táncosnői múltjára
209 1837-ben Lola Montez egy hadnagyhoz ment feleségül, akit három
év múlva elhagyott.
212 *pattantyús* — tűzér
217 *Pompadour* — XV. Lajos francia király híres szeretője
kézirátának — Ék: kézirátának — sh. —
218 Rövid hír következik ezután a londoni halottak számáról.
219 *Michigan* — az Északamerikai Egyesült Államok Ohio és Indiana
szomszédságában levő tagállamának a fővárosa, Michigan-City
226 *Karr, Alphonse* (1808–1890) — anekdotázó francia író, 1839-től
a *Figaró* főszerkesztője
Paul Kock (1794–1871) — francia regény- és drámaíró. A polgári
társadalom erkölcsi zuhlását minden különösebb esztétikai érzék
nélkül leplezte le.
228 *Perugia* — Umbria, Olaszország egyik tartománya Latium és
Toscana szomszédságában
231 *Pomare* — a Tahiti szigetén uralkodó múlt századi dinasztia csa-
ládi neve
237 Két közlemény következik ezután a poroszországi iskolákról,
valamint egy prágai öngyilkosságról.
238 *mahomedán* — mohamedán
244 *történetből* — történetesen
263 Rövid hír következik itt a Rotschild-család vagyoni helyzetéről.
268 *real* — spanyolországi pénzegység
283 *Soulié, Melchior Frédéric* (1800–1847) — francia költő és író
284 *mult september* — 1847. szept.; a múlt hónap
295 *Lajos Fülöp* (1773–1848) — Franciaország 1830-tól uralkodó
királya (l.: 503:1)
302 *Matschakerhof* — híres bécsi vendéglő

MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 24.] 334–45.

M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 544–47.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A rovat első közleményeként Erőd aláírással jelent meg egy tudósítás István főherceg körútjáról. (1847. okt. 24. 18. sz. 543–44.) E közlemények előtt bejelenti Jókai, hogy a színházi rovat — amely most kimaradt a divatlapból — a legközelebbi számban fog megjelenni.
E „szerkesztői bejelentés” arra mutat, hogy Jókai — aki egy ideig István nádort követte körútján — ismét átvette az újdonságrovat irányítását.
- 3 M. — Mór
Szentkirályi Mór (1809–1882) — Pest megye országgyűlési követe, 1848-ban a jászkunok főkapitánya
- 7 E két soros versikével fejezi be az iglói Foghúzó Barnabás a Jókaihoz címzett dec. 26-i nyílt levelét. (26. sz. 3. borítólap)
- 8 *A journalistica mint proféta* — ezen a címen folytatja a közleményeit Jókai a *Mi hír Budán?* c. újdonságrovatban 1847. nov. 7-én. (JKK 362–67.)
- 9 A szerkesztőtársakra való hivatkozás arra vall, hogy a cikksorozatot az Ék szerkesztője, azaz Jókai állította össze.
- 13 „soll” — tartozik rovat
„haben” — követel rovat
- 20 *Jónás proféta* — A róla elnevezett bibliai könyv szerint Isten parancsára Ninive lakóit kellett volna megtérítenie, de ő engedetlenül hajóra száll. Vad vihar után hajótörést szenved, egy cethal elnyeli, majd — miután az kidobja a partra — korábbi ígéretéhez híven — megtéríti a niniveieket.
- 21 *Ninive* — Asszíriának a múlt században felfedezett fővárosa, Sancherib király székhelye, amelyet i. e. VII. században feldúltak
- 34 *asperni ütközet* — 1809. máj. 21–22-i ütközet a Bécstől keletre levő Duna-parti Aspern falu környékén, ahol első ízben győzték le Napóleont nagy szárazföldi csatában. Az osztrákok 24 000, a franciák pedig 30 000 embert veszítettek. A vesztes csata után Napoleon ügyesen visszavonult, s előkészítette a wagrami győzelmet.

Sor:

35 *s t. eff.* — s több efféle

36 *vadkacsa* — hírlapi kacsa, vaskos hírlapi baklövés

38 *u. m.* — úgy mint

39 *Benkert K[ároly] Mária* — Kertbeny Károly (1824–1882) — műfordító és bibliográfus. Élete szakadatlan vándorlásban telt el. Közben, ha nem is a legnagyobb rátermettséggel, de mindig lelkes buzgósággal fordítgatta íróinkat s ismertette irodalmi viszonyainkat a német olvasóközönséggel.

nemzeti színműtár — Jókai minden bizonnyal arra a munkára céloz, amelynek adatait már a szabadságharc előtt gyűjteni kezdte Kertbeny Károly, s amely csak 1878-ban jelent meg *Magyarország legrégebbi drámai irodalma 1550–1575* címen

40 *Magyar nemzet és irodalom története* — Nem ismeretes Kertbeny Károlynak ilyen című munkája. Lehetséges azonban, hogy már ebben az időben elérkezett az anyaggyűjtés stádiumába Kertbeny Károlynak az 1881-ben kiadott (s lényegében félbemaradt) *A magyar nemzet és nemzetközi irodalom könyvészete* c. munkája.

42 Kertbeny Károly szép számmal fordított a reformkori magyar írók és költők — közte Petőfi, Garay, Vörösmarty, Lisznyai, Arany és Jókai — műveiből németre.

Nagy I. — Nagy Ignác

49 *Tudós palóc* — Gvadányi József (1725–1801) munkája, amely az 1790-es országgyűlésről készült, de csak 1795-ben jelent meg nyomtatásban Lipsiában, azaz Lipcsében névtelenül a következő címen: *A mostan folyó ország gyűlésnek satyrico criticé való leírása, a melyet egy Isten mezején lakó palócnak színlése alatt irta azon buzgó szívvvel bíró hazafi, a kinek pennájából folyt ki a Falusi Nótáriusnak Budára való utazása; ezen munkáját is négy soru versekben hazájának elejibe terjesztette 1790. esztendőben, Bak havának 25. napján.*

Gvadányi palóca inti a magyarságot, hogy viseljen nemzeti öltönyt, használja magyar nyelvét, s a magyar fiatalok magyar ezredekben magyar tisztek vezetésével katonáskodjanak. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK I. k. 440.)

50 *seculum* — saeculum, század

U. a. é. — Ugyanazon évben

56 *karmantyú* — díszes, henger alakú szőrmés kézmelegítő, muff

62 *dohányutca* — a mai Dohány utca a VII. kerületben az Ország útról (ma a Tanács körútról) nyíló sugárút; neve azóta sem változott

69 *Horváth Lázár* — Petrichevich Horváth Lázár

74 *Nemzetes* — a Nemzeti Ujság gúny-, ill. beceneve

Judás Isariotes — a Jézust eláruló Iskarióti Júdás

Sor:

- 87 *tek. ns* — tekintetes nemes
- 88 *Farkas Dániel* (180?–1849) — marosvásárhelyi királyi táblai jegyző, 1847-ben Alsó-Fehér vármegye aljegyzője. 1847-ben folyamodott az Enyedi Gunár c. lap kiadása végett az erdélyi főkormányzékhoz, de az engedélyt megtagadták. 1849 januárjában az elámított román nemzetiségű felkelők felkoncolták.
- 95 *Petőfi Sándor* 1847. szept. 8-án, megismerkedésük évfordulóján vette feleségül Szendrey Júliát.
- 96 *feldunasor* — lényegében a mai Dunakorzó az V. kerületben a Március 15 tér és a Lánchíd közti szakaszon
- 117 *Virányos* — Zugliget
- 120 *Erkel Ferenc* (1810–1893) — az egyik legkiválóbb magyar zeneszerző a Nemzeti Színház első karnagya. A *Hunyadi László* c. — máig nagy népszerűségnek örvendő — operáját 1844. jan. 27-én mutatták be. 1861-ben került színre a *Bánk bán* c. operája. Az előzőről ír Jókai néhány sorral később az aznapi közleményében (JKK 344.)
- 133 *Grillus metamorphosis* — A tücsök változása; egy része Ovidius *Metamorphoseon libri XV.* c. munkájának, amely a világ kezdetétől Julius Caesar csillaggá változásáig a világ „átváltozásainak” történetét mutatja be
- 134 *szénatér* — a mai Calvin tér az V., ill. a VIII. kerületben
- 136 Jókai másutt is megemlékezik arról, hogy a Nemzeti Múzeum szomszédságában a pocsoltyákban békák kuruttyoltak. (HhM 4. k. 8.)
- 138 *sz. mártóni* — szentmártonkátai, nagykátai
- 143 *Kömörcsei sárkány* — Döme Gergely háromfelvonásos bohózata (Vö.: PH 1843. jan. 5. 210. sz. 15.)
- 153 Jókai az István nádor tiszteletére rendezett ünnepélyre céloz, amikor tömegszerencsétlenséget okozott a híd leszakadása. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 572–75.)
- 154 Jókai gyakran tréfál a komáromiakkal.
Benza — a Nemzeti Színház operaéneke, aki főleg komikus szerepekben aratott sikert
- 166 *collega* — lapszerkesztőtárs
- 170 E megjegyzés arra vall, hogy a közlemény szerzője nőtlen. Jókai 1848. augusztusában kötött házasságot Laborfalvi Rózával, a híres színésznővel.
- 176 *Schnellaufer* — gyorsjárátú
- 183 *Don Fillentéro de Nebolondul* — a füllent és a bolondul szavak segítségével képzett tréfás spanyol név
Csokonai Vitéz Mihály írja *Az estve* c. versében, hogy egyedül a holdvilágot nem adja még árendába a világ.

Sor:

- 189 *Nonum prematur in annum* — „Te kilenc évig tartsd vissza a műved” (Muraközy Gyula fordítása); Horatius ars poetikájából vett idézet (388. sor), amelyben a költő azt ajánlja, hogy műveinket folytonosan javítgassuk, csinosítgassuk (Vö.: Tóth Béla: *Szájrul szájra*. 277.)
- 192 *Verpelét* — dohánytermesztéséről híres Heves megyei község
- 195 A telegráf felállításáról 1848 elején is megemlékezik Jókai.
- 197 *Adolf barátom* — Frankenburg Adolf
A divatlapra való hivatkozás, a szerkesztő elődre vonatkozó és a komáromiakkal évődő sorok ismét Jókai szerzőségét bizonyítják.
- 202 *Emmerling* — a fővárosi termék és halottaskocsik bérlője, a pesti táncmulatságok rendezője (Vö.: *Tárca*. Regélő PDlap 1843. dec. 31. 52. sz. 1648.)
- 204 *Füred* — Balatonfüred
- 208 *B. Füred* — Balatonfüred
- 210 *t. ur* — tisztelt úr
- 214 A Tizek szervezkedéséről van szó. (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 183–85.; *Heti Szemle*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 439.: Frankenburg Adolf: *Petőfi és az Életképek*. Koszorú. 1880. IV. 194–195.)
- 215 A „szerkesztői keblünkben” kitétel ismét arra vall, hogy e sorok szerzője az Ék szerkesztője, azaz Jókai.
- 218 Érdekes, hogy Jókai erről a mozzanatról már korábban is megemlékezett, az eznap közleményében. (JKK 339.)
- 220 A nemzeti lustaságról 1848. nyarán ír öntudatra ébresztő és tetterre serkentő sorokat Jókai. (Ék. máj. 28. 687.)
- 225 *kakastarék* — dísz-kakastoll
- 226 *Josue* — Józua a biblia szerint Mózes követője, akinek vezérletével az izraeliták Kánaán legnagyobb részét elfoglalták
- 227 *Ájaddon* — az amoriták régi városa Palesztinában a hegyek nyugati lejtőjén, ahol Józua öt kánaáni királlyal ütközött meg s közben a napot megállította az égen
- 230 *István napkor* — aug. 20-án
- 232 A Jelenkor újdondásza Jókai előtti újdondásza, Oroszhegyi Józsa
232 A Jelenkor újdondásza 1846. aug. 20-án a következő szavakkal kezdi a *Budapesti napló* c. rovatot: „Ma ülljük a magyar nemzet nagy ünnepét; ma van sz. István király napja s Budavár bástyafokairól hajnal óta álgudurogások hirdetik első királyunk dicsőülési nagy ünnepélyét, e hang szétterjed a hazában s város és falunként ezek sietendnek ünnepelni, sőt a kunyhólakos is mintegy

Sor:

sietvén, mi idézi fel e dísz, érzelmeit a közmozgalomhoz igyekszik csatolni.”

232 Nov. 7-én folytatja Jókai e cikksorozatát (JKK 362.)

78

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 24.] 345–47.

M: Ék 1847. II. félév 17. sz. 547–48.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A rovat elején a most létesítendő franciaországi bikaviadalról, a brüsszeli „nemzetgazdász” ülésről és egy új párizsi divaticikkről emlékezik meg Jókai.
- 16 A Lind Jennyről, majd a lóhúsevőkről szóló sorok után „mérsékleti egylet” alakításáról ír néhány kurta szót Jókai.
- 18 A párizsi kézművesek életéről az *Egy magyar nábob* c. regényben emlékezik meg Jókai.
- 25 *Schacker-quackerek* — shakers, shaking quakers, (rázogatók) szertartásaikat ritmikus kézmozdulatokkal kísérő, Jézus második megjelenésében hívő, kicsiny létszámú, észak-amerikai vallásfelekezet; szigorú önmérsékletet követelő szekta
- 28 *hernhuttiak* — hernhuti testvérközség nevű érzelgős rítusairól ismert, szigorú fegyelmet tartó vallásfelekezet tagjai, akik a kiüldözött husziták által 1722-ben alapított Herrnhut városkában laktak
- 30 *Lee Anna* (1736–1784) — a shaking quakers nevű vallásfelekezet angol alapítója, aki néhány tanítványával 1780 előtt költözött ki New Yorkba. Tanítása szerint Isten országa már elérkezett a földre, s Jézus „Anna anyja” képében másodszer is leszállt az égből az emberek közé.
- 43 *piac* — tér

NÉHÁNY SZÓ A „SPIEGEL”-HEZ

347–48.

M: Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 2–3. borítólap; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai okt. 30-i nyilatkozata arra vall, hogy e cikket a szerkesztő (azaz saját maga) írta. (JKK 539.)
- 8 *Benyovszky daljáték* — Doppler Ferencnek a *Benyovszky vagy a kamcsatkai száműzöttek* c. Kotzebue után D.R.K. által szöveggel ellátott háromfelvonásos operája
- 27 *Doppler Ferenc* — a Nemzeti Színház zenekarának tagja; zeneszerző
- 30 Jókai okt. 30-án visszavonja e nyilatkozatát. (JKK 539.)

KÖNYVISMERTETÉS

349.

M: Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 2–3. borítólap; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

10 *vgye* — vármegye

HÖLGYSALON

[1847. okt. 30.] 349–50.

M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 561.; Jókai Mór aláírással.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai az Ék 1847. júl. 11-i számában ígéri meg, hogy Petőfiné naplóját kiadja divatlapjában. (JKK 218.)
Ezzel a kijelentéssel kétségtelenné teszi, hogy a júl. 11-i aláíratlanul megjelent közleménynek is ő a szerzője.
- 10 Az itt említett munka valóban *Petőfiné naplója* címen jelent meg Jókai előszava után az Ék 1847. okt. 30-i számában (18. sz. 561–68.; Vö.: Hegedűs: *Petőfiné naplója olvasásakor*. Hazánk 1847. nov. 20. 130. sz. 549.)

MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 30.] 350—54.

M: Ék. 1847. II. félév 18. sz. 576—79.; aláíratlanul.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 354—55.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

I Jókainak az a bejelentése, hogy végre valahára maga írja a társasélet híreit, lényegében helytálló. A *Mi hír Budán?* c. rovat közleményeit aug. 29-e után abbahagyja, elmegy István nádor szolnoki, majd borsodi körútjára. (Erről két ízben küld beszámolót lapjának.) A *Mi hír Budán?* c. rovatot 1847. szept. 5-én (10. sz. 323—24.), szept. 12-én (11. sz. 354—56.), szept. 19-én (12. sz. 385—86.), szept. 26-án (13. sz. 418—20.), okt. 3-án (14. sz. 449—52.), okt. 10-én (15. sz. 482—84) és okt. 17-én (16. sz. 509—11.) az Ék Jókait helyettesítő újdonságírója a fekete nyolc csipkájú virág (fekete som) kézjegyével ellátva Fekete Soma (?) készítette.

Meg kell jegyeznünk, hogy szept. 19-én a Cicz Mártonról szóló humoreszk aláíratlanul a divatlap újdonságközleményeitől élesen elkülönítve jelenik meg, s így — e szabadságharcos cikkekre emlékeztető humoreszk minden bizonnyal Jókaitól származik. István nádor útjának szept. 9-i délelőtti eseményeiről emlékezik meg Jókai utójára az Ék szept. 19-i számában, az ugyane számban közzétett „borzalmas párbaj” humoros megjelenítése pedig — a cikk szerint — szept. 11-i eseményekről szól. Lehet, hogy a szept. 11-i keltezés nem pontos, lehet, hogy sajtóhiba, de azt sem tartom kizártnak, hogy szept. 9-e délelőttjétől 11-ére Pestre ért Beregből Jókai.

Ugyancsak ebben a számban s feltűnően elkülönítve az Ék ekkori újdonságírójától *L ó d i* aláírással néhány közlemény lát napvilágot. Az okt. 24-i *Mi hír Budán?* c. rovatot azonban már nem Fekete Soma (?) azaz a Jókait helyettesítő újdonságíró állítja össze, hanem részben Jókai, részben egy ismeretlen szerző *E r d ő d* aláírással. Ennek ellenére igaza van Jókainak, amikor okt. 30-án azt írja, hogy most veszi kézbe a „társasélet rajztollát”, mert az okt. 24-i *Mi hír Budán?* rovatban nem közöl társaséleti rajzokat, hanem *A journalistica mint proféta* c. közleményével folytatja egyik korábbi — nem napi eseményekhez, hanem 1845. és 1847. évi újsághírekkel polemizáló megjegyzéseit, amelyeket jóval korábban is elkészíthetett. Az e mellett közzétett két rövid

Sor:

- bejelentés (a *Nemzeti Színház* c. rovat a következő számban jön, s Pesten lezajlott a követválasztás) műfajilag nem tekinthető az újdondász híradásának, azaz „társaséleti rajzolatnak”. Igaza van tehát írónknak, amikor arról ad számot, hogy ezzel a cikkel veszi kezébe újdonságíró tollát.
- 2 Ettől a számtól kezdve valóban mindig Jókai írja a *Mi hír Budán?* közleményeit nemcsak 1847 végéig, hanem csekély kivétellel 1848 végéig, az *Ék* megszűnéséig.
- 3 *e lap kormányán* — célzás a lap szerkesztésének vezetésére. E cikksorozat írója — e kitétel bizonyságként is — az *Ék* szerkesztője, azaz Jókai.
- 4 *Csallóköz innenső hegye* — Komárom és környéke (Jókai tehát édesanyját látogatta meg, s jelen volt István főherceg komáromi fogadásán)
- 6 Jókai gyakran gúnyolja a semmittevéssel felérő táblabírói „szabadságot”.
- 10 *Donauwasser* — dunavíz (Kárpáthy Zoltán JKK) 1. k. 392. Waldapfel József a *Forradalom előtt* c. munkájában arról emlékezik meg, hogy a pesti utca jellegzetes figurája volt a szamaras kordé mellett baktató dunavíz-árus. (Bp. 1948. 145–47.)
- 14 Jókai az itt leírtakat íróilag motiválja a *Hajdani hangos Budapest* c. karcolatában.
- 36 *mephiticus* — alvilági mocsárbúztól áthatott, mocsárláz, döglötes, bűdös
- 39 *desperálni* — kétségbeesni, minden reményről lemondani
- 41 *H...r* — Hiador
H... d...-ból — Hattyúdalaiból
A *Hattyúdalog* Hiador első verseskötete, amely 1843-ban jelent meg Petrichevich Horváth Lázár bevezetésével. E kötetről igen alapos és gúnyos hangú bírálatot találunk az *Ék Irodalom* c. rovatában. (1847. nov. 7. 19. sz. 603–05.)
- 42 *Pluto* — az alvilág istene az ókori római mitológiában
- 44 *segédem* — segédszerkesztőm (E szó ismét arra vall, hogy Jókai írta e cikket, hiszen csak a szerkesztőnek lehet egy lapnál segédszerkesztője.)
Az *Ék* segédszerkesztője Fekete Soma és Pálffy Albert volt. (Vö.: JKK 575.)
- 49 *Z** — Zerffi [Gusztáv]
- 51 A Honderü 1847 januárjában írja a *Drámafuttatás* c. glosszájában: „Mi ezennel megnevezők az általunk említett három színművet, — melyek . . . visszavettettek, s melyekkel a síkra kiállunk. — Ezek:

Sor:

- Illem dr[áma]. flvb. [felvonásban] Zerffitől; A fekete vitéz dr. 5 flvb. Ábrányi Emiltől és egy vígjáték. 3 flvb. Lakner Sándortól." (1847. télhó 5. 4. sz. 81.)
- 53 A *Mi hír Budán?* c. rovatban ezután Sz. G. betűjeggyel Szontágh Gusztáv ír cikket Mermann fénykép-mutatványairól. (576–76)
- 56 *emeritus* — kiérdemesült, nyugdíjas
gabancs — gebe ló, gabancs
- 57 *s t. eff.* — s több efféle
- 61 *Lapponia* — a lappok lakóhelye a skandináv félsziget északi részén
- 71 *Esterházy herceg* — Esterházy Pál Antal (1786–1866) — diplomata, soproni főispán, 1848-ban magyar külügyminiszter
- 73 *Venus* — előbb a kertek, majd a szerelem istennője az ókori római mitológiában
Amor — a szerelmi vágy istene az ókori római mitológiában
A Venust és Amort ábrázoló szobor Tadolini műve.
- 75 *Metabus* — a volscusok királya
Metabus leánya — Camilla
A nyilazó szobor Laboreur műve. (Vö.: *Budapesti Szemle.* 1847. okt. 29. 44. sz. 1409.)
- 76 *Carrara* — a Tirreni tenger közelében levő, márványbányáiról híres olaszországi város
- 77 *királyi helytartó* — István főherceg
- 81 *kir.* — királyi
- 84 Szigligeti Edének a *Renegát* c. drámája 1847-ben nem került előadásra.
- 88 *La comédie infernale* — Alvilági színjáték
- 90 A PDlap 1847. nov. 11-én már arról ad hírt, hogy Petőfi feleségével együtt Pestre érkezett, s — miként Kolozsváron — itt is fáklyászenés megtiszteltetésben részesült. (46. sz. 1466.) A kolozsvári megtiszteltetésről a Méhes Sámuel szerkesztésében megjelent Erdélyi Hiradó 1847. okt. 28-án, (Endrődi Sándor i. m. 354.) a PH nov. 4-én (978. sz. 292. Endrődi Sándor i. m. 360.) számolt be. Szilágyi Sándor a győri Hazánkban az *Erdélyi levelek* c. cikksorozatban ír ugyanerről a témáról. (1847. nov. 6. 132. sz. 528.; Endrődi Sándor i. m. 361–62.)
Petőfi Sándor 1847. szept. 8-án, megismerkedésük évfordulóján vette feleségül Szendrey Júliát. Okt. 20-ig voltak Koltón Teleki Sándor gróf kastélyában. Innét Kolozsvárra utaztak, majd Nagyszalontán meglátogatták Arany Jánosékat, s nov. 4-én érkeztek meg Pestre, ahol Jókaival együtt laktak a Dohány utcában.

Sor:

A Jelenkor 1847. okt. 28-i közleménye írja: "Petőfi Nógrád-megye táblabírájává neveztetett s nemsokára fővárosunkba jövend" (86. sz. 512. Endrődi Sándor i. m. 353.)

Petőfit nem Nógrád, hanem Gömör vármegye választotta meg tiszteletbeli táblabírónak.

- 92 Az Ék nov. 7-én ad hírt Alboni megérkezéséről. (19. sz. 607—08.) Nov. 11-én a PDlap már arról számol be, hogy Alboni két ízben lépett fel a Nemzeti Színházban. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 11. 46. sz. 1467.)

A PDlap 1847. dec. 9-én azt írja, hogy Alboni nem lépett fel a *Linda* c. operában, jöllehet korábban ezt közölte. (*Budapesti Szemle*. 50. sz. 1595.)

Szontágh Gusztáv az Ék a *Nemzeti színház* c. rovatában nov. 14-én részletesen beszámol első két fellépéséről a *Borgia Lucretiában* és egy operai egyvelegben. (20. sz. 637—38. Vö.: Dalár: *Nemzeti Színház*. PDlap 1847. nov. 18. 47. sz. 1498—99.)

- 95 *Magyarföld és Népei* — Vahot Imre szerkesztésében megjelent „föld- és népismei, statisztikai és történeti folyórat” (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. nov. 11. 46. sz. 1466. JKK 379:16)

- 100 Az ígért cikkek közül egyet sem találtam az Ék-ban. Kemény Zsigmond 1847-ben nem közölt semmit az Ék-ban.

- 112 Ezután következik Toborffy Lajos „főposta-igazgatósági járulnok” *Felvilágosítás*. c. közleménye. (JKK. 537—38.)

Ezután rövid közleményben felsorolja Jókai az újabban megjelent műveket: Vállas Antal, Szalay, Fogarasi J., Kisfaludy Sándor, Hiador munkáit, ill. Szenczy Imre fordításában Tacitus *Agricoláját*, Szücs Dánielében pedig Sophoklesz két drámáját.

83

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 30.] 355—57.

M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 579—80.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 *Corsaire satan* — korzikai sátán

Praslin herceg — Praslin, Choiseul Theobald (1805—1842) híres francia főúri családból származó gróf, aki feleségét, kilenc gyermekének anyját 1847. aug. 18-án megölte, s miután a gyanú ráterelődött, öngyilkos lett.

Sor:

- Jókainak ez a közleménye téves.
8 *Cattaro* — város Dalmáciában
 Dabceovich Tomaso — dalmát tengerészkapitány
9 *montenegrinek* — Montenegró lakói
10 *Dobtota* — falu Dalmáciában
28 *elszántsággal* — Ék: *elszántsággal* — sh. —
 Hasonlóképpen írja le Jókai a Hétfalussy-kastély ellen intézett támadást a *Szomorú napok* c. regényben. (JKK 228—30.) Ezután ugyan-
 ebben a rovatban egy rövid közleményt találhatunk a Wallis nevű
 svájci kantonban történt hegyszakadásról.
35 *Illustrierte Zeitung* — lipcsei képes újság
40 Hasonló jelenetről emlékezik meg a PH újságírója: „Egy divatlap
 megdicséri Egressy Gábort, hogy a mult héten nagyon kedve sze-
 rint játszott a Bánk bánt. A dologban annyi minden esetre igaz, hogy
 Bánk bánt Lendvay adta. Közbejött akadályok miatt néha színlap
 után iratik a kritika.” (*Fővárosi újdonságok*. 1847. ápr. 29. 871. sz.
 276. Vö.: JKK 329.)
 E sorozatban rövid hírek olvashatók Maas fizikusról, egy ásatásról
 és Robin bűvésről.
44 *a föld tuloldala* — Amerika
 1847. nov. 7-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban már arról ad hírt
 Jókai, hogy a „cholera már gyengülni kezd hatásában”. (19. sz.
 612.)
58 *újvilág* — Amerika
59 *óvilág* — Európa
60 Az író itt saját májusi betegségére céloz.
 E néhány sor is bizonyítja, hogy e közleményeknek Jókai a szerzője.
61 Ezután következik a *Külföldi Társasélet* c. rovatban egy lap sorsjáté-
 káról szóló hír.

84

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 7.] 357—67.

M: Ék 1847. II. félév. 19. sz. 609—11.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 A Pesten rendezendő évenkénti országgyűlés az 1848. márc. 15-i
 12 pont követelményei között szerepel.
10 *Orinoco* — Dél-Amerika egyik legnagyobb folyója

Sor:

- 14 Az új „rovat” címe: a Berecz Károly által írt *Pozsonyi hírek*, amelynek mindössze két száma jelent meg: 1847. dec. 5-én (23. sz. 730–34.) és dec. 26.-án. (26. sz. 824–27.) Jókai édesanyjához írt leveleiből is kiderül, hogy baj volt ezzel a rovattal. (L. *Az Életképek élén.* (JKK 582.)
- 23 Berlioz, Hector (1803–1869) — francia zeneszerző, aki 1845-ben meglátogatta Magyarországot, följegyezte a Rákóczi-indulót s beledolgozta a *La damnation de Faust* (Faust elkárhozása) c. operájába
- 25 *contralto* — mély alt
- 26 Az *Egy magyar nábob* c. regényben Alboniéhoz hasonlóan jeleníti meg Jókai Mainvielle-né művészi teljesítményét. (JKK 1. k. 104–05.)
- 40 *nuance* — csekély különbség, árnyalat, nüansz
- 62 *musique plane* — gregorián zene
- 63 *Te Deum* — a *Te Deum laudamus* (Téged Isten dicsérünk) hálaadó katolikus templomi ének kezdő szavai és címe
- 72 *Ariel* — „Isten oroszlánja” jelentésben több bibliai személynek és Jeruzsálemnek mint legyőzhetetlen városnak a neve. Az arabok és a perzsák is gyakran adták ezt a nevet őseiknek.
- 84 *Handel* — Händel (1685–1759) német zeneszerző
- 89 k. a. — kisasszony
- 111 *valamellyik falujában* — Ék: valamellyik alujában — sh. —
- 112 *transteverini* — Teverén túliak, Rómának a Tiberisen (Teverén) túli lakói
- 115 rövidre — Ék: rövidre — sh. —
- 120 megnevelteti — Ék: mrgnevelteti — sh. —
- 124 *Cesena* — járási és püspöki székhely Forlì olasz tartományban az Adriai-tenger közelében, Firenzétől keletre
Romania — Romagna tartomány Olaszországban
- 132 *Commundl* — színház Bolognában
- 133 *Scala* — Teatro alla Scala, Olaszország egyik legjelentősebb színháza Milánóban. Piermarini építette 1778-ban.
- 135 Jenny Lind nagyszabású hódításairól a korabeli lapokban gyakran meglepő híreket találunk. A PDlap szerint Norvichban harangszóval fogadták, s a helybeli püspök saját palotájában biztosított számára szállást. (*Külföldi Szemle.* 1847. nov. 11. 46. sz. 1472.)
- 138 Az Ék nov. 21-én közli, hogy Alboni eltávozott hazánkából. (*Nemzeti Színház.* 21. sz. 669.)
- 140 Ezután következik Sükei Károly válasza a Magyar Szépirodalmi Szemlének.

Sor:

- 141 *A journalistica mint proféta* c. hírfüzér előző része az Ék okt. 24-i számában jelent meg. (JKK 335–45.) Ez folytatásként szerepel.
- 152 *U. a. é.* — Ugyanabban az évben
- 159 *Concordia* — egyesület, amelynek „tagjai — a PDlap szerkesztője szerint — ... többnyire német írók- és művészekből állanak”.
- 162 A Jókai által itt említett két verssor Csató Pálnak (1804–1841) a *Kis Babet* c. versében fordul elő, amely a következőképp kezdődik:

Én magyar leány vagyok,

A nevem Babet,

Ám Piroska minden lány

S Rózsa nem lehet.

Borcsa is nevem, de ki

Kedvel, ezt így ejti ki:

Szép Babet!

Kis Babet!

Lengyel s árva volt anyám;

Dajkám francia;

Ah apám volt a magyar!

Nagy hon hív fia.

Mily öröm, mely meghatott,

Nyájasan ha faggatott:

Szép Babet!

Kis Babet! (Csató Pál *Szépirodalmi munkái* Bp.

1883. 465.)

- 166 *C. kisasszony* — Hollósy Kornélia
- 174 1843. nov. 30-án a Regélő PDlap a következő hírt közli Liszt Ferencről: „Lisztnek Magyarországra jöveteléből aligha lesz valami, valamint az is kétségbe vonatik már, hogy, mint híre volt, Erdélyben tölteni a telet. A zongora- király, miután Münchenben egy egész láncolatát aratta a dícsoszorúknak, jelenleg Stuttgartban ünnepli diadalait. Első hangversenye után maga a király igen kegyes köszönetet mondott neki a nyujtott élvezetekért.” (*Pesti posta*. 44. sz. 1397. hasáb.)
- 180 dróthúrokkal — Ék: dróthúrokkal — sh. —
- 182 A Regélő PDlap 1843. jan. 8-án írja: „E g y u j n e m e az utonállásnak, az éjente járóknak h u r o k k a l i elfogdozása s földreterítése, miután mind két ajku lapjaink valósága ellen és mellett sokat harcolnak, végre csakugyan bebizonyulni

Sor:

látszik; a Pesti Hírlap tényekkel bizonyítja be, hogy a gyalázatos gázság csakugyan gyakoroltatott utcáinkon.” (*Tárca*. 3. sz. 82.)
182 Frankenburg Adolf, a PH újdonságírója újkor még hitetlenkedve ír a hurkos tolvajlásokról: „A *„Tageblatt“* említi, hogy mikép a tolvajok vakmerősége már annyira növekszik fővárosunkban, hogy estvént az embereket hurokkal fogják, mellyel addig szoritják össze nyakukat, míg az áldozatot egészen ki nem fosztották. Szomorító, ha igaz; de hajlandók vagyunk hinni, miszerint ezen hír is azon fonóházi mesék közé tartozik, mellyekkel az agg anyókák egymást ijeszteni vagy mulattatni szokják. Mi legalább ismervén derék rendőrségünket, az egészet csak mesének tartjuk.” (*Fővárosi újdonságok*. 1843. jan. 1. 209. sz. 2.)

A következő alkalommal *Közbátorság a fővárosban* címmel külön cikkben foglalkozik Frankenburg a hurkos elfogatásokkal, s közben helyesbíti korábbi híradását: „Azon hír, mellynek valóságáról a lapok mult számában kétség volt nyilatkoztatva, csakugyan megvalósul: s így bizonynyal a közbátorság érdekében fekszik azt nem titkolgatni, nehogy a mystificált közönség maga kárán legyen kénytelen tapasztalni annak valóságát, mitől ha eleve felvilágosítatik, magát megóvni igen könnyű lesz. J á c z orvosnövendék ur szíves volt szerkesztőségünkkel személyesen közölni, hogy a hurkolás általi fosztogatás kísérletét a mult héten magán tapasztalá, a Sándor-utca szögletén.” (PH 1843. jan. 5. 210. sz. 10.)

Ugyancsak a PH számol be egy másik esetről: „A s z t a l o s orvos-növendék ur épen vacsoráról ment haza, midőn a kerepesi-uton a Gabler-féle ház szögletén lármát hallott, s odasietvén egy embert, ki később dohánymetszőnek mondá magát, félájultan a földön talált a veszélyteljes hurokkal, mellyet a megriasztott gonosztevő a szónak legszorosabb értelmében nyakában hagyott. Orvos ur leoldván a drót hurkot, a szomszéd korcs-mákból összetódult néhány emberek által a szegény megijesztett embert haza vezetteté, s a corpus delicti-t a lapok kiadójának kezéhez szolgáltatá, ki azt a szerkesztőségnek is megmutatá. Látott a szerkesztőség egy erős sodrott s bekátrányozott kötélhurkot is, melly egy posztó-kabátos ember zsebéből esett ki a királyutcában, s már a találó által a helyhatóságnak be is mutatott; s melly hurkot lehetetlen első pillanatra is gyanúsna nem találni, kivált miután azon rablóknál kik néhány év előtt mint H — egyetemi professor meggyilkoltatásának cinkosai Pécelen elfogattak, szint illy bekátrányozott kötélhurkok találtattak...” (Uo.)

Sor:

183 A PH új szemléirója e hurkos merénylet tömeghatásáról emlékezik meg: „A dróthurokka borzasztó embervadászat még mindig rettegésben tartja a fővárosiakat, különösen a jó mamák és hű hitvestársak nem győznek eleget aggódni s eléggé gondoskodni szeretett magzataik és férjeik életbiztosításáról; de hát mi tévő legyen az, kinek nincs illy jó mamája, vagy hű felesége! Bizony, bizony elvégre még vasnyakravalót, vas örveteket kell viselnünk, hogy a drótpányvával meg ne folythassanak bennünket! De van ám e hurok-ostromnak némi jó oldala is annyiból, hogy mióta hire futamodott, sok korhely éji madár korábban tér haza fészkebe, hol azelőtt hosszas kimaradásai által netalán nagy nyugtalanságot, sőt inséget és nyomort okozott. S meglehet ezen philantrop tekintet vezérli a városi rendőrséget is, hogy eddigelé a büntettek gátlására nem tőn hathatós lépéseket.” (*Fővárosi újdonságok*. 1943. jan. 12. 212. sz. 27.)

Széchenyi István Honderűnek akarta Pestet elkeresztelni.

191 A Kossuth Lajos szerkesztette PH 1843. márc. 26-án írja a *Fővárosi újdonságok* c. rovatában: „Most jelent meg gróf Széchenyi István legújabb munkája 'Ü d v l e l d e' cím alatt. Üdvelde annyi akar lenni, mint Walhalla, mert a gróf egy nemzeti temetőt indítványoz nagy férfiaink hamvainak.” (233. sz. 202.)

223 *pulya* — elpuhult, elkényeztetett, henye, gyermek

231 Kövy Sándor (1763–1829) — tanár, jogtudós. 1848-ig tankönyvül használták *A magyar törvények rövid summája* c. munkáját, amely 1788-ban jelent meg Pozsonyban. Legkiválóbb munkája az *Elementa juris prudentiae hungarica* c. 1800-ban Kassán látott napvilágot. Kelemen Imre (1744–1819) — pesti egyetemi tanár, jogtudós. Főmunkája (*Institutiones juris hungarici privati*) 1814-ben jelent meg Pesten

234 *bonmot* — szellemes mondás

260 Arányi Lajos, a pesti egyetem kórbonctani professzora 1846-ban Emich Gusztávnál megjelent könyvének (*Rudnó és lelkesze 1844 és 1845-ben, meg még valami, többi közt a mai magyar zsidó is, közrebocsátá részrehajlatlanul Rudnó baráti és ellenei fölvilágosítására* —) tanúsága szerint igen alaposan huzamos időn át tanulmányozta a különleges lapdacsok (pilulák, porok, füvek és kenőcsök) segítségével gyógyító rudnói csodadoktor ötven betegének állapotát, akik többek közt a következő változatos betegségekben szenvedtek: delicta juvenutis, urethritis, nyavalyatörés, ágyba-vizelés, affectum hepar, méhvérzés, sömör, névtelen baj, hat hét előtti mellbe-rugás, cataracta, időszakos fő- és külfülfájás, fülfolyás, aranyeres bajacsk

Sor:

stb. Műve záró szakaszában mintegy összefoglaló tanulságként megállapította Arányi Lajos, hogy az ötven beteg közül tíz meggyógyult, hatnak „keveset javult” az állapota, 13-é nem javult, háromé „roszabbá lett”, 18-ról pedig nem kapott híradást. Föltételezi továbbá, hogy az utolsó csoportba tartozók közül néhányan meghaltak, s ezért nem adtak életjelet magukról. Ezen statisztikai bizonyítékok közzététele után végső tanulságként jelenti ki: „Mind ezekből láthatja a nyájas olvasó, hogy mik Rudnó barátitól felmagasztaltatnak, vagy mik Rudnó ellenitől lealacsonyítatnak, nem egészen igazak. Tudom, hogy ki igazat szól, betörik a feje; mind a mellett szilárd ügykezeztél rajta voltam, hogy egy mákszemig megőrizzem meggyőződésemet... Tiszteljük tehát a rudnoi lelkeszt a jeles értelmű férfiut, a nélkül, hogy benne valaha az alapos orvost keresnők!” (I. m. 224.)

264 Az utca nevek megmagyarítása mellett a szabadságharc idején is lándzsát tör Jókai. (Pl. *Mi hír Budán?* Ék 1848. ápr. 16. 509.)

266 sokszoroz — szoroz

267 V. Imre — Vahot Imre

85

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 7.) 367—69.

M: Ék 1847. II. félév 19. sz. 612.; aláíratlanul.

Részl.: *Szomorú napok*. JKK 349.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

8 Ezután egy rövid hír következik arról, hogy a kolerafertőzés veszélye csökkent. A rákövetkező közlemény Doppler *Benyovszky* c. drámájáról szól.

12 *Iris* — gróf Majláth János kiadásában megjelent német nyelvű almanach (*Deutscher Almanach für* 1848.)

13 Röpke hír következik a „legelső sörivő” haláláról és a nantes-i éj fekete alakjairól.

14 *Pomare* — a Tahiti szigeten uralkodó dinasztia családi neve
Sandvich szigetek — Havai szigetek, polinéz szigetcsoport

17 nőszül — nőszül, megházasodik

18 *Ingres, Jean* (1781—1867) — klasszicista francia festő

27 göböly — hízott marha

29 *épouvantable* — rémítő, rettenetes

Sor:

- 30 obscurantismus — Ék: obseurantismus —sh.— *obscurantismus* —
sötétség
- 37 Tudor — angol királyi család, amely 1485-től 1603-ig uralkodott
Wapping — London egyik városrésze
- 38 Plantagenet — angol királyi család, amely 1154-től 1485-ig uralkodott
- 39 Stuart — régi skót család, amelyből Skóciának és Angliának több uralkodója származott
- 40 *Sic transit gloria mundi* — Így múlik el a világ dicsősége
- 43 Alabama — az USA egyik tagállamának a fővárosa a Mexikói öböl mellékén
- 48 Hasonló motívumot használ fel Jókai a *Szomorú napok* c. regényében. (JKK 22.)
- 49 Thüringia — Thüringia, Németországnak a Harz hegység mellett elterülő része
- 53 Írónk 1858-ban Üstökös címen indítja meg nagyhatású vicclapját.

86

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 14.] 370–76.

M: Ék 1847. II. félév 20. sz. 638–40.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 *tribune* — szószék, emelvény
- 9 *megcsapat* — deresre huzat
- 18 Az interpunkció félreértésre ad alkalmat. *Békés megye egykori alispánja* — Rosty Albert
Rosti Albert — Rosty Albert (1779–1847) Eötvösnek és Trefortnak volt az apósa
- 19 Eötvös József (1813–1871) Rosty Ágnes a Békés megyei alispánnak a lányát 1842-ben vette feleségül
Trefort Ágoston (1817–1888) — a centristákhoz tartozó liberális politikus és író. Nagyhatású társadalmi és irodalmi tevékenységet fejtett ki. Főleg gazdasági kérdésekkel foglalkozott. A szabadságharc idején földművelési és kereskedelmi államtitkár lett. (A világháború kapituláció után egy időre emigrált, majd felesége birtokaira vonult vissza. 1872-től vallás- és közoktatásügyi miniszter lett.)
- 24 *Desseuuffy Emil* gróf (1814–1866) — a konzervatív párt egyik

Sor:

legtevékenyebb vezetője. 1844-től szerkesztette a reakciós Budapesti Híradó c. napilapot. A Honderü szerint a „conservatív sajtó szelleműs vezére”. (Severus: *Irodalmi A. B. C.* 1847. nyárhó [júl.] 20. 3. sz. 5051.) 1848/49-ben Apponyi Györggyel, Jósika Samuval és Szécseny Antallal együtt tanácsaival támogatta az osztrák kormányzatot a magyar szabadságharc ellen. Később Deák Ferenc politikai ellenfele lett.

25 Gr. Dessewffy Emil aláírásával 1847. nov. 7-én jelent meg *Az olvasóhoz* c. nyilatkozat, melyben a szerző hitet tesz a konzervatív politika mellett, s bejelenti, hogy lemond a lap szerkesztéséről. (692. sz. 315.; Vö.: *Fővárosi újdonságok.* PH 1847. nov. 11. 982. sz. 311.) A Budapesti Híradó 1847-ben nov. 7-ig a következő felírással jelent meg: „Gr. Dessewffy Emil vezérlete mellett szerkeszti Sz en v e y J ó z s e f.” (692. sz. 318.) A következő számtól kezdve egész évben az áll a lapon, hogy „Szerkeszti Sz en v e y J ó z s e f.” (693. sz. 322.)

A Budapesti Híradó új szerkesztője — akivel Jókai a szabadságharc idején több ízben polemizált — Vida Károly lett.

33 *Dobozy zenetársaság* — Dobozy Károly zenekara

40 Kuthy Lajos „országshírű” regénye, legnépszerűbb munkája, az 1846–47-ben írt *Hazai rejtelmek* című.

42 A Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. végén valóban megszűnt. Dec. 19-én jelent meg az utolsó száma.

45 E közlemény Jókai kedvelt tízparancsolat-travesztátaának közvetlen elődje. (Vö.: *Mi hír Budán?* Ék 1848. júl. 23. 118–19.)

50 *plagiál* — *plagizál*

60 1847. nov. 2-án *AZ IFJU MAGYARORSZÁG* vagy *Hatvankettő egy ellen. Frescokép a vidékből — fővárosi csillagokkal.* Borsod vármegye *october 13.* címen jelent meg a Honderüben az itt említett közlemény, amely így kezdődik: „Tekintetes úr! Kegyed lapjai hasábjain Petőfit többször méltatlanul gyalázta. Petőfit, kit minden becsületes ember egyiránt szeret, nemcsak azért mivel honunk legjelesb költője, hanem, mert hű fia hazájának, barátja az elhagyatott népnek. Őt szereti minden magyar irodalmi ragyogó érdemeiért, és erényeiért. És ön merészelt a közvélemény ellenére az ifjú költőre anathemat kiáltani. Pedig 50,000 ember születhetik még olyan mint Ön Híador és Zerffi, míg egy olyan érdemet szereznek, mint a milyent Petőfi csak egy versével is győzelmesen vívott ki magának. Mi igazságosak akarunk lenni, azért egy társaságot alkotunk csupa ifjakkból, melynek tagjai nem épen éretlen eszűek, köztünk van Borsod megyéből 13 ifju köztük két mágnás; Hevesből 9

Sor:

ifju köztük egy mágnás. Szabolcsból hat ifju és három mágnás. Gümörből 14 ifju Zemplénből 5 ifju és két mágnás. Tornából hat ifju. Biharból 3 ifju és két mágnás”.

A következő szavakkal folytatódik a cikk.: „Mi nem mindnyájan, hanem nagyobb részint, jelen voltunk két társaságos gyűlésben, hol a távollevők levelekkel képmásíták magukat. Itt elhatároztuk, hogy mihelyt ön lapjaiban Petőfiről valami gyalázót közöl, nem fogunk fukarkodni, hanem megjelenünk Pesten, annyian, a hány ifjut társadalmunk választ, névszerint hatan s önnek érdemlett büntetését dúsan megfogjuk adni. Ha ön továbbra is úgy gátolja Petőfi érdemeinek elterjedését, mint eddig azt tette, akkor mindnyájunkkal meg fog ön vívni, s reméljük, hogy valamelyikünknek sikerülend önt megrítelve a más világra. Valóságos összeesküvés ez ön ellen. Hanem ne rettegjen tőlünk, írja továbbá is hasztalan firkáit, a mi boszunk tárgyat kíván. Eddig is ön nevének és lapjának tettünk annyi kárt, a mennyi különben is elég volna boszunak. De mi nem elégszünk meg ezzel, hanem 62-en kiáltjuk önre boszu érzelmiünket.”

A befejező sorok az alábbiak: „Nem fogunk fősvénykedni, ha máskint nem lehet, pénzzel is készek leszünk ahoz járulni hogy ön boszulva legyen. A multakat feledjük a jövődre vigyázunk. Még egyszer kérjük Petőfi iránt legyen tisztelettel, ha ezt nem tenné, majd kényszeríteni fogjuk. Isten vele. Kívánunk jó egészséget a Petőfit védő társadalom. Kiadta a társulat utasítása szerint a társulat jegyzője. Nevünket addig titkolandjuk, míg ön Petőfit nem gyalázza, ha ezt nem teendí akkor barátai leszünk.” (1847. őszutó [nov.] 2. 18. sz. 353—54.)

Ezt a cikket — mint Emlékirataiban elárulja — Vadnay Károly írta. *B. P. Híradó* — Budapesti Híradó

- 61 puff — blöff, Vadnay Károly itt idézett közleményiről van szó. A Budapesti Híradó a *Budapesti Hirharang* c. rovatában a következőket írja: „Ismét botrány történt az irodalomban, hatvankét ifjú párviadallal fenyegeti a Honderü szerkesztőjét, ha Petőfi ellen ezen túl is írni fog! Ezen ifjak „Petőfit védő társadalom” cím alatt egyesültek. Azt hisszük, hogy az egész csak tréfa, és nincs köztünk ember, kinek komolyan juthatna eszébe ilyen társulatot alapítani. Költői művek önmagukat védik, s kardra vagy fütykösre egyáltalában nem szorulnak. Az cfélének aztán véleményszabadság a neve Magyarorszában!” (1847. nov. 7. 692. sz. 316.; Vas Gereben: *Pesti levél*. XV. — *Levelezések*. Hazánk 1847. nov. 11. 134. sz. Melléklap.)

Sor:

68 Jókai közleményére a következőkben válaszol a Honderű: „Az Életképek szerkesztője azt állítja, hogy a 62 borsodiaktól kapott fenyegető levelet magunk koholtuk. Nem tartjuk méltónak e silány vádat még csak annak igazolásképi megemlézésére sem, hogy az eredeti levél szerkesztői kezeink közt van; hanem kérdjük: mikor fog már megszűnni az utcagyerkőcködés a journalistikában? a fiatal szerkesztő azt gondolja, most is az iskola melletti porban játszik, hol pajtásainak hazudtolgatása tán vérévé vált, mely rossz vért úgy látszik azon mogyorósszer sem vert ki belőle, melylyel bennünket szeretne „pálcáz”-gatni. Avvagy azt hitte a pálcakédelő szerkesztő, hogy mivel az Életképek leveleket kohol, más szerkesztőkről sem szabad jobbat föltennie? avvagy hajdukedélyében ránk diktált ama, „62 pálcá”-ban azt akará kifejezni, mit érdemlettek volna azok, kik azt, mivel bennünket gyanúsítanak, valósággal meggették, midőn e lapok szerkesztője nevében cikkeket közölgetének; — t. i. az Életképek? Mi részünkről nem látunk benne egyebet, mint szomorú bizonyosságát annak, miszerint vannak szerkesztők, kik a pálcakorból kinőni nem bírnak. — És ez valóban szomorú!!” (*Heti Szemle*. 1847. őszutó [nov.] 16. 20. sz. 398.)

69 Ah, c'est impossible! — Óh, ez lehetetlen!

70 Jókai itt Bernát Gáspárnak a *Freskó-képek* c. humoreszkgyűjteményéről tesz említést, amely három kötetben jelent meg 1848 és 1851 között.

74 A Budapesti Híradó 1847. nov. 9 óta jelenik meg Pozsonyban. (L. Gr. Dessewffy Emil: *Az olvasóhoz*. Budapesti Híradó. 1847. nov. 7. 692. sz. 315.) Bizonyos híreit valóban később közli mint a PH. A Budapesti Híradó az országgyűlés idejére szándékozott Pozsonyba költözni. (Később az országgyűlés berekesztése után is ottrekedt.) A Pozsonyban megjelent első (azaz nov. 9-i) szám címlapján olvashatjuk: „T. címz. levelezőinket s ügybarátainkat . . . bizodalmasan arra kérjük: sziveskedjenek f. évi nov. skétől kezdve s így addig, míg az országgyűlés tart, tudósításaitak illy boríték-címmel: „A Budapesti Híradó szerkesztőségének, Pozsonyban” küldeni. A SZERKESZTŐSÉG;” (923. sz. 319.)

A PH nov. 11-én reagál a konzervatív lap Pozsonyba költözködésének a hírére: „. . . a B. P. Híradó az országgyűlés beálltával megváltoztatta szállását, s ezentúl Pozsonyban fog megjelenni. A kérdés az: hát a Pesti Hírlappal mi történik? A mi viszonyaink olyanok, mik szerint kénytelen vagyunk maradni itt helyben Pesten; hanem terjedelmes országgyűlési tudósításaink gyors megérkezésére nézve

Sor:

- olly intézkedések vannak téve, hogy azoknak közlését illetőleg helyben maradásunk a felvidékre nézve pedig épen semmi különbséget sem teend.” (*Fővárosi újdonságok*. 982. sz. 311.)
- A *Külföld* c. rovatban a svájci eseményekről valóban közöl híreket a Budapesti Híradó. A konzervatív sajtóorgánium nov. 12-én teszi közzé és gúnyosan idézi (695. sz. 329.) a PH nov. 9-én megjelent közleményét. (*Külföld*. 981. sz. 310.) Az országgyűlési hírek azonban — igen természetesen — korábban jelennek meg a Budapesti Híradóban, mint a Pesti Hirlapban. 1847. nvo. 10-i „első kerületi gyűlésről” pl. a Budapesti Híradó mársnap (*Országgyűlés*. 1847. nov. 11. 694. sz. 323—24.) a PH pedig három nappal később közöl részletes tudósítást. (*Országgyűlés*. 1847. nov. 11. 985. sz. 319—20.)
- 84 Rablóval szemben hősiesen helytálló cselédlányt jelenít meg Jókai a *Hétköznapi* c. regényben. (JKK 251., 403.)
- 86 *panadaea* — gyógyszer
- 93 *diarrhoea* — hasmenés
- 116 *ipecacuanha* — ipekakuanha, kesernyész ízű kávéfajta gyógynövény, amelynek főként hánytató hatású forrázatát tüdő- és légcsőgyulladásoknál használták
- A *Szomorú napok* c. regényben a kisdíákság (JKK 116—17.), A *kőszívű ember fiaiban* Rideghváry Bence (JKK 2. k. 200.) védekezik kámforral a kolera ellen. A részeges rektor pálinkával óvta magát a morbus ellen. (*Szomorú napok* JKK 121. Vö.: *Szomorú napok* JKK 356. A *kőszívű ember fiaiban* 2. k. JKK 442.)
- 118 *per se* — persze
- 131 *Parbleu!* — Teringettét!
- 132 Jókai mint szerkesztő nyilatkozik e néhány sorban.
- 133 sz. *Dávid* — Szent Dávid
- en costume* — jelmezben
- 134 *daguerrotypista* — a fényképész múlt századi elődje
- 138 *Calliope* — Kalliope, a lírai költészet múzsája az ógörög mitológiában. Jókai kecskeméti jogászokodása idején a diákok adtak ki egy diákfolyóiratot *Calliope* címen
- mantille* — köpönyeg, itt: fátyol, kendő
- 142 *st. eff* — s több efféle
- 144 *liktarium* — lekvár
- 146 *ambra* — viaszszerű illatszer
- 150 Az itt említett motívumok a *Jellasi* c. nagyhatású paródiáláncolatban 1848 őszén fordulnak elő.
- 157 *körtánc* — körmagyar
- Podmaniczky Frigyes a *Naplótöredékek* c. visszaemlékezésében rész-

Sor:

letesen ír a magyar táncok első bemutatkozása (1839) utáni térhódításáról. (Bp. 1887. 286–87., Vö.: HhM 5. k. 172.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 395–96.)

- 160 A Jelenkor szerint „Táncmestereink, miután az első magyar társas táncot hoszszu vajudással, nagy sokára kitalálták, azóta szakadatlanul azon törik fejüket, hogy mennél többet s ujabbat csinálhassanak, eleget teendők a követelő bokáknak. Most megint két illy táncsal szaporodott a lábtudomány. Egyiknek neve: 'nép öröme,' másiké 'székely csoportos,' mindkettő Szöllősytől. — Kiket nem táncoltat az inség, hiedelmünk szerintmajd csoportosan kapnak mindkettőn, kivált az elsőn, ha t. i. a nép örömevel végkép oda lejthetők lennének a nép bajai.” (*Budapesti Napló*. 1847. nov. 18. 92. sz. 549.)

Toldy — eh. Toldi

1847. dec. 13-án írja Arany János Petőfi Sándornak: „TOLDY ESTÉJÉT nem irok s ennyiben engedelmet — respective bocsánatot kell kérnem Jócai úrtól, hogy hírlapi jóvendölései számát egygyel megszorította.” (*Arany János levelezése író-barátaival*. 117.) Arany Jánosnak e megjegyzése félreérthetetlenül bizonyítja, hogy ezek az aláíratlanul megjelent újdonságok írónktól származnak.

87

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 14.] 376–78.

M: Ék 1847. II. félév 20. sz. 644.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Csillagh Károly* — zeneszerző, udvari orgonista. A PDlap szerint ismeretlen és új tehetség, aki több hazafiúszágról tehetne tanúbizonyságot. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 25. 48. sz. 1535.)
 - 2 Egy rövid bécsi hír következik ezután.
 - 5 *írlandi* — *írországi*
 - 16 *maroquin* — *marognain*, szattyánbőr
 - 24 *Le vicomte de Bragelone* — 1848 és 1850 között jelent meg könyv alakban
 - 25 *Trois Mousquetaires* — A három testőr, Dumas 1844-ben megjelent regénye.
- Vingt ans après* — Húsz év múlva (1845)

Sor:

- 36 XIV. Lajos (1638—1715) — 1643-tól Franciaország királya, a nagyhatalmú abszolút monarchia kiépítője. Habsburg-ellentétei miatt a magyar ellenzék egy időben szövetségest látott benne. Fényűző udvartartása miatt Napkirálynak nevezték.
- 38 *dem.* — *demoiselle*, kisasszony
La Vallière — XIV. Lajos első felesége idejében tartott költséges szeretője
mad. — *madame*, asszonyom
Montespan — XIV. Lajos híres szeretője, akinek a gyermekeit a király törvényes fiainak vallotta, Montemart herceg lánya, Montespan márkí felesége
Maintenon — XIV. Lajos gyermekeinek nevelője, Scarron költő özvegye, akit a király első neje halála után titkon feleségül vett
mr. — *monsieur*, úr
- 39 *Sévigné, Marie* (1626—1696) — híres francia író
Fenelon Francois de Salignac de la Lamothe (1651—1715) — XIV. Lajos előtt kegyvesztett, neves egyházi szónok és író, a felvilágosodás egyik előfutára
- 54 *Tilly* (1559—1632) — a harmincéves háború egyik híres hadvezére

88

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 21.] 379—89.

M: Ék 1847. II. félév 21. sz. 670—74.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A lapok újdonságai között egyre gyakrabban szerepelnek a pozsonyi országgyűlési hírek. A Nemzeti Ujság a *Vegyes újdonságok* c. rovata mellett és helyett — amely lényegében a pesti élet eseményeiről ad számot — a *Pozsonyi újdonságok* c. rovatot is megjelenteti. A PH Országgyűlés címen nyit új rovatot 1847. nov. 14-én.
- pozsonyi levelezőnk* — Az Ék pozsonyi levelezője Berecz Károly volt, aki 1847. dec. 5-én írja első országgyűlési tudósítását. (23. sz. 730—34.)
- 4 Az itt említett újdonságíró a szerkesztő Jókai Mór.
- 10 *eleusi mysterium* — eleuziszi misztérium, Eleuzisz attikai városban rendezett titkos istentisztelet, Démétér, Perszefoné és Dionüszosz ünneplésére

Sor:

- 11 *menjen a tengerre* — Vö.: Jókai Mór: *Orosz interventio* Esti Lapok 1849.
- 21 Jókai a szabadságharc idején emel szót, hogy az ilyen utcákat a szabadság hőseiről nevezzék el. (Ék 1848. ápr. 16. 509.) *sohanemhallotta-utca* — Ék: *sihanemhalotta-utca* — sh. — *equipage* — a hintó, lovak és a szolgaszemélyzet együttese, fényes kíséret
akácfaútca — ma is azonos nevű utca
Jókai — különösen az idegenszerű „kevert nyelv” illusztrálására és gúnyolására — a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában maga is közölt utcai magánhirdetéseket.
- 55 hasonlít — Ék: hasonlik — sh. —
- 58 A goromba révésekről már korábban is írt Jókai. (Vö.: JKK 11.)
- 59 *újtér* — a mai Engels tér
- 60 *individuum* — egyéniség, ember
fűzfa Thalia — az újonnan épült, tűzveszélyes német színház
- 61 *das Noththeater war zum Brechen voll* — a (német) szükségsszínház rogyásig megtelt
- 72 *caprice* — szeszély
- 81 *cornucopiae* — bőségszaru
- 82 *copia cornuum* — szarvak [megcsalt férjek] bősége
- 84 *tens* — tekintetes
- 90 *Wassermeng* — Vízkeverő
- 91 *Hergibtsnichts* — Semmisincs uram
Bauchimkopf — Hájfejű
- 93 *Aufunddavon* — Innen—onnan
- 96 *P. Z.* — Pester Zeitung
- 110 *csizmadiát fog* — bakot lő, mellé fog
- 113 A magyar írók közmondásos szegénységéről Jókai a *Hétköznapi* c. regényében is, korábbi publicisztikai cikkeiben is megemlékezik. (JKK 398.)
A PDLap is arról számol be, hogy meggazdagodással még egyetlen drámaíró sem dicsekedhet. (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 2. 49. sz. 1567.)
A korabeli lapok azt is hitetlenkedve közlik, hogy Jókai telket vásárolt a Svábhegyen. (*Hírharang*. Hölgyfutár 1854. nov. 7. 241. sz. 975.; Vö.: Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 294.)
- 140 A „collega” szó itt ismét a lapszerkesztőre utal. Ez viszont azt bizonyítja, hogy a cikksorozat szerzője az Ék szerkesztője, azaz Jókai.
A Pesther Zeitung említett közleményének a címe: Birnbaum,

Sor:

- Gustav: *Ungarische Dramaturgie*. 1847. nov. 14. 1847. 546. sz. 2955.)
- 150 *Sterz* — farok, far
Smorn — Schmorn, pörkölt, dinsztelt
- 151 *junges Gansl* — junge Gans, fiatal liba, ifjú lúd
- 152 *Descende Philippe!* — Szállj le, Fülöp!
- 153 *non sunt hic ollae* — nincsenek itt fazekak
Erdélyi János és Vahot Imre, közt a PDlap tulajdonjogáról folyt hosszú nyilatkozatokkal megtüzdelt hírlapi polémia. (Vö.: pl. Erdélyi János: *Nyílt levél*. Nemzeti Újság 1847. okt. 17. 575. sz. 660.; Vahot Imre: *Nyilatkozat Erdélyi János nyílt levelére*. PDlap 1847. okt. 21. 43. sz. 1378.)
- 155 *Constitutionnelle* — francia napilap 1830 és 1852 között
- 164 *St.* — Saint
Faubourg St. Antoine — a Kis Pipin által 763-ban alapított apátság körül keletkezett franciaországi város külső negyede
mr. — monsieur, úr
Grandoreille — Nagyfülű
- 166 *Rácváros* — budai városrész, a mai Tabán, a Gellérthegy, a Naphegy, a Duna és a Vár közötti részen
- 183 Jókai Mór — a korabeli lapokkal egyetértésben — maga is bekapcsolódott István főherceg „országos dicsőítésébe”.
- 185 Az itt említett „apostoli fejedelmünk” a gyengeelméjű V. Ferdinánd magyar király (ill. I. Ferdinánd osztrák császár).
- 192 A PH a *Pozsonyi hírek* c. rovatban számol be a nov. 9-i eseményekről: „Hemzseg a nép Pozsony utcáin: az országgyűlési elnökök és egyéb nagyurak szállásai előtt robogva érkezik s távozik a sok cifra fogat. Mind a mellett is, hogy a dictatura helyét ezentul könnyomás fogja pótolni, igen sok az ifjúság. Az utcaszögletekre szigorú rendőri hirdetmények ragasztvák, mik szerint p. o. csoportokbani éjjeli csavargás, elfogatás büntetése alatt, úgy szinte minden fáklyás menet, éjjeli tisztelgő vagy gúnyzene szorosán tilalmaztatik. Ez azonban ellent nem állott, hogy az országgyűlési ifjúság néhány szabadelmű tagja a hajdani nagyhirű Hollinger — most Lassnig-féle kávéházban tanyát ütött izraelita-casinót, a kétségbevont szerződésnek birói magyarázatát el nem várva, kicsit törökös igazságszolgáltatással, ki ne szórja, s magát régi kedves mulatóhelyre be ne helyezze.” (1847. nov. 14. 984. sz. 320.) E kaszinói jelenetről a győri Hazánkban Szomoroczy is beszámol a *Pozsonyi tünemények* c. glosszájában. (1847. nov. 30. 142. sz. 568.)

Sor:

- 197 Petrichevich Horváth Lázár 1851-ben halt meg Bécsben.
Jókai ezt a hírt az Ék következő, 1847. nov. 28-i számában módosítja. (JKK 396)
- 205 *P-t* — Petőfit
- 207 *acrostichon* — olyan vers, amelynek sor- vagy versszakkezdő betűiből a szerző nevét vagy összefüggő mondatot lehet kiolvasni
másfél sing — kb. 93 cm
- 208 Jókai ezt a jelenetet bemutatja a *Politikai divatok* c. regényében, ahol a reformkori Petőfit Pusztafi néven szerepelteti.
- 214 gróf Teleki Sándor (1821–1892) — ügyvéd, Petőfi barátja. A szabadságharc idején kormánybiztos volt, majd Bem csapatainál harcolt, s ezredesi rangot kapott. A világosi fegyverletétel után kocsiként külföldre menekült. Távollétében in effigie felakasztották. 1859-ben és 1860-ban Garibaldi vitézei között harcolt. 18 évi száműzetés után tért haza Magyarországra.
- 221 E megjegyzés arra utal, hogy a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. rovat vezetője ebben az időben azonos személy, azaz Jókai.
- 231 *Fides penem auctorem* — A dolog hitele a szerzőben van (Herodotosztól származott szállóige)
- 240 Schedius Lajos (1768–1847) — az esztétika és a nyelvészet tanára a pesti egyetemen, a Kisfaludy Társaság alelnöke. 1847. nov. 12-én halt meg.
p. m. k. — pesti magyar királyi
- 241 *m. t. t. tiszt. t.* — a magyar tudós társaság tiszteletbeli tagja
külf. t. — külföldi tudományos
- 245 E rovat záró részében Bartay és Bartay Gusztáv kötetéről ír egy rövid közleményt Jókai.
Ebben a rovatban — Jókai írásai után — jelenik meg két M. kézjeggyel ellátott kis cikk (673–74.), majd Szigligeti Ede *Figyelmeztetés „Mátyás fia” ügyében c. nyilatkozata és Külkey Henrik „Fel szólítása”*. (674.)

89

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 21.] 389–96.

M: Ék 1847. II. félév 21. sz. 674–76.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 Bornheim — Majna-Frankfurt külvárosa
Extra Hungariam non est vita — Magyarországon kívül nincsen élet

Sor:

- 12 E. — Erdélyi János
T. — Toldy Ferenc
- 13 K. — Kerényi Frigyes
- 14 Cz. — Czakó Zsigmond
Sz. — Szigligeti Ede
- 15 Jókai eme megjegyzései a Magyar Szépirodalmi Szemle igazságtalanul elítélő kritikáira vonatkoznak. (Vö.: JKK 130.)
F. — Fáncsy Lajos
Jókai itt a titkos drámaírókról írt cikkére céloz. (l.: JKK 130.)
- 18 Z. — Zerffi Gusztáv
- 51 Terentius, Varro (i. e. 116 — kb. 26.) — rabszolgából lett római író és tudós
- 56 Ezt az ötletet részletesen és színes fantáziával írja meg Jókai a *Hol leszünk két év múlva?* c. utópisztikus humoreszkjében.
- 58 *Le chevalier d'Harmental* — Dumas 1846-ban Párizsban kiadott regénye, a *Le chevalier de Maison Rouge* (A vörös ház lovagja) c. alapján készített színműve
- 61 *Diogena* — Lewald Fanny (1811—1889), az ismert német írónő 1847-ben megjelent satirikus műve, melynek a teljes címe a következő: *Diogena, Roman von Iduna Gräfin Hahn-Hahn* (*Diogena, Hahn-Hahn Ida grófnő regénye*)
sub rosa — titokban
- 62 *Hahn-Hahn Ida* (1805—1880) — grófné, német regényíró, aki társadalmi regényeiben a német arisztokrátiák világának felszínes rajzát adja. Modoros stílusát jó érzékkel gúnyolja Lewald Fanny. Jókai nov. 28-án már cáfolja, hogy a *Diogena* szerzője Lewald Fanny. (JKK 405.) Írónk azonban nem itt, hanem későbbi cáfolatában téved.
- 65 *Leipziger Charivari* — lipcsei vicclap
- 90 *Sic itur ad astra* — Így jutunk a csillagokba
- 95 *expectoratio* — expektoráció, ömlengés, nyilatkozat
- 97 Gerdaun — Königsberg környéki múlt századi porosz város
- 116 *bányabíró* — a múlt században a szabadságharcig a „bányaművelés” fő vezetője és ellenőrzője, a bányászati peres ügyek intézője
- 123 Ezután egy rövid hírben számol be Jókai egy ír vár romba dőléséről.
- 124 *Abd el-Kader* (1807—1883) — algériai arab emír. 1832-től 1847-ig „szent háborút” vezetett a francia gyarmatosítók ellen. A változó sikerű függetlenségi háború után francia fogságba esik, de 1852-ben III. Napoleon visszaadja szabadságát.
- 127 *Barberousse* — Barbarossa (Rótszakállú) Frigyes (kb. 1123—1190), a legnagyobb középkori uralkodók egyike

Sor:

- 129 *Paalzowné* — Paalzow, Henriette Johanna (1788—1847) családi nevén Wach, német író; férje, a porosz őrnagy neve volt Paalzow St. Roche — Paalzowné 1842-ben megjelent népszerű regénye
- 130 *Thyrnau Tamás* — Paalzowné 1839-ben megjelent s a Kisfaludy Társaság regénytárában az előzővel együtt magyarra fordított regénye
- 131 IX. *Pius* — Mastai-Feretti gróf (1792—1878) liberális római pápa, aki 1848-ban, a forradalmak kezdeti szakaszán szimpatizált a népmozgalmakkal
- 133 *berlini kék* — a sötétkék szín egy fajtája
- 140 *Sternberg, Alexander* (1806—1868) — szapora tollú német regényíró, aki főleg az arisztokrácia életét jeleníti meg műveiben
- 143 *Newcastel* — pontosan: Newcastle, amerikai város Pennsylvániában, az USA Delaware államában
- 144 *négy angol mérföld* — kb. 64 km
- 145 *Gauthier [Gautier] Théophile* (1811—1872) — francia romantikus költő és kritikus
- 147 *Enceladus* — Enkeladosz, a Zeusz ellen feltámadt gigászok egyike, akit Zeusz villáma lesújt, és az Etna alá temet
- 149 *Wallace* — búsásan honorált angol zeneszerző
- 150 *Schönes Geld* — Szép pénz

90

MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 28.] 396—402.

M: Ék 1847. II. félév 22. sz. 701—04.; aláíratlanul.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 366. (2. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- Petőfi betegségéről szóló röpke hírt idézi Jókai.
- 10 *Horváth úr* — Petrichevich Horváth Lázár, a Honderű szerkesztője. Az utolsó kenet felvételéről 1847. nov. 21-én, az Ék előző számában ad hírt Jókai. (JKK 387.)
- 13 *H.* — Petrichevich Horváth Lázár
Z. — Zerffi Gusztáv
- 17 *via facti* — erőszakkal

Sor:

- 23 Az Egy magyar nábob (JKK 1. k. 178.), a Kárpáthy Zoltán (JKK 2. k. 5—8.) és a Szomorú napok (JKK 126—27.) c. regényekben viszonylag részletesen számol be Jókai arról, hogy a pozsonyi országgyűlés idején milyen pezsgő társadalmi életet élt a város. (Vö.: Kárpáthy Zoltán JKK 2. k. 270.)
- 27 p. kerral — pengő krajcárral
huszas — húsz krajcár
- 33 Degré Alajos *Laura* c. regényéből *Az utolsó kép* címen önálló „beszélyként” közölt részleteket Jókai. (Ék 1847. szept. 19. 12. sz. 360—72.)
- 42 A Nemzeti Ujság itt említett közleménye a következő: „(M i ó t a a z ő s z b e á l l o t t,) nem csak Pesten, hanem az egész megyében, fölötté megzaporodtak az utonállások és rablások, minek következtében a meggye egyik járásában bizonyos egyén illy vétségeért stáltaliter föl is akasztatott.” (*Vegyes ujdonságok*. 1847. nov. 18. 593. sz. 734.)

A Pest megyei rablásokról és fosztogatásokról később is hírt ad a Nemzeti Ujság, sőt követeli a „megyei pusztázók szaporítását”. (*Vegyes ujdonságok*. 1847. nov. 26. 598. sz. 755.)

- 43 vizirányos — vízszintes
függőleges — Ék: függőleges — sh. —
Doppler Ferenc (1821—1883) — lengyel származású fuvolaművész. Az 1840-es években Pesten telepedett le, s a Nemzeti Színház első fuvolása lett. Több operát írt, amely a Nemzeti Színházban került előadásra. Legnagyobb sikerét az *Ilka és a honvédtoborzó* c. magyaros stílusú operával aratta.
Doppler operájának a címe: *Benyovszky vagy a kamcsatkaei száműzött*
- 53 A Jókai által jelzett helyen a Nemzeti Ujság *Vegyes ujdonságok* c. rovatában „Egy zenész” aláírással olvashatjuk az alábbi cikket: „(Dopler ‚Benyovszky’) című operájának szép hírét hallottam; a hírlapok magasztalák, sőt maga a ‚Szépirodalmi Szemle’ is, melly (kivéven hol szerkesztőjét előítéletei vezérlik, s bele rögzött és most öntudata nélkül munkálkodó rokon vagy ellenszenvei hajtják) tudománnyal motivált józan és higgadt ítéleteket szok hozni, annyira neki szédült, hogy illyeket beszéle: ‚Ha eddig mondhatók, Erkel értve, hogy van eredeti operairónk, most elmondhatjuk, hogy kettő van, és mikor ezt kimondtuk, ma holnap mindenki meg fogja érteni, hogy D o p l e r a másik.’ . . . Dopler annyira áll Erkel megett, a mint eddigi munkáiból mind kettőt ítélhetjük, mint egy utánczó egy eredeti nagy tehetség megett; a kettőt hasonlítani sem lehet egymáshoz! Erkelhez még T h e r n is közelebb áll; ámbár ez

Sor:

is messze marad tőle. Mi közünk ahhoz, hogy valakinek érdemeiből lerójjunk? hiszen én is annak örülnék annyi sok százakkal együtt, ha minél nagyobb tehetségeket mutathatnánk föl minden nemben. E jó kívánság azonban ne ragadtassuk magunkat igazságtalan hízlegésekre, melyek még az erőset is megszedíthetnék. Dopler operájának csaknem egyetlen érdeme, mely a közönséget is tulajmagasztaló bírálóit elszédítő, a jó s azonfölül igen erős, lármás és így az idegeket fölzaklató, hangszerelés.”

53 *Thern Károly* — (1817–1886) — Szepes megyei zeneszerző, aki *Vörösmarty Főti dalát* is megzenésítette, majd Gaal József *Peleskei nótárius* c. népszínművéhez írt zenét, 1841 óta a Nemzeti Színház karnagya, ekkor mutatták be a *Gizul* c. operáját. Még két operáját adta elő a Nemzeti Színház. 1845-ben a *Tihany ostroma*, 1855-ben a *Képzelt beteg* címűt.

55 Ezután következik a „második argumentum”: „Eredetiségét, vagy csak egy töseredeti dallamot, melyet megnevezni érdemes volna, bajos lenne az egészből kihalászni. Valami szerencsés összeolvastásról a francia, olasz, lengyel és magyar zenefajnak pedig épenséggel szó sincs, mert az, hogy egyik személy olasz áriát énekel, a másik magyarost, meg ismét a kar egy pár villanyozó mazurt harsog, ez nem annyi mint összeolvasztani, ez annyi: mint egyik dalt a másik, egészen különböző typusa, mellé mechanice oda rakni.”

61 A Jókai által említett „harmadik argumentum a következő”: „A mi Dopler operáját a közönség kedvébe annyira ajánlotta, az az említett zajos hangszerelés, a karnak mazurjai, Benza kedvelt buffo-játéka, s Hollósy K[ornélia] és Wolf énekei. Vegyük el belőle ezeket, s a mit magán a szerzeményen dicsérjünk, t. i. a szokásba vett főnhangon, igen kevés marad hátra... Isten éltesse Dopler urat, adjon neki erőt és kitartást tehetsége kifejtéséhez, melyhez annál nagyobb reményünk lehet, minthogy, miként dicséretére megemlegettetni olvastuk, még fiatal korát éli. Ha nagy lesz belőle s olyan, hogy Erkelt megközelítse vagy utolérje, eredeti operánk e szép nyereségén én is örülni fogok tiszta szívemből... Ezeket azonban föl kellene jegyezni, nehogy olvasván az emberek, kik dologhoz értenek, a rá halmozott magasztalásokat, azt védjék, hogy vagy nem volt az 1847 dik esztendőben olly ember, ki annak idején egy devalváló igaz szót értsen, vagy nem volt ollyan, a ki merjen, kimondani.”

61 *das ist ihn alles blau* — neki minden kék, minden mindegy neki

63 *k. a.* — kisasszony

68 *1-ör* — először

Sor:

69 2-or — másodszor

71 *furuglyás* — *furulyás*

74 Vas Gereben búcsúlevele a Hazánk 1847. nov. 20-i számában olvasható. (*Pesti levél. XVI. = Levelezések. 138. sz. 552.*)

77 A győri Hazánk a *Pesti mismás* c. rovatában már máj. 13-án hírt ad az Ék szerkesztőváltásáról: „Frankenburg Adolf ur az „Életképek” derék szerkesztője igen jövedelmes hivatalt nyervén a magyar udv. cancelláriánál, Budáról Bécsbe fog költözködni. Valjon az Életképek, előmozdított barátunknak hátrahagyandó özvegye, bánatában megfog-e halni, vagy még egy második házasságra határozza el magát, még eddig titok, mellynek megfejtése sok érdemes fejet foglalkodtat. Annyi bizonyos, hogy a már nem legfiatalabb de a legjobb éveiben lévő c s i n o s és igen j ó m ó d u özvegnél már is sok k é r ő jelentkezik; pedig mind reménydus fiatalember.” (57. sz. 227.) Ugyane rovatban jelenik meg a következő aláíratlan közlemény: „Frankenburg divatlapját az Életképeket jövő félévben hir szerint Jókai Mór, a kedves, s a jelenleg legdivatosb beszélyíró fogja szerkeszteni, eddigi szellemét és irányát természetesen tovább is megtartván. *Jövő évre pedig életből egészen kilépőnek mondják az életképeket.* (Hazánk 1847. máj. 22. 61. sz. Melléklap. Kiemelés: Sz. L.) Máj. 27-én Vas Gereben számol be a győri Hazánk hasábjain az Ék új szerkesztőjének személyéről: „Az Életképek ügye valahára már mégis eldőlt, Jókay Mór leend a szerkesztő; Pesten már előre jósolnak a leendő szerkesztésről; mi a jósoláshoz nem értünk, minthogy a próphétai talentumhoz sem fülekkel, sem rugó tehetőséggel nem birunk; szeretünk mindent elvárni az időtől, s csak annyit mondhatunk, hogy Jókaynak elég széles válla van, sokat megbir, szándéka egyoldalú, a mi fő, mert a kétoldalúságnál nincs veszedelmesebb dolog. Türelmet kívánunk Jókaynak a terhek elviseléséhez, tünni-valóról gondoskodik a közönség.” (*Levelezések. 62. sz. 248.*)

Ezen közlemények után írja az Ék *Mi hírt Budán?* c. rovatában a mindenes rovat vezetője az alábbiakat: „Igen lekötelezne bennünket K o v á c s Pál, a „Hazánk” derék szerkesztője, ha sziveskednék tudtunkra adni, minő biztos forrásból hallotta, hogy az „Életképek” jövő uj évre teljesen kilépendnek az életből? Elhiszszük, hogy némelly jóbarátink, kik az „Életképek”-et már jövő félévben megszünendőnek hirdeték, ezzel vigasztalják magokat; mi azonban mitsem tudunk róla, hanem szándékozunk lapunkat folytatni, meddig csak előfizetőink el nem hagyandnak bennünket.” (1847. máj. 29. 22. sz. 718.)

Sor:

- 87 Jókai itt arra céloz, hogy Vahot Imre kiadószerkesztő aláírásával a PDlap 1847. nov. 25-én egy nagy vezércikket tett közzé *A Pesti Divatlap jövő új évi folyama iránt* címmel. (48. sz. 1505–08). Vahot Imre előfizetési felhívása 1847. dec. 2-án, majd dec. 9-én, 16-án és 23-án jelent meg a PDlap borítólapján.
- 91 A lap általános irányvonalára vonatkozó aláíratlan megjegyzések a szerkesztőtől származhatnak.
- Az *én kortársaim* c. visszaemlékezésében írja Jókai, hogy Petőfi Júlia is az Ék munkatársai közé tartozott, a „nőkről a nőknek” írt. „Szabad, merész gondolatjárása volt, egészen összegegyező férjével: néha. excentrikus, de mindig szelleműs.” (*Életemből*. I. rész 188.)
- Petőfinének a *Halhatatlanság* c. cikke jelent meg az Ék *Hölgy salon* rovatában. (1848. jan. 2. I. sz. 16–18.)
- Arany Jánosnak a következő versei jelentek meg az Ék 1848-as évfolyamában: *Cz... sírja* (jan. 9. 2. sz. 47.), *Mutatvány a Toldi estélye* című beszélyből (jan. 23. 4. sz. 116–19.), *A rablellek* (aug. 27. 9. sz. 270–71.), *János pap országa* (szept. 10. 11. sz. 338–42.) és az *Álom... való* (dec. 10. 24. sz. 737–40.).
- 101 Jókai az 1847. júniusában ígért programjából sok mindent nem tudott megvalósítani.
- 106 Kemény Zsigmond és Eötvös József — legalábbis megfejtett vagy megfejtethető névaláírással, szignóval, ill. pszeudonímmal — 1848-ban semmit nem írt az Ék-ba.
- 124 E sor idézet Fazekas Mihály *Ludas Matyijából*.
- 125 A Nemzeti Színház tanácsait máskor is elmarasztalja Jókai.
- 127 Garay János (1812–1853) — költő, hírlapíró. Egyetemi tanulmányai után Mátray Gábor lapját, a Honművészt és a Regélőt szerkesztette. Mint ügyes újságíró számos riportot, elbeszélést, kritikát és történeti cikket írt, több novellát fordított. Vajda Péterrel alapította a Pesti Drámai Egyesületet. Kunoss Endrével lexikont szerkesztett. 1844-ig szerkesztette a Regélő PDlapot. 1845-től vezette az Ék *Hírlapi Méh* c. rovatát. 1848. áprilisában kinevezték egyetemi tanárnak a pesti egyetem nyelvi és irodalmi tanszékére.
- Balatoni kagylók* — Garaynak a természet szépségét ábrázoló műve A PDlap 1847. nov. 18-án hírt ad róla, hogy Garaynak ezek a dalai már nyomdában vannak. (*Budapesti Szemle*. 47. sz. 1503.)
- 131 Hesz Róza — operaénekesnő, a Nemzeti Színház kontraaltistája
- 132 Mitterdorfer Ferenc — mérnök és építész, a főváros első mérnöke. A lipótmezei örültek házában halt meg — Színyci József szerint 1878-ban, 43 éves korában. (Ez utóbbi adat nyilván tévedés, mert

Sor:

ez esetben 1847-ben mindössze 12 éves lett volna. Vö.: Vasárnapi Ujság 1878. 43. sz.)

133 *Fiat!* — Legyen! Ám legyen!

137 Itt Jókai ismét szerkesztőként nyilatkozik.

140 *F-sz I-n* — *Friebeisz István* (1822–1890) Pest vármegyei esküdt. A szabadságharc idején a Komáromi Lapokat szerkesztette. Őrnagyi ranggal kapitulált, majd Pestre költözött, s mint szerkesztő és kiadó az irodalomnak élt. Ő szerkesztette Müller Gyula híres Nagy Naptárát is.

141 *Andalusia* — tartomány Spanyolország déli részén

145 *ist zum Erbrechen voll* — dugig megtelt

146 *Appert* (1797–1880 kr.) — francia humanista, aki börtönbe kerülése után megismerve a börtönviszonyok hiányait, hosszasan tanulmányozta és támadta a korszerűtlen büntetési rendszert

148 *P.* — Petrichevich

158 Hugó Károly legújabb színműve a *Bölcsek köve* című. A PDlap szerint ezzel a darabbal „furcsán vannak a fővárosi lapok. Határozottan szólni felüle alig mert egy kettő. Még a „szemle” maga is csak amugy oldalaslag kerülgeté; — beszélt új alakról s minden egyébéről, csak a mű belérdemeiről, hiányairól nem. Az „Életképek” pedig plane három előadás után sem foghaták föl úgy, hogy hozzá illetékesen szólhassanak. — E tétozás oka könnyen megmagyarázható, volna, — de senki nyugalját bolygatni nem akarjuk.” (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 2. 49. sz. 1566.)

166 Jókai ígért bírálata az Ék következő számában a *Nemzeti színház* c. rovatban névaláírással jelent meg. (JKK 405–07.) E néhány soros észrevétel is arra vall, hogy a két közlemény szerzője azonos. A rovat lezárásaként felsorolja Jókai Kisfaludy Sándor, Jósika, Eötvös és egy Csermelényi nevű ügyvéd munkáit, amelyek Heckenastnál kaphatók.

A *Mi hír Budán?* c. rovat ezután négy M. betűjegyű hírt, (704.) Magam aláírással pedig egy színdarab kritikát (704–05.) közöl. Utána Ney Ferenc egy közgyűlésről számol be (705–06.), majd Erdélyi János a Kisfaludy Társaság pályamunkáit sorolja fel. (707.)

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 28.] 403—06.

M: Ék 1847. II. félév. 21. sz. 870.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 *Theaterzeitung* — színházi újság
- 4 Három rövid hír következik ezután egy kártyásról, egy gyilkos és öngyilkos anyáról, ill. a kínai császár haláláról.
- 9 Jókai a szabadságharc idején is számos cikkben kiáll a zsidók emancipációja mellett. (Ék 1848. ápr. 30. 563.)
- 12 *üvegharang* — üvegharmonika, a romantika dörzsöléses (frikciós) hangszere, amelynek üvegbúráit pedállal hajtott vízszintes tengelyre erősítették (Vö.: *Szomorú napok* JKK 17., 349.)
- 18 *Heresford* — város Angliában
- 25 Jókai hasonló stílusban ír a szabadságharc bukását megelőző napokban az Esti Lapok hasábjain. (1849. jún. 22. 65.)
- 34 A házassági hirdetményekkel korábban is gúnyolódott Jókai.
- 41 *fashionable* — előkelő, divatúzó
- 42 Jókai most téved. A korábbi híradása volt helytálló, amely szerint Lewald Fanny szatirizálta Hahn-Hahn Ida finomkodó stílusát a *Diogena* c. regényparódiában. (Vö.: JKK 391.)
- Oettinger* — galíciai származású orvosdoktor
- 50 *endormeur* — elaltató, elzsibbasztó
- 52 *Romaniche* — roma, cigány
- 58 Eugène Sue-nek (1804—1857), a romantikus francia regényírónak általában nem nagy sikerrel játszották dramatizált műveit.
- Martin et Bamboche* — Sue *Martin, l'enfant trouvé* c. (1846-ban megjelent regényének (Martin, a talált gyermek) dramatizált változata
- 59 *Théater Gaité* — Théâtre de la Gaité, Párizs népszerű vígszínháza (Vö.: Lassu István: *Drámai költés és annak története*. Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 52—53.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 444.) Sorshúzásról szól a rovat következő, jelen kötetből kihagyott közleménye.

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 5.] 406—08.

M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 735—36.; Jókay Mór aláírással.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 Nov. 28-án ígerte meg Jókai, hogy írni fog erről a darabról. (JKK 401.)
- 7 Szegfy Mór a győri Hazánkban azt írja Hugó Károlynak a *Báró és bankár* c. művéről, hogy a „forma és az alakok megtestesítése az, melyben H. K. nem csak hazánkban fölülmulhatatlan, mert az keveset mondana hanem az egész világirodalomban párját ritkítja”. (*Társadalmi levelek a fővárosból. = Levelezések. Hazánk 1847. nov. 27. 141. sz. 564.*)
- 9 A Jelenkor újdondásza szerint Hugó Károly színdarabját „zsufolt ház és iszonyuan tapsoló közönség előtt” adták elő. (*Budapesti Napló. 1847. nov. 25. 94. sz. 561.*) A PH szemlevivője azonban nincs különösebben elragadtatva ettől a színdarabtól. (*Fővárosi újdonságok. 1847. dec. 9. 998. sz. 387.*)
- 14 Jókainak e bírálataira visszatér Rhadamantus 1848 elején. Írónk is nyilatkozik még a Hugó-kérdésben.
- 46 *Ordognó* — Hugó Károly szóban forgó színdarabjában szereplő kegyetlen király, aki „a sötét tizedik század szellemében hóhérpallost villogtat kormánypálcaul, hogy rémuralmát fenntarthassa”. A Nemzeti Színházban Bartha jelenítette meg alakját.
- 47 *Dulce* — Dulze, trónörökös, Ordognó király leánya, aki a megdöntött zsarnokság után együtt uralkodik Sanchóval, háttérbe szorított testvérével. E „merész, kalandos, de a mellett nőies királyleányt” Laborfalvi Róza alakította.
- Don Garcias* — Dulze hercegi kérője, akit a leány ki nem áll
- Juan* — Hugó Károly színdarabjának egyik jelentéktelenebb figurája
- 48 *Vermudó* — a király öccse, aki Ordognó bosszúja elől a magányba rejtézet. A „férfiasan öreg, bölcs világgyülölőt”, a tanítványát féltő szeretettel óvó romantikus figurát Szentpétery jelenítette meg a színpadon.
- Sanchó* — Ordognó király eltagadott gyermeke, a „Herkules-erejű vadonfi”, akit a vélt atya, Vermudó a természet egyszerű, ép és erőteljes fiává nevelt.

Sor:

66 Talán Zerffire céloz e sorokban Jókai.

E rovatban következnek Szontágh Gusztáv színi referátumai.

93

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 5.] 408—12.

M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 238—39.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 19 *expectoratio* — szívéből kivetés
27 *subinquinus* — albérlő, alvállalkozó
31 *concursus* — versenypályázat
32 *stbick* — s a többiek
33 *esquimok* — eszkimók
39 *pestváci vasút* — a Pest és Vác között közlekedő vasút 1846. júl. 15-én nyílt meg
41 A Pest és Szolnok közötti vasútvonal 1847. szept. 1-én nyílt meg. (Vö.: JKK 305.)
55 *Buda liberata* — A megszabadított Buda, Guiglelmi operája
66 *mult szerdán* — dec. 1-én
77 A Nemzeti Ujság 1847. nov. 26-án írja azt a közleményt, amelyre Jókai itt reagál: „(H a a b é c s l o n d o n i t e l e g r a p h - v o n a l) elkészül, mint mondják — röktön egy bécs-pestinek a fölállításához fognak kezdeni, melly pillanat alatt közli a tudósítást a reá nyert válaszzsal egyetemben; s így Pestről Londonig két másodpercnél valamivel több időbe fog kerülni a hírközlekedés.” (*Vegyes újdonságok.* 598. sz. 756.)
85 A Nemzeti Ujságnak a Lánchídra vonatkozó közleménye ugyan csak nov. 26-án jelent meg az újdonságok között: „(A l á n c h í d o n) derekasan folynak a munkálatok. Mult napokban azonban, midőn a budai oszlopnál egy 200 mázsás kő illesztetett volna a helyére, a lánc, midőn a kő csaknem helyét érte a magasban, a roppant teher alatt elszakadt, s a kő szétforgácsolva az állásokat, s összetördelve az izmos vastagságu gerendákat, iszonyu robajjal zuhant alá. Emberélet ez alkalommal nem hullott áldozatul, mivel az illetők mások szomorú példáján okulva, illy alkalmakkor igen ovatosak szoktak lenni, mi minden esetre csak a célszerű s erélyes intézkedés üdvös eredménye.” (*Vegyes újdonságok.* 588. sz. 755—56.)

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 5.] 412—16.

M: Ék 1847. II. félév. 23. sz. 739—40.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 *fashionable manier* — előkelő modor
- 9 Az ezután következő rövid hirdetményből kiderül, hogy Deluzy kisasszonyt, Praslin herceg szeretőjét szabadon bocsátották.
- 12 *karakalpok* — karakalpokok (fekete sapkások), az Aral-tó és az Alsó-Szirdarja környékén lakó török-tatár néptörzs
- 21 *Surrexit!* — Feltámadott!
Vere surrexit — Valóban feltámadt
bódorodott — bódult, másnapos
- 22 Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényében részletesen írja le az afgán szokásokat.
- 28 Egy rövid közleményt olvashatunk ezután a ritka kenyérsütesről.
- 36 E kötetből kimarad egy hír, amely szerint a külföldi lapok azt közlik, hogy a szigetvári hóhért gyilkosság miatt felakasztották.
- 45 A kutya szerepéről Jókai itt általánosságban ír. Később *Egy komondor naplója* c. írásában egy kutya kalandjainak bemutatásával eleveníti meg az elvont megállapításokat. A komondor csaknem egészen olyan pályát fut meg, amilyent a hírközlés mutat be. A naplóíró komondor Magyarországon nyáját őrzött, Spanyolországban gerilla volt, majd egy olasz cirkuszban lépett fel. Pályafutását így foglalja össze Jókai: „Miután voltam öleb, nyájőrző és nyúlfogó; voltam guerilla, művész és tudós; voltam iparlovag és ló; voltam bálvány; most mint csemege halok meg.” (*Dekameron* I. k. 233—234.)
- 52 Ezután egy apró közlemény következik. (Egy párizsi férj leharapta a fürdőben felesége orrát.)
- 53 *Szerkesztősségi keresztnévünk* — Mór (Vö.: JKK 585—86.)
- 56 *priesnitzianus* — a hideg víz kúrával gyógyító Priessnitz híve
- 57 *egy pint* — kb. 9,3 dl
- 75 *whig* — angol arisztokrata párti
- 79 *az oppositio meetingjei* — az ellenzék népgyűlései
- 94 *Apelles* — Apellész, Fülöp király és Nagy Sándor híres festője az i. e. IV. században
Zeuxis — Zeuxipposz híres görög festőművész a IV., ill. V. sz.-ban

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 12.] 416—17.

M: Ék 1847. II. félév. 24. sz. 764.; J. M. betűjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 „Ungar” collega — a Pesten megjelenő Ungar c. német nyelvű lap
 4 Diósi — haladó szellemű fiatal újságíró, a Nemzeti Kör tagja, több német és magyar nyelvű lap munkatársa
 Diósi cikke — Diósy aláírással — az Ungar *Theaterchronik* c. rovatában jelent meg *Ein Kaffeehaus-Gesprach* címen. (1847. dec. 8. 283. sz. 2250—51. hasáb.)
 7 griesgrämig — mogorva
 sauertöpfisch — mogorva, kesernyész
 10 Nelli — Hollósy Kornélia
 19 parterre — földszint a színházban
 25 Raupach, Ernst (1784—1852) — német drámaíró. Hosszú időn át volt a berlini színház teljhatalmú ura. Több mint száz művet írt. Ezek közül igen sok zajos tetszésben részesült.
 27 huzóharmonica — tangóharmonika
 28 whist — kártyajáték, a bridzs őse
 39 planum — terv

96

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 12.] 417—29.

M: Ék 1847. II. félév 24. sz. 764—70.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 septentrionalis — északi (Vö.: Hétköznapi JKK 439.)
 12 victualé — élelem, eleség (victuaille)
 Szigligeti végirata az Ék mellékleteként teljes szöveggel jelent meg *Végirat „Mátyás fia” ügyben* címen.
 Mátyás fia — Szigligeti színdarabjával és a vele kapcsolatos „plágiumperrel” igen gazdag egykorú sajtóanyag foglalkozik. Jókai is több ízben érintette már az eddigiek során is.

- E rendkívül széles körű vita kapcsán néhány jelentős közleményre hívjuk fel a figyelmet: Pákh Albert: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. máj. 21. 884. sz. 329–30.; Zerffi Gusztáv: *Mátyás fia*. Honderü 1847. tavaszutó [máj.] 25. 21. sz. 418–20.; N[ádaskay L[ajos]: *A Pesti Hírlap újdonságirójának*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz. 484.; Hiador: *Írói tulajdon és a sajtó*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz. 477–81.; Zerffi: *Ki is más!!!* Utolsó előző a Hiador–Szigligetiféle ügyben. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 22. 25. sz. 497–98.; G[olub] V[ilmos]: *Nemzeti Színház*. 1847. szept. 2. 36. sz. 1150–51.; *Pesther und Ofner Tagesbericht*. Pesther Zeitung 1847. nov. 18. 548. sz. 2965.; Szigligeti Ede: *Figyelmeztetés „Mátyás fia” ügyében*. Ék 1847. nov. 21. 21. sz. 674.; Mutius (Medve Imre): *Irodalom*. Honderü 1847. őszutó [nov.] 23. 12. sz. 413.; 1847 novemberében az Ék mellékleteként a *Végirat „Mátyás fia” ügyében Szigligetitől* c. munka. Erre jelent meg Zerffi Gusztáv től a Honderü mellékleteként Budán a *Mátyás fia mint Corvin és törvénytelen vér* c. „kritikai adalék irodalmunk erkölcstörténetéhez”.; *Életemből*. 2. rész. 405–07.
- 44 Gerő — Szigligeti 1844-ben írt négyfelvonásos színdarabja, amelynek III. Endre Gerő nevű országbírája a főhőse. Pesten 1845-ben jelent meg nyomtatásban.
- 59 *malcontent* — elégedetlen, rosszul kielégített
- 60 *Par nobile fratrum* — Derék két szál legény; az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz (idézet Horatius *Szatirájából*. II. 3. 243.)
- 62 Zerffi Gusztáv akart Petőfi által megdicsőülni, majd támadást intézett ellene. 1845-ben főleg Szeberényi Lajos és Császár Ferenc támadta élesen Petőfit és költészetét.
- 75 *laboda* — paraj
- 77 *Horváth Laci* — Petrichevich Horváth Lázár
- 78 Petrichevich Horváth Lázár a Honderü mellett a Morgenröthe c. német nyelvű lapot szerkesztette.
- 84 *Die grosse Fibel* — A nagy ábécéskönyv
- 85 *gaude* — öröm
- A Honderü a *Heti Szemle* c. rovatában a következő megjegyzést közli: „Hugo Károly báró és bankárját egy francia novelle után készítettnek állítják az Életképek. Meglehet ugyan, de ha úgy van is, bajos volna azért azt plagiumnak bélyegezni, még akkor is, ha ilyennemű tárgyfölhasználásra elismert híru költők példái föl nem hozhatnának.” (1847. télelő [dec]. 21. 25. sz. 497.)
- III helybohózat — helyzetkomikumra épült művészileg általában értéktelenebb bohózat

Sor:

- 113 *Halm, Fridrich* (Münch-Bellinghausen) (1806–1871) — osztrák költő, drámaíró, a bécsi udvari könyvtár igazgatója
Nestory (1801–1862) — osztrák-német operaénekes és drámaíró. 1854 után sikerrel szerepelt Pozsonyban is és Pesten is.
- 118 *Vállas Antal* (1809–1869) — vállalkozó szellemű, viszontagságos életet élő nevelő, bölcséleti doktor, az MTA tagja
- 119 érdekesebb — Ék: érdekesebb — sh. —
- 136 *Budai Ferenc* (1760–1802) — nagy olvasottságú református lelkész. Lefordította Kant filozófiai leveleit.
Vállas Antal művének az elődje — amelyet a szerző Széchényi Ferenc grófnak ajánlott — a következő címen jelent meg: *Magyar ország polgári historiájára való Lexicon, a XVI. század végéig*. Készítette néhai tiszteletes tudós Budai Ferentz úr, a szováthi ref. ekklesia prédikátora. Kiadta Budai Ésaías, a debreceni ref. collegiumban históriát, görög nyelvet, és deák ékes-szólást tanító professor. Nagy-Váradonn, Máramarossi Antalnál.
E mű három kötetben jelent meg 1804-ben és 1805-ben. A második kiadás 1866-ban Pesten látott napvilágot.
- 138 *E tény* — Ék: *É tény* — sh. —
- 149 kibékülhetünk — Ék: kibékülhetünk — sh. —
- 151 Az Attiláról szóló címszót a következő szavakkal kezdi Budai Ferenc: „ATTILA, v. ETELE *Bendegúz* fia. A *Hunnusoknak* leg-hiresebb királya, kihez hasonló Vitézt, és hódoltatót igen keveset lehet mutatni a Históriakból. Némellyek úgy látják, hogy ő *Erdélybenn*, *Enyedenn* született volna, krisztus urunk születése után 398. esztendő tájban.” (I. m. 72.)
Vállas Antal kötetében ez a rész a következőképpen olvasható: „ATTILA (*Etele, Etzel*), a hunnuszok, hunok, kúnok leghiresebb királya . . . Némellyek szerint Erdélyben, Enyeden született 398-dik eszt. táján, atyja *Bendegúz*” volt. (*Nemzeti Encyclopaedia, avvagy Magyarország és Erdélynek állam-, földrajzi és történeti nevezetességei, szótár-alakban*. Szerkeszté Vállas Antal, M. Tud. Társasági rendes tag. Pest, 1848. I. füzet. 105.)
Budai Ferenc az alábbi szavakkal fejezi be az Attila címszót: „Úgy tartják, hogy az *Erdélybenn* lakó *Székely* nemzet, az *Attila* Hunnusainak maradéka volna. Ha azt meglehetne állítani [állapítani]; úgy látszik; ebből azis következne, hogy, tehát a *Hunnuszok*, *Magyarok* voltak; mivel a *Székelyek* nyelve a Magyarokéval egy. Nehézis pedig feltenni, hogyha a *Székelyeknek* valaha a Magyaronn kívül más anyai nyelvek lett volna; azt már ez előtt egy néhány száz esztendőekkel a *Magyarok* kedvéért elfelejtették volna; vagy mint-

Sor:

hogy a Szászok a magukét mai napigis elnem felejtették; annyiival inkább; mivel nem lehet megmutatni, hogy őket erre valaki kényszerítette volna.” (I. m. 74.)

Válass Antal is hasonló fejtegetésekkel végzi a címszót: „Az erdélyi székelyeket némellyek Attila elszéledt hunnusi maradékának tartják, kiknek nyelvök a magyarokéval eleitől fogva ugyanaz lett volna s mind e mai napig ugyanaz maradt.” (I. m. 105.)

- 156 Gibbon, Edward (1737–1794) — angol történétíró, a felvilágosodás antiklerikális szemléletével írta meg hatkötetes főművét: *A római birodalom hanyatlásának és bukásának történetét*, amely a korszak első nagyszabású feldolgozása

Müller, Hans (1752–1809) — német történétíró és politikus

A Waltharius manu fortis — Erős kezű Waltharius Attila és Waltharius harcáról szóló latin költemény a X. század elejéről, amelynek szerzője Eckehart

Fessler Ignác Aurel (1756–1839) — német nyelvű történétíró és regényíró, egyetemi tanár; a magyar felvilágosodás kalandos életű egyénisége, apja osztrák őrmesterből lett magyar vendégloos. Fiatal korában Martinovics tanártársa volt a lemergi egyetemen; összefoglaló művet írt Magyarország történetéről, amely német nyelven tíz kötetben jelent meg 1815 és 1825 között. Eredeti kutatáson alapuló műveiből számos témát merítettek a XIX. század kutatói.

- 157 Deseritius — Desericus (Desericzky) József (1702–1765), piarista tanár és történétíró. 1748 és 1870 között kiadta a magyarok őstörténetéről szóló terjedelmes munkáját, amelyben a rendelkezésére álló forrásanyagot kritikátlanul felhasználta.

172 *allerhandumeingulden curiosum* — mindenféle olcsó furcsaság

176 *humillimus indifferentismus* — legalázatosabb közömbösség

181 szűkkeblű — szűkkeblő — sh. —

- 183 Az itt következő — és általunk a jelen kiadásból kihagyott — közleményben arról panaszkodik Jókai, hogy az Ék nov. 14-i számából olyan sok elveszett a postán, hogy újabb reklamációkat már nem tudnak figyelembe venni.

184 kedden — dec. 7-én

király utca — a mai Majakovszkij utca a VII. kerületben

186 *corpus delicti* — bűnjel

- 189 Az Ék-nak erre a megjegyzésére a Budapesti Hiradó a következőt írja: „E vélemény szerencsére nem valósult, mert azóta számos kritikust láttunk, és ezek most is fülesek.” (*Budapesti Hirharang*. 1847. dec. 30. 721. sz. 467.)

Sor:

- 190 Kovács Sebestyén Endre (1814–1878) — országos hírlí, nagy gyakorlattal rendelkező sebész, népszerű egyetemi tanár, az MTA levelező tagja. 1848-ban az orvostudományi egyetem titkára lett, 1849 óta vezeti a Rókus-kórház sebészeti főosztályát.
- 193 forintos, — Ék: forintost, — sh. —
- 196 Az Ék számára küldött leveleket mindig személyesen kapta meg Jókai.
- 197 mérő — űrmérték, kb. 62.53 l
- 198 Jánosnak — Ék: Jánosnák — sh. —
- 200 kóspallagi — a múlt századi Hont megye Kóspallag nevű kis falujában termelt híres dohány
- 202 Iharosberény — község Somogy megye csurgói járásában
Az Ék aláíratlan cikkeiben — más lapokhoz hasonlóan — általában csak a szerkesztő nyilatkozik első személyben.
- 206 Belényes — nagyközség a múlt századi Bihar vármegyében, a Fekete-Körös mellett
- 228 Mult kedden — dec. 7-én
- 230 nymphomania — nimfománia; betegesen felfokozott nemi vágy a nőknél, a mely némely ideg- és elmebetegség tüneteként jelentkezik; ingerek korlátlan uralma, a társadalmi tradíciók megvetése s a nemi vágyak nyers kielégítésére törekvés
- 235 B. Gazsi — Bernáth Gáspár
- 243 Horváth — Petrichevich Horváth
- 254 der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe — a Morgenröthe reményteljes főszerkesztője
- 258 szereddás — táska
- 262 Herr von Horváth — Horváth úr (t. i. Petrichevich Horváth Lázár)
- 263 bürgerlich — polgári, bugris
der unterthänige Hauptredacteur der Morgenröthe — a Morgenröthe alázkodó főszerkesztője
- 266 Unternehmunggeist — vállalkozó szellem
- 273 Hauptredacteur — főszerkesztő
- 277 A PH még maróbb gúnnyal illeti a Honderü szerkesztőjét új lapja megindításának hírére: „A jövő új év változásokat hozand hírlap-irodalmunkba. ‚M o r g e n r ö t h e‘ című új német lap támadott, melly ‚H o n d e r ü‘ név alatt magyar fordításban is megjelenend. Az egészben csak annyi az újdonság, hogy ezentul a német eredeti is ki fog nyomtatni; eddig csak kéziratban maradt...” (Fővárosi újdonságok. 1847. dec. 9. 998. sz. 386.)
- A győri Hazánk Torma aláírással jelentkező pesti levelezője is hasonló véleményt nyilvánít: „A Honderü szerkesztője nem rég

Sor:

Bécsben haldokolni kezdett, némelly rosz nyelvek szerint; pedig dehogy volt baja a szerkesztőnek, — csak a lap volna olly egészséges, ha elélhetne még legalább egy pár évig. De a lap, a lap! ki nem állhatja már éhes kinjait: azért orvosai metamorphosison vélik átvándónek, ahogyan kigyógyulja finansialis hurutját. Az tehát jövő évben a „Morgenstern” cím alatt pislogand a német világ egén, dehis pedig, mint halljuk, 5 pctre megfelelő tőkék támogatandják a gyámoltalant, melly viszont az alapítókat ingyen látogatandja tiz éven keresztül. Roppant hit kívántatik még ehhez is. — Különben jó étvágyat a sógoroknak! sok szerencsét ó nagyságának, tán a finom németiség inkább megértendi őt, mint a barbar magyarság — s tán a hazugságot sem sütik ott olly udvariatlanul reá mint a legközelebb Bajza tevé vele irgalmatlanul a színházi berzenkedéseért.” (Pesti levél. II. V = Levelezések. Hazánk 1847. dec. 2.

1843. sz. 571.)

Pyrker János (1772—1847), a művészetpártoló érsek, az egrai áhítatóképző megalapítójának haláláról szól a következő hír.

279 Az országgyűlési fiatalságot ért rágalmakról hasonlóképpen nyilatkozik a pesti Jelenkor és a győri Hazánk. (Pozsonyi panoráma. s. Jelenkor 1847. nov. 28. 95. sz. 566—67.; X. X.: Pozsonyi levelek.

III. Hazánk 1847. dec. 14. 148. sz. 592.)

300 Kőzma Sándor (1825—?) — ügyvéd, író, publicista, Pápán Petőfi és Jókai osztálytársa. 1848-ban a két somogyi képviselő: Szegedy, majd Madarász László mellett volt „országgyűlési segéd”. 1848. márc. 13-án Pozsonyban a sétatér egyik fájáról lelkes hangon hirdette ki a bécsi forradalom eredményeit. Előbb a felvidéki, majd a délvidéki hadjáratban vett részt. Világos után az osztrák hadseregbe sorozták. 1861-ben képviselővé választották.

311 Szarvady (Hirschl) Frigyes (1822—1882) — Pozsonyi ügyvéd, hírlapíró. 1948-ban a párizsi követség munkatársa, akinek az volt a fő feladata, hogy hírlapok útján tájékoztassa a francia közvéleményt a magyarországi eseményekről.

329 Hugó Károly mellett áll ki Nádaskay Lajos. (Hugo s a lapok. Hónderű 1847. télhó [jan.] 15. 2. sz. 29—30.)

330 E közleményre a következőket válaszolja a PDlap: „(Az elmondott cselekedetek) felfödözései napi renden látszanak lenni. Az Életképek szerint Hugo Károlynak annyira felmagasztalt „Báró és bankárja”, tárgyra és szerkezetre nézve, egészen egy francia novella után van kidolgozva. Szeretnők, ha e novellát valaki lefordítva közlené, mert csak így lehetne közönségünk előtt ez ügybeni igazságos ítéletet hozni, s eldönteni azt: valljon kötelessége

Sor:

volt volna é Hugónak a francia forrást megneveznie, vagy nem. A novellai és drámai kidolgozás közt átalán véve nagy különbség létezik, — s ha valaki egy érdekes tárgyú novellát ügyesen tud kidolgozni, s ugyan azt egy más netalán még ügyesebben dramatizálja: — akkor ez utóbbinak érdemét sem lehet megtagadni. Mindazáltal illy esetekben is szükségesnek tartjuk azt, hogy a pusztán költött tárgyú művek tervezője, inventora, mint eredeti forrás, a drámaíró által megneveztesse.” (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 16. 51. sz. 1631.)

Az én kortársaim c. visszaemlékezésében azt írja Jókai, hogy „... a ,Báró és Bankárról’ Emődy felfedezte, hogy az egészen egy francia novellából van készítve, szóról szóra átvett párbeszédekkel, mely után Hugo corioláni haraggal, hagyta el a hazát s elment a volscusok földére”. (*Életemből*. I. rész 177.)

A Honderü szerint az Ék-nak az az eljárása, hogy egyszer a ,magyar dráma megváltójának’ nevezi Hugó Károlyt, majd „ugyanazon Hugót pár héttel később egy beszélykének 3 felvonásos drámává fölhasználásáért tolvajnak kiáltja, az szeliden szólva ... aljasság! — s aljasság honoljon bár akárhol — csak az irodalomban ne.” (*Z. I. G.: Hugo s az irodalmi lapok*. 1848. télhó [jan.] 15. 2. sz. 29.)

- 331 Jókai a *Mi híré Budán?* c. rovatban megjelent 1847. nov. 28-i Magam aláírású cikkben hagyta Vahot Imrét Turóc megyeinek nevezni. Ebben a cikkben, mely Slovaczinak a *Mazeppa* c. lengyel drámájával foglalkozik, (22. sz. 704—05.) az alábbi sorokat olvashatjuk: „Vahot Imrét idézve talán méltatlanságot is követünk el, mert hiszen ő, ha jól vagyunk értesülve, T. megyei fi, tehát azon atyafiak egyike, kik e hon birtoka feletti elsőséget jogaikat maig is keresik ... a vezérek előtti historiában”. (705.) Ezután idézi Vahot Imre citátumunkat s válaszolja Egressy Gábornak a *Budapesti Szemle* c. aláíratlan rovatában, miután vidéki „koborlásaiból” a fővárosba tért, hogy „Mi azon idétlen gúnyolódást illeti, mintha én turóc-megyei fi és tót ember volnék, — az engem legkevésbé sem boszant, mert azt mindenki, sőt maga a kérdéses cikk írója legjobban tudja, hogy nem Turócbán, hanem a legmagyarabb megyében, Hevesben, születtem és növekedtem, s tótul nem is tudok. És ha mindjárt Turócbán születtem volna is, nekem, mint ismert irányú hazafi- és magyar írónak, legkevesebb okom lehetne a miatt pirulni.” (PDlap 1847. dec. 9. 50. sz. 1594.)

- 336 Vahot ugyanebben a közleményében írja, hogy az Ék Magam aláírású cikke Egressy Gábortól származik. (PDlap Uo.)

Sor:

340 Ugyancsak itt tiltakozik Vahot Imre az ellen, mintha Szinéri az ő álneve lenne. Jókai azon kitételének olvasása után, amelyben őt Szinérivel azonosítja — a következőket közli a PDlap dec. 16-i számában: „(A z É l e t k é p e k b e n a z á l l i t a t i k,) hogy Szinéri és Vahot Imre egy személy. Ezt kissé nehéz volna bebizonyítani, miután Szinéri c. lap szerkesztőjének távolléte alatt is gyakran irt szini bírálatot. Különben lehet, hogy tisztelt bajtársunk [Jókai] azt tartja felőlünk, hogy olykor magnesés álomba szoktunk esni, s így az ország szélén is írhatunk szini bírálatokat a pesti előadásokról.” (*Budapesti Szemle*. 51. sz. 1631.)

Ebben a kérdésben Vahot Imrének van igaza. A PDlap szerkesztője ugyanis 1847. nov. 18-án *Országgyűlési tárogató* c. cikksorozatának első része, amely helyszíni beszámolót közöl Pozsonyból Vahot Imre aláírással jelent meg. (47. sz. 1494–97.) Ezzel párhuzamosan a *Budapesti Szemle* c. újdonságrovat, amely 1847. nov. 11-én aláíratlanul — azaz a szerkesztő Vahot Imre összeállításában — jelent meg (46. sz. 1465–67.), nov. 18-án — mikor Vahot már Pozsonyból küld beszámolót — ugyanezen rovat alatt mérleges jel található (47. sz. 1500–03.) annak bizonyságául, hogy a két hírsorozat szerzője nem azonos. A későbbiekben az *Országgyűlési tárogató* c. második (1847. nov. 25. 48. sz. 1527–30.) és harmadik közlemény (1847. dec. 2. 49. sz. 1561–63.) ugyancsak Vahot Imre aláírással jelent meg. Ezekben a számokban a *Budapesti Szemle* c. rovat újdonságai ugyancsak a mérleges jellel jelennek meg. (1847. nov. 25. 48. sz. 1534–36.; dec. 2. 49. sz. 1565–68.) Dec. 9-én már aláíratlanul jelenik meg a *Budapesti Szemle* c. rovat, s Vahot Imre mint a PDlap szerkesztője első személyben számol be Pestre érkezéséről. (50. sz. 1592–95.) Ugyane számban az *Országgyűlési tárogató* c. beszámoló negyedik része már Sz. kézjeggyel jelent meg — tehát nem Vahot Imre közleménye. A PDlap szerkesztője tehát 1847 őszén mintegy három hétig valóban pozsonyi utazásával és országgyűlési tudósításával volt elfoglalva. Szinéri ezalatt két alkalommal 1847. nov. 18-án (47. sz. 1498.) és dec. 2-án (49. sz. 1563–65.) írt a PDlap *Nemzeti Színház* c. rovatában. E rovatban még két M. betűjeggyel megjelent közlemény olvasható.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 12.] 429—431

M: Ék 1847. II. félév 24. sz. 772.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 *La Rue de' a Lune* — A hold utcája
 13 *Aston* — Lord Asthon, Donizetti *Lammermoori Lucia* c. operájának egyik központi szereplője, Lucia bátyja
 14 *Chandeille* — a *La rue de la lune* (A hold utcája) c. opera egyik szereplője
 15 *Lucia* — Donizetti operájának címszereplője
 16 *Lucia nevelője* — Bidabaut Raimond (basszus)
 18 Kéményseprő haláláról olvashatunk néhány sort ezután.
 21 Két rövid hír következik Schiller ismeretlen kéziratáról és egy Szathmáriné nevű szopránékesnőről.
 33 *noble manir* — előkelő módor
 34 A *Politikai divatok* c. regényben szerepelteti Jókai a Bárzsing nevű fiatal ügyvédet és zugírót, aki lányos házhoz látogatása alkalmával illemkönyvből idézgeti magában, hogy udvarias embernek váratlan jelenet esetén mit kellene tennie. (JKK 48—49.)

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 19.] 431—37.

M: Ék: 1847. II. félév 25. sz. 799—802. aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Czakó Zsigmond 1847. dec. 14-én „a Pesti Hirlap szerkesztője szállásán pisztolylövéssel vete véget viszontagságos, elégtelen életének. E szomorú esemény valódi okát biztosan tudni nem lehet” — számol be a PDLap a tragikus eseményről három nappal Jókai hírei előtt. (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 16. 51. sz. 1632.) Bisztray Gyula a *Nagyenyedí Helicon* c. cikkében említi, hogy Czakó halálát „a magyar költészet legnagyobbjai: Petőfi, Arany és Jókai gyászolták meg”. (*Író és nemzet*. Bp. 1943. 77.)

Sor:

- Czakó Zsigmond arcképe — hat más társáéval egyetemben — ott függött Jókai lakásának a falán. (Jókai-jubileum 290.)
- 13 Cs. A. — Csengery Antal (1822–1880), politikus, publicista, közgazdász és történetíró, az MTA tagja. Egy ideig a PH-t szerkesztette. 1849-ben Szemere minisztériumában a „mér-sékelt” irányzathoz csatlakozott. A szabadságharc bukása után lelkesen támogatta a kapitalista vállalkozások létrejöttét. Jókai szerint a reformkorban a fiatalok körében általános megbecsülésben részesült. (*Életemből*. I. rész 187.; Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész 169–179.)
- 27 ábrándokkal — Ék: ábrándokkal — sh. —
- 29 Phaëton — a görög mitológiában Héliosz napisten fia, aki egyszer arra kérte atyját, hogy vezethesse a napfogatot. A gyenge kézzel vezetett kocsit a tüzes paripák elragadták, s ezért a magasból le kellett buknia. (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 400.)
- 31 elveszettnek — Ék: elvesszettnek — sh. —
- 33 szánatos — szánalomra méltó, szánalmas
- 35 Petőfinek ez a költeménye itt jelent meg először „Nekrológba illesztve, cím nélkül”. (Petőfi Sándor *Költeményei*. 2. k. Bp. 1951 398.) Petőfi költeményeinek kritikai kiadásában néhány szó nem. az itt közölt helyesfrással szerepel: vóna, drágagyöngyöt, Sülyedt, odalépe, jóbarát, Mely (Uo. 342).
- 69 ítéletét — ítéletet — sh. —
- 72 A PH újdondásza már 1847. júl. 6-án tiltakozik az ellen, hogy a Budapesti Híradó tárcarovatában meghúzóódott „Honderü-féle kritikuskok” a fiatal drámaíró „műveiben csupa aljasságokat fedez-nek fel”. (*Fővárosi újdonságok*. 909. sz. 14.)
- A Czakóról szóló rosszindulatú kritikák közül egyik legigaz-ságtalanabb a Honderü cikke. (*Czakó Zsigmond*. Irodalmi ABC. Severustól. Honderü. 1847. nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 30–31.)
- Lesújtó kritikát ír Czakó Zsigmondról — többek között — a Nemzeti Ujság a *Nemzeti színház* c. cikkében, amely a követke-zőket állítja a fiatal drámaíró legújabb alkotásairól: „Balirányu s ferde erkölcsi s vallási nézetek terjesztetnek általuk a közönségben, tápláltatik egy üres világfájdalom, ingereltetik az elégtelenség és dac.” (1847. márc. 2. 446. sz. 139.; Vö.: Uo. 1847. febr. 28. 445. sz. 134–35.; Honderü 1847. tavaszeli [márc.] 2. 182.)
- A Magyar Szépirodalmi Szemle *Czakó Zsigmond emlékezete* c. cikkében írja, hogy „alig temettük el szerencsétlen áldozatot, némelyek már halál jelentését is azzal keserítik föl, hogy a veszett kiméletlenségű critica nem kis mértékben nevelte kedélyének

folytonos elkeserülését, hogy „szellemi megmérgezők elégedetten verhetik ki tollaikat: munkájok bevégeztett.” — Legyen kinékinak a maga érdeme szerint, ez minden válaszuk amaz epés modorra, mely az emlékezet fájdalmát sem hagyhatja megháborítás nélkül. Mi ez általános vádak egy részét bátrak vagyunk elvállalni s most, miután mindennek vége, csak az igazságnak nem, merjük kérdeni: előre nem látható események felfüggesztik-e a critica kérlelhetetlenségét? Mi fájlaltuk azt az egész fekete légkört, melyből dramai dolgozatait meríté Czakó, s megmondók azt neki és a közönségnek tizenegy hónappal ez előtt, minden kimélés nélkül.”

A beismerést így folytatja a lap: „Ha hibáztunk, isten bocsássa meg nekünk. Megmondók igen is, hogy „megelégedetlenségből és eléggé tisztán ismert dolgok után vágyakodásból eredt epességét vegyíti műveiben s így az olvasóra is leverőleg hat” (Szépirodalmi Szemle első fél év, 5. szám); sőt azt is mondók: „térjen az egyszerűséghez, ha nem akarja megölteni magát és közönségét, veszedelmes útra tért drámáival” (Sz. Szemle első fél év 148. lap): és mi elvállaljuk, mert tagadnunk sem lehetne, hogy mindezeket mondtuk. Mihelyt a szerencsétlen öngyilkolást meghallottuk, eszünkbe jutott ama szigorú ítélet, amaz elhatározott intés s mit igaznak vallott akkor belátásunk, legujabban pedig a halál catastropheja és barátai vallo-mása: s akaratlanul is eszünkbe jutott: ha vajjon mi voltunk-e bűnösök, midőn így ítélünk, vagy éppen jó emberei, kik bizalmas tanácsadás, felvilágosítás helyett oda állottak a critica ócsárlói közé, a sértődött költő mellé s tévedéseiben egy jó szót sem mertek mondani barátjoknak csupa barátságból? Mi láttuk a veszedelmet, utat, melyen Czakó járt s figyelmeztettük az irodalmat és nyörők vele, hogy majd minden lap kigyót, békát kiálta ránk, s vajjon meg-elégedjünk-e most, ennyi megtámadás után, ama keserű tudattal, hogy igaz mondásunkat néhol szórul szóra halállal pecsételte meg a szerencsétlen költő? Azért ne jöjjetek sirjához vinyogni, mint Hamlet mondja, hanem legyetek férfiak és igazak a fájdalomban.” (1847. dec. 28. 26. sz. 401—02.)

79 Petőfiné műve az Ék-ban jelent meg de. 5-én (23. sz. 725—27.) a *Hölgy salon* c. rovatban.

80 *mult csütörtöki és pénteki* — 1847. dec. 13-i és 14-i

81 Petőfiné „ábrándját” az Ungar c. napilap 1847. dec. 16-án (289. sz. 2287—90. hasáb) és dec. 17-én (290. sz. 2295—96. hasáb) két részletben tette közzé *Schmerz und Freude* címen (Ein phantasiestück von Julia Petőfi. Deutsch von D.) a következő megjegyzéssel: „A néhány hete nősült zseniális költő ifjú felesége — akinek nem

Sor:

- régiben nyilvánosságra hozott naplója a magyar olvasók körében rendkívüli szenzációt keltett — ebben a parabolisztikus rajzában is szokatlanul eleven fantáziáról és mély érzelmvilágról tesz tanúbizonyságot. Azt gondoljuk, hogy számíthatunk szép lelkű olvasónőink hálájára, amiért e szellemdús fiatalasszony művét sikeres fordításban megjelentetjük.” (2287. hasáb.)
- 96 Széchenyi István iránti rajongását Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényében is kifejezésre juttatja (JKK 2. k. 346.)
Egy rövid közlemény gróf Ráday Gedeon és Gróf Teleki László Pestre érkezéséről számol be.
- 97 *Mult számában lapunknak* — dec. 12-én (24. sz. 771.)
- 98 E vád a *Mi hír Buddn?* c. rovatban „(Beküldetett)” aláírással jelent meg. (Ék Uo. 771.)
- 104 *mult szerdán* — dec. 12-én
- 115 *Walzel nyomdája* — Walzel Ágost 1846-ban Németországból költözött Pestre, s az első litográf-nyomdát ő állította fel a fővárosban
- 120 *Bohusné* — Arad megyei földbirtokos felesége. A világosi Bohuskastélyban írta alá Görgey 1849. aug. 13-án a feltétel nélküli kapitulációt. (Vö.: *A köszívű ember fiai* JKK 2. k. 208., 445.)
ő nga — őnagysága
- 121 *Engerth Vilmos* (1814–1884) — osztrák mérnök, aki tagja volt a Duna-szabályozási társaságnak
- 123 *Schultz Ágost és István* — Birányi Ákos és István
- 124 *oklagos* — oknyomozati, oknyomozó
- 128 *t.i.* — tudniillik
- 142 *sz. kir. város* — szabad királyi város, különös érdemekért királyi privilégiumot élvező, megyei és földesúri hatóság alól felmentett kiváltságos helység
- 165 *Kézfogás a kriptajátóban* — Ezen a címen nem jelent meg közlemény az Ék-ban.
- 175 *Lemouton Emilia* (1827–1869) — Adorján Boldizsárné, írónő; sikertelenül kísérletezett Shakespeare-fordításokkal; főleg a PDlapban jelentek meg írásai
Lemouton Emiliának *A lochlomondi halászeleány* c. „eredeti beszélye” 1847. dec. 26-án jelent meg az Ék-ban (26. sz. 807–17.)
- 176 *Egy művész élete* címen nem jelent meg semmilyen írás az Ék-ban.
- 177 *Egy iskoláról* — c. munka nem látott napvilágot az Ék-ban.
- 189 *Rákóczy Ferenc* — Az Ék Petőfi Sándortól közli a *Rákóczi* c. verset 1848. máj. 14-én (21. sz. 622).
- 190 *Vetsey Sándor* (1828–1888) — ügyvéd, költő. Az 1847–48-as országgyűlésen jurátusként vett részt. 1848-ban az igazságügyi

Sor:

minisztériumban fogalmazó lett. Jókai adta ki 1855-ben a költeményeit.

191 Benedek József (1825–1859) — erdélyi származású nevelő, novellákat, verseket és természettudományi cikkeket írt a korabeli folyóiratokba. 1848-ban az Ék hasábjain is találkozunk a névével. A *sírbolt kincse* c. elbeszélése itt jelent meg.

99

CZAKÓ ZSIGMOND EMLÉKE

437–40.

M: Ék 1847. dec. 26. sz. 805–07.; Jókai Mór aláírással. HhM 4. k. 130–32.; Czakó Zsigmond címen. Jókai Mór: *Írói arcképek*. Arany Jánosnak a Cz. . . sírja c. költeménye a Ék. 1848. jan. 9-i (2. sz. 47.) számában jelent meg.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

I E cikkel kapcsolatban állapítja meg Zsigmond Ferenc a következőket:

„A fiatal Jókai tüneményes képzelő ereje egy darabig meglehetősen egészségtelen táplálékon tengődött; a beteg gyümölcsökön, melyeket termelt, aggasztó nyomokat hagyott a való élet fényes és meleg levegőjétől való különö elzárkózás. Az író gyakran beszél első személyben, mintegy saját magáról s minduntalan halált, temetőt, irtózatot álmokat, gyöttrő képzeteket emleget, körmönfont mesterkedéssel hajszolva az *effektusokat* az angy is félelmes témák hatásának fokozására, az olvasók idegzetének kegyetlen felkorbácsolása végett. 1847 végén, Czakó Zsigmond halálakor, már — hogy úgy mondjuk — egész elmélet alakult ki a fiatal író lelkében az önmagára erőszakolt hagymázos eszmékből és az említett szomorú esemény hatása alatt egy — különben megragadó stílusú — cikkben egyenesen azt fejtegeti, hogy a legmagasztosabb költészet a halál költészete.” (Jókai. Bp. 1924. 80–81.) „Ennek a beteges szenvedésnek a forrása — folytatja Zsigmond Ferenc — a lázas fantázia kielégítetlensége. Korának divatos olvasmányai bódító hatást gyakoroltak írónk szertelen képzeletére; örök vágyat érzett ő is, 'el nem érhető' nagy dolgok után; a dicsőség elképzelt sugaraiban fürdett ábrándos lelkét, a szívárványos mult hősi jeleneteinek óhajtott kobzosa lenni, kivételes emberpéldányokban

Sor:

- gyönyörködni, egész fajok és nemzetek diadal-mámorát vagy nagyszerű fájdalmát szinte beteges mohósággal a maga szívében át meg át érezni.” (Uo.: 81.)
- 14 halok-é? — HhM: halok-e?
- 19 estenként — HhM: esténként
- 24 suhogó — HhM: zuhogó
- 45 emberi — Ék: ember — sh. —
- 48 viselni. Világ — HhM: viselni, a világ

100

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 26.] 441—43.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 827—29.; J. M. betűjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Gizela, vagy Villik* — Saint Georges, Gautier és Coraly kétfelvonásos operettje, amelyet Borry alkalmazott a Nemzeti Színház színpadára.
- 14 *Cybele* — Kybele, eredetileg a frigek nemzeti istennője, az összes istenségek anyja (Magna mater), akit Kis-Ázsiában rajongó módon ünnepeltek. Hívei sippal, kürttel, dobbal zajongva, tombolva járták be a hegyeket. A görögöknél és a rómaiaknál is tért hódított e zajos keleti kultusz.
- 52 *cirkalom* — körző
- 55 *somlai* — somlyai, a Veszprém megyei Somlyóhegyen termő híres bor
- 79 E megjegyzések a *Kakas Márton színházban* c. cikkek rokonai.
- 84 *Riza Teréz* — a Nemzeti Színház táncosnője
- 85 *Campilli Frigyes* (1810—1889) — a bécsi udvari operaház olasz származású táncos és balettmester. Mintegy négy évtizedig működött Pesten. A Nemzeti Színház vezetősége 1847-ben rábízta a magyar balett megszervezését.
- 86 *Erhard* — Kurz, Antonia — „ügyes, de hatástalan táncosnő” a Nemzeti Színházban (Vö.: *Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 20. 883. sz. 326.)
- Sáry Fanny* — a Nemzeti Színház balettáncosa, szólótáncos, aki Veszter Sándorral együtt gyakran szerepelt különböző csárdás számokban.

Sor

- 88 Ugyanebben a rovatban részletes ismertetés jelenik meg Junius aláírással Auber *Fra-Diavolo* c. háromfelvonásos operájáról (829—30.)

101

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 26.] 444—50.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 831—34.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A lap szerkesztési alapelveire vonatkozó megjegyzések Jókai tollából származtak. Az Ék irányvonalát Jókay Mór aláírással 1847. jún. 5-én fejtette ki a divatlap „leendő szerkesztője”. Korábban már közöltük, hogy Petőfinék milyen versei jelentek meg 1848-ban az Ék-ban.
- Tompa Mihály a következő verseket jelentette meg az Ék 1848-as évfolyamában: *Pipás kántor* (jan. 2. 1. sz. 14—16.) *Két madár* (febr. 13. 7. sz. 209.) *Farsangban* (márc. 5. 10. sz. 305.) *Ki messze utra megy* (márc. 26. 14. sz. 410.) *Nagyjaink* (ápr. 30. 19. sz. 554—55.) 1848 (jún. 25. 28. sz. 810—11.) *Olcsóság* (júl. 9. 2. sz. 49—51.) *Teréz emlékezete* (júl. 23. 4. sz. 10304.) *Egy amerikai leánykához* (szept. 3. 10. sz. 302—03.) *Zivatar* (szept. 17. 12. sz. 366—67.) *Emléksorok* (okt. 1. 14. sz. 429.) *Graefenbergben* (okt. 8. 15. sz. 470—71.). Versein kívül a *Graefenbergi levelek* c. beszámolóit is közli az Ék 1848. aug. 13. és okt. 1. között nyolc folytatásban.
- Korábban már közöltük, hogy Arany Jánosnak milyen versei jelentek meg az Ék 1848-as évfolyamában.
- 10 Kemény Zsigmond 1848-ban sem írt az Ék-ba.
- Szilassy Géza (1821—1859) — festőművész, útijegyzetei, cikkei 1847 második felében az Ék-ban, majd a szabadságharc után a Reményben és a Losonci Phönixben jelentek meg.
- Szilassy Géza nem írt az Ék 1848-as évfolyamába.
- 12 Sárossy Gyula nem írt az Ék 1848-as évfolyamába.
- 14 *napi rovatok* — a hazai és külföldi újdonságokat tartalmazó két rovat, a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi társasélet* c. Ehhez lehetne még számítani a *Nemzeti színház* c. aktuális színdarabismertetéseket magában foglaló rovatot is.
- Érdemes felfigyelni Jókainak ezen ígéretere, amely szerint ezután

Sor:

saját maga fogja vezetni a napihíreket. Ez ugyanis kétségtelenné teszi, hogy eddig nem minden egyes alkalommal írta a szerkesztő a lapújdonságokat. (Vö.: JKK 581–83.) Jókai szerkesztői ígéretéhez híven — bizonyos szerkezeti átépítés után — csaknem egész 1848-ban egyedül irányítja az újdonságrovatot. (Vö.: Szekeres László: *Jókai Mór „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1954. 420–21.)

16 Az Ék első száma 1848-ban jan. 2-án jelent meg.
István nádor arcképe 1848. jan. 30-án jelent meg az Ék mellékletként.

19 Petőfiné Szendrey Júlia 1848. jan. 2-án *Halhatatlanság* címen írt az Ék *Hölgy salon* c. rovatába. (1. sz. 16–18.)
Sarolta *Divateszmék* címen 1848. jan. 16-án írt az Ék *Hölgy salon* c. rovatába. (3. sz. 86–88.)

22 gondolataikat — Ék: gondolataikat

34 T. Jozefine aláírással lát napvilágot az Ék-ban a *Nők költészete* c. közlemény. (1848. jan. 30. 5. sz. 146–47.)

Bulyovszky Szidónia a *Hölgy salon* c. rovatban jelenteti meg az *Emléksorok egy főrangú hölgy életéből* c. novelláját. (1848. febr. 6. 6. sz. 172–76.)

S. Etelka aláírással két vers jelenik meg az Ék-ban: (*Egy honvédhez*. 1848. dec. 10. 24. sz. 758.; *A távozóinak emlékül*. 1848. dec. 17. 25. sz. 787–88.)

Celesztine aláírással *Levelek Kuthyhoz* címen 1848. júl. 30. és okt. 1. között jelennek meg az Ék folytatásos közleményei.

1848. dec. 17-én aláíratlanul (mégis nagy a valószínűsége, hogy valamely honleány tollából) jelenik meg az *Egy nő gyötrelmei* c. munka. (25. sz. 774–83.)

Jókai felhívására tehát meglehetősen szép számmal jelentkeztek a hölgyolvasók mint az irodalom aktív művelői az Ék hasábjain.

40 A nyílt levél stílusa Petőfi és Arany levélváltására emlékeztet. Jókai angol, német, francia és szlovák szavakat és fordulatokat használ, másrészt erősen ironizál.

to the William, Martin Maria Diósi esquire Akácfastreet, your Lordship!

— Diósi Mária Martin Vilmosnak, lakik Akácfa utcában, lordságod!

41 *Tagesbericht* — napijelentés, napibeszámloló

42 *fürchterlich* — rettenetes(en), borzalmas(an)

Diósi cikke D. betűjeggyel 1847. dec. 25-én jelent meg az *Ungar* c. napilap *Theaterchronik* c. rovatában. (297. sz. 2354–55. hasáb)

43 *impitoyablement* — könyörtelenül

detegál — leleplez

Sor:

- aimable* — szeretetreméltó, kedves
44 *à main gauche* — bal kéz felől
gracieuse — szíves, kedves
Mr. Diósi i am haragszing to you — Diósi úr, haragszom rád
46 *malheur* — balszerencse
passiroz — átnyomkod, gyúr
detestable — utálatos, kiállhatatlan
48 *jamais!* — soha!
dobzse — jól van
49 *habs doch verschmerzt* — mégis elviseltem
51 *Ventrebleu!* — Teringettét!
53 *misogyn* — nőgyűlölő
54 *plaisir* — öröm, élvezet, szórakozás
Sie haben sich damit getröstet — Azzal megvigasztalódtak
57 *Maynooth* — ír város; itt volt a múlt században Írország legnagyobb katolikus papnevelő intézete
58 *bill* — törvény
59 *rójja fel a kapufélfájára* — Jókai máshelyütt is idézett már Fazekas Ludas Matyijából
Zendavesta — Zend-Aveszta, a parszik szent könyve, amely a nagy vallásalapító Zarathustra (Zoroaster) tanait tartalmazza
61 *sansculotte* — „nadrágtalan”, a forradalmárok neve a francia polgári forradalom idején
62 *lex agraria* — római földtörvény
64 *actus majoris potentiae* — hatalmaskodás a múlt századi magyar joggyakorlatban, súlyosabb magánjogi sértés
65 *ignoratio legum neminem excusat* — a törvény nem ismerése senkit sem mentesít
66 *physionomia* — arc, arckifejezés
70 *nota infidelitatis* — hűtlenség büntette a múlt századi magyar jogrendszerben
repressál — itt: megtorol
71 *mistress* — úrnő
grassál — járkál
73 *messieurs* — urak
mesdames — hölgyek
76 *hereticus* — cretnék
77 *keene Freendschaft* — semmi barátság
Freendschaft — Ék: Feendschaft — sh. —
your truest midshipman — a leghűségesebb társad

- 78 Erdélyi barátunk! — Erdélyi János
- 79 Sz: Szemle — Magyar Szépirodalmi Szemle
- 84 1847. dec. 19-én a Magyar Szépirodalmi Szemle Elegy c. rovata kezdődik a következő szavakkal: „Mulatságos az a sok áldatlan izü s emlékezetü álnév, mely alá néhány év óta bujni szeret a zugfirkász, s lehetetlen meg nem róni egyszer valahára ez izetlenségeket. Már kérjük, minek tarthatja, mire becsülheti magát, és az álhevüséget oly író sereg, mely efféle neveket fogad el: Bökfy, Bikficz, Vas Gereben, Paprika, Magyarbors, Mézes madzag, Méztelen madzag, Torma, Tüske, Darázs, Árvalányhaj, Csók, Halka, Hajnalcsillag, Csak én, Kürt, Dorong, Czinczaparti, Sajóparti, Messzelátó, Borstörő, Árva csalán, Tüzes Laci, Irtó, Kékülő Sándor, Klarinétos sat. . . A szerkesztő urak leginkább tehetnének arról, si kürtásukkal nyerne a lapok annyit, hogy megszabaduljanak izetlenségtől.” (25. sz. 400.)
- 85 Halka Sámuel (1817–1886) — Komáromban és Pápán tanult evangélikus lelkész, egyházmegyei jegyző, aki számos költeményt írt a korabeli lapokba és folyóiratokba (pl. Hőnművész, Koszoru, Pesti Napló).
- 88 Klopstock, Friedrich Gottlieb (1724–1803) — a klasszikus versmértéket és a formát meghonosító költő a német klasszicizmus előkészítője, a szabad vers üttörője a német lírai nyelv megújítója; fő műve a Messias (1748–1773) 20 énekből álló hexameteres vallásos eposz
- 89 Kalmus — Kálmán
- 95 fech — fess, csinos
- patchouli — pacsuli
- 100 praëambuluni — bevezetés
- 115 bona vacca — fejőstehén, peres ügy, amelyen jócskán lehet keresni
- 119 bon jour — jó napot
- 120 s'il vous-plait — ha önnek úgy tetszik; legyen szíves
- très obligé — nagyon lekötelezett, nagyon hálás vagyok
nyeksza lubi — nagyon szeretem
- 122 Ezt a tréfás „franciás” kifejezést a Szomorú napok c. regényében is használja Jókai. (JKK 102.)
- 124 vasallus — feudális alattvaló
- 125 nonchalance — nemtörődomség, hanyagság
- 126 obligé mon cher — lekötelezettje vagyok, kedvesem
- 128 hladián — mladipán, ifjúúr (Vö.: Hétköznapi JKK 278:19, 432.)
- 137 Der kann aufschneiden — Az fel tudja vágni
Ezután egy rövid közlemény következik arról, hogy a hajóhidat a téli hideg miatt kiemelték a Dunából.

Sor:

- 143 Hasonló nehézségek közepett viaskodnak a Duna jeges árával a *Kárpáthy Zoltán* (JKK I. k. 192., 410.) és a *Politikai divatok* (JKK 68., 575.) c. regényben.
- 145 Erdélyi János közmondásgyűjteményében a következő formában szerepel ez a szólás: „Ugy jár, ki zsidónak nem köszön”. (*Válogatott magyar közmondások*. Pest, 1869. 234.)
- 147 *ad captam* — mintájára, kaptafájára
- 151 A korabeli lapok valóban tele vannak olyan hírekkel, hogy a Nemzeti Színház színészgárdája ellátogat az országgyűlés idején Pozsonyba. Később egyre több olyan közlemény lát napvilágot, hogy csak súlyos deficit árán vállalkozhatnának ilyen nagy arányú vendégszereplésre.
- 158 *Orlando Furioso* — Örjögő Loránd
- 161 Ezután Jókai közöl egy általunk kihagyott hírt arról, hogy czentúl a Nemzeti Körben hetenként rendeznek nyilvános lakomákat.
- 171 *A vándorszínész* — Ilyen címen nem jelent meg novella az Ék 1848-as évfolyamában.
- 173 *Erdélyi J.* — Erdélyi János
Erdélyi Jánosnak nem jelent meg novellája az Ék 1848-as évfolyamában.
- 180 Az Ék 1847. nov. 7-én jelentette meg Bérczy Károlynak az *Emlékezések 1846-dik év nyarára Bájhegyen* c. versét. (19. sz. 591–92.) 1848-ban nem jelent meg Bérczy Károlynak verse az Ék-ban. *Képek a múlt századból* c. értekezése 1848. márc. 19-én látott napvilágot. (Ék 12. sz. 358–66.)
Mentovich Ferencnek a következő versei jelentek meg az Ék-ban: *Szeretsz-e még engem?* (1847. nov. 7. 19. sz. 592.); *Erdélyi hangok* *Petőfihez* (1847. dec. 19. 25. sz. 784–85.); *Partjaihoz jöttem* (1848. máj. 28. 24. sz. 692–93.) és a *Ritornell* c. (Uo.: 693.)
Samarjay Károly (1821–1894) — ügyvéd, költő. Szoros baráti szálak fűzték Pákh Alberthez, Jókaihoz, Petőfihez és Lisznyaihoz. A szabadságharc idején futárszolgálatot teljesített.
Samarjay Károlytól már korábban is közölt verseket Jókai. (*Az alföld*. Ék 1847. 6. sz.; *Egy magyar költőhöz*. 22. sz.)
Samarjaynak a *Petőfinéhez* c. verse jelent meg az Ék 1848-as évfolyamában. (febr. 6. 6. sz. 170–72.)
- 181 *Úrházy György* (1823–1873) — ügyvéd és hírlapíró. 1848/49-ben Erdélyben harcolt.
Úrházynek nem jelent meg verse az Ék 1847-es és 1848-as évfolyamában.
- 185 Hegedűsnek a következő versei jelentek meg az Ék-ban: *Dalok*

Sor:

a *tengerről* (1847. dec. 12. 24. sz. 755–56.) és a *Harangszó* c. (1847. dec. 26. 26. sz. 818–19.) Hegedüsnek sem verse, sem cikke nem jelent meg az Ék 1848-as évfolyamában.

Szathmáry Pál egyik versét a dec. 19-i számban közölte az Ék. (*Életem*. 1847. II. félév 25. sz. 786.)

190 st. — s több

194 A szerkesztői üzenetek utolsó mondataként említi Jókai, hogy Úrházy — eddig meg nem fejtett — javaslatát igyekszik majd megvalósítani.

102

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 26.] 451–54.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 835–36.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

E rovatban Jókai közleményei előtt Halászy számol be a bécsi színházi eseményekről.

Ezután következik két hír a bécsi nemzeti bankról és Donizettiről, ill. Belliniről.

2 *agens* — politikai ügynök

7 *Un dîner d'amis* — baráti ebéd

9 *Picard, Louis* (1769–1828) — francia vígjátéktíró

40 Rövid hír következik eztán egy berlini templom- és kocsmalátogatóról.

41 *Sobri Jóska* — országszerte híres rablóbetyár a XIX. század első felében. Főként Zala, Vas és Veszprém megyékben tevékenykedett, míg végül 1837-ben, 28 éves korában felakasztották. (Vö. *Sobri Jóska elfogatása*. = *Megtörtént regék*. 50–56.)

Ainswort, William Harrison (1805–1882) — Sue-re emlékeztető angol regényíró. Sikereit főleg hátborzongató tolvajtörténeteivel aratta.

45 *Merivale* (1808–1893) — angol történetíró

47 *guiné* — régi angol aranypénz; súlya: kb. 8,4 g

60 Ezután Verdi egyik operájáról olvasható néhány szavas közlemény.

64 Jókai hasonló örökösödési jelenetet mutat be az *Egy magyar nábob*-ban Kis Miska esetében. (JKK I. k.)

Jókai ezután egy párizsi női párbajról ad hírt.

Sor:

- 65 *Dalberg* — régi és tekintélyes német nemzetség, amelynek tagja azt tartják, hogy családjuk Gaius Marcellus római vezértől, Jézus egyik állítólagos utódjától származott
- 68 *Sternberg* — régi csehországi nemesi család. A XIII. századtól kezdve játszanak történelmi szerepet. 1863-ban I. Lipót császártól birodalmi grófi rangot kaptak.
- 71 *Montmorency* — ősrégi francia nemesi család, amelynek állítólagos őse a vértanúhalált szenvedett Lesbius. A Montmorency-uradalomnak az I. században élő I. Bouchard volt a legrégibb birtokosa.
- 81 *Worcester* — angol város Birminghamtól délnyugatra
- 83 *Currier [Courrier] de Paris* — Párizsi Futár (rovatcím)
- 84 *Székely Imre* (1823–1887) — zongoraművész és zeneszerző. Már 11 éves korában fellépett Pest egyik nyilvános hangversenyén. 1847-ben Párizsba utazott Reményi Edével, s csak 1849-ben tért vissza, hogy részt vegyen a szabadságharcban.
- 86 Két közlemény következik ezután egy spanyol bank bukásáról és három előkelő francia uzsorásról.

103

NEMZETI SZÍNHÁZ

[1848. jan. 2.] 454–55.

M: Ék 1848. I. félév 1. sz. 28.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 Szigligeti Edének *A csikós* c. színművét 1847. decemberében adták a Nemzeti Színházban.
- 9 egyikünknek lapot kellett szerkeszteni — E megjegyzés ismét azt bizonyítja, hogy az Ék szerkesztője írta e cikket.
- 16 *Sheridan, Knowles* (1784–1862) — angol színész és író
- 18 *steff.* — s több efféle
- 20 *iromba* — *otromba*
- 25 *risquiroz* — kockáztat, reszkiroz, reckíroz
- 33 Jókai korábban is felszólalt a Nemzeti Színház táncosai ellen. (Vö.: JKK 11.)
A Honderü éppen nem helyesli a balettkar felosztatását. (*Heti Szemle*. 1848. jan. 15. 2. sz. 26–27.)

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 2.] 455—61.

M: Ék 1848. I. félév 1. sz. 28—30.; aláíratlanul.Részl. Kéry Gyula: *A magyar szabadságharc története napi-krónikákban.* (1848.) Bp. 1899. 55. (9. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *le roi est mort, vive le roi!* — meghalt a király, éljen a király!
- 26 A német színház leégéséről több ízben írt Jókai.
- 30 A két karika a Pesti és az Ellenzéki kört, az összeolvasztás utáni három karika pedig az egyesülés utáni huzavonát jelképezi.
- 36 *szent Mihály lova* — a halottas kocsi népies elnevezése
- 45 *Jánoshegy* — ma is változatlan néven ismert budai hegy
- 47 A budai hegyek nevének megmagyarosításáról az egykorú folyóiratok és újságok nagy cikkekben számoltak be. Hosszasan foglalkozik ezzel a kérdéssel az Ék Offner J. polgármester aláírással megjelent *Buda sz. kir. fővárosa 1847. évi június 11-dik napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve* c. közlemény, amely két részben, 1847. júl. 4-én (1. sz. 1820.) és júl. 11-én (2. sz. 52—55.) látott napvilágot.
- 49 Jókai a reformkort ábrázoló regényeiben mindig híven mutatja be, hogy ebben az időben Pest „kevert” nyelvű város volt. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k.)
- 61 *óhitű* — zsidó
- 62 *Szombaton* — 1848. jan. 1-én
- 65 A zajló Dunáról korábban is olvashatunk Jókaitól.
- 76 *Nimrod* — itt: vadász
- 81 *Gazsi barátom* — Bernáth Gáspár, Jókai barátja
- 95 *Mult vasárnap* — dec. 26-án
- 98 *Zaránd megye* — 1876 előtti vármegye a régi Hunyad és Arad megye egy részén
- 101 Eötvös Józsefnek a *Magyarország 1514-ben* c. regényéről van szó.
- 105 Vasvári Pálnak a *Történeti névtár* c. munkáját nagyra értékeli az egykorú kritika.
- 106 Az első elektromos távírókészülék Bécs és Pozsony között 1847. december 6-án készült el.
- 113 A Budapesti Híradó 1847. dec. 28-án írja a következőket: „Czakó János lovag” című történeti drámát írt, Szigligeti pedig végszót

a „Mátyás fia” és Hiador féle pörben. E végszó figyelmes átolvasása után (Hiador csakugyan semmi lépést nem tevén darabjai kinyomtatására), a vád és védírását egyszerű összehasonlítása nyomán örömmel nyilvánítjuk azon meggyőződésünket, hogy Szigligeti ez ügyben egészen tisztának kell tartanunk, mire velünk együtt mindenki örvendhet ki irodalmunk emelkedését óhajtja.” (Budapesti Hirharang. 720. sz. 461.) Ugyanez a lap dec. 30-án arról emlékezik meg, hogy Szigligeti „diadalmasan cáfolta” meg az ellene fölhozott vádakat. (Budapesti Hirharang. 721. sz. 467.) Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a lap már a vita kipattanásának kezdetén is elfogulatlanul vélekedett: „Hiador azon gyanúsítása, melyet Szigligeti „Mátyás fia” című drámájának eredetisége ellen intézett, zajt s botrányt okozott, és minden esetre igen sajnós, midőn írók illy uton találkoznak egymással, legnagyobb ovatosság nélkül illy váddal nyíltan föllépni pedig nem tanácsos. Nem tudhatjuk, mi lesz ez ügyből, de azt tudjuk, mikép „Mátyás fia” történeti személy, csaknem egész környezetével együtt, igen természetes tehát, igen természetes tehát, hogy a vádló e drama szövegében hasonlatosságot lelt tulajdon hasonló című színművének tartalmával, s ez mindenkor hasonló leend, ha még tizen írnak is drámát Mátyás fiáról. Az irodalmi orzás vádja igen súlyos, mert ha alapos, multját, jelenét s jövőjét gyilkolja meg az írónak, nem jó tehát azt bár ki ellen is teljes meggyőződés nélkül használni.” (Budapesti Hirharang. 1847. jún. 3. 602. sz. 374—75.) Medve Imre (Mutius álnéven) a Honderűben 1848. jan. derekán még azt bizonygatja, hogy hiába védelmezte Szigligetit az ellenzéki „újdonságíró kalózsereg”, mert „Szigligeti „Végirat Mátyás fia ügyében” című röpiratával maga napnál világosabban bebizonyítja, hogy Hiador darabját csakugyan meglopta”. (Egy proletarius levelei. I. 1848. télhó 15. 2. sz. 17.)

116 Igmánd — keserűvizéről ismert község Komáromtól délre

123 „Találdki” — Nagybányai levelezőm aláírással jelenik meg a közleménye az Ék következő számában. (1848. jan. 9. 2. sz. 2. borítólap.)

128 Antunovich — Ék: Antunovich — sh. —

Antunovich — Antunovics Mátyás, aki A-s betűjellel *Néhány szó* címen írt 1848-ban febr. 6 és ápr. 16 között egy terjedelmes cikksorozatot.

132 Antunovics Mátyás aláírással 1848. máj. 14-én jelent meg a *Szózat a honfiakhoz nemzeti átalakulásunk nagy ünnepén* c. kiáltvány. (21. sz. 609—15.) Ugyanezzel az aláírással 1848. nov. 26-án *Tábori gondo-*

Sor:

latok címen olvashatunk közleményt az Ék hasábjain. (22. sz. 673—75.)

- 134 Sarolta aláírással a *Hölgy salon Divateszmék* c. közleménye alatt találkozunk, de nem a következő (Ék 1848. jan. 9. 2. sz.), hanem az utána következő számban. (1848. jan. 16. 3. sz. 86—88.)
Lisznyay Kálmán a következő verseket írta az Ék 1847-es és 1848-as évfolyamában: *Szerelem álmai* (1847. szept. 5. 10. sz. 304—05.)
Rákócziné és Brankovics (1848. ápr. 16. 17. sz. 497—99.)
- 139 szerkesztő collegánk — Kovács Pál a Hazánk c. győri lap szerkesztője
- 146 et Consortes — és Társai
- 147 1847. dec. 26-án ígérte meg Jókai, hogy közölni fogja a nádor arc-képét. Kisebb huzavona után végül is 1848. jan. 30-án jelent meg mint az Ék melléklete István főherceg arcképe.
- 149 Az ígért újról köszöntő az Ék 1848. jan. 9-i számában jelent meg. (JKK 462—63.)

105

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 2.] 461—63.

M: Ék 1848. I. félév 1. sz.; aláíratlanul.

Részl.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 399.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E rovat első részeként Pap K. Gábor bécsi beszámolója jelent meg.
- 4 A kénégennyről (éterről) mint altatószerről már 1847-ben többször írt Jókai.
- 7 *Carl Henriette* — német koloratúrénekesnő, aki a pesti német színházban vendégszerepelt, majd a magyarok iránti szimpátiából a pesti magyar színházban (a Nemzeti Színházban) is fellépett — díjtalanul. A Színház vezetői több mint ötszáz forintot karpereccel kedveskedtek a művésznőnek. Déryné is meleg rokonszenvvel emlékezik meg róla memoárjaiban. A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben az alábbi szavakat adja Jókai egyik szereplője (Maszlaczký) szájába: „Az isteni Carl! A minden csalogányok királynéja, ki mellett elülhetnek minden szirének és haldokló hattyúk és egyéb klasszikusai a költői világnak.” (JKK 1. k. 78. Vö.: Uo.: 399.)

Sor:

- 10 *Montechi és Capuletti* — ellenségeskedő családok Shakespeare *Romeo és Júlia* c. tragédiájában
25 Ezután két rövid hír következik Mária Lujzának, Napóleon özvegyének és egy mérnökcsaládnak haláláról.
26 *Cork* — múlt századi grófság Írországbán
29 *Strausz* — Strauss, Johann (1804–1849), osztrák zeneszerző, karmester, a „keringő király”

106

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 9.] 463–69.

M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 61–63.; aláíratlanul

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Saját magát ironizálja Jókai az első szavakkal.
4 *marqueur* — a kártya- és a biliárdpartik eredményét jelző személy a kávéházban
15 A levélben küldött újévi jókívánság a szerkesztőt illette.
21 Az Ék előfizetési díja vidékre volt hat forint.
39 Az „előfizetési felhívás” stílusa Petőfire emlékeztet
93 *Házasítás a Siral* — Házasítás a sírral
95 *Francois* — François, Ferenc
96 *arany szarvas* — változatlan nevű vendéglő az I. kerületi Döbrentei téren Budán
97 Jókai már a Jelenkorban gúnyolta a németes, hibás feliratokat.
129 *opiatum* — ópium
130 *megdőrrült* — dőre lett, megbolondult, megőrült
134 *Jövő szombaton* — 1848. jan. 15-én
 mnemotechnika — az emlékezet gyakorlása, „emlékeztetan”
 emlékeztetandész — mnemotechnikus (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. máj. 9. 877. sz. 299.)
136 *Lichtenstein Ferenc* (1828–?) — hírlapíró és szerkesztő. 1848-ban mint önkéntes vett részt a szabadságharcban, s többek közt kormányfutárként szerepelt.
140 Egy hír következik ezután a Privorszky kávéházról.
Ebben a rovatban jelent meg Jókai közleményei után Bajza József (*Figyelmeztetés a dramairókhhoz*) és Halászy (*Farsang elején szóljunk a nemzeti táncról*) írása. (63.)

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 9.] 469–70.

M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 64.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A rovat első részeként Pap K. Gábor bécsi beszámolója olvasható.
- 3 Bécsbe érkezett török ezermesterről szól a következő hír.
- 6 gróf Apponyi György (1808–1891) — nagybirtokos, a rendi országgyűlésen a konzervatív párt egyik vezetője, 1844-től 1848-ig magyar udvari kancellár, az ország polgári átalakítására irányuló reformok ádáz ellensége, a hírhedt adminisztrátori rendszer kiépítője, az abszolutisztikus irány támasza. 1848. márc. 16-án lemondott hivataláról, a szabadságharc alatt titkos tanácsaival támogatta az udvart a függetlenségi harc ellen. 1861-től 1863-ig országbíró, részt vett a kiegyezés előkészítésében, később a főrendiház tagjaként folytatta reakciós politikáját.
- 9 Jókai népdalszeretetről ír Gulyás József. (*Jókai és a népdalok*. Népélet 1925. 134, 142.; *Hétköznapi JKK* 410.; *Eppur si muove JKK* 1. k. 121–22.; *Kárpáthy Zoltán JKK* 2. k. 282. Borosnyay Károly: *Jókai nótája*. Miskolci Napló 1925. febr. 15. 37. sz. 4.)
- 14 Balfe — Balph, Michel William (1808–1870) — könnyű, mulattató operáiról híres angol zeneszerző
- 16 *engagiroz* — angazsál, szerződtet, alkalmaz
- 22 Reményi Ede (1828–1898) — világhírű hegedűművész, briliáns technikájú virtuóz. Szabadságharc alatti tevékenysége miatt emigrálnia kellett, hangversenyútjain bejárta az egész világot, majd 1875-ben végleg Párizsba költözött.
- 25 Esterházy Bálint László (1814–1858) — párizsi, római és stockholmi követségi titkár, majd követ
- 32 Egy svéd tábornokról következik egy rövid hír, majd az 1847-ben meghalt „nevezetes személyek” neveit sorolja fel Jókai.

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 16.] 470–74.

M: Ék 1848. I. félév 3. sz. 88–89.; J. M. kézjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Csikós* — Szigligeti Ede színdarabja
- 5 *Világszínházi* — Hugó Károly színdarabja
- 6 *Fra Diavolo* — jelentése: az ördög testvére; Pezza (1760–1806) hírneves olasz rabló álneve. Eleinte Fra Angelo néven szerzetes volt, majd rablóvezér lett. Halálra ítélték, de mert 1799-ben a franciák betörése alkalmával a király reakciós zsoldosait támogatta, s gyilkolta a liberálisokat, kegyelmet és ezredesi rangot kapott. Mikor 1806-ban a franciák ismét bevonultak Nápolyba, felkelő csapatvezér lett, de elárulták, elfogták és rövid úton felakasztották. Kalandos életét az olasz nép számos dalban és mondában örökítette meg. Ezeket Auerberg is felhasználta ismert operájában.
- 10 A *Politikai divatok* c. regényben emlékezik meg Jókai a Laborfalvi Rózáról mintázott Lávayné jutalomjátékáról. (JKK 287., 605.) *k. a.* — kisasszony
- 11 *Két anya gyermeke* — Soulié, Fridrich színdarabja
- 13 *Csepregi* — Csepregi Lajos (?–1890) a Nemzeti Színház lelkes munkatársa. Az első évtizedekben a legtöbb darabot ő fordította a magyar színháziadás számára. 65 színdarabot és 7 operát ültetett át magyarra.
- 43 *Montéclain* — Ék: Monteclain — sh. —
- 57 *elkinzott* — Ék: elkinzett — sh. —
- 72 *p.* — például
- 95 *sas* — Arany Sas vendéglő

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 16.] 474–82.

M: Ék 1848. I. félév 3. sz. 90–95.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 A „szerkesztő társakról” Jókai mint az Ék szerkesztője emlékezik meg. E megjegyzés kétségtelenné teszi, hogy e cikksorozat írónk tollából származik.
- 11 *criticaster* — kritikus
- 15 *Mult vasárnap* — jan. 9-én
Az itt említett nőegyleti táncvigalom a Vigadó termeiben zajlott le.
- 16 *elce* — élc, ötlet, találékonyság
- 19 *Eisele és Beisele* — Váci utcai vendéglő tulajdonosai (Ökörszem. Honderü 1847. őszhő [okt.] 26. 17. sz. 338.)
- 22 *szájongó* — szájat tátó, tátogató, lebzselő
- 37 *gyepmester* — kutyapecér, sintér
- 39 *Naturgeschichte* — természetrajz
- 48 *Zách unokák* — Vahot Imre *Zách nemzetség* c. színdarabja
- 51 Erről az ügyről már korábban terjengős fricskát ír Jókai.
- 57 A Jelenkor 1848. jan. 6-án teszi közzé: „Ha igazat adhatni a hirnek, H o l l ó s y Nelli fölmondá szerződését, mi valódi csapás lenne az intézetre.” (*Budapesti Napló*. 3. sz. 9.)
A Honderü számol be egy „szállongó hír” nyomán arról, hogy Hollósy Kornélia, a „szeretetreméltó primadonna” elhagyni készül a Nemzeti Színházat s vagy Nápolyba vagy férjhez megy. (*Heti Szemle*. 1848. télhő [jan.] 15. 2. sz. 26.)
A Jelenkor feltételezi, hogy Hollósy Kornélia orvosi tanácsra mond búcsút a színpadnak: „Operánkat megcsipte a dér, mert primadonnáink mind betegek, sőt némelyek még azt is tudják, hogy Hollósy Nelli a színpadtól végképp elbucsuzik — orvosi tanácsból—. Nem hiszszük, hogy orvos urak olly ellenségei legyenek színpadunknak.” (*Budapesti Napló*. 1847. nov. 25. 94. sz. 561.)
- 58 Bognárról írja a Honderü *Heti Szemle* c. rovata, hogy „már csak hangromok fölött rendelkezhetik”. (1848. télutó [febr.] 12. 6. sz. 91.)
- 59 *nődominó* — álarcos nő
- 60 *slepphajóról* — az Ék-ban (vsz. sajtóhiba folytán) slepphajóral szerepel

Sor:

remorqueur — vezető, vontatóhajó

87 *extemporisál* — rögtönöz

99 E párbeszéd ismét Kakas Márton „leveleire” emlékeztet.

136 *ungeschminkte Wahrheit* — kendőzetlen igazság

137 *Zum Ritter geschlagen werden* — Lovaggá fognak ütni

139 *Langwieriges* — Hossza(dalma)s

146 Jókai 1848-ban is gyakran gúnyolódik azon, hogy az Akadémia „tudományos dolgozatai” értéktelen és értelmetlen áltudományos kérdéseket feszegetnek. (Ék 1848. júl. 23. 117.)

150 *Tisztujítási bot* — Ólmos bot

Jókainak ez a megjegyzése célzás arra, hogy az 1848 előtti évtizedekben a megyegyűléseken a szembenálló pártok kisnemesi tömegei — kortesektől felbujtva és irányítva — nem egyszer tömegverekedéssel igyekeztek a szóban forgó kérdéseket pártjuk szájíze szerint eldönteni. Az ólmos bot 1834 óta vált fogalommal, amikor a Szatmár megyei, ólmos bottal felfegyverzett kisnemesek — élükön a tyukodiakkal, csengeriekkal és csekeiekkal — a megyegyűlésen a szó szoros értelmében vérengző jelenetek közt buktatták meg „nem adózunk” jelszóval a liberálisok javaslatát, amely a háziadó viselését a nemesekre is ki akarta terjeszteni. (Vö.: *A köszívű ember fiai* JKK 1. k. 484.; Vas Gereben: *Csillagvizsgálás*. PDlap 1847. júl. 22. 30. sz. 935.)

158 *millionair* — milliomos

172 *Szelestey László* (1821–1875) — ügyvéd, költő, liberális publicista, tanfelügyelő

173 *Divatlap* — a Vahot Imre által szerkesztett PDlap

174 *Quelle bruit pour une omelette* (helyesen: *quel*) — Sok hűhó semmiért (Mit csaptok akkora zajt egy rántottáért)

Szelestey László és az Ék között támadt éles polémia előzményeként a *Mi hír Budán?* c. rovatban 1847. dec. 12-én Lúdi aláírással — tehát nem a szerkesztő Jókaitól származott — alábbi közlemény jelent meg: „SZELESTEY t ó t k ö l t ő. Igen is, úgy van, bármilyen csodálatosnak lássék is. Legalább másképp nem tudjuk megmagyarázni a dolgot. Néhány év előtt valamelyik zsebkönyvben Szelesteytől egy ‚Feretegkor’ című költemény jelent meg, s a tót ujság melléklapja (Orol Tatranski = tátrai sas) legközelebbi 81-dik számában ugyanaz jött ki csaknem szóról szóra tót nyelven. Hogy ezen állításunk igazságáról annál inkább meggyőződjhessék az olvasó, ide igtatjuk, s confrontáljuk a kettőt.

Sor:

Szelesteynél.
Förgetegkor.

A tót ujságban.*
Tátrai vihar.

Volnék sötét boru,
Tudnék mennydörgeni,
Tudnék földrengető
Villámot ejteni.

Ha én sötét ború volnék,
Hogy mennydörgeni tudnék,
S tudnék a magasból
Földrengető villámot
ejteni.

Keresztül dörgenék
Fölötted, oh hazám,
Határidat sötét
Gyászszal borítanám;

Eldörgenék fölötted,
Fölötted, kedves hazám,
Hogy minden tájaidat
Sötét ború földné el.

S hol egy magyar vagyok,
Egy hűtlen magyar,
Fejére szállna le
Keblemből a vihar;

S hol csak egy tót van,
Ki nem tiszteli — Sláva anyját,
Ama magasból lesujtanék
Mennykövet fejére.

Míg annyi hűtlen
Vér ki nem omlanék:
Hogy gyászegünkre új
Korány piroslanék.

Míg annyi hűtlen
Vér ki nem omlanék:
Hogy ismét új kormány
Fölötted szétpiroslanék.

Tessék összehasonlítani, és aztán elmondani: lehet-e itt föl nem kiáltani: „Magna ingenia conveniunt.” nagy tehetségek találkoznak Erre reagál a következőkben Szelestey a PDlapban 1848. jan. 9-én: „NYILATKOZAT. Az „Életképek” 24-ik számában bizonyos álnévű uracs mivel a „Tátrai sas” tót ujság „Förgetegkor” című költeményemet, valaki által tótra fordítva s reájuk alkalmazva eredeti gyanánt kiadá, — engem „tót költőnek” nevez. (O felséges logica!) S ezen állítását — t. i., hogy én tót költő vagyok — akép igyekszik bebizonyítani, hogy az eredetit (igen hibásan) a fordítással együtt összehasonlítás végett közli — (milly classicus bebizonyítás!?) ezt jegyezvén meg utána szórul szóra: „Tessék összehasonlítani, és aztán elmondani: lehet-e itt nem fölkiáltani: „Magna ingenia conveniunt.” „Tehát egyszer én v a g y o k a tót költő, másszor: „magna ingenia conveniunt” (O logica!) Egyébiránt mi ezen elmondott, de nem okadatolt megjegyzését illeti az Életképeknek: ki kell nyilatkoztatnom, hogy midőn valaki álnév alatt mond illyet nekünk, úgy hiszem semmi

* Szóról szóra híven lefordítva. (24. sz. 770.)

Sor:

okunk sincs miatta kétségbeesni; de boszankodni igen is elegendő a felett, hogy a szerkesztő illy okszerűtlen piszkálódásoknak becsületes emberek rovására tért nyit lapjában. Szelestey László”.

E nyilatkozathoz fűzi Vahot Imre a következő megjegyzést: „Meg fog engedni t. barátunk, hogy a keserű viták előidézésének elhárítása tekintetéből élesebb kifejezéseket mellőzve közöljük e nyilatkozatát. Legyen meggyőződve Szelestey barátunk, hogy az ő tiszta jellemét, és sikeres irodalmi munkátát illy méltatlanság nem képes homályba borítani. Szerk.” (2. sz. 4. borítólap.)

Ezután szól bele Jókai a vitába a *Mi hír Budán?* c. rovat közleményei között.

E közleményre jelenik meg Szelestey László nyilatkozata a PDLapban: „(Végnyilatkozat.) Az Életképek 3-ik számában ismét személyemet érdeklőleg ez áll: „Szelestey nyilatkozik a Divatlapban, hogy ő se nem tót, se nem költő, se nem magnum ingenium. Quelle bruît pour une omelette.” Ebből — úgy gondolom — commentár nélkül is átfogja látni az olvasó, hogy illy jellemző gyermekes koholmányok legfeljebb is csak magának a rágalmazónak ártanak, s azért elég lesz jelenleg csak annyit kinyilatkoztatnom, hogy többé semmiféle sértegetésre az Életképeknek felelni nem fogok, igen jól tudván, hogy azon jutalomtól, mire én számítok s mit eddig öntudatomban szerencsés is voltam feltalálni — az Életképeknek még tizszer lovatlanabb gorombaságai sem képesek megfosztani. Annyit azonban az érdeklött sorok írójának figyelmeztetésül jónak láttam megjegyezni, hogy mielőtt mást kivitzelni akar, tanulja meg az orthographiát s ne írjon sem helyett se-t. — Egyébiránt mivel tetszett neki személyemeni éhes rágódását francia omelette-el fejezni be: ne vegye roszt néven, ha két goromba felszólalására (Életképek 24. sz. 1847 és 3. sz. 1848) én is egy francia költő e szavait vélem alkalmasoknak: „L’un étant ridicule, et l’autre étant infame, La sottise donnait la main à l’impudeur...” — Dixi.

Szelestey László.”

(1848. febr. 13. 7. sz. 220.) Az utolsó sorokban előfordult szöveg fordítása a következő: „Az egyik nevetséges, a másik gyalázatos, a butaság kezét nyújt a szemérmertlenségnek. — Megmondtam.”

Sor:

- 175 Ezt a témát ezen a címen jan. 23-án folytatja Jókai. (JKK 492–93.)
181 *menageria* — menaszéria, ménagerie, állatsereglet
187 *gänzlicher Ausverkauf* — teljes kiárusítás
191 Az Egy magyar nábob c. regényben az agárverseny győztese aranybillikomot kapott. (JKK 2. k. 153.)
192 *szent György nap* — ápr. 23.
szent Jakab nap — máj. 1.
201 *piac* — tér
champagnei — pezsgős
217 *carlisták* — Nagy Károly hívei, akik az égi jelekből a világvégét várják
219 Privorszky úr ezen ígérete alapján jelent meg a PDlapban, hogy „nem kell szomorú farsangtól tartanunk . . . , mert a redoutternek tevékeny bérlője mindent elkövet, hogy az általa adandó táncvigmak minél díszesebben s vigabban üssenek ki”. Itt is szó van arról, hogy „az Egressyféle magyar zenésztársaság” is működni fog. (*Budapesti Szemle*. 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
221 *Egressy* — Egressy (Galambos) Béniről (1814–1851) van szó, aki 1840-től foglalkozott zeneszerzéssel
223 E közlemény ismét a szerkesztőre vall, akinek valóban jogában állt a beküldött cikkek közzétételét megtagadni.
224 *feuilletonista* — tárcaíró, újságíró, újdonságíró
230 *Cartouche, Louis* (1693–1721) — hírhedt francia rabló. Kalandjait már az ellene folyó per idején színpadra vitte Legrand és Riccoboni.
és egy — Ék: is egy — sh. —
234 *Podogrács* — község a múlt századi Verőce vármegyében
236 Az ezután következő — de a gyűjteményből kihagyott — *Irodalmi hírek* c. közlemény Kölcsey, Garay és Markli József megjelent munkáiról, ill. Pálffy Albert készülő novelláskötetéről ad hírt.
239 *u. m.* — úgy mint
240 *esztendőre* — Ék: esztendőre — sh. —
241 *compliment* — bók
242 *cs. k.* — császári királyi
245 Az említett címeken nem jelent meg közlemény az Ék-ban.
246 Korábban már felsoroltuk, hogy Tompa Mihálynak milyen versei jelentek az Ék 1848-as évfolyamában.
247 A *Magdus és a két úr* c. munka szerzője Bartók Gábor. (Ék 1848. ápr. 23. 18. sz. 527–34.)
253 Hirtelen Barnának a *Szerelmes mesterség* c. verse a PDlapban jelent meg 1848. jan. 23-án. (4. sz. 99.) Az Ék a *Népdalok* c. versét közölte. (1848. márc. 5. 10. sz. 306–07.)

Sor:

- 254 *pesti árvíz* — Jókai. tt az 1838-as nagy pesti árvízre utal. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 153.)
- 260 *Az erdélyhoni képek* — E. Gedő János munkája, amely 1848. febr. 6-án, 13-án, 20-án, majd — a márciusi események miatt megkésve — ápr. 16-án jelent meg négy részben. Később ugyanezen a címen Mephistoteles [Szilágyi Sándor?] aláírással közöl az Ék beszámolót. (1848. okt. 15. 16. sz. 509—10.)
- 263 *d. pataji* — dunapataji
- 265 Az itt említett vidéki levelezők közleményei az 1848. jan. 23-i számban jelentek meg.
- 270 *E Mi hír Budán?* c. rovatban még három rövid közlemény következik, de mind a három külön-külön M. kézjeggyel látott napvilágot, s nem Jókaitól származik.

110

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 16] 483—84.

M: Ék 1848. I. félév 3. sz. 96.; aláíratlanul.
Részl.: *Szomorú napok* JKK 365—66.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- E rovatban megelőzik Jókai híreit Papp K. Gábor bécsi közleményei.
- 1 *Adelaide, Eugénie Louise* (1777—1847) — Orleansi Fülöp lánya, ki a Palais Royalt a liberális párt központjává tette; Lajos Fülöp nővére, ki szilveszter és újév éjjelén halt meg. Ez az eset a PDlap szerint is „mély gyászba ejtő Lajos Fülöpöt, kinek az elhunyt még száműzetésében is hú társa, követője, később sok dologban tanácsadója, barátja volt”. (*Külföldi Szemle*. 1848. jan. 16. 3. sz. 4. borítólap)
- Lajos Fülöp* (1773—1850) — 1830-tól francia király. A nagy francia forradalom első szakaszában tagja volt a jakobinusok klubjának. 1793-ban emigrált, és csak a Bourbonok restaurációja után tért vissza Franciaországba. Az 1830. júl.-i forradalom eredményeként lett Franciaország királya. Uralmát, a nagypolgárság érdekeit szolgáló júliusi monarchiát az 1848. febr.-i francia forradalom bukatta meg (Vö.: *Az Orleans család*. Honderű 1847. tavaszélf [márc.] 18. 11. sz. 173—75.)
- testvére* — az Ék-ban hibásan: testvere

Sor:

- 3 *Aumale-i herceg* — Lajos Fülöp (1773—1850) Henrik nevű tia (1822—1897) A Bécsben megjelent hírlapokról ír ezután Jókai.
7 Ehhez hasonló jelenetet ábrázol Jókai a *Szomorú napok* c. regényben. (JKK 227.)
11 Ezután Jókai az európai uralkodók életkoráról ad rövid áttekintést.
25 *furibonde* — borzalmasan

III

HÖLGYSALON

[1848. jan. 23.] 485—87

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 120—21.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt felsorolt növénynevek magyarázatai csaknem teljes egészében megtalálhatók a Fazekas Mihály és Diószegi Sámuel „fűvészkönyvében”, (*Magyar fűvészkönyv, mely a két magyar hazában található növényeknek megismerésére vezet a Linné alkotmánya szerint. Készült, és nyomtatódott Debrecenben. Nyomtatta Csáthy György 1807.*), ill. a Jókai könyvtárból ránk maradt orvosi gyógynövénykatalógusban, amelyhez Diószegi Sámuel készített bevezető előszót. (*Orvosi fűvészkönyv, mint a Magyar fűvészkönyv praktika része. A Fűvészek és Nemfűvészek számokra készült, és közhasznavehetővé tétetett Debrecenben. Nyomtatta Csáthy György. MDCCXIII.*)
6 *kisasszony napján* — 1847. szept. 8-án
16 *délignyitó* — csodatölcsér; Dél-Amerikából származott kerti virág
33 Jókai 1849 tavaszán gúnyolódik azon, hogy az osztrák uralkodókörök adósságait majd „megfizeti az öreg harang”. (*Charivari. Esti Lapok* 1849. febr. 23. 2. sz. 4.)
35 *Jerichoi rózsa* — apró, fehér fürtös virágú közel-keleti származású növény
40 *Kígyónyelvfű* — meleg helyet kedvelő, keskeny, lándzsás alakú útifű
52 *Ne nyúlj hozzám* — nebántsvirág, csaknem átlászó szárú, sarkantyús virágú, ún. balzsamfű
61 *Tatárvirág* — elterjedt kerti virág vagy félcserje (iberis)

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 23.] 487—88.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 122—23.; J. M. kézjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- Ugyancsak ebben a rovatban jelent meg Jókai recenziója előtt Sz. G. kézjeggyel Szontagh Gusztáv kirtikája Lortzingnak *Cár és ács* c. vígoperájáról, amelyet (121—22.) Vajda Péter fordításában adtak elő a Nemzeti Színházban.
- 32 Lendvayt — Ék: Lenvayt — sh. —
- 34 Szinéri szerint „E philosophiai mélységű szinmű cimszerepében ma Lendvay lépett föl, s örömmel mondhatjuk, miszerint a már százféleképp felfogott, ábrázolt rejtelmes dán királyfit még nem láttuk szinpadunkon illy műszeretettel, ennyi következetességgel, és jó tapintattal személyesítve.” (*Nemzeti Színház*. PDlap 1848. jan. 23. 4. sz. 123.)

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 23.] 488—93.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 125—27.; aláíratlanl.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az Ék legközelebbi száma jan. 30-án jelent meg. István nádor arcképe ebben a számban látott napvilágot.
- 2 *Barabás Miklós* (1810—1898) — erdélyi származású „akadémia képiró”, rajzolóművész. A magyar írók és művészek könyomatú arcképeit az 1840-es és 1850-es években a divatlapok és más irodalmi művek mellékleteként jórészt ő jelenteti meg.
- 7 Jókai az Ék dec. végi utolsó számában az évi szerkesztői tevékenysége legnagyobb tévedésének tartja, hogy István nádornak a magyar nép ellenségének az arcképét kiadta. (Ék. 1848. dec. 31. 52. sz.)
- 16 *jóreménybeli* — itt: áldott, terhes
- 34 *Angol királyné* — vendégfogadó a mai Türr István, Deák Ferenc és Apáczai Csere János utcák között az V. kerületben

Sor:

46 hevenyészte — rögtönözte

50 A Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában már 1847 tavaszán írt Jókai saját megjelenendő kötetéről, a *Vadon virágairól*.

Vahot Imre elsőnek ad hírt Jókai novelláinak kiadásáról. (*Budapesti Szemle*. PDLap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.) A PH 1847. máj. 6-án közli, hogy „Jókay Mór novelláit Heckenast kiadó már sajtó alá adta”. (*Fővárosi ujdonságok*. 875. sz. 292.) A PDLap 1847 őszén írja, hogy

„Jókay beszélyei e vásárral már kaphatók”. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 18. 47. sz. 1503.) Ugyanezen a napon a Jelenkor már arról emlékezik meg, hogy „Jókay beszélygyűjteménye is elhagyta már a sajtót, melyből igen sok élvét merithet a szép-irodalom kedvelője”. (*Budapesti Napló*. 1847. nov. 18. 92. sz. 549.)

A Honderü 1848 februárjának elején szól a *Vadon virágai* c. novelláskötet kiadásáról. (*Heti Szemle*. 1848. télutó 5. 5. sz. 77.)

A PH febr. derekán viszonylag részletesen jellemzi Jókai kötetét: „E gyűjteményben majd az ügycs compositió, majd a merész phantasia s nagy elmésséggel egymásra halmozott eredeti gondolatok, vagy a kivitel szépsége lepi meg az olvasót... mindenütt csillogó nyoma annak, hogy az ifju költő nem kis nyereség szépirodalmunkra nézve.” (*Fővárosi ujdonságok*. 1848. febr. 17. 1037. 132.)

60 A *Ritkaságok gyűjteménye* c. írás közvetlen rokona az *Árverési hirdetmény* c. szabadságharc alatt megjelent cikknek. (*Esti Lapok* 1849. jún. 7. 4. sz. 13.)

66 A szerencsét a (pénzzel) kitömés jelenti.

67 újpiac tér — Új tér

Mátyás király szobráról több ízben megemlékezik Jókai.

70 A kőszívű gabonakereskedőkről már korábban is megemlékezik Jókai (*Budapesti Napló*. Jelenkor 1847. máj. 20.: JKK 147.)

71 petrifikálva — kővé váltán

73 Magyarország és Erdély, a „két haza” egyesüléséről 1848 tavaszán — az unió kimondása után — emlékezik meg Jókai. (Ék 1848. jún. 4.)

75 Jókai édesanyjához írt egyik levelében tréfásan üdvözlzi az Ék egyetlen előfizetőjét.

76 Nodier, Charles (1780—1844) — francia író; regényeiben sok a fantasztikus és természetfölötti elem

77 H. — Hugó Károly

Nodier 1844. január 27-én halt meg.

81 Borgia Lucretia — Donizetti operája

82 Jkai a szabadságharc idején is gúnyolódik a magyar főrangú

Sor:

hölgyekkel, akiket hidegen hagy a nemzet hősi helytállása. (*Hivatalos rovat.* Esti Lapok 1849. jún. 8. 5. sz. 19.)

83 *k . . . i* — kecskeméti, (Vö.: *Hétköznapok* JKK 5., 410.) vagy komáromi

86 *D.-ben* — Dbrecenben

87 E sírfeliratot *A magyar nép adomái* c. kötetben közli Jókai — azzal az eltéréssel, hogy a Mátyás nevet Andrásra cseréli. (I. m. 227.)

94 A harminc éves háború 1618-tól 1648-ig tartott.

97 *Pater* — Atya

Clemens, Alexandrinus — Alexandriai Kelemen — az alexandriai hitelemző iskola megalapítója az i. sz. II. században

102 Az *Által- s kiolvasott sorok* címen megjelent írások a jan. 16-i rokonai s folytatásai. (JKK 479.)

103 *nagyhidutca* — a mai Deák Ferenc utca az V. kerületben a Belgrád rakpart és a Váci utca között

a nagy Kristóf — a mai Kristóf tér az V. kerületben a régi Nagy-híd (a mai Deák Ferenc) utca közelében

109 *Jövő vasárnap* — jan. 30-án

112 *Eitéd* — székcely kőzség a múlt századi Udvarhely megyében

116 *b-p-i* — budapesti

Gruz, Ines de la Santa (1651–1695) — spanyol származású amerikai költőnő

II4

HÖLGYSALON

[1848. jan. 30.] 493–94.

M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 145–46.; *Életképek szerkesztője* aláírással.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Jókai *Szerkesztői szó* címén az 1849-es hírlapi polémiákhoz csatol megjegyzéseket. (Esti Lapok 1849. febr. 27. 5. sz. 2.)

10 *n. károlyi* — nagykárolyi

12 Jókai Komáromról emlékezik meg, amikor „édes szülötte földünk lelkes hölgyeiről” ír.

15 *szerkesztői pályánkon* — Jókai itt saját szerkesztői tevékenységére utal

Sor:

- 16 Jókai szerkesztői munkásságával kapcsolatos kellemetlenségekről anyjához írt leveleiből bőven tájékozódhatunk. (L. *Az Életképek* éln. JKK 579–80.)
- 34 *biralom* — birodalom
- 43 A szellem emancipációjáról írottak az *Észaristocratia* c. 1847. júl. 2-án megjelent cikkekre emlékeztet. (JKK 192.)
- 46 E *Szerkesztői szó* után közvetlenül következik T. Jozefine-nek a *Nők költészete* c. cikke. (Ék 146–47.)

115

MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 30.] 495–504.

M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 156–60.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 *laska* — tészta
- 13 *Tegnapelőtt* — jan. 28-án
- 16 *e. kör* — Ellenzéki kör
- 51 *sat.* — s a többi
- 72 5 láb 10 hüvelyk — kb. 182 cm
- 73 5 láb 3 hüvelyk — kb. 163 cm
- 74 Joggal gúnyolja Jókai e sokfajta bált, hiszen a PDlap egyetlen röpke híre is beszámol a külön-külön rendezendő kaszinóbálról, az ellenzéki kör házias és magyaros szellemű táncvigalmáról, a híres-neves juristabálról és az „ifjak báljáról”. (*Budapesti Szemle*. 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
- 80 A magyar származású művész hazaérkezéséről a PDlap már jan. 2-án hírt ad. (*Budapesti Szemle*. 1. sz. 29.)
- múlt szombaton* — jan. 29-én
- 86 *bennünket* — az Ék szerkesztőségét, ill. személyesen Jókait
- 90 Febr. 6-án már arról a PDlap, hogy számosan jelentkeztek e tanításra. (*Budapesti Szemle*. 6. sz. 189.)
- 91 E közlemény 1848. jan. 23-án jelent meg a *Mi hír Budán?* c. rovatban. (JKK 488.)
- 103 *Kör* — Ellenzéki kör
- Ellenőr* — teljes címe: *A magyar politikai pártok értelmezése. Ellenőr* — az Ellenzéki Kör megbízásából Bajza által szerkesztett, a cenzúra miatt külföldön kiadott, liberális nemzeti politikai törekvésekért síkra szálló évkönyv (Vö.: *Heti Szemle*. Honderü 1848. télutó

Sor:

- [febr.] 5. 5. sz. 77.; Csabai Tibor: *Kossuth Lajos és az irodalom*. Bp. 1961. 153, 157, 187–88.) A Bajza szerkesztette Ellenőről elismerőleg ír a PDlap is. (*Budapesti Szemle*. 1848. febr. 6. 6. sz. 191.)
- 104 *Rózsavölgyi Márk* (1790–1848) — zeneszerző és zenevirtuóz. 1837-ben a Nemzeti Színház első hegedűse volt, majd egy év után vándorútra kelt, s úgyszólván az egész országot bejárta hegedűjével. Petőfi Sándor örökítette meg emlékét.
- 121 István nádor arcképéről az 1848. jan. 23- és az 1847. dec. 31-i számban ír Jókai.
- 125 Jókai később is gyakran ír satirikus leveleket saját magához.
- 149 Jókai szerkesztői üzenetei gyakran bizonyítják, hogy nem egy esetben lerövidítette az Ék-hez érkezett kéziratokat.
- 157 *pohánka* — tatárka, hajdina nevű növény
- 163 *p. expeditor* — postaexpeditor, levelek (áruk) elküldését végző személy
- 164 Az Ék valóban vasárnap jelent meg 1848 elején.
- 173 *laptika* — kordé
- 175 Az iszonyú hortobágyi esőzészről, az „égi áldásról” az *Egy magyar nábob* nyitó fejezetében ír Jókai.
- 178 *Vámos-Pircs* — Vámospércs, zöltség, gyümölcsstermesztésről ismert község Hajdu-Bihar megyében, Debrecen mellett
E falu nevét 1849-ben a Táncsics Mihályt támadó cikkében gúnyosan említi Jókai. (*Megint Táncsics*. Esti Lapok 1849. ápr. 13. 43. sz. 1–2.)
- 179 *Phaëton* — félfödeles, négykerekű hintó
Latium — tartomány Itália középső részén
- 186 *Magyar Kurir* — magyar nyelvű hírlap, amelynek első száma 1786. júl. 1-én jelent meg Pozsonyban. 1834. végén szűnt meg.
- 189 *penicilus* — tollkés, zsebkés
- 210 *emblematicae* — jelképesen
- 212 *hírlapi kacsák* — ezen a címen jelent meg Jókai pletykarovata az Ék-ban (Vö.: JKK 222., 232.)
- 224 Jókai nagy kedvvel jövendölt a későbbiekben is. (Pl. Ék. 1848. júl. 2. 1. sz.)
- 226 *homoeopathice* — a „kutyaharapást szőrivel” elv alapján gyógyítva (Vö.: JKK 283 : 25; *Hétköznapiak* JKK 430.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 439.)
- 229 *A Jelenkor újdondásza* — Vas Gereben
- 236 *vadászkiürt* — vendégfogadó az Aranykéz és a mai Türr István utca sarkán az V. kerületben

Sor:

- 240 A budai csillagvizsgáló a mai Citadella helyén állt a Gellérthegy csúcsán a mai felszabadulási emlékmű mögött.
- 245 *Ármány és szerelem* — Schiller drámája
F. úr — Forst úr
- 248 *kör* — Ellenzéki kör
- 249 *együl egyik* — az Ék-ban — sajtóhiba következtében — egyrül egyig szerepel
- 260 *Simon napja* — febr. 18.
- 265 *aranykéz* — híres belvárosi vendéglő a mai V. kerületi Aranykéz utcában
- 266 Péter és Pál vendéglőről a Honderű is megemlékezik. (*Heti Szemle.* 1848. téutó [febr.] 26. 8. sz. 126.)
- 269 A PH-t 1845. júl. 1-től Csengery Antal szerkesztette. Jókai később is gúnyosan emlegeti, hogy az Akadémia tagjai távol tartják magukat a magyar nemzet haladó politikai törekvéseitől. (pl. Ék. 1848. júl. 23. 117.)
- 274 Célzás Szabó Pál menekülésére, aki azért Ázsiáig nem futott. (Vö.: JKK 124.)
Cochinchina — Kokhinkhina; Dél-vietnami országrész korábbi neve
- 287 *szarvorrú* — orszarvú
nilusi ló — víziló
- 288 *Szathmári láp* — csendi láp
- 291 *sicut possidetis* — amint lehetséges
- 292 *nova divisio* — orsz. c. h. nova divisio új felosztás

II6

NEMZETI SZINHÁZ

[1848. febr. 6.] 505.

M: Ék. 1848. I. félév 6. sz. 187.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Farsangi iskola* — Vahot Imre vígjátéka. Jókai itt az 1848. jan. 30-i előadásról ír.
Török Zsigmond (1826–1885) — törvényszéki bírós, aki 1846-ban Petőfivel együtt a PDlapnak volt a segédszerkesztője. 1848-ban Görgey csapatában harcolt, majd a Hunyady-zászlóalj főhadnagyként elfogták. A szabadságharc után végleg színész lett.
- 2 A PDlapban Szinéri nyilatkozik hasonlóképpen Török Zsigmond szerepléséről.

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 6.] 505—10.

M: Ék 1848. I. félév 6. sz. 187—90.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Petőfi összes költeményének megjelenéséről 1847-ben ír Jókai.
(Vö.: *Politikai divatok* JKK 568.)
- 7 Az itt említett táncvigalom elmaradt.
- 23 P. H. L. — Petrichevich Horváth Lázár
Az itt említett „álmokkal” valószínűleg a Honderü egyik cikksorozatára céloz Jókai. Az Emberkényi Sándor aláírással megjelent *Álom és való* c. cikksorozat először 1848. febr. [télutó] 8-án látott napvilágot. (8. sz. 113—14.)
- 32 „virrad, haladjunk.” — Széchenyi István reformkori jelszava
„zabba a lovak!” — Baj van, a zabvetésbe mentek a felügyelet nélkül hagyott lovak!
- 41 Jókai — miként a *Hétköznapiakban* a kecskeméti, a *Szomorú napokban* a pozsonyi — itt a pápai diákélményeit használja fel. Később is beszövi publicisztikai közleményeibe iskolai emlékeit.
- 42 *lunaticus* — holdkóros
- 45 Jókai fiatalkori tudatlanságát elsősorban a Honderü pellengérezi ki. Pl. *Serverus: Irodalmi A. B. C.* 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 132.)
- 60 *arcanum secretum* — titkos, titokzatos orvosság
Cagliostro (1743—1795) — hírhedt kalandor, aki Joseph Balsamo grófnak nevezte magát, s egy feleségül vett római cseléd lány bájait áruba bocsátotta
- 71 Jókai itt saját szerkesztői „fejfájásáról” emlékezik meg.
- 78 *Noble passion* — Nemesi szenvedély
- 80 Jókai gyakran említi szatirikus élel, hogy rosszul fizetik a drámaírókat.
- 87 *Morgenröthe* — hajnalpír, célzás egy német nyelvű lapra
E német újság kimúlásáról korábban is gúnyosan ír Jókai.
- 91 Az ólmos botokról mint a politikai véleménynyilvánítás és befolyásolás hatékony eszközéről korábban is megemlékezik Jókai. (JKK 508.; *A kétségbeesett ember fia*. JKK 1. k. 91., 484.)
- 111 A tudósok áltudományosságát másutt is elszántan gúnyolja Jókai.

Sor:

- 132 *Tengeri macska* — keskeny orrú, vékony végtagú, könnyen szelídhető afrikai majomfajta (*cercopithecus*); Európában a XVI. század óta ismeretes
- 134 A magyar nyelv mellett és az arisztokrácia magyartalansága miatt számos alkalommal ír Jókai.
- 136 Célzás az utolsó nemesi felkelés inszurgenseinek megfutamodására. Jókai ezekben az években mindig élesen elítéli és gúnyolja a nemesi felkelők gyávaságát.
- 144 Jókai ezután közli Zerffi Gusztáv 1848. jan. 31-i nyilatkozatát, majd a Kisfaludy Társaság meghívását az 1848. évi febr. 6-i „közülésre”.

118

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 6.] 510—11.

M: Ék 1848. I. félév 6. sz. 192.; aláíratlanul.
Részl. Kéry Gyula i. m. 78. (4. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- E közlemények előtt ugyanebben a rovatban Pap K. Gábor bécsi tudósítása jelent meg.
- A rovat elején hamis bankjegykészítésről, Dumas perbefogásáról, az USA elnökéről és Lajos Fülöp betegségéről ír Jókai apró közleményeket.
- 2 *Maire* — polgármester
- 5 *6 fr.* — 6 frank
- 7 Röviden közli ezután Jókai Geymüller báró halálát, akivel gyakran gúnyolódik 1848. őszén (Pl. Ék. 1848. okt. 29. 570—71.)
- 9 *Mme* — Madame, Asszony
- 10 *D.* — Dudevant
- 14 Egy párizsi négy nyelvű lapról ír Jókai ezután.

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 13.] 511–13.

M: Ék. 7. sz. 218.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Lichtenstein pesti fellépéséről és tanításáról 1848 januárjában ír Jókai.
- 2 *mnemonica* — emlékeztetést erősítő fogás
- 10 Az inszurgensek gyávaságát másutt is gúnyolja Jókai. (Vö.: *Hétköznapiok* JKK 412.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 282.; *Népvilág* 68.; *Viszhang*. = *Költemények* 1. k. 56.; *HhM* 4. k. 75–78.; 261–64.; *Frankenburg Adolf: Őszinte vallomások*. 1. k. Pest 1869. 13.)
Az ólmos botról korábban is hasonlóképp ír. (JKK 508.)
- 11 A reformkori Pestről, a „sváb zsidó kolóniáról”, a „kevert városról” ír Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK 1. k. 7, 389.; Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. ápr. 15. 863. sz. 244.)
- 13 A verést mint a népnevelés eszközét korábban is (*Hétköznapiok* JKK 72–74.) későbbben is megbélyegzi.
- 18 *Szent Dávid* — a zsoltárok szerzője, izraeli király, sz. — szent
A szent Dávid hegedűje — református zsoltárgyűjtemény
A befagyott Balaton c. tájrajzban a halászlé elfogyasztása után tüzes bor mellett cigányzenére járnak a legények a szent Dávid táncát. (Jókai Mór: *Magyarhon szépségei*. Úti- és tájképek a XIX. századi Magyarországról. Bp. 1961. 11.)
- 29 *Claqueur* — fizetett pasztorok vezetője
- 30 P. — Pilvax
- 52 A *Mi hír Budán?* rovatban Jókai közleményei után következik Stuller Ferencnek egy hirdetménye (218.) majd Domino [Bulyovszky Gyula] beszámolója a „lövész-bálról”. (218–20.) Inokai Csalánnak az *Alarcos redoute árnyképekében* c. jelenetsora (220–21.), ill. E. G. kézjeggyel (valószínűleg Egressy Gábor tollából) *Egy kis történet* c. közlemény (221–22.). Befejezésként aláíratlanul Jókai.

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 13.] 513.

M: Ék 1948. I. félév 7. sz. 224.; aláíratlanul.

Kéry Gyula i. m. 78.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E rovatban Jókai közleménye előtt jelent meg Pap Gábor terjedelmes bécsi beszámolója.

121

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 20.] 514—18.

M: Ék 1848. I. félév 8. sz. 252—53.; aláíratlanul.

Részl.: Bay Ferenc: 1848—49 a korabeli napilapok tükrében. Bp. 1943. 8—9. (2. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 Itt ismét a „tudós” akadémikusokkal gúnyolódik Jókai.
- 15 *Mult kedden* — 1848. febr. 15-én
- 35 *sodomai alma* — kívül egészséges színű, belül megmételyezett, rothadt alma
- 57 Jókai 1848. márc. 5-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban helyesbíti ezt a közleményét.
- A híres Kohn-per* — Váltóhamisítás miatt három évre ítélt Kohnnak a Pest megyei törvényszék által lefolytatott pere (L.: *Vegyes ujdonságok*. PH 1848. febr. 17. 644. sz. 964.)
- 75 *concupista* — fogalmazó
- 90 A Nemzeti Ujság 1848. febr. 17-én közli a Jókai által kifogásolt hírt a *Vegyes ujdonságok* c. rovatában: „Nemzeti színházunkban Verdi, *M a c h b e t*’ című operáját erősen tanulják, s mint mondják jövő héten elő is adandják; — a drámabíráló választmány pedig Szigligetitől, *Párbaj*’ című színművet fogadott el előadás végett.” (644. sz. 964.)
- 91 *nemzetes collegáné asszonyosság* — Nemzeti Ujság
- A Hazánk pesti levelezője ebben az időben a Másik Torma aláírással írja beszámolóit a fővárosi életéről.

Sor:

- 92 A Hazánk *Levelezések* c. rovatában olvashatjuk egy pesti levélből az alábbi közleményt: „Gy. néma festésziünk ágya alá fent késsel lopódzott a tolvaj, s midőn lefeküdt s gyertyáját eloltani akará, annak hamva a padlatra esett; ecce filum vitae! = gyertyahamv; ezt eloltandó, vevé észre ágya alatt a csillogó kést; — világos — hogy kiszaladt, embereket kiáltozott össze, s a tolvaj börtönbe kísértetett.” (1848. febr. 15. 174. sz. 696.)

112 *dardanarius* — árdrágító

Jókai közleményei után „Beküldetett” aláírással egy hosszú írás jelent meg, amely azzal foglalkozik, hogy Schodelné elkívánczik a Nemzeti Színházról. (253—54.)

122

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 20.] 518—19.

M: Ék 1848. I. félév, 8. sz. 256.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- Ugyane rovatban Jókai közleményei előtt jelent meg Pap Gábornak két bécsi tudósítása. Ezután egy bécsi házasságról ír Jókai.
- 2 *Dsajadeva* — XII. századi indiai lírikus, akinek művét 1836-ban adta ki Lassen Bonnban
- Gitagovinda* — Dsajadeva, ind lírikus műve, amelyben füledt érzékiséggel festi Krisa isten szerelmi viszonyát egy Radhá nevű pásztorlánnyal
- 7 Itt közli Jókai, hogy Londonban egy klub alakult, amelynek tagjai nem esznek húst.
- 8 *Montalambert, Charles Forbes de* (1810—1870) — francia író, publicista és államférfi, a *Correspondant* c. lap alapítója, Lamennais híve. A katolikus liberális irányzat képviselőjében szembefordult a hivatalos egyházzal és III. Napóleonnal. Több magyar vonatkozású történelmi tanulmányt írt, Eötvös Józseffel baráti levelezést folytatott.
- 13 A múlt évi öngyilkosokról, majd egy Werder nevű párizsi milliomos haláláról ír ezután Jókai.
- Erről az üstökös csillagról A *Politikai divatok* c. regényben emlékezik meg Jókai. (JKK 135., 588.)

MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 27.] 519—24.

M: Ék 1848. I. félv. 9. sz. 284—86.; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt említett beküldött cikk 1848. febr. 20-án jelent meg a *Mi hír Budán?* c. rovatban Jókai közleményei után.
- 3 Szinéri cikkére céloz itt Jókai, amely *Schodelné az igazgatóságnak felmondott* címen jelent meg a *Nemzeti Színház* c. rovatban, s amelyhez Vahot Imre a következő szerkesztőségi megjegyzést fűzi: „Épen most halljuk, hogy a t. művésznő még nem mondott fel, hanem csak akar felmondani. — Mindegy; — közöljük azért e cikket, miután általán véve az opera- és drámára is vonatkozik. Szerk.” (1848. febr. 20. 8. sz. 247—48.)
A Honderü közleménye szerint „Lapok tudni akarják, hogy Schodelné asszony szerződését a nemzeti színházzal megújítani nem szándékozik. Mi azon egy cseppet sem csodálkozunk. Sőt azt csodáljuk valóban, hogy elég lelki erővel bírt eddig is szerződésének állani oly anarchiai zür közepett, mint melybe nemzeti színházunk, fájdalom! sülyedve van, s melynek előbbutóbb végfeloszlás kell hogy legyen okvetlen következése. Hogy Schodelnéra színházunknak még nagy szüksége van, azt csak akkor érzendjük igazán, midőn már ő — nem lesz tag. — Schodelné visszalépése tehát csak az első szögletkönek kiválása azon omladozó épületből, melynek megalapítását a nemzet úgy ohajtá, s mely mégis épen föntartani magát oly gyenge, oly tehetlen, mert az erőt, melynek az intézet fölvirágoztatására kellene fordíttatni, szenvedélyek emésztik föl.” (1848. télutó [febr.] 26. 8. sz. 124.)
A másod-tenor, aki miatt állítólag elmarad a közönség siker: Bognár.
- 4 A „szerkesztői állásunk” kifejezés személy szerint Jókaira vonatkozik.
- 12 Szinéri szerint Hollósy Kronélia miatt szerepel ritkábban Schodelné. Az első tenor, aki nem akar Schodelnéval együtt játszani — Szinéri szerint —: Wolf.
- 29 *Ezred leánya* — Az ezred leánya, Donizetti kétfelvonásos vígoperája, amelynek szövegkönyvét Saint Georges és Bayard írta, s Egressy Béni fordításában adta elő a Nemzeti Színház

Sor:

- 12 A Bajzára vonatkozó megjegyzések is Szinéritől származnak.
- 45 *H. kisasszony* — Hollós Kornélia
- 48 *Sch.-né* — Schodelné
- 65 Jókai 1849 tavaszán is fellép Schodelné, Nyáry Pál élettársa mellett, (Esti Lapok 1849.)
- 109 Ezután egy „beküldött” cikk, majd egy táncmulatságról szóló hír következik (285–86.)
- 115 Erről az angliai társulatról a *Külföldi Társasélet* c. rovatban is megemlékezik Jókai. (Ék 1848. febr. 20. 8. sz. 256.)
- 119 E színdarabról *Domino* álnéven részletes bírálatot ír Bulyovszky Gyula. (*Nemzeti színház*. Ék 1848. márc. 19. 12. sz. 379–80.)
- 128 A *Mi hír Budán?* c. rovatban olvashatjuk Jókai közleményei után Inokai Csalán cikkét (286.) Bulyovszky Gyula „hála nyilatkozat”-át (286–87.). Ney Ferenc két közleményét (287.), majd Landerer és Heckenast „nyilatkozat”-át. (287.)
- 129 Mondani valóink — Ék: Mondani valóik — sh. —
- 135 verset, Ék: vers, — sh. —
- 136 *Bozzay Pál* — *Bozzai Pál* (1829–1852) — a pozsonyi országgyűlés gyakornoka. 1848-ban Pesten ismerkedett meg a Fiatal Magyarországgal tagjaival. Az Ék-ban megjelent verseivel Petőfi és Arany figyelmét is magára vonta.
Bozzai Pálnak a következő versei jelentek meg az Ék-ban: *Adjatok egy jó szót* (1848. márc. 5. 10. sz. 306.), *Miért fénylik a csillag?* (máj. 14. 21. sz. 622–23.), *A dicsőségről* (máj. 21. 23. sz. 661–62.), *Induló* (júl. 9. 2. sz. 53–54.), *Fehér galamb* (júl. 30. 5. sz. 138–39.), *Ha a múltba tévelyeg* (okt. 15. 16. sz. 500.), *A rózsza halála* (okt. 22. 17. sz. 525–29.), *Pusztai világ* (okt. 29. 18. sz. 559.) *Hallgass el...* v. (no 5. 19. sz. 594–95.)
Bozzai Pálnak nemcsak versei, hanem a *Kelet könyvei* c. értekezése is az Ék hasábjain jelent meg. (1848. máj. 28. 24. sz. 673–76.; jún. 18. 27. sz. 771–76.; júl. 30. 5. sz. 133–38.; szept. 3. 10. sz. 294–302.)
- 138 Hirtelen Barna *Népdalok* c. költeményét 1848. márc. 5-én közli az Ék. (10. sz. 306–07.)
- 140 Lázár Kálmánnak a Lauráról szóló *Túl a síron* c. „eredeti novellája” 1848. márc. 26-án jelenik meg az Ék-ban. (14. sz. 410–13.)
- 142 A *Regina* c. naplójegyzetet Antony írta, s az Ék 1848. márc. 12-i számában jelent meg. (11. sz. 326–28.)
Az Ék-ban napvilágot látott *Töredékek szépműtani naplóból* c. értekezés szerzője Bangó Pető. (1848. márc. 12. 11. sz. 326–38.; márc. 19. 12. sz. 354–58.)

Sor:

- 144 Jókai *Mondanivalóink* c. szerkesztői nyilatkozata után Schultzs Augustus hosszú közleménye (287–88.) kap helyet a *Mi hír Budán?* c. rovatban. E közlemény előtt „(Beküldetett)” aláírással egy hosszabb írás olvasható.

124

MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 5.] 524–29.

M: Ék 1848. I. félév 10. sz. 317–19.: aláíratlanul.
Részl. Kéry Gyula i. m. 109. (7. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókainak ez a cikke rokona a februári (JKK 502–04.) és a júliusi jövődöléseknek. (Ék 1848. júl. 2. 1. sz.)
- 9 Jókai itt arra céloz, hogy Clark Ádám, a Lánchíd tervezőmérnöke — akiről a budai hídfőnél teret neveztek el — angol volt.
- 13 A Nemzeti Színházról van szó.
báró és bankó — helyesen: *Báró és bankár*, Hugó Károly színdarabja
- 16 Jókai maga is ír Török jól sikerült „műkedvelői fölléptetéséről”. (JKK 454.)
- 22 *Hushagyó kedd* — hamvazószerda előtti nap, a farsang utolsó napja; márc. 7.
- 25 *Hamvazószerda* — márc. 8.; húsvét előtti negyvennapos böjt kezdete a római katolikus liturgiában; Buljovszky Gyula szerint „E nap az ítélet és bünbánás nagy napja”
- 40 *Credat Judeus apella* — Ezt higgye a zsidó; szállóigévé vált mondás Horatius egyik szatírájából.
- 47 *K. Kálmán* — Kövessy Kálmán
- 52 *szellér* — lakó, lakásbérlet
- 54 Két angol utazó pesti útjáról a szabadságharc hajnalán is megemlékezik Jókai. (Ék 1848. márc. 23. 13. sz. 395.)
- 58 *Orol Tatranski* — szlovák nyelvű lap (Tátrai Sas)
- 64 Az ügyvédek problémáival más a *Jelenkor Budapesti Napló* c. rovatában 1847 tavaszán foglalkozik Jókai. (JKK 34–35.)
- 78 *L-vármegye* — Liptó vármegye
- 89 A Kisfaludy Társaságra vonatkozó megjegyzés 1848. febr. 20-án jelent meg.
- 96 Jókai egyik novellájának címadó szereplőjét kereszteli Csudra Makárnak. (*Vadon virágai*) Jókai a „szerkesztőségi álnevének”

Sor:

- tekintett Mórt, ugyancsak „szerecsen” értelemben használja a *Külföldi Társasélet* c. rovatban.
- 111 *Debrecen—Nagyvárad* *Értesítő* — Balla Károly szerkesztésében megjelent lap, amely „adás-vevés s minden féle hirdetményeket” tartalmaz
- 117 Ez a sírfelirat *A magyar nép adomái* c. kötetben a következő formában fordul elő: „Az sem rossz, mely egy zsémbes asszonyra van írva: „Itten pihen Eszter asszon, De még a férje is otthon.”” (I. m. 266.)
- 118 E két családapa — Kéry Gyula i. m. (109.) szerint — „L. és O. földbirtokosok voltak” s a pesti „Két medvéhez” címzett Üllői úti, nemrég helyreállított vendégfogadóban párbajoztak.
- 126 Hasonló párbajt jelenít meg Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellino és Fennimore között. (JKK 2. k. 261., 347.)
- 133 Az *egyen sem* az Ék-ban — nyilván sajtóhiba következtében — egyenszem (egybeírt alak) szerepel.
- 144 *Felfordult világ* címen Jókai később egy kisregényt ír.
- 150 Ebben a rovatban Jókai hírei után jelent meg Külkey Henrik nyilatkozata (319.), majd Schultz August [Birányi Ákos] közleményének befejező része. (319–20.)
Az 1848. márc. 5-én megjelent *Külföldi Társasélet* c. — általunk kihagyott — rovatban öt rövid hír olvasható egy német egészségtanárról, egy iszonyú dolgokat gyónó francia férfiúról, a német színészekről, egy malagai kereskedő öt megszökött leányáról és a perzsa sahról. (10. sz. 320.)

125

MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 12.] 529–32.

M: Ék 1848. I. félév 1. sz. 350–51.; aláíratlanul.

Részl.: Honderü 1848. márc. 18. 11. sz. 170. (3. sz.) Kéry Gyula i. m. (3. sz.)

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 18 Jókai már korábban is gúnyolódik azon, hogy milyen sok fajta farsangi bált rendeznek Pesten. (JKK 516.)
- 26 *coiffure* — kalap, hajdíz, főkötő
- 30 *par force* — erőnek erejével
- 32 *garde des dames* — bálozó lánykára ügyelő hölgy

Sor:

38 *française* — francia négyes

A francia forradalmi mozgalmakkal az Ék Zs. . . betűjelű szemle-írója részletesen foglalkozik. (*Külföldi Társasélet*. 1848. márc. 12. 11. sz. 351—52.)

44 Vahot Imre *Országgyűlési Almanach* c. kiadványáról gyakran megemlékeznek a korabeli lapok. (Pl.: *Regélő* PDlap 1843. júl. 13. 4. sz. 115—17. hasáb.; *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. nov. 11. 46. sz. 1467.)

50 Jókai ebben az időben személyesen foglalkozik a beküldött kéziratok javítgatásával.

70 *Schnapfe* — szalonka

76 *vizibika* — bölömbika

91 A közlemények után „(Folytatás köv.)” megjegyzés olvasható. Jókainak ez a sorozata befejezetlen maradt, mert 1848. márc. 15-e után fontosabb hírek foglalják el a helyet ebben a rovatában.

126

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

Az itt közzétett írások Jókai 1847. júl. 11. és 1848. márc. 12. között nagyrészt szerk. aláírással az Ék-ban megjelent, s a különböző szerzők cikkeihez vagy megállapításaihoz csatolt megjegyzéseit tartalmazzzák. Jelen kiadásunkban kronológiai rendben követjük íróink észrevételeit.

1. sz. **M**: Ék 1847. II. félév 2. sz. 33.; **S z e r k.** aláírással.

2. sz. **M**: Ék 1847. II. félév 9. sz. 292.; **S z e r k.** aláírással.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

14 *e tárgyról* — Corvin János életéről

15 *H. úr* — Hiador úr

23 *Z.* — Zerffi

brochure — brosúra, füzet

35 E plágiumvitáról korábban részletesen szoltunk.

3. sz. **M**: Ék 1847. II. félév 10. sz. 322. **S z e r k.** aláírással.

40 *S.* — Sükey

43 *főnséges helytartónk* — István főherceg

47 Remellay Gusztáv cikke a PDlap 1847. szept. 16-i számában jelent meg. (38. sz. 1203—06.)

4. sz. **M**: Ék 14. 18. sz. 450. **S z e r k.** aláírással.

Sor:

- 54 Az itt említett nyilatkozat *Őszinte kérelem Remellay úrhoz* címen jelent meg az Ék *Mi hír Budán?* c. rovatának nyitóközleményeként. (1847. II. félév 14. sz. 449–50.)
- 69 kis — Ék: ki — sh. —
- 70 Remellay Gusztáv mellett foglal állást a PDlap is. (*Budapesti Szemle*. 1847. okt. 7. 41. sz. 1310–11.)
5. sz. M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 579. Szerk. aláírással.
- 77 Az Ék újdondásának a közleménye 1847. okt. 17-én jelent meg. (16. sz. 511.)
- 78 A postai nyilatkozat 1847. okt. 30-án jelent meg az Ék-ban. (18. sz. 578–79.)
- 90 *nmlgu* — nagyméltóságú
- 107 *öszhó* — őszhó, okt.
6. sz. M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 580. Szerk. aláírással.
- 115 Jókai említett cikke a JKK 367. lapján olvasható.
7. sz. M: Ék 1847. II. félév 19. sz. 597. Szerk. aláírással.
8. sz. M: Ék 1847. II. félév 19. sz. 2. borítólap Szerk. aláírással.
- 146 Sárosy Gyula említett verse nem jelent meg az Ék-ban.
9. sz. M: Ék 1847. II. félév 19. sz. 3. borítólap Szerk. aláírással.
- 157 A „kaszás csillag” legközelebbi közleménye dec. 5-én lát napvilágot az Ék hasábjain.
10. sz. M: Ék 1847. II. félév 22. sz. 3. borítólap; Szerk. aláírással.
11. sz. M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 2. borítólap; Szerk. aláírással.
12. sz. M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 3. borítólap; Szerk. aláírással.
13. sz. M: Ék 1847. II. félév 24. sz. 2. borítólap; Szerk. aláírással.
14. sz. M: Ék 1847. II. félév 24. sz. 2. borítólap; Szerk. aláírással.
- 190 Az aradi eseményekről okt. 31-én az Árva Csalán és dec. 5-én a Postasíp álnevű vidéki levelező számolt be az Igazságbarát mellett.
15. sz. M: Ék 1848. I. félév 1. sz. 27.; Szerk. aláírással
- 207 Rhadamantus cikke az Ék 1848. jan. 2-i számában jelent meg. (1. sz. 25–27.)
16. sz. M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 56.; Szerk. aláírással.
- 229 A nyilatkozat második része aláíratlanul látott napvilágot.
- 232 A zárójelbe tett rész bizonyítja, hogy ezt az aláíratlan nyilatkozatot Jókai írta.
17. sz. M: Ék 1858 I. félév 2. sz. 56–57. Szerk. aláírással.
- 332 Jókai itt említett bírálata 1847. dec. 5-én jelent meg az Ék *Nemzeti színház* c. rovatában. (JKK 406.)
- 340 *antropomorphisált menageria* — emberivé formált állatsereglet
topicus locus — közhely

Sor:

- 349 *gradus ad Parnassum* — a Parnasszushoz vezető lépcső
Rhadamantus cikkéről előtérleg nyilatkozik a PDlap. (Buda-
pesti Szemle. 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
- 383 Sz. Lilla — Szilágyi Lilla
18. sz. M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 64.; aláíratlanul.
19. sz. M: Ék 1848. I. félév 3. sz. borítólapp; aláíratlanul.
20. sz. M: Ék 1847. I. félév 3. sz. 87.; Szerk. aláírással.
21. sz. M: 1848. I. félév 4. sz. 119.; Szerk. aláírással.
- 416 *A nap és éj* c. vers 1848. jan. 23-án jelent meg az Ék-ban. (4. sz.
119.)
22. sz. M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 3. borítólapp; Szerk. aláírással.
23. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 2. borítólapp; Szerk. aláírással.
24. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 147.; aláíratlanul.
25. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 151.; Szerk. aláírással.
26. sz. M: Ék 1848. I. félév 6. sz. 187.; Szerk. aláírással.
27. sz. M: Ék 1848. I. félév 7. sz. 3. borítólapp; Szerk. aláírással.
- 473 *Bús Aurél* — Szabó Richárd írói álneve
28. sz. M: Ék 1848. I. félév 8. sz. 256.; Szerk. aláírással.
29. sz. M: Ék 1848. I. félév 9. sz. borítólapp.
30. sz. M: Ék 1848. I. félév 9. sz. 282.; Szerk. aláírással.
31. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz.; Szerk. aláírással.
32. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz. 350. Szerk. aláírással.
33. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz. 351.; aláíratlanul.
Az előfizetési felhívás az Ék 4. borítólapján jelent meg 1848. jan.
9. és febr. 13. között hat alkalommal.

127

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 23.] 555–56.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 128.; aláíratlanul.

★

Megjegyzés. A tárgyi magyarázatok egyes adataiért köszönettel tartozunk a következőknek: Betkowski Jenő, Bogdán Endre, Czine Mihály, Csuka József, Eörsi István, Für Lajos, Giró Szász László, Hársfalvi Péter, Hegedüs Sándor, Kis-péter András, Kiss Ferenc, K. Kovács László, Mészáros Ferencné, Pándi Pál, Szabó Richárd, Szathmáry György, Szücs József, Varga János, Végh Antal, Vezér Erzsébet és Zimándi P. István.

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. A Jelenkor címlapja — Jókai *Budapesti Napló* c. rovatával (1847. máj. 23.)
- II. Jókai első vezércikke az Életképekben (1847. júl. 4.)
- III. A Honderü (1848. jan.) és a Pesti Divatlap (1847) címlapja
- IV. 1847-ben megjelent napilapok (Hazánk, Pesti Hirlap, Nemzeti Ujság) címlapjai

NÉVMUTATÓ

- Abd-el-Kader 394, 479, 809
 Ábrányi Emil 791
 Acantus fáraó 20
 Ács (Ách) Zsigmond 150, 688 – 89
 Adelaide, Eugénie Louis 483, 852
 Adelung, Johann Christoph 19, 616
 Adorján Boldizsárné 83
 Adorján Sándor 579
 Advinent cirkusztulajdonos 263
 L'Advocat kiadó 214
 Aesop l. Ezópusz
 Ainswort, William Harrison 452, 839
 Alapy Gyula 663
 Alboni Marietta 289, 324, 354, 358–61, 384, 403, 519, 762, 792
 Alexandriai Kelemen l. Clemens Alexandrinus
 Alexy Károly 284, 760
 Ali effendi külügyminiszter 682, 684
 Álmos vezér 506
 Andrássy Aladár gróf 775
 Andrássy György gróf 775
 Andrássy Gyula gróf 638, 775
 Andrássy Károlyné gróf 775
 Andrássy Manó gróf 775
 Anicet-Burgeois, Auguste 757
 Antonovics Antal 842
 Apelles, Apellész festő 416, 819
 Appert, Nicolas Marie 815
 Apponyi György gróf 469, 800, 845
 Apuleius l. Baráth Ferenc
 Arany János 46, 376, 400, 444, 459, 574–76, 585, 588–89, 634, 651, 694, 711, 766, 784, 791, 804, 814, 828, 832, 834–35, 866
 Arany László 575
 Arányi Lajos 797–98
 Árpád vezér 57
 Árva Csalán 870
 Asztalos orvostanhallgató 796
 Auber, Esprit 834
 Audinot tervező 730
 Auerberg 846
 Aumale, Henri-Eugène, duc d' 483
 Autonovics l. Antonovics Antal
 B. Zacharias l. Boross Mihály
 Bajza József 30, 115, 120, 164, 168, 178, 186, 206–07, 289, 304, 369, 458, 583, 585, 625–26, 633, 640, 697, 703, 825, 844, 857–58, 866
 Balassa János 641
 Balfe l. Balph
 Balla Károly 868

- Ballagi Mór 178, 583, 704
 Ballande színházigazgató 213
 Balog színházi világosító 480
 Balph, Michel William 469,
 845
 Balsamo, Joseph I. Cagliostro
 Balzac, Honoré de 331
 Bánffay Simon 178, 692, 704,
 739, 759
 Bangó Pető 866
 Bánóczy József 627
 Barabás Miklós 185, 488, 854
 Barabás Tibor 590
 Baráth Ferenc 596
 Baráth József 573
 Barbarossa Frigyes 809
 Bárdos László 600
 Báróczy Sándor 622
 Baross Gyula 576
 Baróti Lajos 597
 Barra Gáborné 266, 748
 Bartay Endre 52, 92, 636, 808
 ifj. Bartay Endre 176
 Bartay Gusztáv 808
 Bartha János 40, 470, 630, 817
 Bartók Gábor 731, 851
 Basadonna 284, 760
 Basancourt író 428
 Basilidias 92
 Batthány József gróf 704
 Batthány Kázmér gróf 633
 Batsányi József 640
 Batteaux író 649
 Baumholczer I. Bánffay Simon
 Bayard, Jean-François 865
 Bay Ferenc 863
 Beck János 82, 652
 Beck Vilmos 111, 664
 Becker, Nicolaus 625
 Beely FidéL 649
 Beethoven, Ludwig von
 283, 760
 Beisele vendéglős 475, 847
 Béla (IV.) magyar király 671
 Bellini, Vincenzo 709, 725, 839
 Béltéky Kázmér 628
 Bem József 775, 808
 Benedek József 437, 832
 Benkert K. Mária I. Kertbeny
 Károly
 Benőfi Soma 156, 691
 Benza operaénekes 341, 398, 785,
 812
 Beöthy Zsolt 563
 Béranger, (Beranger) Picere Jean
 de 324—25, 779—80
 Bérczy Károly 178, 450, 704—05,
 838
 Berde Áron 266, 747—48
 Berecz Károly 178, 354, 427, 551,
 582—83, 703, 705, 748, 794
 Berlioz, Hector 358, 361, 637, 794
 Bernáth Gáspár 178, 373, 425,
 458, 706, 802, 824, 841
 Bernfeld író 724
 Bernstein Hugó I. Hugó Károly
 Berzsenyi Dániel 35, 628, 640, 712
 Besze János 307, 773
 Bethlen Miklós 759
 Betkowski Jenő 871
 B. Gazsi I. Bernáth Gáspár
 Bihari Sándor 637
 Birányi Ágost (Ákos) 137, 435—36,
 677, 831, 867—68
 Birányi István 137, 435—36, 591,
 677, 831, 868
 Birly Ede 98
 Birnbaum Gusztáv 807
 Bisztray Gyula 584, 607, 701—11,
 715, 720, 828
 Bloch Mór (Mór) I. Ballagi Mór
 Blumenbach, Johann Friedrich
 476
 Bogár Ignác 760

- Bogdán Endre 871
 Bognár Ignác 284, 465, 476,
 520—21, 865
 Bohus Jánosné 831
 Boileau, Jaques 378
 Bokor Bandi 524
 Borry Pasquale 198
 Boross Mihály 162, 694, 837
 Bosco bűvész 368, 429, 738
 Bourbon, Henrik I. IV. Henrik
 Boutibonne zenebarát 469
 Boyington vádlott 369
 Boz I. Dickens
 Bozzay Pál 523, 866
 Böhm Gusztáv 556
 Börne, Ludwig 594
 Böttger, feltaláló 606
 Breckenheim Alfonz 311, 776
 Brujmann Sámuel I. Benőfi Soma
 Budai Ésaías 822
 Budai Ferenc 422, 822
 Buday József 98
 Buday László 567, 575, 598
 Bugát Pál 628
 Bull, Ole Bornemann 709
 Bulwer, Eduard George lord
 728
 Bulyovszky Gyula 552—54, 862,
 866—67
 Bulyovszkyné I. Szilágyi Lilla
 Bus Aurél I. Szabó Richárd
 Büky László 337
 Byron, George Noel 493

 C. kisasszony I. Hollósy Kor-
 nélia
 Cagliostro kolondor 507, 860
 Camarano Salvator 763
 Campilli Frigyes 443, 455, 833
 Carl színházigazgató 83, 462
 Carl, Henriette 462, 645, 843

 Cartouche, Louis 482, 851
 Cataractus fáraó 23
 Cato, Marcus Porcius 671
 Ceritto színész 469
 Cervantes, Miguel de Saavedra
 626
 Chiabay színész 401
 Christmann Frigyes I. Kerényi
 Frigyes
 Cicero, Marcus Tullius 670
 Cimbinelli kisasszony 384
 Clark Ádám 617, 737, 867
 Claude, Thibert 404
 Clemens, Alexandrinus 492, 856
 Colocotroni szabadsághős 684
 Columbus, Kristóf 271
 Congreve, Sir William 726
 Coraly operettszerző 833
 Corvin János 174, 869
 Cottini zongoraművész 410
 Coursier 700
 Croesus 677
 Czákó Zsigmond 17, 62, 77, 106,
 185, 202, 272, 337, 400, 431,
 433, 437—40, 461, 523, 525,
 547, 585, 588, 610, 616, 618,
 623, 662, 725, 743, 809, 814,
 828—30, 832, 841
 Czine Mihály 871

 Cs. A. I. Csengery Antal
 Csabai Tibor 858
 Csapó Dániel 36
 Császár Elemér 604, 608, 618,
 765
 Császár Ferenc 46, 344, 634, 643,
 821
 Csatáry Ottó I. Telegdy Kovács
 László
 Csató Pál 608, 627, 795
 Csáthy György 853

- Csáthy Lajos 344
 Cs. E. I. Csiki Emmánuel
 Csengery Antal 431, 459, 715,
 829, 859
 Csepregi (Csepreghi) Lajos 471,
 846
 Csermelényi ügyvéd 815
 Csernátony Lajos 578
 Csiki Emmánuel 97, 657
 Csillagh Károly 376, 804
 Csokonai Vitéz Mihály 185—86,
 547, 640, 785
 Csoltoványi 446
 Csuka József 871
 Csuthy Zsigmond 731
- D. I. Diósi Márton vagy Sand,
 George
 Dabceovich, Tomaso 355—56, 793
 Danner mechanikus 752
 Dante Alighieri 643
 Dayka Gábor 622, 712
 Deák Ferenc 152, 658, 711, 719,
 800
 Degré (Degre) Alajos 16, 95, 140,
 178, 183, 376, 397, 611, 615,
 656, 660, 700, 704, 709, 811
 Deinhardstein drámaíró 608
 Dékány Kálmán 663
 Deluzy kisasszony 819
 Derneny író 757
 Dersawin, Gávril Romanovics
 391
 Déryné, Széppataki Róza 277,
 753, 843
 Descriptius (Descercius) József 422,
 823
 Dessewffy Emil gróf 371, 799,
 800, 802
 Devecseri Gábor 761
 Dezsényi Béla 600
- Dézsi színész 71, 408
 Dickens, Charles 728
 Diósi (Diósy) Márton 416—18,
 433, 445, 476, 820, 830,
 835—36
 Diószegi Sámuel 853
 Dittrich Mária 64
 Dobozy Károly 271, 299, 371,
 750, 800
 Dobrossi István 724
 Dobsa színész 71
 Dobsa Lajos 645
 Doktay színész 418
 Donatus, Aelius 619
 Donizetti, Gaetano 182, 201, 327,
 337, 611, 627, 656, 702, 709,
 724, 763, 828, 839, 855, 865
 Doppler (Dopler) Ferenc 348,
 398—99, 410, 788, 811
 Dózsa Dániel 322, 778
 Dózsa György 266
 Döbrentey Gábor 712
 Döhler zeneszerző 182, 709
 Döme Gergely 785
 Dsajadev, Csaadajev 518, 864
 Dudevánt I. Sand, George
 Dumas, Adolf 214
 Dumas, Alexandre 214, 234, 331,
 334, 364, 368—69, 377, 391, 451,
 484, 672, 675, 724, 740, 757,
 804, 809, 861
 Duverrier 723
- E. I. Emich Gusztáv
 Edgar színész 429
 Egressy Béni 10, 209, 257, 280,
 471, 481, 611, 654, 656, 745,
 763, 851, 865
 Egressy Gábor 8—10, 26, 41, 52,
 55, 178—79, 201—03, 231, 311,
 400, 428, 471, 473, 607, 609,

612, 616, 662, 692, 704, 706,
724, 763, 793, 826, 862
Eid tanár 781
Eisele vendéglős 475, 847
Elssler, Fanni 469
Ember Pál l. Erdélyi János
Emberkényi Sándor 860
Emich Gusztáv 35–36, 47, 102,
128, 141, 159, 467, 505, 628,
693, 797
Emilia l. Rindsmaul grófné
Emmerling bérlő 343, 786
Emődy Dániel 826
Endre (III.) magyar király 821
Endrődi Sándor 633, 663, 732,
789, 791, 810
Englert Vilmos 831
Eörsi István 871
Eötvös József 93, 178, 336, 370,
376, 400, 459, 530, 583, 655–
56, 703, 705, 747, 799, 814–15,
840, 864
Eötvös Lőránd báró 563
Erdélyi János 80, 185, 385, 446,
450, 523, 627–28, 634, 637,
639–40, 646–51, 695, 809,
815, 837–38
Erdélyi Pál 568
Erhard-Kurz Antónia 443, 455,
833
Erkel Ferenc 339, 344, 398, 411,
785, 811–12
Ernst zeneszerző 709
Esterházy Bálint László 470, 845
Esterházy Pál 353, 754, 791
Euklidész 623
Ezöpusz 605, 716
F. l. Forst
Fabiny (Fabinyi) János Teofil 232,
739

Fabriczy Sámuel 622
Fáncsy Lajos 52, 158, 203, 418,
554, 599, 636, 662, 701,
809
Faragó szobrász 29, 230, 624
Farkas Dániel 338, 785
Farkas Lajos 10, 609
Farkas Lujza l. Szathmáryné
Latkóczy Lujza
Fáy András 622, 643, 715, 754
Fazekas Mihály 734, 814, 836, 853
Fehér Lilla 94
Fekete Sándor 720
Fekete Soma 575, 582, 724,
789–90
Feleki Miklós 71, 274, 645
Fenélon, Francois de Salignac de
la Lamothe 378, 805
Fényes Elek 45, 185, 633
Ferdinánd (V.) császár és király
136, 519, 654, 677, 709,
807
Ferdinánd (VII.) spanyol király
519, 781
Ferenc József (I.) császár és király
654, 677, 756
Ferenczy István 643
Ferenczy József 596–97
Fessler, Ignaz 422, 823
Festetich György gróf 180, 708
Festetich Leo gróf 560, 600
Fogarasi János 161, 693, 792
Foghúzó Barnabás 783
Forgách Sándor 310, 775
Forst szőnigazgató 76, 96, 284,
367, 650, 657, 859
Fr. l. Frankenburg Adolf
Fra Diavolo 482, 846
Frankenburg Adolf 75–76, 219,
259, 268, 282, 565–67, 569–
72, 575–76, 587, 589–90, 592,
596–601, 606–07, 609, 623,

- 648—50, 662, 681, 683—84,
690, 707, 715, 725, 727, 733,
735, 741, 745, 749, 753, 755,
759, 786, 796, 812, 862
Fraschini zenész 469
Frereich (Frereych) Imre 215, 535,
730
Friebeisz István 129, 656, 660,
666, 672, 815
Fülöp király 819
Fülöp Zsigmond 663
Füredi Mihály 40, 52, 231, 281,
470, 630, 751, 758
Für Lajos 871
- G. I. Geibel Károly
Gaal József 178, 705, 812
Gál János 568
Galilei, Galileo 681
Garanda író 140
Garay János 46, 185, 401, 634,
648, 649, 715, 814, 851
Gardoni, Mario 469
Garibaldi, Giuseppe 808
Garrick, David 671
Garzó Béla 575
Gáthy István 622
Gauthier, Theophile 395, 810, 833
Gazsi I. Bernáth Gáspár
E. Gedő János 852
Geibel Károly 159—60, 628, 693
Geiger zeneszerző 327
Geigler József 156
Goethe, Johan Wolfgang 664
De Gerando Ágost 678
Gerhard Farkas 431
Gerő országbíró 821
Geymüller, báró 861
Gibbon, Eduard 422, 823
Giró Szász László 871
Glembay Károly 36, 628
- Goldschmidt, zeneszerző 779, 781
Golub Vilmos 608, 724, 727, 751,
757, 769, 821
Gorove István 561
Gosztonyi Miklós 161, 693
Gozlan, Léon 656
Gőcze Bertalan 98
Göde Jenő 575, 598
Görgey Arthúr 705, 747, 775,
831, 859
Grant bankár 781
Gregor Károly 299
Greguss Ágost 620
Grigely József 173, 700
Grisi, Charlette 469
Gross Manó 493
Gruz, Ines de la Santa 493, 856
Guiglelni, 818
Gulyás József 845
Gulyás Pál 573, 586
Guzmics Izidor 185, 712
Gvadányi József 784
Gyulai Pál 574, 596, 693
- Habsburg István 32, 268, 301,
305—07, 309—11, 386, 435—
36, 461, 488, 586, 626, 772—76,
783, 785, 789—91, 807, 835,
843, 854, 858, 869
H. I. Hiador
Habsburg József 31, 284, 305, 624,
626, 636, 640, 738, 760, 770,
772, 774—75
Habsburg Rudolf 563
Hahn, Friedrich 822
Hahn-Hahn Ida 392, 809, 816
Hajagoss Illés 540
Halász Ottó 124
Halászy 582, 741, 839, 844
Halbig, Johann 29
Halka Sámuel 446, 837

- Haller Zsigmond 627
 Halley, Edmund 519, 681
 Halm, Friedrich 421
 Hanák Keresztély János 172, 700
 Handel l. Händel
 Hannibal 71, 645
 Harapófogó Dániel l. Vas Gereben
 Hársfalvi Péter 871
 Hartleben Konrád Adolf 30, 625
 Háthegy Erzsébet 267, 744, 748
 Hatvani Imre 614
 Hauser (H.) Mihály 180–82, 709
 Havi Mihály III, 279, 555, 665
 Haynau, Julius 711
 Hazucha 733
 Händel zeneszerző 794
 H. Cornelia (Nelli) l. Hollósy Kornélia
 Heckenast Gusztáv 63, 97, 140, 157, 161, 226, 266, 282, 464, 555, 576, 640, 815, 855, 866
 Hegedüs költő 450, 788, 838–39
 Hegedüs Géza 563
 Hegedüs Sándor 871
 Hegedüsne Jókay Jolán 744
 Hegel, 768
 Heine, Heinrich 329, 781
 Helfy Ignác 569
 Heller Izidor III, 664
 Helmecey Mihály 24, 565–67, 573–74, 592, 599, 601, 621–22, 626, 633, 702
 Henrik (IV.) király 726
 Henszlmann Imre 277, 285, 647, 754, 761
 Herczy Győző 549
 Herodotos 808
 Herwegh író 324, 780
 Hesz Róza 401, 814
 Hiador 156, 173–75, 183, 265, 271, 291, 303–04, 352, 418–19, 459, 535–36, 541, 550, 691, 700–02, 736, 747, 750, 752, 764, 770–72, 790, 792, 800, 821, 841
 Hild József 749
 Hirtelen Barna 483, 523, 851, 866
 Hofmann Károly 394
 Hollósy Kornélia 10, 35, 51–52, 83, 93, 202, 385, 398, 454, 471, 476, 520–21, 552–53, 571, 611–12, 656, 795, 812, 820, 847, 865–66
 Horatius, Quintus, Flaccus 343, 641, 669, 693, 733, 747, 761–62, 786, 821
 Hornyik József 598
 Horváth Endre 712
 Horváth Lázár l. Petrichevich
 Horváth Lázár
 Hölbí Miksa 91
 H...r l. Hiador
 Hrabovszky Dávid 215, 731
 Hugó Károly 161, 284, 354, 402, 406–08, 411, 420–21, 428, 523, 542–49, 608, 618, 654, 669, 694, 757, 760, 815, 817, 821, 825–26, 846, 855, 367
 Hugo, Victor 331, 333, 368, 627
 Hunfalvy János 774
 Hunfalvy Pál 660
 Hunyadi Ulászló l. Ulászló, Dobzse László
 Idali Laura 689
 Illucz Oláh János 619
 Ilosvay Rudolf 322, 778
 Ingres, Jean 368
 Inokai Csalán 553, 866
 Irinyi József 178, 622, 625, 627, 652, 704, 710

- Isoard színész 404
 István (I.) magyar király 32
 István nádor I. Habsburg István
 Ivánfy Malvina 215, 730
 Izabella Mária Lujza spanyol
 királynő 329, 781

 JácZ orvostanhallgató 796
 Jámbor Pál I. Hiador
 Jackson feltaláló 606
 James katonatiszt 781
 Janin, Jules 569
 Jászay Pál 734
 Jellasics (Jellasic), Joseph báró
 592, 671, 698, 739, 803
 Jenevai László 568, 596
 Jenőfi I. Szeberényi Lajos
 Jodok I. Geigler József
 Jókay József 651, 729
 Jókay Józsefné, az író édesanyja
 569—70, 573, 575, 577, 579—
 80, 594, 687, 794, 857
 Jókay Károly 573
 Jósika Miklós báró 58, 63, 93, 97,
 136, 214, 259, 282, 336, 338,
 394, 574, 639, 655, 730, 734,
 746, 752, 815
 Jósika Samu 800
 József főherceg I. Habsburg Jó-
 zsef
 Józika I. Jósika
 Julius Caesar 493, 785

 Kaján Ábel I. Pákh Albert
 Kalázy György 755
 Kállay Menyhért 312
 Kálmán magyar király 630
 Kálmán Béla 660
 Kandó alispán 155
 Kant, Emmánuel 822

 Kánya György 278
 Karády Ignác 266, 700, 709,
 776
 Károly (V.) király 519
 Károly (IX.) király 726
 Károly (XII.) király 378
 Károlyi Ede gróf 310, 775
 Károlyi György gróf 776
 Károlyi István gróf 693
 Karr, Alphons 331, 782
 Kasselik József 624
 Katona József 411, 607, 677
 Kazinczy Ferenc 622, 698, 712
 Kazinczy Gábor 716
 Kecskeméthy Csapó Dániel 36,
 628
 Kelemen Imre 365, 797
 Kemény Dénes báró 531
 Kemény Ferenc 232
 Kemény Zsigmond báró 97, 156,
 178, 266, 283, 354, 376, 388,
 400, 444, 459, 573, 583, 602,
 619, 622, 658, 692, 704, 747,
 792, 814, 834
 Kerényi Frigyes 178, 583, 705,
 740, 809
 Kertbeny Károly 336, 726, 784
 Kéry Gyula 841, 861, 863, 867—
 68
 Királyi Pál 826
 Kisfaludy Károly 633, 653, 656,
 679, 770
 Kisfaludy Sándor 282, 731, 792,
 815
 Kis János 698, 712
 Kispéter András 871
 Kis Pipin 807
 Kiss Bálint 230, 353, 738
 Kiss Ferenc 871
 K. K. I. Kövessy Kálmán
 Klein, Hermann 664, 745
 Klevonics cukrász 340

- Kleophas író 731
 Klopstock, Friedrich Gottlieb 446,
 837
 Knowles, Sheridan 454
 Kock, Paul de 331, 782
 Kohn hamisító 516, 863
 Kojanicz Gyula III, 279
 Kolosánszky tánctanár II
 Koltai Virgil 598
 Komáromy Alajos 71, 645
 Komlóssy Ida 9, II, 472–73,
 609
 Koribanya író 446
 Kosowsky szobrász 29
 Kossuth Lajos 306, 334, 530, 631,
 633, 649, 657, 661, 664, 691,
 693, 772–73, 797, 858
 Kotzebue, August 609, 760, 788
 Kovács acélmetsző 281
 Kovács Lajos 573, 619, 622
 K. Kovács László 871
 Kovács Pál 30, 624–25, 812,
 843
 Kovács Sebestyén Endre 424, 824
 Kozma Sándor 427, 825
 Köhegyi táncművész 218
 Kölcsey Ferenc 419, 627, 640,
 712, 752, 851
 Kőrösi Csoma Sándor 660
 Kőrösi László 567, 575
 Kőszeghy Károly 40, 631
 Kövér Lajosné I. Komlóssy Ida
 Kövessy Kálmán 16, 67, 525, 615,
 643, 867
 Kövy Sándor 365, 797
 Kramarcsik 446
 Krumm Éliás 608
 Kulcsár István 619
 Kunoss Endre 814
 Kurz, Erhard I. Erhard-Kurz
 Antónia
 Kuthy Lajos 152, 185, 285, 336,
 338, 371, 690, 715, 740, 800,
 835
 Külkey Henrik 643, 808, 868

 Lablanche zenész 469
 Laboreur szobrász 791
 Laborfalvi Róza 10, 52, 158, 201,
 454, 471, 473, 610, 724, 744,
 785, 817, 846
 Laffarge asszony 484
 La Fontaine, Han de 378, 430
 Lahousse, Hortensia 414
 Lajos (I.) király 781
 Lajos (XIV.) francia király 377,
 805
 Lajos (V.) király 782
 Lajos Fülöp francia király 334,
 483, 782, 852–53, 861
 Lakatos Pál 863
 Lakatos Sándor 219, 732
 Lakner Sándor 46, 634, 791
 Laky Demeter 349
 Lamménais, 864
 Lamartine, Alphonse de 504, 594
 Landerer Lajos 226, 464, 555,
 576, 640, 747, 866
 Láng Ádám János 117, 668,
 753–54
 Lassen kiadó 864
 Lassu István 780, 815
 László József II, 199, 612, 720
 László Józsefné 725
 Latkóczy Lajos 636
 Lauka Gusztáv III, 280, 285, 410,
 665, 694, 740, 754, 756, 761
 Lavater, Johann Kaspar III, 664
 Lázár Kálmán 523, 866
 Lázár Pál 453
 Lederer Lipót 467
 Legrand drámaíró 851

- Lee, Anna 346, 787
 Leel (Lehel) vezér 308, 774
 Lemouton Emilia 437, 444,
 831
 Lendvay Márton 17, 231, 472–74,
 487–88, 599, 607, 616, 650,
 653, 655, 672, 699, 701, 725,
 752, 793, 854
 Lendvay Mártonné Hivatal Anikó
 52, 93, 199, 203, 311, 636, 653,
 672, 725
 Lengyel Dénes 564
 Lesetizky zeneszerző 353
 Leuven, Adolf gróf 451
 Lévy József 574
 Lewald Fanni 386, 392, 405, 809,
 816
 Lichtenstein Ferenc 468, 497, 511,
 844, 862
 Lind, Jenny 324, 330, 345, 361,
 385, 405, 469, 779, 781, 794
 Linné, Karl von 853
 Liptay Kornél 98
 Lipthay Sándor 676, 685
 Lisznyai Damó Kálmán 178, 281,
 340, 447, 459–60, 705, 784,
 838, 843
 Liszt Ferenc 272, 363, 684, 751,
 795
 Lonovics József 611
 Lortzing, Albert 854
 Lotz Károly 640
 Lovászi Ferenc 600
 Lueff M. „illatárus” 36
 Lukácsy Sándor 720

 Maas fizikus 793
 Madách Imre 732
 Madarász József 614
 Madarász László 614, 654, 825
 Magen, Hyppolit 213–14
 Magyar Mihály 80, 434, 651
 Magyari Lajos 1. Medgyes
 Lajos
 Mailáth György 180, 704, 708
 Maintenon, 378, 805
 Majer Ferenc 677
 Majláth János 93, 656
 Malom Lujza 215, 731
 Máramarossi Antal 822
 Marastoni Jakab 230, 738
 Marat, Jean Paul 132, 673
 Marcellus, Gaius 840
 Marczibányi Lajos 284, 760
 Mária Lujza (Maria Luisa) 844
 Máriássy Gábor 1. Máriássy Gá-
 bor
 Marius 309, 716
 Máriássy Gábor, Gaius 774
 Markli (Márki) József 851
 Martinovics Ignác 720, 823
 Mastai-Feretti gróf 810
 Matisz Pál 724
 Mátray Gábor 754, 814
 Mátyás magyar király 67, 78,
 166, 174, 233, 362, 491, 643,
 650, 694, 697, 776, 855
 Maucordato szabadsághős
 684
 Mayseder hegedűművész 181
 Maywood táncosnő 198, 723
 Medgyes Lajos 178, 337, 706, 711,
 748, 767–69
 Medici Katalin 726
 Medve acélmetsző 281
 Medve Imre 767, 821, 842
 Megyeri Károly 9, 608
 Mehemed Ali 223, 736
 Méhes Sámuel 698, 791
 Mehmed Ali 1. Mehmed Ali
 Mellesville író 723
 Mentovich Ferenc 450, 838
 Merivale ügyvéd 452–53, 839

Merkurucz levelező 660
 Mesmer, Franz Anton 642
 Mészáros Anna l. Munkácsy Pálné
 Mészáros Ferencné 871
 Metternich-Winnebourg, Klemens Wenzel Lothar von 278, 470, 756
 Metternich, Melania 470
 Miaolisz (Miaulis) szabadsághős 684–85
 Mikszáth Kálmán 562, 568, 599
 Milanolló testvérek 182, 709
 Mink Teréz 96, 410, 657
 Mitterdorfer Ferenc 401, 814
 Moesz Gusztáv 663
 Molière, Jean Baptiste Poquekin 378, 523
 Molnár János 724
 Montalambert, Charles Forbes de 518, 864
 Montedegoi Albert Ferenc 36, 628
 Montemart herceg 805
 Montespan márkí 378, 805
 Montez, Lola 330–31, 781–82
 Móricz Miklós 600
 Móricz Zsigmond 568, 600
 Montesiczky Mária 760
 Mujkós Mátyás 491
 Munkácsi Bernát 660
 Munkácsy Pál 627, 649–50
 Munkácsy Pálné 274, 751
 Muraközi Gyula 786
 Müller, Bernnard 685
 Müller Gyula 815
 Müller, Hans 422, 823
 Nádaskay Lajos 615, 618, 681, 733, 735, 821, 825
 Nádasy István 36

Nagorsky Bódogné 652
 Nagy Ferenc 609
 Nagy Frigyes 629
 Nagy Gergely 306, 772
 Nagy Ignác 62, 178, 221, 336, 566, 569, 640, 706, 717, 734, 784
 Nagy József 36, 772
 Nagy Károly 394
 Nagy Károly király 851
 Nagy Mihály 35
 Nagy Miklós 560, 564, 600, 603
 Nagy Sándor 568
 Nagy Sándor király 819
 Nagyváthy János 708
 Napóleon, Louis Bonaparte 280, 783, 844
 Napóleon (III.) császár 809, 844, 864
 Németh Lajos 704
 Nero, Lutius Domitius 283, 760
 Nestory színész 421, 822
 Névay László 567
 Newton, Isaac 378
 Ney Ferenc 707, 815, 866
 Nodier, Charles 491, 855
 Nogel István 137, 567, 677
 Nógrádi László 567
 Nyáry Pál 620–21, 866
 Obernyik Károly 731, 745, 769
 O'Connell, Daniel 313, 777
 Oettinger 405, 816
 Ole-bull 182
 Orbán (I.) pápa 690
 Orleansi Fülöp 852
 Oroszhegyi Józsa 176, 259, 467, 613, 703, 733, 744–45, 786
 Ovidius, Publius, Naso 340, 785

- P., ill. P. A. l. Pákh Albert
 Paalzow örnagy 810
 Paalzow, Henriette Johanna 394, 810
 Paganini, Niccolo 181, 709
 Pákh (Pakh) Albert 96, 104, 150, 178, 210, 560, 567, 569, 573, 577, 597, 604, 621, 627–28, 634, 657–58, 658, 661–62, 666, 670, 676, 682, 685, 687–88, 702–03, 706, 720, 727, 759, 821, 838
 Paksyné színésznő 411
 Palaeologus császár 58
 Pálffy Albert 178, 215, 282, 376, 575, 581–82, 597, 632, 656, 660, 666, 705, 727, 730, 740, 751, 757–58, 790, 851
 Pálffy János 711
 Palugyay Imre 734
 Pándi Pál 720, 871
 Pápai Páriz Ferenc 678
 Pápay József 660
 Pap Károly Gábor 549, 552, 582, 741, 843, 845, 852, 861, 863, 864
 Paracelsus, Philippus Aureolus
 Thephrastus Bombastus 92, 110, 655
 Paunz Adolf Tobbon 531
 Perczel Mór 706
 Peregriny Elek 56, 638
 Peritani zenész 469
 Petőfi Júlia l. Petőfiné Szendrey Júlia
 Petőfi Sándor 30, 35, 47, 102, 108, 128, 140, 152, 159–60, 178–79, 185, 231, 338, 350, 354, 372, 376, 396, 419, 432, 444, 467, 490, 505, 561, 569, 674–76, 579, 582, 585, 589, 596–603, 612, 615, 618, 623, 625–28, 653, 672, 681, 690, 692–93, 704–07, 710–11, 716, 723, 727, 732, 744, 752, 760, 763, 766, 779–80, 784–86, 792, 800–01, 804, 808, 810, 814, 821, 825, 828–29, 831, 834, 838, 844, 858–60, 866
 Petőfiné Szendrey Júlia 350, 400, 433, 437, 444, 549, 588, 690, 732, 785, 788, 791, 830, 835, 838
 Petrichevich Horváth Lázár 210, 288, 337, 387, 396, 402, 417, 420, 425–26, 506, 615, 681–84, 691, 725, 727, 733–35, 755, 761–62, 766, 784, 790, 808, 815, 821, 824, 860
 Petter 388
 Pezza l. Fra Diavolo
 Phillinger 280
 P. H. L. l. Petrichevich Horváth Lázár
 Picard, Louis 839
 Pilátus 492
 Piskovich János 124, 670
 Pius (IX.) pápa 394, 810
 Plinius, 224
 Podhraczký József 36, 628
 Podmaniczky Frigyes báró 307, 773, 803
 Pogány Karolina 634
 Pogrányi Imre 323, 779
 Pollák Mihály 640
 Pomare királynő 368
 Pompadour 331, 782
 Ponori Thewrewk József 304, 771
 Postel Vilmos 378
 Praslin Choiseul Theobald herceg 355, 792, 819
 Preller, Gottfried 524
 Prém József 567, 598
 Priessnitz, Vinzenz 106, 328, 662

Privorszky kávéház tulajdonos
481, 851
Puháta Antal 658
Pulszky Ferenc 46, 634, 754
Puskin, Alexander Szergejevics
704
Pyat, Bódog 763
Pyrker János 825

Racine, Jean 378
Rác J. főjegyző 310
Radankovics I. Vas Gereben
Ráday Gedeon gróf 41, 48, 115,
278, 285, 631, 633, 636, 663,
697, 755, 831
Rafael, Raffaello 416
Rákóczi Ferenc 831
Ráth Mór 563
Raupach, Ernst 417, 820
Reguly Antal 100, 283, 660
Reina operatőrnő 114, 202, 666,
702, 725
Remellay Gusztáv 336, 447, 537 –
38, 658, 747, 869–70
Reményi Ede 470, 840, 845
Reszler István 35, 62, 627
Réti (Réty) színész 9, 40, 609
Rhadamantus 542, 547–48, 817,
870–71
Rhode hegedűművész 181
Richard (III.) király 649
Riccoboni 851
Riskó Ignác 178, 583, 706
Riza Teréz 443, 833
Robespierre, François 132, 763
Robin mágikus bűvész 793
Romani író 725
Romhányi Gyula 600
Rosenfeld József 666
Rossini, Gioacchino 709
Rosty (Rosti) Albert 370, 799

Rotz komikus 96
Rotteck 625
Rózsavölgyi Márk 498, 858
Rösler Ágnes 257, 259, 703, 745
Rudolf főherceg I. Habsburg
Rudolf

Saint Georges 833, 865
Samarjay Károly 450, 838
Sancherib király 783
Sand, George 511, 861
Saphir lapszerkesztő 279, 756
Sarlota 179, 444, 460, 549, 835,
843, 707
Sárosy Gyula 178, 444, 539, 583,
706, 834, 870
Sáry Fanni 443, 455, 833
Scarron költő 805
Schedel Ferenc I. Toldy Ferenc
Schedius János 389, 808
Schilcher művész 96
Schiller, Friedrich von 214, 333,
828, 859
Schinderhannó rablóvezér 482
Schlegel 488
Schmid Kristóf 141
Schödelné Klein Róza 10, 52,
454, 519–22, 611, 702, 864–66
Schosser történész 625
Schönbein 606
Schreier (Schreyer) cirkusztulaj-
donos 290, 299
Schröder drámaíró 724
Schultz I. Birányi
Schweidel tábornok 618
Scott, Walter 405
Scribe, Eugène 11, 612, 656, 757
Sebők Zsigmond 598
Segalas, Amais 108, 663
Semmesertenus fáraó 20
Seneca 660, 702

- Sepsy Károly 349
 Servais gordonkaművész 182, 709
 Severus tárcaíró 293, 589, 594,
 765, 800, 829, 860
 Sévigné, Marie 378, 805
 Seymour, Shiff 116, 668
 Shakespeare, William 21, 26, 109—
 10, 182, 200, 346, 466, 474, 487,
 490, 493, 525, 607, 616, 618,
 620, 623, 630, 664, 671, 693,
 724, 751, 763, 831, 844
 Sheridas, Knowles 840
 Sheppard, Jack 452
 Sivori zenezerző 182
 Slovacki, Juliusz 826
 Smorn tárcaíró 385
 Sobri Jóska 452, 482, 839
 Somolky fordító 723
 Sophoklész 792
 Soulie, Melchior Frédéric 333,
 471, 782, 846
 Souvestre, Emil 212—13, 729
 Sőtér István 562, 603
 Splényi Ödön 704
 Spontini zeneszerző 334
 Stein János 266, 748
 Sternberg, Alexander 810
 Sterz tárcaíró 385
 Stölzl színész 96
 Strauss, Johann 463, 844
 Stullet Ferenc 862
 Sue, Eugène 331, 405, 602, 816,
 839
 Sujánszky Antal 141, 156, 643,
 679, 740
 Sulla Luciu C rne i 716
 Sükei (Sükey) Károly 179, 304,
 376, 536, 580—81, 585, 706—
 07, 767—69, 771, 794, 869
 Sümeghy (Sümeghi) Pál 173,
 700
 Swoboda Károly 230, 738
 Sz. I. Szilágyi
 Szabó József 665
 Szabó László 567, 585—86
 Szabó Pál 124, 670—71, 859
 Szabó Richárd 215, 282, 552, 731,
 759, 871
 Szabó Richárd irodalomtörténész
 871
 Szákfy zenész 548
 Szalay László 157, 652, 792
 Szarvadi (Szarvady, Hirschl)
 Frigyes 427, 825
 Szász Károly 574
 Szász Mátyás 271, 290, 763
 Szathmáry György 871
 Szathmáry Károly 483
 Szathmáry Pál 450, 859
 Szathmáryné Latkóczy Lujza
 9—10, 203, 471, 609—10, 828
 Szebenyi Géza 562
 Szeberényi Lajos 748, 759, 821
 Széchényi Ferenc 822, 640
 Széchényi István 79, 106, 118,
 157, 271, 307, 312, 335, 338,
 343—44, 513, 573, 605, 617,
 619, 622, 627, 704, 736, 751,
 773, 776, 797, 831, 860
 Szécseny Antal 800
 Szegedy képviselő 825
 Szegfy Mór 637, 817
 Székács József 53, 185, 637
 Székely Imre 454, 840
 Székely József 427
 Szekeres László 559, 566, 583,
 586, 589—90, 600, 601, 604,
 614, 703, 720, 722—23, 732,
 771, 812, 835
 Szelestey László 480, 848—49, 850
 Szemere Bertalan 310, 690, 775,
 829
 Szemere Pál 712
 Szenczy Imre 46, 635, 792

- Szennert Keresztély János 284, 760
 Szentál György 672
 Szentkirályi Móric 334, 621, 774, 783
 Szentpétery (Szentpéteri) Zsigmond 9–10, 93, 158, 199–200, 273, 465, 471, 473, 609, 724, 817
 Szenvey József 667, 701, 800
 Szerdahelyi színész 763
 Szigeti József 10, 17, 158, 203, 291, 471, 610, 616, 725
 Szigligeti Ede 8, 26, 40, 63, 156–58, 173–74, 179, 265, 280, 292, 353, 418–19, 459, 513, 535–36, 548, 602, 607–09, 656, 662, 697, 700–02, 706, 732, 747, 750, 756, 763, 771–72, 791, 808–09, 820–21, 840–41, 846, 863
 Sziklay János 565, 598
 Szilágyi Béla 290, 693, 763
 Szilágyi István 37, 158
 Szilágyi Lilla 10, 548, 566, 571, 610, 672, 693, 871
 Szilágyi Pál 158, 291, 693
 Szilágyi Sándor 280, 734, 748, 756–57, 791, 852
 Szilassy Géza 444, 834
 Szinéri színikritikus 428, 621, 724, 739, 751, 763, 827, 854, 859, 865–66
 Szinnyei Ferenc 562
 Szinnyei József 657, 570, 573, 585–86, 604, 749, 814
 Sz. L. I. Szekeres László
 Sz. Lilla I. Szilágyi Lilla
 Szomoroczy tárcaíró 807
 Szontágh Gusztáv 582, 622, 791–92, 818, 854
 Szöllősi Lajos 376
 Sztójka báró 776
 Szuper Károly 71, 645
 Szücs Dániel 792
 Szücs József 871
 Szücs Károly 263
 Szücs Lajos 679
 Tacitus Publius Cornelius 375, 594, 792
 Tadolini színész 469
 Takáts Sándor 562, 663
 Táncsics Mihály 591, 649, 655, 858
 Táritoppné 384
 Tárkányi Béla József 156, 691
 Tasso, Torquato 223, 736
 Telegdi László I. Telegdy Kovách László
 Telegdy Kovách László 281, 596, 758
 Teleki Emma grófnő 678
 Teleki László gróf 45, 600, 633, 704, 831
 Teleki Sámuel gróf 688
 Teleki Sándor gróf 387, 791, 808
 Tell, Wilhelm 333
 Terentius, Varro 391, 809
 Terstyánszky Gyula 98
 Than, Karl 640
 Thern Károly 398–99, 811–12
 Thibert, Claude 405
 Thomhill rajzolóművész 452
 Tilly hadvezér 378, 805
 Timódi Lantos Sebestyén 543 1
 Toborffy Lajos 538, 792
 Toldy (Toldi) Ferenc 117, 185, 282, 596, 645, 668, 711, 727, 809
 Tolnai Vilmos 585
 Tomala bálrendező 221, 223, 229–30, 734, 736–38
 Tompa Mihály 46, 152, 184, 195, 400, 444, 482, 574, 588, 634, 643, 710–11, 720, 851

- Toperczerné színésznő 129, 672
 Tóth Antal 71, 231, 290, 763
 Tóth Béla 736, 718
 Tóth Endre 323, 778–79
 Tóth Gáspár 37
 Tóth József 738, 751
 Tóth Kálmán 568
 Tóth Lőrinc 185, 459, 711
 Tóth Mihály 210, 727
 Törő Györgyi 575, 703
 Török Béni 273, 751
 Török József 36, 628
 Török Pál 637, 737
 Török Zsigmond 453, 505, 859, 867
 Töpfer drámaíró 653
 Törs Kálmán 574 586,
 Trattner Mátyás 693
 Treffort Ágoston 370, 627, 799
 Trestyánszky Imre 727
 Tsater Kristóf 378
 Turkevi drámaíró 621
 Tüskey Emma 419
 Ticho de Brache 38, 630
 Tyúk Mátyás 278
- Udvarhelyi színész 175
 Ulászló (Dobzse László) magyar király 776
 Ulpianus 734
 Urbán Eszter 733
 Urházy György 450, 838–39
- Vachot Sándor 185, 643, 705, 711
 Vadnay Károly 801
 Vahot Imre 9, 58, 62, 74, 92, 95, 97, 112, 124, 154, 165, 182, 184, 194, 198, 304, 354, 358, 367, 385, 387, 428, 531, 568, 573, 581, 585, 590–91, 594, 596, 608, 613, 615, 621, 646–47, 649, 652, 655–56, 671–72, 675, 691, 694, 696, 705, 710–13
 Vajay János 336
 Vajda Péter 623, 631, 724, 814, 854
 Vállas Antal 421–23, 792, 822–23
 La Vallière 378, 805
 Valois hercegnő 726
 Vály Ferenc 663
 Vály Mari 750
 Várady István 124
 Váray, operaénekes 175, 702
 Varga János 871
 Vas Gereben 150–51, 182, 278, 281, 399, 577–78, 618, 625, 683, 687–89, 709–10, 732, 746, 755, 758, 768, 777, 801, 812, 837, 848, 858
 Vasvári Pál 215, 279, 459, 603, 621, 627, 720, 731, 743–44, 755–56, 840
 Vay Ábrahám báró 776
 Vay Lajos báró 310, 774
 Vecsey Sándor 437, 831
 Végh Antal 871
 Verbőczy István 565, 698
 Verdi, Giuseppe 199, 618, 627, 656, 724, 839, 863
 Vergilius, Publius Maro 645, 718, 734
 Veszter Sándor 279, 470, 756, 833
 Vezér Erzsébet 871
 V. G. I. Vas Gereben
 V. I. I. Vahot Imre
 Victoria királynő 148
 Vida Károly 800
 Virág Benedek 640
 Virágos Mihály 210
 Vitézi Ignác 291
 Vitkovics Mihály 712

- Vizer István 87–92, 654, 677
 Vodjaner Samu 489
 Vörösmarty Mihály 45, 178, 369,
 490, 574, 583, 633, 706, 715,
 727, 784, 812
 Vukovich Sebő 711
 Vutkovich Sándor 596

 Wágner József 410
 Wagner Móric 410, 677
 Waldapfel József 790
 Wallace zeneszerző 395
 Walter, Scott 404, 627, 728
 Waltharius 422
 Walzel Ágost 435, 831
 Weber zeneszerző 555
 Wienbach András 37–38
 Wittenhiller 513
 Wolf Károly 52, 83, 399, 465, 471,
 520–21, 636, 702, 812, 865

 Z. I. Zerffi Gusztáv
 Zalán vezér 57, 185

 Zartorszky herceg 279
 Zeller Árpád 562
 Zerffi Gusztáv 166, 259, 265, 288,
 292, 304, 352, 396, 418, 448,
 585, 610, 623–24, 696, 733,
 735, 747, 753, 762–64, 766,
 770–71, 790–91, 800, 809–
 10, 818, 821, 826, 861, 869
 Zeuxis festőművész 416
 Zeuxipposz festőművész 819
 Zochy Ferenc 772
 Zichy Mihály 230, 738
 Zichy Ottó 307, 773
 Zilahy Károly 596
 Zimándi P. István 871
 Zolnai László 600

 Zsigmond Ferenc 600, 832
 Zsirai Miklós 660
 Zsófia főhercegnő 654, 695

 Yussuf basa 685

TARTALOMJEGYZÉK

(Az első számoszlop a főszövegre, a második a jegyzetekre utal)

1. Nemzeti színház [1847. jan. 2.]	5	604
2. Budapesti Napló [1847. jan. 7.]	11	612
3. Nemzeti színház [1847. jan. 9.]	17	616
4. Budapesti Napló [1847. jan. 10.]	17	616
5. Budapesti Napló [1847. jan. 14.]	22	620
6. Nemzeti színház [1847. jan. 16.]	26	623
7. Budapesti Napló [1847. jan. 17.]	27	624
8. Budapesti Napló [1847. jan. 21.]	31	625
9. Budapesti Napló [1847. jan. 24.]	33	626
10. Budapesti Napló [1847. jan. 28.]	37	629
11. Budapesti Napló [1847. jan. 31.]	42	632
12. Budapesti Napló [1848. febr. 4.]	45	633
13. Budapesti Napló [1847. febr. 7.]	49	635
14. Budapesti Napló [1847. febr. 11.]	53	637
15. Budapesti Napló [1847. febr. 14.]	56	638
16. Budapesti Napló [1847. febr. 18.]	59	639
17. Budapesti Napló [1847. febr. 21.]	64	641
18. Budapesti Napló [1847. febr. 25.]	68	644
19. Budapesti Napló [1847. febr. 28.]	73	646
20. Budapesti Napló [1847. márc. 4.]	79	651
21. Budapesti Napló [1847. márc. 7.]	81	652
22. Budapesti Napló [1847. márc. 11.]	87	654
23. Budapesti Napló [1847. márc. 14.]	93	656
24. Budapesti Napló [1847. márc. 17.]	98	659
25. Budapesti Napló [1847. márc. 21.]	102	661
26. Budapesti Napló [1847. márc. 25.]	107	663
27. Budapesti Napló [1847. márc. 28.]	109	664
28. Budapesti Napló [1847. ápr. 1.]	112	665
29. Budapesti Napló [1847. ápr. 3.]	115	667
30. Budapesti Napló [1847. ápr. 8.]	118	669
31. Budapesti Napló [1847. ápr. 11.]	121	669
32. Budapesti Napló [1847. ápr. 15.]	125	671

33. Budapesti Napló [1847. ápr. 18.]	130	673
34. Budapesti Napló [1847. ápr. 22.]	134	675
35. Budapesti Napló [1847. ápr. 25.]	137	678
36. Budapesti Napló [1847. ápr. 29.]	141	679
37. Budapesti Napló [1847. máj. 2.]	144	681
38. Budapesti Napló [1847. máj. 13.]	148	686
39. Budapesti Napló [1847. máj. 16.]	152	690
40. Budapesti Napló [1847. máj. 20.]	157	692
41. Budapesti Napló [1847. máj. 23.]	162	694
42. Budapesti Napló [1847. máj. 27.]	166	696
43. Budapesti Napló [1847. máj. 30.]	170	699
44. Budapesti Napló [1847. jún. 3.]	173	700
45. Mi hír Budán? [1847. jún. 5.]	177	703
46. Budapesti Napló [1847. jún. 6.]	180	708
47. Irodalmi levelek Vahot Imréhez I.	184	710
48. Észaristocratia	192	719
49. Irodalmi levelek Vahot Imréhez II.	194	721
50. Nemzeti színház [1847. júl. 4.]	198	723
51. Mi hír Budán? [1847. júl. 4.]	204	725
52. Külföldi Irodalmi Szemle [1847. júl. 4.]	211	728
53. Mondani valóink [1847. júl. 4.]	214	730
54. Hölgy salon [1847. júl. 11.]	216	732
55. Mi hír Budán? [1847. júl. 11.]	219	733
56. Hírlapi kacsák [1847. júl. 11.]	222	736
57. Értesítő	225	737
58. Hölgy salon [1847. júl. 18.]	226	737
59. Mi hír Budán? [1847. júl. 18.]	229	738
60. Hírlapi kacsák [1847. júl. 18.]	232	739
61. Mondanivalóink [1847. júl. 18.]	235	741
62. Hölgy salon [1847. júl. 5.—okt. 24.]	236	741
63. Mi hír Budán? [1847. júl. 25.]	254	745
64. Mondanivalóink [1847. júl. 25.]	260	746
65. Mi hír Budán? [1847. aug. 1.]	261	746
66. Mondanivalóink [1847. aug. 1.]	266	748
67. Kétszáz és egy ujdonság!	268	749
68. Mi hír Budán? [1847. aug. 15.]	287	762
69. Mi hír Budán? [1847. aug. 22.]	295	766
70. Mi hír Budán? [1847. aug. 29.]	301	770
71. A Pest—szolnoki vasút ünnepélyes megnyitása	305	772
72. István főherceg kir. helytartó ő fensége körútja	307	773
73. Mi hír Budán? [1847. szept. 19.]	312	777
74. Nemzeti színház [1847. szept. 26.]	318	778

75. Mondani-valóink [1847. szept. 26.]	322	778
76. Külföldi Társasélet [1847. okt. 17.]	323	779
77. Mi hír Budán? [1847. okt. 24.]	334	783
78. Külföldi Társasélet [1847. okt. 24.]	345	787
79. Néhány szó a „Spiegel”-hez	347	788
80. Könyvismertetés	349	788
81. Hölgy salon [1847. okt. 30.]	349	788
82. Mi hír Budán? [1847. okt. 30.]	350	789
83. Külföldi Társasélet [1847. okt. 30.]	355	792
84. Mi hír Budán? [1847. nov. 7.]	357	793
85. Külföldi Társasélet [1847. nov. 7.]	367	798
86. Mi hír Budán? [1847. nov. 14.]	370	799
87. Külföldi Társasélet [1847. nov. 14.]	376	804
88. Mi hír Budán? [1847. nov. 21.]	379	805
89. Külföldi Társasélet [1847. nov. 21.]	389	808
90. Mi hír Budán? [1847. nov. 28.]	396	810
91. Külföldi Társasélet [1847. nov. 28.]	403	816
92. Nemzeti színház [1847. dec. 5.]	406	817
93. Mi hír Budán? [1847. dec. 5.]	408	818
94. Külföldi Társasélet [1847. dec. 5.]	412	819
95. Nemzeti színház [1847. dec. 12.]	416	820
96. Mi hír Budán? [1847. dec. 12.]	417	820
97. Külföldi Társasélet [1847. dec. 12.]	429	828
98. Mi hír Budán? [1847. dec. 19.]	431	828
99. Czakó Zsigmond emléke	437	832
100. Nemzeti színház [1847. dec. 26.]	441	833
101. Mi hír Budán? [1847. dec. 26.]	444	834
102. Külföldi Társasélet [1847. dec. 26.]	451	839
103. Nemzeti színház [1848. jan. 2.]	454	840
104. Mi hír Budán? [1848. jan. 2.]	455	841
105. Külföldi Társasélet [1848. jan. 2.]	461	843
106. Mi hír Budán? [1848. jan. 9.]	463	844
107. Külföldi Társasélet [1848. jan. 9.]	469	845
108. Nemzeti színház [1848. jan. 16.]	470	846
109. Mi hír Budán? [1848. jan. 16.]	474	847
110. Külföldi Társasélet [1848. jan. 16.]	483	852
111. Hölgy salon [1848. jan. 23.]	485	853
112. Nemzeti színház [1848. jan. 23.]	487	854
113. Mi hír Budán? [1848. jan. 23.]	488	854
114. Hölgy salon [1848. jan. 30.]	493	856
115. Mi hír Budán? [1848. jan. 30.]	495	857
116. Nemzeti színház [1848. febr. 6.]	505	859

117. Mi hír Budán? [1848. febr. 6.]	505	860
118. Külföldi Társasélet [1848. febr. 6.]	510	861
119. Mi hír Budán? [1848. febr. 13.]	511	862
120. Külföldi Társasélet [1848. febr. 13.]	513	863
121. Mi hír Budán? [1848. febr. 20.]	514	863
122. Külföldi Társasélet [1848. febr. 20.]	518	864
123. Mi hír Budán? [1848. febr. 27.]	519	865
124. Mi hír Budán? [1848. márc. 5.]	524	867
125. Mi hír Budán? [1848. márc. 12.]	529	868

FÜGGELÉK

126. Szerkesztői megjegyzések	535	869
127. Külföldi Társasélet [1848. jan. 23.]	555	871

Jegyzetek

Rövidítések	558
Bevezetés a Cikkék és beszédek című ciklushoz	559
Jókai hírlapírói pályája küszöbén	565
1. A színi referens és ujdonsz	566
2. Az Életképek élén	574
3. Jókai 1847-ben írt cikkei	576
Irodalom	594
A cikkek jegyzetei	604
A képmelléletekről	872
Névmutató	873

A kiadásért felel
az Akadémiai Kiadó igazgatója

✱

A szerkesztésért felelős:

PÁSZTOR JÓZSEF

Műszaki szerkesztő:

VIDOSA LÁSZLÓ

A kötéstervező:

KECSKEMÉTI ANNA

munkája

✱

A kézirat beérkezett: 1965. IV. 15.

Példányszám: 7.200

Terjedelem: 44,8 (A/5) ív + 4 old. melléklet

AK 790 k 6568

✱

65.60633 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

**MTA
KIK**

501.193.

JÓKAI
ÖSSZES
MŰVEI

CIKKEK
ÉS
BESZÉDEK
I